

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ

ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΡΓΑ

4

ΔΟΓΜΑΤΙΚΑ

1. ΛΙΒΕΛΛΟΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΡΘΟΥ ΦΡΟΝΗΜΑΤΟΣ
2. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΤΡΙΑΔΟΣ, ΛΟΓΟΣ Α'
3. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΤΡΙΑΔΟΣ, ΛΟΓΟΣ Β'
4. ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΠΙΣΤΕΙ ΚΕΚΟΙΜΗΜΕΝΩΝ
5. ΠΡΟΣ ΙΟΥΔΑΙΝΗΝ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΝ, ΠΕΡΙ
ΤΟΥ ΤΡΙΣΑΓΙΟΥ ΥΜΝΟΥ
6. ΠΕΡΙ ΠΙΣΤΕΩΣ, ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΑΙΡΕΣΕΩΣ ΤΩΝ
ΝΕΣΤΟΡΙΑΝΩΝ
7. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΔΑΡΑΙΑΣ ΤΟΝ ΙΑΚΩΒΙΤΗΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΚΕΙΜΕΝΟ-ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ-ΣΧΟΛΙΑ

Ἄπὸ τοῦ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΠΑΠΑΕΥΑΓΓΕΛΟΥ

Διδάκτορα Θεολογίας

Ἐπόπτης Ἐκδόσεως

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ, Καθηγητῆς Πανεπιστημίου

Ἐπιμελητῆς Ἐκδόσεως

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ Γ. ΜΕΡΕΤΑΚΗΣ, Πτυχιούχος Θεολογίας

Ε Π Ε

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΕΤΑΚΗ
«ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ»
ΠΑΤΕΡΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ»
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1990

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στὸν 4ο αὐτὸ τόμο τῶν ἀπάντων τοῦ ἱεροῦ Δαμασκηνοῦ ἐκδίδονται ἑπτὰ ἀκόμα ἀπὸ τὰ ἔργα ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴ γραφίδα, ἣ φέρουν τὸ ὄνομα τοῦ μεγάλου αὐτοῦ θεολόγου καὶ οἰκουμενικοῦ διδασκάλου τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, καὶ αὐτὰ εἶναι τὰ δογματικὰ ἔργα: 1) *Λίβελλος περὶ τοῦ ὀρθοῦ φρονήματος*, 2) *Περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος*, Λόγος α', 3) *Περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος, κατ' ἐρωταπόκρισιν*, Λόγος β', 4) *Περὶ τῶν ἐν πίστει κεκοιμημένων, ὅτι αἱ γινόμεναι λειτουργίαι καὶ εὐποιῖαι τούτους ὀνίνησιν*, 5) *Περὶ τοῦ Τρισαγίου ὕμνου*, 6) *Περὶ πίστεως, κατὰ τῆς αἰρέσεως τοῦ Νεστοριανῶν*, 7) *Πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Δαριαίης, τὸν Ἰακωβίτην*.

1. Ὁ *Λίβελλος περὶ ὀρθοδόξου φρονήματος*¹, ὅπως σημειώνει ὁ καθηγητὴς Παν. Χρήστου, φαίνεται ὅτι συντάχθηκε ἀπὸ τὸν Ἰωάννη Δαμασκηνοῦ γιὰ λογαριασμὸ τοῦ ἐπισκόπου Ἡλία, ὁ ὁποῖος τὸν ἐπέδωσε κατὰ τὴ χειροτονία του στὸν μητροπολίτη Δαμασκού Πέτρο². Πρόκειται γιὰ συνοπτικὴ ὁμολογία πίστεως στὰ θεμελιώδη δόγματα τῆς Ὀρθοδοξίας, μὲ βάση τὰ πρῶτα ἄρθρα τοῦ Συμβόλου τῶν Νικαίας–Κωνσταντινουπόλεως. Ἀποτελεῖται ἀπὸ ὀκτῶ συνολικὰ κεφάλαια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ πρῶτο ἀναφέρεται στὰ πρόσωπα τῆς ἁγίας Τριάδος, τὰ ἐπόμενα τέσσερα στὸ δεύτερο πρόσωπο τῆς ἁγίας Τριάδος, καὶ στὰ τρία τελευταῖα διαδηλώνει τὴν πίστη του στὶς ἑξι Οἰκουμενικὲς Συνόδους καὶ ὅσα θέσπισαν αὐτές, ἀπορρίπτει τὶς ὠριγενιστικὲς δο-

1. Migne, P.G. 94,1421–11432.

2. Ἰω. Δαμασκηνοῦ, Ἔργα (Ε.Π.Ε) τόμ. 1, σελ. 15.

ξασίες για την προϋπαρξη τῶν ψυχῶν, τὴν μετεμψύχωση καὶ τὴν ἀποκατάσταση τῶν πάντων, ἀπορρίπτει καὶ ἀναθεματίζει ὄσους ἀπορρίπτουν τὶς ἀποφάσεις τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ κάθε αἵρεση, καὶ ὀρίζεται ὅτι δὲν ἐπικοινωνεῖ μὲ κανένα ἀλλόπιστο, ἰδιαίτερα μάλιστα μὲ τοὺς Μαρωνίτες, τοὺς Μανιχαίους καὶ τοὺς δίγαμους κληρικούς, ὑπακοῦει στὸν μητροπολίτη τῆς Δαμασκού, καὶ τελειώνει ἐπιμένοντας ὅτι συμφωνεῖ μὲ τοὺς κανόνες τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, τῶν ἱερῶν συνόδων καὶ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου.

2. *Περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος*, Λόγος α'. Τὸ ἔργο αὐτὸ στὴν Πατρολογία τοῦ Migne συγκαταλέγεται μεταξὺ τῶν ἀμφιβαλλόμενων συγγραμμάτων τοῦ πατριάρχη Ἀλεξανδρείας Κυρίλλου³, ἐνῶ τὸ μεγαλύτερο μέρος του βρίσκεται ἐνσωματωμένο αὐτοῦσιο στό, Ἔκδοσις (ἢ ἐκθεσις) ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως τοῦ Ἰωάννη Δαμασκηνοῦ⁴. Ἐπειδὴ εἶναι γνωστό, ὅτι ὁ ἱερός Δαμασκηνὸς κάνει δαψιλῆ χρήση τῶν συγγραμμάτων τῶν Πατέρων ποὺ ἐζήσαν πρὶν ἀπὸ αὐτόν, φθάνοντας μάλιστα νὰ γράφει, ἀπὸ ὑπέρμετρη μετριοφροσύνη, ὅτι δὲ λέει τίποτε δικό του⁵, θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ ὑποθέσει ὅτι καὶ στὴν περίπτωση αὐτῆ χρησιμοποιεῖ αὐτοῦσια ἢ ἐρανιστικὰ τὸ ἔργο αὐτὸ *Περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος*, εἴτε αὐτὸ εἶναι ἔργο τοῦ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, εἴτε ἀνήκει στὴ γραφίδα ἄλλου ἀγνώστου συγγραφέα.

Ὅμως, ὅπως βλέπουμε στοὺς τρεῖς λόγους *Περὶ τῶν ἁγίων*

3. P. G. 77, 1120–1174.

4. Τὸ κεφάλαιο Α' ἀποτελεῖ τὸ 1ο κεφάλαιο τῆς «Ἐκδόσεως», τὸ Β' ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ δεύτερο μέρος του 3ου, τὸ Γ' πρὸς ὀλόκληρο τὸ 4ο κεφάλαιο, τὸ Δ' πρὸς τὸ 5ο, τὸ Ε' πρὸς τὸ 6ο, τὸ ΣΤ' πρὸς τὸ 7ο, τὰ Ζ'–Ι' πρὸς τὸ 8ο, τὸ ΙΑ' πρὸς τὸ 9ο, τὸ ΙΒ' πρὸς τὸ 11ο, τὰ ΚΓ'–ΚΣΤ' πρὸς τὸ 91ο, τὸ ΚΖ' πρὸς τὸ 48ο καὶ τὸ ΚΗ' πρὸς τὸ 77ο. Τὰ ἄλλα κεφάλαια (ΙΓ'–ΚΒ') βρίσκονται στὰ κύρια σημεῖα του διάσπαρτα σὲ ἄλλα ἀντίστοιχα κεφάλαια τῆς «Ἐκδόσεως», ὡς π. χ.: τὸ ΙΔ' στὸ 87ο, τὸ ΙΕ' στὸ 66ο, τὸ ΙΘ' στὸ 63ο κ. ο. κ.

5. «Ἐρῶ τοιγαροῦν ἐμὸν οὐδέν» (*Κεφάλαια φιλοσοφικά* 1) Πρβλ. καὶ P. G. 94, 525.

εικώνων, στὰ «ἀποσπάσματα τῶν παλαιῶν καὶ δοκίμων πατέρων» ποὺ παραθέτει στὸ τέλος κάθε λόγου, γιὰ νὰ τεκμηριώσῃ τὶς περὶ τῶν εἰκόνων θέσεις του, μνημονεύει ὄχι μόνο τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέα, ἀλλὰ καὶ τὸ ἔργο, σὲ ὀρισμένες μάλιστα περιπτώσεις καὶ τὸ κεφάλαιο ἀπὸ τὸ ὁποῖο δανεῖζεται τὸ κείμενο ποὺ παραθέτει⁶. Τὸ γεγονός αὐτὸ δείχνει ὅτι δὲν ἦταν δυνατόν, συγγράφοντας τὸ πρὸ σημαντικό ἀπὸ τὰ ἔργα του, νὰ μεταφέρει τὰ εἰκοσιοκτὼ ὀλόκληρα κεφάλαια ἔργου ἄλλου συγγραφέα, χωρὶς νὰ κάνει τὴν παραμικρὴ νύξη γιὰ τὴν προέλευσή τους. Τὸ πιθανότερο εἶναι νὰ ἔκανε καὶ ἔκανε καὶ ἐδῶ ὁ ἱερός Δαμασκηνός ὅ,τι ἔκανε καὶ στοὺς τρεῖς λόγους του *Περὶ τῶν ἁγίων εἰκόνων*, ὅπου στὸν δεύτερο μεταφέρει αὐτούσια κεφάλαια τοῦ πρώτου καὶ στὸν τρίτο κεφάλαια τῶν δύο προηγουμένων, χωρὶς νὰ κάνει καμμιά σχετικὴ ἀναφορὰ ἢ μνεῖα, ἀφοῦ πρόκειται γιὰ συγγράμματα δικὰ του⁷. Δὲν ἀποκλείεται δηλαδὴ νὰ ἔγραψε ὁ ἴδιος καὶ αὐτὸ τὸ ἔργο *Περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος*, καί, ὅταν ἀργότερα ἔγραψε τὸ συστηματικὸ καὶ ὀλοκληρωμένο πλέον δογματικὸ ἔργο του *Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως* νὰ μετέφερε αὐτούσια τὰ κεφάλαια τοῦ προηγουμένου ποὺ ἀναφέρονταν στὰ ἀντίστοιχα τριαδολογικὰ καὶ χριστολογικὰ θέματα, καὶ ἐπιλεκτικὰ τὰ ὑπόλοιπα ποὺ ἀναφέρονταν παρεμπιπτόντως σὲ θέματα τοῦ εὐρύτερου χώρου τῆς δογματικῆς θεολογίας (ἄγγελοι, δαίμονες, Θεοτόκος κ.τ.τ.).

Ἐν ὄψει ὄλων αὐτῶν καὶ δεδομένης τῆς πλήρους σχεδὸν ταυτότητας τοῦ ὕφους τῶν δύο κειμένων, διατυπώνουμε, μὲ πολλὴ βέβαια ἐπιφύλαξη, τὴ γνώμη ὅτι πρόκειται γιὰ ἔργο ποὺ

6. Βλ. π. χ. «Τοῦ ἁγίου Βασιλείου ἐκ τοῦ εἰς τὸν μακάριον Βαρλαάμ τὸν μάρτυρα λόγου, οὗ ἡ ἀρχὴ· πρότερον μὲν τῶν ἁγίων οἱ θάνατοι» (Α,34) καὶ *Ἐκ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας Σωκράτους*, βιβλίον πρῶτον, κεφάλαιον ιη', Περὶ τοῦ αὐτοῦ βασιλέως (Β', 71) κ.λ.π.

7. Βλ. σελ. 2-3 τῆς εἰσαγωγῆς. Πρβλ. Π. Χρήστου, *Εἰσαγωγή στὸ βίον, τὰ συγγράμματα καὶ τὴ διδασκαλία τοῦ Ἱω. Δαμασκηνοῦ*, Ἐκδ. ΕΠΕ, τόμ. 19,1 1976, σελ. 16.

ἔχει μεγάλη συγγένεια πρὸς τὴν Ἑκδοσιν τοῦ ἱεροῦ Δαμασκηνοῦ⁸, ἃν δὲν προέρχεται ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὸν κάλαμο ἐκείνου.

Περιεχόμενο. Βασικὴ προϋπόθεσις τῆς χριστιανικῆς ζωῆς εἶναι ἡ πίστις στὴν ὑπαρξὴ τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι ἄπειρος καὶ ἀκατάληπτος στὴν οὐσία του, ἀλλὰ δὲν μᾶς ἄφησε σὲ πλήρη ἄγνοια τοῦ ἑαυτοῦ του. Τὴν πρώτη ἀμυδρὴ γι' αὐτὸν γνώση τὴν ἔχουμε ἀπὸ τὴ κτίσις ποὺ δημιουργήθηκε καὶ κυβερνᾶται ἀπὸ αὐτόν⁹. Βλέποντας τὸν μεταβαλλόμενο κόσμον ὀδηγοῦμαστε στὴν ἰδέα τοῦ ἀμετάβλητου καὶ ἀναλλοιώτου Θεοῦ, καὶ παρατηρώντας τὴν τάξιν ποὺ ἐπικρατεῖ στὸν κόσμον, σχηματίζουμε μιὰ ἰδέα γιὰ τὸ δημιουργὸ καὶ διακοσμητὴ του¹⁰. Πληρέστερη ὁμως γνώση τοῦ Θεοῦ ἀποκτοῦμε μὲ τὸ νόμον καὶ τοὺς προφητείας ἀφ' ἑνὸς καὶ προπαντὸς μέσω τοῦ Μονογενοῦς τοῦ Υἱοῦ. Μὲ τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ Χριστοῦ γνωρίζουμε ὅτι εἶναι ἀπαραίτητο καὶ δυνατὸ γιὰ τὸ Θεό, δηλαδὴ ὅτι εἶναι ἄναρχος, αἰώνιος, ἀναλλοιώτος, παντοδύναμος, πάνσοφος καὶ τὰ παρόμοια¹¹.

Ὁ ἕνας στὴν οὐσία τοῦ Θεοῦ διακρίνεται σὲ τρεῖς ὑποστάσεις (πρόσωπα), τὸν Πατέρα, τὸν Υἱὸ καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὁ Πατέρας γεννᾷ τὸν Υἱὸ καὶ ἐκπορεύει τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ὁ Υἱὸς γεννᾶται ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ ἀναπαύει τὸ ἅγιον Πνεῦμα, καὶ τὸ Πνεῦμα ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἀναπαύεται στὸν Υἱὸ καὶ φωτίζει.

Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ ἐνανθρωπήσας Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ. Ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο φύσεις, τὴ θεία καὶ τὴν ἀνθρώπινη, οἱ ὁποῖες συνυπάρχουν σὲ ἕνα πρόσωπον ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀχωρίστως καὶ ἀναλλοιώτως. Στὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ ὑπάρχουν ἐπίσης δύο θελήσεις καὶ δύο ἐνέργειες. Ὡς ἄνθρωπος ὁ

8. Βλ. Π. Χρήστου, *Κύριλλος Ἀλαξανδρείας*, στὴν Θ. Η. Ε. τόμ. 7, 1169· «Ἡ χριστολογία τοῦ Κυρίλλου ἀπέτελεσε τὴ βάση τῆς Θεολογίας τῶν μεταγενεστέρων Πατέρων...».

9. Κεφάλ. Α' «οὐκ ἄφηκε μέντοι ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἐν παντελεῖ ἀγνωσίᾳ».

10. Κεφάλαιο Β' καὶ Δ'.

11. Κεφάλαιο Α'.

Χριστός είχε όλες τις ανθρώπινες αδυναμίες (πεινα, δίψα, κόπωση, αγωνία, δάκρυα, ύπνο κλπ.), εκτός από τα αδιάβλητα πάθη, δηλ. την άμαρτία, την όποία ο Θεός Λόγος δέν την προσέλαβε έπειδή ή άμαρτία είναι κάτι πού μās έρχεται άπ' έξω¹².

Τό άγιο Πνεύμα δέν είναι πνοή άνυπόστατη, αλλά δύναμη ούσιαστική και αύθυπόστατη, πού προέρχεται (έκπορεύεται) από τόν Πατέρα, αναπαύεται στό Λόγο και είναι άποκάλυψη αυτού. Είναι ύπόσταση ζωντανή, αυτεξούσια, ένεργός, θέλει πάντοτε τό αγαθό και δέν έχει ούτε άρχή ούτε τέλος, όπως και τά άλλα πρόσωπα τής άγίας Τριάδος με τά όποια είναι άχώριστα συνδεδεμένη¹³.

Όλα αυτά αναπτύσσονται στό έργο *Περί τής άγίας Τριάδος* με τρόπο συστηματικό, έπαγωγό, θεολογικά άψογο, με συνεχή αναφορά σέ μαρτυρίες και γεγονότα τής άγίας Γραφής, και γενικά έτσι πού μόνο ο θεσπέσιος και πολύς τά θεϊά Ίωάννης θά μπορούσε νά διαπραγματευθεί.

3. *Περί τής άγίας Τριάδος*, Λόγος β'¹⁴. Πρόκειται για μία μικρή πραγματεία γραμμένη με τή μορφή έρωταποκρίσεων, τής όποίας ή γνησιότητα άμφισβητείται. Άποτελείται από πέντε συνολικά κεφάλαια, στα όποια όπως είναι φυσικό αναφέρεται στα πρόσωπα τής άγίας Τριάδας, στην ένσαρκη οίκονομία του δευτέρου προσώπου της, στις δύο φύσεις, δύο θελήσεις και ένεργειές του και στη μία του ύπόσταση, καθώς και στό σκοπό τής ένανθρωπήσεως του Υιού και όχι κάποιου από τά άλλα δύο πρόσωπα τής άγίας Τριάδος. Στα τελευταία δύο κεφάλαιά της γίνεται αναφορά στην έτυμολογία τής λέξεως θεός, στα όνόματα (ιδιώματα) του Θεού Πατρός, του Υιού και του άγίου Πνεύ-

12. «Έπει δέ νόθον ή άμαρτία και παρά φύσιν (έξωθεν γάρ ήμιν, όταν μή νήφωμεν, έπεισέρχεται), ταύτην εικότως ο Θεός Λόγος ού προσελάβετο», (κεφ. ΙΕ').

13. Κεφάλαιο ΣΤ'.

14. Migne, P.G. 95,9-17.

ματος, και τελειώνει με έρωταποκρίσεις γύρω από τὰ θέματα· τί σημαίνει Ἰησοῦς Χριστός, ἅγιος, Λόγος, και με ποιά ὑπόσταση προσκυνεῖται ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

4. *Περὶ τῶν ἐν πίστει κεκοιμημένων, ὅτι αἱ γινόμεναι λειτουργίαι και εὐποιῖαι τούτους ὀνίνησιν*¹⁵. Πρόκειται για ἕκτενῆ σχετικῶς πραγματεία, ἡ ὁποία θεωρεῖται ψευδεπίγραφος ἕξαιτίας τοῦ ὕφους της¹⁶. Πραγματικά, διαβάζοντάς την κανεὶς συναντᾷ γραμματικούς τύπους ἕξεζητημένους και ἀδόκιμους, και παρατονισμούς, πού δὲν τοὺς συναντᾷ στὰ ἄλλα συγγράματα τοῦ Δαμασκηνοῦ¹⁷. Τὸ γεγονός δμως ὅτι ἡ χειρόγραφη παράδοση ὁμόφωνα ἀποδίδει τὴν πραγματεία αὐτὴ στὸ Δαμασκηνὸ και ὅτι ὁ ἴδιος εἶναι ὁ συντάκτης τῆς νεκρώσιμης ἀκολουθίας, δὲν εὐνοεῖ τὴν ἀπόρριψη τῆς γνησιότητάς της¹⁸.

Ἄπο ἄποψη περιεχομένου ἡ πραγματεία αὐτὴ ἀναφέρεται στὸ θέμα κατὰ πόσο ὠφελοῦν τοὺς πιστοὺς μετὰ τὸ θάνατό τους οἱ ἐπιμνημόσυνες προσευχὲς και προσφορὲς πού γίνονται γι' αὐτοὺς ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς, τοὺς φίλους τους και τὴν Ἐκκλησία. Ἐπικαλούμενος πλῆθος μαρτυριῶν και παραδειγμάτων ἀπὸ τὴν ἁγία Γραφή και κυρίως ἀπὸ τοὺς γνωστότερους Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ὑποστηρίζει ὁ συγγραφέας τὴν πίστη τῆς Ἐκκλησίας ὅτι ὄντως ὠφελοῦν οἱ προσφορὲς και τὰ μνημόσυνα, τόσο ἐκείνους πού τὰ προσφέρουν, ὅσο και ἐκείνους γιὰ τοὺς ὁποίους προσφέρονται.

Ἄναφερόμενος στὴν κρίση τοῦ Θεοῦ τὴν διακρίνει σὲ τέσσερα εἶδη: *δίκαιη, φιλάνθρωπη, ὑπεράγαθη και πάλι δίκαιη*.

15. Migne, P.G. 95,247-278.

16. Βλ. Π. Χρήστου, στὰ Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ ἔργα, τόμ. 1, σελ. 16.

17. Γράφει π.χ. *χεθείσης* ἀντὶ *χυθείσης*, *ὑποθήσεων* ἀντὶ *ὑποθέσεων*, *ζώσεις* ἀντὶ *ζήσεις*, *πορίστης* ἀντὶ *ποριστής*, *δικάστης* ἀντὶ *δικαστής*, χρησιμοποιεῖ ἐπίσης τοὺς τύπους: *σιλίγγιον* (λατ.), *μόρος* (ὄμηρ.), *θερμήναι* (ὄμηρ.), *ἐπιτροπή* (= ἄδεια), *ἀπόμοιρα* (Πανσ. 8,22,6- Ἰωσηπ. Ἄρχ. Ἰουδ. σ.14,6), *ἀναγνωρισμός* (Ἀριστ. Ποιητ. 10,2-Ἡλιοδ. 7.7), *ἐπίσπονδος*, *ἐπέικτης*, *ἐπιφθασθεῖς*, *τριτάνη* κ.ἄ.

18. Πρβλ. και Π. Χρήστου, δ.π. σελ. 16.

Ὅταν ἡ πλάστιγγα τῶν πράξεών μας γέρνει δεξιὰ εἶναι δίκαιη. Ὅταν δὲν γέρνει οὔτε δεξιὰ οὔτε ἀριστερά, τότε εἶναι φιλό-
 θρωπη. Ὅταν πάλι κλίνει λίγο πρὸς τὰ ἀριστερά, τότε νικᾷ ἡ
 ὑπεραγαθότητα τοῦ Θεοῦ. Ὅταν ὁμως κλίνει πολὺ πρὸς τὰ ἀρι-
 στερά, τότε πάλι εἶναι δίκαιη (κεφ. 25).

Τελειώνοντας τὴν ὄλη πραγματεία του ὁ ἱερός συγγραφέας
 οἰκτεῖρει αὐτοὺς πού θὰ κληρωθοῦν ἀριστερά, ἐνῶ καλοτυχίζει
 ἐκείνους πού ὁ Κύριος θὰ τοὺς τοποθετήσει στὰ δεξιὰ του καὶ
 θὰ ἀκούσουν τὴ μακάρια φωνή του, «δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ
 Πατρός μου»¹⁹.

5. *Περὶ τοῦ Τρισάγιου ὕμνου*²⁰. Πρόκειται γιὰ γνήσιο ἔργο τοῦ
 ἱεροῦ Δαμασκηνοῦ. Ἀφορμὴ γιὰ τὴ συγγραφὴ του ἔδωσε ἐπι-
 στολὴ πού τοῦ ἔστειλε ὁ ἀββᾶς Σέργιος, μέσω τοῦ φίλου ἀββᾶ
 Ἰώβ, μὲ τὴν ὁποία τοῦ κατήγγειλε ὅτι «ὁ κλεινός», ὅπως λέει,
 «τῆς μονῆς Εὐθυμίου τοῦ μάκαρος καθηγεμῶν Ἀναστάσιος»,
 παρουσίαζε μερικὰ χωρία Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, σύμφωνα
 μὲ τὰ ὁποῖα, δῆθεν, ὁ Τρισάγιος ὕμνος δὲν ἀναφέρεται καὶ στὰ
 τρία πρόσωπα τῆς ἁγίας Τριάδος, ἀλλὰ μόνο στὸ δεύτερο,
 δηλαδὴ στὸν Υἱό, καὶ τονίζει τὴ θεία φύση του. Ἰσχυριζόταν
 μάλιστα, κατὰ τὸν ἐπιστολογράφο, ὁ ἡγούμενος Ἀναστάσιος,
 ὅτι τὴν ἀποψὴ του αὐτὴ συμμερίζονταν καὶ ὁ Ἰωάννης Δαμα-
 σκηνός, καθὼς καὶ ὁ Πατριάρχης Ἀντιοχείας Ἰωάννης²¹.

Συντάσσει λοιπὸν τὴν πραγματεία του αὐτὴ ὁ ἱερός συγ-
 γραφέας καὶ τὴ στέλνει μὲ τὴ μορφή ἐπιστολῆς στὸν διακεκρι-
 μένο ἀρχιμανδρίτη τῆς ἴδιας μονῆς Ἰορδάνη. Σ' αὐτὴν ἀρνεῖται
 τὸν ἰσχυρισμὸ τοῦ Ἀναστασίου, ὅτι τάχα ἀσπάζεται καὶ αὐτὸς
 τὶς ἀπόψεις του γιὰ τὸν Τρισάγιο ὕμνο, τὶς ὁποῖες βρῖσκει ἀνά-

19. Ματθ. 25,34.

20. Migne, P.G. 95,21-62.

21. Βλ. κεφ. α'. «Γέγραφε δὲ καὶ τοῦτο αὐτὸν βεβαιώσασθαι, ὅτιπερ καὶ
 ἡμεῖς τῇ γνώμῃ ταύτῃ καθυπεκύψαμεν... καὶ τὸν τρισμακάριστον δὲ πατριάρχην
 τῆς ἁγίας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν πόλεως, Ἰωάννην... τῆς αὐτῆς αὐτῷ γεγενῆ-
 σθαι ἐννοίας».

λογες πρὸς ἐκεῖνες τοῦ Πέτρου τοῦ Κναφέα, δηλαδή μονοφυσιτικές, καὶ κάνει ἐμπεριστατωμένη καὶ διεξοδική ἐρμηνεία τοῦ Τρισαγίου ὕμνου.

Ἄναφερόμενος στὰ πατερικὰ χωρία, τὰ ὁποῖα ἐπεκαλοῦνταν ὁ Ἀναστάσιος, λέει ὅτι πράγματι τοῦ τὰ ἔδειξε καὶ ὅτι τοῦ δήλωσε πῶς τὰ χωρία ἀνήκουν ὄντως στοὺς Πατέρες, ἀλλὰ δὲν δείχνουν ὅτι ὁ Τρισάγιος ὕμνος ἀναφέρεται μόνο στὸν Υἱό. (κεφ. α').

Στὴ συνέχεια, δηλώνοντας ρητῶς ὅτι στὸν Ἡσαΐα ἀποκαλύφθηκε, μέσω τῶν Σεραφίμ καὶ τοῦ Τρισαγίου ὕμνου, ἡ μία τρισυπόστατη θεότητα καὶ κυριότητα, κάνει σχολαστικὴ καὶ διεξοδική ἐρμηνεία τοῦ Τρισαγίου ὕμνου, τονίζοντας κατ' ἐπανάληψη, ὅτι ἀναφέρεται στὰ τρία πρόσωπα τοῦ Θεοῦ, δηλώνοντας τὸ τρισυπόστατό τους (ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος) καὶ ταυτόχρονα τὴν ἐνότητά τους σὲ μία οὐσία καὶ κυριότητα (Κύριος Σαβαῶθ, μία φορά, καὶ ὄχι τρεῖς).

Στὰ κεφάλαια 8–25 ἀναφέρει ἕνα–ἕνα τὰ χωρία τῶν Πατέρων, πὺν πρόβαλλε ὁ Ἀναστάσιος, καί, ἐρμηνευόντάς τα μὲ προσοχή καὶ σχολαστικότητα, δείχνει ὅτι κανένας ἀπὸ αὐτοὺς δὲν εὐνοεῖ τίς ἀπόψεις τοῦ Ἀναστασίου.

Τελειώνοντας παρακαλεῖ τὸν παραλήπτη τῆς πραγματείας τοῦ ἀρχιμανδρίτη Ἰορδάνη νὰ τὴν διαβάσει μπροστὰ σὲ ὄλους τοὺς πατέρες τῆς μονῆς καὶ τὸ πλήρωμα τῆς ἐκκλησίας, καὶ μὲ λόγια ἐπιεικῆ νὰ παρακαλέσει τὸν Ἀναστάσιο νὰ ἀποκηρύξει αὐτὰ πὺν πιστεύει, νὰ ἀκολουθήσει τὰ ἴχνη τῶν Πατέρων, καὶ νὰ παῦσει νὰ δυσφημεῖ τὸν πατριάρχη Ἰωάννη, ἀποδίδοντάς του πράγματα πὺν δὲν μπορεῖ νὰ ἐπιβεβαιώσῃ, ἀφοῦ δὲν ζεῖ πιά (κεφ. 26).

Τὰ δύο τελευταῖα κεφάλαια (27–28) ἀποτελοῦν προσθήκη, τὴν ὁποία ἔκανε ἀμέσως μόλις ἔκλεισε τὴν πραγματεία του μὲ τὴν τελευταία φράση τοῦ 26 κεφ. «εὐχου ὑπὲρ ἡμῶν, θεοτίμητε, ὡς θεόληπτος». Στὴ προσθήκη αὐτὴ («προσθετέον δὲ τῷ λόγῳ καὶ τάδε») ἀναφέρεται στὴ λειτουργικὴ χρῆση τοῦ Τρισαγίου

ὕμνου καί, σέ συνδυασμὸ μὲ τὶς ἀντίστοιχες εὐχές, δίνει καὶ πάλι τὴν ὀρθόδοξη ἐρμηνεία του.

6. *Περὶ πίστεως κατὰ τῆς αἰρέσεως τῶν Νεστοριανῶν*²². Καὶ τὸ ἔργο αὐτὸ τοῦ ἱεροῦ Δαμασκηνοῦ συγκαταλέγεται μεταξὺ ἐκείνων, τῶν ὁποίων ἡ γνησιότητα δὲν ἀμφισβητεῖται, καὶ στρέφεται ἐναντίον τῆς αἰρέσεως τῶν Νεστοριανῶν. Ὁ Νεστόριος, διαπρεπὴς ἱεροκήρυκας καὶ ὀξυδερκὴς θεολόγος τῆς Ἀντιόχειας, ὅταν τὸ 428 ἐγίνε πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ἄρχισε νὰ διαδίδει τὴν πλανεμένη χριστολογία του, πού πηγὴ τῆς εἶχε τὴν Ἀντιοχειανὴ Σχολὴ στὴν ὁποία εἶχε σπουδάσει. Θεωρῶντας ὑποτιμητικὴ γιὰ τὸ Θεὸ τὴν ἔνωση στὸ Χριστὸ τῶν δύο φύσεων (θείας καὶ ἀνθρωπίνης), κήρυττε ὅτι στὸν Χριστὸ ἔχουμε ἀπλῆ ἐνοίκηση ἢ συνάφεια τῶν δύο φύσεων. Μὲ ἄλλα λόγια, χῶριζε τὶς δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ καὶ δεχόταν στὴν οὐσία δύο Υἱούς, τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν Υἱὸ τοῦ ἀνθρώπου. Συνεπῆς πρὸς τὴ δοξασία του αὐτῆ, ὀνόμαζε τὴ Μαρία Χριστοτόκο καὶ ἀνθρωποτόκο, διότι δὲν ἐγέννησε Θεό, ἀλλὰ ἀνθρώπο, στὸν ὁποῖο ἦρθε καὶ ἐνοίκησε ὁ Θεός.

Ἡ πραγματεία ἀρχίζει μὲ μιὰ σειρά ἐρωτημάτων πού ἀπευθύνει πρὸς τοὺς Νεστοριανούς, καὶ δίνοντας ὁ ἴδιος τὴν ἀπάντηση πού περιμένει ἀπὸ ἐκείνους, θέτει ἄλλο ἐρώτημα κ. ο. κ. Καὶ ἀφοῦ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἐξαντλεῖ τὶς κυριότερες θέσεις τους, ἐκθέτει τὴν περὶ τῶν δύο φύσεων τοῦ Χριστοῦ ὀρθόδοξη διδασκαλία, κάνοντας δαψιλῆ ἀναφορὰ καὶ χρῆση τῆς ἁγίας Γραφῆς²³.

Γιὰ νὰ κάνει πιὸ κατανοητὴ τὴν ἔνωση στὸν Χριστὸ τῶν δύο φύσεων (θείας καὶ ἀνθρωπίνης) σὲ μιὰ ὑπόσταση, χρησιμοποιεῖ τὸ παράδειγμα τοῦ σιδερένιου μαχαίριου καὶ τῆς φωτιᾶς. Τὸ καθένα ἀπὸ αὐτὰ χωριστὰ ἀποτελεῖ ὑπόσταση τῆς φύσεώς του (τοῦ σιδήρου τὸ μαχαίρι, τῆς φωτιᾶς ἡ ἀναμμένη φωτιά). Ὅταν ὁμως τὸ μαχαίρι πυρακτωθεῖ, τότε ἀπὸ ἀπλῆ ὑπόσταση

22. Migne, P.G. 95,187-224.

23. Παραπέμπει σὲ 112 χωρία τῆς ἁγ. Γραφῆς.

τῆς φύσεως τοῦ σιδήρου πού ἦταν ἀρχικά, γίνεται σύνθετη ὑπόσταση τῆς φύσεως τοῦ σιδήρου καὶ τῆς φύσεως τῆς φωτιᾶς. Καὶ ὁ Χριστός, πού ἦταν μία ἀπὸ τις ὑποστάσεις τῆς θεότητας, παίρνοντας καὶ σάρκα ἐνπόστατη ἀπὸ τὴν Παρθένο Μαρία, ἔγινε σύνθετη ὑπόσταση (ὄχι φύση), ἀπὸ τὴ θεότητα πού εἶχε προαιωνίως καὶ ἀπὸ τὴ σάρκα πού προσέλαβε²⁴.

Ἀναφερόμενος στὶς κάποιες φαινομενικὲς ἀντιφάσεις πού παρουσιάζουν οἱ βιβλικὲς μαρτυρίες, λέει ὅτι αὐτὸ ὀφείλεται στὸ ὅτι ἄλλοτε μιλοῦν γιὰ τὸν ἄνθρωπο Χριστό, ἄλλοτε γιὰ τὸ Θεὸ Χριστό, καὶ ἄλλοτε καὶ γιὰ τὰ δύο μαζί²⁵.

Τελειώνοντας διακηρύττει «ἀνεκδοκίαστα», ὅπως λέει, τὴν ὀρθόδοξη πίστη γιὰ τὸν Υἱὸ καὶ Λόγο τοῦ Θεοῦ, ἀναφέροντας αὐτολεξεῖ φράσεις τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως, καὶ ἀναγνωρίζει τὴν ἁγία Παρθένο Θεοτόκο. Ἀποκρούει τὸν ὄρο «Χριστοτόκος», διότι καὶ οἱ μητέρες τῶν προφητῶν καὶ βασιλέων ἦταν χριστοτόκοι, ἐνῶ μόνη Θεοτόκος εἶναι ἡ Θεοτόκος Μαρία²⁶.

7. *Πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Δαραίας τὸν Ἰακωβίτην*²⁷. Τὴν πραγματεία του αὐτὴν ὁ Ἰωάννης Δαμασκηνὸς ἀπευθύνει πρὸς τὸν Ἰακωβίτη²⁸ ἐπίσκοπο Δαραίας, ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ ἐπισκόπου

24. Βλ. κεφ. β΄.

25. Κεφ. λη΄.

26. Κεφ. μδ΄.

27. Migne, P.G. 94,1435–1502.

28. Οἱ Ἰακωβίτες ἀποτελοῦσαν τὴν μονοφυσιτικὴ Ἐκκλησία τῆς Συρίας, παράλληλη πρὸς τὴν Ὀρθόδοξη τῶν Μελχιτῶν. Ἰδρυτὴς τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἰακωβιτῶν εἶναι ὁ πατριάρχης Ἀντιοχείας Σεβήρος, ἀλλὰ τὸ ὄνομά της τὸ ὀφείλει στὸν ἐπίσκοπο Ἐδέσσης καὶ Ἀνατολῆς Ἰάκωβο Βαραδαῖο (ἢ Τζάντζαλο). Ὁ Ἰάκωβος αὐτὸς γεννήθηκε στὶς ἀρχὲς τοῦ 6ου αἰ. στὴν Τέλλα τῆς Συρίας. Ἐγινε μοναχὸς στὴν Κωνσταντινούπολη, ὅπου μὲ τὴν συνέργεια τῆς αὐτοκρατορίας Θεοδώρας χειροτονήθηκε ἐπίσκοπος Ἐδέσσης καὶ Ἀνατολῆς. Ἐδειξε ἐκκλησιαστικὴ δραστηριότητα στὴν ἀναζωογόνηση καὶ ἀνασύνταξη τῆς Ἐκκλησίας του, καὶ ἐπειδὴ, γιὰ νὰ διαφεύγει τὴν προσοχὴ τῶν ἀρχῶν, φοροῦσε ἐπενδύτη ἀπὸ ράκη, ὀνομάστηκε Βαραδαῖος καὶ ἑλληνικὰ Τζάντζαλος. Πέθανε τὸ 578.

Δαμασκοῦ Πέτρου. Φαίνεται ὁμῶς ὅτι τὸ πρῶτο κεφάλαιό της τὸ ἔγραψε ὁ Πέτρος²⁹. Αὐτὸ φαίνεται ἀπὸ τὸ ὕφος του, πὺ εἶναι ἥπιο, μελίχιο, διαλλακτικόν, κυριολεκτικὰ ποιμαντικόν· «ταῦτά με πρὸς τὸ γράφειν παρώρμησεν. Οὐκ ἔρις, οὐ ζήλος, οὐκ ἔλεγχος, οὐ νίκης ἔφεσις, οὐκ ἐπιδειξέως τρόπος, οὐ μίσος, ἀλλ' ἔλεος ἐκ πόθου θείου καὶ τοῦ πλησίον ὀρμώμενος... Εἰς τοῦτο γὰρ ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἔθετο· παρακαλεῖν, νουθετεῖν, ἐπιστρέφειν, φιλοκαλεῖν, σκάπτειν, κόπρον περιτιθέναι, θεραπεύειν ἁμαρτίαν»³⁰.

Ἀντίθετα, ἀμέσως ἀπὸ τὸ β' κεφάλαιο, τὸ ὕφος τῆς πραγματείας ἀλλάζει. Γίνεται ἐπιθετικόν. Μπαίνοντας ἀμέσως στὸ θέμα, πὺ εἶναι ἡ σύγχυση γύρω ἀπὸ τὶς ἔννοιες φύση, καὶ ὑπόστασις, χρησιμοποιεῖ γλῶσσα σκληρῆ. Χαρακτηρίζει τὸν Ἄρειο, τὸν Εὐνόμιο καὶ τοὺς ὀπαδοὺς τους, «πολύθη καὶ ἄθεη συμμορία» (κεφ. β'), ἐνῶ τοὺς ἴδιους τοὺς παραλήπτες τοὺς ἀποδίδει «μανίας ὑπερβολήν», φλυαρία καὶ φαντασία πονηρῆς διάνοιας, καὶ χαρακτηρίζει τὶς ἀντιλήψεις τους «δαιμόνων εὐρημασκοτεινὸν» καὶ «ἐλληνικῆς τερθρείας (σχολαστικότητος) τερατευμα» (κεφ. ι').

Στὰ δύο ἐπόμενα κεφάλαια (ια' καὶ ιβ') καταγίνεται μὲ τὴ διάκριση τῶν ἐννοιῶν, φύση, ὑπόστασις, οὐσία, πρόσωπο, οὐσία καὶ ἐνούσιο, ὑπόστασις καὶ ἐνυπόστατο καὶ δίνει τὸν ὀρισμὸν τους. Στῆ συνέχεια θέτει τὸ θέμα, πὺ εἶναι· «εἰ δύο φύσεις ἐστὶν ὁ Χριστὸς καὶ ἐν δυσὶ φύσεσιν, ἡ μία, καθὰ τερατεύεσθε», καὶ ἀναφέρει τὴ μέθοδο μὲ τὴ ὁποία θὰ προχωρήσει στὴν ἐξέταση τοῦ θέματος, ὅτι δηλαδὴ θὰ βασίσει τοὺς συλλογισμοὺς του σὲ ἔννοιες ἀληθινὰς καὶ ἀποδεκτὰς καὶ ἀπὸ τὶς δύο πλευρὰς, ἔτσι ὥστε τὸ συμπέρασμα νὰ εἶναι ἀληθινὸ καὶ ὄχι ἄτοπο³¹.

29. Βλ. Π. Χρήστου, δ.π. σελ. 20.

30. Κεφάλαιο α'.

31. «Χρῆ τοιγαροῦν τὸν περὶ τίνος συλλογιζόμενον ἐκ κοινῶν καὶ ἀληθῶν ἐννοιῶν (κοινῶν δὲ λέγω τῶν παρ' ἀμφοτέροις ὁμολογημένων) τὰς ἀρχάς, ἤτοι τὰς προτάσεις, ποιεῖσθαι. Οὕτω γὰρ συλλογισμὸς καὶ οὐ παραλογισμὸς τὸ πλεκόμενον εἶη, τὸ τε συμπέρασμα ἀληθὲς καὶ οὐκ ἄτοπον» (κεφ. ιγ').

Στὰ κεφάλαια ποῦ ἀκολουθοῦν (ιδ'–πη') ἀναιρεῖ ἕναν–ἕναν τοὺς ἰσχυρισμοὺς τῶν μονοφυσιτῶν Ἰακωβιτῶν καὶ σὲ κάθε περίπτωση ἀντιπαραθέτει τὴν ὀρθόδοξη πίστη. Ἰδιαίτερη ἔμφαση δίνει στὴ γνωστὴ προσθήκη, «ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς», τὴν ὁποία οἱ Ἰακωβίτες χρησιμοποιοῦσαν, ἀκολουθώντας τὸν πατριάρχη Ἀντιοχείας Πέτρο τὸν Γναφέα (κεφ. πε'–πη').

Στὸ τέλος τῆς ὅλης πραγματείας παραθέτει τριαντατρία ἀποσπάσματα ἀπὸ κείμενα τῶν ἁγίων Πατέρων, μὲ τὰ ὁποῖα ἐπιβεβαιώνεται ὅσα λέχθηκαν, καὶ τελειώνει προτρέποντάς τους νὰ συνταχθοῦν μὲ τοὺς ὀρθοδόξους κηρύττοντας «ἕνα Θεὸν καὶ μίαν φύσιν, ἐν τρισὶν ὑποστάσεσι, καὶ τὸν ἕνα τῆς Τριάδος, τὸν μονογενῆ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ μετὰ σάρκωσιν ἕνα Χριστόν, ἕνα Υἱόν, ἕνα Κύριον καὶ μίαν ὑπόστασιν ἐν δυσὶ φύσεσιν ἀσυγχύτως καὶ ἀδιαιρέτως».

Τὰ κείμενα ὄλων τῶν ἔργων λαμβάνονται ἀπὸ τὴν P.G. τοῦ Migne, στὰ ὁποῖα ἔγιναν κάποιες ἀλλαγές ἀπλῶς στὴ στίξη καὶ στὶς παραγράφους.

ΛΙΒΕΛΛΟΣ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΡΘΟΥ ΦΡΟΝΗΜΑΤΟΣ

ΛΙΒΕΛΛΟΣ

ΠΕΡΙ ΟΡΘΟΥ ΦΡΟΝΗΜΑΤΟΣ

Οὐ μικρὸς ἀμφοτέρωθεν φόβος καὶ ἀπορία συνέχει με, ὡς
Πατέρων ἄριστε καὶ ποιμένων ἀρχιποίμην ἀγιώτατε. Ἐντεῦθεν
μὲν γὰρ τῆς παρακοῆς ὑφορῶμαι τὸν κίνδυνον, κάκειῖθεν τὸ τοῦ
φορτίου βάρος ταράττει με. Ποῦ φύγω καὶ πῶς ἐκκλίνω, τὸ
5 ἀπορον, σοὶ τῷ πνευματικῷ πατρὶ τὰ κατ' ἐμαυτὸν ἀποδίδωμι,
ὡς πρόβατον ἄκακον οὐκ ἐρίσω, οὐδὲ κραυγᾶσω, οὐδὲ ἐμαυ-
τὸν ποιμανῶ, ἀλλὰ τῇ σῇ γενήσομαι προστάξει ὑπήκοος. Κλί-
νω τὸν αὐχένα, οὐχ ὡς παροιστρῶσα δάμαλις, ἀλλ' ὡς μόσχος
ὑπήκοος, ἐπεὶ τὴν συγχώρησιν αἰτήσας, οὐκ ἔτυχον. Οἶδά μου
10 τῶν πταισμάτων τὸν σύνδεσμον, ἀλλὰ πέπεισμαι ὡς ἐὰν λύσης
ἐπὶ τῆς γῆς, ἐξ οὐρανοῦ λυθήσεται. Ἴδού σοι ὑπήκοος πάριμι,
ποίει δ βούλει. Θεὸν ἔχω κυβερνήτην, τὸν πάντα δυνάμενον.
Ἐπεὶ τοίνυν ἐκέλευσεν ἡ σὴ ἀγιωτάτη κορυφὴ τὸ ἐμὸν ἀνομο-
λογῆσαι φρόνημα, γνῶτω πῶς οἶκος Ἰσραὴλ· προσεχέτω οὐρα-
15 νὸς καὶ λαλησάτω καὶ ἀκουσάτω ἡ γῆ τὰ ρήματα τοῦ στόματός
μου.

α'. Πιστεύω εἰς Πατέρα, καὶ Υἱόν, καὶ Πνεῦμα Τριάδα ὁμο-
ούσιον, καὶ μονάδα τρισυπόστατον, μίαν ἀρχὴν ἀναρχον, μίαν
θέλησιν, μίαν ἐνέργειαν, μίαν ἐξουσίαν, μίαν κυριότητα, μίαν
βασιλείαν, τρεῖς ὑποστάσεις ἐν οὐδενὶ τὸ διάφορον ἐχούσας, εἰ

1. Ὑπαινιγμὸς τῆς ἀπαγορεύσεως νὰ γράφει, πού τοῦ εἶχε ἐπιβάλλει ὁ γέροντάς του. Βλ. Ἰω. Δαμασκηνοῦ, Ἔπαντα τὰ ἔργα, τόμ. 1ος, Δογματικά Α', Εἰσαγωγή, σελ. 12.

2 Νεαρή ἀγελάδα.

ΛΙΒΕΛΛΟΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΟΡΘΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ

Δέν μέ διακατέχει μικρός φόβος καί ἀγωνία καί γιά τίς δύο αἰτίες, ἄριστε πάτερ καί ἀγιώτατε ἀρχιποιμένα τῶν ποιμένων. Γιατί ἀπό τὸ ἓνα μέρος ὑποψιάζομαι τὸν κίνδυνο τῆς παρακοῆς¹, καί ἀπό τὸ ἄλλο μέ συνταράζει τὸ βάρος τοῦ φορτίου πού ἐπωμίζομαι. Ἡ ἀπορία εἶναι ποῦ νὰ καταφύγω καί πῶς νὰ ξεφύγω. Παραδίνω σέ σένα τὸν πνευματικὸ πατέρα τὸν ἐαυτό μου. Σὰν πρόβατο ἄκακο δὲν θὰ φιλονεικήσω οὔτε θὰ κραυγάσω, οὔτε θὰ καθοδηγήσω ἐγὼ τὸν ἐαυτό μου, ἀλλὰ θὰ ὑποταχθῶ στίς προσταγές σου. Γέρνω τὸν αὐχένα ὄχι σὰν προκλητικὴ δαμάλα², ἀλλὰ σὰν μοσχάρι ὑπάκουο, ἀφοῦ δὲν βρῆκα τὴ συγχώρηση πού ζήτησα. Γνωρίζω τὸ πλῆθος τῶν πταισμάτων μου, ἀλλὰ εἶμαι πεπεισμένος ὅτι, ἂν τὰ συγχωρήσεις ἐδῶ στὴ γῆ, θὰ συγχωρηθοῦν καί ἀπὸ τὸν οὐρανό. Νά, βρίσκομαι μπροστά σου ὑπάκουος, κάνε ὅ,τι θέλεις. Ἔχω κυβερνήτη τὸ Θεό, ὁ ὁποῖος μπορεῖ νὰ κάνει τὰ πάντα. Ἀφοῦ λοιπὸν διέταξε ἡ ἀγιώτατη κορυφή σου νὰ ὁμολογήσω τὴν πίστη μου, ἅς τὴ μάθει ὁλος ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαός· ἅς προσέξει ὁ οὐρανὸς καὶ ἅς μιλήσει καὶ ἅς ἀκούσει ἡ γῆ τὰ λόγια τοῦ στόματός μου³.

1. Πιστεύω σέ Πατέρα καὶ Υἱὸ καὶ Πνεῦμα, Τριάδα ὁμοούσια καὶ Μονάδα τρισυπόστατη, μία ἀναρχὴ ἀρχή, μία θέληση, μία ἐνέργεια, μία ἐξουσία, μία κυριότητα, μία βασιλεία, τρεῖς ὑποστάσεις πού σέ τίποτε δὲν διαφέρουν, παρὰ μόνο στὴν ἀγεννησία, τὴ γέννηση καὶ τὴν ἐκπόρευση. Δηλαδή σέ Πατέρα ἀγέν-

3. Ἡ εἰκόνα εἶναι παρμένη ἀπὸ τὸ «Κύκνειο ἄσμα» τοῦ Μωυσέως Δευτ. 32,1.

5 μὴ ἐν τῷ ἀγεννήτῳ καὶ γεννητῷ καὶ ἐκπορευτῷ, Πατέρα ἀγεννητον καὶ οὐ γεννητόν, Υἱὸν γεννητόν καὶ οὐκ ἀγεννητον, Πνεῦμα ἅγιον ἐκπορευτὸν καὶ οὔτε αἴτιον οὔτε ἀγεννητον. Ἐχει γὰρ αἰτίαν καὶ πηγὴν τὸν Πατέρα, ἐξ αὐτοῦ προερχόμενον, οὐ γεννητῶς, ἀλλ' ἐκπορευτῶς, ἵνα εἴη εἰς Πατὴρ, εἰς Υἱός, ἐν Πνεῦμα ἅγιον, Θεὸν τὸν Πατέρα τέλειον, Θεὸν τὸν Υἱὸν τέλειον, Θεὸν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐ δύο θεοὺς, οὐδὲ τρεῖς, ἀλλ' ἓνα τὰ τρία Θεόν. Οὔτε γὰρ χρόνῳ τέμνεται, οὐ τρόπῳ, οὐ δυνάμει μερίζεται, ἀλλ' ἐν ἀλλήλοις τὴν περιχώρησιν ἔχουσι δίχα πάσης συναλοιφῆς καὶ συγχύσεως, δυνάμεις γὰρ εἰσι τοῦ Πατρὸς ὁ
 15 Λόγος καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, διὸ καὶ εἰς Θεός. Ἄλλ' εἰ καὶ δυνάμεις, οὐκ ἀνυπόστατοι. Ἐκάστη γὰρ τελεία ὑπόστασις, ἵνα μὴ σύνθετος ἐξ οὐσίας ἢ θεία φύσις εἴη καὶ δυνάμεων, δι' οὗ ἑκάστου καθ' ἑαυτὸν θεωρούμενον τέλειος Θεός, τελεία ὑπόστασις, εἰς δὲ τὰ τρία Θεὸς σὺν ἀλλήλοις καὶ ἐν ἀλλήλοις νοούμενα.
 20 Καὶ ξένον τοῦτο παντάπασιν καὶ μόνον Θεῶν πρέπον.

Εἰς τοίνυν Θεὸς ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Εἰς Ποιητὴς οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς καὶ πάσης κτίσεως, ὁρατῆς τε καὶ ἀοράτου, ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγαγὼν τὰ σύμπαντα, οὐκ ἐκ προϋποκειμένης ὕλης. Εἰς Θεός, καὶ μία
 25 τῶν ἀπάντων ἀρχή, καὶ οὐ δύο. Μία Θεότης ὑπέρθεος, μία ὑπερούσιος οὐσία, ὑπεράγαθος ἀγαθότης, πέλαγος οὐσίας ἀπείρου καὶ ἀπεριορίστου, αἰτία πάντων τῶν ἀγαθῶν, οὐσιωποῖδς δύναμις, ἄναρχος, ἀνώλεθρος, αἰώνιος καὶ ἀπερίγραπτος, Ἀέναον φῶς τριφεγγές, τρισυπόστατον, ἀκαταληψίας γνόφῳ κα-
 30 λυπτόμενον.

β'. Ἔτι πιστεύω, ὅτι ὁ μονογενὴς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ προαιώνιος, ὁ ἄκτιστος, ὁ ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, ὁ εἰς τῆς ἁγίας Τριάδος, ἀπείρῳ ἀγαθότητι καὶ ἀφάτῳ φιλανθρωπίᾳ, εὐδοκίᾳ τοῦ Πατρὸς, ἐσαρκώθη ἀσπόρως ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Ἁγίας Ἀειπαρθένου

νητο καὶ ὄχι γεννητό, σὲ Υἱὸ γεννητὸ καὶ ὄχι ἀγέννητο, σὲ Πνεῦμα ἅγιο ἐκπορευτό, ποῦ δὲν εἶναι οὔτε αἷτιο οὔτε ἀγέννητο. Γιατὶ ἔχει αἷτια καὶ πηγὴ τὸν Πατέρα, ἀπὸ τὸν ὁποῖο προέρχεται ὄχι μὲ γέννηση, ἀλλὰ μὲ ἐκπόρευση, ἔτσι ὥστε νὰ ὑπάρχει ἓνας Πατέρας, ἓνας Υἱός, ἓνα ἅγιο Πνεῦμα. Τέλειος Θεὸς ὁ Πατήρ, τέλειος Θεὸς ὁ Υἱός, Θεὸς τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ὄχι δύο θεοὶ οὔτε τρεῖς, ἀλλὰ ἓνας Θεὸς τὰ τρία πρόσωπα. Γιατὶ οὔτε ὡς πρὸς τὸν χρόνον χωρίζονται, οὔτε ὡς πρὸς τὸν τρόπον, οὔτε ὡς πρὸς τὴ δύναμιν διακρίνονται, ἀλλὰ ἔχουν τὴν περιχώρησιν (ὑπαρξιν) τὸ ἓνα μέσα στὰ ἄλλα, χωρὶς νὰ ἀναμιγνύονται καὶ νὰ συγχέονται, διότι εἶναι δυνάμεις τοῦ Πατρὸς ὁ Λόγος καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, γι' αὐτὸ καὶ εἶναι ἓνας Θεός. Ὅμως, ἂν καὶ εἶναι δυνάμεις, δὲν εἶναι ἀνυπόστατες. Ἀλλὰ κάθε μία εἶναι τέλεια ὑπόστασις, ὥστε ἡ θεία φύσις νὰ μὴ εἶναι σύνθετη ἀπὸ οὐσία καὶ δυνάμεις, ἀλλὰ τὸ καθένα θεωρούμενον καθ'αυτὸ, εἶναι τέλειος Θεός, τέλεια ὑπόστασις, ἀλλὰ καὶ τὰ τρία εἶναι ἓνας Θεός, νοούμενα τὸ ἓνα μαζί μὲ τὰ ἄλλα καὶ μέσα στὰ ἄλλα. Αὐτὸ εἶναι ἐντελῶς παράδοξο καὶ ταιριάζει μόνο στὸ Θεό.

Ἐνας Θεὸς λοιπὸν εἶναι ὁ Πατέρας καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Ἐνας ὁ δημιουργὸς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς καὶ ὅλης τῆς κτίσεως, τῆς ὁρατῆς καὶ τῆς ἀόρατης, ὁ ὁποῖος δημιούργησε τὰ πάντα ἀπὸ τὸ μηδὲν καὶ ὄχι ἀπὸ ὕλη ποῦ προϋπῆρχε. Ἐνας Θεός καὶ μία ἀρχὴ ὄλων, καὶ ὄχι δύο. Μία θεότητα ὑπέρθε, μία οὐσία ὑπερούσια, ἀγαθότητα ὑπεράγαθη, πέλαγος ἀπειρης καὶ ἀπεριόριστης οὐσίας, αἷτια ὄλων τῶν ἀγαθῶν, δύναμις οὐσιοποιός, ἀναρχη, ἀφθορη, αἰώνια καὶ ἀπεριόριστη, ἀένας φῶς μὲ τρεῖς λάμψεις, τρισυπόστατο, ποῦ καλύπτεται μὲ τὴν ὁμίχλη τῆς ἀκαταληψίας.

2. Ἀκόμα, πιστεύω ὅτι ὁ μονογενὴς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ προαιώνιος, ὁ ἄκτιστος, ὁ ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ὁ ἓνας τῆς Τριάδος, ἀπὸ ἀπειρῆ ἀγαθότητα καὶ ἀπερίγραπτη φιλανθρωπία, μὲ τὴν συγκατάθεσιν τοῦ Πατέρα, πῆρε σάρκα χωρὶς σπέρμα, ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα καὶ τὴν ἀγία

καὶ Θεοτόκου, ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων δι' ἡμᾶς καὶ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, μείνας ὁ ἦν, Θεὸς τέλειος καὶ τῷ Πατρὶ ὁμοούσιος, γενόμενος ὁ οὐκ ἦν, τέλειος ἄνθρωπος, τῇ Μητρὶ καὶ ἡμῖν ὁμοούσιος, σὰρξ ἐψυχωμένη ψυχῇ λογικῇ καὶ νοερᾷ. Καὶ
 10 ἔστιν εἷς Χριστός, εἷς Κύριος, εἷς Υἱὸς Θεοῦ καὶ ἄνθρωπος, ὁ αὐτὸς Θεὸς τέλειος καὶ ἄνθρωπος τέλειος, μία ὑπόστασις σύνθετος ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, ἐκ δύο φύσεων, καὶ δύο φύσεις ὁ αὐτὸς καὶ ἐν δυσὶ φύσεσι τελείαις ἐχούσαις κατὰ τὸν ἐκάστη πρέποντα ὄρον τε καὶ λόγον. Υἱὸς Θεοῦ κατὰ τὴν προ-
 15 αιώνιον ἐκ Πατρὸς ἀσώματον γέννησιν, Υἱὸς ἀνθρώπου ὁ αὐτὸς κατὰ τὴν ἐπ' ἐσχάτων σωτήριον σάρκωσίν τε καὶ πρόσληψιν.

Ἀμῆτωρ τὸ πρῶτον ἐκ Πατρὸς, ὡς Θεός, ἀπάτωρ τὸ δεύτερον ὁ αὐτὸς ὡς ἄνθρωπος ἐκ Μητρὸς· δύο φύσεις καὶ μία
 20 ὑπόστασις. Εἰ γὰρ δύο ὑποστάσεις, οὐχ εἷς Υἱός, ἀλλὰ καὶ τετράδι λατρεύομεν. Εἰ γὰρ ἕτερα ὑπόστασις τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἕτερα τοῦ Υἱοῦ τῆς Παρθένου, ἄλλος υἱὸς καὶ ἄλλος καὶ οὐχ εἷς Υἱός, ἀλλὰ καὶ δύο· δύο γὰρ ὑποστάσεις εἷς Υἱὸς οὐκ ἂν εἶεν. Καὶ πάλιν, εἰ ἄλλη ὑπόστασις τοῦ μονογενοῦς
 25 Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἄλλη τοῦ τῆς Παρθένου, ἢ ἐξώσθη ὁ μονογενῆς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ἀντεισήχθη ὁ τῆς Παρθένου, ἢ τετρὰς κάθηται ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ τετράδι λατρεύομεν τοῦ Θεοῦ, Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἀγίῳ Πνεύματι, καὶ Υἱῷ τῆς Παρθένου. Ἀλλὰ μὴ εἶη τοῦτο φρονεῖν ἡμᾶς, ἀλλὰ μίαν τοῦ Θεοῦ Λόγον, τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ μετὰ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ σύνθετον ὑπό-
 30 στασιν ἐκ δύο φύσεων, καὶ ἐν δυσὶ τελείαις ταῖς φύσεσιν, ἀλλ' ἀδιαίρετοις, ἀσυγχύτοις, καθ' ὑπόστασιν ἀδιασπάστως ἠνωμέναις.

Οὐ λέγω μίαν φύσιν σύνθετον, ἵνα μὴ ἑτεροφυῆ καὶ ἑτερο-
 35 ούσιον τοῦ Πατρὸς τὸν Υἱὸν βλασφημήσω. Ἀπλῆς γὰρ καὶ οὐ συνθέτου φύσεως ὁ Πατήρ, ἀλλὰ λέγω ὑπόστασιν μίαν σύνθε-

Ἄειπάρθενη καὶ Θεοτόκο Μαρία, κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια, γὰ μᾶς καὶ γὰ τὴ σωτηρία μας, παραμένοντας αὐτὸ ποὺ ἦταν, τέλειος δηλαδὴ Θεὸς καὶ ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα, καὶ γινόμενος αὐτὸ ποὺ δὲν ἦταν, δηλαδὴ τέλειος ἄνθρωπος, ὁμοούσιος μὲ τὴ Μητέρα του καὶ μὲ μᾶς, σάρκα ψυχωμένη μὲ λογικὴ καὶ αὔλη ψυχῆ. Καὶ ὑπάρχει ἓνας Χριστός, ἓνας Κύριος, ἓνας Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ἄνθρωπος, ὁ ἴδιος τέλειος Θεὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος, μία ὑπόστασις σύνθετη ἀπὸ θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα, ἀπὸ δύο φύσεις καὶ δύο φύσεις ὁ ἴδιος, καὶ σὲ δύο φύσεις τέλειες, μὲ τὴν ἔννοια καὶ τὴν ἀναλογία ποὺ ἀντιστοιχεῖ στὴν καθεμίᾳ. Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὡς πρὸς τὴν προαιώνια ἀσώματη γέννησή του ἀπὸ τὸν Πατέρα, καὶ Υἱὸς ἀνθρώπου ὁ ἴδιος ὡς πρὸς τὴ σωτήρια ἐνσάρκωση καὶ πρόσληψη κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια.

Χωρὶς μητέρα τὴν πρώτη φορὰ ἀπὸ τὸν Πατέρα ὡς Θεός, χωρὶς πατέρα τὴ δεύτερη φορὰ ὁ ἴδιος ὡς ἄνθρωπος ἀπὸ τὴ Μητέρα· δύο φύσεις καὶ μία ὑπόστασις. Γιατί, ἂν ἦταν δύο ὑποστάσεις, δὲ θὰ ἦταν ἓνας Υἱὸς καὶ θὰ λατρεύαμε τετράδα. Ἄν δηλαδὴ ἦταν ἄλλη ἢ ὑπόστασις τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ καὶ τοῦ Θεοῦ καὶ ἄλλη τοῦ Υἱοῦ τῆς Παρθένου, θὰ ἦταν ἄλλος υἱὸς καὶ διαφορετικὸς καὶ ὄχι ἓνας Υἱός, ἀλλὰ δύο, γιατί δύο ὑποστάσεις δὲν θὰ ἦταν δυνατόν νὰ εἶναι ἓνας Υἱός. Καὶ πάλι· ἐὰν ἄλλη ἦταν ἢ ὑπόστασις τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ ἄλλη τοῦ Υἱοῦ τῆς Παρθένου, ἢ ἔχει ἀπορριφθεῖ ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ στὴ θέσις του μπῆκε ὁ Υἱὸς τῆς Παρθένου, ἢ στὸ θρόνο κάθεται τετράδα, καὶ λατρεύουμε τετράδα τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ Πατέρα, Υἱό, ἅγιο Πνεῦμα καὶ Υἱὸ τῆς Παρθένου. Ἄλλὰ μὴ γένοιτο νὰ πιστεύουμε κάτι τέτοιο ἐμεῖς, παρὰ μόνο μία ὑπόστασις τοῦ Θεοῦ Λόγου, τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ μαζί μὲ τὴ σάρκα του, σύνθετη ἀπὸ δύο φύσεις καὶ μάλιστα μὲ δύο τέλειες φύσεις, ἀδιαίρετες, ἀσύγχυτες καὶ ὡς πρὸς τὴν ὑπόστασις ἀδιάσπαστα ἐνωμένες.

Δὲν λέω μία φύση σύνθετη, γιὰ νὰ μὴ βλασφημεῖται ὁ Υἱὸς ὅτι ἔχει διαφορετικὴ φύση καὶ οὐσία ἀπὸ τὸν Πατέρα. Γιατί ὁ Πατέρας εἶναι ἀπλῆς φύσεως καὶ ὄχι σύνθετης, ἀλλὰ λέω μία

τον, ἵνα μὴδὲ γυμνὸν εἶπω Θεόν, μὴδὲ ἄνθρωπον ψιλόν, μὴδὲ
 τετάρτην τῇ Τριάδι παρεισενέγκω ὑπόστασιν. Εἰ γὰρ τέλειός
 ἐστὶν ἐν θεότητι, τέλειος ἐν ἀνθρωπότητι ὁ αὐτὸς μετὰ τὴν
 40 ἔνωσιν. Πρὸ γὰρ τῆς ἐνώσεως παντὶ δῆλον, ὅτι ἐν μιᾷ τῆς θεό-
 τητος φύσει ἦν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ μόνον Θεὸς ὑπῆρχε καθὰ
 καὶ ὁ Πατὴρ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ὅθεν δὲ δι' ἄφατον ἀγα-
 θότητα τὴν ἡμῶν προσελάβετο φύσιν καὶ ἠνώθη ἡμῖν γενόμε-
 νος, ἐστὶν ἐν θεότητι τέλειος ἄνθρωπος καθ' ὁμοιότητα ἡμῶν
 45 χωρὶς ἁμαρτίας, τότε ὠράθη ἐν δυσὶ φύσεσιν. Εἰ γὰρ τέλειός
 ἐστὶν ἐν θεότητι μετὰ τὴν ἔνωσιν, καὶ τέλειος ἐν ἀνθρωπότητι ὁ
 αὐτός, πάντως ἐν δυσὶν ἔσται τελείαις ταῖς φύσεσι· θεότης γὰρ
 καὶ ἀνθρωπότης δύο φύσεις, καὶ οὐ μία. Οὐδὲ γὰρ τὸ κτιστὸν
 καὶ τὸ ἄκτιστον μία φύσις, οὐδὲ τὸ παθητὸν καὶ τὸ ἀπαθὲς μία
 50 φύσις. Εἰ γὰρ μία φύσις τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἀν-
 θρωπότητος αὐτοῦ σύνθετος, ἔπαθεν δὲ ὁ Χριστός, ἢ μία αὐτοῦ
 φύσις ἔπαθεν, τουτέστιν ἢ ἀνθρωπότης αὐτοῦ. Εἰ δὲ δύο φήσο-
 μεν τὰς τοῦ Χριστοῦ φύσεις, μίαν ἀπαθῆ, καὶ μίαν παθητήν,
 πάσχει τὸ παθητὸν φύσει, καὶ ἀπαθὲς μένει τὸ ἀπαθές.

55 Πῶς δὲ καὶ μιᾶς φύσεως ὢν, ἔστι τῷ Πατρὶ ὁμοούσιος;
 Οὐδὲ γὰρ ὁ Πατὴρ καὶ ἡμεῖς ὁμοούσιοι, οὔτε ὁ Πατὴρ, οὔτε
 ἡμεῖς ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος σύνθετοι. Ὑπόστασιν δέ
 φημι σύνθετον μίαν. Οὐ γὰρ ὑπῆρξεν ἢ ἐμψυχος σὰρξ τοῦ Κυ-
 ρίου καθ' ἑαυτήν, οὐδὲ ἰδίαν ἔσχεν ὑπόστασιν, οὐδὲ ἐγένετο
 60 καθ' ἑαυτὸν ὁ δεῖνα, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ Λόγου γέγονε, καὶ αὐτὸν
 ἔσχεν ὑπόστασιν. Διὸ ὁμολογῶ καὶ κηρύττω νῶ καὶ καρδίᾳ καὶ
 στόματι κυρίως καὶ ἀληθῶς Θεοτόκον τὴν ἁγίαν Παρθένον

ὑπόστασις σύνθετη, γὰρ νὰ μὴ τὸν ὀνομάσω γυμνὸ Θεό, οὔτε ψιλὸ ἄνθρωπο, οὔτε νὰ παρεμβάλω τέταρτη ὑπόστασις στὴν Τριάδα. Γιατί, ἐὰν εἶναι τέλειος ὡς πρὸς τὴ θεότητα, εἶναι καὶ τέλειος ὡς πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα ὁ ἴδιος μετὰ τὴν ἔνωσις. Πρὶν ἀπὸ τὴν ἔνωσις βέβαια, εἶναι στὸν καθένα φανερό, ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὑπῆρχε στὴ μία φύσις τῆς θεότητος καὶ ἦταν μόνον Θεός, ὅπως καὶ ὁ Πατέρας καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Ἀπὸ τότε ὁμοῦς πού ἐξαιτίας τῆς ἀπερίγραπτης ἀγαθότητός του πῆρε τὴ δική μας φύσις καὶ ἐνώθηκε γενόμενος ὁμοῖος μὲ μᾶς, καὶ εἶναι, διατηρώντας τὴ θεότητά του, τέλειος ἄνθρωπος ὁμοῖος μὲ μᾶς χωρὶς ἁμαρτία⁴, ἀπὸ τότε ἐμφανίσθηκε μὲ δύο φύσεις. Διότι, ἐὰν εἶναι τέλειος ὡς πρὸς τὴ θεότητα μετὰ τὴν ἔνωσις, ὁ ἴδιος εἶναι καὶ τέλειος ὡς πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ ὅπωςδὴποτε ὑπάρχει μὲ δύο τέλειες φύσεις, γιατί ἡ θεότητα καὶ ἡ ἀνθρωπότητα εἶναι δύο φύσεις καὶ ὄχι μία. Οὔτε ἄλλωστε τὸ κτιστὸ καὶ τὸ ἄκτιστο εἶναι μία φύσις, οὔτε τὸ παθητὸ καὶ τὸ ἀπαθὲς εἶναι μία φύσις. Γιατί, ἂν ἦταν μία ἡ φύσις τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ σύνθετη, καὶ ἔπαθε ὁ Χριστός, ἔπαθε ἡ μία φύσις του, δηλαδὴ ἡ ἀνθρωπότητά του. Ἐνῶ, ἂν ποῦμε δύο τίς φύσεις τοῦ Χριστοῦ, μία ἀπαθὴ καὶ μία παθητή, πάσχει ἐκεῖνο πού εἶναι ἐκ φύσεως παθητὸ καὶ τὸ ἀπαθὲς μένει ἀπαθὲς.

Ἐὰν ὁμοῦς εἶναι μιᾶς φύσεως, πῶς εἶναι ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα; Γιατί οὔτε ὁ Πατέρας καὶ ἐμεῖς εἶμαστε ὁμοούσιοι, οὔτε ὁ Πατέρας οὔτε ἐμεῖς εἶμαστε σύνθετοι ἀπὸ θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα. Ἀλλὰ καὶ ὑπόστασις λέω μία σύνθετη. Γιατί ἡ ἔμφυχη σάρκα τοῦ Κυρίου δὲν ἦταν χωριστή, οὔτε εἶχε ἰδιαίτερη ὑπόστασις, οὔτε ἐγίνε χωριστὸς ὁ τάδε, ἀλλὰ ἐγίνε τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ αὐτὸν εἶχε ὑπόστασις. Γι' αὐτὸ ὁμολογῶ καὶ διακηρύττω μὲ τὸ νοῦ καὶ τὴν καρδιά καὶ τὸ στόμα, ὅτι ἡ ἅγια Παρθένος Μαρία εἶναι κανονικὰ καὶ ἀληθινὰ Θεοτόκος, ἐπειδὴ

4. Ἐβρ. 4,15.

Μαρίαν, ὡς ἀληθῶς τὸν προαιώνιον καὶ μονογενῆ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ φύσει Θεὸν ἐξ αὐτῆς σεσαρκωμένον γεννήσασα.

γ'. Ἔτι ὁμολογῶ διπλᾶ πάντα τὰ φυσικὰ αὐτοῦ τῶν δύο φύσεων ἰδιώματα, τὸ ἄκτιστον καὶ ἀναρχον τῆς θεότητος, τὸ κτιστὸν καὶ ἠργμένον τῆς ἀνθρωπότητος, τὸ ἀπερίγραπτον καὶ ἀόρατον καὶ ἀναφές τῆς θεότητος, τὸ περιγραφτὸν καὶ ψηλαφητὸν καὶ ὄρατὸν τῆς ἀνθρωπότητος· τὸ ἀπαθὲς τῆς θεότητος, τὸ παθητὸν τῆς ἀνθρωπότητος· θεῖον φυσικὸν θέλημα, καὶ ἀνθρώπινον φυσικὸν θέλημα, θείαν φυσικὴν ἐνέργειαν, καὶ φυσικὴν ἀνθρωπίνην ἐνέργειαν. Ἦθελε γὰρ καὶ ἐνήργει, ὡς Θεὸς καὶ τῷ Πατρὶ ὁμοούσιος, τὰ θεῖα θαυματουργῶν, καὶ ἤθελε καὶ ἐνήργει τὰ ἀνθρώπινα ὡς ἄνθρωπος, καὶ ἡμῖν ὁμοούσιος, θέλων καὶ ἐνεργῶν καὶ πάσχων τὰ καθ' ἡμᾶς. Ἦθελε δὲ καὶ ἐνήργει τὰ φυσικὰ καὶ ἀδιάβλητα τῆς ἡμετέρας φύσεως θελήματα, οὐκ ἐναντιότητι γνώμης, ἀλλ' ἰδιότητι τῶν φύσεων. Οὐ γὰρ τὸ φυσικὸν θέλημα τοῦ ἀνθρώπου ἐναντίον τοῦ θείου θελήματος. ¹⁵ Θελήματι γὰρ Θεοῦ καὶ εὐδοκίᾳ θέλει ἄνθρωπος τὰ φυσικά· θέλων γὰρ ὁ Θεὸς ταῦτα τῇ φύσει δέδωκε.

Τὰ δὲ καθ' ἡμετέραν γνώμην καὶ ἡδονὴν ἀμαρτητικὰ παρὰ τὸν θεῖον νόμον, ταῦτα ἐναντία τοῦ θείου θελήματος, γνωμικὰ καὶ ὑποστατικὰ θελήματα· ὡς μὲν οὖν Θεὸς ὁ Χριστός, ἤθελε ²⁰ θεῖα θελήσει καὶ ἐνεργεῖα θεῖα ἐνήργει σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Πνεύματι τὰ θεῖα, οἷον τὴν τοῦ παντὸς συνοχὴν καὶ κυβέρνησιν, τὴν τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν, καὶ ὅσα τῆς θείας φύσεως ἐστὶ θελητά· ὡς δὲ ἄνθρωπος, ἤθελε ἀνθρωπίνην θελήσει, καὶ ἐνεργεῖα ἀνθρωπίνην ἐνήργει τὰ φυσικὰ τῆς ἀνθρωπότητος, οἷον φα- ²⁵ γεῖν, πιεῖν, ὄρᾶν, νοεῖν, ἐκτείνειν χεῖρα, περιπατεῖν, ὑπνοῦν, καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα κατὰ τὴν πατρικὴν εὐδοκίαν. Ἦθελε δὲ καὶ ὡς Θεὸς τὴν ἡμῶν σωτηρίαν· τὸ καθ' ἡδονὴν ἀμαρτητικὸν καὶ παρεισδύσαν οὐ παρεδέξατο θέλημα, ἀμαρτίαν γὰρ οὐκ ἐποίη-

γέννησε σαρκωμένο ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ τῆς τὸν προαιώνιο καὶ μονογενῆ Υἱὸ τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸ κατὰ τὴ φύση.

3. Ἐπίσης ὁμολογῶ ὅτι ἔχει διπλᾶ ὄλα τὰ φυσικὰ ἰδιώματα τῶν δύο φύσεων, τὸ ἄκτιστο καὶ ἀναρχο τῆς θεότητος, τὸ κτιστὸ καὶ τὸ ὅτι εἶχε ἀρχὴ τῆς ἀνθρωπότητος, τὸ ἀπερίγραπτο καὶ ἀόρατο καὶ ἀψηλάφητο τῆς θεότητος, τὸ περιγραφτὸ καὶ ψηλαφητὸ καὶ ὄρατὸ τῆς ἀνθρωπότητος· τὸ θέλημα τῆς θείας φύσεως καὶ τὸ θέλημα τῆς ἀνθρώπινης φύσεως, τὴν ἐνέργεια τῆς θείας φύσεως καὶ τὴν ἐνέργεια τῆς ἀνθρώπινης φύσεως. Διότι ἤθελε καὶ ἐνεργοῦσε, ὡς Θεὸς καὶ ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα, καὶ ἔκανε τὰ θεϊκὰ θαύματα, καὶ ἤθελε καὶ ἐνεργοῦσε τὶς ἀνθρώπινες ἐνεργειῆς του ὡς ἄνθρωπος ὁμοούσιος μὲ μᾶς, θέλοντας καὶ ἐνεργώντας καὶ πάσχοντας τὰ δικά μας. Καὶ ἤθελε καὶ ἐνεργοῦσε τὰ φυσικὰ καὶ ἀδιάβλητα θελήματα τῆς φύσεώς μας, ὄχι μὲ ἀντίθεση γνώμης, ἀλλὰ μὲ τὴν ιδιότητα τῶν φύσεων. Γιατὶ τὸ θέλημα τῆς ἀνθρώπινης φύσεως δὲν εἶναι ἀντίθετο πρὸς τὸ θεῖο θέλημα, ἀλλὰ μὲ τὴ θέληση καὶ εὐνοια τοῦ Θεοῦ θέλει ὁ ἄνθρωπος τὰ φυσικὰ, ἀφοῦ θέλοντας ὁ Θεὸς τὰ ἔδωσε αὐτὰ στὴ φύση.

Ὅμως τὰ ἁμαρτωλά, ποὺ ὀφείλονται στὴ δικὴ μας ἀπόφαση καὶ εὐχαρίστηση, εἶναι ξένα πρὸς τὸ θεῖο νόμο, ἀντίθετα πρὸς τὸ θεῖο θέλημα, εἶναι θελήματα τῆς ἐπιθυμίας καὶ τῆς ὑπόστασής μας. Ὡς Θεὸς λοιπὸν ὁ Χριστὸς ἤθελε μὲ θεῖα θέληση καὶ ἐνεργοῦσε τὰ θεϊκὰ ἔργα μὲ θεϊκὴ ἐνέργεια, μαζί μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα, ὅπως τὴ συγκράτηση καὶ κυβέρνηση τοῦ σύμπαντος, τὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων καὶ ὄσα ἄλλα ἀποτελοῦν θελήσεις τῆς θείας φύσεως. Ὡς ἄνθρωπος πάλι ἤθελε μὲ ἀνθρώπινη θέληση καὶ μὲ ἐνέργεια ἀνθρώπινη ἐνεργοῦσε τὶς ἐνεργειες τῆς ἀνθρώπινης φύσεως, ὅπως τὸ ὅτι ἔτρωγε, ἔπινε, ἔβλεπε, σκεφτόταν, ἄπλωνε τὸ χέρι, περπατοῦσε, κομόταν καὶ ὄλα τὰ παρόμοια, κάνοντάς τα μὲ τὴ συγκατάνευση τοῦ Πατέρα. Ἦθελε βέβαια καὶ ὡς Θεὸς τὴ σωτηρία μας, ὁμως δὲν δέχθηκε τὴν ἁμαρτία ποὺ ὀφείλεται στὴν εὐχαρίστηση καὶ σὲ πα-

σεν, οὐδὲ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ. **Θεία** γὰρ ὧν ὑπό-
 30 στασις καὶ φύσιν ἀνθρωπίνην ἀναλαβὼν, τῇ φυσικῇ θελήσει
 τῆς ἀνθρωπότητος, κατὰ τὸ θεῖον τῆς ὑποστάσεως αὐτῆς ἐχρή-
 σατο θέλημα· καὶ οὕτως ὁ νέος τὸν παλαιὸν Ἀδὰμ ἀνέσωσατο·
 γέγονε γὰρ ἐν πᾶσιν ὑπήκοος, ὡς ἄνθρωπος, τῷ **Θεῷ** καὶ Πα-
 τρι ἕως θανάτου. Οὐ γὰρ ὡς **Θεὸς** γέγονεν ὑπήκοος. Ὑπακοή
 35 γὰρ ἐστὶν αὐτεξούσιος ὑποταγὴ τοῦ οἰκείου θελήματος ἐτέρῳ
 θελήματι· τὸ δὲ θεῖον θέλημα οὐ δοῦλον, οὐδὲ ὑπήκοον. Οὐκ
 ἐστι γὰρ τῆς θείας θελήσεως τὸ ὀρέγεσθαι βρώσεως, πόσεως,
 ὕπνου, θέλειν λαβεῖν καὶ μὴ δύνασθαι, τὸ γὰρ θεῖον θέλημα
 παντοδύναμον. Οὐδέ ἐστι θείας ἐνεργείας τὸ ὀρᾶν σωματικοῖς
 40 ὀφθαλμοῖς καὶ ἀναπνεῖν, περιπατεῖν καὶ χεῖρας ἐκτείνειν.

δ'. Διὰ τοῦτο καθὼς δύο αὐτοῦ τὰς φύσεις ὁμολογοῦμεν, αὐ-
 τοῦ συνομολογοῦμεν καὶ τὰ φυσικὰ θελήματα, καὶ δύο τὰς φυ-
 σικὰς ἐνεργείας, τοῦ αὐτοῦ ἐνὸς Χριστοῦ, τῆς μιᾶς τοῦ Υἱοῦ τοῦ
Θεοῦ καὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου συνθέτου ὑποστάσεως· ἕνα
 5 δὲ καὶ τὸν αὐτὸν θέλοντα φυσικῶς τὰ θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα,
 τὰ θεῖα, θεῖα θελήσει, τὰ ἀνθρώπινα, ἀνθρωπίνῃ θελήσει. Μία
 γὰρ ὑπόστασις ὧν ὁ Χριστὸς δύο φύσεων, θείας τε καὶ ἀνθρωπι-
 νης, ταῦτα θεῖως, κάκεῖνα ἀνθρωπίνως ὁ αὐτὸς ἤθελε, καὶ
 ἐνήργει τὰ θεῖα, καὶ «θεανδρικῶς» τὰ ἀνθρώπινα. Εἰ γὰρ καὶ
 10 ὡς **Θεὸς** ἤθελε τὰ θεῖα καὶ ὡς ἄνθρωπος τὰ ἀνθρώπινα, ἀλλ'
 οὐκ οὔτε ὡς **Θεὸς** γυμνὸς ἤθελε τὰ θεῖα, οὔτε ὡς ἄνθρωπος ψι-
 λὸς τὰ ἀνθρώπινα, ἀλλὰ **Θεὸς** «ἀνδρισθεῖς», τουτέστιν ἐναν-
 θρωπήσας, φυσικῇ θεῖα θελήσει καὶ ἐνεργεία, ὡς **Θεὸς** καὶ ἄν-
 θρωπος ὁ αὐτός, ἤθελε καὶ ἐνήργει τὰ θεῖα, καὶ φυσικῇ ἀνθρω-
 15 πίνῃ θελήσει καὶ ἐνεργεία, ὡς **Θεὸς** καὶ ἄνθρωπος ὁ αὐτός,
 ἤθελε καὶ ἐνήργει τὰ ἀνθρώπινα, πεφυκῶς θέλειν καὶ ἐνεργεῖν

ρείσφρυση. Γιατί δὲν ἔκανε ἁμαρτία, οὔτε βρέθηκε δόλος στὸ στόμα του⁵. ὄντας δηλαδὴ θεία ὑπόσταση καὶ παίρνοντας τὴν ἀνθρώπινη φύση, χρησιμοποίησε τὴ θέληση τῆς ἀνθρώπινης φύσεως σὲ συμφωνία πρὸς τὸ θεῖο θέλημα τῆς ὑποστάσεως αὐτῆς καὶ ἔτσι ὁ νέος Ἀδὰμ ἔσωσε τὸν παλιό, γιατί ὑπάκουσε σὲ ὅλα, ὡς ἄνθρωπος, στὸ Θεὸ καὶ Πατέρα μέχρι θανάτου⁶. Δὲν ἔγινε βέβαια ὑπήκοος ὡς Θεός. Γιατί ὑπακοὴ εἶναι ἐλεύθερη ὑποταγὴ τοῦ θελήματός μας στὸ θέλημα ἄλλου, καὶ τὸ θεϊκὸ θέλημα δὲν εἶναι δουλικό, οὔτε ὑποτεταγμένο. Διότι δὲν ἀνήκει στὴ θεία θέληση τὸ νὰ θέλει νὰ φάει, νὰ πιεῖ, νὰ κοιμηθεῖ, νὰ κρυφθεῖ καὶ νὰ μὴ μπορεῖ, ἀφοῦ τὸ θεῖο θέλημα εἶναι παντοδύναμο. Οὔτε ἐπίσης ἀνήκει στὴ θεία ἐνέργεια τὸ νὰ βλέπει μὲ σωματικὰ μάτια, νὰ ἀναπνέει, νὰ περπατᾶ καὶ νὰ ἀπλώνει τὰ χέρια.

4. Γι' αὐτό, ὁμολογώντας ὅτι ἔχει δύο φύσεις, ὁμολογοῦμε ταυτόχρονα ὅτι εἶναι δύο καὶ τὰ φυσικὰ θελήματα καὶ οἱ φυσικὲς ἐνέργειες τοῦ ἰδίου καὶ ἐνὸς Χριστοῦ, τῆς μιᾶς σύνθετης ὑπόστασης τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ὅτι ἕνας καὶ ὁ αὐτὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ θέλει κατὰ τρόπο φυσικὸ τὰ θεϊκὰ καὶ τὰ ἀνθρώπινα, τὰ θεϊκὰ μὲ τὴ θεϊκὴ θέληση καὶ τὰ ἀνθρώπινα μὲ τὴν ἀνθρώπινη θέληση. Γιατί, ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς ἦταν μία ὑπόσταση δύο φύσεων, θείας καὶ ἀνθρώπινης, ὁ ἴδιος ἤθελε τὰ θεϊκὰ ὡς Θεός, καὶ τὰ ἀνθρώπινα ὡς ἄνθρωπος, καὶ ἐνεργοῦσε τὰ θεϊκὰ καὶ τὰ ἀνθρώπινα κατὰ τρόπο θεανθρώπινο. Γιατί, ἂν καὶ ὡς Θεὸς ἤθελε τὰ θεϊκὰ καὶ ὡς ἄνθρωπος τὰ ἀνθρώπινα, ἀλλ' ὁμοίως οὔτε ὡς ἀπλὸς Θεὸς ἤθελε τὰ θεϊκὰ, οὔτε ὡς ἀπλὸς ἄνθρωπος τὰ ἀνθρώπινα, ἀλλὰ ὡς Θεὸς ποὺ ἔγινε ἄνδρας, δηλαδὴ ποὺ ἐνανθρώπησε, μὲ φυσικὴ θεία θέληση καὶ ἐνέργεια, ὁ ἴδιος ὡς Θεὸς καὶ ἄνθρωπος ἤθελε καὶ ἐνεργοῦσε τὰ θεϊκὰ, καὶ μὲ φυσικὴ ἀνθρώπινη θέληση καὶ ἐνέργεια, ὁ ἴδιος ὡς Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ἤθελε καὶ ἐνεργοῦσε τὰ ἀνθρώπινα, ὄντας ἀπὸ τὴ φύση του νὰ θελεῖ καὶ νὰ ἐνεργεῖ ὡς ἄνθρω-

6. Φίλιπ. 2,8.

ὡς ἄνθρωπος τὰ ἀνθρώπινα. Θέλει γὰρ καὶ ἐνεργεῖ ἑκατέρας φύσεως τὰ ἴδια μετὰ τῆς θατέρου κοινωνίας, τῆς μὲν θεότητος αὐτεξουσίως καὶ παντεξουσίως διὰ τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ
 20 ἐνεργούσης· τῆς δὲ ἀνθρωπότητος αὐτεξουσίως καὶ κατὰ πάντα τῷ θεῷ αὐτοῦ θελήματι καὶ ταῦτα θελοῦσης ἃ θέλουν αὐτὴν ἢ θεῖα θέλησις θέλει, διὰ τὸ μοναδικὸν τῆς ὑποστάσεως.

Ἔστι δὲ εἷς ἐστὶν ὁ Χριστὸς καὶ μία ὑπόστασις δῆλον. Ἐρωτᾷ γὰρ αὐτός· «Τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι τὸν
 25 Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου;». Καὶ φασιν οἱ μαθηταί· «οἱ μὲν Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν, ἄλλοι δὲ Ἡλίαν, ἕτεροι δὲ Ἰερεμίαν, ἢ ἓνα τῶν προφητῶν. Ὑμεῖς δέ, τίνα με λέγετε εἶναι; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπε· Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος». Υἱὸν ἀνθρώπου αὐτὸν ὠμολόγησεν, ὁ Πέτρος Υἱὸν Θεοῦ ἀνηγόρευ-
 30 σεν, διὸ καὶ ἤκουσε· «μακάριος εἶ, Σίμων Βαρ-Ἰωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ Πατὴρ μου ὁ ἐν οὐρανοῖς. Σὺ εἶ Πέτρος», καὶ ἐπὶ ταύτην τὴν πέτραν ἡ Ἐκκλησία ἐστήρικται, «καὶ πύλαι ᾗδου», αἰρετικῶν στόματα, «οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς».

ε'. Ἐτι ὁμολογῶ τὸν Τρισάγιον ὕμνον τὰς τρεῖς ὑποστάσεις τῆς θεότητος σημαίνειν, καὶ τὴν μίαν οὐσίαν καὶ κυριότητα. Διὸ οὐδὲ τὴν προσθήκην τοῦ ματαιόφρονος Πέτρου τοῦ Κναφέως παραδέχομαι. Ἡ γὰρ τῇ Τριάδι τὸ τῆς σταυρώσεως προσάγει
 5 πάθος, ἢ τέταρτον τῇ Τριάδι παρεισάγει πρόσωπον.

στ'. Ἀποβάλλομαι δὲ καὶ τὰ Ὠριγένους ληρήματα, τὴν τε τῶν ψυχῶν προὑπαρξιν, καὶ τὴν ἄλογον μετεμψύχωσιν, καὶ τὴν τερατώδη ἀποκατάστασιν. Ταῦτα φρονῶ καὶ ὄντως ὁμολογῶ καὶ μετὰ ταύτης τῆς πίστεως εὐχομαι παραστῆναι τῷ φρικτῷ τοῦ
 5 Χριστοῦ βήματι.

7. Ματθ. 16,13.

8. Ματθ. 16,15-16.

9. Ματθ. 16,17.

10. Ματθ. 16,18.

11. Μονοφυσίτης, μαθητῆς τοῦ τελευταίου νεοπλατωνικοῦ δασκάλου στὴν Ἀθήνα Πρόκλου (+ 485), ὁ ὁποῖος κατέλαβε τὸ θρόνον τῆς Ἀντιόχειας με βία καὶ πρόσθεσε στὸν Τρισάγιο ὕμνο τὴ φράση «ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς».

πος τὰ ἀνθρώπινα. Γιατί θέλει καὶ ἐνεργεῖ τῆς καθεμιᾶς φύσεως τὰ ἰδιαίτερα κοινωνῶντας μὲ τὴν καθεμιᾶ, ἀφοῦ ἡ μὲν θεότητα ἐνεργοῦσε μέσω τῆς ἀνθρωπότητος ἐλεύθερα καὶ παντοδύναμα, ἐνῶ ἡ ἀνθρωπότητα ἐλεύθερα καὶ ὅλα ὅσα ἀνήκουν στοῦ θεοῦ θέλημά του, καὶ θέλει αὐτὰ πού ἡ θεϊκὴ θέληση θέλει νὰ θέλει αὐτῇ, ἐξαιτίας τῆς μιᾶς ὑποστάσεως.

Ὅτι πάλι ἓνας εἶναι ὁ Χριστὸς καὶ μία ἡ ὑπόστασις εἶναι φανερό. Γιατί ἐρωτᾷ ὁ ἴδιος· «ποιὸς λένε οἱ ἄνθρωποι πῶς εἶμαι ἐγὼ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου;»⁷. Καὶ ἀπαντοῦν οἱ μαθητές· «ἄλλοι λένε ὅτι εἶσαι ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής, ἄλλοι ὁ Ἡλίας, ἄλλοι πάλι ὁ Ἰερεμίας ἢ κάποιος ἀπὸ τοῦς προφῆτες. Καὶ σεῖς ποιὸς λέτε πῶς εἶμαι; Κι ἀπάντησε ὁ Πέτρος καὶ εἶπε· Σὺ εἶσαι ὁ Μεσσίας, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ»⁸. Ἐκεῖνος ὁμολόγησε τὸν ἑαυτό του Υἱὸ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὁ Πέτρος τὸν ἀποκάλεσε Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, γι' αὐτὸ καὶ ἄκουσε· «Μακάριος εἶσαι, Σίμωνα, υἱὲ τοῦ Ἰωνᾶ, γιατί αὐτὸ δὲν σοῦ τὸ ἀποκάλυψε ἄνθρωπος, ἀλλὰ ὁ οὐράνιος Πατέρας μου. Σὺ εἶσαι Πέτρος»⁹ καὶ πάνω σ' αὐτῇ τὴν πέτρα εἶναι στηριγμένη ἡ Ἐκκλησία, καὶ «οἱ πύλες τοῦ ᾄδη», δηλαδή τὰ στόματα τῶν αἰρετικῶν, «δὲ θὰ τὴν κατακικήσουν»¹⁰.

5. Ἐπίσης ὁμολογῶ ὅτι ὁ Τρισάγιος ὕμνος σημαίνει τὶς τρεῖς ὑποστάσεις τῆς θεότητος καὶ τὴ μία οὐσία καὶ κυριαρχία. Γι' αὐτὸ δὲ δέχομαι τὴν προσθήκη τοῦ ἄφρονα Πέτρου τοῦ Κναφέα¹¹. Γιατί, ἢ ἀποδίδει τὸ πάθος τῆς σταυρώσεως στὴν Τριάδα, ἢ εἰσάγει ἔντεχνα τέταρτο πρόσωπο στὴν Τριάδα.

6. Ἀπορρίπτω ἐπίσης καὶ τὶς φλυαρίες τοῦ Ὠριγένη, καὶ τὴν προὑπαρξὴ τῶν ψυχῶν, καὶ τὴν παράλογη μετεμψύχωσι καὶ τὴν τερατώδη ἀποκατάστασι τῶν πάντων¹². Αὐτὰ πιστεύω καὶ ὄντως τὰ ὁμολογῶ, καὶ μὲ αὐτὴν τὴν πίστι εὐχομαι νὰ παρουσιασθῶ μπροστὰ στοῦ φοβεροῦ βῆμα τοῦ Χριστοῦ.

12. Ἐπίμαχος καὶ κολουσιζητημένους θέσεις τοῦ πατέρα τῆς θεολογίας Ὠριγένη, οἱ ὁποῖες ἀποτελέσαν σημεῖο ἀντιλεγόμενον ἐπὶ τρεῖς καὶ πλέον αἰῶνες.

ζ'. Δέχομαι δὲ τὰς ἀγίας Ἐξ συνόδους· πρώτην, τὴν ἐν Νικαίᾳ τῶν τῆ' ἀγίων Πατέρων κατὰ Ἀρείου τοῦ Τριθεΐτου. Δευτέραν, καὶ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει τῶν ρν', κατὰ Μακεδονίου τοῦ πνευματομάχου. Τρίτην, καὶ τὴν ἐν Ἐφέσῳ τὸ πρότερον, 5 τῶν διακοσίων, κατὰ Νεστορίου τοῦ διαιρέτου τῆς Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ὑποστάσεως καὶ ἀνθρωπολάτρου καὶ τετραδόφρονος καὶ δυσμενοῦς τῆς ἀληθῶς Θεοτόκου. Τετάρτην, καὶ τὴν ἐν Χαλκηδόνι τῶν χλ', κατὰ Εὐτυχέως καὶ Διοσκόρου τῶν Θεοπασχιτῶν. Καὶ τὴν πέμπτην, τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει τῶν ρξδ' 10 ἀγίων Πατέρων, κατὰ Ὠριγένους τοῦ ληρήσαντος γέροντος· καὶ τὴν ἕκτην, τῶν σπθ', ἐν τῇ μεγίστῃ Κωνσταντινουπόλει ἀγιωτάτην καὶ ὀρθοδοξοτάτην σύνοδον κατὰ Σεργίου καὶ Κύρου καὶ Παύλου καὶ Πέτρου καὶ Πύρρου καὶ Μακαρίου καὶ Στεφάνου τοῦ αὐτοῦ μαθητοῦ συγκροτηθεῖσαν, καὶ πάντα τὰ 15 ὑπ' αὐτῶν ὀρισθέντα, στέργω καὶ ἀσμενίζομαι, δεχόμενος πάντας οὓς ἐδέξαντο, καὶ ἀποβαλλόμενος καὶ ἀναθεματίζων πάντας οὓς ἀπεβάλλοντο, καὶ πᾶσαν αἵρεσιν, ἀπὸ Σίμωνος τοῦ μάγου μέχρι τῶν νῦν κινήθεισῶν κατὰ τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν Ἐκκλησίας.

13. Πρόκειται γὰρ τὸν γνωστὸ αἰρεσιάρχη τοῦ 4ου αἰ., τοῦ ὁποίου ἡ διδασκαλία γὰρ τὸ δεύτερο πρόσωπο τῆς ἀγ. Τριάδος συντάραξε γὰρ πολὺν καιρὸ τὴν Ἐκκλησία.

14. Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, πού φέρεται ὡς ἀρχηγὸς τῶν Πνευματομάχων, ἂν καὶ ποτὲ δὲν κήρυξε ἐπίσημα τίς ἀσαφεῖς ἀμφιβολίες τοῦ γὰρ τὸ ἀγ. Πνεῦμα. Ἡ ἐπεισοδιακὴ ἀνοδὸς τοῦ στὸ θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως συνετέλεσε, ὥστε νὰ καθαιρεθεῖ τὸ 360 «ὡς αἴτιος πολλῶν φόνων», καὶ νὰ πεθάνει γύρω στὸ 364.

15. Ὁ Νεστόριος χάριζε τίς δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ καὶ ὀνόμαζε τὴ Θεοτόκο «Χριστοτόκο», ἐπειδὴ, ὅπως ἰσχυριζόταν, γέννησε ἄνθρωπο Χριστὸ καὶ ὄχι Θεό.

7. Ἀποδέχομαι ἀκόμα καὶ τὶς ἅγιες ἐξὶ συνόδους. Τὴν πρώτη τῆς Νικαίας τῶν 318 ἁγίων Πατέρων, ἐναντίον τοῦ Ἀρείου τοῦ τριθεῖτη¹³. Τὴ δευτέρα στὴν Κωνσταντινούπολη τῶν 150 πατέρων, ἐναντίον τοῦ πνευματομάχου Μακεδονίου¹⁴. Τὴν τρίτη, πού συνήλθε στὴν Ἔφεσο ἀρχικά, τῶν διακοσίων Πατέρων, ἐναντίον τοῦ Νεστορίου πού διαιροῦσε τὴν ὑπόσταση τοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἦταν ἀνθρωπολάτρης καὶ πίστευε σὲ τετράδα καὶ ἦταν ἐχθρὸς τῆς ἀληθινῆς Θεοτόκου¹⁵. Τὴν τετάρτη στὴ Χαλκηδόνα τῶν 630 Πατέρων, ἐναντίον τοῦ Εὐτυχοῦς καὶ τοῦ Διοσκόρου, πού ἦταν Θεοπασχίτες¹⁶. Καὶ τὴν Πέμπτη στὴν Κωνσταντινούπολη τῶν 164 ἁγίων Πατέρων, ἐναντίον τοῦ Ὠριγένη, τοῦ ξεμωραμένου γέροντα¹⁷. Καὶ τὴν ἕκτη τῶν 289 Πατέρων, τὴ μεγάλη στὴν Κωνσταντινούπολη ἀγιώτατη καὶ ὀρθοδόξοτατη σύνοδος, πού συνήλθε ἐναντίον τοῦ Σεργίου, τοῦ Κύρου, τοῦ Παύλου, τοῦ Πέτρου, τοῦ Πύρρου, τοῦ Μακαρίου καὶ τοῦ Στεφάνου τοῦ μαθητοῦ του¹⁸. Καὶ ὅλα ὅσα ὀρίσθηκε ἀπὸ αὐτὲς τὰ ἀποδέχομαι καὶ καυχίεμαι γι' αὐτά, καὶ δέχομαι ὄλους ὄσους δέχτηκαν αὐτὲς καὶ ἀπορρίπτω καὶ ἀναθεματίζω ὄλους ὄσους τὶς ἀπέρριψαν καθὼς καὶ κάθε αἵρεση, ἀπὸ τὸν Σίμωνα τὸ Μάγο¹⁹ μέχρι ἐκεῖνες πού τώρα ξεσηκώθηκαν ἐναντίον τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ μας²⁰.

16. Μονοφυσίτες, πού δίδασκαν ὅτι ἡ ἀνθρώπινη φύση τοῦ Χριστοῦ ἀπορροφήθηκε ἀπὸ τὴ θεία φύση του καὶ ἄρα πάνω στὸ σταυρὸ ἔπαθε ὄχι ἡ ἀνθρώπινη φύση τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ ὁ ἴδιος ὁ Θεός, γι' αὐτὸ καὶ ὁ χαρακτηρισμὸς «*Θεοπασχίτες*».

17. Ἡ Ε' οἰκουμενικὴ σύνοδος τὸ 553 καταδίκασε «τὰ τρία κεφάλαια», δηλαδὴ τὰ συγγράμματα τῶν Θεοδώρητου Κύρου, Θεοδώρου Μοψουεστίας καὶ Ἰβᾶ Ἐδέσσης, πού εὐνοοῦσαν τὸν Νεστοριανισμό, καθὼς ἐπίσης καὶ τὶς κακοδοξίες τοῦ Ὠριγένη, πού ἐπιβίωσαν ὡς τότε.

18. Οἱ Σέργιος, Παῦλος, Πέτρος καὶ Πύρρος ἦταν πατριάρχες Κωνσταντινουπόλεως, ὁ Κύρος Ἀλεξανδρείας, ὁ Μακάριος Ἀντιοχείας καὶ ὁ Στέφανος μαθητὴς του, ὄλοι αὐτοὶ ἦταν Μονοθελητές.

19. Σαμαρείτης μάγος, σύγχρονος τῶν Ἀποστόλων (Πράξ. 8,9-24).

20. Σαφῆς ὑπαινιγμὸς τῆς εἰκονομαχικῆς ἐριδίας, πού ἀκόμα δὲν καταδικάστηκε.

η'. Καὶ ὁμνυμι κατὰ τῆς ἀγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ προσκυνη-
 τῆς Τριάδος, παντὸς δόλου χωρὶς, οὕτω φρονεῖν καὶ μηδὲν ἕτε-
 ρον παρὰ ταῦτα δέχεσθαι, καὶ μὴ κοινωνεῖν ἑτεροπίστῳ οὕτω
 μὴ ὁμολογοῦντι, ἐξαιρέτως τοῖς Μαρωνίταις, μήτε δέχεσθαι
 5 κληρικὸν δίγαμον εἰς ἱερατεῖον, ἢ εἰς οἶαν δῆποτε ἐγχείρησιν
 πατρικῶς ἀρμόζουσαν. Ὑποτάσσεσθαι τῇ ἀγιωτάτῃ καθολικῇ
 καὶ ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς φιλοχρίστου ἡμῶν μητροπόλε-
 ως Δαμασκοῦ, καὶ ἐν πᾶσι πείθεσθαι καὶ ὑπακοῦειν τῇ σῇ
 ἀγιωσύνῃ, καὶ τοῖς μετ' αὐτὴν τῆς ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας προσ-
 10 τατεύουσι, καὶ μὴ δέχεσθαί τινα τῶν Μανιχαίων τῶν ἐκβλη-
 θέντων ὑπὸ τῆς σῆς ἀγιωσύνης, παρὰ γνώμην καὶ κέλευσιν τῆς
 σῆς ἀγιότητος. Στοιχεῖν δὲ καὶ ἐμμένειν τοῖς ἀγίοις κανόσι τῶν
 ἀγίων ἀποστόλων, τῶν τε ἀγίων συνόδων, καὶ τοῦ ἀγίου καὶ
 θεοφάντορος Βασιλείου. Ταῦτα πάντα φυλάξω θαρρῶν τοῖς τοῦ
 15 Θεοῦ ἀφάτοις οἰκτιρμοῖς καὶ ταῖς ὑμετέραις εὐχαῖς, καὶ μετὰ
 ταύτης τῆς πίστεως παραστήσομαι τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ, καὶ
 τύχῳ τῆς αὐτοῦ σωτηρίας τῇ αὐτοῦ χάριτι.

Αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ ἀνάρχῳ Πατρὶ καὶ τῷ
 ἀγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
 20 Ἀμήν.

8. Καὶ ὀρκίζομαι ἐνώπιον τῆς ἀγίας καὶ ὁμοούσιας καὶ προσκυνητῆς Τριάδας, χωρὶς κανένα δόλο, ὅτι ἔτσι πιστεύω καὶ δὲν ἀποδέχομαι τίποτε ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ αὐτά, καὶ ὅτι δὲν ἐπικοινωνῶ μὲ ἀλλόπιστο πού δὲν πιστεύει κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ προπαντὸς μὲ τοὺς Μαρωνίτες²¹, οὔτε δέχομαι δίγαμο κληρικὸ στὸ ἱερατεῖο, ἢ σὲ ὁποιοδήποτε ἔργο πού ταιριάζει στοὺς πατέρες. Ὅτι ὑποτάσσομαι στὴν ἀγιωτάτη Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία τῆς φιλόχριστης μητροπόλεώς μας τῆς Δαμασκοῦ καὶ ὑπακούω σὲ ὅλα στὴν ἀγιωσύνη σου καὶ σὲ ὄσους μετὰ ἀπὸ σένα προστατεύουν τὴν ἀγιώτατη Ἐκκλησία καὶ δὲν δέχομαι κανέναν ἀπὸ τοὺς Μανιχαίους²², οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἐκδιωχθεῖ ἀπὸ τὴν ἀγιωσύνη σου, χωρὶς ἀπόφαση καὶ ἐντολὴ τῆς ἀγιότητός σου. Ἐπίσης συμφωνῶ καὶ ἐπιμένω στοὺς ἀγίους κανόνες τῶν ἀγίων ἀποστόλων καὶ τῶν ἀγίων συνόδων καὶ τοῦ θεοφάντορα Βασιλείου. Ὅλα αὐτὰ θὰ τὰ διαφυλάξω ἔχοντας ἐμπιστοσύνη στὴν ἀπέραντη εὐσπλαγχνία τοῦ Θεοῦ καὶ τίς δικές σας εὐχές καὶ μὲ τὴν πίστη αὐτὴ θὰ παρουσιασθῶ στὸ βῆμα τοῦ Χριστοῦ καὶ θὰ ἐπιτύχω τὴ σωτηρία μου μὲ τὴ χάρι του.

Σ' αὐτὸν ἀνῆκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμη μαζὶ μὲ τὸν ἀναρχο Πατέρα καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

21. Μικρὴ κοινότητα γύρω ἀπὸ τὸ μοναστήρι τοῦ ἀγίου Μάρωνα στὸ ὄρος τοῦ Λιβάνου, κατὰ τὰ τέλη τοῦ 7ου αἰ., ἡ ὁποία δεχόταν τὴ διδασκαλία ὅτι ὁ Χριστὸς εἶχε μία θέληση.

22. Οἱ Μανιχαῖοι, ὁπαδοὶ τοῦ Μάνεντος, ἐπηρεασμένοι ἀπὸ τὸν περσικὸ δυϊσμό, δέχονταν ὅτι ὑπάρχουν δύο ἀρχές, ἢ δύο Θεοί, ὁ ἀγαθὸς Θεὸς καὶ ὁ κακὸς Θεός, οἱ ὁποῖοι ἀντιμάχονται ἀλλήλους. Οἱ Μανιχαῖοι ἀποτελοῦσαν ἰδιαιτέρη ἐκκλησιαστικὴ κοινότητα, ἀκολουθοῦσαν αὐστηροὺς κανόνες ζωῆς καὶ εἶχαν δική τους λατρεία.

Π Ε Ρ Ι

ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΤΡΙΑΔΟΣ

Λ Ο Γ Ο Σ Α΄

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΤΡΙΑΔΟΣ

ΛΟΓΟΣ Α΄

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

Ἐπειδὴ πρῶτιστον ἡμῖν τοῖς Χριστιανοῖς καὶ πάντων ἀναγκαιότατον εἶδέναι τὴν εὐσέβειαν καὶ ταύτην ἀσπάζεσθαι καὶ ταύτῃ συζῆν καὶ ζωῆς τῆς παρουσίας συνεκοδημεῖν, ἀξιὸν ἔστι πιστεῦειν καὶ ὁμολογεῖν καὶ κηρύττειν ἡμᾶς, ὅτι Θεὸς εἷς
5 ἔστιν, ἦγουν μία θεότης, οὐσία ἀναρχος, ἀτελευτήτος, αἰώνιος τε καὶ προαιώνιος, ἀγέννητος, ἄκτιστος, ἄτρεπτος, ἀναλλοίωτος, ἀκατάληπτος, ἀπερινόητος, ἀπερίγραπτος, ἀπλοῦς, ἀσύνθετος, ἀσώματος, ἀναφῆς, ἀόρατος, ἐν τρισὶ τελείαις ταῖς ὑποστάσεσι, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι. Ἄρρη-
10 τον οὖν τὸ Θεῖον καὶ ἀκατάληπτον· «οὐδεὶς γὰρ ἐπιγινώσκει τὸν Πατέρα, εἰ μὴ ὁ Υἱός· οὐδὲ τὸν Υἱόν, εἰ μὴ ὁ Πατήρ». Καὶ τὸ Πνεῦμα δὲ τὸ ἅγιον οὕτως οἶδε τὰ τοῦ Θεοῦ, ὡς τὸ πνεῦμα ἀνθρώπου οἶδε τὰ ἐν αὐτῷ. Μετὰ δὲ τὴν πρώτην καὶ μακαρίαν φύσιν οὐδεὶς ἔγνω ποτὲ τὸν Θεόν, εἰ μὴ ὃ αὐτὸς ἀπεκάλυψεν·
15 οὐκ ἀνθρώπων μόνον, ἀλλ' οὐδὲ τῶν ὑπερκοσμίων δυνάμεων. Οὐκ ἀφῆκε μέντοι ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἐν παντελεῖ ἀγνωσίᾳ. Πᾶσι γὰρ ἢ γνῶσις τοῦ εἶναι Θεὸν ὑπ' αὐτοῦ φυσικῶς ἐγκατέσπαρται. Καὶ αὐτὴ δὲ ἢ κτίσις καὶ ἢ ταύτης συνοχῆ τε καὶ κυβέρνησις, τὸ μεγαλεῖον τῆς θείας ἀνακηρύττει φύσεως. Καὶ διὰ νόμου μὲν
20 καὶ προφητῶν πρότερον, ἔπειτα δὲ καὶ διὰ τοῦ Μονογενοῦς αὐ-

1. Ἰω. 10,15.

1α. Σοφ. Σολ. 13,5. Βλ. καὶ Ἰω. Δαμασκηνοῦ, Ἔκδ. Ὁρθ. Πίστεως, κ. 1. Πρβλ. καὶ Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ, Λόγος 28, κ. 16. «Ἐπὶ τὸν Θεὸν ἡμᾶς

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΤΡΙΑΔΟΣ

ΛΟΓΟΣ Α΄

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

1. Ἐπειδὴ γιὰ μᾶς τοὺς Χριστιανοὺς τὸ πρῶτο καὶ τὸ πιὸ ἀναγκαῖο ἀπὸ ὅλα εἶναι νὰ γνωρίζουμε τὴν πίστη μας καὶ νὰ τὴν ἀποδεχόμεσθε καὶ νὰ ζοῦμε μὲ αὐτὴν καὶ νὰ φεύγουμε ἀπὸ τὴν παροῦσα ζωὴ μαζί της, εἶναι ἄξιο νὰ πιστεύουμε καὶ νὰ ὁμολογοῦμε καὶ νὰ κηρύττουμε, ὅτι ἓνας Θεὸς ὑπάρχει, δηλαδὴ μιὰ θεότητα, οὐσία ἀναρχη, ἀθάνατη, αἰώνια καὶ προαιώνια, ἀγέννητη, ἄκτιστη, ἀμετάβλητη, ἀναλλοίωτη, ἀκατάληπτη, ἀπερινόητη, ἀπερίγραπτη, ἀπλῆ, ἀσύνθετη, ἀσώματη, ἀψηλάφητη, ἀόρατη, σὲ τρεῖς τέλειες ὑποστάσεις, τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸ καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Εἶναι ἀνέκφραστο λοιπὸν τὸ θεῖο καὶ ἀκατάληπτο. Γιατὶ «κανεῖς δὲν γνωρίζει καλὰ τὸν Πατέρα, παρὰ μόνον ὁ Υἱός· οὔτε τὸν Υἱό, παρὰ μόνον ὁ Πατέρας»¹. Καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιο γνωρίζει ἔτσι τὰ τοῦ Θεοῦ, ὅπως τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου γνωρίζει ὅσα ὑπάρχουν μέσα του. Μετὰ ἀπὸ τὴν πρώτη καὶ μακάρια φύση κανεῖς δὲ γνώρισε ποτὲ τὸ Θεό, παρὰ μόνον ἐκεῖνος στὸν ὁποῖο ὁ ἴδιος τοῦ ἀποκαλύφθηκε. Καὶ ὄχι μόνον ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ οὔτε ἀπὸ τίς ὑπερκόσμιες δυνάμεις. Ὅμως δὲν μᾶς ἄφησε ὁ Θεὸς σὲ τέλεια ἄγνοια. Γιατὶ σὲ ὄλους ἐμφυτεύθηκε κατὰ τρόπο φυσικὸ ἀπὸ τὸν ἴδιο ἡ γνώση ὅτι ὑπάρχει Θεός. Ἡ ἴδια ἄλλωστε ἡ κτίσις καὶ ἡ συνοχή καὶ διακυβέρνησίν της διακηρύσσουν τὸ μεγαλεῖο τῆς θείας φύσεως^{1α}. Καὶ «στὴν ἀρχὴ βέβαια μᾶς φανέρωσε τὴ γνώση του ἑαυτοῦ του, ὅσο μᾶς ἦταν δυνατό, μὲ τὸ νόμο καὶ τοὺς προφη-

ἀνήγαγεν ἐκ τῶν ὁρωμένων». Πρόκειται γιὰ τὴ φυσικὴ ὁδὸ ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ.

τοῦ Υἱοῦ, Κυρίου δὲ καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸ ἐφικτὸν ἡμῖν, τὴν ἑαυτοῦ ἐφανέρωσε γινῶσιν.

Πάντα τοίνυν τὰ παραδεδομένα ἡμῖν διὰ τε νόμου καὶ προφητῶν καὶ ἀποστόλων δεχόμεθα καὶ γινώσκομεν καὶ ὁμολο-
 25 γοῦμεν, οὐδὲν περαιτέρω τούτων ἐπιζητοῦντες. Ἀδύνατον γὰρ παρὰ τὰ θειωδῶς ὑπὸ τῶν θείων λογίων τῆς τε Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης ἡμῖν εἰρημένα εἰπεῖν τι περὶ Θεοῦ ἢ ὅπως ἐννοῆσαι. Ὅτι μὲν οὖν ἔστι Θεός, τοῖς μὲν τὰς ἀγίας δεχομένοις Γραφάς, τὴν τε Παλαιὰν καὶ Καινὴν Διαθήκην φημί, οὐκ ἀμφι-
 30 βάλλεται, οὐδὲ τοῖς τῶν Ἑλλήνων πλείστοις. Ὡς γὰρ ἐφημεν, ἡ γινῶσις τοῦ εἶναι Θεὸν φυσικῶς ἡμῖν ἐγκατέσπαρται. Ἐπειδὴ δὲ τοσοῦτον ἴσχυσεν ἡ τοῦ Πονηροῦ κακία κατὰ τῆς τῶν ἀνθρώπων φύσεως, ὥστε καὶ τινες εἰς τὸ ἀλογώτατον καὶ πάντων τῶν κακῶν κάκιστον καταγαγεῖν τῆς ἀπωλείας βάραθρον, τὸ
 35 λέγειν μὴ εἶναι Θεὸν (ὧν τὴν ἀφροσύνην ἐμφαίνων ὁ προφήτης ἔφη Δαβὶδ· «εἶπεν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ, οὐκ ἔστι Θεός»).

Οἱ μὲν οὖν τοῦ Κυρίου μαθηταὶ καὶ ἀπόστολοι τῷ παναγίῳ φωτισθέντες Πνεύματι καὶ τῇ αὐτοῦ δυνάμει καὶ χάριτι τὰς θεοσημίας ἐργαζόμενοι, τῇ τῶν θαυμάτων σαγήνῃ πρὸς τὸ φῶς
 40 τῆς θεογνωσίας, ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς ἀγνωσίας αὐτοὺς ζωοροῦντες, ἀνήγαγον. Ὁμοίως καὶ οἱ τούτων τῆς τε χάριτος καὶ τῆς ἀξίας διάδοχοι ποιμένες τε καὶ διδάσκαλοι τὴν φωτιστικὴν τοῦ Πνεύματος χάριν δεξάμενοι, τῇ τε τῶν θαυμάτων δυνάμει, τῷ
 τε λόγῳ τῆς χάριτος τοὺς ἐσκοτισμένους ἐφώτιζον καὶ τοὺς πε-
 45 πλανημένους ἐπέστρεφον. Ἡμεῖς δὲ οἱ μῆτε τῶν θαυμάτων, μῆτε τὸ τῆς διδασκαλίας δεξάμενοι χάρισμα (ἀναξίους γὰρ ἑαυτοὺς τῇ πρὸς τὰς ἡδονὰς προσπαθείᾳ πεποιήκαμεν), φέρε ὀλίγα

τες, καὶ ἔπειτα μὲ τὸν Μονογενῆ του Υἱό, τὸν Κύριο καὶ Θεὸ καὶ Σωτῆρα μας Ἰησοῦ Χριστό»².

Ἦ ὅλα λοιπὸν ὅσα μᾶς ἔχουν παραδοθεῖ μὲ τὸν νόμο καὶ τοὺς προφῆτες καὶ τοὺς ἀποστόλους τὰ δεχόμεστε καὶ τὰ γνωρίζουμε καὶ τὰ ὁμολογοῦμε, χωρὶς νὰ ζητοῦμε τίποτε πέρα ἀπὸ αὐτά. Γιατὶ εἶναι ἀδύνατο νὰ ποῦμε ἢ νὰ σκεφτοῦμε κάτι γιὰ τὸ Θεὸ διαφορετικὸ ἀπὸ ἐκεῖνα πού μὲ τρόπο θεϊκὸ μᾶς ἔχουν εἰπωθεῖ ἀπὸ τὰ θεῖα λόγια τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ὅτι λοιπὸν ὑπάρχει Θεὸς, γιὰ ἐκείνους πού δέχονται τίς ἅγιες Γραφές, ἐννοῶ καὶ τὴν Παλαιὰ καὶ τὴν Καινὴ Διαθήκη, δὲν ἀμφισβητεῖται, οὔτε καὶ γιὰ τοὺς περισσότερους ἀπὸ τοὺς εἰδωλολάτρες. Γιατὶ, ὅπως εἶπαμε, ἡ γνώση γιὰ τὴν ὑπαρξὴ τοῦ Θεοῦ μᾶς ἔχει ἐμφυτευθεῖ ἐκ φύσεως. Ἐπειδὴ ὁμοίως ἡ κακία τοῦ Πονηροῦ ἐπέδρασε τόσο πολὺ στὴ φύση τῶν ἀνθρώπων, ἔφθασε νὰ ὀδηγήσει μερικὸς στὸ πῶς παράλογο καὶ χειρότερο ἀπὸ ὅλα τὰ κακὰ βάραθρο τῆς ἀπώλειας, νὰ ἰσχυρίζονται δηλαδὴ ὅτι δὲν ὑπάρχει Θεὸς (τὴν ἀφροσύνη τῶν ὁποίων παρουσιάζει ὁ προφήτης Δαβὶδ λέγοντας· «εἶπε ὁ ἀφρονας μέσα στὴν καρδιά του· δὲν ὑπάρχει Θεός»³).

Οἱ μαθητὲς λοιπὸν καὶ ἀπόστολοι τοῦ Κυρίου, φωτισμένοι ἀπὸ τὸ πανάγιο Πνεῦμα καὶ θευματουργώντας μὲ τὴ δική του δύναμη καὶ χάρη, συλλαμβάνοντάς τους μὲ τὸ δίχτυ τῶν θαυμάτων, τοὺς ἀνέβασαν ἀπὸ τὸ βυθὸ τῆς ἀγνοίας στὸ φῶς τῆς θεογνωσίας. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ οἱ διάδοχοι αὐτῶν στὴ χάρη καὶ τὴν τιμὴ ποιμένες καὶ διδάσκαλοι, ἀφοῦ δέχθησαν τὴ φωτιστικὴ χάρη τοῦ Πνεύματος, μὲ τὴ δύναμη τῶν θαυμάτων καὶ μὲ τὸ λόγο τῆς χάριτος, φώτιζαν τοὺς βυθισμένους στὸ σκοτάδι τῆς ἀγνοίας καὶ ἐπανεφέρον ὅσους εἶχαν πλανηθεῖ. Ἐμεῖς ὁμοίως πού δὲν δεχθήκαμε οὔτε τῶν θαυμάτων οὔτε τῆς διδασκαλίας τὸ χάρισμα (διότι καταστήσαμε τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀνάξιους μὲ

τε· ὁ μονογενὴς Υἱός, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρὸς, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο».

3. Ψαλμ. 13,1.

παρὰ τῶν δεδομένων ἡμῖν ὑπὸ τῶν ὑποφητῶν τῆς χάριτος περὶ
 τούτου διαλεξώμεθα, τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα
 50 τὸ ἅγιον ἐπικαλεσάμενοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

Πάντα τὰ ὄντα, ἢ κτιστά ἐστίν, ἢ ἄκτιστα. Εἰ μὲν οὖν κτι-
 στά, πάντως καὶ τρεπτά. Ὡς γὰρ τὸ εἶναι ἀπὸ τροπῆς ἤρξατο,
 ταῦτα τῇ τροπῇ ὑποκείσεται πάντως, ἢ φθειρόμενα ἢ κατὰ
 προαίρεσιν ἀλλοιούμενα. Εἰ δὲ ἄκτιστα, κατὰ τὸν τῆς ἀκολου-
 5 θίας λόγον πάντως, καὶ ἄτρεπτα. Ὡς γὰρ τὸ εἶναι ἐναντίον,
 τούτων καὶ ὁ τοῦ πως εἶναι λόγος ἐναντίος, ἤρουν αἱ ιδιότητες.
 Τίς οὖν οὐ συνθήσεται, πάντα τὰ ὄντα τρεπτά, ὅσα ὑπὸ τὴν
 ἡμετέραν αἴσθησιν, ἀλλὰ μὴν καὶ ἀγγέλους τρέπεσθαι καὶ ἀλ-
 λοιοῦσθαι καὶ πολυτρόπως κινεῖσθαι καὶ μεταβάλλεσθαι; Τὰ
 10 μὲν νοητά, ἀγγέλους φημί καὶ δαίμονας καὶ ψυχάς, κατὰ προαί-
 ρεσιν τὴν τε ἐν τῷ καλῷ προκοπὴν καὶ τὴν ἐκ τοῦ καλοῦ ἀπο-
 φοίτησιν ἐπιτεινομένην τε καὶ ὑφιεμένην, τὰ δὲ λοιπὰ κατὰ τε
 γέννησιν καὶ φθορὰν, αὐξησίην τε καὶ μείωσιν, καὶ τὴν κατὰ
 ποιότητα μεταβολὴν, καὶ τὴν τοπικὴν κίνησιν; Τρεπτά τοίνυν
 15 ὄντα, πάντως καὶ κτιστά. Κτιστὰ δὲ ὄντα, πάντως ὑπὸ τινος
 ἐδημιουργήθησαν. Δεῖ δὲ τὸν Δημιουργὸν ἄκτιστον εἶναι. Εἰ γὰρ
 κάκεῖνος ἐκτίσθη, πάντως ὑπὸ τινος ἐκτίσθη, ἕως ἂν ἔλθωμεν
 εἰς τι ἄκτιστον.

Ἄκτιστος οὖν ὢν ὁ Δημιουργός, πάντως καὶ ἄτρεπτός ἐστι.
 20 Τοῦτο δὲ τί ἂν ἄλλο εἴη ἢ Θεός; Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ τῆς κτίσεως
 συνοχὴ καὶ συντήρησις καὶ κυβέρνησις διδάσκει ἡμᾶς, ὅτι ἔστι
 Θεός, ὁ τότε τὸ πᾶν συστησάμενος καὶ συνέχων καὶ συντηρῶν

τὴν προσήλωσή μας στὶς ἡδονές), ἃς ποῦμε λίγα, ἀπὸ αὐτὰ ποῦ μᾶς ἔδωσαν οἱ διδάσκαλοι τῆς χάριτος, γιὰ τὸ θέμα αὐτό, ἀφοῦ ἐπικαλεσθοῦμε τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸ καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

Ἔνα τὰ ὄντα εἶναι ἢ κτιστὰ ἢ ἄκτιστα. Ἐὰν λοιπὸν εἶναι κτιστὰ, ὅπωςδὴποτε εἶναι καὶ μεταβλητὰ. Γιατὶ αὐτὰ τῶν ὁποίων ἡ ὑπαρξὴ ἄρχισε μὲ τὴ μεταβολή, αὐτὰ ὅπωςδὴποτε θὰ ὑπόκεινται σὲ μεταβολή, εἴτε φθειρόμενα, εἴτε ὑφιστάμενα προαιρετικῆ ἀλλοίωσι. Ἐὰν ὁμως εἶναι ἄκτιστα, σύμφωνα μὲ τὸν εἰρμό τῆς λογικῆς, θὰ εἶναι ὅπωςδὴποτε ἀμετάβλητα. Γιατὶ αὐτὰ τῶν ὁποίων ἡ ὑπαρξὴ εἶναι ἀντίθετη, θὰ εἶναι ἀντίθετος καὶ ὁ τρόπος τῆς ὑπαρξῆς, δηλαδὴ οἱ ιδιότητές τους. Ποιὸς λοιπὸν δὲν θὰ συμφωνήσει ὅτι ὅλα τὰ ὄντα, ποῦ ὑποπίπτουν στὴ δική μας αἴσθησι, εἶναι μεταβλητὰ, καὶ ὅτι οἱ ἄγγελοι μετατρέπονται καὶ ἀλλοιώνονται καὶ κινοῦνται μὲ πολλοὺς τρόπους καὶ μεταβάλλονται; Καὶ ὅτι τὰ νοητὰ, ἐννοῶ οἱ ἄγγελοι καὶ οἱ δαίμονες καὶ οἱ ψυχές, ἔχουν προαιρετικὴ καὶ τὴν ἐπίδοσή τους στὸ καλὸ, καὶ τὴν ἀπομάκρυνσή τους ἀπὸ τὸ καλὸ, εἴτε αὐξάνεται αὐτὴ, εἴτε ἐλαττώνεται, ἐνῶ τὰ ἄλλα ὄντα ὑπόκεινται στὴ γέννησι καὶ τὴ φθορά, τὴν αὐξηση καὶ τὴν ἐλάττωσι, στὴν ποιοτικὴ μεταβολή καὶ στὴν τοπικὴ κίνηση; Ἐφοῦ λοιπὸν εἶναι μεταβλητὰ, εἶναι ὅπωςδὴποτε καὶ κτιστὰ. Καὶ ἀφοῦ εἶναι κτιστὰ, δημιουργήθηκαν ὅπωςδὴποτε ἀπὸ κάποιον. Καὶ πρέπει ὁ Δημιουργὸς νὰ εἶναι ἄκτιστος. Γιατὶ, ἐὰν καὶ ἐκεῖνος ἔχει κτισθεῖ, ὅπωςδὴποτε θὰ ἔχει κτισθεῖ ἀπὸ κάποιον, μέχρι νὰ φθάσουμε σὲ κάτι ποῦ νὰ εἶναι ἄκτιστο.

Ἐφοῦ λοιπὸν ὁ Δημιουργὸς εἶναι ἄκτιστος, ὅπωςδὴποτε εἶναι καὶ ἀμετάβλητος. Αὐτὸ λοιπὸν τί ἄλλο θὰ μπορούσε νὰ εἶναι, παρὰ Θεός; Ἐλλωστε καὶ ἡ ἴδια ἡ συνοχή καὶ συντήρησι καὶ κυβέρνησι τῆς κτίσεως μᾶς διδάσκει ὅτι ὑπάρχει Θεός, ποῦ δημιούργησε αὐτὸ τὸ σύμπαν καὶ τὸ συγκρατεῖ καὶ τὸ συν-

καὶ δεῖ προνοούμενος. Πῶς γὰρ ἂν αἱ ἐναντία φύσεις, πυρός, λέγω, καὶ ὕδατος, ἀέρος καὶ γῆς, εἰς ἑνὸς κόσμου συμπλήρωσιν
 25 ἀλλήλοις συνεληλύθεισαν καὶ ἀδιάλυτοι μένουσιν, εἰ μὴ τις παντοδύναμος δύναμις ταῦτα καὶ συνεβίβασε καὶ δεῖ τηρεῖ ἀδιάλυτα; Τί τὸ τάξαν τὰ οὐράνια καὶ τὰ ἐπίγεια, ὅσα δι' ἀέρος καὶ ὅσα καθ' ὕδατος, μᾶλλον δὲ τὰ πρὸ τούτων, οὐρανὸν καὶ γῆν καὶ ἀέρα καὶ φύσιν πυρός τε καὶ ὕδατος; Τίς ταῦτα ἔμιξε
 30 καὶ ἔμέρισε; Τί τὸ ταῦτα κινήσαν καὶ ἄγον τὴν ἄληκτον φορὰν καὶ ἀκώλυτον; Ἄρ' οὐχ ὁ τεχνίτης τούτων καὶ ὁ λόγον ἐνθεῖς πᾶσι καθ' ὃν τὸ πᾶν φέρεται τε καὶ διεξάγεται; Τίς δὲ ὁ τεχνίτης τούτων; Ἄρ' οὐχ ὁ πεποικῶς ταῦτα καὶ εἰς τὸ εἶναι παραγαγών; Οὐ γὰρ τῷ αὐτομάτῳ δώσομεν τοιαύτην δύναμιν.
 35 Ἔστω γὰρ τὸ γενέσθαι τοῦ αὐτομάτου, τίνας τὸ τάξει; Καὶ τοῦτο, εἰ δοκεῖ, δῶμεν, τίνας τὸ τηρῆσαι καὶ φυλάξει καθ' οὗς πρῶτον ὑπέστη λόγους; Ἐτέρου δηλαδὴ παρὰ τὸ αὐτόματον. Τοῦτο ἄλλο τί ἐστίν, εἰ μὴ Θεός;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Ὅτι μὲν οὖν ἔστι Θεός, δῆλον. Τί δὲ ἐστὶ κατ' οὐσίαν καὶ φύσιν, ἀκατάληπτον τοῦτο παντελῶς καὶ ἄγνωστον. Ὅτι μὲν γὰρ ἀσώματον, δῆλον. Πῶς γὰρ σῶμα τὸ ἄπειρον καὶ ἀόριστον καὶ ἀσχημάτιστον καὶ ἀναφές καὶ ἀόρατον καὶ ἀπλοῦν καὶ
 5 ἀσύνθετον; Πῶς ἄτρεπτον, εἰ περίγραπτον καὶ παθητόν; Καὶ

4. Ἡ φωτιά, τὸ νερό, ὁ ἀέρας καὶ ἡ γῆ εἶναι τά, κατὰ τοὺς φυσικοὺς φιλοσόφους, ἀρχικὰ στοιχεῖα («αἱ πρῶται ἀρχαί»), ἀπὸ τὰ ὅποια δημιουργήθηκαν ὅλα τὰ ὄντα.

τηρεῖ καὶ προνοεῖ πάντοτε γι' αὐτό. Γιατί πῶς ἀλλιῶς τὰ ἀντίθετα στοιχεῖα τῆς φύσεως, ἐννοῶ ἢ φωτιά καὶ τὸ νερό, ὁ ἀέρας καὶ ἡ γῆ⁴, συναντήθηκαν μεταξύ τους γιὰ νὰ ἀποτελέσουν ἕνα κόσμον καὶ μένουν ἀδιάσπαστα, ἐὰν δὲν τὰ συναρμολόγησε κάποια παντοδύναμη δύναμη καὶ τὰ διατηρεῖ ἀδιάσπαστα; Τί εἶναι αὐτὸ ποὺ ἔβαλε τάξιν στὰ οὐράνια καὶ στὰ ἐπίγεια, σὲ ὅσα ὑπάρχουν στὸν ἀέρα καὶ σὲ ὅσα στὰ νερά, ἢ καλύτερα στὰ πρὶν ἀπὸ αὐτά, στὸν οὐρανὸ καὶ στὴ γῆ καὶ στὸν ἀέρα, καὶ στὴ φύση τῆς φωτιᾶς καὶ τοῦ νεροῦ; Ποιὸς τὰ συνήνωσε αὐτά καὶ τὰ διαχώρισε; Τί ἦταν αὐτὸ ποὺ τὰ κίνησε καὶ ὀδηγεῖ τὴν ἀκατάπαυστη καὶ ἀνεμπόδιστη κίνησή τους; Δὲν εἶναι ἄραγε ὁ τεχνίτης τους καὶ αὐτὸς ποὺ σὲ ὅλα ἔβαλε τὴ λογικὴ, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ὅλα κατευθύνονται καὶ διεκπεραιώνονται; Καὶ ποιὸς εἶναι ὁ τεχνίτης τους; Δὲν εἶναι ἄραγε αὐτὸς ποὺ τὰ κατασκεύασε καὶ τὰ ἔφερε στὴν ὑπαρξιν; Γιατί δὲ θὰ ἀποδώσουμε αὐτὴ τὴ δύναμη στὴν τύχη. Ἄλλὰ ἔστω ὅτι ἡ δημιουργία ὀφείλεται στὴν τύχη, τίνος ὅμως εἶναι ἡ διάταξις; Καὶ αὐτό, ἂν πρέπει νὰ τὸ ἀποδώσουμε στὴν τύχη, τίνος ἔργο εἶναι ἡ διατήρησις καὶ φύλαξις τῶν νόμων σύμφωνα μὲ τοὺς ὁποίους ἐγιναν ἀπὸ τὴν ἀρχή; Ὅπως δὴποτε ἄλλου καὶ ὄχι τῆς τύχης. Αὐτὸ τί ἄλλο εἶναι, ἂν ὄχι Θεός⁵;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'

Ὅτι λοιπὸν ὑπάρχει Θεός, εἶναι φανερό. Τί ὅμως εἶναι στὴν οὐσία καὶ στὴ φύση του⁶, αὐτὸ εἶναι τελείως ἀκατάληπτον καὶ ἄγνωστο. Ὅτι βέβαια εἶναι ἀσώματος, εἶναι φανερό. Γιατί πῶς θὰ εἶναι σῶμα τὸ ἀπειρον καὶ ἀόριστον καὶ ἀπλὸν καὶ ἀσύνθετον; Πῶς θὰ εἶναι ἀμετάβλητον, ἐὰν ὑπόκειται σὲ περιγραφὴν καὶ

5. Πρβλ. Μ. Ἀθανασίου, *Λόγος περὶ ἐνανθρωπήσεως τοῦ Λόγου*, κεφ. Β' (ἐκδ. Ε.Π.Ε., τόμ. 1, σελ. 229).

6. Οἱ ὄροι «οὐσία» καὶ «φύσις» στοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ταυτόσημοι.

πῶς ἀπαθὲς τὸ ἐκ στοιχείων συγκείμενον καὶ εἰς αὐτὰ πάλιν
 ἀναλωόμενον; Σύνθεσις γὰρ ἀρχὴ μάχης, μάχη δὲ διαστάσεως,
 διάστασις δὲ λύσεως, λύσις δὲ ἀλλότριον Θεοῦ παντελῶς. Πῶς
 δὲ καὶ σωθήσεται τὸ διὰ πάντων διήκειν καὶ πληροῦν τὰ πάντα
 10 Θεόν, ὡς φησιν ἡ Γραφή· «οὐχὶ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐγὼ
 πληρῶ; λέγει Κύριος». Ἀδύνατον γὰρ σῶμα διὰ σωμάτων διή-
 κειν μὴ τέμνον καὶ τεμνόμενον καὶ πλεκόμενον καὶ ἀντιπαραι-
 θέμενον· ὡσπερ ὄσα τῶν ὑγρῶν μίγνυται καὶ συγκιρνᾶται. Ἐί
 δὲ καὶ τινὲς φασιν ἄυλον σῶμα ὡς τὸ παρὰ τοῖς τῶν Ἑλλήνων
 15 σοφοῖς πέμπτον σῶμα λεγόμενον, ὅπερ ἀδύνατον, κινούμενον
 ἔσται πάντως, ὡσπερ ὁ οὐρανός· τοῦτον γὰρ πέμπτον σῶμά
 φασι. Τίς οὖν ὁ τοῦτον κινῶν; Πᾶν γὰρ κινούμενον, ὑφ' ἐτέρου
 κινεῖται. Κάκεινο τίς; Καὶ τοῦτο ἐπ' ἀπειρον, ἕως ἂν κατανη-
 σωμεν εἰς τι ἀκίνητον. Τὸ γὰρ πρῶτον κινοῦν, ἀκίνητον, ὅπερ
 20 ἐστὶ τὸ Θεῖον. Πῶς δὲ οὐ καὶ τόπω περιγράφον τὸ κινούμε-
 νον;

Μόνον οὖν τὸ Θεῖον ἀκίνητον δι' ἀκινήσιας τὰ πάντα κι-
 νοῦν. Ἀσώματον τοίνυν ὑποληπτέον τὸ Θεῖον. Ἄλλ' οὐδὲ τοῦτο
 τῆς οὐσίας παραστατικόν ἐστιν, ὡσπερ οὐδὲ τὸ ἀγέννητον καὶ
 25 τὸ ἀναρχον καὶ τὸ ἀναλλοιώτον καὶ τὸ ἀφθαρτον καὶ ὄσα περὶ
 Θεοῦ ἢ περὶ Θεὸν εἶναι λέγομεν. Ταῦτα γὰρ αὐτῶ οὐ τὸ τί ἐστι
 σημαίνει, ἀλλὰ τί οὐκ ἐστι. Χρῆ δὲ τὸν βουλόμενον τὴν τινος
 οὐσίαν εἰπεῖν, τί ἐστι φράσαι, οὐ τὸ τί οὐκ ἐστιν. Ὅμως ἐπὶ
 Θεοῦ τί ἐστιν, εἰπεῖν ἀδύνατον κατ' οὐσίαν. Οἰκειότερον δὲ
 30 μᾶλλον ἐκ τῆς πάντων ἀφαιρέσεως ποιεῖσθαι τὸν λόγον. Οὐδὲν
 γὰρ τῶν ὄντων ἐστίν, οὐχ ὡς μὴ ὄν, ἀλλ' ὡς ὑπὲρ πάντα τὰ

σὲ πάθη; Καὶ πῶς θὰ εἶναι ἀπαλλαγμένο ἀπὸ πάθη αὐτὸ ποῦ ἀποτελεῖται ἀπὸ στοιχεῖα καὶ ἀναλύεται πάλι σ' αὐτά; Γιατὶ ἡ σύνθεσις εἶναι ἀρχὴ μάχης, ἡ μάχη πάλι εἶναι ἀρχὴ διαστάσεως, ἡ δὲ διάστασις ἀρχὴ διασπάσεως, καὶ ἡ διάσπασις εἶναι τελείως ξένη στὸ Θεό. Πῶς ἄλλωστε θὰ διαφυλαχθεῖ τὸ ὅτι διαπερνᾷ τὰ πάντα καὶ γεμίζει τὰ πάντα ὁ Θεός, ὅπως λέει ἡ Γραφή: «δὲν γεμίζω τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ ἐγώ; λέει ὁ Κύριος»⁷. Γιατὶ εἶναι ἀδύνατο ἓνα σῶμα νὰ περνᾷ μέσα ἀπὸ σώματα χωρὶς νὰ τέμνει καὶ νὰ τέμνεται καὶ νὰ συμπλέκεται καὶ νὰ ἀντιπαρατίθεται· ὅπως γίνεται μὲ ὅσα ὑγρά ἀναμιγνύονται καὶ ἀνακατεύονται. Ἐὰν ὅμως μερικοὶ μιλοῦν γιὰ σῶμα ἄῦλο, ὅπως ἐκεῖνο ποῦ ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας σοφοὺς λέγεται πέμπτο σῶμα⁸, πρᾶγμα ποῦ εἶναι ἀδύνατο, καὶ αὐτὸ θὰ εἶναι ὅπωςδήποτε κινούμενο, ὅπως ὁ οὐρανός, γιατί αὐτὸν ὀνομάζουν πέμπτο σῶμα. Ποιὸς λοιπὸν κινεῖ τὸν οὐρανὸ; Γιατὶ κάθε τι ποῦ κινεῖται, κινεῖται ἀπὸ ἄλλο· καὶ ἐκεῖνο πάλι ποιός; Καὶ αὐτὸ ἐπὶ ἄπειρες φορές, μέχρι νὰ καταλήξουμε σὲ κάτι ἀκίνητο. Γιατὶ ἐκεῖνο ποῦ πρῶτο κινεῖ εἶναι ἀκίνητο, τὸ ὁποῖο εἶναι τὸ Θεῖο. Πῶς ὅμως δὲν εἶναι περιορισμένο σὲ τόπο τὸ κινούμενο;

Μόνο λοιπὸν τὸ Θεῖο εἶναι ἀκίνητο ποῦ μὲ τὴν ἀκίνησιν τοῦ κινεῖ τὰ πάντα. Ἐπομένως τὸ Θεῖο πρέπει νὰ τὸ ἐκλάβουμε ἀσώματο. Ἄλλὰ οὔτε αὐτὸ παριστάνει τὴν οὐσίαν τοῦ, ὅπως οὔτε τὸ ἀγέννητο καὶ τὸ ἀναρχο καὶ τὸ ἀναλλοίωτο καὶ τὸ ἀφθαρτο καὶ ὅλα ὅσα λέμε γιὰ τὸ Θεὸ ἢ γύρω ἀπὸ τὸ Θεό. Γιατὶ αὐτὰ δὲ σημαίνουν γι' αὐτὸν τὸ τί εἶναι, ἀλλὰ τί δὲν εἶναι. Πρέπει λοιπὸν αὐτὸς ποῦ θέλει νὰ μιλήσει γιὰ τὴν οὐσίαν κάποιου, νὰ πεῖ τί εἶναι καὶ ὄχι τί δὲν εἶναι. Ὅμως γιὰ τὸ Θεὸ εἶναι ἀδύνατο νὰ ποῦμε τί εἶναι στὴν οὐσίαν. Εἶναι πιὸ εὐκολο νὰ μιᾶμε κάνοντας ἀφαίρεση ὄλων. Γιατὶ δὲν εἶναι κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα, ὄχι ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει, ἀλλὰ ἐπειδὴ βρίσκεται πάνω ἀπὸ

8. Στὰ τέσσερα ἀρχικὰ στοιχεῖα ἀπὸ τὰ ὁποῖα δημιουργήθηκαν τὰ ὄντα, ὁ Ἀριστοτέλης πρόσθεσε καὶ τὸ «ἄῦλο σῶμα» ὡς πέμπτο στοιχεῖο, τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖ τὸ «πρῶτον κινουόν», ποῦ θέτει σὲ κίνηση τὴν ὅλη (Ἀριστοτέλους, Ἀκρόασις 18,4 καὶ Φυσικὰ 2,8), καὶ εἶναι ἀκίνητο.

ὄντα καὶ ὑπὲρ αὐτὸ δὲ τὸ εἶναι ὦν. Εἰ γὰρ τῶν ὄντων ἢ γινῶσις,
 τὸ ὑπὲρ γινῶσιν, πάντως καὶ ὑπὲρ οὐσίαν ἔσται· καὶ τὸ ἀνάπα-
 λιν, τὸ ὑπὲρ οὐσίαν, καὶ ὑπὲρ γινῶσιν ἔσται. Ἄπειρον οὖν τὸ
 35 Θεῖον καὶ ἀκατάληπτον καὶ τοῦτο μόνον αὐτοῦ καταληπτόν, ἢ
 ἀπειρία καὶ ἢ ἀκαταληψία. Ὅσα δὲ λέγομεν ἐπὶ Θεοῦ καταφα-
 τικῶς, οὐ τὴν φύσιν, ἀλλὰ τὰ περὶ τὴν φύσιν δηλοῖ, κἄν ἀγαθόν,
 κἄν δίκαιον, κἄν σοφόν, κἄν ὅ,τι ἂν ἄλλο εἴπῃς, οὐ φύσιν λέγεις
 Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ περὶ τὴν φύσιν. Εἰσὶ δὲ καὶ τινὰ καταφατικῶς
 40 ἐπὶ Θεοῦ λεγόμενα, δύναμιν ὑπεροχικῆς ἀποφάσεως ἔχοντα·
 οἷον σκότος λέγοντες ἐπὶ Θεοῦ, οὐ σκότος νοοῦμεν, ἀλλ' ὅτι
 οὐκ ἔστι φῶς, ἀλλ' ὑπὲρ τὸ φῶς· καὶ φῶς, ὅτι οὐ σκότος ἐστίν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

Ὅτι μὲν οὖν ἔστι Θεός, ἰκανῶς ἀποδέδεικται, καὶ ὅτι ἀκα-
 τάληπτός ἐστιν ἢ αὐτοῦ οὐσία. Ὅτι δὲ εἷς ἔστι Θεός καὶ οὐ
 πολλοί, τοῖς μὲν τῇ θείᾳ πειθομένοις Γραφῇ οὐκ ἀμφιβάλλεται.
 Φησὶ γὰρ ὁ Κύριος ἐν τῇ τῆς νομοθεσίας ἀρχῇ· «ἐγὼ Κύριος ὁ
 5 Θεός σου ὁ ἐξαγαγὼν σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου. Οὐκ ἔσονται σοι
 θεοὶ ἕτεροὶ πλὴν ἐμοῦ». Καὶ πάλιν· «ἄκουε, Ἰσραὴλ· Κύριος ὁ
 Θεός σου, Κύριος εἷς ἔστι». Καὶ διὰ Ἡσαίου τοῦ προφήτου·
 «Ἐγὼ» γάρ, φησὶ, «Θεὸς πρῶτος, ἐγὼ καὶ μετὰ ταῦτα καὶ
 πλὴν ἐμοῦ οὐκ ἔστι Θεός. Ἐμπροσθέν μου οὐκ ἐγένετο ἄλλος
 10 Θεός καὶ μετ' ἐμὲ οὐκ ἔσται καὶ πλὴν ἐμοῦ οὐκ ἔστι». Καὶ ὁ
 Κύριος ἐν τοῖς ἱεροῖς εὐαγγελίοις οὕτω φησὶ πρὸς τὸν Πατέρα·

δλα τὰ ὄντα, ἀκόμα καὶ πάνω ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ὑπαρξῆ. Ἐὰν λοιπὸν ἡ γνώση εἶναι γνώρισμα τῶν ὄντων, τότε θὰ εἶναι πάνω ἀπὸ τὴ γνώση καὶ τὴν οὐσία· καὶ τὸ ἀντίθετο· αὐτὸ πού βρῖσκειται πάνω ἀπὸ τὴν οὐσία, εἶναι καὶ πάνω ἀπὸ τὴ γνώση. Τὸ θεῖο ἐπομένως εἶναι ἄπειρο καὶ ἀκατάληπτο· καὶ μόνο τοῦτο εἶναι καταληπτὸ ἀπὸ αὐτό· τὸ ὅτι εἶναι ἄπειρο καὶ ἀκατάληπτο. Ὅσα λέμε γιὰ τὸ Θεὸ καταφατικά, δὲ φανερώνουν τὴ φύση, ἀλλὰ τὰ σχετικὰ μὲ τὴ φύση· καὶ ἂν τὸν πείσ ἀγαθὸ, δίκαιο, σοφὸ, ἢ ὅ,τιδήποτε ἄλλο, δὲν μιλάς γιὰ τὴ φύση τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ γιὰ τὰ σχετικὰ μὲ τὴ φύση του. Ὑπάρχουν καὶ μερικὰ πού λέγονται καταφατικά γιὰ τὸ Θεό, καὶ τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν ἔκφραση τῆς ὑπεροχικῆς δυνάμεώς του· ὅπως γιὰ παράδειγμα λέγοντας σκότος γιὰ τὸ Θεό, δὲν ἐννοοῦμε σκότος, ἀλλὰ ὅτι δὲν εἶναι φῶς, ἀλλὰ πάνω ἀπὸ τὸ φῶς· καὶ λέγοντας φῶς, ἐννοοῦμε ὅτι δὲν εἶναι σκότος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄

Ἐποδείχθηκε λοιπὸν ἄρκετὰ ὅτι ὑπάρχει Θεὸς καὶ ὅτι ἡ οὐσία του εἶναι ἀκατάληπτη. Ὅτι ἓνας Θεὸς ὑπάρχει καὶ ὄχι πολλοί, δὲν ἀμφισβητεῖται ἀπὸ ἐκείνους πού πιστεύουν στὴ θεία Γραφή. Γιατὶ λέει ὁ Κύριος στὴν ἀρχὴ τῆς νομοθεσίας· «ἐγὼ εἶμαι Κύριος ὁ Θεὸς σου πού σέ ἐβγαλα ἀπὸ τὴ γῆ τῆς Αἰγύπτου· δὲν θὰ ὑπάρχουν γιὰ σένα θεοὶ ἄλλοι ἐκτὸς ἀπὸ μένα»⁹. Καὶ πάλι· «ἄκουε Ἰσραὴλ, ὁ Κύριος ὁ Θεὸς σου, ἓνας Κύριος εἶναι»¹⁰. Καὶ μέσω τοῦ προφήτη Ἡσαΐα· «ἐγὼ», λέει, «εἶμαι ὁ πρῶτος Θεός, ἐγὼ θὰ εἶμαι καὶ στὸ ἐξῆς, καὶ ἐκτὸς ἀπὸ μένα δὲν ὑπάρχει θεός· πρὶν ἀπὸ μένα δὲν ὑπῆρξε ἄλλος θεός, καὶ μετὰ ἀπὸ μένα δὲν θὰ ὑπάρξει, καὶ ἐκτὸς ἀπὸ μένα δὲν ὑπάρχει»¹¹. Καὶ ὁ Κύριος στὰ ἱερά Εὐαγγέλια ἔτσι μιλάει στὸν

10. Δευτ. 6,4.

11. Ἡσ. 44,6.

«αὕτη ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν».

Τοῖς δὲ τῆ θείᾳ Γραφῇ μὴ πειθομένοις, οὕτω διαλεξόμεθα.
 15 Τὸ Θεῖον τέλειόν ἐστι καὶ ἀγελλιπές, κατὰ τε ἀγαθότητα, κατὰ τε σοφίαν, κατὰ τε δύναμιν· ἀναρχον, ἀτελεύτητον, αἰδιον, ἀπερίγραπτον καὶ, ἀπλῶς εἰπεῖν, κατὰ πάντα τέλειον. Εἰ οὖν πολλοὺς ἐροῦμεν θεοὺς, ἀνάγκη διαφορὰν ἐν τοῖς πολλοῖς θεωρεῖσθαι. Εἰ γὰρ οὐδεμία διαφορὰ ἐν αὐτοῖς, εἷς μᾶλλον ἐστι καὶ οὐ
 20 πολλοί. Εἰ δὲ διαφορὰ ἐν αὐτοῖς, ποῦ ἡ τελειότης; Εἴτε γὰρ κατὰ ἀγαθότητα, εἴτε κατὰ δύναμιν, εἴτε κατὰ σοφίαν, εἴτε κατὰ χρόνον, εἴτε κατὰ τόπον ὑστερήσει τοῦ τελείου, οὐκ ἂν εἶη Θεός. Ἡ δὲ διὰ πάντων ταυτότης ἓνα μᾶλλον δείκνυσι καὶ οὐ πολλοὺς. Πῶς δὲ καὶ πολλοῖς οὔσι τὸ ἀπερίγραπτον φυλαχθῆσεται;
 25 Ἐνθα γὰρ ἂν εἶη ὁ εἷς, οὐκ ἂν εἶη ἕτερος. Πῶς δὲ καὶ ὑπὸ πολλῶν κυβερνηθήσεται ὁ κόσμος καὶ οὐ διαλυθήσεται καὶ φθαρῆσεται, μάχης ἐν τοῖς κυβερνωσὶ θεωρουμένης; Ἡ γὰρ διαφορὰ ἐναντίωσιν εἰσάγει. Εἰ δὲ εἴποι τις, ὅτι ἕκαστος μέρους ἄρχει, τί τὸ τάξαν καὶ τὴν διανομὴν αὐτοῖς ποιησάμενον; Ἐκεῖνο γὰρ ἂν
 30 εἶη μᾶλλον Θεός. Εἷς τοίνυν ἐστὶ Θεός, τέλειος, ἀπερίγραπτος, τοῦ παντὸς ποιητής, συνοχεύς τε καὶ κυβερνήτης καὶ ὑπερτελής καὶ προτέλειος. Πρὸς δὲ καὶ φυσικὴ ἀνάγκη, μονάδα εἶναι δυάδος ἀρχήν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'

Οὗτος τοίνυν ὁ εἷς καὶ μόνος Θεός, οὐκ ἄλογός ἐστι. Λόγον δὲ ἔχων οὐκ ἀνυπόστατον ἔξει, οὐκ ἀρξάμενον τοῦ εἶναι οὐδὲ

Πατέρα του· «αὐτὴ εἶναι ἡ αἰώνια ζωὴ, νὰ γνωρίζουν Ἐσένα τὸν μόνο ἀληθινὸ Θεό, καὶ τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ πού ἔστειλες»¹².

Σ' ἐκείνους ὁμως πού δὲν πιστεύουν στὴ θεία Γραφὴ θὰ μιλήσουμε ὡς ἐξῆς. Τὸ θεῖο εἶναι τέλειο καὶ δὲν ὑπολείπεται οὔτε σὲ ἀγαθότητα, οὔτε σὲ σοφία, οὔτε σὲ δύναμη· εἶναι ἀναρχο, ἀθάνατο, αἰώνιο, ἀπεριόριστο, καὶ γιὰ νὰ μιλήσουμε ἀπλά, εἶναι τέλειο σὲ ὅλα. Ἐὰν λοιπὸν δεχθοῦμε πολλοὺς θεούς, εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπάρχει διαφορὰ μεταξὺ τῶν πολλῶν. Γιατί, ἂν δὲν ὑπάρχει καμμιά διαφορὰ μεταξὺ τους, εἶναι ἓνας μᾶλλον καὶ ὄχι πολλοί. Ἐὰν πάλι ὑπάρχει διαφορὰ μεταξὺ τους, ποῦ βρίσκεται ἡ τελειότητα; Γιατί, ἂν ὑστερεῖ ἀπὸ τὸ τέλειο, εἴτε ὡς πρὸς τὴν ἀγαθότητα, εἴτε ὡς πρὸς τὴ δύναμη, εἴτε ὡς πρὸς τὴ σοφία, εἴτε ὡς πρὸς τὸ χρόνο, εἴτε ὡς πρὸς τὸν τόπο, δὲν θὰ εἶναι θεός. Ἡ ταυτότητα πάλι σὲ ὅλα δείχνει ἓναν μᾶλλον καὶ ὄχι πολλούς. Ἐλλωστε πῶς εἶναι δυνατόν, ἐὰν εἶναι πολλοί, νὰ διαφυλαχθεῖ τὸ ἀπεριόριστο; Γιατί ἐκεῖ ὅπου θὰ εἶναι ὁ ἓνας, δὲν θὰ εἶναι ὁ ἄλλος. Καὶ πῶς θὰ κυβερνηθεῖ ὁ κόσμος ἀπὸ πολλούς καὶ δὲ θὰ διαλυθεῖ καὶ δὲ θὰ φθαρεῖ, ἀφοῦ θὰ ὑπάρχει μεταξὺ τῶν κυβερνῶντων σύγκρουση; Γιατί ἡ διαφορὰ ὀδηγεῖ σὲ ἀσυμφωνία. Ἐὰν πάλι ἰσχυρισθεῖ κανεὶς, ὅτι ὁ καθένας τους ἐξουσιάζει ἓνα μέρος, ποῖο εἶναι αὐτὸ πού ἔκανε τὴ διάταξη καὶ τὴ διανομὴ μεταξὺ τους; Γιατί μᾶλλον ἐκεῖνο θὰ εἶναι Θεός. Ἐνας λοιπὸν Θεὸς ὑπάρχει, τέλειος, ἀπεριόριστος, δημιουργὸς τοῦ σύμπαντος, συντηρητὴς καὶ κυβερνήτης καὶ ὑπερτέλειος καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τέλειος. Καὶ ἐπὶ πλέον εἶναι φυσικὴ ἀνάγκη, νὰ εἶναι μονάδα ἡ ἀρχὴ τῆς δυνάδας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄

Αὐτὸς λοιπὸν ὁ ἓνας καὶ μοναδικὸς Θεὸς δὲν εἶναι ἄλογος¹³. Καὶ ὁ Λόγος πού ἔχει δὲν εἶναι ἀνυπόστατος, οὔτε ἄρχι-

13. Ἐλλογος ἐδῶ δὲ σημαίνει παράλογος, ἄφωνος ἢ ἀπερίσκεπτος, ἀλλὰ χωρὶς Λόγον, χωρὶς τὸ δεῦτερο πρόσωπο τῆς ἀγίας Τριάδος, δηλαδὴ τὸν Υἱό.

παυσόμενον (οὐ γὰρ ἦν ποτε, ὅτε ἦν ὁ Θεὸς ἄλογος), ἀεὶ δὲ ἔχει
 τὸν ἑαυτοῦ Λόγον ἐξ αὐτοῦ γεννώμενον, οὐ κατὰ τὸν ἡμέτερον
 5 λόγον, ἀνυπόστατον καὶ εἰς ἀέρα χεόμενον, ἀλλ' ἐνυπόστατον,
 ζῶντα, τέλειον, οὐκ ἔξω αὐτοῦ χωροῦντα, ἀλλ' ἐν αὐτῷ ἀεὶ
 ὄντα. Ποῦ γὰρ ἔσται ἔξω αὐτοῦ γινόμενος; Ἐπειδὴ γὰρ ἡ ἡμέ-
 τέρα φύσις ἐπίκηρός ἐστι καὶ εὐδιάλυτος, διὰ τοῦτο καὶ ὁ λόγος
 ἡμῶν ἐστὶν ἀνυπόστατος. Ὁ δὲ Θεὸς ἀεὶ ὢν, καὶ τέλειος ὢν,
 10 τέλειον καὶ ἐνυπόστατον ἔξει τὸν ἑαυτοῦ Λόγον καὶ ἀεὶ ὄντα καὶ
 ζῶντα καὶ πάντα ἔχοντα ὅσα ὁ γεννήτωρ ἔχει. Ὡσπερ γὰρ καὶ
 ὁ ἡμέτερος λόγος ἐκ τοῦ νοῦ προερχόμενος, οὔτε διόλου ὁ αὐτός
 ἐστὶ τῷ νοῦ, οὔτε παντάπασιν ἕτερος (ἐκ τοῦ νοῦ μὲν γὰρ ὢν,
 ἄλλος ἐστὶ παρ' αὐτό· αὐτὸν δὲ τὸν νοῦν εἰς τὸ ἐμφανὲς ἄγων,
 15 οὐκ ἔτι παντάπασιν ἕτερόν ἐστι παρὰ τὸν νοῦν, ἀλλὰ κατὰ τὴν
 φύσιν ἐν ὢν, ἕτερόν ἐστι τῷ ὑποκειμένῳ), οὕτω καὶ ὁ τοῦ Θεοῦ
 Λόγος, τῷ μὲν ὑφessestῆναι καθ' ἑαυτόν, διήρηται πρὸς ἐκεῖνον
 παρ' οὗ τὴν ὑπόστασιν ἔχει, τῷ δὲ τὰ αὐτὰ δεικνύειν ἐν ἑαυτῷ,
 ἃ περὶ τὸν Θεὸν καθορᾶται, ὁ αὐτός ἐστι κατὰ τὴν φύσιν
 20 ἐκεῖνον. Ὡσπερ γὰρ τὸ ἐν ἅπασιν τέλειον ἐπὶ τοῦ Πατρὸς θεω-
 ρεῖται, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ ἐξ αὐτοῦ γεγεννημένου Λόγου θεωρη-
 θήσεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'

Δεῖ δὲ τὸν Λόγον καὶ Πνεῦμα ἔχειν. Καὶ γὰρ ὁ ἡμέτερος
 λόγος οὐκ ἄμοιρός ἐστι πνεύματος. Ἀλλ' ἐφ' ἡμῶν μὲν τὸ πνεῦ-
 μα ἀλλότριον τῆς ἡμετέρας ἐστὶν οὐσίας (τοῦ ἀέρος γὰρ ἐστὶν
 ὀλκὴ καὶ φορὰ εἰσελκομένου καὶ προχεομένου πρὸς τὴν τοῦ
 5 σώματος σύστασιν, ὅπερ ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐκφωνήσεως φωνῆ

σε νὰ ὑπάρχει, οὔτε θὰ παύσει (γιατὶ δὲν ὑπῆρξε ποτὲ χρόνος, κατὰ τὸν ὁποῖο ὁ Θεὸς ἦταν χωρὶς Λόγο)¹⁴. ἔχει πάντοτε τὸ Λόγο του, πὺ γεννιέται ἀπὸ αὐτόν, ὄχι σύμφωνα μὲ τὴ δική μας ἀναλογία, ἀνυπόστατο δηλαδὴ καὶ σκορπισμένο στὸν ἀέρα, ἀλλὰ ἐνυπόστατο, ζωντανό, τέλειο, πὺ δὲν κινεῖται ἔξω ἀπὸ αὐτόν, ἀλλὰ βρίσκεται πάντοτε μέσα του. Γιατὶ, πὺ θὰ εἶναι, ἐὰν βρεθεῖ ἔξω ἀπὸ αὐτόν; Ἐπειδὴ ἡ δική μας φύση εἶναι φθαρτή, διαλύεται καὶ εὐκόλα, γι' αὐτὸ καὶ ὁ λόγος μας εἶναι ἀνυπόστατος. Ἐνῶ ὁ Θεός, πὺ εἶναι αἰώνιος καὶ τέλειος, ἔχει τέλειο καὶ ἐνυπόστατο τὸ δικό του Λόγο καὶ αἰώνιο καὶ ζωντανό, καὶ ἔχει ὄλα ὄσα ἔχει καὶ αὐτὸς πὺ τὸν γέννησε. Γιατὶ, ὄπως καὶ ὁ δικὸς μας λόγος, ἐνῶ προέρχεται ἀπὸ τὸ νοῦ, οὔτε ἴδιος ὄλος διόλου εἶναι μὲ τὸ νοῦ, οὔτε πάλι ἐξολοκλήρου διαφορετικὸς (ἐὰν καὶ δηλαδὴ προέρχεται ἀπὸ τὸν νοῦ, εἶναι ἄλλος παράλληλα πρὸς αὐτόν· ἀφοῦ δὲ φανερώνει τὸν νοῦ, ἀλλά, ἐνῶ εἶναι ἓνα ὡς πρὸς τὴ φύση, εἶναι διαφορετικὸ ὡς πρὸς τὸ ὑποκείμενο). Ἔτσι καὶ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὡς πρὸς τὸ ὅτι ὑφίσταται καθ' ἑαυτόν, διακρίνεται ἀπὸ ἐκεῖνον ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἔχει τὴν ὑπόστασιν, ἐνῶ μὲ τὸ νὰ παρουσιάζει στὸν ἑαυτό του αὐτὰ πὺ παρατηροῦνται στὸ Θεό, εἶναι ἴδιος μὲ ἐκεῖνον ὡς πρὸς τὴ φύση. Γιατὶ, ὄπως ἡ τελειότητα σὲ ὄλα παρατηρεῖται στὸν Πατέρα, ἔτσι παρατηρεῖται καὶ στὸν Υἱὸ πὺ ἔχει γεννηθεῖ ἀπὸ αὐτόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ΄

Πρέπει ὄμως ὁ Λόγος νὰ ἔχει καὶ Πνεῦμα. Γιατὶ καὶ ὁ δικὸς μας λόγος δὲν εἶναι στερημένος ἀπὸ πνεῦμα. Ὅμως σὲ μᾶς τὸ πνεῦμα εἶναι ξένο πρὸς τὴ δική μας οὐσία (γιατὶ εἶναι ἔλξη καὶ κίνηση τοῦ ἀέρα, πὺ εἰσπνέεται καὶ ἐκπνέεται πρὸς σύστασιν τοῦ σώματος μας, πρᾶγμα πὺ κατὰ τὴ στιγμή πὺ φωνάζου-

14. Ἀπάντησι στὸν ἰσχυρισμὸ τῶν ἀρειανῶν ὅτι· «ἦν ποτὲ ὅτε οὐκ ἦν, καὶ ἀρχὴν τοῦ κτίζεσθαι ἔσχε ποτὲ» ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Πατρός. (Πρβλ. Μ. Βασιλείου, Ὁμιλ. εἰς τὸ «ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος», (ἐκδ. ΕΠΕ, τόμ. 7, σελ. 42).

τοῦ λόγου γίνεται, τὴν τοῦ λόγου δύναμιν ἐν ἑαυτῇ φέρουσα), ἐπὶ δὲ τῆς θείας φύσεως τῆς ἀπλῆς καὶ ἀσυνθέτου, τὸ μὲν εἶναι Πνεῦμα Θεοῦ, εὐσεβῶς ὁμολογητέον, διὰ τὸ μὴ εἶναι τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον ἑλλειπέστερον τοῦ ἡμετέρου λόγου, οὐκ ἔστι δὲ εὐ-
 10 σεβές, ἀλλότριόν τι ἐξῶθεν ἐπεισερχόμενον τῷ Θεῷ τὸ Πνεῦμα λογίζεσθαι, ὡς καὶ ἐφ' ἡμῶν τῶν συνθέτων. Ἄλλ' ὡσπερ Θεοῦ Λόγον ἀκούοντες, οὐκ ἀνυπόστατον οὐδὲ ἐκ μαθήσεως προσγιγνόμενον οὐδὲ διὰ φωνῆς προφερόμενον οὐδὲ εἰς ἀέρα χε-
 15 αιρετικόν τε καὶ ἐνεργόν καὶ παντοδύναμον, οὕτω καὶ τὸ Πνεῦμα μεμαθηκότες Θεοῦ, τὸ συμπαραμοαρτοῦν τῷ Λόγῳ καὶ φανεροῦν αὐτοῦ τὴν ἐνέργειαν, οὐ πνοὴν ἀνυπόστατον ἐννοοῦμεν (οὕτω γὰρ ἂν καθαιρῆται πρὸς ταπεινότητα τὸ μεγαλεῖον τῆς θείας φύσεως, εἰ καθ' ὁμοιότητα τοῦ ἡμετέρου πνεύματος καὶ
 20 τὸ ἐν αὐτῷ Πνεῦμα ὑπονοοῖτο), ἀλλὰ δύναμιν οὐσιώδη, αὐτὴν ἐφ' ἑαυτῆς ἐν ἰδιαζούσῃ ὑποστάσει θεωρουμένην, ἐκ τοῦ Πατρὸς προερχομένην καὶ ἐν τῷ Λόγῳ ἀναπαυομένην καὶ αὐτοῦ οὕσαν ἐκφαντικὴν· οὔτε χωρισθῆναι τοῦ Θεοῦ, ἐν ᾧ ἔστι, καὶ τοῦ Λόγου, ᾧ συμπαραμοαρτεῖ, δυναμένην, οὔτε πρὸς τὸ ἀνύ-
 25 παρκτον ἐλθεῖν ἀνεχομένην, ἀλλὰ καθ' ὁμοιότητα τοῦ Λόγου καθ' ὑπόστασιν οὕσαν, ζῶσαν, προαιρετικὴν, αὐτοκίνητον, ἐνεργόν, πάντοτε τὸ ἀγαθὸν θέλουσαν, καὶ πρὸς πᾶσαν πρόθεσιν σὺνδρομον ἔχουσαν τῇ βουλήσει τὴν δύναμιν, μήτε ἀρχὴν ἔχουσαν, μήτε τέλος. Οὐ γὰρ ἐνέλειπέ ποτε τῷ Πατρὶ Λόγος, οὐδὲ
 30 τῷ Λόγῳ Πνεῦμα.

Οὕτω διὰ μὲν τῆς κατὰ φύσιν ἐνότητος ἢ πολύθεος τῶν Ἑλλήνων ἐξαφανίζεται πλάνη, διὰ δὲ τῆς τοῦ Λόγου παραδο-
 χῆς καὶ τοῦ Πνεύματος, τῶν Ἰουδαίων καθαιρεῖται τὰ δόγματα, ἑκατέρας τε αἰρέσεως παραμένει τὸ χρήσιμον, ἐκ μὲν τῆς ἰου-

15. Πρβλ. Μ. Βασιλείου, *Λόγος περὶ πίστεως*, ἐκδ. ΕΠΕ τ. 7, σελ. 36.

16. Τὸ ὄνομα «Ἕλλην» στοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μέχρι καὶ τὸν 9ο αἰῶνα ἦταν συνώνυμο μὲ τοὺς ἐθνικοὺς καὶ τοὺς εἰδωλολάτρεις, ἀντίθετο πρὸς τοὺς Ἰουδαίους καὶ τοὺς Χριστιανούς.

με γίνεται φωνή τοῦ λόγου, πού φέρει μέσα της τὴ δύναμη τοῦ λόγου). Στὴ θεία ὁμῶς φύση, πού εἶναι ἀπλή καὶ ἀσύνθετη, αὐτὸ εἶναι Πνεῦμα Θεοῦ, τὸ ὁποῖο μὲ εὐσέβεια πρέπει νὰ ὁμολογεῖται, γιὰ νὰ μὴ εἶναι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ πρὸ ἐλλίπης ἀπὸ τὸ δικό μας λόγο· δὲν εἶναι ὁμῶς εὐσεβὲς νὰ θεωρεῖται τὸ Πνεῦμα ὅτι εἶναι κάτι ξένο, πού εἰσέρχεται μέσα στὸ Θεὸ ἀπ' ἔξω, ὅπως γίνεται σὲ μᾶς πού εἴμαστε σύνθετοι. Ἀλλά, ὅπως ἀκούοντας Λόγο Θεοῦ, δὲν πιστεύουμε ὅτι εἶναι ἀνυπόστατος, οὔτε ὅτι προέρχεται ἀπὸ τὴ μάθηση, καὶ ἐκφέρεται μὲ τὴ φωνή, καὶ διαχέεται στὸν ἀέρα, ἀλλὰ ὅτι ὑφίσταται οὐσιαστικὰ καὶ εἶναι προαιρετικὸς καὶ ἐνεργὸς καὶ παντοδύναμος, ἔτσι μαθαίνοντας καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, πού συνοδεύει τὸν Λόγο καὶ ἀποκαλύπτει τὴν ἐνέργειά του, δὲν ἐννοοῦμε πνοὴ ἀνυπόστατη (γιατὶ ἔτσι ὑποβιβάζεται ταπεινωτικὰ τὸ μεγαλεῖο τῆς θείας φύσεως, ἐὰν ἐκλαμβάνουμε τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ κατὰ τρόπο ὁμοιο πρὸς τὸ δικό μας πνεῦμα), ἀλλὰ δύναμη οὐσιαστικὴ, πού ὑπάρχει καθ' ἑαυτὴν μὲ ἰδιαίτερη ὑπόσταση, πού προέρχεται ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἀναπαύεται στὸ Λόγο καὶ εἶναι ἀποκάλυψη αὐτοῦ· δὲν μπορεῖ νὰ χωρισθεῖ ἀπὸ τὸ Θεὸ στὸν ὁποῖο ὑπάρχει, οὔτε ἀπὸ τὸ Λόγο τὸν ὁποῖο συνοδεύει, οὔτε ἀνέχεται νὰ ἔρθει στὴν ἀνυπαρξία· κατὰ τρόπο ὁμοιο πρὸς τὸ Λόγο, εἶναι ὑπόσταση, ζωντανή, αὐτεξούσια, αὐτοκίνητη, ἐνεργὸς, θέλει πάντοτε τὸ ἀγαθό, καὶ συντρέχει σὲ κάθε καλὴ πρόθεση ἔχοντας μαζί μὲ τὴ θέληση καὶ τὴ δύναμη, καὶ δὲν ἔχει οὔτε ἀρχὴ οὔτε τέλος. Γιατὶ δὲν ἔλειψε ποτὲ ἀπὸ τὸν Πατέρα ὁ Λόγος, οὔτε ἀπὸ τὸ Λόγο τὸ Πνεῦμα¹⁵.

Ἔτσι μὲ τὴν κατὰ φύση ἐνότητα ἐξαφανίζεται ἡ πολυθεϊστικὴ πλάνη τῶν Ἑλλήνων¹⁶, καὶ μὲ τὴν παραδοχὴ τοῦ Λόγου καὶ τοῦ Πνεύματος ἀνατρέπεται ἡ διδασκαλία τῶν Ἰουδαίων¹⁷. Ἀπὸ τὴ κάθε μιάαιρεση παραμένει μόνο ὅ,τι εἶναι χρήσιμο, ἀπὸ

17. Μὲ τὴ φανέρωση τῶν τριῶν προσώπων τῆς Θεότητος, πού ἔγινε μὲ τὴν ἐνανθρώπηση τοῦ Λόγου, ὁλοκληρώνεται ἡ σκιώδης καὶ ἀτελεῆς ἀντίληψη τῶν Ἰουδαίων γιὰ τὸ Θεό.

35 δαικῆς ὑπολήψεως, ἢ τῆς φύσεως ἐνότης, ἐκ δὲ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἢ κατὰ τὰς ὑποστάσεις διάκρισις μόνη. Εἰ δὲ ἀντιλέγει ὁ Ἰουδαῖος πρὸς τὴν τοῦ Λόγου παραδοχὴν καὶ τοῦ Πνεύματος, ὑπὸ τῆς θείας Γραφῆς ἐλεγχέσθω τε καὶ ἐπιστομιζέσθω. Περὶ μὲν γὰρ τοῦ Λόγου φησὶν ὁ θεῖος Δαβίδ· «εἰς τὸν αἰῶνα, Κύριε, 40 ὁ Λόγος σου διαμένει ἐν τῷ οὐρανῷ». Καὶ πάλιν· «ἀπέστειλε τὸν Λόγον αὐτοῦ καὶ ἴασατο αὐτοῦς». Λόγος δὲ προφορικὸς οὐκ ἀποστέλλεται, οὐδὲ εἰς τὸν αἰῶνα μένει. Περὶ δὲ τοῦ Πνεύματος ὁ αὐτὸς Δαβίδ φησιν· «ἐξαποστελεῖς τὸ Πνεῦμά σου καὶ κτισθήσονται». Καὶ πάλιν· «τῷ Λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστε- 45 ρεώθησαν, καὶ τῷ Πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν». Καὶ Ἰώβ· «Πνεῦμα θεῖον τὸ ποιήσάν με, πνοὴ δὲ Παντοκράτορος ἢ διδάσκουσά με». Πνεῦμα δὲ ἀποστελλόμενον καὶ ποιοῦν καὶ στερεοῦν καὶ συνέχον, οὐκ ἄσθμά ἐστι λυόμενον, ὥσπερ οὐδὲ σωματικὸν μέλος τὸ τοῦ Θεοῦ στόμα· ἀμφοτέρα 50 γὰρ θεοπρεπῶς νοητέον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'

Πιστεύομεν τοιγαροῦν εἰς ἓνα Θεόν, μίαν ἀρχὴν ἀναρχον, ἄκτιστον, ἀγένητον, ἀνώλεθρόν τε καὶ ἀθάνατον, αἰώνιον, ἀπειρον, ἀπερίγραπτον, ἀπεριόριστον, ἀπειροδύναμον, ἀπλῆν, ἀσύνθετον, ἀσώματον, ἄρρευστον, ἀπαθῆ, ἄτρεπτον, ἀναλλοίω- 5 τον, ἀόρατον, πηγὴν ἀγαθότητος καὶ δικαιοσύνης, φῶς νοερόν, ἀπρόσιτον, δύναμιν οὐδενὶ μέτρῳ γνωριζομένην, μόνῳ δὲ τῷ οἰκείῳ βουλήματι μετρουμένην (πάντα γάρ, ὅσα θέλει, δύναται), πάντων κτισμάτων ὀρατῶν τε καὶ ἀοράτων ποιητικὴν, πάντων συνεκτικὴν καὶ συντηρητικὴν, πάντων προνοητικὴν, πάντων

18. Ψαλμ. 118,89. 19. Ψαλμ. 106,20.

20. Ψαλμ. 103,30. 21. Ψαλμ. 32,6.

22. Ἰώβ 33,4.

τὴν ἰουδαϊκὴ ἀντίληψη ἢ ἐνότητα τῆς φύσεως, ἐνῶ ἀπὸ τὸν Ἑλληνισμό μόνον ἢ διάκριση σὲ ὑποστάσεις. Ἐὰν ὁμοῦς ἔχει ἀντίρρηση ὁ Ἰουδαῖος γιὰ τὴν παραδοχὴ τοῦ Λόγου καὶ τοῦ Πνεύματος, ἃς ἐλεγχθεῖ ἀπὸ τῆς θείας Γραφῆς καὶ ἃς ἀποστομωθεῖ. Γιατὶ γιὰ τὸ Λόγο λέει ὁ θεῖος Δαβὶδ· «ὁ Λόγος σου, Κύριε, διαμένει αἰῶνια στὸν οὐρανόν»¹⁸· καὶ πάλι· «ἔστειλε τὸ Λόγο του καὶ τοὺς θεράπευσε»¹⁹. Προφορικὸς ὁμοῦς λόγος δὲν ἀποστέλλεται, οὔτε μένει αἰῶνια. Γιὰ τὸ Πνεῦμα πάλι ὁ ἴδιος Δαβὶδ λέει· «θὰ στείλεις τὸ Πνεῦμα σου καὶ θὰ κτισθοῦν»²⁰· καὶ πάλι· «μὲ τὸ Λόγο τοῦ Κυρίου στερεώθηκαν οἱ οὐρανοὶ καὶ μὲ τὸ Πνεῦμα τοῦ στόματός του ὄλη ἡ δυνάμη τους»²¹. Καὶ ὁ Ἰώβ· «τὸ θεῖο Πνεῦμα εἶναι ἐκεῖνο ποῦ μὲ ἐδημιούργησε, ἐνῶ ἡ πνοὴ τοῦ Παντοκράτορα αὐτῆς ποῦ μὲ διδάσκει»²². Πνεῦμα ὁμοῦς ποῦ ἀποστέλλεται καὶ δημιουργεῖ καὶ στερεώνει καὶ συγκρατεῖ δὲν εἶναι πνοὴ ποῦ διαλύεται, ὅπως δὲν εἶναι σωματικὸ μέλος τὸ στόμα τοῦ Θεοῦ· γιὰτὶ καὶ τὰ δύο πρέπει νὰ τὰ ἐννοοῦμε ὅπως ταιριάζει στὸ Θεό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ΄

Πιστεῦομε λοιπὸν σὲ ἓνα Θεό, μιὰ ἀρχὴ ἀναρχη, ἄκτιστη, ἀδημιούργητη, ἀφθαρτη καὶ ἀθάνατη, αἰῶνια, ἄπειρη, ἀπερίγραπτη, ἀπεριόριστη, παντοδύναμη, ἀπλή, ἀσύνθετη, ἀσώματη, ἄρρευση²³, ἀπαθῆ, ἀμετάβλητη, ἀναλλοιώτη, ἀόρατη, πηγὴ ἀγαθότητος καὶ δικαιοσύνης, φῶς νοερό, ἀπρόσιτο, δυνάμη ποῦ μὲ κανένα μέτρο δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ γνωρισθεῖ, ποῦ μετριέται μόνον μὲ τὴ δικὴ τῆς θέληση (γιατὶ «ὅσα θέλει, μπορεῖ νὰ τὰ κάνει»²⁴), δημιουργικὴ ὄλων τῶν κτισμάτων, ὁρατῶν καὶ ἀόρατων, ποῦ συγκρατεῖ καὶ συντηρεῖ τὰ πάντα, ποῦ προνοεῖ γιὰ ὅλα, ποῦ

23. Ὁ ὄρος «ἄρρευτος» κατ' ἀντιδιαστολὴν τοῦ γνωστοῦ ἀφορισμοῦ τοῦ Ἡρακλείτου· «τὰ πάντα ρεῖ, κι' οὐδὲν μένει», καὶ σημαίνει αὐτὸν ποῦ δὲν παρυσιάζει ροή, ποῦ μένει δηλαδὴ ἀμετάβλητος.

24. Ψαλμ. 134,6.

10 κρατοῦσαν, καὶ ἀρχοῦσαν, καὶ βασιλεύουσαν ἀτελευτήτῳ καὶ
 ἀθανάτῳ βασιλείᾳ, μὴδὲν ἐναντίον ἔχουσαν, πάντα πληροῦσαν,
 ὑπ' οὐδενὸς περιεχομένην, αὐτὴν δὲ μᾶλλον περιέχουσαν τὰ
 σύμπαντα καὶ συνέχουσαν καὶ προέχουσαν, ἀχράντως ταῖς
 15 οὐσίαις ἐπιβατεύουσαν, καὶ πάντων ἐπέκεινα καὶ πάσης
 οὐσίας ἐξηρημένην, ὡς ὑπερούσιον καὶ ὑπὲρ τὰ ὄντα οὔσαν,
 ὑπέρθεον, ὑπεράγαθον, ὑπερπλήρη τὰς ὄλας ἀρχὰς καὶ τάξεις
 ἀφορίζουσαν καὶ πάσης ἀρχῆς καὶ τάξεως ὑπεριδρυμένην, ὑπὲρ
 οὐσίαν καὶ ζωὴν καὶ λόγον καὶ ἔννοιαν, αὐτοφῶς, αὐταγαθό-
 τητα, αὐτοζωὴν, αὐτοουσίαν (ὡς μὴ παρ' ἑτέρου τὸ εἶναι ἔχου-
 20 σαν, ἢ τι τῶν ὅσα ἔστι, αὐτὴν δὲ πηγὴν οὔσαν τοῦ εἶναι τοῖς
 οὔσι, τοῖς ζῶσι τῆς ζωῆς, τοῖς λόγου μετέχουσι τοῦ λόγου, τοῖς
 πᾶσι πάντων ἀγαθῶν αἰτίαν), πάντα εἰδούιαν πρὶν γενέσεως αὐ-
 τῶν, μίαν οὐσίαν, μίαν θεότητα, μίαν δύναμιν, μίαν θέλησιν,
 μίαν ἐνέργειαν, μίαν ἀρχὴν, μίαν ἐξουσίαν, μίαν κυριότητα, μίαν
 25 βασιλείαν, ἐν τρισὶ τελείαις ὑποστάσεσι γνωριζομένην τε καὶ
 προσκυνουμένην μὴ προσκυνήσει, πιστευομένην τε καὶ λα-
 τρευομένην ὑπὸ πάσης λογικῆς κτίσεως, ἀσυγχύτως ἠνωμέναις
 καὶ ἀδιαστάτως διαιρουμέναις (ὁ καὶ παράδοξον) εἰς Πατέρα
 καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, εἰς ἃ καὶ βεβαπτίσαμεθα (οὕτω γὰρ
 30 ὁ Κύριος τοῖς ἀποστόλοις βαπτίζειν ἐνετείλατο· «βαπτίζοντες
 αὐτούς», φάσκων, «εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ
 τοῦ ἁγίου Πνεύματος»). Εἰς ἓνα Πατέρα τὴν πάντων ἀρχὴν καὶ
 αἰτίαν, οὐκ ἔκ τινος γεννηθέντα, ἀνάιτιον δὲ καὶ ἀγέννητον μόν-
 ον ὑπάρχοντα πάντων μὲν ποιητὴν, ἑνὸς δὲ μόνου Πατέρα φύ-
 35 σαι τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ αὐτοῦ, Κυρίου δὲ καὶ Θεοῦ καὶ
 Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ προβολέα τοῦ ἁγίου Πνεύ-
 ματος.

25. Ὄνόματα τοῦ Θεοῦ μὲ τὰ ὁποῖα οἱ Πατέρες θέλουν νὰ περιγράψουν
 τὴν αὐθυπαρξία τοῦ Θεοῦ. Πρβλ. Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, *Περὶ θεῶν ὀνομά-
 των* 2,1,8 καὶ 5,5 κ.ἄ.

κυριαρχεῖ σέ ὄλα καὶ ἐξουσιάζει καὶ βασιλεύει μὲ ἀτελείωτη καὶ ἀθάνατη βασιλεία· πού δὲν ἔχει τίποτε ἀντίθετο, πού γεμίζει τὰ πάντα, πού δὲν περικλείεται ἀπὸ τίποτε, περικλείει μᾶλλον αὐτὴ τὰ πάντα καὶ τὰ συγκρατεῖ καὶ προέχει ἀπὸ ὄλα, πού ζωογονεῖ μὲ ἄσπιλο τρόπο ὄλα τὰ ὄντα καὶ εἶναι πέρα ἀπὸ ὄλα καὶ ἀπαλλαγμένη ἀπὸ κάθε οὐσία, ἐπειδὴ εἶναι ὑπερούσια καὶ πάνω ἀπὸ τὰ ὄντα, εἶναι ὑπέρθεη, ὑπεράγαθη, ὑπερπλήρης· πού διαχωρίζει ὄλες τὶς ἀρχές καὶ τὶς τάξεις καὶ τοποθετημένη πάνω ἀπὸ κάθε ἀρχὴ καὶ τάξη, πάνω ἀπὸ οὐσία καὶ ζωὴ, καὶ λόγο καὶ ἔννοια, πού εἶναι ἡ ἴδια φῶς καὶ ἀγαθότητα καὶ ζωὴ καὶ ὕπαρξη²⁵ (ἐπειδὴ δὲν ἔχει ἀπὸ ἄλλον τὴν ὕπαρξη, ἢ κάτι ἀπὸ ὄσα εἶναι· εἶναι ἡ ἴδια πηγὴ ὑπάρξεως αὐτῶν πού ὑπάρχουν, ζωῆς αὐτῶν πού ζοῦν, τοῦ λόγου γι' αὐτὰ πού ἔχουν λόγο, αἰτία ὄλων τῶν ἀγαθῶν σὲ ὄλα), πού γνωρίζει ὄλα πρὶν νὰ δημιουργηθοῦν, μία οὐσία, μία θεότητα, μία δύναμη, μία θέληση, μία ἐνέργεια, μία ἀρχή, μία ἐξουσία, μία κυριότητα, μία βασιλεία· πού διακρίνεται σὲ τρεῖς τέλειες ὑποστάσεις καὶ προσκυνεῖται μὲ μία προσκύνηση, πού πιστεύεται καὶ λατρεύεται ἀπὸ ὀλόκληρη τὴ λογικὴ κτίση, πού εἶναι ἐνωμένες χωρὶς νὰ συγχέονται καὶ πού χωρὶς νὰ ἀποχωρίζονται διακρίνονται (πρᾶγμα πού εἶναι καὶ παράδοξο) σὲ Πατέρα καὶ Υἱὸ καὶ ἅγιο Πνεῦμα, στὰ ὀποῖα καὶ ἔχουμε βαπτισθεῖ (γιατὶ ἔτσι διέταξε ὁ Κύριος τοὺς ἀποστόλους νὰ βαπτίζουν, λέγοντας· «νὰ τοὺς βαπτίζετε στὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος»²⁶, σὲ ἓνα Πατέρα πού εἶναι ἡ ἀρχὴ καὶ αἰτία ὄλων, ὁ ὀποῖος δὲν γεννήθηκε ἀπὸ κανένα, καὶ εἶναι ὁ μόνος χωρὶς αἰτία καὶ γέννηση· πού εἶναι δημιουργὸς ὄλων καὶ Πατέρας κατὰ φύση ἑνὸς μόνο, τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ του, τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτήρα Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ προβολέας τοῦ ἁγίου Πνεύματος²⁷.

26. Ματθ. 28,19.

27. Ἰδίωμα τοῦ Θεοῦ Πατέρα πού φανερώνει ὅτι εἶναι ἡ πηγὴ πού προβάλλει (ἐκπορεύει) τὸ ἅγιο Πνεῦμα.

Καὶ εἰς ἓνα Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν Κύριον ἡμῶν
 Ἰησοῦ Χριστόν, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων
 40 τῶν αἰώνων, φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ,
 γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ Πατρί, δι' οὗ τὰ πάν-
 τα ἐγένετο. Ὅν «πρὸ πάντων τῶν αἰώνων» λέγοντες, δείκνυ-
 μεν ὅτι ἄχρονος καὶ ἀναρχος αὐτοῦ ἡ γέννησις. Οὐ γὰρ ἐκ τοῦ
 μὴ ὄντος εἰ τὸ εἶναι παρήχθη ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, τὸ ἀπαύγασμα
 45 τῆς δόξης, ὁ χαρακτήρ τῆς τοῦ Πατρὸς ὑποστάσεως, ἡ ζῶσα
 σοφία καὶ δύναμις, ὁ Λόγος ὁ ἐνυπόστατος, ἡ οὐσιώδης καὶ τε-
 λεία καὶ ζῶσα εἰκὼν τοῦ ἀοράτου Θεοῦ, ἀλλὰ ἀεὶ ἦν σὺν τῷ
 Πατρὶ καὶ ἐν αὐτῷ ἀίδίως καὶ ἀνάρχως ἐξ αὐτοῦ γεγεννημένος.
 50 Οὐ γὰρ ἦν ποτε ὁ Πατήρ, ὅτε οὐκ ἦν ὁ Υἱός, ἀλλ' ἅμα Πατήρ,
 ἅμα Υἱός, ὁ ἐξ αὐτοῦ γεγεννημένος· Πατήρ γὰρ ἐκτὸς Υἱοῦ οὐκ
 ἂν κληθεῖν. Εἰ δὲ ἦν μὴ ἔχων Υἱόν, οὐκ ἦν Πατήρ, καὶ εἰ μετὰ
 ταῦτα ἔσχεν Υἱόν, μετὰ ταῦτα ἐγένετο Πατήρ, μὴ ὦν πρὸ τού-
 του Πατὴρ, καὶ ἐτράπη ἐκ τοῦ μὴ εἶναι Πατήρ εἰς τὸ γενέσθαι
 55 Πατήρ, ὅπερ πάσης βλασφημίας ἐστὶ χαλεπώτερον. Ἀδύνατον
 γὰρ τὸν Θεὸν εἰπεῖν ἐρημον τῆς φυσικῆς γονιμότητος. Ἡ δὲ γο-
 νιμότης τὸ ἐξ αὐτοῦ, ἡγουν ἐκ τῆς ἰδίας οὐσίας, ὁμοιον κατὰ
 φύσιν γεννᾶν.

Ἐπὶ μὲν οὖν τῆς τοῦ Θεοῦ γεννήσεως ἀσεβῆς λέγειν χρό-

28. Ὅρος ποῦ καθιέρωσε ἡ Α' Οἰκουμενικὴ σύνοδος γιὰ νὰ ἀντιμετωπί-
 σει τοὺς ἡμιαρειανούς ποῦ δέχονταν τὸν ὄρο «ὁμοιούσιος».

Καὶ σὲ ἓνα Υἱὸ τοῦ Θεοῦ μονογενῆ, τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό, ὁ ὁποῖος γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα προαιωνίως, εἶναι φῶς πού προῆλθε ἀπὸ τὸ φῶς, Θεὸς ἀληθινὸς ἀπὸ Θεοῦ ἀληθινό, ὁ ὁποῖος γεννήθηκε καὶ δὲν δημιουργήθηκε, εἶναι ὁμοούσιος²⁸ μὲ τὸν Πατέρα καὶ εἶναι ἐκεῖνος μὲ τὸν ὁποῖο ἐγιναν ὄλα. Αὐτόν, λέγοντάς τον προαιώνιο, δείχνουμε ὅτι ἡ γέννησή του εἶναι ἄχρονη καὶ ἀναρχη. Γιατὶ δὲν ἦρθε στὴν ὑπαρξη ἀπὸ τὸ μηδὲν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἡ ἀκτινοβολία τῆς δόξας, ὁ τύπος τῆς ὑποστάσεως τοῦ Πατέρα²⁹, ἡ ζωντανὴ σοφία καὶ δύναμη³⁰, ὁ ἐνυπόστατος Λόγος, ἡ οὐσιώδης³¹ καὶ τέλεια καὶ ζωντανὴ εἰκόνα τοῦ ἀοράτου Θεοῦ³²: ἀλλὰ ὑπῆρχε πάντοτε μαζί μὲ τὸν Πατέρα καὶ μέσα σ' αὐτόν, γεννημένος ἀπὸ αὐτὸν αἰώνια καὶ χωρὶς χρονικὴ ἀρχή. Γιατὶ δὲν ὑπῆρχε ποτὲ ὁ Πατέρας χωρὶς νὰ ὑπάρχει καὶ ὁ Υἱός· ἀλλὰ ὑπάρχει συγχρόνως μὲ τὸν Πατέρα καὶ ὁ Υἱός, πού ἔχει γεννηθεῖ ἀπὸ αὐτόν. Ἄλλωστε δὲ θὰ ὀνομαζόταν Πατέρας χωρὶς Υἱό. Ἐὰν ὑπῆρχε χωρὶς νὰ ἔχει Υἱό, δὲν θὰ ἦταν Πατέρας· καὶ ἔὰν ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπόκτησε Υἱό, ἐκ τῶν ὑστέρων ἐγινε καὶ Πατέρας, χωρὶς νὰ ἦταν προηγουμένως Πατέρας, καὶ μεταβλήθηκε ἀπὸ τὸ νὰ μὴ εἶναι Πατέρας, στὸ νὰ γίνῃ Πατέρας, πράγμα πού ἀποτελεῖ τὴ χειρότερη βλασφημία. Γιατὶ εἶναι ἀδύνατο νὰ ποῦμε ὅτι ὁ Θεὸς ἦταν στερημένος τῆς φυσικῆς γονιμότητος, καὶ ἡ γονιμότητα σημαίνει τὴ γέννηση ἀπὸ τὸν ἑαυτό του, δηλαδὴ ἀπὸ τὴ δική του οὐσία, ὁμοίου κατὰ τὴ φύση.

Στὴ γέννηση λοιπὸν τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀσεβὲς νὰ λέμε ὅτι με-

29. Ἐβρ. 1,3.

30. Α' Κορ. 1,24.

31. Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι ἀπλῆ λεκτικὴ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἔχει οὐσία, ὑπαρξη.

32. Κολ. 1,15.

60 νον μεσιτεῦσαι, ἢ μετὰ τὸν Πατέρα τὴν τοῦ Υἱοῦ γενέσθαι
 ὑπαρξιν. Ἐξ αὐτοῦ γάρ, ἤγουν τῆς τοῦ Πατρὸς φύσεως, φαμὲν
 τὴν τοῦ Υἱοῦ γέννησιν. Καὶ εἰ μὴ ἐξ ἀρχῆς δῶμεν τὸν Υἱὸν συν-
 ὑπάρχειν τῷ Πατρὶ ἐξ αὐτοῦ γεγεννημένον, τροπὴν τῆς τοῦ
 Πατρὸς ὑποστάσεως παρεισάγομεν, ὅτι μὴ ὦν Πατὴρ, ὕστερον
 65 ἐγένετο Πατὴρ. Ἡ γὰρ κτίσις, εἰ καὶ μετὰ ταῦτα γέγονεν, ἀλλ'
 οὐκ ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ οὐσίας, ἐκ δὲ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι
 βουλήσει καὶ δυνάμει αὐτοῦ παρήχθη καὶ οὐχ ἄπτεται τροπὴ
 τῆς τοῦ Θεοῦ φύσεως. Γέννησις μὲν γάρ ἐστι τὸ ἐκ τῆς οὐσίας
 τοῦ γεννῶντος προάγεσθαι τὸ γεννώμενον, ὁμοιον κατ' οὐσίαν,
 70 κτίσις δὲ καὶ ποιήσις, τὸ ἐξῴθεν καὶ οὐκ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ κτί-
 ζοντος καὶ ποιούντος γίνεσθαι τὸ κτιζόμενον καὶ ποιούμενον,
 ἀνόμοιον παντελῶς κατ' οὐσίαν.

Ἐπὶ μὲν οὖν τοῦ μόνου ἀπαθοῦς καὶ ἀναλλοιώτου καὶ
 ἀτρέπτου καὶ ἀεὶ ὡσαύτως ἔχοντος Θεοῦ, καὶ τὸ γεννᾶν καὶ τὸ
 75 κτίζειν ἀπαθές. Φύσει γὰρ ὦν ἀπαθῆς καὶ ἄρρευστος, ὡς
 ἀπλοῦς καὶ ἀσύνθετος, οὐ πέφυκεν ὑπομένειν πάθος ἢ ρεῦσιν,
 οὔτε ἐν τῷ γεννᾶν, οὔτε ἐν τῷ κτίζειν, οὐδέ τις συνεργείας
 δεῖται. Ἄλλ' ἢ μὲν γέννησις, ἀναρχος καὶ ἀίδιος, φύσεως ἔργον
 οὔσα, καὶ ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ προάγουσα, ἵνα τροπὴν ὁ γεννῶν
 80 μὴ ὑπομείνῃ καὶ ἵνα μὴ Θεὸς πρῶτος καὶ Θεὸς ὕστερος εἶη καὶ
 προσθήκῃν δέξῃται. Ἡ δὲ κτίσις ἐπὶ Θεοῦ, θελήσεως ἔργον
 οὔσα, οὐ συναϊδιός ἐστι τῷ Θεῷ, ἐπεὶ οὐ πέφυκε τὸ ἐκ μὴ ὄν-
 τος εἰς τὸ εἶναι παραγόμενον, συναϊδιον εἶναι τῷ ἀνάρχῳ καὶ
 ἀεὶ ὄντι.

85 Ὡσπερ τοίνυν οὐχ ὁμοίως ποιεῖ ἄνθρωπος καὶ Θεὸς (ὁ
 μὲν γὰρ ἄνθρωπος οὐδὲν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παράγει,
 ἀλλ' ὅπερ ποιεῖ, ἐκ προϋποκειμένης ὕλης ποιεῖ, οὐ θελήσας μό-
 νον, ἀλλὰ καὶ προεπινοήσας καὶ ἐν τῷ νῷ ἀνατυπώσας τὸ γε-
 νησόμενον, εἶτα καὶ χερσὶν ἐργασάμενος καὶ κόπον ὑπομείνας

σολάβησε χρόνος, ἢ ὅτι ἡ ὑπαρξὴ τοῦ Υἱοῦ ἐγίνε μετὰ τὸν Πατέρα. Γιατὶ ἀπὸ αὐτόν, ἦτοι ἀπὸ τῆ φύση τοῦ Πατέρα, λέμε ὅτι ἐγίνε ἡ γέννηση τοῦ Υἱοῦ. Καὶ ἐὰν δὲν δεχθοῦμε ὅτι ὁ Υἱὸς ἀπὸ τὴν ἀρχὴ συνυπάρχει στὸν Πατέρα γεννημένος ἀπὸ αὐτόν, ἀφήνουμε νὰ παρειαφρῦσει μεταβολὴ στὴν ὑπόσταση τοῦ Πατέρα: ὅτι δηλαδὴ, ἐνῶ δὲν ἦταν Πατέρας, ἐγίνε Πατέρας ὕστερα. Ἀντίθετα ἡ κτίση, ἂν καὶ δημιουργήθηκε ἀργότερα, δὲν ἐγίνε ἀπὸ τὴν οὐσία τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἦρθε στὴν ὑπαρξὴ ἐκ τοῦ μηδενὸς μὲ τῆ βούληση καὶ δύναμη αὐτοῦ· καὶ δὲν ἀγγίζει ἡ μεταβολὴ τῆ φύση τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ γέννηση εἶναι νὰ προέρχεται ἀπὸ τὴν οὐσία τοῦ γεννήτορα αὐτὸ πὺ γεννιέται, ὁμοιο κατὰ τὴν οὐσία, ἐνῶ κτίση καὶ δημιουργία εἶναι κάτι τὸ ἐξωτερικὸ καὶ δὲν προέρχεται ἀπὸ τὴν οὐσία ἐκείνου πὺ κτίζει καὶ δημιουργεῖ αὐτὸ πὺ κτίζεται καὶ δημιουργεῖται, ἐντελῶς ἀνόμοιο κατὰ τὴν οὐσία.

Στὸν μόνο λοιπὸν ἀπαθῆ καὶ ἀναλλοίωτο καὶ ἄτρεπτο καὶ διαρκῶς ἀμετάβλητο Θεὸ καὶ ἡ γέννηση καὶ ἡ δημιουργία εἶναι ἀπαθῆ. Γιατὶ, ὄντας ἀπὸ τῆ φύση τοῦ ἀπαθῆ καὶ ἀμετάβλητος, ὡς ἀπλὸς καὶ ἀσύνθετος, δὲν εἶναι στὴ φύση τοῦ νὰ ὑφίσταται πάθος ἢ μεταβολὴ, οὔτε κατὰ τῆ γέννηση οὔτε κατὰ τῆ δημιουργία, οὔτε ἔχει ἀνάγκη καμμιᾶς συνεργασίας. Ἀλλὰ ἡ μὲν γέννηση εἶναι ἀναρχὴ καὶ αἰώνια, ἐπειδὴ εἶναι ἔργο τῆς φύσεως καὶ προέρχεται ἀπὸ τὴν οὐσία τοῦ, καὶ γίνεται αὐτὸ γιὰ νὰ μὴ ὑποστῆ αὐτὸς πὺ γεννᾶ μεταβολὴ καὶ γιὰ νὰ μὴ ὑπάρχει Θεὸς πρῶτος καὶ Θεὸς μεταγενέστερος, καὶ δεχθεῖ ἔτσι προσθήκη. Ἐνῶ ἡ δημιουργία στὴ περίπτωσῃ τοῦ Θεοῦ, ὄντας ἔργο θελήσεως, δὲν εἶναι συναΐδια μὲ τὸ Θεό· γιατί δὲν εἶναι φυσικὸ, ἐκεῖνο πὺ ἔρχεται στὴν ὑπαρξὴ ἐκ τοῦ μηδενὸς, νὰ εἶναι συναΐδιο μὲ αὐτόν πὺ εἶναι ἀναρχος καὶ ὑπάρχει πάντοτε.

Ὅπως λοιπὸν δὲν δημιουργεῖ κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ Θεὸς (γιατὶ ὁ ἄνθρωπος τίποτα δὲν παράγει ἐκ τοῦ μηδενὸς, ἀλλὰ ὅ,τι κάνει τὸ κάνει ἀπὸ προϋπάρχουσα ὕλη, ὅχι μόνο μὸλις τὸ θελήσει, ἀλλὰ καὶ ἀφοῦ πρῶτα τὸ ἐπινοήσει καὶ σχεδιάσει στὸ νοῦ τοῦ αὐτὸ πὺ θὰ κάνει, καὶ ἀφοῦ ἔπειτα

90 καὶ κάματος, πολλάκις δὲ καὶ ἀστοχήσας, μὴ ἀποβάντος καθὰ
 βούλεται τοῦ ἐπιτηδεύματος, ὁ δὲ Θεός, θελήσας μόνον, ἐκ τοῦ
 μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα παρήγαγεν)· οὕτως οὐδὲ ὁμοίως
 γεννᾷ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος. Ὁ μὲν γὰρ Θεός, ἄχρονος ὢν καὶ
 ἀναρχος καὶ ἀπαθὴς καὶ ἄρρευστος καὶ ἀσώματος καὶ μόνος
 95 ἀτελεύτητος, ἀχρόνως καὶ ἀνάρχως καὶ ἀπαθῶς καὶ ἀρρεύ-
 στως γεννᾷ καὶ ἐκτὸς συνδυασμοῦ. Καὶ οὔτε ἀρχὴν ἔχει ἢ ἀκα-
 τάληπτος αὐτοῦ γέννησις, οὔτε τέλος.

Καὶ ἀνάρχως μὲν διὰ τὸ ἀτρεπτον, ἀρρευστως δέ, διὰ τὸ
 ἀπαθὲς καὶ ἀσώματος. Ἐκτὸς δὲ καὶ συνδυασμοῦ, διὰ τε τὸ
 100 ἀσώματος πάλιν καὶ ἓνα μόνον εἶναι Θεὸν ἀπροσδεῖ ἑτέρου·
 ἀτελευτήτως δὲ καὶ ἀκαταπαύστως, διὰ τε τὸ ἀναρχον καὶ
 ἄχρονον καὶ ἀτελεύτητον καὶ ἀεὶ ὡσαύτως ἔχον. Τὸ γὰρ ἀναρ-
 χον ἀτελεύτητον, τὸ δὲ χάριτι ἀτελεύτητον, οὐ πάντως ἀναρχον,
 ὡσπερ οἱ ἄγγελοι. Γεννᾷ τοίνυν ὁ ἀεὶ ὢν Θεὸς τὸν ἑαυτοῦ Λό-
 105 γον, τέλειον ὄντα ἀνάρχως καὶ ἀτελευτήτως, ἵνα μὴ ἐν χρόνῳ
 τίκτη Θεός, ὁ χρόνου ἀνωτέραν ἔχων τὴν φύσιν καὶ τὴν ὑπαρ-
 ξιν, ὁ δὲ ἄνθρωπος δῆλον ὡς ἐναντίως γεννᾷ, ὑπὸ γένεσιν τε-
 λῶν καὶ φθορὰν καὶ ρεῦσιν καὶ πληθυσμὸν καὶ σῶμα περικεί-
 μενος καὶ τὸ ἄρρεν καὶ τὸ θῆλυ ἐν τῇ φύσει κεκτημένος. Ἐνδεὲς
 110 γὰρ τὸ ἄρρεν τῆς τοῦ θήλεος βοήθειας. Ἄλλ' ἴλεως εἶη ὁ πάν-
 των ἐπέκεινα καὶ πᾶσαν νόησιν καὶ κατάληψιν ὑπερκειμένος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'

Διδάσκει γοῦν ἡ ἀγία καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλη-
 σία, ἅμα Πατέρα καὶ ἅμα τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱόν, ἐξ αὐτοῦ
 γεγεννημένον ἀχρόνως καὶ ἀρρευστως καὶ ἀπαθῶς καὶ ἀκατα-
 λήπτως, ὡς μόνος ὁ τῶν ὄλων οἶδε Θεός, ὡσπερ ἅμα τὸ πῦρ

τὸ δουλέψει μὲ τὰ χέρια του καὶ ὑποστεῖ καὶ κόπο καὶ μόχθο, καὶ ἀφοῦ πολλὰς φορές ἀστοχήσει, γιὰτὶ δὲν γίνεται ὅπως θέλει τὸ ἐγχείρημά του, ἐνῶ ὁ Θεός, μόνο πού τὸ θέλησε, ἔφερε στὴν ὑπαρξὴ τὰ πάντα ἐκ τοῦ μηδενός), ἔτσι, οὔτε κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο γεννᾷ ὁ Θεὸς καὶ ὁ ἄνθρωπος. Γιὰτὶ ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀχρονος καὶ ἀναρχος καὶ ἀπαθὴς καὶ ἀμετάβλητος καὶ ἀσώματος καὶ μόνος ἀθάνατος, γεννᾷ κατὰ τρόπον ἄχρονο καὶ ἀναρχο καὶ ἀπαθῆ καὶ ἀμετάβλητο καὶ ἔξω ἀπὸ κάθε συσχετισμό, καὶ ἡ ἀκατάληπτη γέννησή του οὔτε ἀρχὴ ἔχει οὔτε τέλος.

Καὶ γεννᾷ κατὰ τρόπο ἀναρχο, ἐπειδὴ εἶναι ἀτρεπτος, ἀμετάβλητα, ἐπειδὴ εἶναι ἀπαθὴς καὶ ἀσώματος, ἔξω ἀπὸ κάθε συσχετισμό, ἐπειδὴ πάλι εἶναι ἀσώματος καὶ εἶναι ἕνας μόνο Θεὸς πού δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ ἄλλον, καὶ ἀτελεύτητα καὶ ἀκατάπαυστα, ἐπειδὴ εἶναι ἀναρχος καὶ ἄχρονος καὶ ἀθάνατος καὶ εἶναι πάντοτε ἴδιος. Γιὰτὶ τὸ ἀναρχο εἶναι καὶ χωρὶς τέλος, ἐνῶ ἐκεῖνο πού εἶναι κατὰ χάρη ἀθάνατο, δὲν εἶναι ὅπωςδῆποτε καὶ χωρὶς ἀρχῆ, ὅπως οἱ ἄγγελοι. Γεννᾷ λοιπὸν ὁ αἰώνιος Θεὸς τὸν Λόγο του, πού εἶναι τέλειος χωρὶς ἀρχὴ καὶ τέλος, γιὰ νὰ μὴ γεννᾷ μέσα στὸ χρόνο ὁ Θεός, τοῦ ὁποῖου ἡ φύση καὶ ἡ ὑπαρξὴ εἶναι ἀνώτερα ἀπὸ τὸ χρόνο· ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος εἶναι φανερό ὅτι γεννᾷ κατὰ τρόπο ἀντίθετο, ἐπειδὴ ὑπόκειται σὲ δημιουργία καὶ φθορὰ καὶ μεταβολὴ καὶ πολλαπλασιασμό, εἶναι περιβεβλημένος μὲ σῶμα καὶ ἔχει στὴ φύση του τὸ ἀρσενικὸ καὶ τὸ θηλυκὸ. Γιὰτὶ τὸ ἀρσενικὸ ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τὴ βοήθεια τοῦ θηλυκοῦ. Ἄλλὰ ἅς μᾶς συγχωρήσει αὐτὸς πού εἶναι πάνω ἀπὸ ὅλα καὶ ξεπερνᾷ κάθε συλλογισμό καὶ κατανόησι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η΄

Διδάσκει λοιπὸν ἡ ἀγία καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία ὅτι ταυτόχρονα μὲ τὸν Πατέρα ὑπάρχει καὶ ὁ μονογενὴς του Υἱός, πού γεννιέται ἀπὸ αὐτὸν ἄχρονα καὶ ἀμετάβλητα καὶ κατὰ τρόπο ἀπαθῆ καὶ ἀκατάληπτο, πού μόνο ὁ Θεὸς τῶν ὄλων

5 και ἄμα τὸ ἐξ αὐτοῦ φωῶς, καὶ οὐ πρῶτον τὸ πῦρ, καὶ μετὰ ταῦ-
 τα τὸ φωῶς, ἀλλ' ἄμα. Καὶ ὡσπερ τὸ φωῶς ἐκ τοῦ πυρὸς ἀεὶ γεν-
 νώμενον, ἀεὶ ἐν αὐτῷ ἐστί, μηδαμῶς ἐξ αὐτοῦ χωριζόμενον,
 οὕτω καὶ ὁ Υἱὸς ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννᾶται, μηδὲν αὐτοῦ
 χωριζόμενος, ἀλλ' ἀεὶ ἐν αὐτῷ ὢν. Ἀλλὰ τὸ μὲν φωῶς ἐκ τοῦ
 10 πυρὸς γεννώμενον ἀχωρίστως καὶ ἐν αὐτῷ ἀεὶ μένων, οὐκ ἔχει
 ἰδίαν ὑπόστασιν παρὰ τὸ πῦρ (ποιότης γάρ ἐστι φυσικὴ τοῦ Πα-
 τρός), ὁ δὲ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ μονογενής, ἐκ Πατρὸς γεννηθεὶς
 ἀχωρίστως καὶ ἀδιαστάτως καὶ ἐν αὐτῷ μένων ἀεὶ, ἔχει ἰδίαν
 ὑπόστασιν παρὰ τὴν τοῦ Πατρός. Λόγος μὲν οὖν καὶ ἀπαύγα-
 15 σμα λέγεται, διὰ τὸ ἄνευ συνδυασμοῦ καὶ ἀπαθῶς καὶ ἀχρόνως
 καὶ ἀρρευστῶς καὶ ἀχωρίστως γεγεννησθαι ἐκ τοῦ Πατρός,
 Υἱὸς δὲ καὶ χαρακτήρ τῆς πατρικῆς ὑποστάσεως, διὰ τὸ τέ-
 λειον καὶ ἐνυπόστατον καὶ κατὰ πάντα ὁμοιον τῷ Πατρὶ εἶναι,
 πλὴν τῆς ἀγεννησίας.

20 Μονογενὴς δέ, ὅτι μόνος ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς μόνως
 ἐγεννήθη. Οὐδὲ γὰρ ὁμοιοῦται ἐτέρα γέννησις τῇ τοῦ Υἱοῦ τοῦ
 Θεοῦ γεννήσει, οὐδὲ γὰρ ἔστιν ἄλλος Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Εἰ γὰρ καὶ
 τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευέται, ἀλλ' οὐ γεννη-
 τῶς, ἀλλ' ἐκπορευτῶς. Ἄλλος τρόπος ὑπάρξεως οὗτος, ἄλη-
 25 πτός τε καὶ ἄγνωστος, ὡσπερ καὶ ἡ τοῦ Υἱοῦ γέννησις. Διὸ καὶ
 πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ, αὐτοῦ εἰσι, πλὴν τῆς ἀγεννησίας, ἥτις
 οὐ σημαίνει οὐσίας διαφορὰν, οὐδὲ ἀξίωμα, ἀλλὰ τρόπον ὑπάρ-
 ξεως. Ὡσπερ καὶ ὁ Ἀδάμ ἀγέννητος ὢν (πλάσμα γάρ ἐστι τοῦ
 Θεοῦ) καὶ ὁ Σῆθ γεννητὸς (υἱὸς γάρ ἐστι τοῦ Ἀδάμ) καὶ ἡ Εὔα

γνωρίζει, ὅπως ταυτόχρονα μὲ τὴ φωτιὰ ὑπάρχει καὶ τὸ φῶς ποὺ ἐκπέμπεται ἀπὸ αὐτὴ, καὶ δὲν εἶναι πρῶτα ἢ φωτιὰ καὶ ὕστερα τὸ φῶς, ἀλλὰ ταυτόχρονα. Καὶ ὅπως τὸ φῶς ποὺ γεννιέται διαρκῶς ἀπὸ τὴ φωτιὰ ὑπάρχει πάντοτε σ' αὐτήν, χωρὶς νὰ χωρίζεται ἀπὸ αὐτήν, ἔτσι καὶ ὁ Υἱὸς γεννιέται ἀπὸ τὸν Πατέρα, χωρὶς νὰ χωρίζεται ἀπὸ αὐτὸν καθόλου, ἀλλὰ μένει πάντοτε μέσα σ' αὐτόν³³. Ἀλλὰ τὸ φῶς, ποὺ γεννιέται ἀπὸ τὴ φωτιὰ χωρὶς νὰ χωρίζεται καὶ μένει πάντοτε μέσα σ' αὐτήν, δὲν ἔχει δική του ὑπόσταση ἀνεξάρτητη ἀπὸ τὴ φωτιὰ (γιατὶ εἶναι φυσικὴ ποιότητα τῆς φωτιᾶς), ἐνῶ ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα χωρὶς νὰ χωρισθεῖ καὶ νὰ ἀπομακρυνθεῖ καὶ μένει πάντοτε μέσα σ' αὐτόν, ἔχει δική του ὑπόσταση ἀνεξάρτητη ἀπὸ ἐκείνην τοῦ Πατέρα. Λέγεται λοιπὸν Λόγος καὶ ἀπαύγασμα³⁴, ἐπειδὴ γεννήθηκε χωρὶς συνουσία καὶ ἀμετάτρεπτα καὶ ἄχρονα καὶ ἀμετάβλητα καὶ ἀχώριστα ἀπὸ τὸν Πατέρα· ἀλλὰ λέγεται καὶ Υἱὸς καὶ εἰκόνα τῆς πατρικῆς ὑποστάσεως, ἐπειδὴ εἶναι τέλειος καὶ ἐνυπόστατος καὶ ὁμοιος σὲ ὅλα μὲ τὸν Πατέρα, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀγεννησία.

Λέγεται ἐπίσης καὶ Μονογενὴς, ἐπειδὴ μόνος αὐτὸς γεννήθηκε ἀπὸ τὸν μόνο Πατέρα κατὰ τρόπο μοναδικό. Γιατὶ δὲν μοιάζει ἄλλη γέννηση μὲ τὴ γέννηση τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, οὔτε ὑπάρχει ἄλλος Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ, μολοντί καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸν Πατέρα, ὁμως ὄχι κατὰ τρόπο γεννητό, ἀλλὰ ἐκπορευτό. Αὐτὸς εἶναι ἄλλος τρόπος ὑπάρξεως, ἀσύλληπτος καὶ ἄγνωστος, ὅπως καὶ ἡ γέννηση τοῦ Υἱοῦ. Γι' αὐτὸ καὶ ὅλα ὅσα ἔχει ὁ Πατέρας εἶναι καὶ δικὰ του, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀγεννησία, ἢ ὁποία δὲν σημαίνει διαφορὰ οὐσίας οὔτε ἀξίωμα, ἀλλὰ τρόπο ὑπάρξεως. Ὅπως καὶ ὁ Ἀδάμ, ἐνῶ εἶναι ἀγέννητος (ὡς πλάσμα τοῦ Θεοῦ) καὶ ὁ Σὴθ γεννητὸς (ὡς γιὸς τοῦ Ἀδάμ) καὶ ἡ Εὐὰ ἔχει ἐκπορευθεῖ ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ

34. Ἐβρ. 1,3. Ὁ ὄρος «ἀπαύγασμα» (ἀνταύγεια, λάμψη), ποὺ εἶναι ἀντίστοιχος πρὸς τὴ φωτιὰ καὶ τὸ φῶς ποὺ ἀναφέρει πρὸ πάντων, φανερῶνει ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι συναιώνιος καὶ ἀχώριστος ἀπὸ τὸν Πατέρα.

30 ἐκ τῆς τοῦ Ἀδάμ πλευρᾶς ἐκπορευθεῖσα (οὐ γὰρ ἐγεννήθη αὐτῇ), οὐ φύσει διαφέρουσιν ἀλλήλων (ἄνθρωποι γὰρ εἰσιν), ἀλλὰ τῷ τῆς ὑπάρξεως τρόπῳ. Χρῆ γὰρ εἰδέναι ὅτι τὸ ἀγέννητον δι' ἐνὸς ν γραφόμενον, τὸ ἄκτιστον, ἦτοι τὸ μὴ γενόμενον σημαίνει, τὸ δὲ ἀγέννητον, διὰ τῶν δύο νν γραφόμενον, δηλοῖ τὸ
35 μὴ γεννηθέν. Κατὰ μὲν οὖν τὸ πρῶτον σημαίνόμενον, διαφέρει οὐσία οὐσίας. Ἄλλη γὰρ οὐσία ἢ ἄκτιστος, ἦτοι ἀγέννητος διὰ τοῦ ἐνὸς ν, καὶ ἄλλη ἢ γενητή, ἦτοι κτιστή. Κατὰ δὲ τὸ δεύτερον σημαίνόμενον, οὐ διαφέρει οὐσία οὐσίας. Παντὸς γὰρ εἰδους ζώων ἢ πρώτη ὑπόστασις, ἀγέννητός ἐστιν, ἀλλ' οὐκ ἀγέννητος. Ἐκτίσθησαν μὲν γὰρ ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ, τῷ Λόγῳ αὐτοῦ παραχθέντα εἰς γένεσιν, οὐ μὴν ἐγεννήθησαν, μὴ προϋπάρχοντος ἐτέρου ὁμοειδοῦς ἐξ οὗ γεννηθῶσι.

Κατὰ μὲν οὖν τὸ πρῶτον σημαίνόμενον κοινωνοῦσιν αἱ τρεῖς τῆς ἀγίας Θεότητός ὑπέρθεοι ὑποστάσεις (ὁμοούσιοι γὰρ
45 καὶ ἄκτιστοι ὑπάρχουσι). Κατὰ δὲ τὸ δεύτερον σημαίνόμενον, οὐδαμῶς. Μόνος γὰρ ὁ Πατὴρ ἀγέννητος (οὐ γὰρ ἐξ ἐτέρας ἐστὶν αὐτῷ ὑποστάσεως τὸ εἶναι), καὶ μόνος ὁ Υἱὸς γεννητὸς (ἐκ τῆς τοῦ Πατρὸς γὰρ οὐσίας ἀνάρχως καὶ ἀχρόνως γεγένηται), καὶ μόνον τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐκπορευτὸν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ
50 Πατρὸς, οὐ γεννώμενον, ἀλλ' ἐκπορευόμενον, οὕτω μὲν τῆς θείας διδασκουσῆς Γραφῆς, τοῦ δὲ τρόπου τῆς γεννήσεως καὶ τῆς ἐκπορεύσεως ἀκαταλήπτου ὑπάρχοντος. Καὶ τοῦτο δὲ ἰστέον, ὡς οὐκ ἐξ ἡμῶν μετηνέχθη ἐπὶ τὴν μακαρίαν Θεότητα τὸ τῆς πατρότητος καὶ υἰότητος καὶ ἐκπορεύσεως ὄνομα· τούναντιον δ' ἐκεῖθεν ἡμῖν μεταδέδοται, ὡς φησὶν ὁ θεῖος Ἀπόστολος·
55 «διὰ τοῦτο κάμπτω τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν Πατέρα, ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς». Εἰ δὲ λέγομεν τὸν Πατέ-

Ἄδὰμ (γιατὶ δὲ γεννήθηκε αὐτή), δὲν διαφέρουν μεταξύ τους (γιατὶ εἶναι ἄνθρωποι), παρὰ μόνο ὡς πρὸς τὸν τρόπο ὑπάρξεως. Γιατὶ πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι τὸ ἀγέννητο, ὅταν γράφεται μὲ ἓνα ν σημαίνει τὸ ἄκτιστο, δηλαδὴ ἐκεῖνο ποὺ δὲν δημιουργήθηκε, ἐνῶ τὸ ἀγέννητο ποὺ γράφεται μὲ δύο νν, σημαίνει ἐκεῖνο ποὺ δὲν γεννήθηκε. Σύμφωνα λοιπὸν μὲ τὴ σημασία τοῦ πρώτου, διαφέρει ἢ μία οὐσία ἀπὸ τὴν ἄλλη οὐσία· γιατὶ ἄλλη εἶναι ἢ οὐσία ἢ ἄκτιστη, δηλαδὴ ἢ ἀγέννητη μὲ τὸ ἓνα ν, καὶ ἄλλη ἢ γεννητή, δηλαδὴ ἢ κτιστή. Σύμφωνα μὲ τὴ σημασία τοῦ δευτέρου δὲν διαφέρει ἢ μία οὐσία ἀπὸ τὴν ἄλλη· γιατὶ κάθε εἶδους ζώων ἢ πρώτη ὑπόσταση εἶναι ἀγέννητη, ἀλλὰ ὄχι καὶ ἀγέννητη (ἄκτιστη). Διότι κτίσθηκαν ἀπὸ τὸν Δημιουργό, ἐλθόντα μὲ τὸ Λόγο του στὴ γένεση, ἀλλὰ δὲν γεννήθηκαν, ἀφοῦ δὲν ὑπῆρχε ἄλλο ἴδιο εἶδος ἀπὸ τὸ ὅποιο νὰ γεννηθοῦν.

Ὡς πρὸς τὴ σημασία λοιπὸν τῆς πρώτης λέξεως συμφωνοῦν μεταξύ τους οἱ τρεῖς ὑπέρθεις ὑποστάσεις τῆς ἁγίας Θεότηας (ἐπειδὴ εἶναι ὁμοούσιες καὶ ἄκτιστες)³⁵, ἐνῶ ὡς πρὸς τὴ σημασία τῆς δευτέρας λέξεως καθόλου. Γιατὶ μόνο ὁ Πατέρας εἶναι ἀγέννητος (διότι ἢ ὑπαρξή του δὲν προέρχεται ἀπὸ ἄλλη ὑπόσταση), καὶ μόνο ὁ Υἱὸς εἶναι γεννητὸς (διότι γεννήθηκε κατὰ τρόπο ἀναρχο καὶ ἄχρονο ἀπὸ τὴν οὐσία τοῦ Πατέρα), καὶ μόνο τὸ ἅγιο Πνεῦμα εἶναι ἐκπορευτὸ ἀπὸ τὴν οὐσία τοῦ Πατέρα, καὶ δὲν γεννιέται, ἀλλὰ ἐκπορεύεται³⁶. Ἔτσι βέβαια διδάσκει ἢ θεία Γραφή, ὁ τρόπος ὁμοῦ τῆς γεννήσεως καὶ τῆς ἐκπορεύσεως εἶναι ἀκατάληπτος. Πρέπει ἐπίσης νὰ γνωρίζουμε καὶ αὐτὸ, ὅτι δὲν ἀποδόθηκε ἀπὸ μᾶς ὁ ὄρος τῆς πατρότητας καὶ τῆς υἰότητας καὶ τῆς ἐκπορεύσεως στὴ μακάρια θεότητα, ἀντίθετα μάλιστα ἀπὸ ἐκεῖ μεταδόθηκε σὲ μᾶς, ὅπως λέει ὁ θεῖος ἀπόστολος· «γι' αὐτὸ γονατίζω μπροστὰ στὸν Πατέρα, ἀπὸ τὸν ὅποιο ὄλα τὰ ὄντα, οὐράνια καὶ ἐπίγεια, πῆραν τὸ ὄνομα»³⁷. Ἐὰν πάλι λέμε ὅτι ὁ Πατέρας εἶναι ἀρχὴ τοῦ Υἱοῦ καὶ

χων, ποὺ δέχονταν ὅτι ὁ Υἱὸς καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα εἶναι κτίσματα.

36. Ἰω. 15,26.

37. Ἐφ. 3,14-15.

ρα ἀρχὴν εἶναι τοῦ Υἱοῦ καὶ μείζονα, οὐ προτερεύειν αὐτὸν τοῦ
 Υἱοῦ χρόνῳ ἢ φύσει ὑποφαίνομεν, δι' αὐτοῦ γὰρ τοὺς αἰῶνας
 60 ἐποίησεν, οὐδὲ καθ' ἑτερόν τι, εἰ μὴ κατὰ τὸ αἴτιον, τουτέστιν,
 ὅτι ὁ Υἱὸς ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐγεννήθη καὶ οὐχ ὁ Πατὴρ ἐκ τοῦ
 Υἱοῦ, καὶ ὅτι ὁ Πατὴρ αἰτιὸς ἐστὶ τοῦ Υἱοῦ φυσικῶς, ὥσπερ
 οὐκ ἐκ τοῦ φωτὸς τὸ πῦρ φαμεν προέρχεσθαι, ἀλλ' ἐκ τοῦ πυ-
 ρὸς τὸ φῶς.

65 Ὅτε οὖν ἀκούσομεν ἀρχὴν καὶ μείζονα τοῦ Υἱοῦ τὸν Πα-
 τέρα, τῷ αἰτίῳ νοήσομεν. Καὶ ὥσπερ οὐ λέγομεν ἑτέρας οὐσίας
 τὸ πῦρ καὶ ἑτέρας τὸ φῶς, οὕτως οὐχ οἷόν τε φάναι ἑτέρας οὐ-
 σίας τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν ἑτέρας, ἀλλὰ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς.
 Καὶ καθάπερ φαμὲν διὰ τοῦ ἐξ αὐτοῦ προερχομένου φωτὸς φαί-
 70 νειν τὸ πῦρ, καὶ οὐ τιθέμεθα ὄργανον ὑπουργικὸν εἶναι τοῦ πυ-
 ρὸς τὸ ἐξ αὐτοῦ φῶς, δυνάμιν δὲ μᾶλλον φυσικὴν, οὕτω λέγο-
 μεν τὸν Πατέρα, πάντα ὅσα ποιεῖ, διὰ τοῦ ὁμογενοῦς Υἱοῦ αὐ-
 τοῦ ποιεῖν· οὐχ ὡς δι' ὄργανου λειτουργικοῦ, ἀλλὰ φυσικῆς καὶ
 ἐνυποστάτου δυνάμεως. Καὶ ὥσπερ λέγομεν τὸ πῦρ φωτίζειν,
 75 καὶ πάλιν φαμὲν τὸ φῶς τοῦ πυρὸς φωτίζειν, οὕτω πάντα ὅσα
 ποιεῖ ὁ Πατὴρ, ὁμοίως καὶ ὁ Υἱὸς ποιεῖ. Ἀλλὰ τὸ μὲν φῶς οὐκ
 ἰδίαν ὑπόστασιν παρὰ τὸ πῦρ κέκτηται, ὁ δὲ Υἱὸς τελεία ὑπό-
 στασίς ἐστι, τῆς πατρικῆς ἀχώριστος ὑποστάσεως, ὡς ἀνωτέ-
 ρω παρεστήσαμεν. Ἀδύνατον γὰρ εὑρεθῆναι ἐν τῇ κτίσει εἰκόνα
 80 ἀπαραλλάκτως ἐν ἑαυτῇ τὸν τρόπον τῆς ἀγίας Τριάδος παρα-
 δεικνύουσας. Τὸ γὰρ κτιστὸν καὶ σύνθετον καὶ ρευστὸν καὶ τρε-

38. Ἰω. 14,18. Τὸ χωρίο αὐτὸ πολὺ νωρὶς ἐγινε σημεῖο ἀντιλεγόμενον καὶ ἀποτέλεσε στήριγμα τῶν αἰρετικῶν ποὺ δὲν δέχονταν ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι ἴσος πρὸς τὸν Πατέρα. Βλ. Στεργίου Ν. Σάκκου, Ὁ Πατὴρ μου μείζων μου ἐστίν.

άνωτερος³⁸, δὲν ἐννοοῦμε ὅτι προηγείται αὐτὸς ἀπὸ τὸν Υἱὸ ὡς πρὸς τὸ χρόνο καὶ τῆ φύση, γιὰτὶ μέσω αὐτοῦ δημιούργησε τοὺς αἰῶνες³⁹. οὔτε ὡς πρὸς ἄλλο τίποτε, παρὰ μόνο ὡς πρὸς τὸ αἷτιο, δηλαδὴ ὅτι ὁ Υἱὸς γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ ὄχι ὁ Πατέρας ἀπὸ τὸν Υἱὸ· καὶ ὅτι ὁ Πατέρας εἶναι κατὰ τρόπο φυσικὸ αἷτιος τοῦ Υἱοῦ· ὅπως δὲν λέμε ὅτι ἡ φωτιὰ προέρχεται ἀπὸ τὸ φῶς, ἀλλὰ τὸ φῶς ἀπὸ τῆ φωτιὰ.

Ὅταν λοιπὸν ἀκοῦμε ὅτι ὁ Πατέρας εἶναι ἀρχὴ καὶ ἀνώτερος ἀπὸ τὸν Υἱὸ, νὰ τὸ ἐννοοῦμε ὡς πρὸς τὸ αἷτιο. Καὶ ὅπως δὲν λέμε ὅτι ἄλλης οὐσίας εἶναι ἡ φωτιὰ καὶ ἄλλης τὸ φῶς, ἔτσι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ πούμε ὅτι ὁ Πατέρας εἶναι ἄλλης οὐσίας καὶ ὁ Υἱὸς ἄλλης, ἀλλὰ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς. Καὶ ὅπως λέμε ὅτι μὲ τὸ φῶς πὸν προέρχεται ἀπὸ αὐτὴν φωτίζει ἡ φωτιὰ, καὶ δὲν θεωροῦμε ὅτι τὸ φῶς εἶναι ὑπηρετικὸ ὄργανο τῆς φωτιᾶς ἀπὸ τὴν ὁποία προέρχεται, ἀλλὰ μᾶλλον φυσικὴ δύναμη, ἔτσι λέμε ὅτι ὁ Πατέρας ὅσα κάνει τὰ κάνει διὰ τοῦ Υἱοῦ του, πὸν εἶναι τοῦ αὐτοῦ γένους· ὄχι μὲ τὴν ἐννοια ὅτι τὸν χρησιμοποιεῖ ὡς ὄργανο ὑπηρετικόν⁴⁰, ἀλλὰ ὡς φυσικὴ καὶ ἐνυπόστατη δύναμη. Καὶ ὅπως λέμε ὅτι ἡ φωτιὰ φωτίζει, καὶ ἐπίσης λέμε ὅτι τὸ φῶς τῆς φωτιᾶς φωτίζει, ἔτσι λέμε ὅτι ὅσα κάνει ὁ Πατέρας, τὰ κάνει ἐξἴσου καὶ ὁ Υἱός⁴¹. Ἀλλὰ τὸ φῶς βέβαια δὲν ἔχει ἰδιαίτερη ὑπόσταση ξεχωριστὴ ἀπὸ ἐκείνην τῆς φωτιᾶς, ὁ Υἱὸς ὁμοίως εἶναι τέλεια ὑπόσταση, ἀχώριστη ἀπὸ τὴν ὑπόσταση τοῦ Πατέρα ὅπως ἀναφέραμε παραπάνω. Γιὰτὶ εἶναι ἀδύνατο νὰ βρεθεῖ στὴν κτίση εἰκόνα πὸν νὰ δείχνει στὸν ἑαυτὸ τῆς ἀπαράλλακτα τὸν τρόπο τῆς ἁγίας Τριάδας. Γιὰτὶ τὸ κτιστό, πὸν εἶναι καὶ σύνθετο καὶ μεταβλητὸ καὶ τρεπτὸ καὶ περιορισμένο καὶ ἔχει σχῆμα καὶ εἶναι καὶ φθαρτό, πῶς εἶναι δυνατὸ νὰ ὑποδηλώσει μὲ σα-

39. Ἐβρ. 1,2.

40. Πρβλ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: «οὐ γὰρ ἐπειδήπερ δι' αὐτοῦ γενέσθαι τὰ ὄντα λέγεται, πάντως δὴπου καὶ ὑπουργὸς ἡμῖν ἢ καὶ ἄλλοτριῶν θελημάτων ὑπηρετῆς ὁ Υἱὸς εἰσβήσεται, ἵνα μηκέτι νοῆται κατὰ φύσιν ὑπάρχων δημιουργός, ... ἀλλὰ μᾶλλον αὐτὸς καὶ μόνος ἡ ἰσχύς ὑπάρχων τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὡς Υἱός, ὡς Μονογεννῆς τὰ πάντα ἐργάζεται». (P. G. 73, 80).

41. Ἰω. 5,19.

πτὸν καὶ περιγράφτον καὶ σχῆμα ἔχον καὶ φθαρτόν, πῶς σα-
φῶς δηλώσει τὴν πάντων τούτων ἀπηλλαγμένην ὑπερουσίον
θειάν οὐσίαν; Πᾶσα δὲ ἡ κτίσις δῆλον ὡς τοῖς πλείοσι τούτων
85 ἐνέχεται καὶ πᾶσα κατὰ τῆς ἑαυτῆς φύσιν τῇ φθορᾷ ὑπόκειται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'

Ὅμοίως πιστεύομεν καὶ εἰς ἓν Πνεῦμα ἄγιον, τὸ κύριον
καὶ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον καὶ ἐν Υἱῷ
ἀναπαυόμενον, τὸ Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συν-
δοξαζόμενον, ὡς ὁμοουσίον τε καὶ συναΐδιον, τὸ τοῦ Θεοῦ
5 Πνεῦμα, τὸ εὐθές, τὸ ἡγεμονικόν, τὴν πηγὴν τῆς ζωῆς καὶ τοῦ
ἀγιασμοῦ, Θεὸν σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ ὑπάρχον καὶ προσαγορευό-
μενον, ἄκτιστον, πλήρες, δημιουργόν, παντοκρατορικόν, παν-
τουργόν, παντοδύναμον, ἀπειροδύναμον, δεσπόζον πάσης τῆς
κτίσεως, οὐ δεσποζόμενον, θεοῦν, οὐ θεούμενον· πληροῦν, οὐ
10 πληρούμενον, μετεχόμενον, οὐ μετέχον, ἀγιάζον, οὐχ ἀγιαζόμε-
νον, παράκλητον, ὡς τὰς τῶν ὄλων παρακλήσεις δεχόμενον
κατὰ πάντα ὅμοιον τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπο-
ρευόμενον καὶ δι' Υἱοῦ μεταδιδόμενον καὶ μεταλαμβανόμενον
ὑπὸ πάσης τῆς κτίσεως καὶ δι' αὐτοῦ κτίζον καὶ οὐσιοῦν τὰ
15 σύμπαντα, καὶ ἀγιάζον καὶ συνέχον, ἐνυπόστατον, ἦτοι ἐν ἰδίᾳ
ὑποστάσει ὑπάρχον, ἀχώριστον καὶ ἀνεκφοίτητον Πατρὸς καὶ
Υἱοῦ, καὶ πάντα ἔχον ὅσα ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱός, πλὴν τῆς ἀγεν-
νησίας καὶ τῆς γεννήσεως. Ὁ μὲν γὰρ Πατὴρ ἀναίτιος καὶ ἀγέν-

42. Ἡγεμονικόν· αὐτὸ ποῦ κατευθύνει τὸ νοῦ στὸ ἀγαθόν. Πρβλ. Ψαλμ. 50,14.

43. Πλήρες· ὀλοκληρωμένο, τέλειος Θεός.

φήνεια τὴν ὑπερούσια θεία οὐσία, πὸ εἶναι ἀπαλλαγμένη ἀπὸ ὄλα αὐτά; Καὶ εἶναι φανερό ὅτι ὄλη ἡ κτίσις ἐμπλέκεται στὰ περισσότερα ἀπὸ αὐτά, καὶ ὄλόκληρη, σύμφωνα μὲ τὴ φύση τῆς, ὑπόκειται στὴ φθορά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ΄

Πιστεύουμε ἐπίσης καὶ σὲ ἓνα Πνεῦμα ἅγιο, τὸ ὄποιο εἶναι κυρίαρχο, ζωοποιό, πὸ ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ ἀναπαύεται στὸν Υἱό, πὸ προσκυνεῖται καὶ δοξάζεται μαζί μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱό, ὡς ὄμοούσιο καὶ συναῖδιο, τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, τὸ εὐθές, τὸ ἡγεμονικό⁴², τὴν πηγὴ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἁγιασμοῦ, πὸ εἶναι καὶ ἀποκαλεῖται Θεός μαζί μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱό, ἄκτιστο, πλήρες⁴³, δημιουργικό, παντοκρατορικό⁴⁴, παντουργό⁴⁵, παντοδύναμο, ἀπειροδύναμο· πὸ δεσπάζει ὄλης τῆς κτίσεως καὶ δὲν δεσπάζεται· πὸ θεοποιεῖ καὶ δὲν θεοποιεῖται· πὸ γεμίζει καὶ δὲν γεμίζεται· πὸ μετέχεται καὶ δὲν μετέχει· πὸ ἀγιάζει καὶ δὲν ἀγιάζεται· παράκλητον, μὲ τὴν ἔννοια ὅτι δέχεται τὶς παρακλήσεις ὄλων· ὄμοιο καθ' ὄλα μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱό· πὸ ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ μεταδίδεται καὶ μεταλαμβάνεται μέσω τοῦ Υἱοῦ ἀπὸ ὄλη τὴν κτίσις· πὸ κτίζει μέσω αὐτοῦ καὶ δίνει οὐσία στὰ πάντα, καὶ τὰ ἀγιάζει καὶ τὰ συγκρατεῖ· πὸ εἶναι ἐνυπόστατο, δηλαδή ὑπάρχει ὡς ἰδιαίτερη ὑπόσταση, ἀχώριστο καὶ μὴ ἀπομακρυνόμενο ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱό, καὶ τὸ ὄποιο ἔχει ὄλα ὄσα ἔχουν ὄ Πατέρας καὶ ὄ Υἱός, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀγεννησία καὶ τὴ γέννηση⁴⁶. Γιατὶ ὄ Πατέρας εἶναι χωρὶς αἰτία καὶ ἀγέννητος, ἀφοῦ δὲν ἔχει ἀπὸ κάποιον ὄλλο (ἀλλὰ ἀπὸ τὸν ἑαυτό του) τὴν ὑπαρξη, οὔτε κάτι

44. Αὐτὸ πὸ κυριαρχεῖ σ' ὄλα.

45. Αὐτὸ πὸ ἐργάζεται, δημιουργεῖ, τὰ πάντα.

46. Ὅσα λέγονται ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ κεφαλαίου αὐτοῦ μέχρι ἐδῶ ἀνακαλοῦν στὴ μνήμη μας τὰ ἰδιόμελα τῶν Αἰνῶν τῆς Πεντηκοστῆς καὶ τῶν ἀποστῆχων τοῦ Ἑσπερινοῦ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, πρᾶγμα πὸ δείχνει τὴν ἀλληλεξάρτησή τους.

νητος, οὐ γὰρ ἐκ τινος (ἐξ ἑαυτοῦ γὰρ τὸ εἶναι ἔχει), οὐδέ τι τῶν
 20 ὄσαπερ ἔχει, ἐξ ἑτέρου ἔχει· αὐτὸς δὲ μᾶλλον ἐστὶν ἀρχὴ καὶ αἰ-
 τία τοῦ εἶναι καὶ τοῦ πως εἶναι φυσικῶς τοῖς πᾶσιν. Ὁ δὲ Υἱὸς
 ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννητῶς. Τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ αὐτὸ μὲν
 ἐκ τοῦ Πατρὸς, ἀλλ' οὐ γεννητῶς, ἀλλ' ἐκπορευτῶς.

Καὶ ὅτι μὲν ἐστὶ διαφορὰ γεννήσεως καὶ ἐκπορεύσεως, με-
 25 μαθήκαμεν, τίς δὲ ὁ τρόπος τῆς διαφορᾶς, οὐδαμῶς. Ἄμα δὲ
 καὶ ἡ Υἱοῦ ἐκ τοῦ Πατρὸς γέννησις καὶ ἡ τοῦ ἁγίου Πνεύματος
 ἐκπόρευσις. Πάντα οὖν ὄσα ἔχει ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα ἐκ τοῦ
 Πατρὸς ἔχει καὶ αὐτὸ τὸ εἶναι. Καὶ εἰ μὴ ὁ Πατὴρ ἐστὶν, οὐδὲ ὁ
 Υἱὸς ἐστὶν, οὐδὲ τὸ Πνεῦμα. Καὶ εἰ μὴ ὁ Πατὴρ ἔχει τι, οὐδὲ ὁ
 30 Υἱὸς ἔχει, οὐδὲ τὸ Πνεῦμα καὶ διὰ τὸν Πατέρα, τουτέστι, διὰ τὸ
 εἶναι τὸν Πατέρα, ἐστὶν ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα. Καὶ διὰ τὸν Πα-
 τέρα ἔχει ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα πάντα ἃ ἔχει, τουτέστι, διὰ τὸ
 τὸν Πατέρα ἔχειν αὐτά, πλὴν τῆς ἀγεννησίας καὶ τῆς γεννήσεως
 καὶ τῆς ἐκπορεύσεως. Ἐν ταύταις γὰρ μόναίς ταῖς ὑποστατικαῖς
 35 ἰδιότησι διαφέρουσιν ἀλλήλων οἱ ἅγιοι τρεῖς ὑποστάσεις· οὐκ
 οὐσία, τῷ δὲ χαρακτηριστικῷ τῆς ἰδίας ὑποστάσεως ἀδιαιρέ-
 τως διαιρούμεναι.

Φαμὲν δὲ ἕκαστον τῶν τριῶν τελείαν ἔχειν ὑπόστασιν (ἵνα
 μὴ ἐκ τριῶν ἀτελῶν μίαν σύνθετον φύσιν τελείαν γνωρίσωμεν),
 40 ἀλλ' ἐν τρισὶ τελείαις ὑποστάσεσι μίαν οὐσίαν ἀπλήν ὑπερτελῆ
 καὶ παντέλειον. Πᾶν γὰρ ἐξ ἀτελῶν συγκεῖμενον, σύνθετον
 πάντως ἐστίν. Ἐκ δὲ τελείων ὑποστάσεων, ἀδύνατον σύνθεσιν
 γενέσθαι. Ὅθεν οὐδὲ λέγομεν τὸ εἶδος ἐξ ὑποστάσεων, ἀλλ' ἐν
 ὑποστάσεσιν. Ἀτελῶν δὲ εἶπομεν, τῶν μὴ σωζόντων τὸ εἶδος
 45 τοῦ ἐξ αὐτῶν ἀποτελουμένου πράγματος. Λίθος μὲν γὰρ καὶ ξύ-
 λον καὶ σίδηρος, ἕκαστον καθ' ἑαυτὸ τέλειόν ἐστι κατὰ τὴν
 ἰδίαν φύσιν, πρὸς δὲ τὸ ἐξ αὐτῶν ἀποτελούμενον οἶκημα, ἀτε-
 λές ἕκαστον αὐτῶν ὑπάρχει. Οὐδὲ γὰρ ἐστὶν ἕκαστον καθ' ἑαυ-
 τὸ οἶκος. Τελείας μὲν οὖν τὰς ὑποστάσεις φαμέν, ἵνα μὴ σύνθε-

ἀπὸ ὅσα ἔχει, τὸ ἔχει ἀπὸ ἄλλον· ἢ καλύτερα αὐτὸς εἶναι ἀρχὴ καὶ αἰτία τῆς ὑπάρξεως καὶ τοῦ τρόπου τῆς φυσικῆς ὑπάρξεως σὲ ὅλα. Ὁ Υἱὸς ὁμοῦ προέρχεται ἀπὸ τὸν Πατέρα μὲ γέννηση, καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα καὶ αὐτὸ προέρχεται ἀπὸ τὸν Πατέρα, ὄχι ὁμοῦ μὲ γέννηση, ἀλλὰ μὲ ἐκπόρευση.

Καὶ ὅτι βέβαια ὑπάρχει διαφορὰ ἀνάμεσα στὴ γέννηση καὶ στὴν ἐκπόρευση τὸ μάθαμε, ποιὸς ὁμοῦ εἶναι ὁ τρόπος τῆς διαφορᾶς, ὄχι. Εἶναι ταυτόχρονες καὶ ἡ γέννηση τοῦ Υἱοῦ ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ ἡ ἐκπόρευση τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ὅλα λοιπὸν ὅσα ἔχει ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὰ ἔχουν ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἀκόμα καὶ αὐτὴ τὴν ὑπαρξή, καὶ ἐὰν δὲν ὑπάρχει ὁ Πατέρας, οὔτε ὁ Υἱὸς ὑπάρχει, οὔτε τὸ Πνεῦμα. Καὶ ἐὰν ὁ Πατέρας δὲν ἔχει τίποτε, οὔτε ὁ Υἱὸς ἔχει, οὔτε τὸ Πνεῦμα· καὶ ἐξαιτίας τοῦ Πατέρα, δηλαδὴ ἐπειδὴ ὑπάρχει ὁ Πατέρας, ὑπάρχει ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα· καὶ ἐξαιτίας τοῦ Πατέρα ἔχει ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα ὅλα ὅσα ἔχουν, δηλαδὴ, ἐπειδὴ τὰ ἔχει αὐτὰ ὁ Πατέρας, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀγεννησίαν καὶ τὴν γέννηση καὶ τὴν ἐκπόρευση. Γιατὶ μόνο σ' αὐτὲς τὶς ὑποστατικὰς ιδιότητες διαφέρουν μεταξύ τους οἱ ἅγιες τρεῖς ὑποστάσεις· ὄχι στὴν οὐσία, ἀλλὰ διακρινόμενες ἀχώριστα μὲ τὸ χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα τῆς δικῆς τους ὑποστάσεως.

Λέμε λοιπὸν ὅτι κάθε ἓνα ἀπὸ τὰ τρία ἔχει τέλεια ὑπόσταση (γιὰ νὰ μὴ γνωρίσουμε ἀπὸ τὶς τρεῖς ἀτελεῖς μία σύνθετη καὶ τέλεια φύση), ἀλλὰ μία οὐσία ἀπλή, ὑπερτέλεια καὶ παντέλεια, σὲ τρεῖς τέλειες ὑποστάσεις. Γιατὶ, κάθε τι ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀτελεῖ, εἶναι ὅπωςδήποτε σύνθετο, ἐνῶ ἀπὸ τέλειες ὑποστάσεις εἶναι ἀδύνατο νὰ γίνῃ σύνθεση. Γι' αὐτὸ ἄλλωστε δὲν λέμε τὸ εἶδος 'ἀπὸ ὑποστάσεις', ἀλλὰ 'σὲ ὑποστάσεις'. Ἐνῶ στὰ ἀτελεῖ τὸ λέμε, ἐπειδὴ δὲν διασώζονται τὸ εἶδος τοῦ πράγματος ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ αὐτά. Ἡ πέτρα, γιὰ παράδειγμα, καὶ τὸ ξύλο καὶ τὸ σίδηρο, τὸ καθένα μόνον τοῦ εἶναι τέλειο κατὰ τὴ φύση του· ὁμοῦ ὡς πρὸς τὸ σπῆτι, τὸ ὅποιο ἀποτελεῖται ἀπὸ αὐτά, τὸ καθένα ἀπὸ αὐτὰ εἶναι ἀτελές· δὲν εἶναι δηλαδὴ τὸ καθένα μόνον τοῦ σπῆτι. Λέμε λοιπὸν τέλειες τὶς ὑποστάσεις, γιὰ

50 σιν ἐπὶ τῆς θείας νοήσωμεν φύσεως (σύνθεσις γὰρ ἀρχὴ δια-
 στάσεως). Καὶ πάλιν ἐν ἀλλήλαις τὰς τρεῖς ὑποστάσεις λέγο-
 μεν, ἵνα μὴ πλῆθος καὶ δῆμον θεῶν εἰσαγάγωμεν. Διὰ μὲν τῶν
 τριῶν ὑποστάσεων, τὸ ἀσύνθετον καὶ ἀσύγχυτον, διὰ δὲ τοῦ
 ὁμοουσιῶν καὶ τοῦ ἐν ἀλλήλαις εἶναι τὰς ὑποστάσεις καὶ τῆς
 55 ταυτότητός τε τοῦ θελήματος καὶ τῆς ἐνεργείας καὶ τῆς δυνάμε-
 ως καὶ τῆς ἐξουσίας καὶ τῆς κινήσεως, ἴν' οὕτως εἶπω, τὸ
 ἀδιαίρετον καὶ τὸ εἶναι ἓνα Θεὸν γνωρίζομεν. Εἰς γὰρ ὄντως
 Θεὸς ὁ Θεὸς καὶ ὁ Λόγος καὶ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'

Χρὴ δὲ εἰδέναί, ὅτι ἕτερόν ἐστι τὸ πράγματι θεωρεῖσθαι
 καὶ ἄλλο τὸ λόγῳ καὶ ἐπινοίᾳ. Ἐπὶ μὲν οὖν πάντων τῶν κτι-
 σμάτων ἢ μὲν τῶν ὑποστασεων διαίρεσις πράγματι θεωρεῖται
 (πράγμασι γὰρ ὁ Πέτρος τοῦ Παύλου κεχωρισμένος θεωρεῖται),
 5 ἢ δὲ κοινότης καὶ ἡ συνάφεια καὶ τὸ ἓν, λόγῳ καὶ ἐπινοίᾳ θεω-
 ρεῖται. Νοοῦμεν γὰρ τῷ νῶ, ὅτι ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος τῆς αὐ-
 τῆς εἰσι φύσεως καὶ κοινήν φύσιν ἔχουσι μίαν. Ἐκαστος γὰρ
 αὐτῶν ζῶόν ἐστι λογικόν, θνητόν, καὶ ἕκαστος σὰρξ ἐστὶν ἐψυ-
 χωμένη ψυχῇ λογικῇ τε καὶ νοερᾷ. Αὕτη οὖν ἡ κοινὴ φύσις τῷ
 10 λόγῳ ἐστὶ θεωρητῆ. Οὐδὲ γὰρ αἱ ὑποστάσεις ἐν ἀλλήλαις εἰσὶν,
 ἰδίᾳ δὲ ἐκάστη καὶ ἀνὰ μέρος, ἤγουν καθ' ἑαυτήν, κεχώριται,
 πλεῖστα τὰ διαιροῦντα αὐτήν ἐκ τῆς ἐτέρας ἔχουσα. Καὶ γὰρ καὶ
 τόπων διεστήκασι καὶ χρόνων διαφέρουσι καὶ γνώμη μερίζονται
 καὶ ἰσχυῖ καὶ μορφῇ, εἴπουν σχήματι, καὶ ἔξει καὶ κράσει καὶ
 15 ἀξίᾳ καὶ ἐπιτηδεύματι καὶ πᾶσι τοῖς χαρακτηριστικοῖς ἰδιώμα-
 σι. Πλέον δὲ πάντων, τῷ μὴ ἐν ἀλλήλαις, ἀλλὰ κεχωρισμένως

νά μὴ ἀποδώσουμε σύνθεση στὴ θεία φύση (γιατὶ ἡ σύνθεση εἶναι ἀρχὴ διαιρέσεως)· ἐπίσης λέμε τὶς τρεῖς ὑποστάσεις μεταξύ τους, γιὰ νὰ μὴ εἰσαγάγουμε πλῆθος καὶ ὄχλο θεῶν. Μὲ τὶς τρεῖς λοιπὸν ὑποστάσεις ἀναγνωρίζουμε τὸ ἀσύνθετο καὶ ἀσύγχυτο, ἐνῶ μὲ τὸ ὁμοούσιο καὶ τὸ ὅτι οἱ τρεῖς ὑποστάσεις ὑπάρχουν μεταξύ τους ἀναγνωρίζουμε καὶ τὴν ταυτότητα τοῦ θελήματος καὶ τῆς ἐνέργειας καὶ τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἐξουσίας καὶ τῆς κινήσεως, γιὰ νὰ τὸ πῶ ἔτσι, τὸ ἀδιαίρετο καὶ τὸ ὅτι ὑπάρχει ἓνας Θεός. Γιατὶ ὄντως ἓνας Θεὸς εἶναι ὁ Θεὸς καὶ ὁ Λόγος καὶ τὸ Πνεῦμα του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

Πρέπει νὰ γνωρίζουμε, ὅτι ἄλλο πρᾶγμα εἶναι ἡ πραγματικὴ θεώρηση, καὶ ἄλλο ἡ θεώρηση μὲ τὴ λογικὴ καὶ τὴ σκέψη. Σὲ ὅλα λοιπὸν τὰ κτίσματα ἡ διάκριση τῶν ὑποστάσεων θεωρεῖται πραγματικὰ (διότι πρᾶγματι ὁ Πέτρος θεωρεῖται χωριστὰ ἀπὸ τὸν Παῦλο), ἡ κοινὴ ιδιότητα ὁμοῦ καὶ σχέση καὶ τὸ ἓνα θεωροῦνται μὲ τὴ λογικὴ καὶ τὴ σκέψη. Κατανοοῦμε δηλαδὴ μὲ τὸ νοῦ μας ὅτι ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος εἶναι τῆς ἴδιας φύσεως καὶ ἔχουν μία κοινὴ φύση. Γιατὶ ὁ καθένας ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι ζῶο λογικὸ θνητό, καὶ ὁ καθένας τους εἶναι σάρκα ἐφοδιασμένη μὲ ψυχὴ λογικὴ καὶ αἴυλη. Αὐτὴ λοιπὸν ἡ κοινὴ φύση θεωρεῖται μὲ τὸ λόγο. Διότι οὔτε οἱ ὑποστάσεις βρίσκονται ἢ μία μέσα στὴν ἄλλη, ἀλλὰ ἡ κάθε μιὰ εἶναι ἰδιαίτερη καὶ ἐπιμέρους, δηλαδὴ εἶναι χωρισμένη καθεαυτὴ καὶ ἔχει πολλὰ πού τὴν κάνουν νὰ ξεχωρίζει ἀπὸ τὴν ἄλλη. Διότι καὶ ὡς πρὸς τὸν τόπο εἶναι χωρισμένες καὶ ὡς πρὸς τὸν χρόνο διαφέρουν, καὶ ὡς πρὸς τὴ γνώμη εἶναι μοιρασμένες, καὶ ὡς πρὸς τὴ δύναμη καὶ τὴ μορφή, δηλαδὴ ὡς πρὸς τὴ διάθεση καὶ τὴν κράση καὶ τὴν ἀξία καὶ τὸ ἐπάγγελμα καὶ ὡς πρὸς ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα. Περισσότερο ἀπὸ ὅλα, ὅτι δὲν εἶναι ἡ μία μέσα στὴν ἄλλη, ἀλλὰ χωρισμένες. Γι' αὐτὸ καὶ λέγονται καὶ δύο καὶ τρεῖς

εἶναι. Ὅθεν καὶ δύο καὶ τρεῖς ἄνθρωποι λέγονται καὶ πολλοί. Τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ πάσης ἔστιν ἰδεῖν τῆς κτίσεως.

Ἐπὶ δὲ τῆς ἀγίας καὶ ὑπερουσίου καὶ πάντων ἐπέκεινα καὶ
 20 ἀλήπτου Τριάδος, τὸ ἀνάπαλιν. Ἐκεῖ γὰρ τὸ μὲν κοινὸν καὶ ἐν
 πράγματι θεωρεῖται, διὰ τε τὸ συναϊδιον καὶ τὸ ταυτὸν τῆς οὐ-
 σίας καὶ τῆς ἐνεργείας καὶ τοῦ θελήματος καὶ τὴν τῆς γνώμης
 σύμπνοιαν, τὴν τε τῆς ἐξουσίας καὶ τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἀγα-
 θότητος ταυτότητα (οὐκ εἶπον ὁμοιότητα, ἀλλὰ ταυτότητα), καὶ
 25 τὸ ἐν ἕξαλμα τῆς κινήσεως. Μία γὰρ οὐσία, μία ἀγαθότης, μία
 δύναμις, μία θέλησις, μία ἐνέργεια, μία ἐξουσία, μία καὶ ἡ αὐτὴ
 οὐ τρεῖς ὁμοίαι ἀλλήλαις, ἀλλὰ μία καὶ ἡ αὐτὴ κινήσις τῶν
 τριῶν ὑποστάσεων. Ἐν γὰρ ἕκαστον αὐτῶν ἔχει πρὸς τὸ ἕτε-
 ρον, οὐχ ἦττον ἢ πρὸς ἑαυτό, τουτέστιν, ὅτι κατὰ πάντα ἐν εἰσιν
 30 ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, πλὴν τῆς ἀγεννησίας
 καὶ τῆς γεννήσεως καὶ τῆς ἐκπορεύσεως. Ἐπινοία δὲ τὸ διηρη-
 μένον. Ἐνα γὰρ Θεὸν γινώσκομεν, ἐν μόναις δὲ ταῖς ἰδιότησι
 τῆς τε πατρότητος καὶ τῆς υἰότητος καὶ τῆς ἐκπορεύσεως, κατὰ
 τε τὸ αἴτιον καὶ τὸ αἰτιατὸν καὶ τὸ τέλειον τῆς ὑποστάσεως,
 35 ἦτοι τὸν τῆς ὑπάρξεως τρόπον, τὴν διαφορὰν ἐννοοῦμεν. Ὅθεν
 γὰρ τοπικὴν διάστασιν, ὡς ἐφ' ἡμῶν, δυνάμεθα ἐπὶ τῆς ἀπερι-
 γράπτου λέγειν θεότητος (ἐν ἀλλήλαις γὰρ αἱ ὑποστάσεις εἰσὶν,
 οὐχ ὥστε συγχεῖσθαι, ἀλλ' ὥστε ἔχεσθαι κατὰ τὸν τοῦ Κυρίου
 λόγον· «ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί», φήσαντος),
 40 οὐτε θελήματος διαφορὰν ἢ γνώμης ἢ ἐνεργείας ἢ δυνάμεως ἢ
 τινος ἑτέρου, ἅτινα τὴν πραγματικὴν καὶ διόλου ἐν ἡμῖν γεννώ-
 σι διαίρεσιν. Διὸ οὐδὲ τρεῖς θεοὺς λέγομεν, τὸν Πατέρα καὶ τὸν
 Υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἕνα δὲ μᾶλλον Θεόν, τὴν ἀγίαν
 Τριάδα, εἰς ἓν αἴτιον Υἱοῦ καὶ Πνεύματος ἀναφερομένων, οὐ
 45 συντιθεμένων ἢ συναλοιφομένων κατὰ τὴν Σαβελλίου συναίρε-

ἄνθρωποι καὶ πολλοί. Αὐτὸ μπορούμε νὰ τὸ δοῦμε καὶ σὲ ὄλη τὴν κτίση.

Ὅμως στὴν ἁγία καὶ ὑπερούσια καὶ πέρα ἀπὸ ὄλα καὶ ἀσύλληπτη Τριάδα συμβαίνει τὸ ἀντίθετο. Γιατὶ ἐκεῖ τὸ κοινὸ καὶ ἓνα θεωρεῖται πραγματικά, ἐπειδὴ εἶναι συναῖδιο καὶ εἶναι ταυτόσημες ἡ οὐσία καὶ ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ θέληση καὶ ἐπειδὴ ἔχει σύμπνοια γνώμης καὶ ἐξαιτίας τῆς ταυτότητος τῆς ἐξουσίας καὶ τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἀγαθότητος (δὲν εἶπα ὁμοιότητα, ἀλλὰ ταυτότητα) καὶ τὴ μιὰ ἐκδήλωση τῆς κινήσεως. Γιατὶ μία οὐσία εἶναι, μία ἀγαθότητα, μία δύναμη μία θέληση, μία ἐνέργεια, μία ἐξουσία, μία καὶ ἡ αὐτή· ὄχι τρεῖς ὁμοιες μεταξύ τους, ἀλλὰ μία καὶ ἡ αὐτὴ κίνηση τῶν τριῶν ὑποστάσεων. Γιατὶ τὸ καθένα ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἔχει σὲ σχέση μὲ τὸ ἄλλο λιγότερο ἀπὸ ὄτι ἔχει πρὸς τὸν ἑαυτὸ του, δηλαδὴ κατὰ πάντα εἶναι ἓνα ὁ Πατέρας καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀγεννησία καὶ τὴ γέννηση καὶ τὴν ἐκπόρευση. Ἡ διαίρεση γίνεται μὲ τὸ συλλογισμό. Γιατὶ ἓνα Θεὸ γνωρίζουμε, καὶ κατανοοῦμε τὴ διαφορὰ μόνον μὲ τὶς ιδιότητες τῆς πατρότητος καὶ τῆς υἰότητος καὶ τῆς ἐκπορεύσεως, ὡς πρὸς τὸ αἷτιο καὶ τοῦ αἷτιατὸ καὶ τὴν τελειότητα τῆς ὑποστάσεως, τὸν τρόπο δηλαδὴ τῆς ὑπάρξεως. Γιατὶ οὔτε τοπικὸ χωρισμὸ, ὄπως σὲ μᾶς, μπορούμε νὰ ποῦμε γιὰ τὴν ἀπεριόριστη θεότητα (ἀφοῦ οἱ ὑποστάσεις βρίσκονται ἡ μία μέσα στὴν ἄλλη, ὄχι κατὰ τρόπο πού νὰ συγχέονται, ἀλλὰ νὰ εἶναι σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ Κυρίου πού εἶπε· «ἐγὼ ὑπάρχω μέσα στὸν Πατέρα καὶ ὁ Πατέρας μέσα σὲ μένα»⁴⁷· οὔτε διαφορὰ θελήματος ἢ γνώμης ἢ ἐνέργειας ἢ δυνάμεως ἢ κάποιου ἄλλου, τὰ ὁποῖα γεννοῦν τὴν πραγματικὴ γενικὰ μεταξύ μας διάκριση. Γι' αὐτὸ δὲν λέμε τρεῖς θεοὺς τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸ καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ἀλλὰ ἓνα μᾶλλον Θεὸ τὴν ἁγία Τριάδα, ἐπειδὴ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα ἀναφέρονται σὲ ἓνα αἷτιο, χωρὶς νὰ συντίθενται ἢ νὰ ἐξαφανίζονται, κατὰ τὴ συγχώνευση

47. Ἰω. 14,11.

σιν (ένοϋνται γάρ, ὡς ἔφημεν, οὐχ ὥστε συγχεῖσθαι, ἀλλ' ὥστε ἔχεσθαι ἀλλήλων· καὶ τὴν ἐν ἀλλήλαις περιχώρησιν ἔχουσι δίχα πάσης συναλοιφῆς καὶ συμφύσεως), οὐδὲ ἐξισταμένων ἢ κατ' οὐσίαν τεμνομένων, κατὰ τὴν Ἀρείου διαίρεσιν. Ἀμέρι-
 50 στος γάρ ἐν μεμερισμένοις, εἰ δεῖ συντόμως εἰπεῖν, ἡ Θεότης καὶ οἶον ἐν ἡλίοις τρισὶν ἔχομένοις ἀλλήλων καὶ ἀδιαστάτοις οὔσι, μία τοῦ φωτὸς σύγκρασις τε καὶ συνάφεια.

Ὅταν μὲν οὖν πρὸς τὴν Θεότητα βλέψωμεν καὶ τὴν
 πρώτην αἰτίαν καὶ τὴν μοναρχίαν καὶ τὸ ἐν καὶ ταυτὸν τῆς Θεό-
 55 τητος, ἴν' οὕτως εἶπω, κίνημά τε καὶ βούλημα καὶ τὴν τῆς οὐ-
 σίας καὶ δυνάμεως καὶ ἐνεργείας καὶ κυριότητος ταυτότητα, ἐν
 ἡμῖν τὸ φανταζόμενον. Ὅταν δὲ πρὸς τὰ ἐν οἷς ἡ Θεότης, ἢ τό
 γε ἀκριβέστερον εἰπεῖν, ἃ ἡ Θεότης καὶ τὰ ἐκ τῆς πρώτης αἰ-
 τίας ἀχρόνως ἐκεῖθεν ὄντα καὶ ὁμοδόξως καὶ ἀδιαστάτως (του-
 60 τέστι τὰς ὑποστάσεις τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος), τρία τὰ
 προσκυνούμενα· εἰς Πατῆρ, ὁ Πατῆρ καὶ ἀναρχος, τουτέστιν
 ἀναίτιος (οὐ γὰρ ἐκ τινος)· εἰς Υἱός, ὁ Υἱὸς καὶ οὐκ ἀναρχος·
 τουτέστιν οὐκ ἀναίτιος (ἐκ τοῦ Πατρὸς γάρ)· εἰ δὲ τὴν ἀπὸ χρό-
 νου λάβοις ἀρχὴν, καὶ ἀναρχος (ποιητῆς γὰρ χρόνων, οὐχ ὑπὸ
 65 χρόνον)· ἐν Πνεῦμα ἅγιον, τὸ Πνεῦμα προῖδον μὲν ἐκ τοῦ Πα-
 τρός, οὐχ υἱικῶς δέ, ἀλλ' ἐκπορευτῶς· οὔτε τοῦ Πατρὸς ἐκστάν-
 τος τῆς ἀγεννησίας, διότι γεγέννηκεν· οὔτε τοῦ Υἱοῦ τῆς γεννή-
 σεως, ὅτι ἐκ τοῦ ἀγεννήτου· πῶς γάρ; Ὅτε τοῦ Πνεύματος ἢ

48. Ὁ Σαβέλλιος ἦταν αἰρετικὸς τῶν ἀρχῶν τοῦ 3ου αἰ., πὺ ἀνήκε στοὺς λεγομένους «πατροπασχίτες», οἱ ὁποῖοι δέχονταν τὴν ταύτιση τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος πρὸς τὸν Πατέρα. Ἡ μία δηλαδὴ θεία ἀρχὴ παρουσιάστηκε μὲ τρεῖς τρόπους, ὡς Πατέρας, ὡς Υἱὸς καὶ ὡς ἅγιο Πνεῦμα. Ἡ διδασκαλία του καταδικάστηκε ὡς αἵρεση καὶ ἀναθεματίστηκε ἀπὸ τὴ Β' Οἰκουμένηκὴ σύνοδο.

τοῦ Σαβελλίου⁴⁸ (γιατί, ὅπως εἶπαμε, ἐνώνονται ἔτσι, ὥστε νὰ μὴ συγχέονται, ἀλλὰ νὰ ὑπάρχουν μεταξύ τους· καὶ ἔχουν τὴν μεταξύ τους περιχώρηση χωρὶς καμμιά σύγχυση καὶ ἀνάμιξη), οὔτε νὰ διαιροῦνται καὶ νὰ τέμνονται κατὰ τὴν οὐσία, σύμφωνα μὲ τὴ διαίρεση τοῦ Ἀρείου⁴⁹. Γιατὶ ἡ θεότητα εἶναι ἀμέριστη μεταξύ μοιρασμένων, καὶ ἂν πρέπει νὰ μιλήσω μὲ συντομία, ὅπως εἶναι μία ἢ ἀνάμιξη καὶ συνένωση τοῦ φωτὸς σὲ τρεῖς ἡλίους, πὺ περιέχονται ὁ ἕνας στοὺς ἄλλους καὶ εἶναι ἀχώριστοι.

Ὅταν λοιπὸν δοῦμε πρὸς τὴ Θεότητα καὶ τὴν πρώτη αἰτία καὶ τὴ μοναρχία καὶ τὴν ἐνότητα καὶ ταυτότητα τῆς θεότητας, καὶ γιὰ νὰ μιλήσω ἔτσι, πρὸς τὴ μία κίνηση καὶ βούληση καὶ τὴν ταυτότητα τῆς οὐσίας καὶ δυνάμεως καὶ ἐνεργείας καὶ κυριότητος, ἕνα εἶναι αὐτὸ πὺ βλέπουμε· ὅταν ὁμως δοῦμε αὐτὰ στα ὁποῖα ὑπάρχει ἡ θεότητα, ἢ, γιὰ νὰ μιλήσω μὲ περισσότερη ἀκρίβεια, αὐτὰ πὺ εἶναι ἡ θεότητα, καὶ ἐκεῖνα πὺ προέρχονται ἀπὸ τὴν πρώτη αἰτία ἄχρονα καὶ ὁμόδοξα καὶ ἀχώριστα (δηλαδὴ τὶς ὑποστάσεις τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος), τρία εἶναι αὐτὰ πὺ προσκυνοῦνται· ἕνας Πατέρας, ὁ Πατέρας καὶ ἄναρχος, δηλαδὴ ἀναίτιος (γιατὶ δὲν προήλθε ἀπὸ κάποιον)· ἕνας Υἱὸς, ὁ Υἱὸς καὶ ὄχι ἄναρχος, δηλαδὴ ὄχι ἀναίτιος (ἀφοῦ προήλθε ἀπὸ τὸν Πατέρα)· ἐὰν βέβαια λάβεις τὴ χρονικὴ ἀρχή, τότε εἶναι ἄναρχος (γιατὶ εἶναι δημιουργὸς τοῦ χρόνου καὶ δὲν ὑπόκειται στὸ χρόνο)· ἕνα ἅγιο Πνεῦμα, τὸ Πνεῦμα πὺ προέρχεται βέβαια ἀπὸ τὸν Πατέρα, ὄχι ὁμως μὲ τρόπο υἱικό, ἀλλὰ ἐκπορευτό· χωρὶς οὔτε ὁ Πατέρας νὰ παραιτηθεῖ ἀπὸ τὴν ἀγεννησία, διότι γέννησε, οὔτε ὁ Υἱὸς ἀπὸ τὴ γέννηση, διότι γεννήθηκε ἀπὸ τὸν ἀγέννητο· πῶς ἄλλωστε θὰ γινόταν; οὔτε τὸ ἅγιο

49. Καὶ ὁ Ἀρειος ἦταν αἰρετικὸς τῶν ἀρχῶν τοῦ 4ου αἰ., πὺ δίδασκε ὅτι ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι τὸ πρῶτο κτίσμα τοῦ Θεοῦ, τὸν ὁποῖο δημιούργησε ὁ Θεὸς στὴν ἀρχὴ τῆς δημιουργίας του, γιὰ νὰ δημιουργήσῃ στὴ συνέχεια τὸν κόσμον. Ἄρα, σύμφωνα μ' αὐτόν, ὁ Υἱὸς ἦταν ξένος πρὸς τὴν οὐσία τοῦ Πατρὸς.

εἰς Πατέρα μεταπίπτοντος ἢ εἰς Υἱόν, ὅτι ἐκπεπόρευται καὶ ὅτι
 70 Θεός. Ἡ γὰρ ἰδιότης ἀκίνητος. Ἡ πῶς ἂν ἰδιότης μείνη κινου-
 μένη καὶ μεταπίπτουσα; Εἰ γὰρ Υἱὸς ὁ Πατήρ, οὐ Πατήρ κυ-
 ρίως· εἷς γὰρ κυρίως Πατήρ. Καὶ εἰ Πατήρ, ὁ Υἱός, οὐ κυρίως
 Υἱός· εἷς γὰρ κυρίως Υἱός, καὶ ἅ Πνεῦμα ἄγιον.

Χρῆ δὲ γινώσκειν, ὅτι τὸν Πατέρα οὐ λέγομεν ἐκ τινος, λέ-
 75 γομεν δὲ αὐτὸν τοῦ Υἱοῦ Πατέρα. Τὸν δὲ Υἱὸν οὐ λέγομεν ἀναί-
 τιον, οὐδὲ Πατέρα. Λέγομεν δὲ αὐτὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ Υἱὸν
 τοῦ Πατρὸς. Τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ ἄγιον καὶ ἐκ τοῦ Πατρὸς λέγομεν
 καὶ Πνεῦμα Πατρὸς ὀνομάζομεν. Ἐκ τοῦ Υἱοῦ δὲ τὸ Πνεῦμα οὐ
 λέγομεν, Πνεῦμα δὲ Υἱοῦ ὀνομάζομεν («εἰ τις γὰρ Πνεῦμα Χρι-
 στοῦ οὐκ ἔχει», φησὶν ὁ θεῖος Ἀπόστολος), καὶ δι' Υἱοῦ πεφα-
 80 νερωῦσθαι καὶ μεταδεδόσθαι ἡμῖν ὁμολογοῦμεν· «ἐνεφύσησε»
 γάρ, φησί, «καὶ εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· Λάβετε Πνεῦμα
 ἄγιον». Ὡσπερ ἐκ τοῦ ἡλίου μὲν, ἢ τε ἀκτὶς καὶ ἡ ἔλλαμψις
 (αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ἡ πηγὴ τῆς ἀκτίνος καὶ τῆς ἐλλάμψεως), διὰ
 δὲ τῆς ἀκτίνος ἡ ἔλλαμψις ἡμῖν μεταδίδοται καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ
 85 φωτίζουσα ἡμᾶς καὶ μετεχομένη ὑφ' ἡμῶν. Τὸν δὲ Υἱὸν οὔτε
 τοῦ Πνεύματος λέγομεν, οὔτε μὴν ἐκ τοῦ Πνεύματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'

Χρῆ τοίνυν ἕκαστον τῶν ἐπὶ Θεοῦ λεγομένων, οὐ τί κατ'
 οὐσίαν σημαίνειν οἶεσθαι, ἀλλ' ἢ τί οὐκ ἔστι δηλοῦν, ἢ σχέσιν
 τινὰ πρὸς τι τῶν ἀντιδιαστελλομένων, ἢ τι τῶν παρεπομένων
 τῇ φύσει, ἢ ἐνέργειαν, ἢ αὐτοῦ τοῦ εἶναι παραστατικόν. Δοκεῖ
 5 μὲν οὖν κυριώτερον πάντων τῶν ἐπὶ τοῦ Θεοῦ ὀνομάτων εἶναι

Πνεῦμα, μεταπίπτοντας σὲ Πατέρα ἢ σὲ Υἱό, διότι ἔχει ἐκπορευθεῖ καὶ εἶναι Θεός. Γιατὶ ἡ ιδιότητα εἶναι ἀμετακίνητη. Πῶς δηλαδή θὰ μείνει ιδιότητα μετακινούμενη καὶ μεταβαλλόμενη; Γιατί, ἂν εἶναι Υἱὸς ὁ Πατέρας, δὲν εἶναι στὴν πραγματικότητα Πατέρας· γιατί ἕνας εἶναι στὴν πραγματικότητα ὁ Πατέρας. Καὶ ἂν ὁ Υἱὸς εἶναι Πατέρας, δὲν εἶναι στὴν πραγματικότητα Υἱός· γιατί ἕνας εἶναι στὴν πραγματικότητα ὁ Υἱὸς καὶ ἕνα τὸ Πνεῦμα ἅγιο.

Πρέπει ἐπίσης νὰ γνωρίζουμε, ὅτι ὁ Πατέρας δὲν λέμε ὅτι προέρχεται ἀπὸ κάποιον, ἀλλὰ τὸν λέμε Πατέρα τοῦ Υἱοῦ. Καὶ τὸν Υἱὸ δὲν τὸν λέμε αἴτιο οὔτε Πατέρα, ἀλλὰ τὸν λέμε ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ Υἱὸ τοῦ Πατέρα. Τὸ ἅγιο Πνεῦμα πάλι τὸ λέμε ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ὀνομάζουμε Πνεῦμα τοῦ Πατρός. Ἄλλὰ δὲν λέμε τὸ Πνεῦμα ἀπὸ τὸν Υἱό, τὸ ὀνομάζουμε ὁμοῦς Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ (διότι λέει ὁ θεῖος ἀπόστολος, «ὅποιος δὲν ἔχει Πνεῦμα Χριστοῦ»)⁵⁰· ὁμολογοῦμε ἀκόμα ὅτι φανερώθηκε σὲ μᾶς καὶ μεταδόθηκε μέσω τοῦ Υἱοῦ· γιατί λέει, «φύσησε καὶ εἶπε στοὺς μαθητές του· λάβετε Πνεῦμα ἅγιο»⁵¹. Ὅπως, ἐνῶ προέρχονται ἀπὸ τὸν ἥλιο καὶ ἡ ἀκτίνα καὶ ἡ λάμψη (γιατὶ αὐτὸς εἶναι ἡ πηγὴ τῆς ἀκτίνας καὶ τῆς λάμψης), ὁμοῦς ἡ λάμψη σὲ μᾶς μεταδίδεται μέσω τῆς ἀκτίνας, καὶ αὐτὴ εἶναι ποὺ μᾶς φωτίζει καὶ τὴν ὁποία ἀπολαμβάνουμε. Τὸν Υἱὸ ὁμοῦς οὔτε τοῦ Πνεύματος τὸν λέμε, οὔτε ἀπὸ τὸ Πνεῦμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΑ΄

Πρέπει λοιπὸν καθένα ἀπὸ αὐτὰ ποὺ λέγονται γιὰ τὸ Θεὸ νὰ μὴ νομίζεται ὅτι σημαίνει κάτι ἀπὸ τὴν οὐσία του, ἀλλ' ὅτι φανερώνει τί δὲν εἶναι, ἢ κάποια σχέση πρὸς κάτι ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἀντιδιαστέλλονται, ἢ κάτι ποὺ εἶναι ἐπακόλουθα τῆς φύσεώς του, ἢ ἐνέργεια ἢ παραστατικὸ τῆς ἴδιας τῆς ὑπαρξῆς του· θεωρεῖται δηλαδή ὅτι κυριότερο ἀπὸ ὅλα τὰ ὀνόματα ποὺ χρησιμο-

51. Ἰω. 20,22.

τὸ ὦν. Ὅλον γὰρ ἐν ἑαυτῷ συλλαβὸν ἔχει τὸ εἶναι, οἷόν τι πέ-
 λαγος οὐσίας ἄπειρον καὶ ἀόριστον. Δεύτερον δέ, τὸ Θεὸς ὄνο-
 μα, ἢ σημαίνει μὲν καὶ τὸ ποιητικὸν (θεῖναι γὰρ τὸ ποιῆσαι, καὶ
 θεῖς, ὁ ποιήσας), ἀριδηλότερον δὲ τῆς θεατικῆς ἐνεργείας ἐστὶ
 10 παραστατικόν. Καὶ αὐτῶν γὰρ τῶν μήπω γενομένων, ὡς ὑπ'
 ὄψιν κειμένων θεατῆς ἐστὶν ὁ Θεός. Ἐθεάσατο γὰρ τὰ πάντα
 πρὶν γενέσεως αὐτῶν ἀχρόνως ἐννοήσας καὶ ἕκαστον κατὰ τὴν
 θελητικὴν αὐτοῦ ἐννοίαν, ἀχρονον (ἥτις ἐστὶ προορισμὸς καὶ εἰ-
 κὼν καὶ παράδειγμα), καὶ ἐν τῷ προορισθέντι καιρῷ γίνεται.
 15 Τὸ μὲν οὖν πρότερον αὐτοῦ τοῦ εἶναι παραστατικόν ἐστὶ καὶ οὐ
 τοῦ τί εἶναι, τὸ δὲ δεύτερον, ἐνεργείας. Τὸ δὲ ἀναρχον καὶ ἄκτι-
 στον καὶ ἀσώματον καὶ τὰ τοιαῦτα, τί οὐκ ἐστὶ δηλοῖ. Τὸ δὲ
 ἀγαθὸν καὶ δίκαιον καὶ ὀσιον καὶ τὰ τοιαῦτα, τῇ μὲν θείᾳ φύσει
 παρέπονται, οὐκ αὐτὴν δὲ τὴν οὐσίαν δηλοῦσι. Τὸ δὲ Κύριος,
 20 βασιλεὺς, δεσπότης, καὶ τὰ τοιαῦτα, σχέσιν πρὸς τὰ ἀντιδια-
 στελλόμενα δηλοῦσι· τῶν γὰρ κυριευομένων καὶ βασιλευομέ-
 νων λέγεται Κύριος καὶ Βασιλεὺς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'

Ἐπεὶ δὲ πλεῖστα περὶ Θεοῦ σωματικώτερον ἐν τῇ θείᾳ
 Γραφῇ συμβολικῶς εἰρημένα εὐρίσκομεν, εἰδέναι χρῆ, ὡς ἀν-
 θρώπους ὄντας ἡμᾶς καὶ τὸ παχὺ τοῦτο σαρκίον περικειμένους,
 τὰς θείας καὶ ὑψηλὰς καὶ ἀϋλους τῆς θεότητος ἐνεργείας νοεῖν
 5 ἢ λέγειν ἀδύνατον, εἰ μὴ εἰκόσι καὶ τύποις καὶ συμβόλοις τοῖς
 καθ' ἡμᾶς χρῆσαιμεθα. Ὅσα τοίνυν περὶ Θεοῦ σωματικώτερον
 εἴρηται, συμβολικῶς μὲν λέγονται, ἔχει δὲ τινα ὑψηλοτέραν διά-

52. Πρόκειται γὰρ τὸ ὄνομα μὲ τὸ ὁποῖο ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς ἀποκαλύφθηκε
 στὸ Μωϋσῆ στῆ φλεγόμενη καὶ μὴ καιόμενη βᾶτο. Ἐξόδ. 3,14.

ποιούνται γὰ τὸ Θεὸ εἶναι τὸ ὤν⁵². Γιατὶ ἔχει περιλάβει στὸν ἑαυτὸ του ὄλη τὴν ὑπαρξή, σὰν κάποιον πέλαγος οὐσίας ἀπειροκαὶ ἀόριστο. Δεύτερο ἔρχεται τὸ ὄνομα Θεός⁵³, τὸ ὁποῖο σημαίνει βέβαια καὶ τὴ δημιουργικότητα (γιατὶ θεῖναι σημαίνει δημιουργῶ, καὶ θεῖς αὐτὸς πού δημιουργεῖ κάτι), ὅμως σαφέστερα σημαίνει τὴ θεατικὴ του ἐνέργεια. Γιατὶ καὶ αὐτὰ ἀκόμα πού δὲν ἔγιναν, ἐπειδὴ βρίσκονται ὑπόψη του, τὰ βλέπει ὁ Θεός. Διότι εἶχε δεῖ τὰ πάντα πρὶν νὰ γίνουν, ἀφοῦ τὰ εἶχε σκεφθεῖ ἀχρόνως, καὶ κάθε ἄχρονο, ἀνάλογα μὲ τὴ βουλευτικὴ του σκέψη (πού εἶναι προορισμὸς καὶ εἰκόνα καὶ σχέδιο), δημιουργεῖται στὸν καθορισμένο καιρὸ. Τὸ πρῶτο λοιπὸν ἐκφράζει τὸ ἴδιο τὸ εἶναι καὶ ὄχι τὸ τί εἶναι, τὸ δεύτερο εἶναι δηλωτικὸ ἐνέργειας, ἐνῶ τὸ ἀναρχο καὶ ἄκτιστο καὶ ἀσώματο καὶ τὰ παρόμοια φανερώνουν τὸ τί δὲν εἶναι· τὸ ἀγαθὸ, πάλι, καὶ δίκαιο καὶ ὀσιο καὶ τὰ παρόμοια εἶναι συνεπακόλουθα τῆς θείας φύσεως καὶ δὲν ἐκφράζουν τὴν ἴδια τὴν οὐσία. Τέλος τὸ Κύριος, βασιλιάς, δεσπότης καὶ τὰ ὅμοια δηλώνουν τὴ σχέση του πρὸς τὰ ἀντιδιαστελλόμενα, γιατί λέγεται Κύριος καὶ βασιλιάς ἐκείνων πού εἶναι ὑπὸ τὴν κυριαρχία του καὶ βασιλεύονται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΒ΄

Ἐπειδὴ ὅμως πάρα πολλὰ ἀπὸ ὅσα λέγονται γὰ τὸ Θεὸ ἀνθρωποπαθῶς στὴ Θεία Γραφή βλέπουμε νὰ ἔχουν λεχθεῖ συμβολικά, πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι αὐτὸ ἐγίνε ἐπειδὴ, σὰν ἀνθρωποι πού εἴμαστε καὶ φέρουμε τὸ παχὺ αὐτὸ σαρκίον, ἦταν ἀδύνατο νὰ ἐννοήσουμε καὶ νὰ ἐκφράσουμε τίς θεῖες καὶ ὑψηλές καὶ αὐλές ἐνέργειες τῆς Θεότητος, ἀν δὲν χρησιμοποιήσουμε εἰκόνες καὶ τύπους καὶ σύμβολα ἀπὸ τὰ δικά μας. Ὅσα λοιπὸν ἔχουν λεχθεῖ γὰ τὸ Θεὸ πρὸ σωματικά, λέγονται βέβαια

53. Πρόκειται γὰ τὴ σημασία τοῦ ὀνόματος «Θεός», πού ἀνέφερε λίγο πρὸ πάνω.

νοϊαν. Ἄπλοῦν γὰρ τὸ Θεῖον καὶ ἀσχημάτιστον. Ὄφθαλμὸς μὲν οὖν Θεοῦ καὶ βλέφαρα καὶ ὄρασιν, τὴν τῶν ἀπάντων ἐποπτικὴν αὐτοῦ δύναμιν, καὶ τὸ ἀλάθητον τῆς αὐτοῦ γνώσεως ἐννοήσωμεν, ἀπὸ τοῦ παρ' ἡμῖν διὰ ταύτης τῆς αἰσθήσεως ἐντελεστέραν γνῶσιν καὶ πληροφορίαν ἐγγίνεσθαι. Ὡτα δε καὶ ἀκοήν, τὸ ἐξιλεωτικὸν αὐτοῦ καὶ τῆς ἡμετέρας δεκτικὸν δεήσεως. Καὶ γὰρ ἡμεῖς τοῖς τὰς ἰκεσίας ποιουμένοις, διὰ ταύτης τῆς αἰσθήσεως εὐμενεῖς γινόμεθα, γνησιώτερον αὐτοῖς τὸ οὖς ἐπικλίνοντες. Στόμα δὲ καὶ λαλιάν, τὸ ἐνδεικτικὸν τῆς βουλήσεως αὐτοῦ, ἐκ τοῦ παρ' ἡμῖν διὰ στόματος καὶ λαλιᾶς σημαίνεσθαι τὰ ἐγκάρδια νοήματα. Βρῶσιν δὲ καὶ πόσιν, τὴν ἡμετέραν πρὸς τὸ αὐτοῦ θέλημα συνδρομήν. Καὶ γὰρ ἡμεῖς διὰ τῆς γευστικῆς αἰσθήσεως τὴν τῆς φύσεως ἀναπληροῦμεν ἀναγκαίαν δρεξίν.

Ὅσφρησιν δέ, τὸ ἀποδεικτικὸν τῆς πρὸς αὐτὸν ἡμῶν ἐννοίας τε καὶ εὐνοίας, ἐκ τοῦ παρ' ἡμῖν διὰ ταύτης τῆς αἰσθήσεως τὴν τῆς εὐωδίας ἀποδοχὴν ἐγγίνεσθαι. Πρόσωπον δέ, τὴν δι' ἔργων αὐτοῦ ἐνδειξίν τε καὶ ἐμφάνειαν, ἐκ τοῦ τὴν ἡμετέραν ἐμφάνειαν διὰ προσώπου γίνεσθαι. Χεῖρας δέ, τὸ ἀνυστικὸν τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ. Καὶ γὰρ ἡμεῖς τὰ χρειώδη καὶ μάλιστα τιμιώτερα διὰ τῶν οἰκείων κατορθοῦμεν χειρῶν. Δεξιάν δέ, τὴν ἐπὶ τοῖς αἰσίοις αὐτοῦ βοήθειαν, ἐκ τοῦ καὶ ἡμᾶς μᾶλλον ἐπὶ τῶν τιμιωτέρων καὶ πλείστης ἰσχύος δεομένων τῇ δεξιᾷ κερῆσθαι. Ψηλάφησιν δέ, τὴν ἀκριβεστέραν αὐτοῦ καὶ τῶν λίαν λεπτῶν τε καὶ κρυπτῶν διάγνωσίν τε καὶ εἰσπραξίν, ἐκ τοῦ παρ' ἡμῖν διὰ τῆς τῶν ποδῶν χρήσεως ἀποτελεῖσθαι τὴν ἀφίξιν. Ὅρκον δέ, τὸ ἀμετάθετον τῆς βουλῆς αὐτοῦ, ἐκ τοῦ παρ' ἡμῖν δι' ὄρκου τὰς πρὸς ἀλλήλους βεβαιοῦσθαι συνθήκας. Ὅρ-

συμβολικά, ἔχουν ὁμως κάποια πῶ ὑψηλὴ σημασία. Γιατὶ τὸ Θεῖο εἶναι ἀπλὸ καὶ ἀσχημάτιστο. Ὡς μάτια λοιπὸν τοῦ Θεοῦ καὶ βλέφαρα καὶ ὄραση πρέπει νὰ ἐννοήσουμε τὴν ἐποπτικὴν τοῦ δυνάμη ὄλων καὶ τὴν ἀλάθητη γνῶση του, ἀνάλογα τῇ δικῇ μας αἴσθησι, μὲ τὴν ὁποία κατορθώνουμε πῶ τέλεια γνῶση καὶ πληροφόρησι. Τὰ αὐτιά καὶ ἡ ἀκοή σημαίνουν τὴν συγχωρητικὴν τοῦ διάθεσι καὶ τὸ ὅτι δέχεται τὶς δεήσεις μας. Γιατὶ καὶ ἡμεῖς σ' ἐκείνους πῶ μᾶς ἰκετεύουν μὲ τὴν αἴσθησι αὐτῇ γινόμεστε εὐμενεῖς, κλίνοντας πῶ γνήσιο τὸ αὐτί μας πρὸς αὐτοὺς. Τὸ στόμα καὶ ἡ ὁμιλία εἶναι ἐνδεικτικὰ τῆς βουλήσεώς του, ἀνάλογα πρὸς τὸ δικὸν μας στόμα καὶ τὴν ὁμιλία, μὲ τὰ ὁποῖα σημαίνονται τὰ ἐγκάρδια αἰσθήματα. Τὸ φαγητὸ καὶ τὸ πιοτὸ συμβολίζουν τὴν δικὴν μας συμβολὴν πρὸς τὸ θέλημά του. Διότι καὶ ἡμεῖς μὲ τὴν αἴσθησι τῆς γεύσεως ἱκανοποιούμε τὴν ἀναγκαῖα δρεξὴ τῆς φύσεως.

Ἡ ὄσφρησι συμβολίζει ὅτι δέχεται τὸ πρὸς αὐτὸν ἐνδιαφέρον καὶ τὰ αἰσθήματα τῆς ἀγάπης μας, ἀνάλογα μὲ μᾶς πῶ μὲ τὴν αἴσθησι αὐτῇ δεχόμεστε τὴν εὐωδία. Τὸ πρόσωπο σημαίνει τὴν μέσω τῶν ἔργων παρουσία καὶ φανέρωσή του, ἀπὸ τὸ ὅτι καὶ ἡ δικὴν μας ἐμφάνισι γίνεται μὲ τὸ πρόσωπο. Τὰ χέρια σημαίνουν τὴν ἀποτελεσματικότητα τῶν ἐνεργειῶν του. Γιατὶ κι ἡμεῖς τὰ ἀναγκαῖα, καὶ μάλιστα τὰ πῶ πολῦτιμα, τὰ κατορθώνουμε μὲ τὰ χέρια μας. Ἡ δεξιὰ σημαίνει τὴν βοήθειάν του γιὰ τὴν αἴσια ἐκβασὴ τῶν αἰτημάτων μας, ἀπὸ τὸ ὅτι καὶ ἡμεῖς γιὰ τὰ πολυτιμότερα καὶ αὐτὰ πῶ χρειάζονται περισσότερη δυνάμη, χρησιμοποιοῦμε τὸ δεξιὸν μας χέρι. Ἡ ψηλάφησι σημαίνει τὴν ἀκριβέστερη διάγνωσι καὶ τῶν πῶ λεπτῶν καὶ κρυφῶν εἰσπραξῆ, ἀπὸ τὸ ὅτι καὶ σὲ μᾶς δὲν μποροῦν ὄσοι ψηλαφοῦνται νὰ κρύψουν κάτι μέσα τους. Τὰ πόδια καὶ τὸ περπάτημα σημαίνουν τὸν ἐρχομὸν καὶ τὴν παρουσία γιὰ βοήθεια ὄσων ἔχουν ἀνάγκη, ἢ πρὸς ἄμυνα ἐναντίον ἐχθρῶν, ἢ σὲ κάποια ἄλλη πράξι, ἀπὸ τὸ ὅτι σὲ μᾶς μὲ τὴν χρησιμοποίησι τῶν ποδιῶν γίνεται ὁ ἐρχομός. Ὁ ὄρκος σημαίνει τὸ ἀμετάθετο τῆς ἀποφάσεώς του, ἀπὸ τὸ ὅτι καὶ σὲ μᾶς μὲ ὄρκο βεβαιώνονται οἱ

35 γῆν δὲ καὶ θυμόν, τὴν πρὸς τὴν κακίαν ἀπέχθειάν τε καὶ ἀπο-
 στροφήν. Καὶ γὰρ ἡμεῖς τὰ ἐναντία τῆς γνώμης μισοῦντες ὀρι-
 ζόμεθα. Λήθην δὲ καὶ ὕπνον καὶ νυσταγμὸν καὶ ὑπέρθεσιν τῆς
 κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἀμύνης καὶ τὴν τῆς συνήθους βοήθειας πρὸς
 τοὺς οἰκείους ἀναβολήν. Καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, πάντα τὰ σωματι-
 40 κῶς εἰρημένα ἐπὶ Θεοῦ κεκρυμμένην ἔχει τινὰ ἔννοιαν, ἐκ τῶν
 καθ' ἡμᾶς τὰ ὑπὲρ ἡμᾶς ἐκδιδάσκουσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'

Τὸ μέντοι ἄκτιστον καὶ ἀπερίγραπτον καὶ ὑπερούσιον καὶ
 τὰ τοιαῦτα, κοινὰ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἀγίου Πνεύματος. Διὰ
 τοῦτο καὶ τῆς θείας φύσεως ἰδιώματα λέγονται· τῆς θείας μὲν
 φύσεως, ὅτι φυσικὰ καὶ οὐχ ὑποστατικά, ταῖς τρισὶν ὁμοτίμως
 5 προσῶντα τῆς θεότητος ὑποστάσεσιν· ἰδιώματα δέ, ὡς ἄλλη
 πάση φύσει, πλὴν μόνῃς τῆς θείας οὐσίας, πάμπαν ἀμέθεκτα,
 μήτε ἀνθρώποις, μήτε ἀγγέλοις ὅλως ἐνθεωρούμενα. Καλεῖται
 δὲ καὶ οὐσία καὶ φύσις καὶ μορφή (τὸ ἓν καὶ ταυτόν)· καὶ οὐσία
 μὲν, ὡς τὸ καθ' αὐτὸ εἶναι ἔχουσα, φύσις δέ, ὡς φύουσα τὰς
 10 ὑποστάσεις· μορφή δέ, ὡς ὄλων τῶν μορφουμένων τῶν ὑπ' αὐ-
 τήν, ἥτοι τῶν χαρακτήρων συλληπτική. Τὰ δὲ περιεχόμενα λέ-
 γονται καὶ ἄτομα καὶ ὑποστάσεις καὶ πρόσωπα. Καὶ ἄτομα μὲν,
 διὰ τὸ μηδὲν αὐτῶν τομὴν ἢ διαίρεσιν ὑποδέχεσθαι. Τῆς γὰρ
 ἀνθρωπίνης οὐσίας, ταυτὸν δ' εἰπεῖν ἀνθρωπότητος, εἰς τοὺς
 κατ' αἴσθησιν ἀνθρώπους τέμνεσθαι δύναται, ζῶα λογικὰ καὶ
 15 θνητά, νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικά· καὶ κατὰ τοῦτον τὸν λόγον
 οἱ ἐπὶ μέρος ἅπαντες ἄτομα. Ὑποστάσεις δέ, ὡς ὑπὸ τὴν φύ-

συμφωνίες μεταξύ μας. Ἡ ὀργή καὶ ὁ θυμὸς σημαίνουν τὴν ἀπέχθεια καὶ ἀποστροφή τοῦ πρὸς τὴν κακία. Γιατὶ κι ἐμεῖς ὀργιζόμαστε ἐπειδὴ μισοῦμε τὰ ἀντίθετα πρὸς τὴ γνώμη μας. Ἡ λήθη καὶ ὁ ὕπνος καὶ ἡ νύστα σημαίνουν τὴ μετὰθεση τῆς ἀμύνας ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν καὶ τὴν ἀναβολὴ τῆς συνηθισμένης βοήθειας πρὸς τοὺς δικούς μας. Καὶ μὲ ἀπλᾶ λόγια, ὅλα ὅσα σωματικὰ λέγονται γιὰ τὸ Θεό, ἔχουν κάποια κρυφὴ σημασία, ἡ ὁποία ἀπὸ τὰ δικά μας μᾶς διδάσκει αὐτὰ πού βρίσκονται πάνω ἀπὸ μᾶς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΓ΄

Τὸ ἄκτιστο λοιπὸν καὶ ἀπερίγραπτο καὶ ὑπερούσιο καὶ τὰ παρόμοια εἶναι κοινὰ στὸν Πατέρα καὶ στὸν Υἱὸ καὶ στὸ ἅγιο Πνεῦμα. Γι' αὐτὸ καὶ λέγονται ἰδιώματα τῆς θείας φύσεως· λέγονται τῆς θείας φύσεως, ἐπειδὴ εἶναι φυσικὰ καὶ ὄχι ὑποστατικὰ προσόντα ὁμότιμα καὶ στίς τρεῖς ὑποστάσεις τῆς θεότητας, καὶ ἰδιώματα, ἐπειδὴ εἶναι τελείως ἀπλησίαστα σ' ὀλόκληρη τὴν ὑπόλοιπη φύση, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ θεία μόνο φύση, χωρὶς νὰ παρατηροῦνται οὔτε στοὺς ἀνθρώπους, οὔτε στοὺς ἀγγέλους. Ὀνομάζεται ὁμοῦ καὶ οὐσία καὶ φύση καὶ μορφή (ἓνα καὶ τὸ αὐτό)· καὶ οὐσία ὀνομάζεται ἐπειδὴ ἔχει τὴν καθαυτὸ ὑπαρξή, φύση, ἐπειδὴ βλαστάνει (ἐκφύει) τίς ὑποστάσεις, καὶ μορφή, ἐπειδὴ περιλαμβάνει ὅλα ὅσα διαμορφώνονται κάτω ἀπὸ αὐτή, δηλαδὴ τοὺς χαρακτῆρες. Τὰ περιεχόμενα λέγονται καὶ ἄτομα καὶ ὑποστάσεις καὶ πρόσωπα. Καὶ ἄτομα λέγονται ἐπειδὴ δὲν ἐπιδέχονται καθόλου τομὴ ἢ διαίρεση. Γιατὶ στὴν ἀνθρώπινη οὐσία, δηλαδὴ τὴν ἀνθρωπότητα πού διαιρεῖται στοὺς αἰσθητοὺς ἀνθρώπους, κανένας ἀπὸ αὐτοὺς δὲν μπορεῖ νὰ κοπεῖ σὲ ἄλλους ἀνθρώπους, πού νὰ εἶναι ζῶα λογικὰ καὶ θνητὰ καὶ ἐπιδεκτικὰ μυαλοῦ καὶ ἐπιστήμης· γι' αὐτὸ μὲ τὸ συλλογισμό αὐτό, ὅλοι οἱ ἐπιμέρους ἀνθρωποὶ λέγονται ἄτομα. Λέγονται ὁμοῦ καὶ ὑποστάσεις, ἐπειδὴ βρίσκονται καὶ παραμένουν κάτω ἀπὸ

σιν ἐστῶτα καὶ μένοντα, καθόλου ταύτης οὔσης καὶ θεωρουμένης ἐννοηματικῶς· τῶν δὲ μερικῶν ὄντων καὶ τὸ εἶναι ἐχόντων πραγματικῶς. Πρόσωπα δέ, διότι ἕκαστον αὐτῶν οἰκείον ἔχει
20 χαρακτηῖρα τοῖς λοιποῖς ἀκοινῶνητον.

Τοιγαροῦν ἐπὶ τῆς θεότητος μίαν οὐσίαν, μίαν φύσιν, μίαν μορφήν δογματίζομεν· ἄτομα δὲ τρία, τρεῖς ὑποστάσεις, τρία πρόσωπα, χαρακτηῖρσι καταλλήλοις, εἴτουν ἰδιώμασι, γνωριζόμενα. Χαρακτήρ δὲ λέγεται τῆς πατρικῆς ὑποστάσεως ὁ Υἱός,
25 οὐχ ὅτι αὐτός ἐστι τὸ ἴδιον τοῦ Πατρὸς (τίς γὰρ τοῦτ' ἂν ὑπονοήσειε λόγου μετεσχηκῶς), ἀλλ' ὅτι καθὸ Πατὴρ ὁ Πατήρ, ἐκ τοῦ ἔχειν Υἱὸν χαρακτηρίζεται καὶ γνωρίζεται. Καὶ ὅτι πάντως τὰ τοῦ Πατρὸς ἔχων ὁ Υἱὸς ἐν ἑαυτῷ, μένων Υἱός, δείκνυσι τὸν ἐξ οὗ, καθάπερ εἰκῶν αὐτοῦ φυσικῆ ἀπαράλλακτος. Διό
30 φησιν· «ὁ ἑωρακῶς ἐμέ, ἑώρακε τὸν Πατέρα». Νοῦς δὲ ὢν ὁ ἀναρχος φύσει Θεός, ὁμοφυοῦς ὑπάρχει Λόγου πηγαστικός. Πατήρ δὲ ὢν, γεννητικός ἐστὶν ὁμοουσιῶν Υἱοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ Θεοῦ Λόγος καὶ Υἱὸς τοῦ Πατρὸς ὁ αὐτός.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'

Οὗτος ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, δι' οὗ πᾶσαν τὴν κτίσιν, ὡς δι' οἰκείας σοφίας τε καὶ δυνάμεως, ἐδημιούργησεν ὁ Πατήρ (αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ἡ τοῦ Πατρὸς σοφία καὶ δύναμις), οὗτος δι' ἡμᾶς, εὐδοκίᾳ τοῦ γεγεννηκότος αὐτόν,
5 ἐνηνθρώπισεν, ἐν τῷ Πατρὶ ὢν, καὶ μεθ' ἡμῶν γεγονῶς (ἀπερίγραπτος γάρ)· καὶ σάρκα, ψυχὴν, νοῦν, λόγον, θέλησιν, ἐνέργειαν, πάντα τὰ κατὰ φύσιν ἀνθρώπου προσόντα προσείληφε,

τῆ φύση, πὺ εἶναι γενικὴ καὶ ἐκλαμβάνεται θεωρητικὰ· ἐνῶ τὰ ἐπὶ μέρους ὄντα ἔχουν καὶ τὴν ὑπαρξὴ πραγματικὴ. Λέγονται, τέλος, καὶ πρόσωπα, ἐπειδὴ τὸ καθένα ἀπὸ αὐτὰ ἔχει ἰδιαίτερο χαρακτήρα, πὺ δὲ μοιάζει μὲ τοὺς ἄλλους.

Λοιπὸν, ὡς πρὸς τὴ θεότητα, πιστεύουμε μία οὐσία, μία φύση, μία μορφή, ἀλλὰ τρία ἄτομα, τρεῖς ὑποστάσεις, τρία πρόσωπα, τὰ ὁποῖα ἀναγνωρίζονται ἀπὸ τοὺς ἀνάλογους χαρακτήρες, δηλαδὴ τὰ ἰδιώματα. Χαρακτήρας τῆς πατρικῆς ὑποστάσεως λέγεται ὁ Υἱός, ὄχι μὲ τὴν ἐννοια ὅτι αὐτὸ εἶναι ἰδίωμα τοῦ Πατέρα (γιατὶ ποιός θὰ μποροῦσε νὰ τὸ σκεφθεῖ αὐτό, ἔχοντας λογικό), ἀλλὰ ἐπειδὴ ὁ Πατέρας χαρακτηρίζεται καὶ ἀναγνωρίζεται ἔτσι, ἀπὸ τὸ ὅτι ἔχει Υἱό. Καὶ ὅτι ὁ Υἱός, ἔχοντας στὸν ἑαυτὸ του ὁπωσδήποτε τὰ γνωρίσματα τοῦ Πατέρα, μένοντας Υἱός, δείχνει αὐτὸν ἀπὸ τὸν ὁποῖο γεννήθηκε, σὰν φυσικὴ καὶ ἀπαράλλακτη εἰκόνα του⁵⁴. Γι' αὐτὸ λέει· «ὄποιος ἔχει δεῖ ἐμένα, εἶδε τὸν Πατέρα»⁵⁵. Ἐπειδὴ ὁμοῦς ὁ ἀναρχος Θεὸς εἶναι ἐκ φύσεως νοῦς, εἶναι πηγὴ ὁμοίου κατὰ τὴ φύση τοῦ Λόγου. Καὶ ἐπειδὴ εἶναι Πατέρας, εἶναι γεννήτορας ὁμοούσιου Υἱοῦ. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ ἴδιος λέγεται καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Υἱός τοῦ Πατρὸς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΔ'

Αὐτὸς εἶναι ὁ Υἱός καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, μέσω τοῦ ὁποίου, ὡς μὲ δική του σοφία καὶ δύναμη, ὁ Πατέρας δημιούργησε ὅλη τὴν κτίση (γιατὶ αὐτός, ὁ Υἱός, εἶναι ἡ σοφία καὶ ἡ δύναμη τοῦ Πατέρα)· αὐτὸς γὰρ μᾶς, μὲ τὴ θέληση ἐκείνου πὺ τὸν γέννησε, ἐνανθρώπησε, ἐνῶ βρισκόταν στὸν Πατέρα, καὶ ἦρθε ἀνάμεσα σὲ μᾶς (γιατὶ εἶναι ἀπεριόριστος), καὶ προσέλαβε σάρκα, ψυχὴ, νοῦ, λόγο, θέληση, ἐνέργεια, ὅλα τὰ φυσικὰ

54. Κολ. 1,15.

55. Ἰω. 14,9.

μηδ' αὐτῶν τῶν μετὰ τὴν πρώτην ἁμαρτίαν ἐπεισαχθέντων
 ἡμῖν παθῶν, ὧν οὐ καθικνεῖται μῶμος, μείνας ἀπείρατος, ἀλλὰ
 10 καὶ ταῦτα διὰ πολλὴν συγκατάβασιν προσηκάμενος, ἵνα μετα-
 σκευάσῃ πρὸς τὸ κρεῖττον πᾶσαν τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ ἀπλῶς
 εἰπεῖν, τέλειος γέγονεν ἄνθρωπος, οὐ κατὰ φαντασίαν ἢ δόκη-
 σιν, ἀλλ' ὄντως καὶ ἐναργῶς ὑπάρξας ἄνθρωπος, καθ' ἡμᾶς
 ὁμοῦ καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς. Καθ' ἡμᾶς, ὅτι συλληφθεὶς ἐν μήτρᾳ γυ-
 15 ναϊκός, ζωοπλασθεὶς ἐν αὐτῇ, κυοφορηθεὶς ἐφ' ὅσον καὶ καθῶς
 ὁ τῆς φύσεως ἐδίδου νόμος, ἐτέχθη βρεφοπρεπῶς. Ὑπὲρ ἡμᾶς,
 ὅτι ἡ σύλληψις ἐξ ἀγίου Πνεύματος ἄτερ συνδυασμοῦ, σαρκι-
 κῆς ἐκτὸς ἡδονῆς, χωρὶς τινος ἐμπαθοῦς ἐννοήματος· ἡ τοῦ
 σώματος σύμψηξις ἐκ πανάγνων αἱμάτων παρθενικῶν, ὁ τόκος
 20 ἄνευ ὠδίνων τὴν τῆς γειναμένης παρθενίας οὐκ ἔλυμήνατο.
 Μεμένηκε γὰρ αὕτη παρθένος καὶ μετὰ τόκον, ὥσπερ ἦν καὶ
 πρὸ τόκου καὶ πρὸ συλλήψεως, ἢ καὶ διὰ βίου παντὸς ἀειπάρ-
 θενος ἀχραντός τε καὶ ἀκηλίδωτος. Τοιαύτην γὰρ ἔπρεπεν εἶναι
 τὴν τεκοῦσαν Θεόν.

25 Καθ' ἡμᾶς, ὅτι σῶμα χοϊκὸν ἀνελάβετο καὶ φθαρτόν, ἐκ
 τῶν τεσσάρων συντεθειμένον χυμῶν, ψυχῇ τριμερεῖ ζωοποιού-
 μενον, ἐμφύτῳ θερμῷ καὶ δυνάμεσι φυσικαῖς διοικούμενον·
 πείνη καὶ δίψη καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνεγκλήτοις τῆς φύσεως ἀσθε-
 νήμασιν ὑποκείμενον. Ὑπὲρ ἡμᾶς, ὅτι οὐ ψιλὸς ἄνθρωπος ἦν,
 30 ἀλλ' ἄνθρωπος ὁμοῦ καὶ Θεός. Οὐ γὰρ τραπεὶς ἐκ τοῦ εἶναι
 Θεὸς εἰς τὸ γενέσθαι ἄνθρωπος, τὴν οἰκείαν ἐνανθρώπησιν
 ἐξετέλεσεν, ἀλλά, μείνας Θεὸς ὅπερ ἦν, γέγονεν ἄνθρωπος,
 ὅπερ οὐκ ἦν, οὐκ εἰς θείαν φύσιν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν μετα-
 βαλὼν, ἦν προσείληφεν, ἀλλ', ἐν τοῖς οἰκείοις ὄροις μείναςαν,

γνωρίσματα τοῦ ἀνθρώπου, χωρίς νά μείνει ἀμέτοχος οὔτε τῶν παθῶν ἐκείνου πού προστέθηκαν σέ μᾶς μετά τήν πρώτη ἁμαρτία, χωρίς νά τοῦ διατυπώνεται κατηγορία⁵⁶, ἀλλά καί αὐτά, ἐξαιτίας τῆς μεγάλης συγκαταβάσεώς του τά δέχτηκε, γιά νά μεταβάλλει πρὸς τὸ καλύτερο ὅλη τήν ἀνθρωπότητα· καί μὲ ἀπλὰ λόγια· ἔγινε τέλειος ἄνθρωπος, ὄχι φανταστικά ἢ φαινομενικά, ἀλλά ὑπῆρξε πραγματικὸς καί ὁρατὸς στὰ μάτια ἀνθρώπου, ὅπως ἐμεῖς καί πάνω ἀπὸ μᾶς. Ὅπως ἐμεῖς, διότι, ἀφοῦ συνελήφθηκε στὴ μήτρα γυναίκας, πῆρε ζωὴ σ' αὐτήν, κυοφορήθηκε ὅσο διάστημα καί μὲ τὸν τρόπο πού ἀπαιτοῦσε ὁ φυσικὸς νόμος, καί γεννήθηκε σὰν βρέφος. Πάνω ἀπὸ μᾶς, ἐπειδὴ ἡ σύλληψη ἔγινε ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα χωρίς συνουσία, χωρίς ἡδονή, χωρίς κάποια ἐμπαθῆ σκέψη· ἡ συγκρότηση τοῦ σώματος ἔγινε ἀπὸ τὰ πάναγνα παρθενικὰ αἵματα, ὁ τοκετὸς ἔγινε χωρίς πόνους καί δὲν κατέστρεψε τὴν παρθενία αὐτῆς πού τὸν γέννησε. Γιατὶ αὐτὴ ἔμεινε παρθένος καί μετά τὸν τοκετό, ὅπως ἦταν καί πρὶν ἀπὸ τὸν τοκετό καί πρὶν ἀπὸ τὴ σύλληψη, ἡ ὁποία καί σ' ὀλόκληρη τὴ ζωὴ της ἔμεινε ἀειπάρθενος, ἀμόλυνη καί καθαρὴ. Γιατὶ τέτοια ἔπρεπε νά εἶναι αὐτὴ πού γέννησε τὸ Θεό.

Σὰν ἐμᾶς, ἐπειδὴ προσέλαβε σῶμα γήϊνο καί φθαρτό, πού ἦταν σύνθετο ἀπὸ τέσσερα στοιχεῖα, ζωοποιούνταν μὲ τριμερῆ ψυχὴ, ρυθμιζόταν μὲ ἐμφυτὴ θερμότητα καί μὲ φυσικὲς δυνάμεις, καί ὑπέκειτο καί στὴν πείνα καί στὴ δίψα καί στὶς ἄλλες ἀδιάβλητες ἀδυναμίες τῆς φύσεως. Πάνω ἀπὸ μᾶς, ἐπειδὴ δὲν ἦταν ἀπλὸς ἄνθρωπος, ἀλλὰ ἄνθρωπος μαζὶ καί Θεός. Γιατὶ δὲν πραγματοποίησε τὴν ἐνανθρώπησή του, μετατρέπόμενος ἀπὸ Θεὸς πού ἦταν σὲ ἄνθρωπο, ἀλλὰ παραμένοντας Θεός, πρᾶγμα πού ἦταν, ἔγινε ἄνθρωπος, πού δὲν ἦταν· δὲν ἐνανθρώπησε μεταβάλλοντας τὴν ἀνθρώπινη φύση πού προσέλαβε σὲ θεϊκὴ, ἀλλά, ἐνῶ ἔμεινε στὰ δικά της ὄρια, τὴ θέωσε μὲ τὴ ν' ἀπόλυτη

56. Ἐνοεῖ τὰ «ἀδιάβλητα πάθη», (πείνα, δίψα, κούραση, δάκρυα, ἀγωνία, πόνος κλπ.).

35 θεώσας αὐτὴν διὰ τῆς ἄκρας ἐνώσεως. Ὡσπερ γὰρ τῷ σι-
 δήρῳ τὸ πῦρ ἐνούμενον ὀλικῶς, ἐκπυροῖ μὲν αὐτόν, τῆς δὲ τοῦ
 σιδήρου φύσεως οὐκ ἐξίστησι (μένει γὰρ οὗτος καὶ μετὰ τὴν ἐκ-
 πύρωσιν σίδηρος, καὶ πεπυρωμένος σίδηρος ἔστι τε καὶ λέγε-
 ται), τοιοῦτοτρόπως τῇ βροτεῖα φύσει ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ
 40 Θεοῦ καὶ Θεὸς ἐνωθεὶς, ἐθέωσε μὲν αὐτὴν, τοῦ δὲ βροτεῖαν εἶ-
 ναι φύσιν αὐτὴν οὐκ ἐξέστησε. Μένει γὰρ αὕτη βροτεῖα φύσις
 καὶ μετὰ τὴν θέωσιν καὶ τεθεωμένη φύσις βροτεῖα καὶ λέγεται
 καὶ ἔστι, τεθεωμένη σὰρξ μετὰ ψυχῆς νοερᾶς, λογικῆς, θελητι-
 κῆς, ἐνεργητικῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'

Ἐπεὶ δὲ νόθον ἢ ἁμαρτία καὶ παρὰ φύσιν (ἐξῶθεν γὰρ ἡμῖν
 ὅταν μὴ νήφωμεν ἐπεισέρχεται), ταύτην εἰκότως ὁ Θεὸς Λόγος
 οὐ προσελάβετο. Πάλιν, ἐπεὶ τὴν προσληφθεῖσαν φύσιν ὀλην
 ἐθέωσεν, ἀνεπίβατος δικαίως ἢ θεωθεῖσα καὶ ἄψανστος κατὰ
 5 πάντα τρόπον τῇ ἁμαρτία μεμένηκεν. Ἄλλ' οὐδὲ προαίρεσις ἢ
 ἀμφιρρεπὴς ἦν ἐν Χριστῷ. Προαιρετικὸς μὲν γὰρ ἦν ὡς αὐτε-
 ξούσιος καὶ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον ὁ Χριστός, ὅτι καὶ λογικὸς
 (πᾶν γὰρ λογικόν, αὐτεξούσιον· πᾶν δ' αὐτεξούσιον, προαιρετι-
 κόν), βουλῆς δὲ καὶ σκέψεως καὶ γνώμης καὶ προαιρέσεως
 10 ὥσπερ ἡμεῖς ἐχρηζεν οὐδαμοῦ, ὥσπερ αὖ οὐδὲ νήψεως. Θεὸς
 γὰρ ἦν κατ' ἄμφω, τὸ μὲν φύσει, τὸ δὲ θεώσει. Διὸ δὴ καὶ κατὰ
 τοῦτον τὸν λόγον πάσης ἁμαρτίας ἀνώτερος ἦν. Ἡ γὰρ ἐξ ἐπι-
 σφαλοῦς προαιρέσεως τὸ ἁμαρτάνειν, ἢ καὶ παρὰ προαίρεσιν ἐξ
 ἀπροσεξίας ἡμῖν ἐπιγίνεται. Μᾶλλον δὲ καὶ αὐτὸ τὸ ἀπρόσε-
 15 κτον ἁμαρτία ἐστίν, ἢ τέως γοῦν ἁμαρτίας ἀρχή. Διὰ τοι τοῦτο
 καὶ τῶν ἀκουσίων ἁμαρτημάτων εἰσπραττόμεθα δίκας. Ὅθεν
 δ' ἀπέδρα τὸ αἴτιον, ποίαν ἐκεῖ τὸ αἰτιατὸν εἶχε παρείδουσιν;

ένωση. Γιατί ὅπως ἡ φωτιά, ὅταν ἐνώνεται πλήρως μὲ τὸ σίδε-
ρο, τὸ πυρακτώνει βέβαια, ἀλλὰ δὲν μεταβάλλει τὴ φύση τοῦ
σιδήρου (γιατὶ καὶ μετὰ τὴν πυράκτωση μένει σίδερο καὶ εἶναι
καὶ λέγεται πυρακτωμένο σίδερο), μὲ τὸν ἴδιο τρόπο ἐνώθηκε ὁ
Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸς μὲ τὴν ἀνθρώπινη φύση καὶ
τὴ θέωσε βέβαια, ἀλλὰ δὲν τὴν μετέβαλε, ὥστε νὰ μὴ εἶναι ἀν-
θρώπινη φύση. Γιατὶ αὐτὴ μένει ἀνθρώπινη φύση καὶ μετὰ τὴ
θέωση καὶ εἶναι καὶ λέγεται θεωμένη ἀνθρώπινη φύση, θεωμέ-
νη σάρκα μὲ ψυχὴ αὔλη, λογικὴ, βουλευτικὴ καὶ ἐνεργητικὴ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΕ΄

Ἐπειδὴ ὁμως ἡ ἁμαρτία εἶναι νόθος κατάστασις καὶ παρὰ
τὴ φύση (γιατὶ μᾶς ἐρχεται ἀπὸ ἐξω ὅταν δὲν ἐπαγρυπνοῦμε),
αὐτὴν εὐλογα ὁ Θεὸς Λόγος δὲν τὴν προσέλαβε. Ἐπίσης, ἐπει-
δὴ τὴν ἀνθρώπινη φύση ποὺ προσέλαβε τὴ θέωσε ὀλόκληρη,
δίκαια ἡ φύση αὐτὴ ποὺ θεώθηκε ἔμεινε ἀπὸ κάθε πλευρὰ
ἀπλησίαστη καὶ ἀθικτὴ. Ἀλλὰ οὔτε ἡ ἀμφίγνωμη προαίρεσις
ὑπῆρχε στὸ Χριστό. Βέβαια ὁ Χριστὸς ἦταν προαιρετικὸς ὡς
αὐτεξούσιος καὶ κατὰ τὰ ἀνθρώπινα μέτρα, διότι ἦταν καὶ λογι-
κὸς (καὶ κάθε λογικὸ εἶναι αὐτεξούσιος καὶ κάθε αὐτεξούσιος εἶ-
ναι καὶ προαιρετικὸς), ὁμως δὲν εἶχε καθόλου ἀνάγκη ἀπὸ θέλη-
ση καὶ σκέψῃ καὶ γνώμῃ καὶ ἐλεύθερη ἐκλογή, ὅπως ἐμεῖς,
ὅπως ἐπίσης δὲν εἶχε ἀνάγκη καὶ ἀπὸ νήψη. Γιατὶ ἦταν Θεὸς
καὶ στίς δύο περιπτώσεις· στὴ μία κατὰ φύση, στὴν ἄλλη μὲ τὴ
θέωση. Γι' αὐτὸ λοιπὸν καὶ κατὰ τὴν ἔννοια αὐτὴ ἦταν ἀνώτε-
ρος ἀπὸ κάθε ἁμαρτία. Γιατὶ ἡ ἁμαρτία γίνεται ἀπὸ μᾶς ἢ ἀπὸ
ἀπρόσεκτη προαίρεσις, ἢ καὶ παρὰ τὴν προαίρεσίν μας ἀπὸ
ἀπροσεξία. Ὅμως καὶ αὐτὴ ἡ ἀπροσεξία εἶναι ἁμαρτία, ἢ, τὸ
λιγότερο, ἀρχὴ ἁμαρτίας. Γι' αὐτὸ ἀλλωστε καὶ γιὰ τὰ ἀκούσια
ἁμαρτήματα δικαζόμεστε. Ἐκεῖ ἀπὸ ὅπου λείπει ἡ αἰτία, ποιά
διεῖσδυσις θὰ μποροῦσε νὰ ἔχει ἐκεῖ τὸ αἰτιατό; Ἡ προαίρεσις
δηλαδὴ ἀπλῶς εἶναι πρόοδος πρὸς τὸ αἰρετό, ἦτοι αὐτεξούσια

Προαίρεσις μὲν οὖν ἀπλῶς ἐστὶ πρόοδος πρὸς τὸ θελητόν, ἥτις πρόσεστι κατὰ φύσιν παντὶ λογικῷ.

20 Προαίρεσις λέγεται πάλιν ἢ πρὸ ἐτέρου αἴρεσις, ἥτις γίνεται βουλῆς προηγησαμένης, εἴτα κρίσεως, μεθ' ἣν ἢ πρὸς τὸ ἐκ βουλῆς κριθὲν διάθεσις ἔπεται καὶ λέγεται γνώμη· τὴν γνώμην, ἢ νῦν δηλουμένη προαίρεσις, εἰτὸν ἢ ἐπιλογὴ τοῦ δόξαντος καλοῦ, διαδέχεται. Τὴν τοιαύτην προαίρεσιν οὐκ ἂν εἴποι τις, εὖ
25 φρονῶν, ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ. Ποίας γὰρ ἦν βουλῆς ἐνδεής ἢ τίνος τῶν ἐκ βουλῆς ὁ θαυμαστός σύμβουλος, ἢ σοφία τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός; ἢ πῶς ἂν προαίρεσις ἢ ἐν ἡμῖν τῷ προεκλεξαμένῳ τὸ ἀγαθόν, καθὼς μεμαρτύρηται; Καὶ γὰρ Ἡσαΐας προανακέκραγεν, ὅτι πρὶν ἢ γνῶναι αὐτὸν ἢ προελέσθαι πονηρά, ἐκλέξεται
30 τὸ ἀγαθόν, τουτέστιν, οὐτ' ἂν γνοίῃ πονηρὰ συνόλως οὗτος, οὐτ' ἂν προέλοιτο· τὸ δὲ ἀγαθὸν ἐκ πρώτης ἀρχῆς ἐκλέξεται. Καὶ αὐθις· «πρὶν ἢ γνῶναι τὸ παιδίον ἀγαθὸν ἢ κακόν, ἀπειθεῖ πονηρίᾳ, τοῦ ἐκλέξασθαι τὸ ἀγαθόν». Ἦγουν πρὸ πάσης γνώσεως τὸ παιδίον ἐν ἄκρα νηπιότητι πρὸς τὸ πονηρὸν ἀπει-
35 θῶς ἔχον καὶ ἀρρεπῶς, τὸ ἀγαθὸν οἰκειώσεται. Τὸ δέ, πρὶν ἢ γνῶναι, κατὰ τὸ φαινόμενον εἴρηται. Πότε γὰρ ἦν μὴ γινῶσκον τὸ παιδίον, ἐν ᾧ πάντες οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι καταλλήλοις καιροῖς ἐφ' ὅσον ἐχρῆν φανερούμενοι; Τοιοῦτον ἐστὶ καὶ σοφία καὶ χάριτι προκόπτειν μετὰ τῆς
40 ἡλικίας τὸν Ἰησοῦν, κατὰ τὸ φαινόμενον δηλαδή. Τῆς μὲν γὰρ ἡλικίας ἐπίδοσις ἦν, αὐξομένου τοῦ σώματος φυσικῶς, καὶ σοφίας δὲ καὶ χάριτος τῶν πρωτίστων καὶ ἀκροτάτων οὐκ ἐπίδοσις, ἀλλὰ φανέρωσις εὐκαιρος. Τοιγαροῦν ὁ Χριστός, Θεὸς

λογική ὁρμή πρὸς τὸ ἐπιθυμητό, ἡ ὁποία ὑπάρχει ἐκ φύσεως σὲ κάθε λογικό.

Προαίρεση πάλι λέγεται ἡ προτίμηση κάποιου πράγματος πρὶν ἀπὸ ἄλλο, ἡ ὁποία γίνεται ἀφοῦ προηγηθεῖ σκέψη· ἔπειτα ἀκολουθεῖ κρίση, μετὰ τὴν ὁποία ἐρχεται ἡ διάθεση καὶ λέγεται γνώμη· τὴ γνώμη τὴ διαδέχεται αὐτὴ πού τώρα λέγεται προαίρεση, δηλαδὴ ἡ ἐπιλογή αὐτοῦ πού μᾶς φάνηκε καλό. Αὐτοῦ τοῦ εἶδους ἡ προαίρεση δὲ θὰ μπορούσε κανεὶς μυαλωμένος νὰ πεῖ ὅτι ὑπῆρχε στὸ Χριστό. Γιατὶ ποιά σκέψη εἶχε ἀνάγκη, ἡ ποιὸ ἀπὸ τὰ τῆς σκέψεως, ὁ θαυμαστὸς σύμβουλος⁵⁷, ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα⁵⁸; Ἡ πῶς ἦταν δυνατὸ νὰ ὑπάρξει ἡ δικὴ μας προαίρεση, σ' ἐκεῖνον πού εἶχε ἐκ τῶν προτέρων ἐκλέξει τὸ ἀγαθό, ὅπως ἔχει λεχθεῖ; Γιατὶ ὁ Ἡσαΐας ἔχει διακηρύξει ἀπὸ πρὶν, ὅτι πρὶν ἀκόμα αὐτὸς γνωρίσει ἢ προτιμήσει πονηρά, θὰ ἐκλέξει τὸ ἀγαθό, δηλαδὴ ὅτι οὔτε κἂν θὰ γνωρίσει γενικὰ τὰ κακὰ αὐτὸς, οὔτε θὰ τὰ προτιμήσει, ἀλλὰ θὰ διαλέξει ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τὸ ἀγαθό. Καὶ πάλι «πρὶν γνωρίσει τὸ παιδί τὸ καλὸ ἢ κακὸ, ἀπειθεῖ πρὸς τὴν πονηρία, γιὰ νὰ ἐκλέξει τὸ ἀγαθόν»⁵⁹. Δηλαδὴ πρὶν ἀπὸ κάθε γνώση τὸ παιδί, σὲ πλήρως νηπιακὴ ἡλικία, δείχνοντας πρὸς τὸ πονηρὸ ἀπειθεια καὶ ἔλλειψη κλίσης πρὸς αὐτό, θὰ οἰκειωθεῖ τὸ ἀγαθόν· ἡ φράση «πρὶν γνωρίσει» λέγεται φαινομενικά. Γιατὶ πότε δὲν γνώριζε τὸ παιδί, στὸ ὁποῖο ὑπῆρχαν κρυμμένοι ὄλοι οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως⁶⁰, πού φανερόνταν, ὅταν ἦταν ἀπαραίτητο, στοὺς κατάλληλους καιροὺς; Αὐτὸ σημαίνει καὶ πρόοδος τοῦ Ἰησοῦ σὲ σοφία καὶ χάρη μαζὶ μὲ τὸ ἀνάστημα, δηλαδὴ φαινομενική. Γιατὶ τοῦ ἀναστήματος ἦταν αὔξηση, καθὼς αὔξανόταν τὸ σῶμα κατὰ τρόπο φυσικό, τῆς σοφίας ὁμως καὶ τῆς χάριτος, τῶν πρώτων καὶ ὑψιστων, δὲν ἦταν πρόοδος, ἀλλὰ εὐκαιριακὴ φανέρωση. Ὡστε λοιπὸν ὁ Χριστὸς, ὄντας Θεὸς ἐνωμένος μὲ

58. Α΄ Κορ. 1,24.

59. Ἡσ. 7,16.

60. Κολ. 2,5.

ὦν ἠνωμένος τῇ ἀνθρωπίνῃ οὐσίᾳ καθ' ὑπόστασιν, ἦν ἀγαθὸς
 45 ὡς Θεός. Εἶχε δὲ καὶ ὡς ἄνθρωπος αὐτεξουσίως τὸ ἀγαθὸν
 κατὰ φύσιν ὄν. Ὡσπερ γὰρ τὸ κακὸν καὶ ἡ ἀμαρτία παρὰ φύ-
 σιν, οὕτω δὴ τὸ ἀγαθὸν καὶ ἡ ἀρετὴ κατὰ φύσιν ἐστί. Διὰ τοῦτο
 καὶ ἡ ἀμαρτία τὴν τοιαύτην ἔσχε προσηγορίαν, ὡς ἀποτυχία τοῦ
 κατὰ φύσιν ἀγαθοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤ'

Οἱ μὲν οὖν ἄγγελοι, δυσκίνητοι πρὸς τὸ κακὸν καὶ λέγονται
 καὶ εἰσὶ, τῇ πρὸς Θεὸν προσεδρεία καὶ τῇ ἐκεῖθεν ἐλλάμψει τῇ
 συνεχεῖ βοηθούμενοι. Ἡ δὲ τοῦ Κυρίου ψυχὴ παντελῶς πρὸς τὸ
 κακὸν ἀκίνητος ἦν, αὐτὸν ἔχουσα τὸν Θεὸν Λόγον ἐν ἑαυτῇ, οὐ
 5 κατὰ σχέσιν, ἀλλὰ καθ' ἔνωσιν. Καὶ ἡ μὲν τὴν ἡγεμονίαν ἐνήρ-
 γει τοῦ σώματος, ὁ δὲ Θεὸς Λόγος ἦν αὐτῆς ἡγεμών, αὐτεξου-
 σίως ἐπομένης αὐτῷ καὶ τὴν τοῦ θείου θελήματος αὐτοῦ καὶ
 λίαν ἐπιποθούσης ἐκπλήρωσιν τῷ τῆς ἀγιότητος ὑπερβάλλοντι.
 Διὸ καὶ ὁ Κύριος πρὸς τὸν αὐτοῦ Πατέρα προσευχόμενος ἐν τῷ
 10 καιρῷ τοῦ πάθους ὡς ἄνθρωπος ἔλεγεν· «οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω,
 ἀλλ' ὡς σύ· γενηθήτω τὸ θέλημά σου». Καὶ γὰρ οὗτος ὁ λόγος
 τῆς τοῦ Κυρίου ψυχῆς ἐν εἰδυίας θέλημα τοῦ ἠνωμένου ταύτη
 Θεοῦ Λόγου καὶ τοῦ Πατρός. Εἶχε μὲν οὖν ὁ Δεσπότης τὰ τῶν
 δούλων, διὰ τοὺς δούλους, ἀλλ' ὑπὲρ τοὺς δούλους. Δεσπότης
 15 γὰρ ἦν, εἰ καὶ δούλου εἴληφε μορφήν. Ἐπεῖνα κατὰ ἀλήθειαν,
 ὡς ἡμεῖς, ἐδίψα, νυσταγμὸν ἔφερε, κοπιῶν ἦν, λυπούμενος ἦν,
 δακρύων, δειλιῶν, ἀγωνιῶν, ἀλλ' ἔκουσίως, ὅτε θέλων αὐτὸς

τὴν ἀνθρώπινη οὐσία ὑποστατικά, ἦταν ἀγαθὸς ὡς Θεός. Εἶχε ὁμοίως καὶ σὰν ἄνθρωπος αὐτεξούσια αὐτὸ πού εἶναι κατὰ τὴ φύση ἀγαθὸ. Γιατί, ὅπως τὸ κακὸ καὶ ἡ ἁμαρτία εἶναι παρὰ φύση, ἔτσι καὶ τὸ ἀγαθὸ καὶ ἡ ἀρετὴ εἶναι κατὰ φύση. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ ἁμαρτία πῆρε αὐτὴ τὴν ὀνομασία, ὡς ἀποτυχία τοῦ κατὰ φύση ἀγαθοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΣΤ΄

Οἱ ἄγγελοι λοιπὸν εἶναι καὶ λέγονται δυσκίνητοι πρὸς τὸ κακὸ, ἐπειδὴ βρίσκονται κοντὰ στὸ Θεὸ καὶ βοηθοῦνται ἀπὸ τὴ συνεχῆ ἀκτινοβολία του, ἡ ψυχὴ τοῦ Κυρίου ὁμοίως ἦταν τελείως ἀκίνητη πρὸς τὸ κακὸ, ἔχοντας μέσα της τὸν ἴδιο τὸ Θεὸ Λόγο· ὄχι σύμφωνα μὲ κάποια σχέση, ἀλλὰ μὲ τὴν ἔνωση. Καὶ ἡ ψυχὴ εἶχε τὴν ἀρχηγία τοῦ σώματος, ἐνῶ ὁ Θεὸς Λόγος ἦταν ἀρχηγὸς αὐτῆς, ἡ ὁποία ἐλεύθερα τὸν ἀκολουθοῦσε καὶ ποθοῦσε πάρα πολὺ τὴν ἐκπλήρωση τοῦ θείου θελήματός του μὲ τὴν ὑπερβολὴ τῆς ἀγιότητος. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Κύριος, προσευχόμενος πρὸς τὸν Πατέρα του τὸν καιρὸ τοῦ πάθους ὡς ἄνθρωπος ἔλεγε· «ὄχι ὅπως θέλω ἐγώ, ἀλλὰ ὅπως θέλεις ἐσύ· ὡς γίνεи τὸ θέλημά σου»⁶¹. Διότι τὰ λόγια αὐτὰ ἦταν τῆς ψυχῆς τοῦ Κυρίου, ἡ ὁποία γνώριζε ἕνα θέλημα τοῦ ἐνωμένου μὲ αὐτὴν Θεοῦ Λόγου καὶ Πατέρα. Εἶχε δηλαδὴ ὁ Δεσπότης τὰ τῶν δούλων, γιὰ τοὺς δούλους, ἀλλὰ τὰ εἶχε περισσότερο ἀπὸ τοὺς δούλους, διότι ἦταν Δεσπότης, ἂν καὶ εἶχε μορφή δούλου⁶². Πεινοῦσε ἀληθινά, ὅπως ἐμεῖς, διψοῦσε, νύσταζε, κουραζόταν, λυπόταν, δάκρυζε, δείλιαζε, ἀγωνιοῦσε, ἀλλὰ θεληματικά, ὅταν θέλοντας ὁ ἴδιος ἐπέτρεπε στὴν ἀνθρώπινη φύση του νὰ κάνει τὸ ἴδιο ἄψογα. Αὐτὸ ἦταν πάνω ἀπὸ ἐμᾶς. Ἐπίσης· ἔτρωγε, ἔπινε, κοιμόταν, συζητοῦσε, ὅπως καὶ ἐμεῖς, ἀλλ' ἐντελῶς ἀναμάρτητα.

61. Ματθ. 26,39 καὶ Λουκᾶ 22,42.

62. Φιλιπ. 2,6.

ἐνεδίδου τῇ αὐτοῦ ἀνθρωπότητι τὸ ἴδιον ἀμέμπτως ποιεῖν. Τοῦτο ὑπὲρ ἡμᾶς. Πάλιν ἤσθιεν, ἔπινε, ἐκάθευδε, διελέγετο, 20 καθάπερ ἡμεῖς, ἀλλὰ πάντη ἀναμαρτήτως. Τοῦτο ὑπὲρ ἡμᾶς. Τίτι γὰρ ἂν ἡμῶν ἐν τοῖς φυσικοῖς ἀδιαβλήτοις εὐρεθείη διόλου τὸ ἀμεμπτον; Ἔπασχεν ὑπὲρ ἡμῶν, ἀπέθανε, ἀλλ' ἐθελούσιον ἦν αὐτῷ καὶ τὸ πάθος καὶ τὸ ἄλγος καὶ τὸ θανεῖν. Ἔπασχεν ἢ σὰρξ, ἤλγει φυσικῶς ἢ ψυχῇ διὰ τὴν συνάφειαν (ἐξ αὐτῆς γὰρ ἢ 25 αἰσθησις τῇ σαρκί), πλὴν ἢ θεότης ἢ ἐν ἀμφοῖν ἀδιαίρετος ἦν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'

Παθῶν ὁ Κύριος καὶ θανὼν καὶ ταφεὶς ἀπετινάξατο τὴν φθορὰν καὶ τὰ τῆς φθορᾶς, καὶ κατασκευάσας αὐτοῦ τὸ σῶμα πρὸς ἀφθαρσίαν καὶ τῇ οἰκείαν ψυχὴν κατ' ἐξουσίαν ὡς Θεὸς προσλαβόμενος, ἀνέστη τριήμερος. «Ἐγὼ γὰρ τίθημι τὴν ψυ- 5 χὴν μου», φησὶν, «ἵνα πάλιν λάβω αὐτήν. Ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτήν, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν». Εἰ δὲ καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ὁ Κύριος ἔφαγεν, ἀλλὰ κατ' οἰκονομίαν τοῦτο πεποίηκε, τοῖς ἰδίοις παριστῶν μαθηταῖς ὡς αὐτὸς ἦν ἀναστάς, ὁ πρότερον ὦν μετ' αὐτῶν. Ὅτε δὲ λέγω κατ' οἰκονομίαν, τὴν 10 φαντασίαν ἐκκρούομαι. Καὶ γὰρ ἔφαγεν ἀληθῶς, τὴν τροφήν δὲ καινοπρεπῶς, ὡς οἶδεν αὐτός, διωκῆσατο. Διὰ τοῦτο καὶ τύπους ἐδείκνυ πηγῶν, τὰ γενόμενα μὲν, μὴ ὄντα δέ, παρόντα ποιῶν ὁ πάντα δυνάμενος. Ἐπεὶ τοί γε τὸ σῶμα ἐκεῖνο πάσης ἐνδείας, πάσης ἀντιτυπείας ὑπέρτερον γεγονός, οὔτε τροφάς, 15 οὔτε ψηλαφήσεις προσίετο. Διὸ καὶ μὴ κατὰ σάρκα νῦν εἶναι τὸν Κύριον λέγομεν, ὡς τὰ τῆς σαρκὸς ἀποθέμενον, τροφῆς ἔφεσιν, ὕπνον, κόπον, καὶ τὰ τοιαῦτα, πρὸς τούτοις καὶ τὸ ἀτίτυπον. Τὸ σῶμα γὰρ αὐτοῦ διὰ τῆς ἀπεκδύσεως τῆς φθορᾶς, ἀνευδὲς ἀπετελέσθη καὶ ἀπαθὲς καὶ ἀναφὲς καὶ ἀθάνατον, οὐ

Αὐτὸ ἦταν πάνω ἀπὸ ἐμᾶς. Γιατὶ σὲ ποιὸν ἀπὸ μᾶς σ' αὐτὰ τὰ φυσικὰ ἀδιάβλητα θὰ μπορούσε νὰ βρεθεῖ τὸ τελείως ἄμειπτο; Ἔπασχε γιὰ μᾶς, πονοῦσε μὲ τὸ κάρφωμα καὶ τὸ τέντωμα στὸ σταυρό· στὸ τέλος πέθανε, ἀλλὰ ἐκούσια ἦταν γι' αὐτὸν καὶ τὸ πάθος καὶ ὁ πόνος καὶ ὁ θάνατος. Ἔπασχε ἡ σάρκα, πονοῦσε κατὰ τρόπο φυσικὸ ἢ ψυχὴ, ἐξαιτίας τῆς σύνδεσης (γιατὶ ἀπὸ αὐτὴν προερχόταν τὸ αἶσθημα τοῦ πόνου στὴ σάρκα) ὥστόσο ἡ θεότητα καὶ στὰ δύο ἦταν ἀδιαίρετη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΖ΄

Ὅταν ὁ Κύριος ἔπαθε καὶ πέθανε καὶ τάφηκε ἀπέβαλε τὴ φθορὰ καὶ τὰ τῆς φθορᾶς, καὶ ἀφοῦ ἔκανε τὸ σῶμα του ἄφθαρτο καὶ ἔλαβε καὶ τὴν ψυχὴ του, μὲ τὴν ἐξουσία ποὺ εἶχε ὡς Θεός, ἀναστήθηκε σὲ τρεῖς μέρες. Γιατὶ λέει, «ἐγὼ θυσιάζω τὴ ψυχὴ μου, γιὰ νὰ τὴν ξαναπάρω»⁶³. Ἐὰν ὁ Κύριος ἔφαγε καὶ μετὰ τὴν ἀνάσταση, τὸ ἔκανε αὐτὸ κατ' οἰκονομία, δείχνοντας στοὺς μαθητὲς του ὅτι, ἂν καὶ ἀναστημένος, ἦταν ὁ ἴδιος, αὐτὸς ποὺ καὶ προηγουμένως ἦταν μαζί τους. Ὅταν λέγω κατ' οἰκονομία, ἀποκρούω τὴ φαντασίᾳ. Γιατὶ ἔφαγε ἀληθινὰ· ρυθμίζοντας ὁμως τὴν τροφή κατὰ τρόπο ἀσυνήθιστο, ὅπως ἐκεῖνος γνῶριζε. Γι' αὐτὸ ἔδειχνε καὶ τὰ σημάδια τῶν πληγῶν⁶⁴· κάνοντας παρόντα αὐτὰ ποὺ ἐγίναν βέβαια, ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχαν, αὐτὸς ποὺ μπορούσε νὰ κάνει τὰ πάντα. Γιατὶ τὸ σῶμα ἐκεῖνο, ποὺ εἶχε γίνει ἀνώτερο ἀπὸ κάθε ἔλλειψη καὶ κάθε ὁμοιότητα, οὔτε τροφὲς οὔτε ψηλαφήσεις χρειαζόταν. Γι' αὐτὸ καὶ λέμε ὅτι ὁ Κύριος τώρα δὲν εἶναι ἔνσαρκος, ἐπειδὴ ἔχει ἀποβάλλει τὰ σαρκικά· δηλαδὴ τὴν ἐπιθυμία τροφῆς, τὸν ὕπνο, τὸν κόπο καὶ τὰ παρόμοια, μαζί μ' αὐτὰ καὶ τὸ ἀντίτυπο. Γιατὶ τὸ σῶμα του μὲ τὴν ἀποβολὴ τῆς φθορᾶς ἐγινε ἀνενδεές καὶ ἀπαθὲς καὶ ἀψηλά-

63. Ἰω. 10,17.

64. Λουκᾶ 24,41. 44.

20 μὴν καὶ ἄκτιστον, οὗτ' αὖ ἀπερίγραφτον. Ταῦτα γὰρ μόνης θεότητος καί, ἔν' εἶπω συνελών, ὅσον μὲν ἦν δεκτικὸν θείων αὐχημάτων τὸ ἀνθρώπινον τοῦ Χριστοῦ, μετέσχεν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Λόγου διὰ τὴν ἔνωσιν, δι' ἣν καὶ σεπτὸν ἐστὶ καὶ προσκυνητόν. Ὅσον δ' οὐκ ἦν δεκτικόν, οὐ μετέσχεν, ἵνα κἀντεῦθεν τό τε
25 διάφορον τῶν φύσεων τοῦ Χριστοῦ, τό τε μοναδικὸν τοῦ προσώπου, γινώσκωμεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ'

Πρεσβεύομεν τοίνυν ἐπὶ Χριστοῦ μίαν ὑπόστασιν σύνθετον, ἐκ δύο συντεθειμένην φύσεων, θεότητος δηλονότι καὶ ἀνθρωπότητος, ἀλλήλαις ἠνωμένων κατ' αὐτὴν τὴν τοῦ Λόγου ὑπόστασιν. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὴν τοιαύτην ἔνωσιν, καθ' ὑπόστασιν
5 λέγομεν, ὅτι μία ὑπόστασις ἐκ τῶν τριῶν τῆς θεότητος ὑποστάσεων, ἥτις ἐστὶν ἡ τοῦ Υἱοῦ, τὰς δύο φύσεις ἀλλήλαις ἠνωσεν ἀσυγχύτως ἐν ἑαυτῇ τε καὶ καθ' αὐτήν. Οὐ γὰρ ὑπέστη καθ' αὐτὸ κἀν ἀκαριαίως τὸ τοῦ Χριστοῦ ἀνθρώπινον, ὡς ἂν ὑπόστασις τοῦτο λέγοιτο (καὶ γὰρ οὐκ ἐχρῆν. Τί γὰρ ἦν τὸ κέρδος
10 ἡμῖν, τὸ θεωρηθῆναι μίαν ὑπόστασιν), ἀλλὰ τὴν φύσιν ὁ Θεὸς Λόγος ἐν ἑαυτῷ προσελάβετο πᾶσαν τῆς ἀνθρωπότητος, ἵνα θεωρήσῃ πάντας ἡμᾶς. Ὅθεν μιᾶς ὑποστάσεως κηρύττομεν τὸν Χριστόν, ἐκ δύο φύσεων ἠνωμένων ἀλλήλαις ἀσυγχύτως, ἔνωσιν ἄκραν, ἀδιαιρέτων μενουσῶν ἐκ τε ἀλλήλων καὶ τῆς
15 ὑποστάσεως καθ' ἣν ἠνῶνται, τῶν δὲ φύσεων ἐχουσῶν τὸ ἀσύγχυτον καὶ τὰ προσόντα ταύταις ἀσύγχυτα τὰς θελήσεις καὶ τὰς ἐνεργείας φημί. Μένει οὖν ἡ θεϊκὴ θέλησις, θεϊκὴ καὶ ἡ ἀν-

φητο και ἀθάνατο, ὄχι ὁμως και ἄκτιστο, οὔτε ἐπίσης ἀπερίγραπτο. Γιατί αὐτὰ ἀνήκουν μόνο στη θεότητα· και γιὰ νὰ μιλήσω μὲ συντομία· ὄσο τὸ ἀνθρώπινο σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἦταν ἐπιδεκτικὸ τῶν θείων ιδιωμάτων, συμμετέσχε σ' αὐτὰ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ Λόγο λόγῳ τῆς ἔνωσης, γιὰ τὴν ὁποία εἶναι σεβαστὸ και προσκυνητὸ, ἐνῶ ὄσο δὲν ἦταν ἐπιδεκτικὸ, δὲν συμμετέσχε, γιὰ νὰ καταλάβουμε και ἀπὸ αὐτὸ και τὴ διαφορὰ τῶν φύσεων τοῦ Χριστοῦ και τὴ μοναδικότητα τοῦ προσώπου του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΗ΄

Πιστεύουμε λοιπὸν γιὰ τὸ Χριστὸ μιὰ ὑπόσταση σύνθετη, ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο φύσεις· δηλαδὴ τῆς θεότητας και τῆς ἀνθρωπότητας, ποὺ ἐνώθηκαν μεταξὺ τους στὴν ὑπόσταση τοῦ Λόγου. Γι' αὐτὸ και τὴν ἔνωση αὐτὴ τὴν λέμε ὑποστατική, ἐπειδὴ μιὰ ὑπόσταση, ἀπὸ τὶς τρεῖς ὑποστάσεις τῆς θεότητας, ποὺ εἶναι ἡ ὑπόσταση τοῦ Υἱοῦ, ἔνωσε τὶς δύο φύσεις μεταξὺ τους ἀσυγχύτως στὸν ἑαυτὸ της και αὐτοτελῶς. Γιατί δὲν ὑπῆρξε χωριστὰ οὔτε πρὸς στιγμὴν τὸ ἀνθρώπινο πρόσλημμα τοῦ Χριστοῦ, ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ λέγεται ὑπόσταση (ἄλλωστε δὲ χρειαζόταν. Γιατί ποιὸ θὰ ἦταν τὸ κέρδος γιὰ μᾶς, μὲ τὸ νὰ θεωρηθεῖ⁶⁵ μιὰ ὑπόσταση), ἀλλὰ ὁ Θεὸς Λόγος προσέλαβε στὸν ἑαυτὸ του ὄλη τὴ φύση τῆς ἀνθρωπότητας, γιὰ νὰ θεώσῃ ὄλους ἐμᾶς. Γι' αὐτὸ κηρύττουμε ὅτι ὁ Χριστὸς ἔχει μιὰ ὑπόσταση μὲ δύο φύσεις ἐνωμένες μεταξὺ τους ἀσύγχυτα μὲ ἔνωση τέλεια, οἱ ὁποῖες μένουν ἀδιαίρετες και μεταξὺ τους ἀλλὰ και ἀπὸ τὴν ὑπόσταση ἀπὸ τὴν ὁποία ἐνώθηκαν· ἐφόσον ὁμως οἱ φύσεις μένουν ἀσύγχυτες, και οἱ ιδιότητές τους εἶναι ἀσύγχυτες, ἐννοῶ οἱ θελήσεις και οἱ ἐνέργειές τους. Ἡ θεϊκὴ λοιπὸν θέληση παραμένει θεϊκὴ· και ἡ ἀνθρώπινη πάλι παραμένει ἀνθρώπινη,

65. Ὁρθότερη ἴσως εἶναι ἡ γραφὴ «θεωθῆναι», γιατί σ' ὄλη τὴ συνάφεια τοῦ κειμένου γίνεται λόγος περὶ θεώσεως.

θρωπική πάλιν ἀνθρωπική, πλὴν τεθεωμένη διὰ τὴν ἔνωσιν. Τοῦτο κἀν ταῖς ἐνεργείαις γινώσκεται. Δύο τοίνυν θελήσεις ἐν
 20 τῷ Χριστῷ· θέλων δὲ καὶ κατ' ἄμφω τὰς θελήσεις, κατ' ἄμφω
 τε τὰς ἐνεργείας ἐνεργῶν, εἷς ὁ αὐτὸς θεάνθρωπος, μὴ διαιρού-
 μενος εἰς Θεὸν ἰδικῶς καὶ εἰς ἄνθρωπον ἰδικῶς, ἀλλ' εἷς ἀμε-
 ρίστως ὑπάρχων, Θεὸς καὶ ἄνθρωπος ὁ αὐτός, ταυτὸν δ' εἰ-
 πεῖν, Θεὸς καὶ ἀνὴρ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'

Ὅθεν θεανδρικήν ἐνέργειαν ὁ εἰπὼν, οὐ σύγχυσιν ταῖς φυ-
 σικαῖς ἐνεργείαις εἰσήγαγεν, ἀλλὰ τὴν εἰς ἄκρον αὐτῶν παρέ-
 στησεν ἔνωσιν καὶ τὸ τεθεῶσθαι τὴν ἀνθρωπίνην ἐνέργειαν.
 Ὡσπερ γὰρ ἐν Χριστῷ διὰ τῆς ἐνώσεως ἡ ἀνθρωπίνη τεθεώ-
 5 το φύσις, οὕτω δὴ καὶ ἡ θέλησις συντεθέωτο καὶ ἡ ἐνέργεια.
 Διὸ δὴ τερατουργῶντος αὐτοῦ, τοῖς θεϊκοῖς ἐνεργήμασι τὰ ἀν-
 θρωπικὰ συνεζεύγνυτο. Κἀκ τῶν ἀνθρωπικῶν ἐνεργημάτων,
 λόγου δηλονότι καὶ ἀφῆς καὶ τῶν τοιούτων, αἱ θεοσημεῖται προ-
 ἔβαινον. Καθάπερ σιδήρου τμητικοῦ πυρωθέντος καὶ τέμνοντος
 10 καὶ καίοντος ἐν ταυτῷ καὶ ἡ τομὴ μετὰ τῆς καύσεως γίνεται
 καὶ ἡ καῦσις ἀχώριστος ἐστὶ τῆς τομῆς. Καὶ ἡ τῶν ἐνεργειῶν
 συνδρομὴ τὸ ἐνιαῖον εἰσφέρει ταύταις, οὐ κατὰ φύσιν, ἀλλὰ
 καθ' ἔνωσιν. Ὁ τοίνυν θεανδρικήν φήσας ἐνέργειαν, διὰ μὲν τῆς
 ἐνικῆς προφορᾶς τὸ τὰς δύο ἐνεργείας ἐν εἶναι τῇ συνελεύσει
 15 καὶ μὴ διακεκρίσθαι ταύτας πραγματικῶς δεδήλωκεν. Ἐν δὲ
 τῷ εἰπεῖν θεανδρικήν, θεῖαν δηλονότι καὶ ἀνδρικήν, τὸ τῶν
 ἐνεργειῶν τῇ φύσει διάφορον καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν ἔδειξεν. Ἄλ-
 λως δὲ δύο τινὰ δηλοῦντος τοῦ τῆς ἐνεργείας ὀνόματος (ἐνέρ-
 γεια γὰρ φυσικὴ ἐστίν, ἡ τῆς ἐνοικούσης τῇ φύσει δυνάμεως
 20 πρόβασις εἰς ἔργου τινὸς ἐκπλήρωσιν, ἣτις ἐν τῷ ἐνεργεῖν ἔχει
 τὸ εἶναι, καθὼς ἡ δύναμις ἐν τῷ πεφυκέναι καὶ δύνασθαι. Λέ-
 γεται πάλιν ἐνέργεια καὶ ἡ τοῦ ἔργου ἐκπλήρωσις, αὐτὸ τὸ

ἀλλὰ θεωμένη, ἐξαιτίας τῆς ἐνώσεως. Αὐτὸ συμβαίνει καὶ μὲ τις ἐνέργειες. Δύο λοιπὸν θελήσεις ὑπάρχουν στὸ Χριστό· ὁμως θέλοντας καὶ μὲ τις δύο θελήσεις καὶ ἐνεργώντας μὲ τις δύο ἐνέργειες, εἶναι ἓνας καὶ ὁ αὐτὸς Θεάνθρωπος, ὁ ὁποῖος δὲν διαιρεῖται σὲ Θεὸ εἰδικὰ καὶ σὲ ἄνθρωπο εἰδικὰ, ἀλλὰ εἶναι ἓνας ἀχώριστος Θεὸς καὶ ἄνθρωπος ὁ ἴδιος, μὲ ἄλλα λόγια, Θεὸς καὶ ἄνθρωπος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΘ΄

Γι' αὐτό, ὁποῖος μιλάει γιὰ θεανδρική ἐνέργεια, δὲν εἰσάγει σύγχυση στὶς φυσικὲς ἐνέργειες, ἀλλὰ ἐκφράζει τὴν τέλεια ἐνωσὴ τους καὶ ὅτι θεώθηκε ἡ ἀνθρώπινη ἐνέργεια. Γιατί, ὅπως στὸ Χριστὸ μὲ τὴν ἐνωσὴ θεώθηκε ἡ ἀνθρώπινη φύση, ἔτσι λοιπὸν θεώθηκαν μαζὶ καὶ ἡ θέληση καὶ ἡ ἐνέργεια. Γι' αὐτὸ καὶ ὅταν θαυματουργοῦσε αὐτός, μὲ τις θεϊκὲς ἐνέργειες ἦταν στενὰ συνδεδεμένες καὶ οἱ ἀνθρώπινες. Καὶ μὲ τις ἀνθρώπινες ἐνέργειες, τὸν λόγο δηλαδὴ καὶ τὴν ἀφή καὶ τὰ τέτοια, γινόταν τὰ θαύματα. Ὅπως, ὅταν ἓνα σιδερένιο κοφτερὸ ἐργαλεῖο πυρακτωμένο κόβει καὶ καίει ταυτόχρονα, καὶ τὸ κόψιμο γίνεται μαζὶ μὲ τὸ κάψιμο, καὶ ἡ καύση εἶναι ἀχώριστη ἀπὸ τὸ κόψιμο. Καὶ ἡ συνεργασία τῶν ἐνεργειῶν δείχνει τὴν ἐνότητα σ' αὐτές, ὄχι κατὰ τὴ φύση, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐνωσὴ. Αὐτὸς λοιπὸν ποὺ εἶπε θεανδρική ἐνέργεια, μὲ τὴν μονολεκτικὴ προφορὰ δήλωσε ὅτι οἱ δύο ἐνέργειες εἶναι ἓνα μὲ τὴν ἐνωσὴ, καὶ δὲ διακρίνονται στὴν πράξη. Λέγοντας θεανδρική, δηλαδὴ θεία καὶ ἀνθρώπινη, ἔδειξε τὴ διαφορὰ τῶν ἐνεργειῶν ὡς πρὸς τὴ φύση τους, καὶ στὴ συνέχεια τὴν ἐνωσὴ τους. Ἄλλωστε τὸ ὄνομα τῆς ἐνέργειας δηλώνει δύο πράγματα (γιατὶ φυσικὴ ἐνέργεια εἶναι ἡ χρησιμοποίησις τῆς δυνάμεως ποὺ ὑπάρχει μέσα στὴ φύση γιὰ τὴν ἐκτέλεση ἐνὸς ἔργου, ἡ ὁποία ἔχει τὴν ὑπαρξή της, ὅταν ἐνεργεῖ, ὅπως ἡ δύναμη στὴ φύση καὶ στὸ ὅτι δύναται. Λέγεται ἐπίσης ἐνέργεια καὶ ἡ ἐκτέλεσις τοῦ ἔργου, ἡ ἴδια δηλαδὴ ἡ

ἐνεργητικόν, ὁ τοῦ πράγματος ἀποτελεσμός, ἡ πρᾶξις αὐτή·
 τοῦτο δὴ τὸ δεύτερον σημαινόμενον τῆς ἐνεργείας προσαρμο-
 25 στέον τῇ θεναδρικῇ. Θεανθρώπου γὰρ ὑπάρχοντος τοῦ Χριστοῦ
 καὶ πᾶσα πρᾶξις αὐτοῦ θεανθρωπικὴ καὶ θεανδρική. Τὸ δὲ
 οὕτω λέγειν οὐ φέρει σύγχυσιν ταῖς ἐνεργείαις, ἀλλ' ἓνα καὶ τὸν
 αὐτὸν εἶναι διασαφεῖ τὸν ἐνεργοῦντα, καὶ θεϊκῶς καὶ ἀνθρωπι-
 κῶς, οὔτε τὰ θεῖα κατὰ Θεόν, ἀνθρωπος γάρ, οὔτε κατ' ἀνθρω-
 30 πον τὰ ἀνθρώπινα, Θεὸς γάρ. Ὡσαύτως καὶ ὁ μίαν φύσιν εἰρη-
 κῶς τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην, οὐ μιᾶς φύσεως τὸν Κύ-
 ριον ἐδογμάτισε. Τὸ γὰρ σεσαρκωμένην προσθεῖς, τὴν τοιαύτην
 ἀνεῖλεν ὑπόνοιαν. Ἐτέρα γὰρ ἢ τοῦ Λόγου φύσις, ἦγουν ἢ θεία,
 καὶ ἕτερα πάλιν ἢ τῆς σαρκός, ἦγουν ἢ ἀνθρωπικὴ συνεκδοχι-
 35 κῶς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ'

Ἔτερον θέλημα τῆς θείας φύσεως καὶ ἕτερον τῆς ἀνθρω-
 πικῆς. Θέλημα δὲ τὴν θέλησιν λέγομεν, αὐτὴν τὴν δύναμιν τὴν
 θελητικὴν, ἣτις ἐστὶ θέλημα φυσικόν. Τὸ τοίνυν τῆς ἀνθρωπί-
 νης θέλημα φύσεως ὁ Κύριος προσλαβόμενος καὶ θεώσας
 5 αὐτό, διετήρησεν ὅπερ ἦν κατὰ φύσιν ἀνθρώπινον. Καὶ τοῦτο
 παραστῆσαι βουλόμενος ἐναργῶς, εἰσελθὼν εἰς οἶκον ἐν τοῖς
 μέρεσι Τύρου καὶ Σιδῶνος, οὐδένα ἠθέλησε γινῶναι καὶ οὐκ
 ἠδυνήθη λαθεῖν. Οἰκονομικῶς γὰρ θελήσας λαθεῖν οὐ δεδύνη-
 το, διδάσκων ἡμᾶς διὰ τῶν πραγμάτων αὐτῶν, ὅτι τὸ τῆς ἀν-
 10 θρωπίνης φύσεως θέλημα τὸ ἀσθενὲς ὁ πανσθενῆς οὐκ ἀπεδο-
 κίμασεν, ἀλλ' οὐσιωδῶς ὤκειώσατο καὶ αὐτό, τὴν ἡμετέραν
 ὄλην φύσιν μετὰ πάντων τῶν κατὰ φύσιν ἀναλαβών. Λέγεται
 μὲν οὖν θέλημα προηγουμένως ἢ θέλησις, ἣτις ἐστὶ θέλημα φυ-

πράξη)· αὐτὴ λοιπὸν τῇ δευτέρῃ σημασίᾳ τῆς ἐνέργειας πρέπει νὰ τὴν προσαρμόσουμε στὴ θεανδρική. Γιατί, ἀφοῦ ὁ Χριστὸς εἶναι θεάνθρωπος, καὶ κάθε πράξη του εἶναι θεανθρώπινη καὶ θεανδρική. Τὸ νὰ τὴν ὀνομάζουμε ἔτσι, δὲ φέρνει σύγχυση στὶς ἐνέργειες, ἀλλὰ διευκρινίζει ὅτι αὐτὸς ποὺ ἐνεργεῖ εἶναι ἕνας καὶ ὁ αὐτός, καὶ θεϊκὰ καὶ ἀνθρώπινα· οὔτε τὰ θεϊκὰ ὡς Θεός, γιατί εἶναι ἄνθρωπος, οὔτε τὰ ἀνθρώπινα ὡς ἄνθρωπος, γιατί εἶναι Θεός. Ἐπίσης καὶ αὐτὸς ποὺ εἶπε μία φύση τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκωμένη, δὲ δογματίσει ὅτι ὁ Κύριος εἶχε μία φύση. Γιατί, προσθέτοντας τὴ λέξη ‘σαρκωμένη’, ἔδωξε τὴν ὑπόνοια αὐτῇ. Γιατί ἄλλη εἶναι ἡ φύση τοῦ Λόγου, δηλαδή ἡ θεϊκὴ, καὶ ἄλλη πάλι ἡ φύση τῆς σάρκα, δηλαδή ἡ ἀνθρώπινη κατὰ συνεκδοχή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Κ΄

Ἄλλο τὸ θέλημα τῆς θείας φύσεως καὶ ἄλλο τῆς ἀνθρώπινης. Θέλημα λέμε τὴ θέληση, αὐτὴ τὴ θελητικὴ δύναμη, ἡ ὁποία εἶναι θέλημα φυσικό. Ὁ Κύριος λοιπὸν προσλαμβάνοντας τὸ θέλημα τῆς ἀνθρώπινης φύσεως καὶ θεώνοντάς το, τὸ διατήρησε ὅπως ἦταν κατὰ φύσιν ἀνθρώπινο. Καὶ αὐτὸ θέλοντας νὰ τὸ παραστήσει ὀλοκάθαρα, ὅταν μπῆκε σὲ κάποιο σπῖτι στα μέρη τῆς Τύρου καὶ Σιδώνας, θέλησε νὰ μὴ τὸν γνωρίσει κανεὶς, ἀλλὰ δὲν μπόρεσε νὰ διαφύγει τὴν προσοχὴ τοῦ κόσμου⁶⁶. Ἐνῶ δηλαδή θέλησε νὰ διαφύγει τὴν προσοχὴ, κατ’ οἰκονομία δὲν μπόρεσε, διδάσκοντάς μας μὲ τὰ πράγματα αὐτά, ὅτι τὸ ἀσθενικὸ θέλημα τῆς ἀνθρώπινης φύσεως ὁ παντοδύναμος δὲν τὸ ἀποδοκίμασε, ἀλλὰ στὴν οὐσία τὸ οἰκειώθηκε, προσλαμβάνοντας ὀλόκληρη τὴ φύσιν μας μὲ ὅλα τὰ κατὰ φύσιν. Λέγεται λοιπὸν θέλημα καταρχὴν ἡ θέληση, ἡ ὁποία, ὅπως δηλώθηκε, εἶναι θέλημα φυσικό. Θέλημα λέγεται καὶ τὸ

66. Μάρκ. 7,24.

σικόν, ὡς δεδήλωται. Λέγεται θέλημα καὶ αὐτὸ τὸ θελητόν,
 15 ὅπερ ἐν ἀνθρώποις ἐστὶν ὑποστατικόν, οὐ τὸ αὐτὸ πάση τῇ φύ-
 σει προσόν. Τῷ μὲν γὰρ τῶν ἀνθρώπων, τὸ ἰδιάζειν τυχόν τε-
 θέληται, τῷ δέ, τὸ παρρησιάζεσθαι· καὶ τῷ μὲν, τὸ γηπονεῖν,
 τῷ δέ, τὸ ναυτίλλεσθαι· καὶ ἄλλω πάλιν ἄλλο τι κατὰ γνώμην
 ἐστί. Πολλάκις δὲ τῷ αὐτῷ καὶ ἐνὶ διάφορον καὶ ἄλλοτε ἄλλο
 20 τὸ θελητόν. Καλεῖται δὲ τὸ τοιοῦτον ὑποστατικόν, θέλημα
 γνωμικόν.

Τοιγαροῦν ὁ Κύριος ἐπειδὴ δύο φύσεων ὠμολόγηται, δύο
 κεκτῆσθαι καὶ θελήματα πιστεύεται φυσικά, θεῖόν τε καὶ ἀν-
 θρώπινον, ἡγουν δυνάμεις δύο θελητικὰς ἀλλήλων διαφερού-
 25 σας τῷ λόγῳ τῆς φύσεως. Ἐπεὶ δὲ μιᾶς ὑποστάσεως ἐγνωσται,
 σφαλερὸν εἶπεῖν ἐπ' αὐτοῦ διάφορα θελήματα γνωμικά. Τὸ γὰρ
 θελητόν ἐν, ὅτι καὶ ὁ θέλων εἷς, τῆς ἀνθρωπικῆς αὐτοῦ θελήσε-
 ως πρὸς τὸ οἰκεῖον θελητόν κινουμένης, ὅτε τοῦτο τῇ θεϊκῇ θε-
 λήσει αὐτοῦ θελητόν κινουμένης, ὅτε τοῦτο τῇ θεϊκῇ θελήσει
 30 αὐτοῦ θελητόν ἦν καὶ ἐφ' ὅσον ἦν θελητόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ'

Διχῶς δὲ τῆς γνώμης λεγομένης· λέγεται γὰρ γνώμη καὶ ἡ
 ἀπλῶς ροπή πρὸς τὸ θελητόν, ὡς ἐλλόγως γινομένη καὶ μετὰ
 γνώσεως ἐν τοῖς λογικοῖς. Λέγεται γνώμη καὶ ἡ ἐκ προβουλεύ-
 σεως καὶ κρίσεως περὶ τι διάθεσις· οὐκ ἀσφαλὲς ἢ γνώμην ἢ
 5 θέλημα γνωμικὸν εἶπεῖν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸ τῆς γνώμης
 δεύτερον σημαίνόμενον, διὰ τὸ συνεισάγεσθαι τούτοις τὴν
 ἀγνοίαν. Εἰ γὰρ καὶ τὴν ἀγνοοῦσαν ὁ Κύριος φύσιν ἔλαβεν,
 ἀλλὰ τῶν θείων ἀύχημάτων ταύτῃ μετέδωκε. Καὶ ἦν ἡ τοῦ Κυ-
 ρίου ψυχὴ πᾶσαν ἐχουσα σοφίαν, θείαν ἅμα δὴ καὶ ἀνθρωπι-
 10 κῆν, πᾶσαν γνῶσιν τῶν γεγονότων, τῶν ὄντων, τῶν ἐσομένων,
 οὐ φύσει, οὐ χάριτι, διὰ δὲ τὴν πρὸς αὐτὸν τὸν μόνον σοφὸν καὶ

ἴδιο τὸ θελητό, τὸ ὁποῖο στοὺς ἀνθρώπους εἶναι ὑποστατικό, γιατί δὲν χαρακτηρίζει ὀλόκληρη τὴν ἀνθρώπινη φύση. Διότι ἓνα μέρος τῶν ἀνθρώπων ἴσως θέλει νὰ ἰδιωτεύει, ἐνῶ ἄλλο μέρος νὰ ἐμφανίζεται δημόσια· ἄλλο ἐπίσης νὰ καλλιεργεῖ τὴ γῆ, ἄλλο νὰ ταξιδεύει μὲ πλοῖο, καὶ ἄλλο πάλι ἔχει κάτι ἄλλο στὸ μυαλό του. Πολλές φορές σὲ ἓνα καὶ τὸν αὐτὸ ἄνθρωπο ὑπάρχει διαφορετικὸ κάθε φορά θελητό. Αὐτὸ τὸ ὑποστατικὸ θέλημα καλεῖται θέλημα γνωμικό.

Ὁ Κύριος λοιπόν, ἐπειδὴ ὁμολογεῖται ὅτι ἔχει δύο φύσεις, πιστεύεται ὅτι ἔχει καὶ δύο φυσικὰ θελήματα, καὶ θεῖο καὶ ἀνθρώπινο· δηλαδή δύο δυνάμεις θελητικές, πού διαφέρουν μεταξύ τους ὡς πρὸς τὸ λόγο τῆς κάθε φύσεως. Ἐπειδὴ ὁμοῦς ἔχει μία ὑπόσταση, εἶναι σφάλμα νὰ λέμε ὅτι ὑπάρχουν σ' αὐτὸν δύο θελήματα γνωμικά. Γιατί τὸ θελητό εἶναι ἓνα, ἀφοῦ καὶ ἐκεῖνος πού θέλει εἶναι ἓνας, ἐνῶ ἡ ἀνθρώπινη θέλησή του ἐνεργεῖ ἀντίστοιχα πρὸς τὸ δικό της θελητό, ὅταν αὐτὸ εἶναι θελητό καὶ στὴ θεϊκὴ θέληση καὶ ἐφόσον εἶναι θελητό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΑ΄

Ἄλλὰ καὶ ἡ γνώμη λέγεται μὲ διπλῆ ἔννοια· διότι λέγεται γνώμη καὶ ἡ ἀπλῆ κλίση πρὸς τὸ θελητό, ἐπειδὴ γίνεται στοὺς λογικοὺς λογικὰ καὶ ὕστερα ἀπὸ γνώμη. Λέγεται ὁμοῦς γνώμη καὶ ἡ διάθεση πού ἐκδηλώνεται ὕστερα ἀπὸ προμελέτη καὶ κρίση γιὰ κάτι. Δὲν εἶναι σωστὸ νὰ χρησιμοποιήσουμε στὸ Χριστὸ τὸν ὄρο γνώμη ἢ γνωμικὸ θέλημα μὲ τὴ δεύτερη σημασία τοῦ ὄρου γνώμη, ἐπειδὴ ὑπεισέρχεται σ' αὐτὰ ἡ ἄγνοια. Γιατί, μολονότι ὁ Κύριος ἔλαβε καὶ τὴν ἀγνοοῦσα ἀνθρώπινη φύση, ὁμοῦς μετέδωσε σ' αὐτὴν τὰ θεϊκὰ ιδιώματα. Καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ Κυρίου εἶχε ὅλη τὴ θεϊκὴ σοφία, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ τὴν ἀνθρώπινη· ὅλη τὴ γνώση αὐτῶν πού ἐγίναν, πού ὑπάρχουν καὶ πού θὰ γίνουν· ὄχι ἐκ φύσεως, ἀλλὰ κατὰ χάρη, καὶ ἐξαιτίας τῆς ὑποστατικῆς ἔνωσης πρὸς αὐτὸν τὸν μόνο σοφὸ, πού γνωρίζει

πάντα καὶ πρὸ τῆς αὐτῶν γενέσεως εἰδὸτα προαιωνίως, καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν. Ποίας οὖν ἐχρηζεν αὐτῆ βουλή; Τίνος τῶν μετὰ τὴν βουλήν ἢ πάντα γινώσκουσα, καθὼς ἔφημεν;

- 15 *Εἰ δέ ποτε πεινῶντα τὸν Κύριον ἐλθεῖν γέγραπται πρὸς συκῆν καρπὸν οὐκ ἔχουσαν, εἰ ἄρα εὐρήσει τι ἐν αὐτῇ καὶ οὐχ εὗρεν, εἰ μὴ φύλλα, καθ' ὑπόνοιαν ὁ τοιοῦτος τοῦ λόγου σχηματισμός, καθὼς ἂν ὑπενόησεν ἴσως ὁ τὴν αὐτοῦ πρὸς τὴν συκῆν κατιδὼν ἔλευσιν, μὴ μέντοι τὸν τῆς οἰκονομίας λόγον εἰδώς.*
- 20 *Τίνι γὰρ ἂν καὶ τῶν τυχόντων ἠγνοήθη τὸ πρόδηλον, ἐπεὶ καιρὸς σύκων οὐκ ἦν; Ἄλλ' ὡς ἂν ὁ τὸ πᾶν ἰσχύων ἐνδείξεται κατὰ καιρὸν, ὅτι μὴ μόνον εὐεργετικὴν ἔχει δύναμιν, ἀλλὰ γε καὶ τιμωρητικὴν. Καὶ ὡς ὅπερ, εἴ ἐθέλοι, λόγω μόνῳ τοὺς σταυρώσαντας ἀποξηρανεῖ, τὴν πείναν καὶ τὴν πρὸς τὴν συκῆν*
- 25 *ἔλευσιν προηγούμενα τίθησι τῆς τοιαύτης ἐνδείξεως ὁ σοφὸς καὶ φιλόανθρωπος. Διὰ τοι τοῦτο καὶ παρὰ τὸ εἰωθὸς ἢ πείνα πρωΐας οὐσης, καθὼς τεθέλητο. Τοιγαροῦν ἢ πρὸς τὴν συκῆν ἄφιξις, ὡσαύτως καὶ ἡ περὶ τοῦ Λαζάρου πεῦσις ὅποι τέθειτο θανῶν ἐκεῖνος, καὶ εἴ τι παραπλήσιον, οὐκ ἀγνοίας, ἀλλ' οἰκο-*
- 30 *νομίας καὶ προσφόρου συγκαταβάσεως.*

- Κατὰ μὲν οὖν τὸ δεύτερον τῆς γνώμης καὶ τῆς προαιρέσεως σημαίνονμενον, οὔτε γνώμην, οὔτε προαίρεσιν εἶπομεν ἂν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ. Κατὰ δὲ τὸ πρῶτον, καὶ κατὰ γνώμην Θεοῦ τόδε τι διαπεπράχθαι φαμέν, τουτέστι θελητὸν τῷ Θεῷ καὶ*
- 35 *ἀποδεκτὸν τὸ πραχθέν, ὡς εἰ λέγομεν τὸν Δαβὶδ βασιλευκέναι κατὰ γνώμην Θεοῦ. Καὶ προαιρετικὸς μὲν ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος, προαιρετικὸν δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον εἴρηται. Δέον οὖν ἐρευνᾶσθαι τὴν λέξιν ἐν ἅπασιν, εἰ πλείω δηλοῖ τοῦ ἑνός, καὶ μετ' εὐκρινείας τοῦ λόγου προβαίνειν πρὸς τὰ δηλούμενα.*
- 40 *Πολλὴ γὰρ ἢ ἐκ τῆς ὁμωνυμίας ἀπάτη καὶ πρῶτος αὕτη τρόπος ἐν τοῖς σοφίσμασιν.*

προαιωνίως τὰ πάντα καὶ πρὶν ἀκόμα γίνουιν. Ποιὰ λοιπὸν σκέψη εἶχε ἀνάγκη ἡ ψυχὴ τοῦ Κυρίου; Ποιὸ ἀπὸ ὧσα ἀκολουθοῦν τῇ σκέψει, αὐτὴ ποῦ, ὅπως εἶπαμε, γνωρίζει τὰ πάντα;

Ἐὰν πάλι πῆγε κάποτε ὁ Κύριος πεινασμένος, ὅπως εἶναι γραμμένο, σὲ κάποια συκιά ποῦ δὲν εἶχε καρπὸ, μήπως καὶ βρεῖ κάτι σ' αὐτήν, καὶ δὲ βρῆκε παρὰ μόνον φύλλα, αὐτὸς ὁ σχηματισμὸς τοῦ λόγου γίνεται ὑποθετικά, διότι ἴσως ὑπέθεσε αὐτὸ ἐκεῖνος ποῦ τὸν εἶδε νὰ πηγαίνει στὴ συκιά, μὴ γνωρίζοντας ὅμως τὸ λόγο τῆς οἰκονομίας. Γιατὶ σὲ ποιὸν ἀπὸ τοὺς παρόντες δὲν ἦταν γνωστὸ τὸ ὀλοφάνερο, ἀφοῦ δὲν ἦταν ἐποχὴ τῶν σύκων; Αὐτὸ ἐγίνε γιὰ νὰ δείξει εὐκαιριακά, αὐτὸς ποῦ μποροῦσε νὰ κάνει τὸ πᾶν, ὅτι δὲν ἔχει μόνον εὐεργετικὴ δύναμη, ἀλλὰ καὶ ἐπιτιμητικὴ· καὶ ὅτι, ἂν θέλει, μόνον μὲ τὸν λόγο του θὰ ἀποξηράνει αὐτοὺς ποῦ πρόκειται νὰ τὸν σταυρώσουν· τὴν πείνα καὶ τὸν ἔρχομό στὴ συκιά τὰ θέτει σὰν δεδομένα αὐτοῦ ποῦ ἠθελε νὰ δείξει ὁ σοφὸς καὶ φιλόανθρωπος. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ σημειώνεται ἡ πείνα παρὰ τῇ συνήθειᾳ, ἐνῶ ἦταν πρῶτῃ, ἔτσι ὅπως θέλησε. Ἐπομένως καὶ ἡ μετάβαση στὴ συκιά, καθὼς ἐπίσης καὶ ἡ ἐρώτηση γιὰ τὸν Λάζαρο, ὅταν ἐκεῖνος πέθανε, ποῦ εἶναι θαμμένος, καὶ ὁ,τιδήποτε ἄλλο παραπλήσιο, δὲν εἶναι δεῖγμα ἀγνοίας, ἀλλὰ οἰκονομίας καὶ συγκατάβασης ὠφέλιμης.

Σύμφωνα λοιπὸν πρὸς τὴ δευτέρη σημασία τῶν ὄρων γνώμη καὶ προαίρεση, οὔτε γνώμη οὔτε προαίρεση μποροῦμε νὰ ποῦμε γιὰ τὸ Χριστό. Ἐνῶ κατὰ τὴν πρώτην σημασίαν, λέμε ὅτι σύμφωνα μὲ τὴν γνώμη τοῦ Θεοῦ ἔχει γίνε αὐτὸ τὸ κάτι, δηλαδὴ ὅτι εἶναι θελητὸ στὸ Θεὸ καὶ ἀποδεκτὸ αὐτὸ ποῦ ἐγίνε, ὅπως ἂν λέγαμε ὅτι ὁ Δαβὶδ βασιλεύσε κατὰ τὴν γνώμη τοῦ Θεοῦ. Καὶ προαιρετικὸς βέβαια λέγεται ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ προαιρετικὸ λέγεται καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Πρέπει λοιπὸν σὲ ὅλα νὰ ἐρευνᾶται ἡ λέξις, μήπως σημαίνει περισσότερα ἀπὸ ἓνα πράγματα, καὶ νὰ ἐρευνῶν μὲ σαφήνεια οἱ λόγοι τὰ σημαίνοντα. Γιατὶ εἶναι μεγάλη ἡ ἀπάτη ποῦ γίνεται ἀπὸ τὴν συνωνυμία, καὶ αὐτὴ εἶναι τὸ πρῶτον μέσον στὰ σοφίσματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ'

Οὕτω τοι καὶ τὸ Θεὸς ὄνομα καὶ τὸ ἄνθρωπος, ποτὲ μὲν
 φύσιν σημαίνει, ποτὲ δ' ὑπόστασιν. Ἡ δὲ θεότης ὡσαύτως καὶ ἡ
 ἀνθρωπότης, φύσιν αἰεὶ μόνην, ἀλλ' οὐποτε καὶ ὑπόστασιν. Τὸ
 δὲ Χριστὸς ὑπόστασιν δηλοῖ σύνθετον, ἐκ θεότητός τε καὶ ἀν-
 5 θρωπότητος. Καὶ τὸ χρίσαν μὲν ἡ θεότης, ἡ ἀνθρωπότης δὲ τὸ
 χρισθέν. Χρίσιν δὲ νοητέον τὴν ὄλου τοῦ χρίσματος εἰς ὄλον τὸ
 χρισθέν περιχώρησιν. Οὕτω γὰρ ἂν εἴη τὸ τὴν χρίσιν δεδεγμέ-
 νον ταῖς ἀληθείαις ὄλον χριστόν. Τὸ γὰρ ἐπιπολαίως χρισθέν,
 ἐκ μέρους χριστόν, ἀλλ' οὐχ ὀλικῶς· ὅθεν οὐδὲ κυρίως χριστόν.
 10 Διὸ βασιλεῖς τε καὶ ἀρχιερεῖς τῷ ἐλαίῳ χριδόμενοι καὶ τὴν ἐπι-
 πόλαιον δεχόμενοι χρίσιν, οὐ κυρίως χριστοί. Εἰ δὲ ἡ χάρις εἰς
 βάθος διὰ τοῦ χρίσματος, οὐδὲ πάλιν κυρίως χριστοί. Χάριτι
 γὰρ καὶ ἐπίκηροι. Μόνος τοίνυν ὁ Κύριος κυρίως χριστός, ὡς
 ὄλος δι' ὄλου καὶ οὐ χάριτι, τῇ δὲ καθ' ὑπόστασιν ἐνώσει, καὶ αἰ-
 15 δίως χριστός.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ'

Εἰδέναι μέντοι χρῆ ὅτι τῶν ἐπὶ Χριστοῦ λεγομένων τρόποι
 γενικοὶ εἰσι τέσσαρες. Τὰ μὲν γὰρ καὶ πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως
 ἀρμόσει αὐτῷ, τὰ δὲ ἐν τῇ ἐνώσει, τὰ δὲ μετὰ τὴν ἐνωσιν, τὰ δὲ
 μετὰ τὴν ἀνάστασιν. Καὶ τῶν πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως μὲν
 5 τρόποι εἰσὶν ἕξ. Τὰ μὲν γὰρ αὐτῶν τὸ συναφὲς τῆς φύσεως καὶ
 τὸ πρὸς τὸν Πατέρα ὁμοούσιον δηλοῖ, ὡς τὸ «ἐγὼ καὶ ὁ Πα-
 τὴρ ἐν ἑσμεν»· καὶ «ὁ ἑωρακὼς ἐμέ, ἑώρακε τὸν Πατέρα»· καὶ
 τὸ «ὃς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων», καὶ τὰ τοιαῦτα. Τὰ δὲ τὸ τέ-

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΒ΄

Ἔτσι λοιπὸν καὶ τὰ ὀνόματα Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ἄλλοτε σημαίνουν φύση καὶ ἄλλοτε ὑπόστασις. Ἐνῶ ἡ θεότητα καθὼς καὶ ἡ ἀνθρωπότητα πάντοτε μόνο φύση, ἀλλὰ οὐδέποτε ὑπόστασις. Τὸ ὄνομα πάλι Χριστὸς σημαίνει ὑπόστασις σύνθετη, ἀπὸ θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα. Ἡ θεότητα εἶναι ἐκείνη πού τὸν ἔχρισε, ἐνῶ ἡ ἀνθρωπότητα ἐκεῖνο πού χρίσθηκε. Καὶ χρίσις πρέπει νὰ ἐννοοῦμε τὴν περιχώρησις ὄλου τοῦ χρίσματος σὲ ὄλο τὸ χρισμένο. Γιατὶ ἔτσι θὰ εἶναι αὐτό, πού δέχθηκε τὴ χρίσις, χρισμένο ὀλόκληρο μὲ τὶς ἀλήθειες, ἀφοῦ ἐκεῖνο πού χρίσθηκε ἐπιπόλαια, εἶναι ἐν μέρει χρισμένο. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, πού χρίονται μὲ τὸ λάδι καὶ δέχονται ἐπιπόλαιη χρίσις, δὲν εἶναι στὴν κυριολεξία χριστοὶ. Μολονότι ἡ χάρις προχωρεῖ σὲ βάθος μὲ τὸ χρίσμα, πάλι δὲν εἶναι στὴν κυριολεξία χριστοὶ. Γιατὶ εἶναι κατὰ χάρις χριστοὶ καὶ προσωρινοί. Μόνο λοιπὸν ὁ Κύριος εἶναι κυριολεκτικὰ Χριστὸς, ἐπειδὴ χρίσθηκε καθ' ὀλοκληρίαν καὶ ὄχι κατὰ χάρις, καὶ ἐξαιτίας τῆς ὑποστατικῆς ἔνωσις εἶναι καὶ αἰώνια χρισμένους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΓ΄

Πρέπει ὁμως νὰ γνωρίζουμε ὅτι ὄλα ὄσα λέγονται γιὰ τὸ Χριστὸ χωρίζονται σὲ τέσσερις κατηγορίες. Γιατὶ ἄλλα ἀναφέρονται στὰ πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεώς του, ἄλλα στὴν ἔνωσις, ἄλλα στὰ μετὰ τὴν ἔνωσις καὶ ἄλλα στὰ μετὰ τὴν ἀνάστασις. Καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεώς του εἶναι ἔξι εἰδῶν. Γιατὶ ἄλλα ἀπὸ αὐτὰ φανερώνουν τὴ σχέση τῆς φύσεως καὶ τὸ ὁμοούσιό του πρὸς τὸν Πατέρα, ὅπως τό, «ἐγὼ καὶ ὁ Πατέρας εἶμαστε ἔνω»⁶⁷, καὶ «αὐτὸς πού εἶδε ἐμένα, εἶδε τὸν Πατέρα»⁶⁸, καὶ «αὐτὸς, ἂν καὶ εἶχε μορφὴ Θεοῦ»⁶⁹ καὶ τὰ παρόμοια. Ἄλλα σημαίνουν τὸ τέλειο τῆς ὑποστάσεώς του, ὅπως τό, «Υἱὸς τοῦ

67. Ἰω. 10,30.

68. Ἰω.14,9.

69. Φιλίπ. 2,6.

λειον τῆς ὑποστάσεως, ὡς τὸ «Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ χαρακτήρ
10 τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ»· καὶ τὸ «μεγάλῃς βουλήσιν Ἄγγελος,
θαυμαστὸς σύμβουλος» καὶ τὰ ὅμοια.

Τὰ δέ, τὴν ἐν ἀλλήλαις τῶν ὑποστάσεων περιχώρησιν, ὡς
τὸ «ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί»· καὶ τὴν ἀνεκφοί-
τητον ἰδρυσιν, ὡς Λόγος, σοφία καὶ δύναμις καὶ ἀπαύγασμα.
15 Ὁ τε γὰρ Λόγος ἐν τῷ νῶ (Λόγον δέ φημι τὸν οὐσιώδη), καὶ ἡ
σοφία ὁμοίως, καὶ ἐν τῷ δυναμένῳ ἢ δύναμις, καὶ ἐν τῷ φωτὶ
τὸ ἀπαύγασμα ἀνεκφοιτήτως ἰδρυται ἐξ αὐτοῦ πηγαζόμενον. Τὰ
δέ, ὡς ἐξ αἰτίου τοῦ Πατρὸς, ὡς «ὁ Πατὴρ μου μείζων μου
ἐστίν». Ἐξ αὐτοῦ γὰρ ἔχει τό τε εἶναι καὶ πάντα ὅσα ἔχει τὸ μὲν
20 εἶναι γεννητῶς, καὶ οὐ δημιουργικῶς, ὡς τὸ «ἐγὼ ἐκ τοῦ Πα-
τρὸς ἐξῆλθον», καὶ «ἐγὼ ζῶ διὰ τὸν Πατέρα». Πάντα δὲ ὅσα
ἔχει οὐ μεταδοτικῶς, οὔτε διδακτικῶς, ἀλλ' ὡς ἐξ αἰτίου, ὡς
τὸ «οὐ δύναται ὁ Υἱὸς ποιεῖν ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδέν, ἐὰν μῆτι βλέπη
τὸν Πατέρα ποιοῦντα». Εἰ μὴ γὰρ ὁ Πατὴρ ἐστι, οὐδὲ ὁ Υἱός.
25 Ἐκ τοῦ Πατρὸς γὰρ ὁ Υἱὸς καὶ ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ἄμα τῷ Πατρὶ
καὶ οὐ μετὰ τὸν Πατέρα. Ὁμοίως καὶ ἡ ποιεῖ, ἐξ αὐτοῦ καὶ σὺν
αὐτῷ. Μία γὰρ καὶ ἡ αὐτὴ, οὐχ ὁμοία, ἀλλ' ἡ αὐτὴ τοῦ Πατρὸς
καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος θέλησις, ἐνέργειά τε καὶ
δύναμις.

30 Τὰ δέ, ὡς τῆς πατρικῆς εὐδοκίας διὰ τῆς αὐτοῦ ἐνεργείας
πληρουμένης, οὐχ ὡς δι' ὄργανου ἢ δούλου, ἀλλ' ὡς δι' οὐσιώ-
δους καὶ ἐνυποστάτου αὐτοῦ Λόγου καὶ σοφίας καὶ δυνάμεως,
διὰ τὸ μίαν ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ θεωρεῖσθαι κίνησιν, ὡς τὸ «πάν-

70. Ἐβρ. 1,3. 71. Ἦσ. 9,6.

72. Ἰω. 14,11.

Θεοῦ καὶ τέλεια ἔκφραση τῆς ὑποστάσεώς του»⁷⁰, καὶ τό, «ἄγγελος μεγάλης ἀπόφασης, θαυμαστός σύμβουλος»⁷¹ καὶ τὰ παρόμοια.

Ἄλλα σημαίνουν τὴν μεταξὺ τῶν ὑποστάσεων περιχώρησι, ὅπως τό, «ἐγὼ εἶμαι μέσα στὸν Πατέρα καὶ ὁ Πατέρας μέσα σὲ μένα»⁷², καὶ τὴ μόνιμη διαμονή, ὅπως, Λόγος, σοφία, δύναμη καὶ ἀπαύγασμα⁷³. Γιατὶ καὶ ὁ Λόγος στὸ νοῦ (καὶ Λόγο ἐνοῦ αὐτὸν ποὺ ἔχει οὐσία, τὸν πραγματικὸ) καὶ ἡ σοφία τὸ ἴδιο, καὶ ἡ δύναμη σ' αὐτὸν ποὺ μπορεῖ, καὶ τὸ ἀπαύγασμα στὸ φῶς εἶναι ἐγκατεστημένο μόνιμα σ' αὐτό, πηγάζοντας ἀπὸ αὐτό. Ἄλλα πάλι σημαίνουν ὅτι ὁ Πατέρας εἶναι τὸ αἶτιο, ὅπως· «ὁ Πατέρας μου εἶναι ἀνώτερός μου»⁷⁴. Γιατὶ ἀπὸ αὐτὸν ἔχει καὶ τὴν ὑπαρξὴ καὶ ὅλα ὅσα ἔχει· τὴν ὑπαρξὴ μὲ τὴν γέννησι καὶ ὄχι μὲ δημιουργία, ὅπως τό· «ἐγὼ ἐξῆλθα ἀπὸ τὸν Πατέρα»⁷⁵, καὶ «ἐγὼ ζῶ γιὰ τὸν Πατέρα»⁷⁶. Καὶ ὅλα ὅσα ἔχει, τὰ ἔχει ὄχι κατὰ τρόπο μεταδοτικὸ, οὔτε διδακτικὸ, ἀλλὰ σὰν ἀπὸ αἶτιο, ὅπως τό, «δὲν μπορεῖ ὁ Υἱὸς ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του νὰ κάνει τίποτε, ἐὰν δὲν βλέπει τὸν Πατέρα νὰ τὸ κάνει»⁷⁷. Γιατὶ, ἂν δὲν ὑπάρχει ὁ Πατέρας, δὲν ὑπάρχει οὔτε ὁ Υἱός. Διότι ὁ Υἱὸς προῆλθε ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ εἶναι μέσα στὸν Πατέρα, καὶ ταυτόχρονα μὲ τὸν Πατέρα καὶ ὄχι μετὰ τὸν Πατέρα. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ αὐτὰ ποὺ κάνει, τὰ κάνει ἀπὸ αὐτὸν καὶ μαζὶ μ' αὐτόν. Γιατὶ μία καὶ ἡ αὐτὴ εἶναι, ὄχι ὁμοια, ἀλλὰ ἡ ἴδια, τοῦ Πατέρα καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἡ θέλησι καὶ ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ δύναμη.

Ἄλλα πάλι σημαίνουν ὅτι μέσω τῆς ἐνέργειας αὐτοῦ ἐκπληρώνεται ἡ εὐνοϊκὴ διάθεσι τοῦ Πατέρα, ὄχι μὲ τὴν ἔννοια τοῦ ὄργάνου ἢ τοῦ δούλου, ἀλλὰ τοῦ πραγματικοῦ καὶ ἐνυπόστατου Λόγου του καὶ τῆς Σοφίας καὶ τῆς Δυνάμεώς του, ἐπει-

73. Ἰω. 1,1. Α' Κορ. 1,24. Ἐβρ. 1,3.

74. Ἰω. 14,28. 75. Ἰω. 16,27.

76. Ἰω. 6,57. 77. Ἰω. 5,19.

τα δι' αὐτοῦ ἐγένετο», καὶ τὸ «ἀπέστειλε τὸν Λόγον αὐτοῦ καὶ
 35 ἰάσατο αὐτούς», καὶ τὸ «ἵνα γινῶσιν, ὅτι σὺ με ἀπέστειλας». Τὰ
 δὲ προφητικῶς· καὶ τούτων τὰ μὲν ὡς μέλλοντα, οἷον «ἐμφα-
 νῶς ἤξει», καὶ τὸ τοῦ Ζαχαρίου, «ἰδοὺ ὁ Βασιλεὺς σου ἔρχεται
 σου», καὶ τὸ ὑπὸ Μιχαίου εἰρημένον· «ἰδοὺ Κύριος ἐκπορεύεται
 ἐκ τοῦ τόπου, καὶ καταβήσεται καὶ ἐπιβήσεται ἐπὶ τὰ ὑψηλά
 40 τῆς γῆς». Τὰ δὲ μέλλοντα ὡς παρωχηκότα· «οὗτος ὁ Θεὸς
 ἡμῶν, μετὰ ταῦτα ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνα-
 νεστράφη», καὶ τὸ «Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς
 ἔργα αὐτοῦ», καὶ «διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ Θεὸς σου ἔλαιον ἀγαλ-
 λιάσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου», καὶ τὰ τοιαῦτα. Τὰ μὲν οὖν
 45 πρὸ τῆς ἐνώσεως καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν ἐπ' αὐτοῦ λεχθήσεται,
 τὰ δὲ μετὰ τὴν ἔνωσιν, πρὸς τῆς ἐνώσεως οὐδαμῶς, εἰ μήτοιγε
 προφητικῶς, ὡς ἔφημεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ'

Τῶν δὲ ἐν τῇ ἐνώσει τρόποι εἰσεὶ τρεῖς. Ὅτε μὲν γὰρ ἐκ
 τοῦ κρείττονος τὸν λόγον ποιούμεθα, θέωσιν τῆς σαρκὸς καὶ
 λόγωσιν καὶ ὑπερύψωσιν λέγομεν καὶ τὰ τοιαῦτα, τὸν προσγε-
 νόμενον τῇ σαρκὶ πλοῦτον ἐκ τῆς πρὸς τὸν ὑψιστον Θεὸν Λόγον
 5 ἐνώσεώς τε καὶ συμφυΐας ἐμφαίνοντες. Ὅτε δὲ ἀπὸ τοῦ ἐλάτ-
 τονος, σάρκωσιν τοῦ Λόγου, ἐνανθρώπησιν, κένωσιν, πτω-

78. Ἰω. 1,3. 79. Ψαλμ. 106,20.

80. Ἰω. 17,23. 81. Ψαλμ. 49,3.

82. Ζαχ. 9,9. 83. Μιχ. 1,3.

δὴ στὸν Πατέρα καὶ στὸν Υἱὸ ὑπάρχει μία κίνηση, ὅπως τό, «ὄλα ἐγιναν μέσω αὐτοῦ»⁷⁸ καὶ τό, «ἔστειλε τὸ Λόγο του καὶ τοὺς θεράπευσε»⁷⁹, καὶ τό, «γιὰ νὰ γνωρίσουν ὅτι σὺ μὲ ἔστειλες»⁸⁰. Ἐνῶ ἄλλα λέγονται προφητικά, καὶ ἀπὸ αὐτὰ ἄλλα σὰν μέλλοντα, ὅπως, «θὰ ἔρθει φανερά»⁸¹, καὶ τὸ τοῦ Ζαχαρία· «νὰ ὁ βασιλιᾶς σου ἔρχεται σὲ σένα»⁸², καὶ ἐκεῖνο ποὺ εἶπε ὁ Μιχαίας· «νὰ, ὁ Κύριος ἐξορμᾷ ἀπὸ τὸν τόπο του καὶ θὰ κατεβεῖ καὶ θὰ ἀνεβεῖ στὰ ψηλὰ μέρη τῆς γῆς»⁸³. Ἐνῶ ἄλλα μελλοντικά, ἀλλὰ ὡς παρωχημένα· «αὐτὸς εἶναι ὁ Θεὸς μας, ὁ ὁποῖος ὕστερα ἀπὸ αὐτὰ φανερώθηκε στὴ γῆ καὶ συναναστράφηκε μὲ τοὺς ἀνθρώπους»⁸⁴, καὶ τὸ «ὁ Κύριος μὲ ἔκτισε προαιώνια ὡς ἀρχὴ στὰ ἔργα του»⁸⁵, καὶ «γι' αὐτὸ σὲ ἔχρισε ὁ Θεὸς σου μὲ λάδι ἀγαλλιάσεως, διαφορετικὰ ἀπὸ τοὺς ἄλλους ποὺ μετεῖχαν σ' αὐτό»⁸⁶, καὶ τὰ παρόμοια. Ὅσα λοιπὸν λέγονται πρὶν ἀπὸ τὴν ἔνωση (ἐνανθρώπηση), ἀναφέρονται καὶ στὰ μετὰ τὴν ἔνωση γι' αὐτόν, ἐνῶ τὰ μετὰ τὴν ἔνωση δὲν ἀναφέρονται στὰ πρὶν ἀπὸ τὴν ἔνωση, ἢ τοῦλάχιστο ὄχι προφητικά, ὅπως εἶπαμε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΔ΄

Αὐτὰ λοιπὸν ποὺ ἀναφέρονται στὴν ἔνωση διακρίνονται σὲ τρεῖς ὁμάδες. Ὅταν δηλαδὴ ὁ λόγος μας ἀναφέρεται στὸ ἀνώτερο⁸⁷, μιλάμε γιὰ θέωση τῆς σάρκας καὶ λόγωση⁸⁸ καὶ ὑπερύψωση καὶ τὰ παρόμοια, ἐκφράζοντας τὸν πλοῦτο ποὺ προστέθηκε στὴ σάρκα ἀπὸ τὴν ἔνωση καὶ συνάφειά της μὲ τὸν ὕψιστο Θεὸ Λόγο. Ὅταν ἀναφέρεται στὸ κατώτερο⁸⁹, μιλάμε γιὰ σάρκωση τοῦ Λόγου, ἐνανθρώπηση, κένωση⁹⁰, πτωχεία, ταπει-

84. Βαρούχ, 3,36–38. 85. Παρμ. 8,22. 86. Ψαλμ. 44,8.

87. Ἀνώτερο ἐδῶ εἶναι ἡ θεότητα.

88. Ὁ ὄρος «λόγωση» (ἀπὸ τὸ Λόγο) εἶναι ἀντίστοιχος πρὸς τὸν ὄρο «θέωση».

89. Κατώτερο εἶναι ἡ ἀνθρώπινη φύση τοῦ Χριστοῦ.

90. Φιλ. 2,7.

χείαν, ταπεινῶσιν φαμεν. Ταῦτα γὰρ καὶ τὰ τοιαῦτα ἐκ τῆς
 πρὸς τὸ ἀνθρώπινον κράσεως ἐπιλέγεται τῷ Λόγῳ τε καὶ
 Θεῷ. Ὅταν δὲ ἐξ ἀμφοῖν ἅμα, ἔνωσιν, κοινωνίαν, κρίσιν, συμ-
 10 φυῖαν, συμμόρφωσιν, καὶ τὰ τοιαῦτα φάσκομεν. Διὰ τοῦτον οὖν
 τὸν τρίτον τρόπον οἱ προλελεγμένοι δύο τρόποι λέγονται. Διὰ
 γὰρ τῆς ἐνώσεως δηλοῦται τί ἔσχεν ἐκάτερον ἐκ τῆς τοῦ συνυ-
 φεστῶτος αὐτῷ ἀρμογῆς καὶ περιχωρήσεως. Διὰ γὰρ τὴν καθ'
 ὑπόστασιν ἔνωσιν, ἡ σὰρξ τεθεῶσθαι λέγεται καὶ Θεὸς γενέ-
 15 σθαι καὶ ὁμόθεος τῷ Λόγῳ καὶ Θεὸς Λόγος σαρκωθῆναι καὶ
 ἀνθρωπος γενέσθαι καὶ κτίσμα λέγεσθαι καὶ ἔσχατος καλεῖ-
 σθαι, οὐχ ὡς τῶν δύο φύσεων μεταβληθειῶν εἰς μίαν φύσιν
 σύνθετον, ἀδύνατον γὰρ ἐν μιᾷ φύσει ἅμα τὰ ἐναντία φυσικὰ γε-
 νέσθαι, ἀλλ' ὡς τῶν δύο φύσεων καθ' ὑπόστασιν ἐνωθειῶν
 20 καὶ τὴν εἰς ἀλλήλας περιχώρησιν ἀσύγχυτον καὶ ἀμετάβλητον
 ἔχουσῶν. Ἡ δὲ περιχώρησις οὐκ ἐκ τῆς σαρκός, ἀλλ' ἐκ τῆς
 θεότητος γέγονεν. Ἀδύνατον γὰρ τὴν σάρκα περιχωρῆσαι διὰ
 τῆς θεότητος, ἀλλ' ἡ θεία φύσις, ἅπαξ περιχωρήσασα διὰ τῆς
 σαρκός, ἔδωκε καὶ τῇ σαρκὶ τὴν πρὸς αὐτὴν ἄρρητον περιχώ-
 25 ρησιν, ἣν δὴ ἔνωσιν λέγομεν. Ἰστέον δὲ ὡς ἐπὶ τοῦ πρώτου καὶ
 δευτέρου τρόπου τοῦ ἐν τῇ ἐνώσει, τὸ ἀνάπαλιν θεωρεῖται.
 Ὅτε γὰρ περὶ τῆς σαρκός τὸν λόγον ποιούμεθα, θέωσιν καὶ λό-
 γωσιν καὶ ὑπερύψωσιν καὶ κρίσιν φαμέν. Ἀπὸ μὲν γὰρ τῆς θεό-
 τητος ταῦτα, περὶ δὲ τὴν σάρκα θεωρεῖται. Ὅτε δὲ περὶ τοῦ
 30 Λόγου, κένωσιν, σάρκωσιν, ἐνανθρώπησιν, ταπεινῶσιν καὶ τὰ
 τοιαῦτα, ἅτινά ἐστιν, ὡς ἔφημεν, ἐκ τῆς σαρκός, ἐπιλέγεται δὲ
 τῷ Λόγῳ καὶ Θεῷ. Αὐτὸς γὰρ ταῦτα ὑπέμεινεν ἐκῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ'

Τῶν δὲ μετὰ τὴν ἔνωσιν τρόποι εἰσὶ τρεῖς. Πρῶτος ὁ τῆς

νωση. Γιατί αυτά και τὰ παρόμοια προστίθενται στοῦ Λόγου καὶ Θεοῦ ἀπὸ τὴν ἔνωση του μὲ τὸ ἀνθρώπινο. Ὅταν ὁμοῦ ἀναφερόμαστε ταυτόχρονα καὶ στὰ δύο, μιᾶμε γιὰ ἔνωση, κοινωνία, χρῖση, συμφυῖα⁹¹, συμμόρφωση καὶ τὰ παρόμοια. Σ' αὐτὴν λοιπὸν τὴν τρίτη ομάδα συμπεριλαμβάνονται ὅσα ἀποδίδονται στὶς δύο προηγούμενες ομάδες. Γιατί μὲ τὴν ἔνωση φανερώνεται τί πῆρε τὸ καθένα ἀπὸ τὴ συναρμογὴ καὶ περιχώρησίν του μὲ τὸ ἄλλο ποὺ συνυπάρχει. Γιατί ἐξαιτίας τῆς ὑποστατικῆς ἐνώσεως λέγεται ὅτι ἡ σὰρκα θεώθηκε καὶ ἔγινε Θεὸς καὶ ὁμόθη μετὸν τὸν Λόγο καὶ ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος σαρκώθηκε καὶ ἔγινε ἄνθρωπος καὶ λέγεται κτίσμα καὶ ἀποκαλεῖται τελευταῖος⁹², ὄχι μὲ τὴν ἔννοια ὅτι οἱ δύο φύσεις μεταβλήθηκαν σὲ μιὰ σύνθετη φύση, γιατί εἶναι ἀδύνατο νὰ ὑπάρξουν ταυτόχρονα σὲ μιὰ φύση ἀντίθετα φυσικὰ γνωρίσματα, ἀλλὰ μὲ τὴν ἔννοια ὅτι οἱ δύο φύσεις ἐνώθηκαν ὑποστατικὰ, διατηρώντας ἀμετάβλητη καὶ ἀσύγχυτη τὴν μεταξύ τους περιχώρηση. Καὶ ἡ περιχώρηση δὲν ἔγινε ἀπὸ τὴ σὰρκα, ἀλλὰ ἀπὸ τὴ θεότητα. Γιατί ἦταν ἀδύνατο ἡ σὰρκα νὰ περιχωρήσει μέσα ἀπὸ τὴ θεότητα, ἀλλὰ ἡ θεία φύση, περιχωρώντας μέσα ἀπὸ τὴ σὰρκα, ἔδωσε καὶ στη σὰρκα τὴ δυνατότητα τῆς ἀπερίγραπτης πρὸς αὐτὴν περιχωρήσεως, τὴν ὁποία λέμε ἔνωση. Πρέπει ὁμοῦ νὰ γνωρίζουμε ὅτι παρατηρεῖται τὸ ἀντίθετο μεταξύ τῆς πρώτης καὶ δευτέρας ομάδας τῆς ἔνωσης. Ὅταν δηλαδὴ ὁ λόγος μας ἀναφέρεται στὴ σὰρκα, μιᾶμε γιὰ θέωση καὶ λόγωση καὶ ὑπερύψωση καὶ χρῖση. Γιατί αὐτὰ προέρχονται ἀπὸ τὴ θεότητα, ἀλλὰ παρατηροῦνται στὴ σὰρκα. Ὅταν πάλι κάνουμε λόγο γιὰ τὸν Λόγο, μιᾶμε γιὰ κένωση, σάρκωση, ἐνανθρώπηση, ταπείνωση καὶ τὰ παρόμοια, τὰ ὁποῖα, ὅπως εἶπαμε, προέρχονται ἀπὸ τὴ σὰρκα, ἀλλὰ ἀποδίδονται στοῦ Λόγου καὶ Θεοῦ. Γιατί αὐτὸς τὰ ὑπέμεινε αὐτὰ θεληματικά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΕ΄

Καὶ αὐτὰ ποὺ ἀναφέρονται στὰ μετὰ τὴν ἔνωση διακρίνο-

θείας φύσεως δηλωτικός, ὡς τὸ «ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πα-
 τὴρ ἐν ἐμοί», καὶ «ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἑσμεν». Καὶ πάντα ὅσα
 πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτῷ ἐπιλέγεται, ταῦτα καὶ μετὰ τὴν
 5 ἐνανθρώπησιν αὐτῷ ἐπιλεχθήσεται, πλὴν τοῦ μὴ εἰληφέναι
 σάρκα καὶ τὰ ταύτης φυσικά. Δεύτερος ὁ τῆς ἀνθρωπίνης, ὡς
 τὸ «τί με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι, ἀνθρωπον, ὃς ἀλήθειαν ὑμῖν λε-
 λάληκα;», καὶ τὸ «οὕτω δεῖ ὑψωθῆναι τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώ-
 που», καὶ τὰ τοιαῦτα. Τρίτος τρόπος, ὁ τῆς μιᾶς ὑποστάσεως
 10 δηλωτικός καὶ τοῦ συναμφοτέρου παραστατικός, οἷον τὸ «ἐγὼ
 ζῶ διὰ τὸν Πατέρα», καὶ «ὁ τρώγων με κάκεινος ζήσεται δι'
 ἐμέ», καὶ τὸ «ὑπάγω πρὸς τὸν Πατέρα, καὶ οὐκ ἔτι θεωρεῖτέ
 με», καὶ τὸ «οὐκ ἂν τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν», καὶ τὸ
 «οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανόν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ
 15 καταβάς, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ», καὶ τὰ
 τοιαῦτα.

Τούτων δὲ τῶν ἀνθρωποπρεπῶς ἐπὶ Χριστοῦ λεγομένων,
 εἴτε ἐν ῥήμασιν, εἴτε ἐν πράγμασι, τρόποι εἰσὶν ἕξ. Τὰ μὲν γὰρ
 αὐτῶν κατὰ φύσιν οἰκονομικῶς πέπρακται καὶ λέγεται, οἷον ὁ
 20 ἐκ Παρθένου τόκος, ἢ καθ' ἡλικία ἀδξήσις τε καὶ προκοπή, ἢ
 πείνα, ἢ δίψα, ὁ κόπος, τὸ δάκρυον, ὁ ὕπνος, ἢ τῶν ἡλίων
 τρῆσις, ὁ θάνατος καὶ τὰ τοιαῦτα, καὶ ὅσα φυσικὰ καὶ ἀδιάβλη-
 τα πάθη ὑπάρχουσιν. Ἐν τούτοις γὰρ ἅπασιν μίξις μὲν ἔστι τοῦ
 25 θεοῦ πρὸς τὸ ἀνθρώπινον, πλὴν τοῦ σώματος εἶναι πιστεύεται,
 οὐδὲν τούτων τοῦ θεοῦ πάσχοντος, δι' αὐτῶν δὲ τὴν ἡμῶν οἰ-
 κονομοῦντος σωτηρίαν.

νται σὲ τρεῖς ἐπίσης κατηγορίες. Πρώτη εἶναι ἐκείνη ποῦ δηλώνει τὴ θεία φύση, ὅπως τὸ «ἐγὼ εἶμαι μέσα στὸν Πατέρα καὶ ὁ Πατέρας μέσα σὲ μένα»⁹⁵, καὶ «ἐγὼ καὶ ὁ Πατέρας εἴμαστε ἓνα»⁹⁴. Καὶ ὅλα ὅσα λέγονται γι' αὐτὸν πρὶν ἀπὸ τὴν ἐνανθρώπηση, αὐτὰ τοῦ ἀποδίδονται καὶ μετὰ τὴν ἐνανθρώπηση, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ὅτι δὲν ἔλαβε σάρκα καὶ τὰ φυσικὰ της γνωρίσματα. Δεύτερη κατηγορία εἶναι αὐτὰ ποῦ ἀναφέρονται στὴν ἀνθρώπινη φύση του, ὅπως τὸ «γιατί θέλετε νὰ μὲ σκοτώσετε, ἐμένα τὸν ἄνθρωπο ποῦ σᾶς μίλησα τὴν ἀλήθεια;»⁹⁵, καὶ τὸ «ἔτσι πρέπει νὰ ὑψωθεῖ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου»⁹⁶ καὶ τὰ παρόμοια. Τρίτη κατηγορία εἶναι ἐκεῖνα ποῦ φανερώνουν τὴ μία ὑπόσταση καὶ παριστάνουν καὶ τὰ δύο μαζί, ὅπως τὸ «ἐγὼ ζῶ γιὰ τὸν Πατέρα»⁹⁷, καὶ «ὅποιος μὲ τρώει, καὶ ἐκεῖνος θὰ ζήσει γιὰ μένα»⁹⁸, καὶ τὸ «πηγαίνω πρὸς τὸν Πατέρα καὶ δὲν θὰ μὲ βλέπετε πιά»⁹⁹, καὶ τὸ «δὲν θὰ σταύρωναν τὸν Κύριο τῆς δόξης»¹, καὶ τὸ «κανένας δὲν ἀνέβηκε στὸν οὐρανὸ, παρὰ μόνο Ἐκεῖνος ποῦ κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ποῦ εἶναι στὸν οὐρανὸ»², καὶ τὰ παρόμοια.

Τὰ ὅσα λέγονται γιὰ τὸ Χριστὸ ἀνθρωποπαθῶς, εἴτε μὲ λόγια, εἴτε μὲ πραγματικὰ γεγονότα, διακρίνονται σὲ ἕξι κατηγορίες. Γιατὶ ἄλλα ἀπὸ αὐτὰ ἔχουν γίνεи καὶ λέγονται κατὰ τρόπο φυσικὸ κατ' οἰκονομία, ὅπως ἡ γέννηση ἀπὸ τὴν Παρθένο, ἡ ἀνάλογη πρὸς τὴν ἡλικία του ἀναπτυξὴ καὶ πρόοδος³, ἡ πείνα, ἡ δίψα, ὁ κόπος, τὰ δάκρυα, ὁ ὕπνος, οἱ τρύπες τῶν καρφιῶν, ὁ θάνατος καὶ τὰ παρόμοια, καὶ ὅσα ἄλλα φυσικὰ καὶ ἀδιάβλητα πάθη ὑπάρχουν. Σὲ ὅλα αὐτὰ πιστεύεται ὅτι ὑπάρχει ἀνάμιξη τοῦ θεοῦ μὲ τὸ ἀνθρώπινο, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ σῶμα, γιατί τὸ θεῖο δὲν πάσχει τίποτε ἀπὸ αὐτά, ἀλλὰ μέσω αὐτῶν πραγματοποιεῖ τὴ σωτηρία μας.

95. Ἰω. 8,37. 40. 96. Ἰω. 3,14.

97. Ἰω. 6,58. 98. Ἰω. 6,59.

99. Ἰω. 16,10. 1. Α΄ Κορ. 2,8.

2. Ἰω. 3,13. 3. Λουκᾶ 2,52.

Τὰ δὲ κατὰ προσποίησιν· οἶον τὸ ἐρωτᾶν, «ποῦ θεθείκατε Λάζαρον;», ὁ ὑπὸ τὴν συκῆν δρόμος, τὸ ὑποδύεσθαι ἤγουν ὑπαναχωρεῖν, ἢ προσευχή, τὸ «προσεποιήσατο πορρωτέρω πορεύεσθαι». Τούτων γὰρ καὶ τῶν παραπλησιῶν, οὔτε ὡς Θεός, οὔτε ὡς ἄνθρωπος ἐχρηζε. Πλὴν ἀνθρωποπρεπῶς ἐσχηματίζετο, πρὸς ὅπερ ἢ χρεία καὶ τὸ λυσιτελὲς ἀπῆται, οἶον τὴν προσευχήν, διὰ τὸ δεῖξαι ὡς οὐκ ἔστιν ἀντίθεος καὶ ὡς αἰτίαν ἑαυτοῦ τιμῶν τὸν Πατέρα, τὸ ἐρωτᾶν, οὐκ ἀγνοῶν, ἀλλ' ἵνα δεῖξη, 35 ὡς κατὰ ἀλήθειάν ἐστιν ἄνθρωπος, μετὰ τοῦ εἶναι Θεός, τὸ ὑπαναχωρεῖν, ἵνα διδάξῃ μὴ προπετεῦεσθαι, μηδ' ἑαυτοὺς προδιδόναι.

Τὰ δὲ κατ' οἰκείωσιν καὶ ἀναφορὰν, ὡς τὸ «Θεέ μου, Θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες», καὶ τὸ «μὴ γνόντα ἁμαρτίαν, ὑπὲρ 40 ἡμῶν ἁμαρτίαν ἐποίησε», καὶ τὸ «γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα», καὶ τὸ «Αὐτὸς ὁ Υἱὸς ὑποταγήσεται τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα». Οὔτε γὰρ ὡς Θεός, οὔτε ὡς ἄνθρωπος ἐγκαταλείφθη ποτὲ ὑπὸ τοῦ Πατρὸς, οὔτε ἁμαρτία, οὔτε κατάρα γέγονεν, οὔτε ὑποταγῆναι χρήζει τῷ Πατρί. Καθὸ μὲν γὰρ Θεός, ἴσος 45 ἐστὶ τῷ Πατρὶ καὶ οὐδὲν ἐναντίος, οὐδὲ ὑποτεταγμένος, καθὸ δὲ ἄνθρωπος, οὐδέ ποτε ἀνήκοος γέγονε τοῦ γεννήτορος, ἵνα ὑποταγῆς δεηθῇ. Τὸ ἡμέτερον τοίνυν οἰκειούμενος πρόσωπον καὶ μεθ' ἡμῶν τάσσωσιν ἑαυτόν, ταῦτα ἔλεγεν. Ἡμεῖς γὰρ ἡμεῖς οἱ ἁμαρτίας καὶ κατάρας ἔνοχοι, ὡς ἀπειθεῖς καὶ παρήκοοι καὶ 50 διὰ τοῦτο ἐγκαταλελειμμένοι.

Τὰ δέ, διὰ τὴν κατ' ἐπίνοιαν διαίρεσιν. Ἐὰν γὰρ τῇ ἐπινοίᾳ διέλης τὰ τῇ ἀληθείᾳ ἀχώριστα, ἤτοι τὴν σάρκα ἐκ τοῦ Λόγου, λέγεται καὶ δοῦλος καὶ ἀγνοῶν. Καὶ γὰρ τῆς δούλης καὶ ἀγνούσης φύσεως ἦν, καὶ εἰ μὴ ἦν ὡς τῷ Θεῷ Λόγῳ ἢ σάρξ, δού-

4. Ἰω. 11,34.

5. Μάρκ. 11,13. Ματθ. 21,19.

6. Ἰω. 8,59.

7. Ἰω. 12,28.

Ἄλλα ὀφείλονται σὲ προσποίηση, ὅπως ἡ ἐρώτηση, «ποῦ βάλατε τὸν Λάζαρο;»⁴, τὸ προσποιητὸ πέρασμα κάτω ἀπὸ τὴ σκυιά⁵, ἡ κρυφὴ ἀναχώρηση⁶, ἡ προσευχή⁷, τὸ ὅτι προσποιήθηκε πὼς πηγαίνει μακρύτερα⁸. Αὐτὰ βέβαια οὔτε ὡς Θεὸς οὔτε ὡς ἄνθρωπος τὰ εἶχε ἀνάγκη. Ὅμως γινόταν ἀνθρωποπαθῶς, ἀνάλογα μὲ τὶς ἀπαιτήσεις τῆς ἀνάγκης καὶ τῆς ὀφέλειας, ὅπως τὴν προσευχή, γιὰ νὰ δείξει ὅτι δὲν εἶναι ἀντίθεος καὶ ὡς ἀφορμὴ νὰ τιμῆσει τὸν Πατέρα του· τὶς ἐρωτήσεις, ὅχι ἐπειδὴ ἀγνοοῦσε, ἀλλὰ γιὰ νὰ δείξει ὅτι, μαζὶ μὲ τὸ ὅτι εἶναι Θεός, εἶναι καὶ ἀληθινὸς ἄνθρωπος· τὴν ὑπαναχώρηση, γιὰ νὰ διδάξει νὰ μὴ εἴμαστε ἀπερίσκεπτοι, οὔτε νὰ προδίδουμε τὸν ἑαυτὸ μας.

Ἄλλα πάλι ἀπὸ αὐτὰ λέγονται γιὰ νὰ φανερώσουν τὴν οἰκείωση καὶ σχέση μὲ τὴν ἀνθρώπινη φύση, ὅπως τὸ «Θεέ μου, Θεέ μου, γιατί μὲ ἐγκατέλειπες;»⁹, καὶ τὸ «ἐνῶ δὲν εἶχε γνωρίσει ἁμαρτία, ἔκανε γιὰ μᾶς ἁμαρτία»¹⁰, καὶ τὸ «ἔγινε γιὰ μᾶς κατάρα»¹¹, καὶ τὸ «ὁ ἴδιος ὁ Υἱὸς θὰ ὑποταχθεῖ σ' ἐκεῖνον ποῦ ὑπέταξε σ' αὐτὸν τὰ πάντα»¹². Γιατί οὔτε ὡς Θεός, οὔτε ὡς ἄνθρωπος ἐγκαταλείφθηκε ποτὲ ἀπὸ τὸν Πατέρα, οὔτε ἁμαρτία, οὔτε κατάρα ἔγινε, οὔτε ἔχει ἀνάγκη νὰ ὑποταγεῖ στὸν Πατέρα. Γιατί, ἀφοῦ εἶναι Θεός, εἶναι ἴσος πρὸς τὸν Πατέρα καὶ δὲν εἶναι οὔτε ἐχθρὸς οὔτε ὑποταγμένος· ὡς ἄνθρωπος πάλι δὲν ἔγινε ποτὲ ἀνυπάκουος σ' αὐτὸν ποῦ τὸν γέννησε, γιὰ νὰ ἔχει ἀνάγκη ὑποταγῆς. Τὰ ἔλεγε λοιπὸν αὐτὰ ἰδιοποιούμενος τὸ δικό μας πρόσωπο καὶ τοποθετώντας τὸν ἑαυτὸ του μαζὶ μὲ μᾶς. Γιατί ἐμεῖς εἴμαστε οἱ ἔνοχοι ἁμαρτίας καὶ κατάρας, ὡς ἀπειθαρχοὶ καὶ ἀνυπάκουοι, καὶ ἐξαιτίας αὐτοῦ ἐγκαταλελειμμένοι.

Ἄλλα πάλι λέγονται γιὰ νὰ γίνῃ θεωρητικὴ διάκριση. Γιατί, ἐὰν λογικὰ διαίρέσεις αὐτὰ ποῦ στὴν πραγματικότητα εἶναι ἀχώριστα, δηλαδὴ τὴ σάρκα ἀπὸ τὸν Λόγο, τότε ὁ Χριστὸς λέγεται καὶ δοῦλος καὶ ὅτι ἔχει ἀγνοία. Γιατί αὐτὰ ἀνήκουν στὴ

8. Λουκᾶ 24,29. 9. Ψαλμ. 21,2. Ματθ. 27,46.

10. Β' Κορ. 5,21. 11. Γαλ. 3,13.

12. Α' Κορ. 15,28.

55 λη ἦν καὶ ἀγνοοῦσα. Ἀλλὰ διὰ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν Λόγον καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν, οὔτε δούλη ἦν, οὔτε ἡγνόει. Οὕτω καὶ Θεὸν αὐτοῦ τὸν Πατέρα ἐκάλεσε. Τὰ δέ, διὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς φανέρωσίν τε καὶ πίστωσιν, ὡς τὸ «Πάτερ, δόξασόν με τῇ δόξῃ, ἣ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοί». Αὐτὸς γὰρ δεδοξα-
 60 σμένος ἦν τε καὶ ἔστιν, ἀλλ' ἡμῖν οὐκ ἦν φανερωθεῖσα καὶ πιστωθεῖσα ἡ δόξα αὐτοῦ. Καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου εἰρημένον «τοῦ ὀρισθέντος Υἱοῦ Θεοῦ ἐν δυνάμει κατὰ Πνεῦμα ἀγιωσύνης καὶ ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν». Διὰ γὰρ τῶν θαυμάτων καὶ τῆς ἀναστάσεως καὶ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ ἀγίου Πνεύματος
 65 ἐφανερῶθη καὶ ἐπιστώθη τῷ κόσμῳ, ὅτι Υἱὸς ἐστὶ τοῦ Θεοῦ. Καὶ τὸ «προέκοπτε σοφία καὶ χάριτι». Τὰ δὲ κατὰ τὴν τοῦ Ἰουδαϊκοῦ προσώπου οἰκείωσιν, μετὰ τῶν Ἰουδαίων ἀριθμῶν ἑαυτόν, ὡς πρὸς τὴν Σαμαρεϊτίν φησιν· «ὕμεῖς προσκυνεῖτε ὁ οὐκ οἶδατε, ἡμεῖς προσκυνοῦμεν ὁ οἶδαμεν, ὅτι ἡ σωτηρία ἐκ
 70 τῶν Ἰουδαίων ἐστίν».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΣΤ'

Καὶ τῶν μετὰ τὴν ἀνάστασιν τὰ μὲν εἰσὶ θεοπρεπῆ, ὡς τὸ «βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος», ὡς Θεοῦ δηλονότι καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, καὶ τὸ «ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως
 5 τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος», καὶ τὰ τοιαῦτα. Ὡς γὰρ Θεός, ἐστι μεθ' ἡμῶν. Τὰ δὲ ἀνθρωποπρεπῆ, ὡς τὸ «ἐκράτησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας», καὶ τὸ «κάκει με ὄψονται», καὶ τὰ τοιαῦτα. Τῶν

13. Ἰω. 17,5.

14. Ρωμ. 1,4.

15. Λουκᾶ 2,52.

δουλική και ἀγνοοῦσα φύση· και ἐὰν δὲν ἐνωτόταν ἡ σάρκα μὲ τὸ Θεὸ Λόγο, θὰ ἦταν δούλη και θὰ ἀγνοοῦσε. Ἐξαιτίας ὁμοως τῆς ὑποστατικῆς ἐνωσῆς της μὲ τὸ Θεὸ Λόγο οὔτε δούλη ἦταν οὔτε ἀγνοοῦσε. Ἔτσι ἀποκάλεσε και Θεὸ του τὸν Πατέρα. Ἄλλα πάλι λέγονται γιὰ νὰ γίνουιν φανερά σὲ μᾶς και πρὸς ἐπιβεβαίωση αὐτῶν, ὅπως τό· «Πατέρα, δόξασέ με μὲ τὴ δόξα ποῦ εἶχα δίπλα σου προτοῦ δημιουργηθεῖ ὁ κόσμος»¹³. Γιατί αὐτὸς ἦταν και εἶναι δοξασμένος· ἀλλὰ σὲ μᾶς δὲν εἶχε φανερωθεῖ και ἐπιβεβαιωθεῖ ἡ δόξα του, και ἐκεῖνο ποῦ ἔχει πεῖ ὁ ἀπόστολος· «ποῦ ὀρίσθηκε Υἱὸς Θεοῦ μὲ τὴ δύναμη τοῦ Πνεύματος ποῦ ἀγιάζει μὲ τὴν ἀνάσταση ἀπὸ τοὺς νεκροῦς»¹⁴. Διότι μὲ τὰ θαύματα και τὴν ἀνάσταση και τὴν ἐπιφοίτηση τοῦ ἀγίου Πνεύματος φανερώθηκε και ἐπιβεβαιώθηκε στὸν κόσμο, ὅτι ἦταν Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Τὸ ἴδιο και τό· «προόδευε στὴ σοφία και χάρη»¹⁵. Ἄλλα, τέλος, λέγονται ἐξαιτίας τῆς ἐξοικειώσῆς του μὲ τὸ ἰουδαϊκὸ πρόσωπο, ὅπως ὅταν, συναριθμώντας τὸν ἑαυτοῦ του μὲ τοὺς Ἰουδαίους, λέει στὴ Σαμαρείτιδα· «ἐσεῖς προσκυνᾶτε αὐτὸ ποῦ δὲν γνωρίζετε, ἐμεῖς προσκυνοῦμε αὐτὸ ποῦ γνωρίζουμε, διότι ἡ σωτηρία ἔρχεται ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους»¹⁶.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΣΤ΄

Και ἀπὸ ὅσα λέγονται μετὰ τὴν ἀνάσταση, ἀλλὰ ἀναφέρονται στὸ Θεὸ, ὅπως τό, «βαπτίζοντάς τους στὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς και τοῦ Υἱοῦ και τοῦ ἀγίου Πνεύματος»¹⁷, ὅτι δηλαδὴ και τὸ ἅγιο Πνεῦμα εἶναι Θεός, και τό, «νά, ἐγὼ θὰ εἶμαι μαζί σας ὅλες τὶς ἡμέρες, μέρχρι τὴ συντέλεια τῶν αἰώνων»¹⁸, και τὰ παρόμοια. Γιατί ὡς Θεὸς εἶναι μαζί μας. Και ἀλλὰ ἀναφέρονται στὸν ἄνθρωπο, ὅπως τό, «ἐπιασαν τὰ πόδια του»¹⁹, και τό, «και

16. Ἰω. 4,22.

17. Ματθ. 28,19.

18. Ματθ. 28,20.

19. Ματθ. 28,9.

μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἀνθρωποπρεπῶν τρόποι εἰσὶ διάφοροι. Τὰ μὲν γὰρ ἀληθῶς, ἀλλ' οὐ κατὰ φύσιν, ἀλλὰ κατ' οἰκονομίαν, 10 πρὸς τὸ πιστώσασθαι ὅτι αὐτὸ τὸ παθὸν σῶμα ἀνέστη, ὡς οἱ μῶλωπες, ἡ βρῶσις καὶ ἡ πόσις ἢ μετὰ τὴν ἀνάστασιν.

Τὰ δέ, ἀληθῶς κατὰ φύσιν, ὡς τὸ μεταβαίνειν τόπους ἐκ τόπων ἀμόχθως καὶ τὸ διὰ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων εἰσελθεῖν. Τὰ δὲ κατὰ προσποιήσιν, ὡς τὸ «προσεποιήσατο πορρω- 15 τέρῳ πορεύεσθαι». Τὰ δὲ τοῦ συναμφοτέρου, ὡς τὸ «ἀναβαίνω πρὸς τὸν Πατέρα μου καὶ Πατέρα ὑμῶν καὶ Θεὸν μου καὶ Θεὸν ὑμῶν», καὶ τὸ «εἰσελεύσεται ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης», καὶ τὸ «ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης ἐν τοῖς ὑψηλοῖς». Τὰ δὲ ὡς μεθ' ἡμῶν ἑαυτὸν τάττοντος τῷ τρόπῳ τῆς κατὰ ψιλὴν ἐπί- 20 νοιαν διαιρέσεως, ὡς τὸ «Θεὸν μου καὶ Θεὸν ὑμῶν». Δεῖ οὖν τὰ μὲν ὑψηλὰ προσνέμειν τῇ θείᾳ καὶ κρεῖττονι φύσει παθῶν καὶ σώματος, τὰ δὲ ταπεινὰ τῇ ἀνθρωπίνῃ, τὰ δὲ κοινὰ τῷ συνθέτῳ, ἡγουν τῷ ἐνὶ Χριστῷ, ὃς ἐστὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ'

Ἰστέον τοίνυν ὅτι τὸ μὲν τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότη-
τος ὄνομα τῶν οὐσιῶν, ἥτοι φύσεων, ἐστὶ παραστατικόν, τὸ δὲ
Θεὸς καὶ ἄνθρωπος καὶ ἐπὶ τῆς φύσεως τάττεται· ὅποταν λέ-
γωμεν, Θεὸς ἐστὶν ἀκατάληπτος οὐσία καὶ ὅτι εἷς ἐστὶ Θεός.
5 Λαμβάνεται δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ὑποστάσεων, ὡς τοῦ μερικωτέρου
δεχομένου τὸ τοῦ καθολικωτέρου ὄνομα. Ὡς ὅταν φησὶν ἡ
Γραφή· «διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ Θεός, ὁ Θεός σου». Ἰδοὺ γὰρ

20. Ματθ. 28,11. 21. Λουκᾶ 24,41.

22. Λουκᾶ 24,43. 23. Ἰω. 20,19.

ἐκεῖ θὰ μὲ δοῦν»²⁰, καὶ τὰ παρόμοια. Τὰ μετὰ τὴν ἀνάστασι πάλι ἀνθρωποπρεπῆ εἶναι διαφόρων εἰδῶν. Ἐὰν δηλαδὴ εἶναι ἀληθινά, ὅμως δὲν ἀναφέρονται στὴ φύση, ἀλλὰ λέγονται κατ' οἰκονομία, γιὰ νὰ πιστοποιήσουν ὅτι τὸ ἴδιο τὸ σῶμα ποῦ ἔπαθε ἀναστήθηκε, ὅπως εἶναι τὰ σημάδια²¹, τὸ φαγητὸ καὶ τὸ ποτιτὸ²² μετὰ τὴν ἀνάστασι.

Ἐὰν πάλι εἶναι ἀληθινὰ καὶ κατὰ φύση, ὅπως τὸ νὰ πηγαίνει ἀπὸ τόπο σὲ τόπο χωρὶς κόπο, καὶ νὰ μπαίνει μέσα ἀπὸ κλειστὰς πόρτες²³. Ἐὰν ἐπίσης εἶναι προσποιητὰ, ὅπως τὸ, «προσποιήθηκε ὅτι πηγαίνει μακρύτερα»²⁴. Ἐὰν ἀναφέρονται καὶ στὰ δύο, ὅπως τὸ, «ἀνεβαίνω πρὸς τὸν Πατέρα μου καὶ Πατέρα σας, καὶ Θεὸ μου καὶ Θεὸ σας»²⁵, καὶ «θὰ εἰσέλθει ὁ βασιλιάς τῆς δόξας»²⁶, καὶ τὸ «κάθισε στὰ δεξιὰ τῆς μεγαλωσύνης, στοὺς οὐρανούς»²⁷. Ἐὰν, τέλος, σὰν νὰ τοποθετεῖ τὸν ἑαυτὸ του μαζί μας, μὲ καθαρὰ θεωρητικὴ διαίρεσι, ὅπως τὸ, «τὸν Θεὸ μου καὶ Θεὸ σας»²⁸. Πρέπει ἐπομένως τὰ ὑψηλὰ νὰ τὰ ἀποδίδουμε στὴ θεία καὶ ἀνώτερη ἀπὸ τὰ πάθη καὶ τὸ σῶμα φύση, ἐνῶ τὰ ταπεινὰ, στὴν ἀνθρώπινη, καὶ τὰ κοινὰ στὸν σύνθετο, δηλαδὴ στὸν ἕνα Χριστό, ποῦ εἶναι Θεὸς καὶ ἄνθρωπος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΖ΄

Πρέπει λοιπὸν νὰ γνωρίζουμε ὅτι τὸ ὄνομα τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος ἐκφράζει τις οὐσίες, δηλαδὴ τις φύσεις, ἐνῶ τὸ ὄνομα Θεὸς καὶ ἄνθρωπος χρησιμοποιεῖται καὶ γιὰ τὴ φύση, ὅταν λέμε ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι οὐσία ἀκατάληπτη, καὶ ὅτι ἕνας Θεὸς ὑπάρχει. Χρησιμοποιεῖται ὅμως καὶ γιὰ τις ὑποστάσεις, ὅπου τὸ μερικότερο παίρνει τὸ ὄνομα τοῦ γενικότερου, ὅπως συμβαίνει ὅταν λέει ἡ Γραφή: «γι' αὐτὸ σὲ ἔχρισε ὁ Θεός,

24. Λουκᾶ 24,28. 25. Ἰω. 20,17.

26. Ψαλμ. 23,9. 27. Ἐβρ. 1,3. 8,1.

28. Ἰω. 20,17.

τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν ἐδήλωσε. Καὶ ὡς ὅταν λέγῃ «ἄνθρω-
 πὸς τις ἦν ἐν χώρᾳ τῇ Αὐσίτιδι». Τὸν γὰρ Ἰωβ μόνον ἐδήλω-
 10 σεν. Ἐπὶ οὖν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐπειδὴ δύο μὲν
 τὰς φύσεις γινώσκομεν, μίαν δὲ τὴν ὑπόστασιν ἐξ ἀμφοτέρων
 σύνθετον, ὅταν μὲν τὰς φύσεις ἀναθεωροῦμεν, θεότητα καὶ ἀν-
 θρωπότητα καλοῦμεν, ὅτε δὲ τὴν ἐκ τῶν φύσεων συντεθεῖσαν
 ὑπόστασιν, ποτὲ μὲν ἐκ τοῦ συναμφοτέρου Χριστὸν ὀνομάζομεν
 15 καὶ Θεὸν καὶ ἄνθρωπον κατὰ ταυτὸν καὶ Θεὸν σεσαρκωμένον.
 Ποτὲ δὲ ἐξ ἑνὸς τῶν μερῶν, Θεὸν μόνον καὶ Υἱὸν Θεοῦ, καὶ
 ἄνθρωπον μόνον καὶ υἱὸν ἀνθρώπου. Καὶ ποτὲ μὲν ἐκ τῶν
 ὑψηλῶν μόνον, ποτὲ δὲ ἐκ τῶν ταπεινῶν μόνον. Εἷς γὰρ ἐστὶν
 ὁ κάκεῖνο καὶ τοῦτο ὁμοίως ὑπάρχων, τὸ μὲν ὦν αἰεὶ, τὸ δὲ γε-
 20 νόμενος ὕστερον διὰ φιλανθρωπίαν.

Θεότητα μὲν οὖν λέγοντες, οὐ κατονομάζομεν αὐτῆς τὰ τῆς
 ἀνθρωπότητος ιδιώματα. Οὐ γὰρ φαμεν θεότητα παθητὴν ἢ
 κτιστὴν, οὔτε δὲ τῆς σαρκός, ἥτοι τῆς ἀνθρωπότητος, κατηγο-
 ροῦμεν τὰ τῆς θεότητος ιδιώματα. Οὐ γὰρ φαμεν σάρκα, ἥτοι
 25 ἀνθρωπότητα ἄκτιστον. Ἐπὶ δὲ τῆς ὑποστάσεως, κἄν ἐκ τοῦ
 συναμφοτέρου, κἄν ἐξ ἑνὸς τῶν μερῶν ταύτην ὀνομάσωμεν,
 ἀμφοτέρων τῶν φύσεων τὰ ιδιώματα αὐτῇ ἐπιτίθεμεν. Καὶ γὰρ
 ὁ Χριστός, ὅπερ ἐστὶ τὸ συναμφοτέρον, καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος
 λέγεται, κτιστὸς καὶ ἄκτιστος καὶ παθητὸς καὶ ἀπαθής. Καὶ
 30 ὅταν ἐξ ἑνὸς τῶν μερῶν καὶ Υἱὸς Θεοῦ καὶ Θεὸς ὀνομάζηται,
 δέχεται τὰ τῆς συνυφεισθηκυίας φύσεως ιδιώματα, ἥτοι τῆς
 σαρκός, Θεὸς παθητὸς ὀνομαζόμενος καὶ Κύριος τῆς δόξης
 ἐσταυρωμένος, οὐ καθὸ Θεός, ἀλλὰ καθὸ καὶ ἄνθρωπος ὁ αὐ-
 τός. Καὶ ὅταν ἄνθρωπος καὶ υἱὸς ἀνθρώπου ὀνομάζηται, δέχε-
 35 ται τὰ τῆς θείας οὐσίας ιδιώματα καὶ αὐχήματα, παιδίον προ-
 αιώνιον καὶ ἄνθρωπος ἀναρχος, οὐ καθὸ παιδίον καὶ ἄνθρω-
 πος, ἀλλὰ καθὸ Θεὸς ὦν προαιώνιος, γέγονεν ἐπ' ἐσχάτων

ὁ Θεός σου»²⁹, ὅπου δηλώνει τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱό, καὶ ὅταν λέει, «ὕπῆρχε ἄνθρωπος στὴ χώρα Αὐσίτιδα»³⁰, ὅπου δηλώνει μόνο τὸν Ἰῶβ. Στὸν Κύριο μας λοιπὸν Ἰησοῦ Χριστό, ἐπειδὴ ἀναγνωρίζουμε δύο φύσεις, ἀλλὰ μία ὑπόσταση, πού εἶναι σύνθετη καὶ ἀπὸ τὰ δύο, ὅταν ἀναφερόμαστε στὶς φύσεις, τὶς ἀποκαλοῦμε θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα, ὅταν ὁμοίως ἀναφερόμαστε στὴν ὑπόσταση, πού εἶναι σύνθετη ἀπὸ τὶς δύο φύσεις, ἄλλοτε τὴν ὀνομάζουμε καὶ ἀπὸ τὰ δύο Χριστό, καὶ Θεὸ καὶ ἄνθρωπο ὡς ταυτόσημο, καὶ Θεὸ σαρκωμένο. Ἄλλοτε πάλι ἀπὸ τὸ ἓνα τῶν δύο μερῶν τὸν ὀνομάζουμε μόνο Θεὸ καὶ Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἄνθρωπο μόνο καὶ Υἱὸ τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ἄλλοτε μόνο ἀπὸ τὰ ἀνώτερα, ἄλλοτε μόνο ἀπὸ τὰ ταπεινά. Γιατὶ ἓνας εἶναι αὐτὸς πού εἶναι ὁμοίως καὶ ἐκεῖνο καὶ αὐτό· τὸ ἓνα εἶναι πάντοτε, ἐνῶ τὸ ἄλλο ἔγινε ἀργότερα ἀπὸ ἀγάπη πρὸς τὸν ἄνθρωπο.

Λέγοντας λοιπὸν θεότητα, δὲν συμπεριλαμβάνουμε σ' αὐτὴν καὶ τὰ ιδιώματα τῆς ἀνθρωπότητας, γιατί δὲν λέμε θεότητα παθητὴ ἢ κτιστὴ. Οὔτε ὁμοίως καὶ στὴ σάρκα, δηλαδὴ στὴν ἀνθρωπότητα, ἀποδίδουμε τὰ ιδιώματα τῆς θεότητας. Γιατὶ δὲ λέμε σάρκα, δηλαδὴ ἀνθρωπότητα ἄκτιστη. Στὴν ὑπόσταση ὁμοίως, εἴτε τὴν ὀνομάσουμε καὶ ἀπὸ τὰ δύο, εἴτε ἀπὸ τὸ ἓνα μόνο μέρος, τῆς προσθέτουμε τὰ ιδιώματα καὶ τῶν δύο φύσεων. Γιατὶ βέβαια ὁ Χριστός, πού εἶναι καὶ τὰ δύο, λέγεται καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, κτιστὸς καὶ ἄκτιστος, καὶ παθητὸς καὶ ἀπαθὴς. Καὶ ὅταν ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ὀνομάζεται Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Θεός, δέχεται καὶ τὰ ιδιώματα τῆς φύσεως πού συνυπάρχει, δηλαδὴ τῆς σάρκας, καὶ ὀνομάζεται Θεὸς παθητὸς καὶ Κύριος τῆς δόξας σταυρωμένος· ὄχι ὡς Θεός, ἀλλὰ ὡς ἄνθρωπος πού εἶναι ὁ ἴδιος. Καὶ ὅταν ὀνομάζεται ἄνθρωπος καὶ Υἱὸς ἀνθρώπου, δέχεται τὰ ιδιώματα καὶ καυχήματα τῆς θείας οὐσίας, ὀνομαζόμενος παιδί προαιώνιο καὶ ἄνθρωπος ἀναρχός, ὄχι ὡς παιδί καὶ ἄνθρωπος, ἀλλὰ ὄντας Θεὸς προαιώνιος, ἔγινε στὶς τε-

29. Ψαλμ. 44,8.

30. Ἰῶβ 1,1.

παιδίον. Καὶ οὗτός ἐστιν ὁ τρόπος τῆς ἀντιδόσεως, ἑκατέρας φύσεως ἀντιδούσης τῇ ἑτέρῃ τὰ ἴδια, διὰ τὴν τῆς ὑποστάσεως
 40 ταυτότητα, καὶ τὴν εἰς ἄλληλα αὐτῶν περιχώρησιν. Κατὰ τοῦτο δυνάμεθα εἰπεῖν περὶ Χριστοῦ· «οὗτος ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη», καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἄκτιστός ἐστι καὶ ἀπαθὴς καὶ ἀπερίγραφτος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΗ'

Ἐνηθρώπησε τοίνυν ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἵνα δι' αὐτοῦ καὶ ἐν αὐτῷ ἀνακαινίσῃ μὲν τὸ το κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν, διδάξῃ δὲ καὶ ἡμᾶς τὴν ἐνάρετον πολιτείαν, ταύτην δι' ἑαυτοῦ ποιήσας ἡμῖν εὐεπίβατον καὶ τῇ τῆς ζωῆς κοινωνίᾳ
 5 ἐλευθερώσῃ τῆς φθορᾶς τὴν καταφθαρεῖσαν ἀνθρώπων φύσιν, ἀπαρχὴ γενόμενος τῆς ἡμῶν ἀναστάσεως, καὶ τῆς τυραννίδος τοῦ διαβόλου λυτρώσῃται, πρὸς θεογνωσίαν ἡμᾶς καλέσας. Πέπνυται γοῦν ἡ τῶν δαιμόνων θρησκεία, ἡ κτίσις τῷ θείῳ ἠγιάσται αἵματι, βωμοὶ καὶ ναοὶ εἰδώλων καθήρηται, θεογνω-
 10 σία πεφύτευται, Τριάς ἢ ὁμοούσιος, ὁ εἰς Θεὸς ἀληθινὸς πιστεύεται καὶ λατρεύεται, ἀρεταὶ πολιτεύονται, ἀναστάσεως βεβαία ἐλπίς διὰ τῆς Χριστοῦ δέδοται ἀναστάσεως, φρίττουσι τοὺς πάλαι ὑποχειρίους ἀνθρώπους οἱ δαίμονες, καὶ τό γε θαυμαστόν, ὅτι ταῦτα πάντα διὰ σταυροῦ καὶ παθῶν καὶ θανάτου
 15 κατώρθωται, εἰς πᾶσαν τὴν γῆν τὸ Εὐαγγέλιον τῆς θεογνωσίας κεκήρυκται, οὐ πολέμῳ καὶ ὅπλοις καὶ στρατοπέδοις τοὺς ἐναντίους τροπούμενοι, ἀλλ' ὀλίγοι γυμνοὶ, πτωχοὶ καὶ ἀγράμματοι διωκόμενοι, αἰκίζόμενοι, θανατούμενοι, σταυρωθέντα

λευταῖες μέρες παιδί. Καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ τρόπος τῆς ἀντιδόσεως τῶν ιδιωμάτων, κατὰ τὴν ὁποία κάθε φύση δίνει στὴν ἄλλη τὰ δικά της, λόγῳ ταύτισης τῆς ὑποστάσεως καὶ περιχώρησης αὐτῶν μεταξύ τους. Σύμφωνα μ' αὐτὸ μπορούμε νὰ ποῦμε γιὰ τὸ Χριστό, «αὐτὸς ὁ Θεὸς μας φανερώθηκε πάνω στὴ γῆ καὶ συναναστράφηκε μὲ τοὺς ἀνθρώπους»³¹, καὶ ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶναι ἄκτιστος καὶ ἀπαθὴς καὶ ἀπεριόριστος³².

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΗ΄

Ἐνανθρώπησε λοιπὸν ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ ἀνακαινίσαι μέσω αὐτοῦ καὶ μέσα στὸν ἑαυτό του τὸ κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωση, καὶ νὰ μᾶς διδάξει τὴν ἐνάρετη ζωὴ, κἀνοντάς τὴν μέσω τοῦ ἑαυτοῦ του εὐκολοπλησίαστη, καὶ μὲ τὴ συμμετοχὴ στὴ ζωὴ του νὰ ἐλευθερώσει τὴ διεφθαρμένη ἀνθρώπινη φύση ἀπὸ τὴ φθορά, γενόμενος αὐτὸς ἀπαρχὴ τῆς ἀναστάσεώς μας, καὶ νὰ μᾶς γλιτώσει ἀπὸ τὴν τυραννία τοῦ διαβόλου, καλώντας μας σὲ θεογνωσία. Ἐπαυσε λοιπὸν ἡ θρησκεία τῶν δαιμόνων, ἡ κτίσις ἔχει ἀγιασθεῖ μὲ τὸ θεῖο αἷμα, οἱ βωμοὶ καὶ οἱ ναοὶ τῶν εἰδώλων γκρεμίστηκαν, ἡ θεογνωσία φυτεύθηκε, Τριάδα ἢ ὁμοούσια, ὁ ἕνας ἀληθινὸς Θεὸς πιστεύεται καὶ λατρεύεται, οἱ ἀρετὲς ἐφαρμόζονται στὴ ζωὴ, ἔχει δοθεῖ σίγουρη ἐλπίδα τῆς ἀναστάσεως μὲ τὴν ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ, οἱ δαίμονες τρέμουν τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἄλλοτε ἦταν ὑποχείριοί τους. Καὶ τὸ πιὸ θαυμαστὸ εἶναι ὅτι ὅλα αὐτὰ κατορθώθηκαν μέσω σταυροῦ καὶ παθῶν καὶ θανάτου· τὸ Εὐαγγέλιο τῆς θεογνωσίας κηρύχθηκε σ' ὅλη τὴ γῆ, νικώντας τοὺς ἀντίθετους ὄχι μὲ πόλεμο καὶ ὄπλα καὶ στρατοὺς, ἀλλὰ μὲ λίγους γυμνοὺς, φτωχοὺς καὶ ἀγράμματους, οἱ ὁποῖοι, καταδιωκόμενοι, βασανιζόμενοι, θανατούμενοι, κηρύττοντας σταυρωμένο κατὰ σάρκα

31. Βαρούχ 3,38.

32. Πρόκειται γιὰ τὴν ἀντίδοσι τῶν ιδιωμάτων μεταξύ τῆς θείας καὶ τῆς ἀνθρώπινης φύσεως.

σαρκὶ καὶ θανόντα κηρύττοντες, τῶν πολλῶν καὶ δυνατῶν καὶ
 20 πλουσίων καὶ σοφῶν κατεκράτησαν· ἐνίσχυε γὰρ αὐτοὺς τοῦ
 σταυρωθέντος ἢ παντοδύναμος δύναμις. Ὁ πάλοι φοβερώτατος
 θάνατος ἡττήται, καὶ τῆς ἡδίστης ζωῆς νῦν προκρίνεται.

Ταῦτα τῆς Χριστοῦ παρουσίας τὰ κατορθώματα, ταῦτα τῆς
 αὐτοῦ δυνάμεως τὰ γνωρίσματα. Οὐ γὰρ ὡς διὰ Μωσέως ἓνα
 25 λαὸν ἐξ Αἰγύπτου καὶ τῆς δουλείας Φαραὼ θάλασσαν διαστή-
 σας διέσωσε, πᾶσαν δὲ μᾶλλον τὴν ἀνθρωπότητα ἐκ φθορᾶς
 θανάτου καὶ τοῦ πικροῦ τυράννου τῆς ἁμαρτίας ἐρρύσατο, οὐ
 βία ἄγων πρὸς ἀρετὴν καὶ εὐσέβειαν, οὐχὶ γῆ καταχωννύς, οὐ
 πυρὶ καταφλέγων καὶ λιθοβολεῖσθαι προστάσων τοὺς ἁμαρ-
 30 τάνοντας, ἀλλὰ πρῶτητι καὶ μακροθυμίᾳ αἰρεῖσθαι ταῦτα πεί-
 θων τοὺς ἀνθρώπους.

Ἄλλ', ὦ Θεοῦ Λόγε, καὶ σοφία καὶ δύναμις, τί σοι ἀντὶ
 τούτων ἀπάντων οἱ ἄποροι καὶ ἀσθενεῖς ἡμεῖς ἀντιδοίμεν; Σὰ
 γὰρ ἅπαντα καὶ αἰτεῖς παρ' ἡμῶν οὐδέν, ἢ τὸ σῶζεσθαι. Αὐτὸς
 35 γὰρ καὶ τοῦτο διδούς, καὶ λαμβάνουσι χάριν εἰδῶς δι' ἄφατον
 ἀγαθότητα. Σοὶ χάρις, τῷ τὸ εἶναι δεδωκότι καὶ τὸ εἶναι χα-
 ρισαμένῳ, κάκ τούτου παραπεσόντας αὐθις ἐπαναγαγόντι πρὸς
 τοῦτο διὰ τῆς ἀρρήτου σου συγκαταβάσεως. Σοὶ τοίνυν πρέπει
 πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου Πατρὶ
 40 καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν
 καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

καὶ πεθαμένο, ἐπιβλήθηκαν στοὺς πολλοὺς καὶ δυνατοὺς καὶ πλούσιους καὶ σοφοὺς· γιατί τοὺς ἐνίσχυε τοῦ σταυρωμένου ἢ παντοδύναμη δύναμη. Ὁ τόσο φοβερός ἄλλοτε θάνατος νικήθηκε καὶ τώρα προτιμᾶται ἀντὶ τῆς εὐχάριστης ζωῆς.

Αὐτὰ εἶναι τὰ κατορθώματα τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ, αὐτὰ εἶναι τὰ γνωρίσματα τῆς δυνάμεώς του. Γιατί δὲν ἔσωσε ἓνα λαὸ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο καὶ τὴ δουλεία τοῦ Φαραῶ διαιρώντας τὴ θάλασσα, ὅπως ἔκανε μὲ τὸν Μωϋσῆ, ἀλλὰ μᾶλλον λύτρωσε ὀλόκληρη τὴν ἀνθρωπότητα ἀπὸ τὴ φθορὰ τοῦ θανάτου καὶ τοῦ σκληροῦ τυράννου τῆς ἁμαρτίας· χωρὶς νὰ ὀδηγεῖ μὲ τὴ βία πρὸς τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν εὐσέβεια, χωρὶς νὰ καταχωνιάζει στὴ γῆ, χωρὶς νὰ κατακαίει μὲ φωτιά καὶ νὰ διατάζει νὰ λιθοβολοῦνται ὅσοι ἁμαρτάνουν, ἀλλὰ προτιμώντας νὰ πείθει τοὺς ἀνθρώπους μὲ πραότητα καὶ μακροθυμία γι' αὐτά.

Ἄλλὰ, Λόγε τοῦ Θεοῦ καὶ Σοφία καὶ Δύναμη, τί νὰ σοῦ ἀντιπροσφέρουμε ἀντὶ ὅλων αὐτῶν ἡμεῖς οἱ ἄποροι καὶ ἀδύναμοι; Καθόσον δικά σου εἶναι ὅλα καὶ δὲν ζητᾶς ἀπὸ μας τίποτε, παρὰ νὰ σωθοῦμε. Γιατί κι αὐτὸ ἐσὺ εἶσαι ἐκεῖνος πού τὸ δίνεις, καὶ σ' ὅσους τὸ παίρνουν τοὺς εὐγνωμονεῖς ἀπὸ ἀνέκφραστη ἀγαθότητα. Σὲ σένα ἀνήκει ἡ χάρις, ὁ ὁποῖος μᾶς ἔδωσες τὴν ὑπαρξὴ καὶ μᾶς χάρισες τὸν σωστὸ τρόπο ζωῆς, καὶ ὅταν ξεφύγαμε ἀπὸ αὐτὸν πάλι μᾶς ἐπανεφηρες σ' αὐτὸν μὲ τὴν ἀπερίγραπτη συγκατάβασή σου. Σὲ σένα λοιπὸν ταιριάζει κάθε δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνηση, μαζὶ μὲ τὸν ἀναρχο Πατέρα σου καὶ τὸ πανάγιο καὶ ἀγαθὸ καὶ ζωοποιό σου Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Π Ε Ρ Ι

ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΤΡΙΑΔΟΣ

Λ Ο Γ Ο Σ Β΄

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΤΡΙΑΔΟΣ

ΛΟΓΟΣ Β'

1 Περὶ μὲν τῆς ἁγίας Τριάδος τῆς ὁμοουσίου, ζωοποιοῦ, μίαν φύσιν ὁμολόγει, μίαν θέλησιν, μίαν ἐνέργειαν, μίαν δύναμιν τε καὶ ἐξουσίαν καὶ κυριότητα, ὅτι καὶ μία θεότης τρεῖς ὑποστάσεις, ἤτοι τρία πρόσωπα, φυλασσομένης ἐκάστῳ προσώπῳ
5 τῆς ιδιότητος. Ἐπὶ δὲ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ ἐνὸς τῆς ἁγίας Τριάδος, ἤτοι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ δύο φύσεις, θεότητος τε καὶ ἀνθρωπότητος, δύο θελήσεις ὡσαύτως καὶ ἐνεργείας, μίαν ὑπόστασιν, ἤγουν ἐν πρόσωπον, ὅτι εἷς καὶ αὐτός ἐστιν, ὁ πρὸ τῶν αἰώνων γεννηθεὶς ἀρρεύστως καὶ ἀσωμάτως καὶ ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων ἐκ τῆς ἁγίας ἀειπαρθένου
10 Μαρίας τῆς Θεοτόκου κηθεὶς ἀρρήτως καὶ ἀρρυπώτως· ὅλος ἄνθρωπος, ὁ αὐτὸς καὶ Θεός, ἐν μιᾷ ὑποστάσει γνωριζόμενος, ἀπαθῆς θεότητι, καὶ παθητὸς τῷ προσλήμματι· σῶα μετὰ τὸν φυλάξας δηλαδὴ τῆς παρθενίας τὰ σήμαντρα, τουτέστι τὰς
15 σφραγίδας.

Ἑρώτησις : Διὰ τί ὁ Υἱὸς ἐνηνθρώπησε καὶ οὐχ ὁ Πατὴρ οὐδὲ τὸ Πνεῦμα; καὶ τί ἐνανθρωπήσας κατώρθωσε;

Ἀπόκρισις : Πατὴρ ὁ Πατὴρ καὶ οὐχ Υἱός, Υἱὸς ὁ Υἱὸς καὶ οὐ Πατὴρ, Πνεῦμα ἅγιον τὸ Πνεῦμα καὶ οὐ Πατὴρ οὐδὲ Υἱός· ἢ
20 γὰρ ιδιότης ἀκίνητος. Ἦ πῶς ἂν ιδιότης, κινουμένη ἢ μεταπίπτουσα; Διὰ τοῦτο ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Υἱὸς γίνεται ἀνθρώπου, ὁ σαρκωθείς ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου, καὶ οὐκ ἐξέστη τῆς ὑϊκῆς

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΤΡΙΑΔΟΣ

ΛΟΓΟΣ Β΄

Για την άγια Τριάδα, την ομοούσια και ζωοποιό, να πιστεύεις μία φύση, μία θέληση, μία ενέργεια, μία δύναμη και έξουσία και κυριότητα και ότι ή μία θεότητα διακρίνεται σε τρεις υποστάσεις, ήτοι σε τρία πρόσωπα, κατά τρόπο που να διαφυλάσσεται ή ιδιότητα του κάθε προσώπου. Για την ενσάρκη όμως οίκονομία του ενός προσώπου της άγιας Τριάδος, ήτοι του Κυρίου μας Ίησού Χριστού, να πιστεύεις δύο φύσεις, θεότητας και ανθρωπότητας, καθώς και δύο θελήσεις και ενέργειες, μία υπόσταση, ήτοι ένα πρόσωπο, ότι είναι ένας και ο αυτός εκείνος που γεννήθηκε κατά τρόπο άρρευστο και άσώματο πριν από τους αιώνες, και εκείνος που τα τελευταία χρόνια γεννήθηκε από την άγια άειπάρθενο Μαρία τη Θεοτοκο κατά τρόπο άρρητο και άψεγάδιαστο· ο ίδιος είναι όλόκληρος άνθρωπος και Θεός, που συνίσταται από μία υπόσταση και είναι άπαθής κατά τη θεότητα και παθητός ως προς το ανθρώπινο πρόσλημμα, που διαφύλαξε μετά τη γέννησή του άθικτα τα σημάδια της παρθενίας, δηλαδή τις σφραγίδες.

Έρώτηση: Γιατί ένανθρώπησε ο Υιός και όχι ο Πατέρας, ούτε το Πνεύμα; Και τί κατόρθωσε με την ένανθρώπηση;

Απάντηση: ο Πατέρας είναι Πατέρας και όχι Υιός. Ο Υιός είναι Υιός και όχι Πατέρας. Το Πνεύμα είναι Πνεύμα άγιο και όχι Πατέρας, ούτε Υιός, διότι ή ιδιότητα του κάθε προσώπου είναι άμετακίνητη. Πώς δηλαδή θά είναι ιδιότητα, αν μετακινείται ή μεταβάλλεται; Γι' αυτό ο Υιός του Θεού γίνεται και Υιός του ανθρώπου, αυτός που σαρκώθηκε από

ιδιότητος. Ἐνηθρώπησε δὲ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἔν', ἐφ' ᾧ περ
 ἐποίησεν τὸν ἄνθρωπον, πάλιν αὐτῷ χαρίσεται ἀθανασίαν καὶ
 25 αἰώνιον ζωὴν εἰς ἀπόλαυσιν τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν. Ἀμήν· γέ-
 νοιτο, γένοιτο.

2 Πατὴρ καὶ Υἱός, οὐ δύο ἀναρχα, ἀλλὰ ἀμεσίτευτα· μίξις
 φθορὰν ἐργάζεται, καὶ οὕτω μίγνυται, ὡς τὸ ὕδωρ καὶ ὁ οἶνος.
 Ἐνωσις, ὅταν συνάφειά τις γένηται, μὴ ἐλαττουμένου ἐτέρου,
 μηδὲ φθειρομένου, ἀλλὰ μένοντος ἐν ᾧ ἔστιν, ὡς ἡ ψυχὴ καὶ τὸ
 5 σῶμα. Οὕτω καὶ ὁ Χριστός, ὁ Θεὸς Λόγος τέλειος, καὶ ἄνθρω-
 πος τέλειος, ἦνῶται μὲν, οὐ συγκέχυται δέ. Εἷς Θεός, Πατὴρ
 Λόγου ζῶντος, σοφίας ὑφεστῶσης καὶ δυνάμεως καὶ χαρακτῆ-
 ρος αἰδίου, τέλειος τελείου γεννήτωρ, Πατὴρ Υἱοῦ μονογενοῦς.
 Καὶ εἷς Κύριος, μόνος ἐκ μόνου, Θεὸς ἐκ Θεοῦ, χαρακτῆρ καὶ
 10 εἰκῶν τῆς θεότητος, Λόγος ἐνεργός, σοφία τῆς τῶν ὄλων στά-
 σεως περιεκτικὴ, καὶ δύναμις τῆς ὄλης κτίσεως ποιητικὴ, Υἱὸς
 ἀληθινὸς ἀληθινοῦ Πατρός, ἀόρατος ἀοράτου, καὶ ἀφθαρτος
 ἀφθάρτου, καὶ ἀθάνατος ἀθανάτου, καὶ αἰδῖος αἰδίου. Καὶ ἐν
 Πνεῦμα ἅγιον, ἐκ Θεοῦ τὴν ὑπαρξιν ἔχον, καὶ διὰ Υἱοῦ πεφη-
 15 νός, δηλαδὴ τοῖς ἀνθρώποις. Εἰκῶν τοῦ Υἱοῦ τελεία καὶ ζωή,
 ζῶντων αἰτία, πηγὴ ἀγία, ἀγιότης, ἀγιασμοῦ χορηγός, ἐν ᾧ φα-
 νεροῦται Θεὸς ὁ Πατὴρ, ὁ ἐπὶ πάντων καὶ ἐν πᾶσι, καὶ Θεὸς ὁ
 Υἱός, ὁ διὰ πάντων· Τριάς τελεία, δόξη καὶ αἰδιότητι καὶ βασι-
 λεία, μὴ μεριζομένη, μηδὲ ἀπολλοτριουμένη. Οὕτε οὖν κτιστόν
 20 τι ἢ δοῦλον ἐν Τριάδι, οὕτε ἐπέισακτον, ὡς πρότερον μὲν οὐχ
 ὑπάρχον, ὕστερον δ' ἐπίσειλθόν. Οὕτε γὰρ ἐνέλιπέ ποτε Υἱὸς

τὴν ἁγία Παρθένο καὶ δὲν ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὴν ιδιότητα τοῦ Υἱοῦ. Καὶ ἐνανθρώπησε ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, γὰρ νὰ χαρίσει πάλι στὸν ἄνθρωπο αὐτὸ γὰρ τὸ ὁποῖο τὸν δημιούργησε, δηλαδὴ τὴν ἀθανασία καὶ τὴν αἰώνια ζωὴ, γὰρ νὰ ἀπολαμβάνει τὰ αἰώνια ἀγαθὰ. Ἄμην· εἶθε νὰ γίνει αὐτό.

Ὁ Πατέρας καὶ ὁ Υἱὸς δὲν εἶναι δύο ἄναρχα, ἀλλὰ χωρὶς μεσολάβηση. Ἡ ἀνάμιξη φέρνει φθορὰ καὶ ἀναμιγνύονται ἔτσι, ὅπως τὸ νερὸ μὲ τὸ κρασί. Ἐνωσὴ πάλι ὑπάρχει ὅταν γίνεται κάποια σύνδεση χωρὶς νὰ μειώνεται τὸ ἄλλο, οὔτε νὰ βλάπτεται, ἀλλὰ μένει σ' αὐτὸ πού εἶναι, ὅπως ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα. Ἐτσι καὶ ὁ Χριστός· ὁ τέλειος Θεὸς Λόγος καὶ ὁ τέλειος ἄνθρωπος, ἐνώθησαν βέβαια, ἀλλὰ κατὰ τρόπο ἀσύγχυτο. Ἐνας Θεός, Πατέρας τοῦ ἀληθινοῦ Λόγου, τῆς ὑπάρχουσας Σοφίας καὶ Δυνάμεως καὶ τοῦ αἰώνιου χαρακτήρα, τέλειος γεννήτορας τέλειου, Πατέρας μονογενοῦς Υἱοῦ. Καὶ ἓνας Κύριος, μοναδικὸς ἀπὸ μοναδικόν, Θεὸς ἀπὸ Θεό, χαρακτήρας καὶ εἰκόνα τῆς θεότητος, Λόγος πού ἐνεργεῖ, Σοφία πού περιέχει τὴ σύστασιν ὄλων καὶ Δύναμις δημιουργικὴ ὄλης τῆς κτίσεως, Υἱὸς ἀληθινὸς ἀληθινοῦ Πατέρα, ἀόρατος ἀπὸ ἀόρατον καὶ ἀφθαρτος ἀπὸ ἀφθαρτον καὶ ἀθάνατος ἀπὸ ἀθάνατον καὶ αἰώνιος ἀπὸ αἰώνιον. Καὶ ἓνα ἅγιον Πνεῦμα πού ἔχει τὴν ὑπαρξὴν του ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ φανερώθηκε στοὺς ἀνθρώπους μέσω τοῦ Υἱοῦ. Τέλεια εἰκόνα τοῦ Υἱοῦ καὶ ζωὴ, αἰτία τῶν ζωντανῶν, ἅγια πηγὴ, ἀγιότητα, χορηγὸς ἀγιασμοῦ, στὸν ὁποῖο φανερώνεται ὁ Θεὸς Πατέρας, ὁ ὁποῖος βρίσκεται πάνω ἀπὸ ὅλα καὶ μέσα σ' ὅλα, καὶ ὁ Θεὸς Υἱὸς ὁ ὁποῖος διέρχεται μέσα ἀπὸ ὅλα. Τέλεια Τριάδα καὶ στὴ δόξα καὶ στὴν αἰωνιότητα καὶ στὴ βασιλεία, πού δὲν χωρίζεται οὔτε ἀποξενώνεται. Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν τίποτε τὸ κτιστὸ ἢ δουλικὸ στὴν Τριάδα, οὔτε κάτι τὸ ἐπέισακτο, πού δὲν ὑπῆρχε δηλαδὴ στὴν ἀρχή, ἀλλὰ προστέθηκε ἀργότερα. Γιατὶ οὔτε ὁ Υἱὸς ἔλειπε ποτὲ ἀπὸ τὸν Πατέρα,

Πατρί, οὔτε Υἱῶ Πνεῦμα, ἀλλ' ἄτρεπτος καὶ ἀναλλοίωτος ἡ αὐτῇ Τριάδι ἀεί.

Οὗτω γὰρ ἡμεῖς πιστεύομεν τὴν μακαρίαν καὶ ζωοποιὸν
 25 καὶ ἀδιαίρετον ἁγίαν Τριάδα. Πατὴρ, Υἱός, καὶ Πνεῦμα ἅγιον,
 τρία πρόσωπα, μία εἰκὼν· τρεῖς χαρακτῆρες, μία ἐκτύπωσις·
 τρεῖς ὑποστάσεις, μία θεότης· τρία ἰδιώματα, μία οὐσία· τρεῖς
 ἐνέργειαι, μία χάρις· τρεῖς ὑπάρξεις, μία ἰσότης· τρεῖς ἐπιγνώ-
 σεις, μία δόξα· τρία ὀνόματα, μία ὁμολογία· τρεῖς ὁμολογίαι, μία
 30 πίστις. Θεὸς ἐστὶν αἰδιος οὐσία καὶ ἀπαράλλακτος, δημιουργικῇ
 τῶν ὄντων. Θεὸς ἐστὶ φῶς ἀκρότατον καὶ ἀπρόσιτον, οὔτε νῶ
 καταληπτόν, οὔτε λόγῳ ρητόν.

3 **Ἐρώτησις:** Ὅσαχῶς ὁ Θεός;

Ἀπόκρισις: Θεὸς ὁ Πατὴρ, Θεὸς ὁ Υἱός, Θεὸς τὸ Πνεῦμα τὸ
 ἅγιον, ἡ μακαρία φύσις, ἡ ἀφθονος ἀγαθότης, τὸ ἀγαπητὸν πᾶσι
 τοῖς τοῦ λόγου μετείληφοσι, τὸ πολυπόθητον κάλλος, ἡ ἀρχὴ
 5 τῶν ὄντων, ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς, ἡ ἀπρόσιτος σοφία, ἡ ἄτρεπτος
 φύσις, ἡ ἀνενόχλητος ζωὴ, ἡ ἄλυπος διαγωγὴ, περὶ ἣν οὐκ
 ἐστὶν ἀλλοίωσις, ἣς οὐχ ἄπτεται μεταβολή, ἡ βρῦουσα πηγὴ, ἡ
 ἀφθονος χάρις, ὁ ἀδαπάνητος θησαυρός.

4 Ὅμολογοῦμεν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν μονο-
 γενῆ Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Πατρὸς, φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθι-
 νὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, σαρκωθῆναι τε καὶ ἐνανθρωπῆσαι ἐκ
 Πνεύματος ἁγίου καὶ ἐκ τῆς ἁγίας ἐνδόξου Θεοτόκου καὶ ἀει-
 5 παρθένου Μαρίας. Θεὸν τέλειον τὸν αὐτὸν καὶ ἄνθρωπον τέ-
 λειον, ἓνα καὶ μόνον Υἱόν, καὶ πρὸ τῆς σαρκώσεως, καὶ μετὰ
 τὴν σάρκωσιν· ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, κατὰ
 πάντα ὅμοιον ἡμῖν, καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα,
 χωρὶς ἁμαρτίας γενόμενον ἄνθρωπον· πρὸ αἰώνων μὲν ἐκ τοῦ
 10 Πατρὸς γεννηθέντα κατὰ τὴν θεότητα, ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν
 ἡμερῶν τὸν αὐτὸν δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐκ

οὔτε τὸ Πναῦμα ἀπὸ τὸν Υἱό, ἀλλὰ ἡ ἴδια Τριάδα εἶναι πάντοτε ἀμετάβλητη καὶ ἀναλλοίωτη.

Ἔτσι λοιπὸν πιστεῦομε ἑμεῖς τὴν ἁγία Τριάδα. Πατέρας, Υἱὸς καὶ ἅγιο Πνεῦμα, τρία πρόσωπα, μία εἰκόνα· τρεῖς χαρακτῆρες, μία ἀποτύπωση· τρεῖς ὑποστάσεις, μία θεότητα· τρία ἰδιώματα, μία οὐσία· τρεῖς ἐνέργειες, μία χάρις· τρεῖς ὑπάρξεις, μία ἰσότης· τρεῖς ἀναγνωρίσεις, μία δόξα· τρία ὀνόματα, μία ὁμολογία· τρεῖς ὁμολογίες, μία πίστη. Ὁ Θεὸς εἶναι οὐσία αἰώνια καὶ ἀπαράλλακτη, ἡ ὁποία δημιούργησε ὅσα ὑπάρχουν. Ὁ Θεὸς εἶναι ὕψιστο φῶς καὶ ἀπλησίαστο, πού οὔτε μὲ τὸ νοῦ κατανοεῖται, οὔτε μὲ τὸ λόγο περιγράφεται.

Ἑρώτηση: Μὲ πόσους τρόπους ἐμφανίζεται ὁ Θεός;

Ἀπάντηση: Θεὸς εἶναι ὁ Πατέρας, Θεὸς ὁ Υἱός, Θεὸς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιο, ἡ μακάρια φύση, ἡ ἄφθονη ἀγαθότητα, τὸ ἀγαπητὸ σὲ ὄλους ὄσους ἔγιναν μέτοχοι τοῦ λόγου, ἡ πολυπόθητη ὁμοιότητα, ἡ ἀρχὴ ὄλων τῶν ὄντων, ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς, ἡ ἀφθαστη σοφία, ἡ ἀμετάβλητη φύση, ἡ ἀδιατάρακτη ζωὴ, ἡ χωρὶς λύπη διαβίωση, ἡ ὁποία δὲν ἀλλοιώνεται, οὔτε μεταβάλλεται, ἡ πηγὴ πού ἀναβλύζει, ἡ ἀφθονη χάρις, ὁ ἀνεξάντλητος θησαυρός.

Ὁμολογοῦμε ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὁ μονογενῆς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Πατέρα, εἶναι φῶς ἀπὸ φῶς, Θεὸς ἀληθινὸς ἀπὸ Θεοῦ ἀληθινό, πού σαρκώθηκε καὶ ἐνανθρώπησε ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα καὶ τὴν ἁγία ἐνδοξη Θεοτόκο καὶ ἀειπάρθενο Μαρία. Ὅτι ὁ ἴδιος εἶναι τέλειος Θεὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος, ἕνας καὶ μοναδικὸς Υἱὸς καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐνσάρκωση καὶ μετὰ τὴν ἐνσάρκωση· ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα ὡς πρὸς τὴ θεότητα, πού ἔγινε ἄνθρωπος ὅμοιος καθ' ὅλα μὲ μᾶς καὶ ὁμοούσιος μὲ μᾶς κατὰ τὴν ἀνθρώπινη φύση του, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἁμαρτία· πού γεννήθηκε προαιώνια ἀπὸ τὸν Πατέρα κατὰ τὴ θεότητα, ἐνῶ κατὰ τὶς τελευταῖες ἡμέρες γεννήθηκε ὁ ἴδιος ἀπὸ τὴν ἁγία Θεοτόκο καὶ ἀει-

τῆς ἀγίας Θεοτόκου καὶ Ἀειπαρθένου Μαρίας, ἓνα καὶ μόνον
 Υἱὸν ἐν δυοσὶ φύσεσιν, ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως
 γνωριζόμενον. Δύο γὰρ φύσεις συνῆλθον ἀλλήλαις καθ' ἔνωσιν
 15 ἀδιάσπαστον, ἀσύγχυτον, ἀτρεπτον. Ἡ γὰρ σὰρξ σὰρξ ἐστὶ καὶ
 οὐ θεότης, εἰ καὶ γέγονε Θεοῦ σὰρξ. Ὁμοίως καὶ ὁ Λόγος Θεός
 ἐστὶ καὶ οὐ σὰρξ, εἰ καὶ μίαν ἐποίησατο τὴν σάρκα διὰ τῆς οἰ-
 κονομίας.

Δύο τοίνυν τὰς φύσεις εἶναί φαμεν, ἓνα δὲ Χριστὸν καὶ
 20 Υἱὸν καὶ Κύριον τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον ἐνανθρωπήσαντα καὶ σε-
 σαρκωμένον. Οὐ γὰρ τὴν ἑαυτοῦ δόξαν ἠλάττωσεν ὁ Δεσπότης,
 ὅτι σάρκα ἀνέλαβε. Πρὶν μὲν γὰρ λαβεῖν αὐτὸν τὴν σάρκα καὶ
 ταπεινῶσαι ἑαυτόν, ἄγγελοι μόνον ἐγίνωσκον αὐτόν, ἐπειδὴ δὲ
 ἐταπεινώσεν ἑαυτόν, ἅπαντα ἢ τῶν ἀνθρώπων φύσις ἐπέγνω
 25 αὐτόν.

Ὅρᾳς, πῶς ἢ ταπεινώσις οὐκ ἐλάττωσιν εἰργάσατο, ἀλλὰ
 πλεῖον αὐτοῦ τὴν δόξαν διαλάμψαι ἐποίησεν; Εἰ δέ τις τῶν πε-
 ριέργων λέγει, ὅτι ἡ θεότης ἐν τῷ σταυρῷ ἦν ἢ οὐκ ἦν, ποιεῖ
 αὐτὴν μὴ ἐν παντὶ οὔσαν καὶ περιγραφτὴν εἰς ἓνα τόπον. Ἡμεῖς
 30 δὲ λέγομεν τὸν Θεὸν ἀπερίγραφτον καὶ ἀκατάληπτον.

5 **Ἐρώτησις :** Πόθεν ἐτυμολογεῖται Θεός;

Ἀπόκρισις : Παρὰ τὸ 'θεῶ', τὸ 'κατασκευάζω' καὶ 'ποιῶ' ὡς
 πάντων ποιητῆς καὶ τῆς τῶν πάντων κατασκευῆς αἴτιος, ἢ
 παρὰ τὸ, 'θέω', τὸ 'τρέχω' καὶ γὰρ Θεός πανταχοῦ πάρεστι.
 5 Ἡ Θεός, παρὰ τὸ 'θεᾶσθαι' ἐθεάσατο γὰρ ὁ Θεός τὰ πάντα
 πρὶν γενέσεως αὐτῶν. Κύριος δὲ παρὰ τὸ κῦρος, ὃ σημαίνει τὴν
 ἐξουσίαν.

Ἐρώτησις : Τί ἐστὶν ἔνωσις;

Ἀπόκρισις : Τὸ καθ' ὑπόστασιν καὶ τὸ ἐκ διαφορῶν φύσεων
 10 ὑφεστῶς πρᾶγμα.

Ἐρώτησις : Μεταδοτικὴ ἐστὶν ἡ θεία φύσις ἢ μεταληπτικὴ;

Ἀπόκρισις : Μεταδοτικὴ.

πάρθενο Μαρία, γὰ μᾶς καὶ γὰ τὴ δική μας σωτηρία, καὶ χαρακτηρίζεται ἕνας καὶ μοναδικὸς Υἱὸς μὲ δύο φύσεις, πού δὲν συγχέονται, δὲν μετατρέπονται καὶ δὲν διαιροῦνται. Γιατὶ δύο φύσεις ἐνώθηκαν ἢ μία μὲ τὴν ἄλλη μὲ ἔνωση ἀδιάσπαστη, ἀσύγχυτη καὶ ἀμετάτρεπτη. Γιατὶ ἡ σάρκα εἶναι σάρκα καὶ ὄχι θεότητα, ἀν καὶ ἐγίνε σάρκα Θεοῦ. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ὁ Λόγος εἶναι Θεὸς καὶ ὄχι σάρκα, ἀν καὶ μία σάρκα ἔλαβε μέσω τῆς θείας οἰκονομίας.

Λέμε λοιπὸν ὅτι οἱ φύσεις εἶναι δύο, ἀλλὰ ἕνας Χριστὸς καὶ Υἱὸς καὶ Κύριος ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ πού ἐνανθρώπησε καὶ σαρκώθηκε. Γιατὶ δὲν ἐλάττωσε τὴ δόξα του ὁ Δεσπότης ἐπειδὴ ἔλαβε σάρκα. Πρὶν βέβαια λάβει σάρκα καὶ ταπεινώσει τὸν ἑαυτό του μόνο οἱ ἄγγελοι τὸν γνώριζαν, ὅταν ὁμοῦς ταπεινώσει τὸν ἑαυτό του, τὸν γνώρισε ὀλόκληρη ἡ φύση τῶν ἀνθρώπων.

Βλέπεις ὅτι ἡ ταπείνωση δὲ ἐπέφερε ἐλάττωση, ἀλλὰ ἔκανε νὰ λάμψει περισσότερο ἡ δόξα του; Ἐάν ὁμοῦς κάποιος ἀπὸ τοὺς περιέργους ἰσχυρισθεῖ ὅτι ἡ θεότητα ἦταν παρούσα στὸ σταυρό, ἢ ὅτι δὲν ἦταν, τὴν κάνει νὰ μὴ εἶναι παντοῦ καὶ τὴν περιορίζει σὲ ἕνα τόπο. Ἐνῶ ἐμεῖς λέμε ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀπεριόριστος καὶ ἀκατάληπτος.

Ἑρώτηση: Ἀπὸ ποῦ ἐτυμολογεῖται ὁ Θεός;

Ἀπάντηση: Ἀπὸ τὸ «θῶ», τὸ «κατασκευάζω» καὶ τὸ «ποιῶ», ὡς ποιητῆς τῶν ὄλων καὶ αἴτιος τῆς κατασκευῆς τῶν ὄλων, ἢ ἀπὸ τὸ «θέω», τὸ «τρέχω», γιατί ὁ Θεὸς εἶναι πανταχοῦ παρών. Ἡ Θεός, ἀπὸ τὸ ὅτι θεᾶται, ἀφοῦ ὁ Θεὸς εἶδε τὰ πάντα πρὶν δημιουργηθοῦν αὐτά, καὶ Κύριος ἀπὸ τὸ κύρος, τὸ ὁποῖο σημαίνει ἐξουσία.

Ἑρώτηση: Τί εἶναι ἔνωση;

Ἀπάντηση: Τὸ ὑποστατικὸ καὶ τὸ πρᾶγμα πού ἀποτελεῖται ἀπὸ διαφορῆς φύσεις.

Ἑρώτηση: Ἡ θεία φύση εἶναι μεταδοτικὴ ἢ μεταληπτικὴ;

Ἀπάντηση: Μεταδοτικὴ.

Ἐρώτησις : Τί ἐστι συναλοιφή;

Ἀπόκρισις : Ἡ σύγχυσις.

15 **Ἐρώτησις :** Ποίοις ὀνόμασι τιμᾶται ὁ Πατήρ, καὶ κατὰ τί εἴρηται Πατήρ;

Ἀπόκρισις : Εἷς Πατήρ, ὁ ἅγιος Θεὸς καὶ παντοκράτωρ, ἀναρχος, ἀίδιος, ἀθάνατος, ἀπερίβλεπτος, ἀνερμήνευτος, ἀτελεύτητος, ἀδιάδοχος, ἀκίνητος, ἀνεξερεύνητος. Εἴρηται Πατήρ,

20 διὰ τὸ πάντα τηρεῖν.

Ἐρώτησις : Ποίοις ὀνόμασι τιμᾶται ὁ Υἱός, καὶ κατὰ τί εἴρηται Υἱός;

Ἀπόκρισις : Εἷς Υἱός, ὁ ἅγιος Λόγος, ἄρρητον γέννημα, ἀμύθητος Λόγος, ἀπερίβλεπτος νοῦς, φῶς ζωῆς, ἥλιος δικαιοσύνης, ποιμὴν, θύρα, ὁδός, ἀμνός. Υἱὸς δὲ εἴρηται, ὅτι ἐκ τοῦ Πατρὸς.

Ἐρώτησις : Ποίοις ὀνόμασι τιμᾶται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον; κατὰ τί εἴρηται Πνεῦμα;

30 **Ἀπόκρισις :** Ἐν Πνεῦμα ἅγιον, κύριον, ζωοποιόν, φιλόανθρωπον, ἐνούσιον, ἐνύπαρκτον, ἐνυπόστατον, βέβαιον, ὄξύ, ἀμέριμον, δύναμις ἀγιαστικῆ, ὁμοούσιον Πατρὶ καὶ Υἱῷ. Ἄτιμις γάρ ἐστι τῶν ἄνω δυνάμεων τοῦ Θεοῦ· Πνεῦμα δὲ εἴρηται, διὰ τὸ καθ' ὃ ἐὰν βουληθῆ νευεῖν καὶ πνεῖν.

Ἐρώτησις : Τί ἐστὶν Ἰησοῦς Χριστός;

35 **Ἀπόκρισις :** Κύριος χωρὶς ἁμαρτίας ἐνανθρωπήσας.

Ἐρώτησις : Τί ἐστὶ Χριστός;

Ἀπόκρισις : Σύμβολον θεότητος καὶ ἐμψύχου σαρκός, ἀτρεπτος ἔνωσις. Χριστὸς δὲ λέγεται, ἐπειδὴ καθ' ἡμᾶς ἐχρήσατο σαρκί.

40 **Ἐρώτησις :** Τί ἐστὶν ἅγιος;

Ἀπόκρισις : Ὁ ἀγιάζων καὶ ἀγιάζόμενος.

Ἑρώτηση: Τί εἶναι συναλοιφή;

Ἀπάντηση: Ἡ σύγχυση.

Ἑρώτηση: Μὲ ποιά ὀνόματα τιμᾶται ὁ Πατέρας καὶ ὡς πρὸς τί λέγεται Πατέρας;

Ἀπάντηση: Ἕνας Πατέρας, ὁ ἅγιος Θεός, καὶ παντοκράτορας, ἄναρχος, αἰδιος (αἰώνιος), ἀθάνατος, ἀπερίβλεπτος (ἀόρατος), ἀνερμήνευτος, ἀτελείωτος, ἀδιάδοχος, ἀκίνητος, ἀνεξερεύνητος. Λέγεται Πατέρας, ἐπειδὴ τηρεῖ (ἐπιτηρεῖ) τὰ πάντα.

Ἑρώτηση: Μὲ ποιά ὀνόματα τιμᾶται ὁ Υἱός καὶ ὡς πρὸς τί λέγεται Υἱός;

Ἀπάντηση: Ἕνας Υἱός, ὁ ἅγιος Λόγος, ἀπερίγραπτο γέννημα, ἀνεπανάληπτος Λόγος, ἀόρατος νοῦς, φῶς ζωῆς, ἥλιος δικαιοσύνης, ποιμένας, θύρα, ὁδός, ἀμνός. Λέγεται Υἱός, ἐπειδὴ προέρχεται ἀπὸ τὸν Πατέρα.

Ἑρώτηση: Μὲ ποιά ὀνόματα τιμᾶται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιο καὶ ὡς πρὸς τί λέγεται Πνεῦμα;

Ἀπάντηση: Ἕνα ἅγιο Πνεῦμα, κυρίαρχο, ζωοποιό (ποὺ δίνει ζωή), φιλόανθρωπο, οὐσιαστικό, ὑπαρκτό, ἐνυπόστατο, σταθερό, διαπεραστικό, ἀμέριμνο, δύναμι ἀγιαστική, ὁμοούσιο μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱό. Διότι εἶναι πνοή τῶν οὐράνιων δυνάμεων τοῦ Θεοῦ. Λέγεται Πνεῦμα, ἐπειδὴ ὁπου θέλει νεύει καὶ πνέει¹.

Ἑρώτηση: Τί εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός;

Ἀπάντηση: Κύριος, ποὺ ἐνανθρώπησε χωρὶς ἁμαρτία.

Ἑρώτηση: Τί εἶναι ὁ Χριστός;

Ἀπάντηση: Σύμβολο τῆς θεότητος καὶ τῆς ἐμψυχῆς σάρκας, ἀμετάτρεπτη ἔνωση. Λέγεται Χριστός, ἐπειδὴ ἔκανε χρῆση τῆς δικῆς μας σάρκας.

Ἑρώτηση: Τί εἶναι ἅγιος;

Ἀπάντηση: Αὐτὸς ποὺ ἀγιάζει καὶ ἀγιάζεται.

1. Ἰω. 3,8.

Ἐρώτησις : Τί ἐστὶν Λόγος;

Ἀπόκρισις: Λόγος ἐστὶν οὐσιώδης, ἀεὶ τῷ Πνεύματι συμπάρων.

45 **Ἐρώτησις :** Ἐν ποίᾳ ὑποστάσει προσκυνεῖς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ;

Ἀπόκρισις: Ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ Λόγου ὑποστάσει μίαν φύσιν σεσαρκωμένην καὶ προσκυνουμένην, μίαν προσκύνησιν, ἐπεὶ ἐκ δύο συνελθουσῶν ἐν τῷ προσκυνούμενῳ πρόσωπον. Οὐσίαι 50 δύο, ἐνέργειαι δύο, θελήματα δύο, αὐτεξούσια δύο. Πενταχῶς δὲ ἡ ὑπόστασις, ὑπόστασις καὶ πρόσωπον καὶ χαρακτήρ καὶ ἴδιον καὶ ἄτομον.

Ἑρώτηση: Τί εἶναι Λόγος;

Ἀπάντηση: Ὁ Λόγος ἔχει οὐσία καὶ εἶναι πάντοτε παρῶν μὲ τὸ Πνεῦμα.

Ἑρώτηση: Σὲ ποιά ὑπόσταση προσκυνᾷς τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ.

Ἀπάντηση: Στὴν ὑπόσταση τοῦ Θεοῦ Λόγου, μία φύση σαρκωμένη καὶ προσκυνούμενη, μία προσκύνηση, ἐπειδὴ, ἀπὸ δύο φύσεις πὸ ἐνώθησαν, ἓνα εἶναι τὸ πρόσωπο πὸ προσκυνεῖται. Δύο οὐσίες, δύο ἐνέργειες, δύο θελήματα, δύο αὐτεξούσια. Ἡ ὑπόσταση ὁμῶς χαρακτηρίζεται μὲ πέντε τρόπους· ὡς ὑπόσταση καὶ πρόσωπο καὶ χαρακτήρας καὶ ἰδίωμα καὶ ἄτομο.

Π Ε Ρ Ι

ΤΩΝ ΕΝ ΠΙΣΤΕΙ ΚΕΚΟΙΜΗΜΕΝΩΝ

**ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΠΙΣΤΕΙ ΚΕΚΟΙΜΗΜΕΝΩΝ
ΟΤΙ ΑΙ ΓΙΝΟΜΕΝΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΙ ΚΑΙ ΕΥΠΟΙΑΙ
ΤΟΥΤΟΥΣ ΟΝΙΝΗΣΙΝ**

1 Τὰ τῶν βρωμάτων ἡδέα καὶ τίμια προτιθέμενα πολλάκις,
οὐ μόνον τοὺς πεινῶντας εἰς βρῶσιν ἔλκουσιν, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ
τοὺς ἤδη κεκορεσμένους προσερεθίζουσιν. Ὡσπερ καὶ τῶν
πομάτων τὰ λίαν ἡδύποτα καὶ εὐώδη, οὐ τοὺς διψῶντας μόνον,
5 ἀλλὰ μὴν καὶ τοὺς ἔμπαλιν πρὸς μετάληψιν θέλγουσιν. Ὡσαύ-
τως πάλιν καὶ τοὺς φιλοπλούτους, ὅταν μεγάλης περιουσίας
κρατήσωσιν, ἔρως ἀεὶ ἀναγκάζει τούτους ζητεῖν ἀφορμάς, ὅσαι
καθ' ἡμέραν τὸν πλοῦτον τούτοις προσεπεκτείνουνσιν.

Οὐκοῦν καὶ ὑμᾶς, ὧ τιμιώτατα τῆς Ἐκκλησίας ἐκλόγια,
10 ἱερεῖς καὶ Πατέρες, ἀδελφοὶ καὶ μητέρες καὶ τέκνα φίλτατα, οὐ
τῶν θείων λογίων λιμός, οὔτε τις δίψα τῶν ἱερῶν μαθημάτων,
οὔτ' αὖ πενία γνώσεως τῆς ἐνθέου, ἐπὶ τὸν νῦν ἐκτεθέντα λόγον
προσεπικλίνειεν, ἀλλ' ἔφεσις ὄντως θεοχαρίτωτος προσάγουσα
ὑμᾶς ἐκ δυνάμεως εἰς δύναμιν, καὶ ἐκ χαρίτων εἰς χάριτας, καὶ
15 ἐκ μνήμης εἰς ἀνάμνησιν. Ὁ γὰρ πολλάκις τελείois λέλοιπε,
τοῦτο παιδίον ἠῦρατο, καὶ ὁ σοφοὺς παρέδραμεν, ἰδιώταις ἐνέ-
σκηψε· καὶ ὁ διδασκάλους διέλαθε, μαθηταῖς ἐπεφοίτησεν.
Ἡμῖν δὲ οὐδὲ τοῦτο εἰπεῖν τολμητέον, ἀλλ' ὡσπερ ἐπιφυλλίδα

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΙΣΤΩΝ ΠΟΥ ΚΟΙΜΗΘΗΚΑΝ

ΟΤΙ ΟΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΚΑΛΩΣΥΝΕΣ ΠΟΥ ΓΙΝΟΝΤΑΙ
ΤΟΥΣ ΩΦΕΛΟΥΝ

1 Τὰ νόστιμα καὶ ἀκριβὰ φαγητά, ὅταν παρατίθενται πολλές φορές, ὄχι μόνο προκαλοῦν νὰ φάγουν ἐκείνους ποὺ πεινοῦν, ἀλλὰ μερικές φορές ἐρεθίζουν ἀκόμα καὶ ἐκείνους ποὺ εἶναι ἤδη χορτασμένοι. Ἐπίσης καὶ ἐκεῖνα ἀπὸ τὰ ποτὰ ποὺ εἶναι πολὺ γλυκὰ καὶ μυρωδάτα, ἐλκύουν ὄχι μόνο ἐκείνους ποὺ διψοῦν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους νὰ ξαναπιοῦν. Τὸ ἴδιο συμβαίνει πάλι καὶ μὲ ἐκείνους ποὺ ἀγαποῦν τὸν πλοῦτο, οἱ ὅποιοι, ὅταν ἀποκτήσουν μεγάλη περιουσία, ὁ ἔρωτας πρὸς αὐτὴν τοὺς ἀναγκάζει διαρκῶς νὰ ἀναζητοῦν καθημερινὰ τρόπους ποὺ θὰ τοὺς μεγαλώσουν τὸν πλοῦτο τους.

Ἄλλὰ καὶ σᾶς, ἐντιμότερα μέλη τῆς Ἐκκλησίας, ἱερεῖς καὶ πατέρες, ἀδελφοὶ καὶ μητέρες καὶ τέκνα προσφιλέστατα, δὲν σᾶς ἔκανε ἡ πείνα τῶν θείων λόγων, οὔτε ἡ δίψα τῶν ἱερῶν μαθημάτων, οὔτε ἐπίσης ἡ στέρηση τῆς θεόπνευστης γνώσης νὰ σπεύσετε στὸν λόγο ποὺ τώρα σᾶς προσφέρεται, ἀλλὰ ἐπιθυμία πραγματικὰ θεοχαρίτωτη, ἡ ὁποία σᾶς ὀδηγεῖ ἀπὸ δύναμη σὲ δύναμη καὶ ἀπὸ θέλημα πνευματικὰ σὲ ἄλλα θέλημα καὶ ἀπὸ ἀνάμνηση σὲ ἀνάμνηση. Γιατὶ αὐτὸ ποὺ πολλές φορές ἔλειψε ἀπὸ τοὺς τέλειους, αὐτὸ τὸ βρῆκε τὸ μικρὸ παιδί, καὶ αὐτὸ ποὺ πέρασε ἀπαρατήρητο ἀπὸ τοὺς σοφοὺς, ἦρθε ξαφνικὰ στὴ σκέψη τῶν ἀπλοϊκῶν, καὶ αὐτὸ ποὺ διέφυγε τὴν προσοχὴ τῶν δασκάλων, ἦρθε ὡς φώτιση στοὺς μαθητές. Γιὰ μᾶς ὅμως οὔτε αὐτὸ ἀποτολμοῦμε νὰ ποῦμε, ἀλλά, ἀφοῦ συγκεντρώσαμε τὰ ἀποστάφυλα ποὺ εἴ-

μετὰ τὸν τρυγητὸν καταλελειμμένην, καὶ στάχυν μετὰ τὸν ἀμη-
 20 τὸν διὰ τὸ πλῆθος παρεωραμένον, καὶ πᾶσαν ἀπλῶς ἐπὶ δέν-
 δροις ὀπώραν μετὰ τὴν συλλογὴν ἐκλελησμένην ἐπισωρεύσαν-
 τες, οὕτω τοὺς βουλομένους, Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ συνεργούν-
 τος Θεοῦ καὶ τὸν λόγον διὰ τῶν ἔργων καὶ ἀποδείξεων βε-
 βαιοῦντος, δεξιωσόμεθα.

2 Ὅ περὶ πάντα τοίνυν τὰ καλὰ καὶ θεοφιλῆ πράγματα καὶ
 διανοήματα κοιλαινόμενος ὄφις καὶ σφαττόμενος παλαμναῖος
 ἐχθρός, τῇ μὲν φιλαδελφίᾳ πληττόμενος, τῇ δὲ πίστει ρηγνύμε-
 νος, τῇ ἐλπίδι νεκρούμενος, τῇ συμπαθείᾳ κραδαινόμενος, ἐνέ-
 5 σκηψέ τιςιν ὁ παράνομος σκῆψίν τινα ἔκφυλον καὶ ἀλλότριον,
 καὶ τῶν ἱερῶν θεσμῶν εἰς ἅπαν ἀντίθετον, ὡς ὅτι τὰ μετὰ θά-
 νατον πάντα τὰ θεοφιλῆ ἔργα οὐδὲ τοὺς προλαβόντας ὀνίνησιν·
 «ἀπέκλεισε» γάρ, φησίν, «ὁ Θεὸς κατ' αὐτῶν», καὶ «κομιεῖται
 ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος πρὸς ἃ ἐπραξεν, εἴτε ἀγαθόν, εἴτε
 10 φαῦλον», καὶ ὅτι «ἐν τῷ ᾄδῃ τίς ὁμολογήσεται σοι»· καὶ πάλιν,
 «ὅτι σὺ ἀποδώσεις ἕκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ», καὶ «ὅτι ὁ
 ἔσπειρεν ἕκαστος, τοῦτο καὶ θερίσει».

Ἄλλ', ὡ σοφοί, εἰπώμεν πρὸς αὐτούς, ἐρευνήσατε καὶ δι-
 δάχθητε, ὅτι πολὺς μὲν ὁ φόβος τοῦ τῶν πάντων Δεσπότη
 15 Θεοῦ, πολλῶ πλέον ἢ ἀγαθότης. Καὶ φοβεραὶ μὲν αἱ ἀπειλαί,
 ἀνείκαστος δὲ ἢ τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπία. Καὶ φρικταὶ πάλιν αἱ
 καταδίκαι, ἄφατον δὲ τῶν οἰκτιρμῶν αὐτοῦ τὸ πέλαγος.

3 Ἴδετε γὰρ τί φησιν ἡ θεία Γραφή· ὡς Ἰούδας ὁ Μακκα-
 βαῖος ἐν τῇ Σιών τῇ πόλει τοῦ Βασιλέως τοῦ μεγάλου, ὀπηνίκα
 τεθνατωμένον εἶδε τὸν ὑπ' αὐτὸν λαὸν ὑπὸ τῶν ἀλλοφύλων

1. Ἰωβ 3,23. 2. Β' Κορ. 5,10.

3. Ψαλμ. 6,6. 4. Ψαλμ. 61,13. 5. Γαλ. 6,7.

χαν ἐγκαταλειφθεῖ μετὰ τὸν τρύγο, καὶ τὰ στάχυα ποῦ ἐξαιτίας τοῦ πλήθους των ἔμειναν ἀπαρατήρητα, καὶ γενικὰ κάθε φρούτο ποῦ ἔμεινε ἀποξεχασμένο πάνω στὰ δένδρα μετὰ τὴ συλλογή, μ' αὐτὰ τὰ ἐφόδια ἐκείνους ποῦ θέλουν θὰ τοὺς δεξιωθοῦμε μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ἐπιβεβαιώνει τὸ λόγο μὲ τὰ ἔργα καὶ τις ἀποδείξεις.

- 2 Τὸ φίδι λοιπὸν ποῦ εἶναι κενὸ ἀπὸ ὅλα τὰ καλὰ καὶ ἀγαπητὰ ἀπὸ τὸ Θεὸ πράγματα καὶ διανοήματα καὶ ἐχθρὸς ποῦ δολοφονεῖ μὲ τὴν ἴδια του τὴν παλάμη, κτυπημένο ἀπὸ τὴ φιλαδελφία, σκισμένο ἀπὸ τὴν πίστη, νεκρωμένο ἀπὸ τὴν ἐλπίδα καὶ ταραγμένο ἀπὸ τὴ συμπάθεια, ἐπέπεσε σὲ μερικὸς τὸ παράνομο μὲ κάποιο πρόσχημα ἔκφυλο καὶ παράδοξο καὶ τελείως ἀντίθετο πρὸς τοὺς ἱεροὺς θεσμούς· ὅτι δῆθεν ὅλα τὰ ἀγαπητὰ ἀπὸ τὸ Θεὸ ἔργα δὲν ὠφελοῦν καθόλου μετὰ τὸ θάνατο ἐκείνους ποῦ ἔχουν ἤδη πεθάνει. Διότι λέει, «τοὺς ἀπέκλεισε ὁ Θεὸς ἀπὸ αὐτὰ»¹, καὶ «ὁ καθένας θὰ ἀποκομίσει τὴν ἀμοιβή του ἀνάλογα μὲ τὰ ὅσα καλὰ ἢ κακὰ ἔπραξε σ' αὐτὴ τὴ ζωή»², καὶ «στὸν ἄδη ποιὸς θὰ σοῦ ἀπευθύνει δοξολογία»³· καὶ πάλι· «ὅτι σὺ θὰ ἀμείψεις τὸν καθένα ἀνάλογα μὲ τὰ ἔργα του»⁴, καὶ ὅτι· «ἐκεῖνο ποῦ ἔσπειρε ὁ καθένας, ἐκεῖνο καὶ θὰ θερίσει»⁵.

Ἄλλὰ, σοφοί μου, θὰ λέγαμε σ' αὐτούς, ἐρευνήσατε καὶ διδαχθεῖτε ὅτι εἶναι πολὺς βέβαια ὁ φόβος τοῦ ἐξουσιαστῆ τῶν ὅλων Θεοῦ, ἀλλὰ πολὺ περισσότερη εἶναι ἡ ἀγαθότητά του. Καὶ εἶναι ἀσφαλῶς φοβερὲς οἱ ἀπειλές, ἀλλὰ ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀφάνταστα μεγάλη. Ἐπίσης εἶναι φρικτὲς οἱ καταδίκες, ἀλλὰ καὶ τὸ πέλαγος τῆς καλωσύνης του εἶναι ἀπερίγραπτο.

- 3 Πραγματικὰ προσέξτε τί λέει ἡ θεία Γραφή· ὅτι ὁ Ἰούδας ὁ Μακκαβαῖος στὴ Σιών, τὴν πόλη τοῦ μεγάλου Βασιλιᾶ, ὅταν εἶδε θανατωμένο τὸ λαὸ του ἀπὸ τοὺς ἀλλόφυλους

ἐχθρῶν, ἐρευνήσας αὐτῶν τοὺς κόλπους καὶ τούτων ἐνδοθεν
 5 εὐρῶν εἰδωλεῖα, ἐξίλασμον αὐτίκα ὑπὲρ ἐκάστου τούτων πρὸς
 τὸν εἰς οἶκτον ἔτοιμον Κύριον προσενήνοχε, πανευσεβῶς ποιή-
 σας καὶ φιλαδέλφως λίαν, ὅθεν καὶ παρὰ τῇ θείᾳ Γραφῇ, ὡς ἐν
 πᾶσι, καὶ ἐν τούτῳ τεθαυμάστωται. Οἱ δέ γε μύσται καὶ αὐτό-
 10 τοῦ Σωτῆρος καὶ θεῖοι ἀπόστολοι, ἐπὶ τῶν φρικτῶν καὶ ἀχράν-
 των καὶ ζωοποιῶν μυστηρίων μνήμην ποιεῖσθαι τῶν πιστῶν
 κοιμηθέντων ἐθέσπισαν, ὃ καὶ κατέχει βεβαίως καὶ λίαν ἀναν-
 τιρρήτως ἢ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἀπὸ περάτων μέχρι περάτων
 ἀποστολικῆ καὶ καθολικῆ Ἐκκλησία, ἐκ τότε μέχρι τοῦ νῦν καὶ
 15 τῆς τοῦ κόσμου λήξεως ἄχρι. Οὐκ ἀλογίστως πάντως, οὐδὲ
 ματαιῶς, οὐδὲ εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχε τοῦτο θεσπίσαντες. Οὐδὲν γὰρ
 ἀνόνητον ἢ τῶν Χριστιανῶν ἄπλανῆς θρησκεία παρείληφεν,
 καὶ εἰς αἰῶνα κατέσχευεν ἀπαρασάλευτον, ἀλλὰ πάντα ἐπωφελῆ
 καὶ θεάρεστα καὶ λίαν ὄνησιφόρα, καὶ σωτηρίας μεγίστης πρό-
 20 ξενα.

4 Ἐφη τοιγαροῦν ὁ πολλὸς τὰ θεῖα καὶ βαθὺς Διονύσιος ἐν τῇ
 περὶ τῶν κεκοιμημένων μυστικῇ θεωρίᾳ οὕτως ἰδέσθαι (ἴν' ἐκ
 τῶν αὐτοῦ θεῶν τε καὶ σεβαστῶν λόγων πρὸς ἐναργῆ ἀπόδει-
 ξιν ἐφαπώμεθα) ὡς·

5 'Αἱ τῶν ἀγίων προσευχαὶ καὶ κατὰ τὸν τῆδε βίον,
 μήτιγε μετὰ θάνατον, εἰς τοὺς ἀξίους ἱερῶν εὐχῶν,
 ἤγουν εἰς τοὺς πιστοὺς ἐνεργοῦσι'.

Τὸ δέ, 'μήτιγε', πάντως ἐνταῦθα μηδὲν ἕτερον ἢ τό, 'πόσω γε
 μᾶλλον', ὑποληπτέον. Καὶ μετ' ὀλίγον·

6. Βλ. Μακκαβ. 8,1-4.

7. Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, Περὶ ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας, 3,6. (ἐκδοσις

ἐχθρούς καὶ ἔψαξε καὶ βρῆκε μέσα στοὺς κόλπους τοὺς μικρὰ εἶδωλα, πρόσφερε ἀμέσως ἐξιλαστήρια προσφορά γιὰ τὸν καθένα ἀπὸ αὐτοὺς στὸν Κύριο ποὺ εἶναι ἔτοιμος γιὰ εὐσπλαγχνία, κάνοντάς την μὲ κάθε εὐλάβεια καὶ ἀγάπη πρὸς τοὺς ἀδελφούς του, γι' αὐτὸ καὶ στὴ θεία Γραφή θαυμάζεται καὶ γιὰ τὴν πράξη του αὐτῆ, ὅπως καὶ γιὰ ὅλα τὰ ἄλλα⁶. Οἱ μύστες πάλι καὶ αὐτόπτες τοῦ Λόγου, οἱ μαθητὲς τοῦ Σωτήρα καὶ θεῖοι ἀπόστολοι, οἱ ὅποιοι προσήλκυσαν ὅλο τὸν κόσμον, ὄρισαν νὰ γίνεται ἀνάμνηση τῶν πιστῶν νεκρῶν στὰ φρικτὰ καὶ ἄχραντα καὶ ζωοποιὰ μυστήρια, πρᾶγμα ποὺ κρατεῖ σταθερὰ καὶ χωρὶς ἀντίρρηση ἢ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης ἀποστολικὴ καὶ καθολικὴ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ, ἀπὸ τότε μέχρι τώρα καὶ μέχρι τῆ συντέλεια τοῦ κόσμου. Ὅπωςδήποτε αὐτὸ δὲν τὸ θέσπισαν ἀλόγιστα, οὔτε ἄδικα, οὔτε ἄσκοπα καὶ ὡς ἔτυχε. Γιατὶ τίποτε τὸ ἀνώφελο δὲν παρέλαβε ἢ ἀλάθητη θρησκεία τῶν Χριστιανῶν καὶ τὸ κράτησε ἀκλόνητο στοὺς αἰῶνες, ἀλλὰ ὅλα εἶναι χρήσιμα καὶ ἄρεστὰ στὸ Θεὸ καὶ πολὺ ὠφέλιμα καὶ παρέχουν μεγάλη σωτηρία.

- 4 Εἶπε λοιπὸν ὁ μέγας καὶ βαθὺς γνώστης τῶν θείων πραγμάτων Διονύσιος στὴ μυστικὴ θεωρία γι' αὐτοὺς ποὺ κοιμήθηκαν (γιὰ νὰ πλησιάσουμε τὸ θέμα μὲ τὰ δικά του θεϊκὰ καὶ σεβαστὰ λόγια πρὸς ὀλοφάνερη ἀπόδειξη) τὰ ἑξῆς:

Ἄοι προσευχὲς τῶν ἀγίων καὶ στὴ ζωὴ αὐτῆ ἐδῶ, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ θάνατο, ἀσκοῦν ἐπίδραση σ' ἐκείνους ποὺ εἶναι ἄξιοι ἱερῶν εὐχῶν, δηλαδὴ στοὺς πιστούς⁷.

Τὸ «μήτιγε» ἐδῶ ὅπωςδήποτε πρέπει νὰ τὸ ἐκλάβουμε ὅτι δὲν σημαίνει τίποτε ἄλλο, παρὰ «πόσω μᾶλλον». Καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγο:

10 'Οὐ γὰρ ὁ θεῖος ἱεράρχης, ὁ τῆς θεαρχικῆς δικαιοσύ-
 ως ὑποφήτης, ἐζήτει ποτὲ τὰ μὴ τῷ Θεῷ προσφιλέ-
 στατα, καὶ πρὸς αὐτοῦ δοθήσεσθαι θειωδῶς ἐπηγγελ-
 μένα. Διὸ τοῖς ἀνιέροις, ἤγουν τοῖς ἀφωτίστοις, οὐκ
 ἐπεύχεται ταῦτα κεκοιμημένοις'.

15 Καὶ αὖθις·

'Οὐκοῦν ὁ θεῖος ἱεράρχης ἐξαιτεῖται τὰ φίλα Θεῷ, καὶ
 πάντως δωρηθησόμεθα'.

Καὶ πάλιν·

20 'Ἡ μὲν οὖν εὐχὴ τῆς θεαρχικῆς ἀγαθότητος, δεῖται
 πάντα μὲν ἀφιέναι τὰ δι' ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν τῶν
 κεκοιμημένων πταίσματα, τάξαι δὲ τοῦτον ἐν χώρᾳ
 ζώντων εἰς κόλπους Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ,
 ἐν ᾧ ἀπέδρα τόπω ὀδύνη καὶ λύπη καὶ στεναγμός·
 25 παρορώσης ἀγαθότητι τῆς θεαρχικῆς εὐσθeneίας τὰς
 ἐγγενομένας τῷ κεκοιμημένῳ ἐξ ἀνθρωπίνης ἀσθε-
 νείας κηλίδας, ἐπέιπερ, ὡς τὰ λόγια φησιν, «οὐδεὶς
 καθαρὸς ἀπὸ ρύπου»'.

Βλέπεις, ὁ ἀντιλέγων, πῶς βεβαιοῖ ἐπωφελεῖς ὑπάρχειν τὰς
 κατοικηθέντων δεήσεις;

5 Μετὰ δὲ τοῦτον αὖθις ὁ τῆς θεολογίας ἐπώνυμος θεορρή-
 μων Γρηγόριος ἐν τῷ εἰς Καισάριον τὸν ἀδελφὸν ἐπιταφίῳ
 λόγῳ, περὶ τῆς ἰδίας μητρὸς·

8 'Ἠκούσθη', φησί, 'κήρυγμα πάσης ἀκοῆς ἄξιον καὶ
 5 μητρὸς πάθος κενοῦται δι' ὑποσχέσεως καλῆς καὶ

‘Γιατί ὁ θεῖος ἱεράρχης, ὁ προφήτης τῆς θεαρχικῆς δικαίωσης, δὲν ζητοῦσε ποτὲ ἐκεῖνα πού δὲν εἶναι ἀρεστὰ στὸ Θεὸ καὶ τὰ ὁποῖα ἔχει ὑποσχεθεῖ ὅτι θὰ μᾶς δοθοῦν ἀπὸ Ἐκεῖνον κατὰ τρόπο θεϊκό. Γι’ αὐτὸ καὶ δὲν τὰ εὐχεται αὐτὰ στοὺς ἀνίερους νεκρούς, δηλαδὴ στοὺς μὴ βαπτισμένους’⁸.

Καὶ ἀμέσως:

‘Λοιπὸν ὁ θεῖος ἱεράρχης ζητᾷ ὅσα εἶναι ἀγαπητὰ στὸ Θεὸ καὶ θὰ δωρηθοῦν ὅπωςδῆποτε’⁹.

Καὶ πάλι:

‘Ἡ εὐχή τῆς θεαρχικῆς ἀγαθότητος ζητεῖ νὰ συχωρήσει ὅλα τὰ πταίσματα τῶν νεκρῶν, πού ὀφείλονται στὴν ἀνθρώπινη ἀδυναμία, καὶ νὰ τοποθετήσει αὐτοὺς στὸν τόπο τῶν ζωντανῶν, στοὺς κόλπους τοῦ Ἀβραάμ καὶ τοῦ Ἰσαὰκ καὶ τοῦ Ἰακώβ, ἀπ’ ὅπου ἔχει ἀποδράσει ὁ πόνος, ἡ λύπη καὶ ὁ στεναγμός, παραβλέποντας μὲ τὴν ἀγαθότητα τῆς θεαρχικῆς δύναμης τὶς ἀμαρτίες πού ἔκανε ὁ νεκρὸς ἀπὸ ἀνθρώπινη ἀδυναμία, γιατί, ὅπως λένε καὶ τὰ θεϊκὰ λόγια «κανένας δὲν εἶναι καθαρὸς ἀπὸ ἀμαρτία»’¹⁰.

Βλέπεις, σὺ πού ἀντιλέγεις, πῶς βεβαιώνει ὅτι εἶναι ὠφέλιμες οἱ δεήσεις γιὰ ἐκείνους πού ἔχουν πεθάνει ἔχοντας τὴν ἐλπίδα τους στὸ Θεό;

- 5 Ὑστερα ἀπὸ αὐτόν, πάλι ὁ ἐπώνυμος τῆς θεολογίας Θεολόγος Γρηγόριος στὸν ἐπιτάφιο λόγο του στὸν ἀδελφὸ του Καισάριο, λέγει γιὰ τὴ μητέρα του:

‘Ἀκούσθηκε κήρυγμα ἀξιο κάθε ἀκοῆς, καὶ ἀπαλύνεται ὁ πόνος τῆς μητέρας μὲ τὴν καλὴ καὶ συμφωνη πρὸς τὸ θεῖο νόμο ὑπόσχεση, ὅτι θὰ δώσει τὰ

9. Ὡ.π. 3,7 (Ε.Π.Ε. τόμ. 3,464).

10. Ὡ.π. 3,4 (Ε.Π.Ε. τόμ. 3,458).

όσιας, δοῦναι τὰ πάντα τῷ παιδί τὸν ἐκείνου πλοῦτον ὑπὲρ ἐκείνου δῶρον ἐπιτάφιον».

Καὶ μεθ' ἕτερα·

10 'Τὰ μὲν οὖν παρ' ἡμῶν τοιαῦτα, καὶ τὰ μὲν ἀποδέδωκεν, τὰ δὲ δώσομεν, τὰς δι' ἔτους προσφέροντες τιμάς τε καὶ μνήμας, οἳ γε τῷ βίῳ περιλειπόμενοι'.

'Ορᾶς πῶς βεβαιοῖ, καὶ καλὰς καὶ όσιας καλεῖ, τὰς ὑπὲρ τῶν κατοικομένων τῷ Θεῷ προσαγωγὰς καὶ τὰς ἐτησίους μνήμας εἰσδέχεται;

6 Εἶτα μετ' αὐτὸν ὁ χρυσορρήμων ὄντως καὶ χρυστεπώνυμος Ἰωάννης, ὁ τῆς φιλοπτωχίας καὶ τῆς μετανοίας ὁδηγὸς καὶ διδάσκαλος, ἐν τῇ πρὸς Φιλιππησίους αὐτοῦ καὶ Γαλάτας θεοφεγγεῖ ἐρμηνεῖα·

5 'Εἰ γὰρ 'Ελληνες', φησί, 'συγκατακαίουσι τοῖς ἀπελθοῦσι τὰ ἑαυτῶν, πόσῳ γε μᾶλλον σὲ τὸν πιστὸν συμπαραπέμψαι δεῖ τῷ πιστῷ τὰ οἰκεῖα, οὐχ ἵνα τέφρα γένωνται, καθὼς ἐκεῖνα καὶ ταῦτα, ἀλλ' ἵνα μείζονα τούτῳ παρεβάλλῃς τὴν δόξαν. Καὶ εἰ μὲν ἀμαρτωλὸς ὁ
10 τεθνηκὼς ἦ, ἵνα τὰ ἀμαρτήματα λύσῃ, εἰ δὲ δίκαιος, ἵνα προσθήκῃ γένηται μισθοῦ καὶ ἀνταποδόσεως'.

Καὶ πάλιν ἐν ἑτέρῳ λόγῳ·

'Ἐπινοήσωμεν', φησί, 'τοῖς ἀπελθοῦσιν ὠφέλειαν. Δῶμεν αὐτοῖς τὴν προσοῦσαν βοήθειαν, ἐλεημοσύνας
15 λέγω καὶ προσφοράς, καὶ φέρει τούτοις πολλὴν τὸ πρᾶγμα τὴν ὄνησιν καὶ μέγα τὸ κέρδος καὶ τὴν ὠφέλειαν. Καὶ γὰρ οὐκ εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχε ταῦτα νενομοθέτηται, καὶ τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ ὑπὸ τῶν αὐτοῦ παν-

πάντα γὰ χάρη τοῦ παιδιοῦ, τὸν πλοῦτο του, ὡς ἐπιτάφιο δῶρο γιὰ ἐκεῖνον’.

Καὶ μετὰ ἀπὸ ἄλλα:

“Ὅσα λοιπὸν ἐξαρτῶνται ἀπὸ μᾶς εἶναι αὐτά: καὶ ἄλλα βέβαια τὰ ἀποδώσαμε ἤδη, ἐνῶ τὰ ἄλλα θὰ τὰ δώσουμε, προσφέροντας τὶς ἐτήσιες τιμὲς καὶ μνημεις, ἐὰν φυσικὰ παραμείνουμε στὴ ζωή’.

Βλέπεις πῶς βεβαιώνει καὶ ὀνομάζει καλὲς καὶ σύμφωνες μὲ τὸ νόμο τοῦ Θεοῦ τὶς προσφορὲς ποὺ γίνονται γιὰ ἐκείνους ποὺ ἀποδήμησαν εἰς Κύριον καὶ ἐπιτρέπει τὰ ἐτήσια μνημόσυνα;

- 6 Μετὰ ἀπὸ αὐτὸν ὁ πραγματικὰ Χρυσόστομος καὶ συνώνυμος μὲ τὸν χρυσοῦ Ἰωάννης, ὁ δάσκαλος καὶ ὁδηγὸς τῆς φιλοπτωχίας καὶ τῆς μετανοίας, στὴ θεοφώτιστη ἐρμηνεία του στὶς πρὸς Φιλιππησίους καὶ Γαλάτας ἐπιστολὲς λέει:

“Ἐὰν οἱ ἐθνικοὶ καὶνε μαζί μὲ τοὺς νεκροὺς καὶ τὰ πράγματα ποὺ τοὺς ἀνήκουν, πόσο μᾶλλον σὺ ὁ πιστὸς πρέπει νὰ συνοδέψῃς μαζί μὲ τὸν πιστὸ καὶ ἐκεῖνα ποὺ τοῦ ἀνήκουν, ὄχι γιὰ νὰ γίνουν καὶ αὐτὰ στάχτη, ὅπως ἐκεῖνα τῶν Ἐθνικῶν, ἀλλὰ γιὰ νὰ τὸν περιβάλῃς μὲ μεγαλύτερη δόξα. Καὶ ἂν βέβαια ὁ νεκρὸς εἶναι ἁμαρτωλός, γιὰ νὰ ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματά του, ἐνῶ ἐὰν εἶναι δίκαιος, γιὰ νὰ αὐξήσουν τὸ μισθὸ καὶ τὴν ἀνταμοιβή του’.

Καὶ πάλι σὲ ἄλλο λόγο λέει:

“Ἄς ἐπινοήσουμε κάποια ὠφέλεια γιὰ αὐτοὺς ποὺ ἔφυγαν. Ἄς δώσουμε σ’ αὐτοὺς τὴ βοήθεια ποὺ εἶναι δυνατὴ, ἐννοῶ τὶς ἐλεημοσύνες καὶ τὶς προσφορὲς, καὶ αὐτὲς θὰ τοὺς προσφέρουν μεγάλη ἀνακούφιση καὶ μεγάλο κέρδος καὶ ὠφέλεια. Γιατὶ δὲν νομοθετήθηκαν οὔτε παραδόθηκαν στὴν Ἐκκλησία

σόφων μαθητῶν παραδέδοται, φημί δὴ τὸ ἐπὶ τῶν
 20 φρικτῶν μυστηρίων εὐχὴν ποιεῖσθαι τὸν ἱερέα ὑπὲρ
 τῶν ἐν πίστει κεκοιμημένων, εἰ μὴ ἴσασιν αὐτοῖς πολὺ
 τὸ κέρδος ἐκ τούτου καὶ πολλὴν τὴν ὠφέλειαν'.

7 Εἶτα σὺν τούτοις ὁ πάνσοφος αὐθις Νυσσαέων Γρηγόριος
 οὕτω φησίν·

‘Οὐδὲν ἀλογίστως, οὐδ’ ἀκερδῶς ὑπὸ τῶν τοῦ Χρι-
 στοῦ κηρύκων καὶ μαθητῶν παραδέδοται καὶ ἐν τῇ
 5 τοῦ Θεοῦ πανταχοῦ Ἐκκλησίᾳ διακεκράτηται. Ἀλλὰ
 τὸ πρᾶγμα πάντως ἐπωφελὲς καὶ θεάρεστον, τὸ
 μνήμην δηλονότι ποιεῖν ἐπὶ τῆς θείας καὶ παμφαοῦς
 μυσταγωγίας, τῶν ἐν ὀρθῇ τῇ πίστει καὶ κεκοιμημέ-
 νων’.

8 Τὸ γὰρ εἰπεῖν, ὅτι «σὺ ἀποδώσεις ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐ-
 τοῦ» καὶ «θερίσει πᾶς τις ὃ ἔσπειρε», καὶ τὰ τούτων ἀκόλουθα,
 περὶ τῆς παρουσίας πάντως τοῦ Κτίστου καὶ τῆς τότε φρικτῆς
 ἀποφάσεως εἴρηται, καὶ τῆς τοῦ κόσμου τοῦδε συμπερατώσε-
 5 ως. Τότε γὰρ ὅλως βοηθείας οὐκ ἔσται καιρὸς, ἀλλὰ πᾶσα πα-
 ράκλησις ἄπρακτος. Τῆς πανηγύρεως γὰρ διαλυθείσης, οὐκ
 ἔστι πραγματείας ἐμπόρευμα. Ποῦ γὰρ οἱ πένητες τότε; ποῦ λει-
 τουργοί; ποῦ ψαλμῳδαί; ποῦ εὐποίαι; ποῦ ἀγαθοεργίαι;

Διὸ πρὸ τῆς ὥρας ἐκείνης ἀλλήλοις ἐπικουρήσωμεν, καὶ
 10 τῶ φιλαδέλφῳ καὶ φιλανθρώπῳ καὶ φιλοψύχῳ Θεῷ τὰ τῆς φι-
 λαδελφίας προσοίσωμεν. Δέχεται γὰρ εὖ μάλα καὶ τοῖς ἀσυμ-
 φθάστως καὶ οἷον εἰπεῖν, ἀνετοίμως ἐκδημήσασι, τὰς ὑπὸ τῶν
 τούτοις προσφερομένας τῶν ὑστερημάτων ἀναπληρώσεις εἰς

τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τοὺς πάνσοφους μαθητὲς του αὐτὰ ἔτσι ἄσκοπα καὶ ὡς ἔτυχε, ἐννοᾷ δηλαδὴ τὸ νὰ κάνει εὐχὴ ὁ ἱερέας, κατὰ τὴν τέλεση τῶν φρικτῶν μυστηρίων, ὑπὲρ ἐκείνων ποὺ κοιμήθηκαν μὲ πίστη, ἐὰν δὲν γνῶρίζαν ὅτι θὰ εἶχαν πολὺ κέρδος ἀπὸ αὐτὸ καὶ μεγάλη ὠφέλεια'.

Ἐπειτα, μαζί μ' αὐτοὺς καὶ ὁ πάνσοφος Γρηγόριος Νύσσης λέει τὰ ἐξῆς:

Ἔτιποτε δὲν παραδόθηκε ἀσυλλόγιστα, οὔτε χωρὶς κέρδος, ἀπὸ τοὺς κήρυκες καὶ μαθητὲς τοῦ Χριστοῦ, καὶ διατηρήθηκε σ' ὀλόκληρη τὴν Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ. Ὅπωςδὴποτε ἡ πράξις αὐτὴ εἶναι ὠφέλιμη καὶ θεάρεστη, τὸ νὰ κάνουμε δηλαδὴ μνεῖα τὴν ὥρα τῆς θείας καὶ λαμπρότατης μυσταγωγίας ἐκείνων ποὺ κοιμήθηκαν σταθεροὶ στὴν ὀρθὴ πίστη.

Γιατὶ τὰ λόγια, «Σὺ θὰ ἀνταποδώσεις στὸν καθένα ἀνάλογα μὲ τὰ ἔργα του»¹¹ καὶ «ὁ καθένας θὰ θερίσει αὐτὸ ποὺ ἔσπειρε»¹² καὶ τὰ παρόμοια, ἔχουν λεχθεῖ ὅπωςδὴποτε γιὰ τὴν παρουσία τοῦ Κτίστη καὶ τὴν τρομερὴ κρίση ποὺ θὰ γίνεῖ τότε καὶ τῆ συντέλεια αὐτοῦ ἐδῶ τοῦ κόσμου. Τότε βέβαια δὲν θὰ ὑπάρχει δυνατότητα βοήθειας, ἀλλὰ κάθε παράκληση θὰ ἀποβαίνει ἀνώφελη. Γιατὶ, ὅταν διαλυθεῖ τὸ πανηγύρι, δὲν ὑπάρχει ἐμπόρευμα διαπραγματεῦσμο. Διότι ποὺ θὰ εἶναι τότε οἱ φτωχοί; ποῦ οἱ λειτουργοί; ποῦ οἱ ψαλμωδίες; ποῦ οἱ εὐεργεσίες; ποῦ οἱ ἀγαθοεργίες;

Γι' αὐτὸ πρὶν ἔλθει ἡ ὥρα ἐκείνη, ἅς βοηθήσουμε ὁ ἓνας τὸν ἄλλο καὶ ἅς προσφέρουμε στὸ φιλάδελφο καὶ φιλάνθρωπο καὶ φιλόψυχο Θεὸ τὰ ἔργα τῆς ἀγάπης πρὸς τοὺς ἀδελφούς μας. Γιατὶ δέχεται πάρα πολὺ καὶ γιὰ χάρη ἐκείνων ποὺ δὲν πρόλαβαν, καὶ κατὰ κάποιον τρόπο πέθαναν ἀπροετοίμαστοι, τὶς συμπληρωματικὲς προσφορὲς ποὺ γίνονται γιὰ χάρη αὐτῶν καὶ τὶς λογαριάζει ὡς ἔργο καὶ πράξις

Ἔργον τούτοις καὶ πρᾶξιν λογίζεται. Θέλει γὰρ οὕτως ὁ φιλάν-
 15 θρωπος Κύριος αἰτεῖσθαι καὶ νέμειν τὰ τῶν ἰδίων κτισμάτων
 πρὸς σωτηρίαν αἰτούμενα, καὶ τότε μᾶλλον ὀλικῶς ἐπικάμπτε-
 ται· οὐχ ὅταν τις μόνον ὑπὸ ἰδίας ψυχῆς ἀγωνίζεται, ἀλλ' ὅταν
 ὑπὲρ τοῦ πέλας τοῦτο ἐργάζεται. Ἐντεῦθεν γὰρ ἐπὶ τὸ θεομίμη-
 20 ριτας, καὶ τῆς τελείας ἀγάπης τὸν ὄρον ἐμπερικλείει καὶ τὸν μα-
 καρισμόν ἐκ τούτου πορίζεται καὶ τὴν ἰδίαν σὺν τῇ τοῦ πέλας
 εὐεργετῆ ψυχῇν ὅτι μάλιστα.

9 Τί δὲ καὶ δυσαχθὲς τὸ πρᾶγμα νενόμισται; μήτι τὴν Φαλκο-
 νίλλαν ἢ πρωτόμαρτυς οὐκ ἔσωσε μετὰ θάνατον; Ἄλλ' ἴσως
 ἔρεῖς, ὅτι αὕτη κατ' ἀξίαν, ἐπεὶ πρωτόμαρτυς, καὶ ταύτης δέον
 ἀκουσθῆναι τὴν δέησιν. Ἐγὼ δὲ πρὸς τοῦτό φημι· καλῶς ἢ
 5 πρωτόμαρτυς ἐκεῖ. Σκόπει δὲ πάλιν, ὑπὲρ τίνος ἢ αἵτησις· δι-
 περ ὑπὲρ Ἑλληνίδος, εἰδωλολάτριδος τε καὶ πάμπαν ἀνιέρου
 καὶ ἀλλοτρίου κυρίου ἐργάτιδος. Ἐνταῦθα δὲ πιστὸς ὑπὲρ πι-
 στοῦ πρὸς τὸν αὐτὸν Δεσπότην. Θεὸς τοίνυν ἐκ θατέρου εἰς θά-
 τερον, ὡς ἂν τὸ πρᾶγμα ἐξισωθῆσεται, καὶ τὸ διστάζον οὐχ
 10 ὑπολειφθῆσεται.

10 Διελθέ μοι αὖθις ἐκ τούτων εἰς ἕτερα ταυτοδύναμα καὶ ὁμό-
 τροπα· λέγω δὴ τὴν Παλλαδίου πρὸς Λαῦσον ἱστορικὴν βίβλον,
 ἐν ἧ τὰ κατὰ τὸν μέγαν καὶ θαυματοργὸν Μακάριον παναλη-
 θῶς ἀναγράφονται θαύματα· πῶς τὸ ξηρὸν κρανίον πυθόμενος,
 5 τὰ περὶ τῶν κεκοιμημένων μεμάθηκεν ἅπαντα. Εἶτα πρὸς τοῦ-
 το· Οὐδέποτε τοίνυν τινὰ παραμυθίαν εὐρίσκετε; (ἦν γὰρ ὁ
 ἅγιος συνήθως ποιῶν ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων εὐχάς, καὶ
 γινῶναι ἐφίετο εἰ ἄρα πρὸς δνησιν γίνονται). Τοῦτο δὲ βουλευθεῖς

13. Ἐναφορὰ στὸ Ματθ. 5,7· «μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθή-
 σονται».

ἐκείνων. Γιατί θέλει ἔτσι ὁ φιλόανθρωπος Κύριος νὰ ζητοῦνται καὶ νὰ χορηγεῖ ὅσα ζητοῦνται ἀπὸ τὰ δημιουργήματά του γιὰ τὴ σωτηρία τους, καὶ μάλιστα στὶς περιπτώσεις αὐτὲς κάμπτεται ὀλοσχερῶς, ὅταν δηλαδὴ κάποιος δὲν ἀγωνίζεται μόνον γιὰ τὴ δική του ψυχὴ, ἀλλὰ ὅταν κάνει κάτι γιὰ τὸν πλησίον του. Γιατί ἀπὸ αὐτὸ γίνεται μιμητὴς τοῦ Θεοῦ καὶ τὶς δωρεὰς τῶν ἄλλων τὶς ζητᾷ σὰν δικές του χάρες καὶ ἐκπληρώνει ἔτσι τὴν προϋπόθεση τῆς τέλει ἀγάπης καὶ ἐξασφαλίζει ἀπὸ αὐτὸ τὸν μακαρισμὸ¹³ καὶ μαζὶ μὲ τὴν ψυχὴ τοῦ πλησίον εὐεργετεῖ πάρα πολὺ καὶ τὴ δική του ψυχὴ.

9 Γιατί ὁμοίως τὸ πρᾶγμα θεωρεῖται δυσβάστακτο; Μήπως ἡ πρωτομάρτυς δὲν ἔσωσε τὴν Φαλκονίλλα μετὰ τὸ θάνατό της; Βέβαια θὰ ἰσχυρισθεῖς ἴσως ὅτι αὐτὴ τὸ ἔκανε μὲ τὴν ἀξία της, ἐπειδὴ ἦταν πρωτομάρτυς καὶ ἔπρεπε νὰ εἰσακουσθεῖ ἢ δέησὴ της. Ἐγὼ ὁμοίως ὡς ἀπάντηση σ' αὐτὸ λέω· Καλὰ ἔπραξε ἡ πρωτομάρτυς ἐκεῖ. Πρόσεξε ὁμοίως γιὰ χάρη τίνος ἐγίνε ἡ παράκληση· ὅτι δηλαδὴ ἐγίνε γιὰ χάρη μιᾶς Ἑλληνίδας καὶ εἰδωλολάτρισσας, ποὺ ἐργαζόταν σὲ ἐντελῶς βέβηλο καὶ ξένο κύριο. Ἐνῶ ἐδῶ ἕνας πιστὸς ἀπευθύνεται στὸν ἴδιο Κύριο γιὰ χάρη ἄλλου πιστοῦ. Βάλε λοιπὸν τὸ ἓνα δίπλα στὸ ἄλλο, γιὰ νὰ δεῖς ἂν συγκρίνονται, καὶ δὲν θὰ σοῦ μείνει ἀμφιβολία.

10 Ἄς περάσουμε ἀπὸ αὐτὰ καὶ σὲ ἄλλα ἰσοδύναμα καὶ συγγενῆ· καὶ ἐννοῶ τὸ ἱστορικὸ βιβλίον τοῦ Παλλαδίου πρὸς τὸν Λαῦσον, στὸ ὁποῖο εἶναι γραμμένα μὲ κάθε πιστότητα τὰ θαύματα τοῦ μεγάλου καὶ θαυματουργοῦ Μακαρίου, πῶς ρωτώντας τὸ ξερὸ κρανίον, ἔμαθε ὅλα τὰ σχετικὰ μὲ αὐτοὺς ποὺ ἔχουν πεθάνει. Ἐπειτα, μαζὶ μ' αὐτὸ· δὲν βρίσκετε λοιπὸν καμμιά παρηγοριά; (γιατὶ ὁ ἅγιος συνήθιζε νὰ κάνει προσευχὰς γιὰ τοὺς κεκοιμημένους καὶ ἐπιθυμοῦσε διακαῶς νὰ μάθει, ἐὰν ὄντως γίνονται πρὸς ὄφελός τους). Θέλοντας λοιπὸν ὁ φιλόψυχος Κύριος νὰ τὸ φανερώσει αὐτὸ καὶ νὰ πληροφορήσει τὸν πιστὸ ὑπηρέτη του, ἔδωσε στὸ ἀποξηρα-

ἐπιδείξασθαι ὁ φιλόψυχος Κύριος, καὶ τὸν ἑαυτοῦ πληροφορη-
 10 σαι θεράποντα, τῷ ξηρανθέντι κρανίῳ λόγον ἀληθείας ἐνέπνευ-
 σεν. Ὅτε, φησὶν, ὑπὲρ τῶν νεκρῶν τὰς δεήσεις προσφέρεις,
 τότε μικρὰς παραμυθίας τινὸς αἰσθανόμεθα.

11 Ἄλλω δὲ πάλιν τῶν θεοφόρων Πατέρων μαθητὴν ἔχοντι
 ἐν ἀμελείᾳ βιοῦντα, καὶ τοῦτον πρὸς τὸ τοῦ βίου πέρας ραθύ-
 μως ἐπιφθάσαντα, ὁ πανοικτίρμων καὶ φιλόψυχος Κύριος, μετὰ
 δακρῶν αἰτησαμένου τοῦ γέροντος, ὡς τὸν κατὰ τὸν Λάζαρον
 5 πλούσιον ἐν τῇ φλογὶ καυσούμενον μέχρι τραχήλου ὑπέδειξεν.
 Ὡς ἐντεῦθεν πολλὰ τοῦ ἀγίου πονήσαντος, καὶ σὺν δάκρυσιν τὸν
 Θεὸν ἐκλιπαρήσαντος, μέχρι τῆς ζώνης πάλιν ὑπέδειξεν. Ἐἶτα
 καὶ αὐθις κόπους τοῖς κόποις τοῦ ἀγίου προσθέντος, παντελεύ-
 θερον καὶ τοῦ πυρὸς λελυτρωμένον ἐν ὄπτασίᾳ τῷ γέροντι δέ-
 10 δειχε.

12 Καὶ τίς ἂν δυνηθεῖη καθ' εἰρμὸν τὰς τούτων μαρτυρίας ἐκ-
 διηγῆσασθαι τὰς ἐν τοῖς τῶν ὁσίων βίοις ἐντεταγμένας, ἐν
 μαρτυρίοις τέ φημι καὶ θείαις ἀποκαλύψεσιν, ἐναργῶς παρι-
 στῶσας καὶ μετὰ θάνατον μέγιστα τοὺς κατοικομένους εὐεργε-
 5 τεῖν, τὰς ὑπὲρ αὐτῶν γινομένας εὐχὰς τε καὶ λειτουργίας καὶ
 ἐλεημοσύνας; Οὐδὲν γὰρ τῶν δανεισθέντων Θεῷ ἀφανίζεται
 ὄλως, ἀλλὰ σὺν μεγίστη προσθήκῃ παρ' αὐτοῦ ἀνταμείβεται.

12 Περὶ δὲ τοῦ φάναι τὸν Προφήτην, «ἐν δὲ τῷ ἄδη τίς ἐξομο-
 λογηθήσεταιί σοι», προειρήκαμεν, ὡς αἱ ἀπειλαὶ μὲν φρικώδεις
 τοῦ παντεπόπτου, νικᾷ δὲ ταύτας ἡ ἄφατος αὐτοῦ φιλανθρωπία.
 Καὶ γὰρ μετὰ τὸ φάναι τὸν ὑποφήτην ταῦτα, γέγονε πάντως ἐν
 5 τῷ ἄδη ἐξομολόγησις· ἐκείνων λέγω τῶν ἐκεῖ πιστευσάντων ἐν
 τῇ σωτηρίῳ τοῦ Δεσπότης καθόδῳ. Οὐ γὰρ ἀπλῶς ἔσωσε
 πάντας ὁ ζωοδότης, ἀλλ' ὡς εἴρηται, κάκει τοὺς πιστεύσαντας.

μένο κρανίο τὴν ἰκανότητα νὰ τοῦ πεῖ τὴν ἀλήθεια. Ὅταν, λέει, προσφέρεις τὶς δεήσεις ὑπὲρ τῶν νεκρῶν, τότε αἰσθανόμαστε μιὰ μικρὴ ἀνακούφιση.

- 11 Σὲ ἄλλον πάλι ἀπὸ τοὺς θεοφόρους πατέρες, πού εἶχε κάποιο μαθητὴ πού ζοῦσε ζωὴ ἀτακτῆ, ὅταν αὐτὸς ἔφτασε στὸ τέλος τῆς ζωῆς του ἀπὸ ἀπερικοψία, ὁ πολεύσπλαγχνος καὶ φιλόψυχος Κύριος, ἐπειδὴ ὁ γέροντας τὸν παρακάλεσε μὲ δάκρυα, τοῦ φανέρωσε ὅτι θὰ τὸν κάψει στὴ φλόγα μέχρι τὸν λαϊμό, ὅπως τὸν πλούσιο τῆς παραβολῆς τοῦ Λαζάρου. Ἐπειδὴ ὁμοῦς μετὰ ἀπὸ αὐτὸ ὁ ἅγιος κατέβαλε μεγάλο κόπο παρακαλῶντας τὸ Θεὸ μὲ δάκρυα, ὁ Θεὸς τοῦ φανέρωσε ὅτι θὰ τὸν βάλει στὴ φλόγα μέχρι τῆς ζώνης. Στὴ συνέχεια, ἀφοῦ καὶ πάλι ὁ ἅγιος κατέβαλε ἀλλεπάλληλες προσπάθειες, ἔδειξε στὸ γέροντα σὲ ὀπτασία ὅτι εἶναι τελείως ἐλεύθερος καὶ ἀπαλλαγμένος ἀπὸ τὴ φωτιά τῆς κολάσεως.
- 12 Καὶ ποιὸς θὰ μπορούσε νὰ διηγηθεῖ μὲ τὴ σειρά τὶς μαρτυρίες αὐτῶν, πού εἶναι κατεσπαρμένες μέσα στοὺς βίους τῶν ἁγίων, στὰ μαρτυρολόγια δηλαδὴ καὶ στὶς ἀποκαλύψεις, οἱ ὁποῖες παρουσιάζουν ὅτι ὠφελοῦν μετὰ θάνατο πάρα πολὺ τοὺς νεκροὺς οἱ προσευχῆς καὶ λειτουργίης καὶ ἐλεημοσύνης πού γίνονται γι' αὐτούς; Γιατὶ τίποτε ἀπὸ ἐκεῖνα πού δανείστηκαν¹⁴ στὸ Θεὸ δὲ χάνεται ἐντελῶς, ἀλλὰ βρῖσκει ἀνταπόδοση ἀπὸ ἐκεῖνον κατὰ πολὺ περισσότερο.
- 13 Ὅσο γι' αὐτὸ πού λέει ὁ πρόφητης ὅτι, «στὸν ἄδη ποιὸς θὰ σὲ δοξάσει;»¹⁵, εἶπαμε ἤδη ὅτι οἱ ἀπειλῆς τοῦ παντεπόπτη Θεοῦ εἶναι βέβαια τρομερές, ἀλλὰ τελικὰ τὶς ὑπερνικᾷ ἡ ἀνυπολόγιστη φιλανθρωπία του. Ἄλλωστε καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὰ πού εἶπε ὁ προφήτης, ἐγίνε ὅπως δὴ ποτε στὸν ἄδη μετάνοια, ἐννοῶ τὴ μετάνοια ἐκεῖνων πού πίστεψαν ἐκεῖ μὲ τὴ σωτήρια κάθοδο τοῦ Δεσπότη. Ὅμως δὲν τοὺς ἔσωσε ὁλοῦς ὁ ζωοδότης Κύριος, ἀλλὰ, ὅπως ἔχει εἰπωθεῖ, καὶ ἐκεῖ ἔσωσε μόνο ἐκεῖνους πού πίστεψαν.

Τινὲς γοῶν φασὶ τοὺς προπεπιστευκότας,

- οἱ τινὲς εἰσὶ πατέρες καὶ προφήται,
 10 κριταί, βασιλεῖς σὺν αὐτοῖς, καὶ τοπάρχαι,
 καὶ τινες ἄλλοι τοῦ λαοῦ τῶν Ἑβραίων
 εὐαριθμητοὶ, καὶ πρόδηλοι τοῖς πᾶσιν.
 Ἡμεῖς δὲ πρὸς ταῦτα ἀντεροῦμεν
 τοῖς δοξάζουσιν ὧδε· ὡς οὔτε δῶρον,
 15 οὔτε θαυμαστὸν καὶ παράδοξον τοῦτο,
 τὸ σῶσαι Χριστὸν τοὺς πεπιστευκότας.
 Ἐπεὶ κριτῆς δίκαιος ὑπάρχει μόνος,
 καὶ πᾶς ὁ τούτῳ πιστεύσας οὐκ ὀλεῖται.
 Ἔδει τοιγαροῦν τούτους σωθῆναι πάντα,
 20 καὶ τῶν τοῦ ἁδοῦ δεσμῶν ἀπαλλαγῆναι,
 τῇ καταβάσει τοῦ Θεοῦ καὶ Δεσπότη.
 Ὅ και γέγονε τῇ τούτου προμηθείᾳ.
 Οἱ δέ γε χάριν φιλανθρωπίας μόνης
 σωθέντες ὑπάρχουσιν, ὡς οἶμαι, πάντες,
 25 ὅσοι τὸν βίον καθαρώτατον εἶχον,
 καὶ πᾶσαν πρᾶξιν ἀρίστην ἐπετέλουν.
 Ἰσχνῶς βιοῦντες, ἐγκρατῶς καὶ σωφρόνως,
 τὴν δέ γε πίστιν ἀκραιφνῆ τε καὶ θείαν,
 οὐ κατέλαβον, μὴ γυμνασθέντες ὄλως,
 30 ἀλλ' ἀδίδακτοὶ μείναντες τὸ παράπαν,
 Τούτους ὁ πάντων ταμίας καὶ Δεσπότης,
 εἴλκυσεν, ἐζώγρησε δικτύοις θείοις.
 Καὶ τούτους ὑπέκλινε πιστεῦσαι τούτῳ,
 λάμπας ἐπ' αὐτοὺς τὰς θεϊκὰς ἀκτῖνας,
 35 καὶ δείξας αὐτοῖς τὸ φῶς τῆς ἀληθείας.
 Οὐ γὰρ ἠνέσχετο ὁ συμπαθῆς τῇ φύσει,
 εἰς κενὸν τούτων τοὺς κόπους γεγενῆσθαι.
 Ἐκέκτηντο γὰρ ἐργωδέστατον βίον,
 ἐπίμοχθόν τε καὶ στενὸν ὑπὲρ λόγον·
 40 αὐτοκράτορες τῶν παθῶν γεγονότες,
 καὶ τῶν ἡδονῶν καταπτύσαντες ἅμα,

Μερικοί λένε ὅτι ἔσωσε τοὺς πιστέψαντες πρὶν πεθάνουν,
καὶ εἶναι αὐτοὶ οἱ Πατέρες καὶ οἱ Προφῆτες,
οἱ Κριτὲς καὶ μαζί μ' αὐτοὺς οἱ Βασιλεῖς καὶ οἱ τοπάρχες,
καὶ μερικοὶ ἄλλοι ἀπὸ τὸ λαὸ τῶν Ἑβραίων,
ὀλιγάριθμοι καὶ πασίγνωστοι σ' ὄλους.
Ἐμεῖς ὁμῶς ἀντιλέγουμε σ' αὐτά,
σ' αὐτοὺς ποὺ πιστεύουν ἔτσι, ὅτι δὲν εἶναι οὔτε δῶρο,
οὔτε ἀξιοθαύμαστο καὶ παράδοξο αὐτό,
τὸ ὅτι ἔσωσε ὁ Χριστὸς ἐκείνους ποὺ εἶχαν πιστέψει.
Γιατὶ εἶναι ὁ μόνος δίκαιος κριτῆς,
καὶ καθένας ποὺ πιστεύει σ' αὐτὸν δὲν χάνεται.
Ἔπρεπε λοιπὸν ὅλοι αὐτοὶ νὰ σωθοῦν
καὶ νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ ἅδη
μὲ τὴν κάθοδο τοῦ Θεοῦ καὶ Δεσπότη.
Καὶ αὐτὸ ἐγένε μετὰ τὴ δική του πρόνοια.
Ἐκεῖνοι ποὺ σώθηκαν μόνο ἐξαιτίας τῆς φιλανθρωπίας,
εἶναι, ὅπως νομίζω, ὅλοι
ὅσοι εἶχαν ἀκηλίδωτη ζωὴ,
καὶ ἐκτελοῦσαν κάθε ἀριστη πράξι.
Ἐνῶ ζοῦσαν μετὰ λιτότητα, ἐγκράτεια καὶ σωφροσύνη,
δὲν ἐφτασαν τὴν καθαρὴ καὶ θεϊκὴ πίστη,
οὔτε ἀσκήθηκαν καθόλου σ' αὐτήν,
ἀλλὰ ἔμειναν τελείως ἀδίδακτοι.
Αὐτοὺς ὁ ταμίης καὶ Δεσπότης τῶν ὄλων
τοὺς προσεῖλκυσε, τοὺς αἰχμαλώτισε μετὰ τὰ θεϊκὰ δίκτυα.
Καὶ αὐτοὺς τοὺς ἔκανε νὰ πιστέψουν σ' αὐτόν,
καταυγάζοντάς τους μετὰ τίς θεϊκὰς ἀκτῖνες,
καὶ δείχνοντάς τους τὸ φῶς τῆς ἀλήθειας.
Γιατὶ δὲν ἀνεχόταν, ὁ ἀπὸ τὴ φύση του συμπαθῆς,
νὰ πᾶνε χαμένοι οἱ κόποι τους,
γιατὶ εἶχαν ζωὴ πολὺ κοπιαστικὴ,
ἐπίπονη καὶ περιορισμένη ὅσο δὲ λέγεται,
εἶχαν καταστεῖ κύριοι τῶν παθῶν τους,
περιφρόνησαν συγχρόνως τίς ἡδονές,

ἀκτησίαν τε πᾶσαν ἐξησηκότες,
 ἐκγράτειάν τε σὺν ἀγρυπνία πάλιν,
 καὶ πᾶσαν ἀπλῶς ἀρίστην ἐργασίαν·
 45 οὐκ εὐσεβῶς μὲν, ἀλλ' ὁμῶς διελθόντες,
 τὴν ἀνωτάτω πρόνοιαν, ὡς ἐδόκουν,
 ἄριστα σεβόμενοι, πλὴν ἐσφαλμένως.

Εἰσὶ δέ τινες, οἱ καὶ τὴν θεῖαν δόξαν,
 τῆς πανσθενουργοῦ κατέλαβον Τριάδος
 50 ἰσχνῶς, ἀμυδρῶς· ἀλλ' ἐδόξασαν ὁμῶς.
 Ἄλλοι δὲ τὴν σάρκωσιν εἶπον τοῦ Λόγου,
 πάθη τε σεπτὰ καὶ τὴν ἔγερσιν τούτου.
 Ἔτεροι δὲ γέννησιν τὴν ἐκ Παρθένου,
 ὀνομασίαν τε ταύτης προειπόντες.
 55 Μαρία γάρ, φησὶν, ὄνομα τῇ κόρῃ.
 Αὐθις ἐνιοὶ προκατέλεξαν πάσας
 τὰς ὑπερφυεῖς Χριστοῦ θαυματουργίας,
 Τῶν νεκρῶν τε καὶ πηρῶν καὶ μογιάλων,
 λεπρῶν καὶ κωφῶν καὶ τῶν πυρεκτιώντων,
 60 παραλελυμένων τε καὶ δαιμονιώντων,
 ὑδριώντων ἅμα καὶ ξηροχειρῶν,
 καὶ τῆς θαλάσσης τὸν περίπατον ἔνθεν,
 ἄρτων τὴν εὐλόγησιν καὶ τῶν ἰχθύων,
 μεταβολὴν ὕδατος αὐθις πρὸς οἶνον,
 65 αἱμορροούσης καὶ συγκυπτούσης ἄρδην,
 τὰς ρώσεις προφήσαντες, σὺν ἄλλοις πλείστοις.
 Τούτους ἢ θεία τοῦ Λόγου δυναστεία,
 οὐκ ἠνέσχετο παριδεῖν ὀλωλότας,
 οὐδ' ἀπολέσαι τὰς πράξεις τὰς ἀρίστας·
 70 τὸ γὰρ δανεισθὲν αὐτῷ τοῦ χρόνου μέρος,
 καθὸ προειρήκαμεν, οὐκ ἀμαυροῦται,
 ἀλλὰ φυλαχθέν, ἀποδίδεται πᾶσι
 τοῖς καλῶς βιώσασι, μετὰ προσθήκης.

Οἱ δέ γε βίον αἰσχροὺν βεβιωκότες,

καὶ ἐφάρμοσαν στήν πράξιν τὴν ἀκτημοσύνην
καὶ τὴν ἐγκράτεια μαζὶ μὲ τὴν ἀγρυπνία
καὶ γενικὰ κάθε ἄριστη πράξιν,
ὄχι μ' εὐσέβεια, ἀλλ' ὅπως ἴσως πέρασαν τὴ ζωὴ τους
σεβόμενοι τὴν παλιὰ ὑπόσχεση, ὅπως νόμιζαν,
ἄριστα, πολὺ ὁμως ἐσφαλμένα.

Ἐπάρχουν καὶ μερικοὶ, οἱ ὁποῖοι κατανόησαν
καὶ τὸ θεϊκὸ μεγαλεῖο τῆς παντοδύναμης Τριάδος
ἰσχνὰ καὶ ἀμυδρὰ, ἀλλ' ὅπως ἴσως τὸ κατανόησαν.

Ἄλλοι πάλι προεῖπαν τὴν ἐνσάρκωση τοῦ Λόγου,
τὰ σεπτὰ Πάθη καὶ τὴν ἀνάστασή του.

Ἄλλοι τὴ γέννηση ἀπὸ τὴν Παρθένο,
προεῖπαν ἐπίσης καὶ τὸ ὄνομά της,
γιατὶ Μαρία, λέει, εἶναι τὸ ὄνομα τῆς κόρης.

Μερικοὶ πάλι προεῖπαν ὅλες
τὶς ὑπερφυσικὲς θαυματουργίαι τοῦ Χριστοῦ,
τῶν νεκρῶν καὶ τῶν τυφλῶν καὶ τῶν μουγγῶν,
τῶν λεπρῶν, τῶν κωφῶν καὶ τῶν ἀσθενῶν,
τῶν παραλύτων καὶ τῶν δαιμονισμένων,
τῶν ὑδρωπικῶν καὶ ὄσων εἶχαν ξηραμένα τὰ χέρια,
καὶ τὸν περίπατο πάνω στὴ θάλασσα,
τὴν εὐλογία τῶν ἄρτων καὶ τῶν ψαριῶν,
καθὼς ἐπίσης καὶ τὴ μεταβολὴ τοῦ νεροῦ σὲ κρασί,
καὶ προφήτευσαν τὶς ἄμεσες θεραπείαι τῆς αἱμορροούσας
καὶ τῆς συγκύπτουσας, μαζὶ μὲ πάρα πολλὰς ἄλλαις.
Αὐτοὺς ἡ θεϊκὴ ἐξουσία τοῦ Λόγου,
δὲν μποροῦσε νὰ τοὺς παραβλέψει, ὥστε νὰ χαθοῦν,
οὔτε νὰ ἀφανίσει τὶς ἄριστες πράξεις τους,
γιατὶ τὸ μέρος τοῦ χρόνου ποὺ δανείσθηκε σ' αὐτὸν,
ὅπως εἶπαμε πρὶν, δὲν χάνεται,
ἀλλὰ φυλάσσεται καὶ ἐπιστρέφεται ἐπαυξημένο σ' ὅλους
ὄσους ἐζησαν δίκαια.

Ἐνῶ ὄσοι ἐζησαν βίον αἰσχροῦ

75 καὶ μηδὲν ὄλως τῶν χρηστῶν πεπραχότες
 σπόρον ἢ καρπὸν μηδ' ὄλως κεκτημένοι,
 ἀλλὰ καὶ βίῳ καὶ λόγῳ τε καὶ πίστει,
 εἰς ἅπαν ὑπάρχοντες κατεσφαλμένοι,
 οὔτε τῆς βροχῆς τῆς θείας οὐρανόθεν
 80 χεθείσης αὐτοῖς, ἐβλάστησαν καθόλου.
 Οὐ γάρ, ὡς ἐφθην εἰπὼν, ἔβαλον σπόρον,
 οὔτε λάμψαντος τοῦ τῆς δόξης ἡλίου
 ἐπεπάνθησαν, ὡς ἄκαρποι καθόλου.
 Τούτους οὐκ ὀνίνησι Χριστὸς εἰς ἅπαν.
 85 Οὐ συνῆγειρεν, ὡς οἴμαι, πεπτωκότας,
 ὡς ἀναξίους παντελῶς σωτηρίας.
 Οὔτε μὴν ἐπίστευσαν αὐτῷ, δοκεῖ μοι.
 Ἐπήρωσε γὰρ αὐτῶν τὰς διανοίας
 καὶ τοὺς νοεροὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας,
 90 ἢ τοῦ σκότους ἑπαρσις, ὁ πρῶτος δράκων,
 οὗ θεραπευταὶ γεγόνασιν ἐκ πρώτης,
 ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσιν, ὡς θέμις,
 καὶ συνιέντες μὴ συνιῶσιν ὄλως.
 Οἱ δ' ἄλλοι πάντες οἱ σπόρον ἐσχηκότες,
 95 ἐπεπάνθησαν τοῦ ἡλίου φανέντος,
 ἐβλάστησάν τε τῆς βροχῆς γεγονουίας.

Ἴδε ποῦ φέρων ὁ λόγος ἀνήγαγεν, ἡμᾶς λῦσαι σὺν Θεῷ
 καὶ διευκρινῆσαι πρᾶγμα μικροῦ δεῖν κεκαλυμμένον· καὶ τοῦτο
 οὐκ ἀποφαντικῶς, διὰ τὸ ἀνάξιον, ἀλλὰ συλλογιστικῶς, διὰ τὸ
 100 φιλάδελφον. Τούτους ἔσωσεν, ὡς ἔγωγε οἴμαι, ὁ Χριστὸς ἐν
 τῷ ᾄδῃ.

14 Δέδεικται τοίνυν τῇ τοῦ Χριστοῦ συνεργίᾳ, ὅτι περ γέγονε ἐν
 τῷ ᾄδῃ ἐξομολόγησις. Ταῦτα δέ φαμεν, οὐχὶ τὴν προφητεῖαν
 ἀναιροῦντες, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ δεῖξαι βουλόμενοι τὸν ὑπεράγα-

καὶ δὲν ἔπραξαν κανένα ἀπολύτως ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ,
 ἐπειδὴ δὲν ἔχουν καθόλου σπόρο ἢ καρπὸ,
 ἀλλὰ καὶ στὴ ζωὴ καὶ στὰ λόγια καὶ στὴν πίστιν,
 σ' ὄλα βρίσκονται σὲ πλήρη πλάνη,
 οὔτε καὶ ὅταν ἡ θεϊκὴ βροχὴ ἀπὸ τὸν οὐρανὸ
 χύθηκε ἐπάνω τους μπόρεσαν νὰ βλαστήσουν καθόλου.
 Γιατί, ὅπως εἶπα, δὲν ἔσπειραν σπόρο,
 οὔτε ὅταν ἔλαμψε ὁ ἥλιος τῆς δόξας
 ἀνθισαν, ἐπειδὴ ἦταν τελείως ἀκαρποί.
 Αὐτοὺς δὲν τοὺς ὠφελεῖ ὁ Χριστὸς καθόλου.
 Δὲν τοὺς ἀνάστησε μαζί του, ὅπως νομίζω, ὅταν ξέπεσαν,
 ἐπειδὴ ἦταν ὀλότελα ἀνεπίδεκτοὶ σωτηρίας.
 Ἄλλωστε, νομίζω, πὼς οὔτε καὶ πίστεψαν σ' αὐτόν.
 Γιατὶ κατέστησε ἀνίκανες τὶς διάνοιές τους
 καὶ τὰ νοερὰ μάτια τῆς καρδιάς τους
 ἢ ἀλαζονεία τοῦ σκότους, ὁ πρῶτος δράκος¹⁶,
 τοῦ ὁποίου ἀπὸ τὴν ἀρχὴ εἶχαν γίνεϊ λάτρευσι,
 ὥστε, ὅπως ἦταν φυσικό, ἐνῶ ἐβλεπαν νὰ μὴ βλέπουν,
 καὶ ἐνῶ ἄκουαν, νὰ μὴ καταλαβαίνουν καθόλου¹⁷.
 Ἐνῶ οἱ ἄλλοι ὄλοι, ὅσοι εἶχαν σπόρο,
 ἀνθισαν ὅταν φάνηκε ὁ ἥλιος,
 καὶ βλάστησαν ὅταν ἔπεσε ἡ βροχὴ.

Νὰ ποῦ μᾶς ὁδήγησε προχωρώντας ὁ λόγος, νὰ λύσουμε
 μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ διευκρινήσουμε ἓνα
 πρᾶγμα ποῦ ἦταν σχεδὸν συγκεκαλυμμένο. Κι αὐτὸ ὄχι κα-
 τηγορηματικά, γιατί εἶμαι ἀνάξιος, ἀλλὰ σὰν συμπεράσμα,
 ἐξαιτίας τῆς ἀγάπης μου πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου. Αὐτοὺς
 τοὺς ἔσωσε, ὅπως ἐγὼ νομίζω, ὁ Χριστὸς στὸν ἄδη.

- 14 Ἄποδείχτηκε λοιπόν, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Χριστοῦ, ὅτι
 στὸν ἄδη ἐγίνε μετάνοια. Καὶ τὰ λέμε αὐτά, χωρὶς νὰ καταρ-
 γοῦμε τὴν προφητεία: μὴ γένοιτο· ἀλλὰ ἐπειδὴ θέλουμε ν'

17. Λουκᾶ 8,10.

θον Κύριον ὑπὸ τῆς οἰκείας φιλανθρωπίας νικῶμενον· ὥσπερ
 5 καὶ τό, «Νινευῖ καταστραφήσεται», καὶ αὕτη οὐ κατέστραπται,
 ἀλλὰ νενίκηκε τὴν κρίσιν ἢ ἀγαθότης. Καὶ ἐν τῷ Ἐζεκίᾳ, «τά-
 ξαι», φησί, «περὶ τοῦ οἴκου σου. Ἀποθνήσκεις γὰρ σύ, καὶ οὐ
 ζώσεις», καὶ αὐτὸς οὐκ ἀπέθανε. Καὶ ἐν τῷ Ἀχαάβ· «ἐπάξω»,
 φησί, «κακά», καὶ οὐκ ἐπήγαγεν, ἀλλ' εἶπεν· «εἶδες πῶς κατε-
 10 νύγη Ἀχαάβ; διὸ οὐκ ἐπάξω ἐν ἡμέραις αὐτοῦ κακά». Ἀλλὰ
 καὶ πάλιν τὴν ἀπόφασιν ἢ ἀγαθότης ὑπερενίκησεν, ὡς καὶ ἐν
 ἄλλοις πλείστοις κρίμασι, καὶ εἰς αἶν νικήσει μέχρι τῆς ἐσχάτης
 ἀνταποδόσεως, ὅταν ἢ λῆξις τῆς πανηγύρεως ἤξει, καὶ βοη-
 θείας οὐκ ἔσται καιρὸς, ἀλλ' ἄνθρωπος καὶ τὸ φορτίον αὐτοῦ.
 15 Νῦν δὲ καιρὸς πραγματείας, καιρὸς συναλλάγματος, καιρὸς κό-
 που καὶ δρόμου καὶ μόχθου· καὶ μακάριος ὁ μὴ ὀκλάσας, μήτε
 χαινωθεὶς τῇ ἐλπίδι, μακαριώτερος δὲ ὁ καὶ ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ
 ὑπὲρ τοῦ πλησίον ἀγωνισάμενος.

15 Τοῦτο γὰρ μᾶλλον τέρπει καὶ κατευφραίνει τὸν φιλοικτίρ-
 μονα Κύριον, τὸ σπεύδειν ἕκαστον εἰς τὴν τοῦ πέλας βοήθειαν.
 Τοῦτο καὶ θέλει ὁ ἐλεήμων καὶ βούλεται, ἵνα ὑπ' ἀλλήλων οἱ
 πάντες εὐεργετώμεθα, καὶ ζῶντες καὶ μετὰ θάνατον. Οὐ γὰρ ἂν
 5 ἡμῖν ἀφορμὴν ἐδεδώκει, τοῦ μνήμην ἐπὶ τῆς ἀναιμάκτου θυσίας
 ποιεῖσθαι τῶν προλαβόντων, καὶ πάλιν τρίτα καὶ ἔννατα καὶ
 τεσσαράκοντα καὶ ἑτησίους μνήμας καὶ τελετάς, ἅτινα πάσης
 ἀντιρρήσεως ἀνευ ἢ καθολικῆ αὐτοῦ καὶ ἀποστολικῆ Ἐκκλη-
 σία καὶ ὁ ταύτης θεοσύλλεκτος καὶ πανευσεβῆς λαὸς ἀπαρασά-
 10 λευτα κατέχει καὶ ἀδιάβλητα, εἰ μὴ τοῦτο εὐθὲς ἦν ἐν ὀφθαλ-
 μοῖς αὐτοῦ. Πάντως γάρ, εἰ χλεῦθ τὸ πρᾶγμα ἦν καὶ ἀκερδὲς
 καὶ ἀνόνητον, πολλῶν γεγονότων θεοφόρων ἀγίων πατριαρ-

18. Ἰωνᾶ 3,4. 19. Δ' Βασ. 20,1.

20. Γ' Βασ. 20,21. 21. Γ' Βασ..20,29.

ἀποδείξουμε ὅτι ὁ ὑπεράγαθος Κύριος νικιέται ἀπὸ τὴν ἀγάπη του πρὸς τὸν ἄνθρωπο. Ὅπως καὶ τὰ λόγια, «ἢ Νινευῖ θὰ καταστραφεῖ»¹⁸, ἡ ὁποία ὁμως δὲν καταστράφηκε, γιατί ἡ ἀγαθότητα νίκησε τὴ δικαιοσύνη. Καὶ στὸν Ἐζεκία λέει «τακτοποίησε τὶς ὑποθέσεις τοῦ σπιτιοῦ σου, γιατί θὰ πεθάνεις καὶ δὲ θὰ ζήσεις»¹⁹, καὶ ὁμως δὲν πέθανε. Καὶ στὸν Ἀχαάβ λέει «θὰ προκαλέσω δεινῶ»²⁰ καὶ δὲν προκάλεσε, ἀλλὰ εἶπε· «εἶδες πῶς συγκινήθηκε ὁ Ἀχαάβ; Γι' αὐτὸ δὲ θὰ προκαλέσω στὶς μέρες του δεινῶ»²¹. Πάλι δηλαδὴ ἡ ἀγαθότητα νίκησε τὴν ἀπόφασή του, ὅπως συνέβηκε καὶ σὲ πάρα πολλές ἄλλες ἀποφάσεις, καὶ θὰ νικᾷ πάντοτε μέχρι τὴν τελικὴ ἀνταπόδοση, ὅταν θὰ ἔρθει τὸ τέλος τοῦ πανηγυριοῦ καὶ δὲν θὰ ὑπάρχει πιά καιρὸς γιὰ βοήθεια, ἀλλὰ ὁ ἄνθρωπος καὶ τὸ φορτίο του. Ἐνῶ τώρα εἶναι καιρὸς γιὰ φροντίδα, καιρὸς γιὰ συναλλαγὴ, καιρὸς γιὰ κόπο καὶ τρεξίματα καὶ μόχθο. Καὶ εἶναι μακάριος ἐκεῖνος πού δὲ λύγισε, οὔτε κουράστηκε νὰ ἐλπίζει. Ἀκόμα πῶς μακάριος εἶναι ἐκεῖνος πού ἀγωνίσθηκε καὶ γιὰ τὸν ἑαυτό του καὶ γιὰ τὸν πλησίον του.

Γιατὶ αὐτὸ εὐχαριστεῖ περισσότερο τὸν φιλεύσπλαγχο Κύριο καὶ τὸν κάνει νὰ δοκιμάζει μεγάλη χαρά, τὸ νὰ τρέχει ὁ καθένας στὴ βοήθεια τοῦ πλησίον. Καὶ τὸ θέλει αὐτὸ ὁ σπλαχνικὸς καὶ τὸ ἐπιθυμεῖ, γιὰ νὰ εὐεργετούμαστε ὅλοι ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλο καὶ ὅταν ζοῦμε, καὶ μετὰ θάνατο. Γιατὶ ἀλλιῶς δὲν θὰ μᾶς εἶχε δώσει ἀφορμὴ νὰ μνημονεύουμε κατὰ τὴν τέλεση τῆς θείας Λειτουργίας τοὺς θανόντες καὶ νὰ κάνουμε μνημόσυνα καὶ τελετὲς στὶς τρεῖς, στὶς ἑννέα, στὶς σαράντα μέρες καὶ ὅταν συμπληρώνεται χρόνος, τὰ ὁποῖα ἡ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία του καὶ ὁ θεοσύνακτος καὶ εὐσεβέστατος λαὸς της τὰ κρατᾷ χωρὶς καμμιὰ ἐπιφύλαξη ἀπαρασάλευτα καὶ ἀναμφισβήτητα, ἐὰν αὐτὸ δὲν ἦταν δίκαιο στὰ μάτια του. Ὅπως δὴποτε ὁμως, ἐὰν τὸ πρᾶγμα αὐτὸ ἦταν ἐμπαιγμὸς καὶ χωρὶς κέρδος καὶ ὄφελος, ἀπὸ τοὺς πολλοὺς θεοφόρους ἀγίους πατριάρχες, πατέρες

χῶν, πατέρων καὶ διδασκάλων, ἐνέσκηψεν ἂν τούτων ἐνὶ καταπαῦσαι τὴν πλάνην. Ἄλλ' οὐδεὶς τούτων ἀνατρέψαι τοῦτο
 15 ποτε δεδοκίμακε, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ κεκύρωκε, καὶ ὁσημέραι τὸ πρᾶγμα ἐπαύξεται καὶ προστίθεται, προσθήκην ἐπὶ προσθήκη δεχόμενον.

16 Δέον τοίνυν καὶ ἄλλων ἱστορικῶν ἐπιμνησθῆναι πρὸς τούτους. Γρηγόριος οὖν ὁ Διάλογος, ὁ τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης ἐπίσκοπος, ἀνὴρ, ὡς ἴσασι πάντες, ἐν ἀγιωσύνη καὶ γνώσει ἐξάκουστος, ᾧ, φασί, λειτουργοῦντι οὐράνιος συνελιτούργει
 5 καὶ θεῖος ἄγγελος, οὗτός ποτε ἀνὰ τὴν λίθινον πορείαν ποιούμενος καὶ στὰς ἐξεπίτηδες, εὐχὴν κραταιὰν πρὸς τὸν φιλόψυχον Κύριον ὑπὲρ συγχωρήσεως ἁμαρτιῶν Τραϊανοῦ τοῦ βασιλέως πεποιήκειν, ὃς παραντίκα φωνῆς θεόθεν ἐνεχθείσης αὐτῷ ἐπακήκοε ταῦτα φησάσης.

10 «Τῆς εὐχῆς σου», φησὶν, «ἐπήκουσα καὶ συγγνώμην Τραϊανῷ δίδωμι· σὺ δὲ μηκέτι προσθῆς ὑπὲρ ἀσεβῶν εὐχὰς προσενέγκαι μοι'.

Καὶ ὅτι τοῦτο γνήσιον πέλει καὶ ἀδιάβλητον, μάρτυς ἡ Ἐψά πᾶσα καὶ Ἐσπέριος. Ἴδου τοῦτο τῆς Φαλκονίλλης ὑπέρτερον.
 15 Ἐκεῖνη μὲν γὰρ οὐδενὸς ἄλλου κακοῦ παραίτιος γέγονεν, οὗτος δὲ πολλῶν μαρτύρων πικρὸν ἐνεστήσατο μόρον.

17 Θαυμαστὸς εἶ, Δέσποτα, καὶ θαυμαστὰ τὰ ἔργα σου καὶ σοῦ τὴν ἄφατον εὐσπλαγχνίαν δοξάζομεν, ὅτι πάντοτε πρὸς τὸ φιλόανθρωπον νεύεις, τοῖς δούλοις σου τὰς ἀφορμὰς παρέχεις, τῆς τε φιλαδελφίας καὶ τῆς πρὸς σὲ βεβαίας πίστεως καὶ ἐλπίδος.
 5 Καὶ ἐδίδαξας ἡμᾶς διὰ τῶν σῶν θεραπόντων, εὐεργεσίας ποιεῖν ὑπὲρ ἀλλήλων, ἐξιλασμούς τε καὶ ὀλακαυτώσεις, ὕμνους

καὶ δασκάλους ποὺ προϋπήρξαν, θὰ ἐρχόταν σὲ ἓναν ἀπὸ αὐτοὺς ἢ ἔμπνευση νὰ σταματήσει αὐτὴ τὴν πλάνη. Ἄλλὰ κανένας ἀπὸ αὐτοὺς δὲ δοκίμασε ποτὲ νὰ τὸ ἀνατρέψει αὐτό, ἀντίθετα μάλιστα τὸ ἐπικύρωσε καὶ καθημερινὰ τὸ πρᾶγμα ἐπαυξάνεται καὶ μεγαλώνει, μὲ τὸ νὰ δέχεται ἄλλε-πάλληλες προσθήκες.

Πρέπει λοιπὸν μαζὶ μ' αὐτοὺς νὰ θυμηθοῦμε καὶ ἄλλες ἱστορίες. Ὁ Γρηγόριος λοιπὸν ὁ Διάλογος, ὁ ἐπίσκοπος τῆς παλαιᾶς Ρώμης, ἄνδρας, ὅπως ὅλοι γνωρίζουν, ξακουστὸς σὲ ἀγιοσύνη καὶ γνώση, μὲ τὸν ὅποιο, λένε, ὅτι, ὅταν λειτουργοῦσε, συλλειτουργοῦσε οὐράνιος καὶ θεῖος ἄγγελος, καθὼς κάποτε περπατοῦσε στὸ λιθόστρωτο, σταμάτησε ἐπιτηδες καὶ ἔκανε μακρὰ προσευχὴ στὸν φιλόψυχο Κύριο γιὰ τὴ συγχώρηση τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ βασιλιᾶ Τραϊανοῦ. Καὶ ἀμέσως φωνὴ ποὺ ἦρθε ἀπὸ τὸ Θεὸ σ' αὐτὸν ἄκουσε νὰ τοῦ λέει τὰ ἑξῆς.

“ Ἀκουσα τὴν προσευχὴ σου, λέει, καὶ δίνω συγχώρηση στὸν Τραϊανό· ἐσὺ ὅμως νὰ μὴ ἐξακολουθήσεις νὰ μοῦ προσφέρεις προσευχὲς γιὰ ἀσεβεῖς’.

“ Ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀληθινὸ καὶ ἀναμφισβήτητο, μάρτυρας εἶναι ὀλόκληρη ἡ Ἀνατολὴ καὶ ἡ Δύση. Νὰ λοιπὸν αὐτὸ εἶναι ἄνωτερο ἀπὸ τὴ Φαλκονίλλα. Γιατὶ ἐκείνη δὲν ἔγινε αἰτία κακοῦ σὲ κανέναν, ἐνῶ αὐτὸς προκάλεσε τὸν πικρὸ θάνατο πολλῶν μαρτύρων.

Εἶσαι ἄξιος θαυμασμοῦ, Δέσποτα, καὶ εἶναι ἀξιοθαύμαστα τὰ ἔργα σου καὶ δοξάζουμε τὴν ἀπερίγραπτη εὐσπλαγχνία σου, διότι πάντοτε κλίνεις πρὸς τὴ φιλανθρωπία, δίνεις στοὺς δούλους σου τὶς ἀφορμὲς καὶ τῆς φιλανθρωπίας καὶ τῆς ἀκλόνητης πίστεως καὶ ἐλπίδας σὲ σένα. Καὶ μᾶς δίδαξες μέσω τῶν ὑπηρετῶν σου νὰ κάνουμε εὐεργεσίες ὁ ἓνας γιὰ τὸν ἄλλον καὶ ἐξίλαστήριες προσφορὲς καὶ θυσίες, ὕμνους καὶ ψαλμωδίες καὶ προσευχὲς, ὅχι ἔτσι στὴν τύχη

καὶ ψαλμωδίας καὶ προσευχάς, οὐκ εἰκῆ καὶ εἰς μάτην. Σὺ γὰρ ἀπλανὴς καὶ εὐπάροχος καὶ διδοὺς τοῖς πᾶσιν ὅτιοῦν προσφέρουσιν εἰς δόξαν σου μυριοπλασίονα τὴν ἀντίδοσιν· καὶ οὐ-
10 δὲν ὅλως τῶν ἐπὶ τῷ σῶ ὀνόματι γινομένων ἀνόνητον.

18 Μὴ τις τοιγαροῦν τοῦτο οἰέσθω, ἀδελφοὶ καὶ Πατέρες, δι-
περ ὅσα τῷ Θεῷ μετὰ πίστεως προσφέρονται, οὐ πολλαπλα-
σίονα δίδωσι τὴν ἀντάμειψιν, καὶ τῷ ὑφ' οὗ, καὶ δι' οὗ προσά-
γονται. Ὡσπερ γὰρ μύρον ἢ ἕτερον ἅγιον ἔλαιον, ὁ περιχρῖειν
θέλων νοσοῦντα, πρῶτον ἐκεῖνος, εἴτουν ὁ χρίων, μετέχει τῆς
5 χρίσεως, εἴθ' οὕτω διαλείπει τὸν κάμνοντα, οὕτω πᾶς τις ὑπὲρ
τῆς τοῦ πλησίον σωτηρίας ἀγωνιζόμενος, πρῶτον ἑαυτὸν ὀνί-
νησιν, εἴτα τὸν πέλας. Οὐ γὰρ ἄδικος ὁ Θεός, ἐπιλαθέσθαι τοῦ
ἔργου, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον.

19 Ἀθανάσιος αὐθις ὁ πάνυ ἐν τῷ εἰς κοιμηθέντας αὐτοῦ πα-
ναρμονίῳ λόγῳ, τάδε φησίν.

“Ὅτι κἂν εἰς ἀέρα ὁ ἐν εὐσεβείᾳ τελειωθείς κατατεθῆ,
μὴ ἀπαναίνου ἔλαιον καὶ κηροῦς, Χριστὸν τὸν Θεὸν
5 ἐπικαλεσάμενος, ἐν τῷ τάφῳ προσάψαι· δεκτὰ γὰρ
ταῦτα παρὰ Θεῷ καὶ πολλὴν ἐξ αὐτοῦ φέροντα τὴν ἀν-
τίδοσιν, τὸ γὰρ ἔλαιον καὶ ὁ κηρός, ὀλοκαύτωσις· ἢ δὲ
γε θεία καὶ ἀναίμακτος θυσία, ἐξίλασμός· ἢ δὲ πρὸς
τοὺς πένητας εὐποιία, προσθήκη πάσης ἀγαθῆς ἀντι-
10 δόσεως. Ἔστω οὖν ὁ σκοπὸς τοῦ τὴν προσαγωγὴν
ὑπὲρ τοῦ κεκοιμημένου ποιῶντος· ὃν τρόπον, ὅταν τις
νῆπιον ἔχη τέκνον καὶ παντελῶς ἀναρθρον καὶ ἀνίσχυ-
ρον, εἴτα νοσοῦντος τούτου, ὑπὲρ αὐτοῦ κηροῦς καὶ θυ-

καὶ μάταια. Γιατὶ σὺ εἶσαι σταθερὸς καὶ πλουσιοπάροχος καὶ δίνεις σ' ὄλους ὄσους προσφέρουν ὅ,τιδήποτε γὰ τὴ δόξα σου, ἀπειροπλάσια ἀνταπόδοση, καὶ γενικὰ τίποτε ἀπὸ ὄσα γίνονται στὸ ὄνομά σου δὲν εἶναι ἀνώφελο.

- 18 Ἄς μὴ νομίζει λοιπὸν κανεὶς, ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, πῶς, ὄσα προσφέρονται στὸ Θεὸ μὲ πίστη, δὲν ἀποφέρουν πολυπλασία ἀνταμοιβὴ καὶ σ' ἐκείνον ἀπὸ τὸν ὅποιο προσφέρονται, ἀλλὰ καὶ σ' ἐκείνους γὰ τοὺς ὁποίους προσφέρονται. Γιατί, ὅπως ἐκεῖνος ποὺ θέλει νὰ ἀλείψει κάποιον ἄρρωστο μὲ μύρο ἢ ἄλλο ἅγιο ἔλαιο, πρῶτα ἐκεῖνος, δηλαδὴ αὐτὸς ποὺ ἀλείφει, δέχεται τὴ χρίση καὶ στὴ συνέχεια ἀλείφει τὸν ἄρρωστο, ἔτσι καὶ καθένας ποὺ ἀγωνίζεται γὰ τὴ σωτηρία τοῦ πλησίον, ὠφελεῖ πρῶτα τὸν ἑαυτοῦ καὶ ἔπειτα τὸν πλησίον του. Γιατὶ ὁ Θεὸς δὲν εἶναι ἄδικος, ὥστε νὰ λησμονεῖ τὸ ἔργο, ὅπως λέει ὁ θεῖος ἀπόστολος²².

- 19 Καὶ ὁ Μέγας Ἀθανάσιος, στὸν ἄριστο λόγο του στοὺς κοιμηθέντας, λέει τὰ ἑξῆς.

Ἐὰν ἀκόμα τοποθετηθεῖ στὸν ἀέρα ἐκεῖνος ποὺ τελείωσε τὴ ζωὴ του μὲ εὐσέβεια, μὴν ἀρνεῖσαι νὰ προσφέρεις λάδι καὶ νὰ ἀνάψεις κεριὰ στὸν τάφο του, ἀφοῦ ἐπικαλεσθεῖς τὸν Χριστὸ τὸ Θεό. Γιατὶ αὐτὰ εἶναι δεκτὰ ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ ἀποφέρουν μεγάλη ἀνταπόδοση ἀπὸ αὐτόν, γιατί τὸ λάδι καὶ τὸ κερὶ εἶναι θυσία, καὶ ἡ θεία καὶ ἀναίμακτη θυσία εἶναι ἐξιλέωση. Ἡ ἀγαθοεργία πρὸς τοὺς φτωχοὺς ἀποτελεῖ προσαύξηση κάθε ἀγαθῆς ἀνταποδόσεως. Ὁ σκοπὸς λοιπὸν ἐκείνου ποὺ κάνει τὴν προσφορὰ γὰ τὸν πεθαμένο μοιάζει μὲ τὸ ἑξῆς παράδειγμα: ὅταν κανεὶς ἔχει παιδί σὲ νηπιακὴ ἡλικία, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ μιλήσει καθόλου καὶ εἶναι ἀδύναμο καὶ συμβεῖ νὰ ἄρρωστήσει, προσφέρει γι' αὐτὸ κεριὰ καὶ θυμίαμα μαζί μὲ λάδι στὸν ἱερὸ ναὸ μὲ πίστη καὶ τὰ θυσιάζει γὰ τὸ παιδί του. Δὲν τὰ κρατεῖ καὶ

15 *μίαμα σὸν ἐλαίῳ εἰς θεῖον ναὸν μετὰ πίστεως ἄξι, ὀλο-
καυτώσῃ τε ταῦτα διὰ τὸν παῖδα· οὐχ ὡς αὐτὸς ὁ παῖς
ταῦτα καὶ κρατεῖ καὶ προσάγει, ὡς τὰς ἀποταγὰς τε καὶ
συνταγὰς ἐπὶ τῆς θείας ἀναγεννήσεως.*

20 *Οὕτω καὶ τὸν ἐν Κυρίῳ τελειωθέντα ἐννοεῖτω
καὶ κρατεῖν καὶ προσφέρειν, τοὺς τε κηροὺς καὶ τὸ
ἔλαιον καὶ τὰ εἰς λύτρον αὐτοῦ προσαγόμενα πάντα·
καὶ οὕτω Θεοῦ χάριτι τοῦ μετὰ πίστεως σκοποῦ οὐδό-
λως ματαιωθήσεται. Πάντα γὰρ οἱ θεηγόροι ἀπόστολοι
καὶ θρηπόλοι διδάσκαλοι καὶ πνευματοφόροι Πατέρες,
ἐν κατοχῇ τοῦ θείου κατὰ τὸ θεμιτὸν γεγονότες καὶ τῆς
25 ἐκστατικῆς τούτου δυνάμεως ποσῶς μετειληφότες,
ἐνθέῳ στόματι θεοφιλῶς ἐθέσπισαν τὰς λειτουργίας,
εὐχὰς τε καὶ ψαλμωδίας, ἐτησίους τε καὶ μνήμας τῶν
προλαβόντων, ἅτινα μέχρι τοῦ νῦν τῇ τοῦ φιλανθρώ-
που Θεοῦ χάριτι ἐπαύξουσι καὶ προστίθενται, ἀπὸ τῶν
30 ἀνατολῶν ἡλίου μέχρι δυσμῶν καὶ βορρᾶ καὶ νότου,
εἰς δόξαν καὶ αἶνον τοῦ Κυρίου τῶν κυρίων καὶ βασι-
λέως τῶν βασιλευόντων’.*

20 *Εἰτά φησιν ὁ ὑπεναντίος·*

*Εἰ ταῦτα οὕτως ἔχει, οἱ πάντες σωθήσονται καὶ οὐδεὶς
ἀστοχήσει.*

*Εὔγε τοῦτο καὶ εἶθε. Αὐτὸ γὰρ διψᾷ καὶ θέλει καὶ ζητεῖ καὶ
5 ἐφίεται καὶ ἐν τούτῳ χαίρει καὶ κατευφραίνεται ὁ ὑπεράγαθος
Κύριος, ἵνα μὴ τις τῶν αὐτοῦ θείων δωρεῶν ἀστοχήσῃ. Μὴ
γὰρ ἀγγέλοις τὰ γέρα καὶ τοὺς στεφάνους ἠτοίμασε; μὴ διὰ τὸ*

23. Ἐναφορὰ στὰ «ἀποτάσσομαι» (τῷ Σατανᾷ) καὶ «συντάσσομαι» (τῷ Χριστῷ), πού, ἀντὶ τοῦ βαπτιζομένου νηπίου, ἀπαγγέλλει ὁ ἀνάδοχος.

24. Θεηγόρος, αὐτὸς πού ὁμιλεῖ γιὰ τὸ Θεό, ὁ Θεολόγος.

τὰ προσφέρει αὐτὰ σὰν νὰ τὰ προσφέρει τὸ ἴδιο τὸ παιδί, ὅπως γίνεται καὶ μὲ τὴν ἀπόταξη τοῦ σατανᾶ καὶ τὴ σύνταξη μὲ τὸ Χριστὸ κατὰ τὸ μυστήριον τῆς θείας ἀναγεννήσεως²³;

Ἔτσι πρέπει νὰ ἐννοεῖται καὶ ἐκεῖνος πού πέθανε πιστὸς στὸν Κύριον, ὅτι κρατεῖ καὶ προσφέρει καὶ τὰ κεριά καὶ τὸ λάδι καὶ ὅλα ὅσα προσφέρονται γὰρ τὴ λύτρωσίν του. Καὶ ἔτσι μὲ τὴ χάριν τοῦ Θεοῦ ὁ σκοπὸς, πού συνοδεύεται ἀπὸ τὴν πίστην, καθόλου δὲν θὰ ἀποβεῖ ἀνωφελής. Γιατὶ οἱ θεολόγοι²⁴ ἀποστολοὶ καὶ οἱ ἱεροφάντες²⁵ διδάσκαλοι καὶ οἱ ἐμπνευσμένοι ἀπὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα πατέρες, ἀφοῦ ἀπέκτησαν μέσα τους ὅσο ἦταν δυνατὸ τὸ Θεῖο καὶ κατέστησαν κοινωνοὶ ὡς κάποιον σημεῖον τῆς ἐκστατικῆς δυνάμεώς του, θέσπισαν μὲ θεόπνευστο στόμα, κατὰ τρόπο ἀρεστὸ στὸ Θεόν, τὶς λειτουργίες, τὶς προσευχὰς καὶ τὶς ψαλμωδίας πού γίνονται κάθε ἔτος καὶ τὶς μνήμες ἐκείνων πού πέθαναν, τὰ ὅποια μέχρι τώρα μὲ τὴ χάριν τοῦ φιλόανθρωπου Θεοῦ αὐξάνονται καὶ συμπληρώνονται, ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴν μέχρι τὴ Δύση καὶ τὸ Βορρᾶ καὶ τὸ Νότον, πρὸς δόξα καὶ ἐξύμνησιν τοῦ Κυρίου τῶν κυρίων καὶ Βασιλέα τῶν βασιλέων’.

20 Ἄλλὰ ὁ ἀντίθετος πρὸς αὐτὰ λέει:

Ἐὰν αὐτὰ εἶναι ἔτσι, θὰ σωθοῦν ὅλοι καὶ κανένας δὲν θὰ ἀποτύχει.

Πολὺ σωστὸ αὐτὸ καὶ μακάρι νὰ συμβεῖ. Γιατὶ αὐτὸ διψᾷ καὶ θέλει καὶ ζητεῖ καὶ ἐπιθυμεῖ καὶ γι’ αὐτὸ χαίρεται καὶ εὐχαριστιέται ὁ ὑπεράγαθος Κύριος, γὰρ νὰ μὴ στερηθεῖ κανεὶς τῶν θείων δωρεῶν του. Ἡ μήπως τὰ βραβεῖα καὶ τὰ στεφάνια τὰ ἐτοίμασε γὰρ τοὺς ἀγγέλους; Μήπως γὰρ νὰ

25. Θυηπόλοι: αὐτοὶ πού τελοῦσαν τὶς θυσίες.

σῶσαι τοὺς οὐρανίους νόας ἐπὶ τῆς γῆς παραέγονε καὶ ἐκ Παρθένου ἀδιαφθόρως σεσάρκωται καὶ βροτὸς ἐχρημάτισε καὶ
 10 παθῶν καὶ θανάτου ἐγεύσατο; μὴ τοῖς ἀγγέλοις ἐρεῖ, «δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν κληρονομήσατε»; Οὐκ ἔχεις τοῦτο εἰπεῖν ὁ ἀντιλέγων, ἀλλὰ πάντα διὰ τὸν ἄνθρωπον, ὥσπερ πέπονθεν, οὕτω καὶ ἡτοίμασε. Τίς γὰρ ποιῶν πανδαισίαν καὶ συγκαλέσας τοὺς φίλους, οὐ θέ-
 15 λει πάντας ἐληλυθέναι καὶ τῶν ἑαυτοῦ καλῶν ἐμφορηθῆναι; Εἰς τί γὰρ καὶ τὴν εὐωχίαν ἡτοίμασεν, ἀλλ' ἢ τὸ οἰκείους δεξιῶσασθαι φίλους; Καὶ εἰ οὖν ἡμῖν τοῦτο ἐπίσπονδον, τί ἂν τῷ μεγαλοδώρῳ καὶ μόνῳ φύσει ὑπεραγάθῳ καὶ φιλανθρώπῳ Θεῷ, ὃς νέμων καὶ διδοὺς πλείονα χαίρει καὶ ἐπαγάλλεται, ἢ ὁ
 20 λαμβάνων, καὶ σωτηρίαν μεγίστην ἑαυτῷ ποριζόμενος;

21 Τοῦτο οὖν σκόπει πᾶς τις ὁ τοῖς ρηθεῖσιν ἀμφισβητῶν, διπερ ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων ὁ μικρὰν ἀρετῶν ζύμην κτησάμενος, μὴ πεφθακῶς δὲ ταύτην ἀρτοποιῆσαι, ἀλλὰ βουληθεὶς μὲν, μὴ δυνηθεὶς δὲ τοῦτο ἢ ραθυμίας ἢ ἀμελείας ἢ ἀνανδρίας ἔνεκεν
 5 ἢ τῆς ἐξ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἀναβολῆς, ἐπιφθασθεὶς δὲ καὶ θερισθεὶς παρ' ἐλπίδα, οὗτος οὐκ ἐπιληθήσεται παρὰ τοῦ δικαίου Κριτοῦ καὶ Δεσπότη, ἀλλ' ἐγερεῖ ὁ Κύριος αὐτῷ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ τοὺς οἰκείους καὶ ἀγγιστεῖς καὶ φίλους καὶ τούτων τὰς γνώμας ἰθυνεῖ καὶ τὰς καρδίας ἐλκύσει καὶ τὰς ψυχὰς ἐπι-
 10 κάμψει πρὸς ἀγωγὴν καὶ βοήθειαν τούτου. Καὶ σπεύσουσι κινηθέντες θεόθεν καὶ ἀψαμένον τοῦ Δεσπότη τῶν καρδιῶν αὐτῶν, ἀναπληρῶσαι τοῦ οἰχθηθέντος ὑστερήματα.

Ὁ δὲ αὖ γε βίον πονηρὸν κεκτημένος, συμπεφυρμένον τε δλον ἀκάνθαις καὶ πλήρη ὄντα ὑλῶν τῶν ἀκαθάρτων, ὃς οὐδέ-

σώσει τις οὐράνιες δυνάμεις ἦρθε στή γῆ καὶ πῆρε κατὰ τρόπο ἀδιάφθορο σάρκα ἀπὸ τὴν Παρθένο καὶ διατέλεσε ἄνθρωπος καὶ υπέστη πάθη καὶ θάνατο; Μήπως στοὺς ἀγγέλους θὰ πεῖ, «ἐλάτε οἱ εὐλογημένοι ἀπὸ τὸν Πατέρα μου, κληρονομήστε τὴ βασιλεία πού σᾶς ἔχει ἐτοίμασθεῖ»²⁶; Δὲν μπορεῖς νὰ προβάλεις αὐτὸ σὺ πού ἔχεις ἀντιρρήσεις, ἀλλὰ ὅπως ὄλα τὰ ὑπόφερε γιὰ τὸν ἄνθρωπο, ἔτσι καὶ γιὰ τὸν ἄνθρωπο τὰ ἐτοίμασε ὄλα. Ἄλλωστε ποιός, παραθέτοντας πλούσιο γεῦμα καὶ καλώντας τοὺς φίλους του, δὲν θέλει νὰ ἔρθουν ὄλοι καὶ νὰ χορτάσουν ἀπὸ τὰ καλά του; Γιὰ ποιό σκοπὸ δηλαδὴ ἐτοίμασε τὸ φαγοπότι, ἐὰν ὄχι γιὰ νὰ δεξιωθεῖ τοὺς φίλους του; Καὶ ἂν σ' αὐτὸ ἀποβλέπει ἡ ὄλη φροντίδα μας, πόσο μᾶλλον αὐτὸ συμβαίνει στὸν μεγαλόδωρο καὶ μόνο ἐκ φύσεως υπεράγαθο καὶ φιλόανθρωπο Θεό, ὁ ὁποῖος, μοιράζοντας καὶ δίνοντας, χαίρεται καὶ ἀγάλλεται περισσότερο ἀπὸ ὄσο ἐκεῖνος πού τὰ δέχεται καὶ ἐξασφαλίζει μεγάλη σωτηρία γιὰ τὸν ἑαυτό του;

21 Ἄς προσέχει λοιπὸν αὐτὸ ὁ καθένας πού ἀμφισβητεῖ ὄλα ὄσα εἰπώθηκαν, ὄτι κάθε ἄνθρωπος πού ἀπέκτησε μικρὴ ζύμη ἀρετῶν καὶ δὲν πρόφθασε νὰ τὴ μεταβάλει σὲ ἄρτο, καὶ θέλησε βέβαια, ἀλλὰ δὲν μπόρεσε νὰ τὸ κάνει ἀπὸ ὄκηνηρία ἢ ἀπὸ ἀμέλεια ἢ ἀπὸ ἀνανδρία ἢ ἐξαιτίας ἀναβολῆς ἀπὸ τὴ μιὰ μέρα στὴν ἄλλη, καὶ ἔφτασε καὶ τὸν θέρισε ὁ θάνατος χωρὶς νὰ τὸ περιμένει, αὐτὸς δὲ θὰ λησμονηθεῖ ἀπὸ τὸν δίκαιο Κριτὴ καὶ Δεσπότη, ἀλλὰ ὁ Κύριος θὰ κινήσει πρὸς χάρη του μετὰ τὸ θάνατό του τοὺς δικούς του καὶ συγγενεῖς καὶ φίλους τους καὶ θὰ συγκινήσει τις ψυχές τους πρὸς ἀρωγὴ καὶ βοήθειά του. Καὶ θὰ σπεύσουν τότε παρακινούμενοι ἀπὸ τὸ Θεὸ καί, ἀφοῦ ἀγγίξει ἔτσι τις ψυχές τους ὁ Δεσπότης, θ' ἀναπληρώσουν τὰ ὑστερήματα ἐκείνου πού πέθανε.

Ἄντίθετα, ἐκεῖνος πού εἶχε ζωὴ ἁμαρτωλή, ζυμωμένη ὄλόκληρη μὲ ἀγκάθια καὶ γεμάτη ἀπὸ ὄλες ἀκάθαρτες, ὁ

15 ποτε τῇ συνειδήσει διῆξεν, ἀλλ' ἀδεῶς καὶ ἀδιαφόρως ταῖς τῶν
 ἡδονῶν ἐνέκειτο δυσωδίαις, πράττων ἀπάσας τὰς τῆς σαρκὸς
 ὀρέξεις καὶ μηδὲν ὄλως περὶ ψυχῆς φροντίζων, ἔχων τε τὸ
 φρόνημα σαρκικὸν ἅπαν, καὶ οὕτω φθασθεὶς ἐκδημῆσαι τοῦ
 βίου, τούτῳ παντελῶς οὐδεὶς ὀρέξει χεῖρα, ἀλλ' οὕτω πάντα τὰ
 20 κατ' αὐτὸν διαπραχθήσεται, ὡς μήτε ὑπὸ συνεύνου ἢ τέκνων ἢ
 ἀδελφῶν ἢ συγγενῶν ἢ φίλων ἐπικουρηθῆναι τὸ σύνολον, ὅτι
 μηδ' ἔχει Θεὸς ἐν μέτρῳ τοῦτον.

22 Ἐμοὶ γοῦν καὶ ὅστις ἐμοὶ φίλος, γένοιτο, εἰ μὲν οἶόν τε, αὐ-
 τὸν ἐπικουρῆσαι καὶ μηδὲν καταλείψαι ὑστέρημα. Εἰ δ' ἂν φθα-
 σθείην μὴ τετελειωμένος, κἂν ὁ Κύριος ὁ πολὺς ἐν ἐλέῳ ἐπι-
 κάμψαι μοι τοὺς ἀγχιστεῖς καὶ φίλους καὶ θερμήναι τούτων τὰς
 5 ψυχὰς καὶ καρδίας, ὡς ἂν δι' ἔργων ἀγαθῶν τε καὶ θεαρέστων
 ἐπικουρήσωσί μοι λίαν προθύμως, καὶ εἴ τι ὡς ἄνθρωπος κα-
 ταλείψω ὑστέρημα, ἀναπληρώσειάν μοι μετὰ τὸν πότμον. Ναί,
 Κύριε ὁ τῶν θαυμασίων Θεὸς καὶ τῶν ἀπόρων ποριστής,
 μηδὲν εὐρεθείη μοι ἐν τῇ σῇ παρουσίᾳ μικρὸν ἢ μέγα ὑστέρημα,
 10 μήτε μὲν πᾶσι τοῖς ἐπὶ σοὶ πεποιθόσιν. Οὕτω γάρ μοι καὶ ὁ προ-
 μνημονευθεὶς θεωρῆμων Χρυσόστομος διαπρυσίως καὶ διδά-
 σκει καὶ κράζει, ἵνα καὶ αὐθις τῶν χρηστοτάτων αὐτοῦ λογίων
 ἐφάσωμαι.

«Εἰ, φησὶν, οὐκ ἔφθασας περιῶν ἐν τῷ βίῳ τὰ τῆς
 15 ψυχῆς σου πάντα διευθετῆσαι, κἂν ἐν τῷ τέλει τοῦ
 βίου ἐντεῖλαι τοῖς σοῖς μετὰ θάνατον παραπέμψαι σοι
 τὰ σὰ καὶ βοήθειαν δοῦναί σοι δι' ἔργων ἀγαθῶν· ἐλε-
 ημοσυνῶν λέγω καὶ προσφορῶν. Κάντεῦθεν τὸν Λυ-
 τρωτὴν καταλλάξεις· δεκτὰ γὰρ αὐτῷ ταῦτα καὶ
 20 πρόσφορα».

ὁποῖος ποτὲ δὲν πορεύθηκε μὲ τὴ συνείδησή του, ἀλλὰ χωρὶς φόβο καὶ μὲ ἀδιαφορία κυλιόταν στὶς δυσωδίες τῶν ἡδονῶν, ἱκανοποιώντας ὅλες τὶς ὀρέξεις τῆς σάρκας, χωρὶς νὰ φροντίζει καθόλου γιὰ τὴν ψυχὴ του, καὶ ἔχοντας καθαρὰ σαρκικὸ φρόνημα, ὅταν φθάσει νὰ φύγει ἀπὸ τὴ ζωὴ, γι' αὐτὸν κανένας δὲ θὰ ἀπλώσει χέρι βοήθειας, ἀλλὰ ὅλα τὰ δικά του θὰ γίνουν ἔτσι, ὥστε νὰ μὴ βοηθηθεῖ οὔτε ἀπὸ τὴ γυναῖκα του, οὔτε ἀπὸ τὰ παιδιά, τοὺς ἀδελφούς, τοὺς συγγενεῖς καὶ τοὺς φίλους του γενικά, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς δὲν τὸ ἔχει αὐτὸν μετρημένο ὡς δικό του.

- 22 Ἐμένα λοιπόν, ὁποῖος εἶναι φίλος μου, εὐχομαι, ἐὰν εἶναι δυνατό, νὰ μὲ βοηθήσει καὶ νὰ μὴ ἀφήσω κανένα ὑστέρημα. Ἐὰν ὁμως φθάσω στὸ τέλος χωρὶς νὰ εἶμαι τέλειος, ὡς συγκινήσει ὁ πολυεύπλαγχνος Κύριος γιὰ χάρη μου τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους καὶ ὡς θερμάνει τὶς ψυχὰς καὶ τὶς καρδιὰς τους, ὥστε νὰ μὲ βοηθήσουν μὲ καλὰ καὶ θεάρεστα ἔργα πολὺ πρόθυμα καὶ νὰ μοῦ ἀναπληρώσουν μετὰ τὸ θάνατό μου, ἐὰν ὡς ἄνθρωπος ἀφήσω κάποιο ὑστέρημα. Ναί, Κύριε, σὺ ποῦ εἶσαι ὁ Θεὸς τῶν θαυμάτων καὶ προμηθευτὴς τῶν ἀπόρων, εὐχομαι νὰ μὴ βρεθεῖ κατὰ τὴν παρουσία σου κανένα μικρὸ ἢ μεγάλο ὑστέρημά μου, οὔτε καὶ σ' ὄλους ποὺ πιστεύουν σὲ σένα. Ἔτσι ἄλλωστε καὶ ὁ θεολόγος Χρυσόστομος, ποὺ προανάφερα, μὲ διδάσκει καὶ φωνάζει μὲ σαφήνεια, γιὰ νὰ χρησιμοποιήσω τὰ τόσο ἀγαθὰ λόγια του.

“Ἐάν, λέει, δὲν πρόφθασες, ὅσο ἦσουν στὴ ζωὴ, νὰ τακτοποιήσεις ὅλα τὰ ζητήματα τῆς ψυχῆς σου, ἔστω καὶ στὰ τελευταῖα τῆς ζωῆς σου νὰ δώσεις ἐντολὴ στοὺς δικούς σου καὶ νὰ τὰ παραπέμψουν τὰ δικά σου μαζί σου μετὰ θάνατον καὶ νὰ σοῦ δώσουν βοήθεια μὲ ἀγαθὰ ἔργα, ἐννοῶ μὲ ἐλεημοσύνες καὶ προσφορές. Καὶ ἔτσι θὰ κάνεις διαλλακτικὸ τὸν Λυτρωτὴ, γιὰτὶ αὐτὰ εἶναι δεκτὰ σ' αὐτὸν καὶ εὐχάριστα”²⁷.

Καὶ πάλιν αὐτὸς ἀλλαχοῦ.

«Γράψον, φησίν, ἐν τῇ σῆ διατυπώσει μετὰ τῶν τέκνων καὶ συγγενῶν συγκληρονόμον καὶ τὸν Δεσπότην. Ἐχέτω σου ὁ χάρτης τοῦ Δικάστου τὸ ὄνομα καὶ
 25 μνήμης μὴ ἀμοιρεῖτω πτωχῶν, κἀγὼ τούτων ἐγγυητής. Οὐ δίδομεν τοίνυν ἀφορμὰς καὶ προφάσεις τοῦ ζῶντά τινα μὴ ποιεῖν ἐλεημοσύνας, ἀλλὰ φυλάττειν ταύτας μετὰ τὸν θάνατον. Ἐκτοπον γὰρ τοῦτο πάντη καὶ βέβηλον καὶ τῆς θείας νομοθεσίας ἀλλότριον.
 30 Ἄλλὰ καὶ κάλλιστον καὶ θεάρεστον καὶ εἰς ἅπαν εὐπρόσδεκτον, τὸ πάντα ἄνθρωπον θεοσεβῆ καὶ φιλόχριστον καθαίρειν ἑαυτὸν δι' ἀγαθοεργίας παντοίας, ἀπεχόμενον πάσης ἀκαθαρσίας, ἐχόμενον δὲ τῶν τοῦ
 35 Θεοῦ φαεινῶν προσταγμάτων, ὡς ἂν πρὸς τὸ τέλος ἐληλακῶς, μετὰ παρρησίας λέξοι πρὸς τὸν Δεσπότην, 'έτοιμη ἡ καρδιά μου, ὁ Θεός, έτοιμη ἡ καρδιά μου', καὶ οὕτως ἠδέως ὑπαντήσοι τοῖς ἐπέικταις ἀγγέλοις».

Ἄλλὰ τοῦτο μὲν ὀλίγοι καὶ ὀλιγάκις κατὰ τὸν τοῦ Δεσπό-
 40 του λόγον, ὅτι 'ὀλίγοι', φησίν, 'οἱ σωζόμενοι'. Καίτοι γε τοῦτο οὐχ ἄπλῶς εἶρηκεν ἢ τῶν ὄλων Σοφία, ἀλλ' ὡς ἂν τις εἴποι, θαυμαστικῶς, ὅτι 'Ὀλίγοι οἱ σωζόμενοι'. Τὸ λοιπὸν ἐπιστάμενοι, ὅτι ἐργῶδες λίαν εὐρεθῆναί τινα τῆς πρώτης μερίδος, ἐξ ἀνάγκης ἐπάγομεν τὴν δευτέραν, ἀποστολικαῖς τε καὶ πατρικαῖς
 45 ἐπόμεναι ρήσεσι, ὡς καὶ τοὺς κατοικομένους Θεοῦ ἀγαθότητι ὠφελεῖσθαι καὶ τὴν φιλαδελφίαν ἐπαυξάνεσθαι καὶ τὴν τῆς ἀναστάσεως ἐλπίδα βεβαιοῦσθαι καὶ τὴν πρὸς Θεὸν εὐχὴν κρατύνεσθαι καὶ τὴν περὶ τοὺς θείους ναοὺς συνδρομὴν θερμοτέ-

28. Ψαλμ. 107,2.

29. Λουκᾶ 13,23.

Και πάλι ὁ ἴδιος ἄλλοῦ λέει.

Ἐγράψε στὴ διαθήκη σου μαζί μὲ τὰ παιδιά καὶ τοὺς συγγενεῖς σου συγκληρονόμο καὶ τὸν Δεσπότη. Ἄς περιλαμβάνει τὸ χαρτί σου τὸ ὄνομα τοῦ Κριτῆ καὶ ἄς μὴ παραλείπει νὰ ἀναφέρει τοὺς φτωχοὺς. Καὶ ἐγὼ γίνομαι ἐγγυητὴς αὐτῶν. Ὅμως μ' αὐτὸ δὲ δί-
νουμε ἀφορμὲς καὶ προφάσεις, ὥστε ὄσο εἶναι κα-
νεὶς ζωντανὸς νὰ μὴ κάνει ἐλεημοσύνες, ἀλλὰ νὰ
τις διατηρεῖ καὶ μετὰ θάνατον. Γιατὶ αὐτὸ εἶναι
ἄτοπο καὶ ἐντελῶς βέβηλο καὶ ξένο πρὸς τὶς ἐντο-
λές τοῦ Θεοῦ. Ἀντίθετα εἶναι πολὺ καλὸ καὶ ἀρε-
στὸ στὸ Θεὸ καὶ ἐντελῶς εὐπρόσδεκτο, τὸ νὰ κα-
θαρίζει κάθε θεοσεβῆς καὶ φιλόχριστος ἄνθρωπος
τὸν ἑαυτό του μὲ κάθε εἶδους ἀγαθοεργίες, μὲ τὸ νὰ
ἀπέχει ἀπὸ κάθε ἀκαθαρσία καὶ νὰ ἀκολουθεῖ τὰ
φωτεινὰ προστάγματα τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ μπορεῖ,
φθάνοντας στὸ τέλος τῆς ζωῆς του, νὰ πεῖ μὲ θάρ-
ρος στὸ Δεσπότη, «ἡ καρδιά μου εἶναι ἔτοιμη, Θεέ,
ἡ καρδιά μου εἶναι ἔτοιμη»²⁸, καὶ ἔτσι μὲ χαρὰ νὰ
προϋπαντήσῃ τοὺς ἀγγέλους ποὺ ἔρχονται.

Ἄλλὰ αὐτὸ βέβαια τὸ κάνουν λίγοι καὶ σὲ λίγες περι-
πτώσεις, σύμφωνα μὲ τὸ λόγο τοῦ Δεσπότη, ποὺ λέει ὅτι
«λίγοι εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ σώζονται»²⁹. Ἄν καὶ αὐτὸ δὲν τὸ
εἶπε ἔτσι ἀπλῶς ἡ Σοφία τῶν ὄλων, ἀλλά, θὰ μπορούσε κα-
νεὶς νὰ πεῖ, τὸ εἶπε μὲ λύπη, ὅτι δηλαδὴ εἶναι λίγοι ἐκεῖνοι
ποὺ σώζονται. Λοιπὸν, γνωρίζοντας καλὰ ὅτι εἶναι πολὺ δύ-
σκολο νὰ βρεθεῖ κανεὶς στὴν πρώτη κατηγορία, ἀναγκαστι-
κὰ προσθέτουμε τὴ δευτέρη, ἀκολουθώντας τὰ λόγια τῶν
ἀποστόλων καὶ τῶν πατέρων, ὥστε καὶ οἱ πεθαμένοι μὲ τὴν
ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ νὰ ὠφελοῦνται καὶ ἡ φιλανθρωπία νὰ
αὐξάνεται καὶ ἡ ἐλπίδα τῆς ἀναστάσεως νὰ ἐξασφαλίζεται
καὶ ἡ προσευχὴ πρὸς τὸ Θεὸ νὰ ἐνισχύεται καὶ ἡ προσέλευ-
ση πρὸς τοὺς ἱεροὺς ναοὺς νὰ αὐξάνεται μὲ περισσότερη

πως πληθύνεσθαι καὶ τὴν εἰς τοὺς πένητας εὐποιαν πλατύνε-
50 σθαι.

23-24 Ἴδὲ κατὰ πόσους τρόπους ἐπικερδῆς καὶ ὠφέλιμον, παρὰ
πόσων ὑποθέσεων ἢ τῶν κατοικομένων ὠφέλεια. Ἀφορμὴ γὰρ
γίνεται σωτηρίας τῶν καταλεγέντων. Ἐπεὶ, εἰ τὸ αἷτιον ἀναιρη-
σεις, πάντως καὶ τὰ τοῦτου ἀκόλουθα. Τίς γὰρ ἀνάγκη τοὺς μι-
5 κροψύχους διαναστῆναι πείσοι καὶ ταύτην διαπράξασθαι, εἰ μὴ
πληροφορίαν ἔχωσι τοῖς ἑαυτῶν ἀφελεῖν; Παύσσονται δὲ καὶ αἱ
περὶ τὰς διατυπώσεις τῶν πενήτων ἐγγραφόμεναι μοῖραι καὶ
σὺν ταύταις αἱ ὑπὲρ τῶν νεκρῶν λειτουργίαι, ὕμνωδίαί τε καὶ
ψαλμωδίαί, τεσσαρακοστὰ σὺν τριτεννάταις, καὶ ἐτήσιοι μνη-
10 μαι καὶ τελεταί, αἵτινες οὐκ εἰς μάτην παρὰ τῶν διδασκάλων
ἐπενοήθησαν. Ἀλλὰ μὴ γένοιτο ἢ δοξάσαι καθόλου ἢ πα-
ραλείψασθαι τι τούτων.

25 Εἰ δὲ τις λέγοι περὶ τῶν ξένων καὶ πενήτων, οἱ τοὺς ὑπὲρ
αὐτῶν ἀγωνισομένους οὐ κέκτηνται, οὔτε μὴν λειτουργιῶν ἢ
διαδόσεων ἀπόμοιραν καταλιπεῖν ἐξισχύουσι, Τί ἄρα, φησίν,
οὗτοι; μὴ διὰ τὸ ἀπορεῖν αὐτοὺς καὶ ξένους ὑπάρχειν καὶ παρα-
5 λελογισμένους καὶ συμπόνους μὴ ἔχειν, ἀστοχῆσουσι σω-
τηρίας; Οὐκοῦν ἄδικος ὁ Θεός, ἵνα τῷ ἔχοντι δώσει, τῷ δὲ μὴ
ἔχοντι παρέξει οὐδέν; Ἐπαγε τοῦτο πᾶς τις ἐξ ἑαυτοῦ καὶ γὰρ δί-
καιος ὁ Θεὸς καὶ Δεσπότης, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τάληθέστερον, αὐ-
τοδικαιοσύνη καὶ σοφία καὶ ἀγαθότης καὶ δύναμις ἐνυπόστατος.
10 Ὡς οὖν δίκαιος, ἀντιμετρήσοι τῷ ἀπόρῳ τὰ εὐπορα, ὡς δὲ σο-
φός, τὴν τῶν ὑστερημάτων καταλλαγὴν πραγματεύσεται, ὡς
δυνατὸς δέ, τὸν ἰσχυρὸν κατεάξει καὶ τὸ ἀσθενὲς ἐνισχύσει, ὡς

θέρμη καὶ ἡ ἀγαθοεργία πρὸς τοὺς φτωχοὺς νὰ παίρνει μεγαλύτερη ἔκταση.

23-24 Κοίταξε μὲ πόσους τρόπους τὸ πρᾶγμα γίνεται κερδοφόρο καὶ ὠφέλιμο, ἀπὸ πόσες ἐγγυήσεις ἐξασφαλίζεται ἡ ὠφέλεια τῶν πεθαμένων. Γιατὶ γίνεται ἀφορμὴ σωτηρίας τῶν ἀναφερθέντων. Ἐὰν δηλαδὴ καταργήσεις τὸ αἴτιο, καταργοῦνται ὅπωςδήποτε καὶ τὰ συνεπακόλουθα αὐτοῦ. Ποιά ὁμως ἀνάγκη θὰ πείσει τοὺς μικρόψυχους νὰ συγκινηθοῦν καὶ νὰ τὴν διαπράξουν, ἐὰν δὲν εἶναι βέβαιοι ὅτι θὰ ἀπαλλάξουν τοὺς δικούς τους ἀπὸ τὰ παραπτώματά τους; Καὶ ἔτσι θὰ σταματήσουν καὶ τὰ μερίδια ποὺ γράφονται στὶς διαθήκες γιὰ τοὺς φτωχοὺς, καὶ μαζὶ μ' αὐτὰ θὰ σταματήσουν καὶ οἱ λειτουργίαι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν καὶ οἱ ὑμνωδίες καὶ ψαλμωδίες, οἱ τελετὲς καὶ τὰ μνημόσυνα ποὺ γίνονται στὶς τρεῖς, στὶς ἑννιά καὶ στὶς σαράντα μέρες, καθὼς καὶ ὅταν συμπληρῶνεται χρόνος, τὰ ὁποῖα δὲν ἐπινοήθηκαν ἀπὸ τοὺς δασκάλους χωρὶς λόγο. Εἶθε ὁμως νὰ μὴ συμβεῖ νὰ πιστέψουμε γενικὰ ἢ νὰ παραλείψουμε κάτι τέτοιο.

25 Ἐὰν ὁμως κάποιος ἐρωτήσῃ γιὰ τοὺς ξένους καὶ τοὺς φτωχοὺς, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν ἀνθρώπους ποὺ θὰ ἀγωνισθοῦν γι' αὐτούς, οὔτε εἶναι σὲ θέση νὰ ἀφήσουν μέρος τῆς κληρονομίᾳς τους γιὰ λειτουργίαι ἢ ἐλεημοσύνας, τί ἄρα γίνεται μ' αὐτούς; Μήπως, ἐπειδὴ εἶναι ἄποροι καὶ ξένοι καὶ παραμελημένοι καὶ δὲν ἔχουν ἀνθρώπους ποὺ νὰ τοὺς πονέσουν, δὲν θὰ ἐπιτύχουν τὴ σωτηρία; Λοιπὸν εἶναι ἄδικος ὁ Θεός, ὥστε νὰ δώσει σ' αὐτὸν ποὺ ἔχει, ἐνῶ σ' ἐκεῖνον ποὺ δὲν ἔχει νὰ μὴ δώσει τίποτε; Ἐὰν τὸ βγάλῃ αὐτὸ ὁ καθένας ἀπὸ τὸ μυαλό του· γιατί εἶναι δίκαιος ὁ Θεός καὶ Δεσπότης, ἢ μᾶλλον, γιὰ νὰ ποῦμε τὸ πιὸ σωστό, εἶναι ἡ ἴδια ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ σοφία καὶ ἡ ἀγαθότητα καὶ ἡ ἐνυπόστατη δύναμη. Ὡς δίκαιος λοιπὸν θὰ ἀντιμετρήσῃ στὸν ἄπορο τὰ εὐπορα. Ὡς σοφὸς πάλι θὰ φροντίσῃ γιὰ τὴν ἀναπλήρωση τῶν ὑστερημάτων. Ὡς δυνατὸς θὰ νικήσῃ τὸν ἰσχυρὸ καὶ θὰ

δὲ ἀγαθός, τὸ τῶν οἰκείων χειρῶν διασώσει πλαστούργημα, εἰ μὴ τίς ἐστι τῶν προδήλως κατεννοημένων καὶ τῶν τῆς ὀρθῆς
15 πίστεως ἀποπτυστῶν, οὗτινος ἢ εὐώνυμος πλάστιγξ ἐπὶ πολλὸν βαρυνθήσεται.

Φασὶ γὰρ οἱ φωτισθέντες θεόθεν ἄνδρες, ὅτιπερ ὡς ἐν ζυγῷ ἐν τῇ ὑστάτῃ πνοῇ αἱ τῶν ἀνθρώπων δοκιμάζονται πράξεις· καὶ εἰ μὲν ἡ δεξιὰ πλάστιγξ τῆς ἐτέρας ὑπερέξει εὐδηλον
20 ὡς ἐν τοῖς δεξιοῖς ἀγγέλοις ὁ τυχὼν ἐναποψύξειεν. Εἰ δ' αὖ ἐξ ἴσου ἀμφοτέρα, νικᾷ πάντως ἡ τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπία. Ἄλλ' ὡς φασιν οἱ θεηγόροι, εἰ καὶ μικρὸν ἢ τρυτάνη ἢ ἐν εὐωνύμοις νεύσει, καὶ τηνικαῦτα ὁ τοῦ Θεοῦ ἔλεος ἀναπληρώσει τὸ δέον. Ἴδου τρεῖς αἱ τοῦ Δεσπότου θεῖαι κρίσεις· ἡ μὲν πρώτη δικαία,
25 ἡ δὲ δευτέρα φιλάνθρωπος, ἡ δὲ τρίτη ὑπεράγαθος. Εἶτα ἐκ τούτων ἡ τετάρτη, ὅποταν αἱ πονηραὶ πράξεις ὑπερσταθμισθῶσιν ἄγαν. Οἴμοι, ἀδελφοί· καὶ ταύτη δικαιοτάτη πάντως, δίκαια θεσπίζουσα τοῖς κεκριμένοις.

26 Εἰ δὲ τινες λέγοιεν περὶ Βασιλείου τοῦ μάκαρος καὶ οἰκουμενικοῦ φωστῆρος, ὡς εἰρηκότος αὐτοῦ,

Ἐπιγράμματα
 «Μὴ πλάνασθε· Θεὸς οὐ μυκτηρίζεται». Νεκρὸς εἰς
 θυσίαν οὐκ ἀνάγεται. Ζῶσαν, φησί, προσάγαγε τὴν
 5 θυσίαν σου. Μὴ δύνασαι ἐκ τῶν τῆς τραπέζης σου
 λειψάνων τοὺς λαμπροὺς δεξιῶσασθαι τοῦ βασιλέως;
 καὶ γὰρ ὁ ἐκ τοῦ περισσεύματος προσφέρων, ἀπρόσ-
 δεκτος. Σὺ δέ, ἂ μετὰ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἐπερίσσευσε,
 ταῦτα προσφέρεις τῷ εὐεργέτῃ;

10 Ἐρῶμεν· Καλῶς ὁ Μέγας Βασιλείος καὶ καλεῖ καὶ διδάσκει.
 Ἄλλ' ἴδε καὶ πρὸς τίνας λέγει· πρὸς πλεονέκτας, πρὸς ἄρπαγας,

30. Γαλ. 6,7.

31. Μ. Βασιλείου, Πρὸς τοὺς πλουτοῦντας, 9 (Μ. Βασιλείου, Ἔργα, Ε.Π.Ε., τόμ. 6, σελ. 319).

ένισχύσει τὸ ἀδύνατο, καὶ ὡς ἀγαθὸς θὰ σώσει τὸ δημιούργημα τῶν χειρῶν του, ἐὰν δὲν εἶναι κανεὶς ὀλοφάνερα καταδικασμένος καὶ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ βλελύσσονται τὴν ὀρθὴ πίστη, τοῦ ὁποίου ἡ ἀριστερὴ πλάστιγγα θὰ εἶναι πολὺ βαρειά.

Πράγματι λένε οἱ φωτισμένοι ἀπὸ τὸ Θεὸ ἄνδρες, ὅτι οἱ πράξεις τῶν ἀνθρώπων, τῇ στιγμῇ τῆς τελευταίας πνοῆς τους δοκιμάζονται σὰν σὲ ζυγαριὰ, καὶ ἐὰν ἡ δεξιὰ πλάστιγγα εἶναι πιὸ πάνω ἀπὸ τὴν ἀριστερὴ, εἶναι ὀλοφάνερο πὼς αὐτὸς ποὺ ἔτυχε αὐτὸ θὰ ξεψυχήσει μέσα στοὺς δεξιοὺς ἀγγέλους. Ἐὰν πάλι καὶ οἱ δύο πλάστιγγες εἶναι ἴσες, νικᾷ ὀπωσδήποτε ἡ φιlanθρωπία τοῦ Θεοῦ. Ἄλλά, ὅπως λένε οἱ θεολόγοι, καὶ ἂν ἀκόμα ἡ ζυγαριὰ γεῖρει λίγο πρὸς τὰ ἀριστερά, καὶ στὴν περίπτωσι αὐτῇ ἡ εὐσπλαγχνία τοῦ Θεοῦ θὰ ἀναπληρώσει ὅσο χρειάζεται. Νὰ οἱ τρεῖς θεῖες κρίσεις τοῦ Δεσπότη· ἡ πρώτη εἶναι δίκαιη· ἡ δευτέρη φιlanθρωπη καὶ ἡ τρίτη ὑπεράγαθη. Μετὰ ἀπὸ αὐτὲς ἔρχεται ἡ τέταρτη, ὅταν οἱ πονηρὲς πράξεις εἶναι κατὰ πολὺ βαρύτερες. Ἄλιμονο, ἀδελφοί· καὶ αὐτὴ ὁμως ἡ κρίσις τοῦ Θεοῦ εἶναι δίκαιη, θεσπίζοντας δίκαια γιὰ ἐκείνους ποὺ κρίνονται.

26 Ἐὰν πάλι μερικοὶ λένε γιὰ τὸν μακάριο καὶ φωστήρα τῆς οἰκουμένης Βασίλειο, ὅτι αὐτὸς εἶπε,

Ἔ«Μὴ πλανιέστε· ὁ Θεὸς δὲν περιπαίζεται»³⁰. Νεκρὸς δὲν μπορεῖ νὰ προσφέρει θυσία. Ζωντανῇ, λέει, πρόσφερε τὴ θυσία σου. Μήπως μπορεῖς ἀπὸ τὰ ἀποφάγια τοῦ τραπεζιοῦ σου νὰ δεξιωθεῖς τοὺς ἀπεσταλμένους τοῦ βασιλιᾶ; Γιατί ἐκεῖνος ποὺ προσφέρει ἀπὸ τὸ περισσευμά του δὲν γίνεται δεκτός. Καὶ σὺ προσφέρεις στὸν εὐεργέτη αὐτὸ ποὺ σοῦ περίσσεψαν μετὰ ἀπὸ ὅλη τὴ ζωὴ σου;³¹

Σ' αὐτοὺς ἀπαντοῦμε· Καλῶς ὁ μέγας Βασίλειος καὶ τὸ λέει αὐτὸ καὶ τὸ διδάσκει. Ἄλλὰ κοίταξε καὶ σὲ ποιούς ἀπευθύ-

πρὸς παντελῶς ἀσπόνδους τε καὶ ἀνελεήμονας, ὡς αὐτὸς μαρτυρεῖ, λέγων.

15 'Αιθίνη διαλεγόμεθα καρδία', καὶ 'ὅτι ὄν μὲν ἔζησας χρόνον, καθηδουπαθῶν τοῦ βίου καὶ τῆ τρυφῆ διαρρέων, οὐδὲ προσβλέπειν ἠνείχου τοὺς πένητας. 'Αποθανόντος δέ σου, ποῖος μισθὸς ἐργασίας ὀφείλεται;»

Καὶ αὐθις, ὅτι

20 'Ἐπισκοπεῖ μοι ἡ οἰκία τοῦ γείτονος', καὶ ὅτι 'ὁ πλεονέκτης οὐκ αἰδεῖται χρόνον, οὔτε γνωρίζει ὄρια, ἀλλὰ πρὸς δίκην, πάντα καταλαμβάνει καὶ ἐπινέμεται καὶ ὡς ποταμὸς ὀρμηθεὶς, τῆ φορᾷ παρασύρει τὸ ἐνιστάμενον',

καὶ ἕτερα τούτοις ἐφάμιλλα, ἅτινα πάντες ἴσασιν, οἱ ἐμμελῶς τῆ
25 πανιέρῳ τούτου βίβλῳ προσεπικύψαντες, ὅτι πρὸς τοὺς μηδαμῶς τοῖς πένησιν ἐντολὴν δεδωκότας, ἀλλὰ καὶ τὰ τούτων ἀρπάζοντας, ὁ λόγος ἐξήρηται.

27 Καὶ μή τις εἴποι· Καὶ ποῦ φησιν εὑρεθῆναι τοιοῦτον ἄνθρωπον, πλουτῶ κομῶντα καὶ τοὺς πένητας μῆ οἰκτείροντα; Naί, ὄντως εὐρίσκεται, καθὰ καὶ προεῖρηται ἐν πολλοῖς μὲν καὶ ἄλλοις χρόνοις, ἐν οἷς καὶ ἐν τοῖς τοῦ ἀοιδίου καὶ πανοσίου Ἰωάννου τοῦ Ἐλεῆμονος, ὁ μετελθὼν ἐξ ἀσπονδίας εἰς παντελεῖ
5 ἐλεημοσύνην καὶ ὀσιότητα, Πέτρος ὁ τελώνης ποτέ. Φέρεται γὰρ ἐν τῇ τούτου πανολβία τοῦ βίου δέλτῳ, ὅτι, φησὶν, ἐν ἐκ-

νεται· στους πλεονέκτες, στους ἄρπαγες, στους ἀδιάλλακτους καὶ ἄσπλαχνους, ὅπως βεβαιώνει ὁ ἴδιος, λέγοντας.

‘Μιλᾶμε σὲ πέτρινη καρδιά’, καὶ ‘ὅτι τὸν χρόνο πού ἐξησες, δαπανώντας σὲ ἡδονὲς τῆ ζωῆ σου καὶ περνώντας τὸν καιρὸ σου μέσα στὴν καλοπέραση, οὔτε νὰ ἀτενίσῃς ἀνεχόσουν τοὺς φτωχοὺς. Ὅταν λοιπὸν πεθάνεις, ποιὸς μισθὸς ἐργασίας θὰ σοῦ ὀφείλεται;’³²

Καὶ πάλι.

‘Μοῦ ἐμποδίζει τῆ θεά τὸ σπίτι τοῦ γείτονα’, καὶ ὅτι ‘ὁ πλεονέκτης δὲ σέβεται τὸ χρόνο, οὔτε ἀναγνωρίζει ὄρια, ἀλλὰ σὰν φωτιὰ τὰ καταλαμβάνει ὅλα καὶ τὰ καρπώνεται καὶ σὰν ποτάμι πού τρέχει ὀρμητικά, μὲ τὴν ὀρμὴ του παρασύρει κάθε τι πού ὑπάρχει’,

καὶ ἄλλα ἰσάξια μ’ αὐτά, τὰ ὁποῖα γνωρίζουν ὅλοι ὅσοι ἔσκυψαν ὅπως ἔπρεπε στὸ πανίερο βιβλίό του, ὅτι δηλαδὴ ὁ λόγος ἀπευθύνεται σ’ αὐτοὺς πού ὄχι μόνο ποτὲ δὲν ἔδωσαν ἐντολὴ γιὰ χάρη τῶν φτωχῶν, ἀλλὰ ἀρπάζουν καὶ ὅσα ἀνήκουν σ’ αὐτούς.

- 27 Κι’ ἄς μὴ πεῖ κάποιος· Καὶ ποῦ, λέει, εἶναι δυνατὸ νὰ βρεθεῖ τέτοιος ἄνθρωπος, πού ἔχει πολὺν πλοῦτο καὶ δὲν λυπᾶται τοὺς φτωχοὺς; Ναί, πραγματικὰ βρίσκεται, ὅπως ἔχει εἰπωθεῖ ἤδη, καὶ σὲ πολλὰ ἄλλα χρόνια, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ στὰ χρόνια τοῦ ἀειμνήστου καὶ ὀσιωτάτου Ἰωάννη τοῦ Ἐλεήμονα³³, ἐκεῖνος πού ἀπὸ ἀδιαλλαξία γύρισε σὲ πλήρη ἐλεημοσύνη καὶ ἀγιότητα, ὁ Πέτρος πού κάποτε ἦταν τελώνης. Γιατὶ ἀναφέρεται στὴν πανευτυχῆ ἱστορία τῆς

33. Ὁ Ἰωάννης ὁ Ἐλεήμων ἦταν πατριάρχης Ἀλεξανδρείας ἀπὸ τὸ 610 ἕως τὸ 619. Καταγόταν ἀπὸ τὴν Ἀμαθοῦντα τῆς Κύπρου. Ὅταν ἀνῆλθε στὸν πατριαρχικὸ θρόνο καταπολέμησε τοὺς μονοφυσίτες καὶ διακρίθηκε ἰδιαιτέρως ὡς προστάτης τῶν φτωχῶν, ἐξ οὗ καὶ ἡ ἐπωνυμία του «Ἐλεήμων».

στάσει αὐτοῦ γεγονότος καὶ τὰς οἰκείας πράξεις σταθμιζόμε-
 νας θεασαμένου, κατιδεῖν λέγεται σαλίγγιον ἐν τῇ δεξιᾷ τοῦ ζυ-
 10 γοῦ πλάστιγγι, ὃ καὶ αὐτὸ μετ' ὀργῆς ἀντὶ λίθου εἰς τὸ τοῦ πένη-
 τος κατέλευσε πρόσωπον, δι' ἧς ὀπτασίας ἐπὶ τὸ λίαν θεοσεβὲς
 κατηντηκέναι δέδεικται ὁ μακάριος οὗτος Πέτρος.

28 Ἴδοὺ τοιγαροῦν ἀναμφίβολος ἐγνώρισται, πρὸς οἷους ὁ μέ-
 γας Βασίλειος τὸν λόγον ἐσκεύασε. Γέγονε γὰρ καὶ λιμὸς τηνι-
 καῦτα ἰσχυρὸς τε καὶ μέγας κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον. Καὶ οἱ μὲν
 πλουτοῦντες, τῇ φειδωλίᾳ νικώμενοι, τὸν πλοῦτον συνεῖχον, οἱ
 5 δ' αὖ πένητες, ἀπορία πιεζόμενοι, τῷ λιμῷ διεφθείροντο.
 Ἦνοιξε τοίνυν ὁ θεῖος οὗτος Ποιμῆν, τοῖς ἀποτόμοις αὐτοῦ καὶ
 καμπτικοῖς, ἅμα δὲ καὶ καταπληκτικωτάτοις λόγοις, τὰς τῶν
 ἐχόντων ἀδεῶς ἀποθήκας. Εἰ μὴ γὰρ οὕτως ἀπέφηνεν, οὐκ ἂν
 οἱ πένητες διετράφησαν, οὔτε μὴν οἱ πλουτοῦντες πρὸς οἶκτον
 10 ἐκφάμφθησαν. Καὶ ὁ μὲν ταῦτα.

29 Ἡμεῖς δὲ σπεύσωμεν, ὄση δύναμις, ἐπὶ τῆς φρικώδους καὶ
 φοβερᾶς ἡμέρας, τῆς δευτέρας φημὶ τοῦ Κυρίου παρουσίας, ὑπὸ
 τῶν οἰκείων μὴ ἐγκληθῆναι, ὡς τὰ ὑπὲρ αὐτῶν ἀμελήσαντες,
 καὶ μάλιστα οἱ παρ' αὐτῶν ἐπιτροπὰς λαβόντες καὶ παραθήκας.
 5 Μὴ γὰρ οἰέσθω τις, ὅτι οὐκ ἀναγνωρισμὸς ἐκάστου πρὸς ἑκα-
 στον ἐπὶ τῆς φοβερᾶς ἐκείνης συναγωγῆς γενήσεται. Ναί, ὄν-
 τως ἕκαστος ἀναγνωριεῖ τὸν πλησίον αὐτοῦ, οὐ τῷ τοῦ σώμα-
 τος σχῆματι, ἀλλὰ τῷ διορατικῷ τῆς ψυχῆς ὄμματι. Πόθεν,
 ἀπαιτεῖς, τοῦτο παραστησόμεθα; Ἄκουε τοῦ Δεσπότης Χρι-
 10 στοῦ ἐν τῇ τοῦ πτωχοῦ Λαζάρου παραβολῇ ἀριδιῶως διδά-
 σκοντος, ὅτι, φησὶν, «ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς ὁ πλούσιος,

ζωῆς του, ὅτι ὅταν κάποτε ἦρθε σέ ἔκσταση καί εἶδε τίς πράξεις του νά ζυγίζονται, λέγεται ὅτι παρατήρησε ἀσπροσίταρο³⁴ στή δεξιὰ πλάστιγγα τῆς ζυγαριᾶς, πού κι αὐτό μέ θυμό τὸ εἶχε πετάξει ἀντί γιά πέτρα στό πρόσωπο τοῦ φτωχοῦ. Μ' αὐτὴ τὴν ὄπτασία δειχθῆκε ὅτι ὁ μακάριος αὐτὸς Πέτρος στράφηκε πρὸς τὴ μεγάλη θεοσέβεια.

29 Νά λοιπόν, χωρὶς ἀμφιβολία ἔγινε γνωστὸ σέ ποιὸν ἀπηύθυνε ὁ μέγας Βασίλειος τὸν λόγο. Γιατί ἔπεσε καὶ μεγάλη καὶ δυνατὴ πείνα ἐκεῖνον τὸν καιρό. Καὶ οἱ πλούσιοι τότε ἀπὸ τσιγγουνιὰ ἔσφιγγαν τὸν πλοῦτο, ἐνῶ οἱ φτωχοί, πιεζόμενοι ἀπὸ τὴν ἀνέχεια, ἀποδεκατίζονταν ἀπὸ τὴν πείνα. Ἄνοιξε λοιπόν ὁ θεῖος αὐτὸς ποιμένας μέ τοὺς σκληροὺς καὶ πειστικούς, ἀλλὰ καὶ καταπληκτικούς λόγους του τίς ἀποθῆκες ἐκείνων πού δὲν εἶχαν ἀνάγκη. Γιατί, ἂν δὲ μιλοῦσε ἔτσι, δὲν θὰ διετρέφονταν οἱ φτωχοί, ἀλλὰ οὔτε καὶ οἱ πλούσιοι θὰ ὑποχωροῦσαν μπροστὰ στὸν οἶκτο. Καὶ αὐτὸς βέβαια ἔκανε αὐτά.

29 Ἐμεῖς ὁμως ἄς σπεύσουμε, ὅσο μπορούμε, πρὸς τὴ φρικτὴ καὶ φοβερὴ ἡμέρα, ἐννοῶ τὴ δευτέρα παρουσία τοῦ Κυρίου, μήπως κατηγορηθοῦμε ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς μας ὅτι παραμελήσαμε τίς ὑποχρεώσεις μας ἀπέναντί τους, καὶ μάλιστα ὅσοι πήραμε ἀπὸ αὐτοὺς ἐπιτροπείες καὶ παρακαταθήκες. Γιατί δὲν πρέπει νά νομίζει κανεὶς ὅτι δὲ θὰ γίνῃ ἀναγνώριση τοῦ καθενὸς ἀπὸ τοὺς ἄλλους κατὰ τὴ φοβερὴ ἐκείνη συνάθροιση. Naί, πραγματικά, ὁ καθένας θὰ ἀναγνωρίσει τὸν πλησίον του, ὄχι ἀπὸ τὸ σχῆμα τοῦ σώματός του, ἀλλὰ μέ τὸ διορατικὸ μάτι τῆς ψυχῆς. Ἀπὸ ποῦ, ζητεῖς νά μάθεις, τὸ γνωρίζουμε αὐτό; Ἄκου τὸν Δεσπότη Χριστό, ὁ ὁποῖος στήν παραβολὴ τοῦ φτωχοῦ Λαζάρου διδάσκει καὶ λέει: «σηκῶνοντας ὁ πλούσιος τὰ μάτια του γινώρισε τὸ

34. Τὸ σιλίγιο εἶναι λέξη λατινικὴ, siligo, πού σημαίνει τὸ λεπτὸ πρῶϊμο σιτάρι, τὸ ἀσπροσίταρο.

ἐγνώρισε τὸν πτωχὸν Λάζαρον ἐν τῷ τοῦ πατριάρχου Ἀβραὰμ κόλπῳ καθήμενον»· ὡσαύτως δὲ καὶ τὸν Ἀβραὰμ. Καὶ μή τις εἴποι, διὰ τὸ παραβολὴν εἶναι τὸ πρᾶγμα, τὸν σκοπὸν ὑπάρχειν
 15 ἀναπόδεικτον. Αἱ γὰρ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν θεῖαι παραβολαί, πραγμάτων εἰσὶν ἐστῶτων, ἐνδεχομένων καὶ ἀποδεδειγμένων.

30 Ὁ δὲ Χρυσόστομος Ἰωάννης τάδε φησὶν, ὡς·

Ἐν τῷ ἑκτονῷ κεφάλαιον τοῦ πρώτου βιβλίου τῆς ἐπιτομῆς αὐτοῦ φησὶν· Ὁὐ μόνον τοὺς ᾧδε γνωστοὺς γνωριοῦμεν, ἀλλὰ καὶ τοὺς μηδέποτε εἰς ἡμετέραν ἀφιγμένους θεὰν θεωρήσομεν. Καὶ γὰρ τὸν Ἀβραὰμ οὐχ ἐώρακας, οὐδὲ τὸν
 5 Ἰσαάκ, οὐδὲ τὸν Ἰακώβ, οὐδὲ τοὺς ἀρχιπάτορας, οὐ τοὺς προφήτας καὶ ἀποστόλους καὶ μάρτυρας. Ἀλλ' ἰδὼν τούτους ἐπὶ τῆς καθολικῆς ἐκείνης καὶ φρικτῆς πανηγύρεως, γνωρίσας ἐρεῖς· Ἴδου Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ καὶ οἱ λοιποὶ πατριάρχαι. Ἴδου Πέτρος καὶ
 10 Παῦλος αἱ πάντες οἱ ἀπόστολοι. Ἴδου Δαβὶδ ὁ Θεοπατωρ καὶ προφητῶν ὁ ἔσμός. Ἴδου ὁ Πρόδρομος Ἰωάννης, καὶ Στέφανος ὁ πρωτομάρτυς, καὶ ἡ πληθὺς τῶν ἁγίων·

Εἶτ' αὖθις ὁ πολὺς τὰ θεῖα Βασίλειος πρὸς τοὺς πλεονέ-
 15 κτας διαλεγόμενος,

Ἐν τῷ ἑκτονῷ κεφάλαιον τοῦ πρώτου βιβλίου τῆς ἐπιτομῆς αὐτοῦ φησὶν· Ὁὐ πρὸ ὀφθαλμῶν, φησὶ, ἄληψη τὸ τοῦ Χριστοῦ δικαστήριον, ἐπειδὴν σε κύκλῳ περιστάντες οἱ παρὰ σοῦ ἡδίκημένοι καταβοῶσί σου; Ὅπου γὰρ ἂν περιιάγῃς τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἐναργεῖς ὄψει τῶν κακῶν τὰς εἰκόνας. Ἐνθεν τοὺς ὀρφανοὺς, ἐκεῖθεν τὰς χήρας· ἐτέρωθεν τοὺς κατακονδυλισθέντας ὑπὸ σοῦ πένητας· τοὺς οἰκέτας οὐκ κατέξαινες· τοὺς γείτοντας οὐκ παρῶργιζες·

καὶ τὰ τούτων ἐξῆς.

φτωχὸ Λάζαρο πού καθόταν στὸν κόλπο τοῦ πατριάρχη Ἀβραάμ»³⁵, τὸ ἴδιο καὶ τὸν Ἀβραάμ. Κι ἄς μὴ πεῖ κάποιος, ὅτι, ἐπειδὴ τὸ γεγονός εἶναι παραβολικό, ὁ σκοπὸς του εἶναι ἀναποδείκτος. Γιατὶ οἱ θεῖες παραβολές τοῦ Σωτήρα ἀναφέρονται σὲ πράγματα ὑπαρκτά, πιθανὰ καὶ ἀποδειγμένα.

30 Ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος πάλι λέει τὰ ἑξῆς:

Ἔθα ἀναγνωρίσουμε ὄχι μόνο τοὺς ἐδῶ γνωστούς μας, ἀλλὰ καὶ θὰ δοῦμε αὐτοὺς πού ποτὲ δὲν ἔχουμε δεῖ. Ἄλλωστε καὶ τὸν Ἀβραάμ δὲν τὸ εἶδες, οὔτε τὸν Ἰσαάκ, οὔτε τὸν Ἰακώβ, οὔτε τοὺς προπάτορες, οὔτε τοὺς προφῆτες καὶ τοὺς ἀποστόλους καὶ τοὺς μάρτυρες. Βλέποντάς τους ὁμῶς, κατὰ τὴ γενικὴ ἐκείνη καὶ καταπληκτικὴ πανήγυρη, θὰ τοὺς ἀναγνωρίσεις καὶ θὰ πεῖς: Νὰ ὁ Ἀβραάμ καὶ ὁ Ἰσαάκ καὶ ὁ Ἰακώβ καὶ οἱ ὑπόλοιποι πατριάρχες. Νὰ ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος καὶ ὄλοι οἱ ἀπόστολοι. Νὰ ὁ πρόγονος τοῦ Θεοῦ Δαβὶδ καὶ τὸ πλῆθος τῶν προφητῶν. Νὰ ὁ Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος καὶ ὁ πρωτομάρτυρας Στέφανος καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἁγίων’.

Ἐπειτα καὶ ὁ σπουδαῖος στὰ θεϊκὰ πράγματα Βασίλειος, ἀπευθυνόμενος πρὸς τοὺς πλεονέκτες λέει:

Ἐδὲν θὰ φέρεις μπροστὰ στὰ μάτια σου τὸ δικαστήριον τοῦ Χριστοῦ, στὸ ὁποῖο θὰ στέκονται τριγύρω σου ὄσοι ἀδικήθηκαν ἀπὸ σένα καὶ θὰ φωνάζουν ἐναντίον σου; Γιατί, ὅπου καὶ νὰ γυρίσεις τὰ μάτια, θὰ βλέπεις ζωντανές τις εἰκόνες τῶν κακῶν. Ἀπὸ ἐδῶ τοὺς ὄρφανούς, ἀπὸ ἐκεῖ τις χῆρες, ἀπὸ ἀλλοῦ τοὺς φτωχοὺς πού γρονθοκόπησες, τοὺς ὑπηρετές πού χτύπησες, τοὺς γείτονες πού ἐξόργισες’

καὶ τὰ ὅσα λέγει στὴ συνέχεια.

31 Ὁ δὲ τῆς τοῦ Χριστοῦ δευτέρας παρουσίας ἀκριβέστατος μύστης Ἐφραϊμ ὁ μακάριος, οὕτως διδάσκει.

‘Τότε’, φησί, ‘τέκνα τοὺς ἑαυτῶν κατακρinoῦσι γονεῖς, ὡς μὴ τὰ χρηστὰ διαπραξεμένους ἔργα. Καὶ ὅτι βλέ-
5 πουςι τοὺς γνωρίμους ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ ὁ ἄθλιοι καὶ ὀπόταν τινὰς ἐξ αὐτῶν τοῖς δεξιοῖς ἴδωσι καταταχθέν-
τας μέρεσιν, ἀποχωριζόμενοι, θρῆνοῦσι τὸ συντακτή-
ριον».

Καὶ αὐθις ὁ τῆς θεολογίας ἐπῶνυμος.

10 ‘Τότε’, φησί, ‘Καيسάριον ὄψομαι, λαμπρόν, ἔνδοξον, ἀγαλλόμενον, οἷός μοι καὶ κατ’ ὄναρ ὠφθης, ἀδελφῶν φίλτατε’.

Εἶτα ὁ ἐν βίῳ καὶ λόγῳ περίβλεπτος καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλη-
σίας θεμέλιος Ἀθανάσιος, τάδε φησὶ περὶ τῶν ἐν Κυρίῳ νε-
15 κρῶν· ὅτι περ,

‘Καὶ τοῦτο ὁ Θεὸς τοῖς σωζομένοις κεχάρισται, τὸ μέ-
χρι τῆς κοινῆς ἀναστάσεως ἀλλήλοις ψυχικῶς συνεῖ-
ναι καὶ συνευφραίνεσθαι, ἀπεκδοχῆν ἔχοντας τῶν
μελλόντων αὐτοῖς ἀποκληροῦσθαι θείων δωρεῶν. Οἱ
20 δ’ ἁμαρτωλοί, καὶ ταύτης τῆς παραμυθίας ἐστέρηνται.
Οὐ γὰρ ἔχουσι τὸ διαγνωστικὸν ἐν ἀλλήλοις. Ἐν
ἐκείνῳ δὲ τῷ πανδήμῳ θεάτρῳ, καθὼς αἱ πράξεις
ἀνακεκαλυμμένοι πάντων, οὕτω καὶ τὰ πρόσωπα
γνωρίμα παρὰ πάντων, ἕως οὗ ὁ πάντων ἔσχατος γέ-
25 νηται χωρισμὸς καὶ ἀποπεμφθήσεται πᾶς τις, εἰς ὃν
ἠτοίμασε τόπον ἑαυτῷ· οἱ μὲν δίκαιοι μετὰ Θεοῦ καὶ

31 Ὁ μακάριος πάλι Ἐφραίμ, ὁ μνημένος περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον στὴ δευτέρα Παρουσία τοῦ Χριστοῦ, διδάσκει τὰ ἐξῆς.

‘Τότε, λέει, θὰ κατακρίνουν τὰ παιδιά τοὺς γονεῖς τους, ἐπειδὴ δὲν ἔπραξαν καλὰ ἔργα. Καὶ ὅτι οἱ κακοὶ βλέπουν τοὺς γνωστοὺς κατὰ τὴν ὥρα ἐκείνη, καὶ ὅταν δοῦν μερικοὺς ἀπὸ αὐτοὺς νὰ ἔχουν καταταχθεῖ στὰ δεξιὰ μέρη, καθὼς ἀποχωρίζονται θρηνοῦν τὴ συνάθροιση’.

Καὶ ὁ συνῶνυμος τῆς Θεολογίας ἐπίσης λέει.

‘Τότε θὰ δῶ τὸν Καισάριο³⁶ λαμπρό, δοξασμένο, χαρούμενο, ὅπως μοῦ φανερώθηκες καὶ στὸ ὄνειρο, πολυαγαπημένε ἀδελφέ μου’.

Ἐπειτα καὶ ὁ ἐπιφανὴς στὴ ζωὴ καὶ στὸ λόγο καὶ θεμέλιο τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ Ἀθανάσιος, λέει τὰ ἐξῆς γιὰ ὄσους πέθαναν ἀφοσιωμένοι στὸν Κύριο.

‘Καὶ αὐτὸ χάρισε ὁ Θεὸς σὲ ὄσους σῶζονται, τὸ νὰ βρίσκονται μαζὶ μεταξύ τους μέχρι τὴν κοινὴ ἀνάστασι καὶ νὰ χαίρονται ὅλοι μαζὶ περιμένοντας τὰ θεϊκὰ δῶρα ποὺ πρόκειται νὰ τοὺς ἀπονεμηθοῦν. Ἐνῶ οἱ ἁμαρτωλοὶ στεροῦνται καὶ αὐτὴ τὴν παρηγοριά. Γιατὶ δὲν ἀναγνωρίζονται μεταξύ τους. Σ’ ἐκείνη τὴν πανανθρώπινη συνάθροιση, ὅπως θὰ εἶναι ξεσκεπασμένες οἱ πράξεις ὄλων, ἔτσι θὰ εἶναι γνωστὰ καὶ τὰ πρόσωπα ἀπὸ ὄλους, μέχρις ὅτου γίνεῖ ὁ ὀριστικὸς χωρισμὸς ὄλων καὶ ἀποσταλεῖ ὁ καθένας στὸν τόπο ποὺ ἐτοίμασε γιὰ τὸν ἑαυτό του· δηλαδὴ οἱ δίκαιοι μαζὶ μὲ τὸ Θεὸ καὶ μεταξύ τους, ἐνῶ οἱ ἁμαρτωλοὶ σὲ τόπους ἀπομακρυσμένους, ἢ

36. Ἀδελφὸς τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου.

ἀλλήλων, οἱ δ' ἁμαρτωλοὶ ἐν τοῖς ἐκτόποις ἦ καὶ μετ' ἀλλήλων, ἀλλ' ὁμοῦ ἀγνώστως. Ἀπεστέρηται γάρ, καθὰ προεῖρηται, καὶ τῆς τοιαύτης παραμυθίας'.

32 Ποία δὲ καὶ ἄρα αἰσχύνῃ τοῖς κατησχυμένοις γενήσεται, εἰ μὴ κατάδηλοι τοῖς πᾶσιν ὦσι; Τότε γὰρ χαλεπὴ καὶ μεγίστη αἰσχύνῃ, ὅταν καὶ γνωρίζῃ τις καὶ γνωρίζεται πάλιν· πᾶς γὰρ αἰσχυνόμενος, τοὺς ἐγνωκότας αὐτὸν αἰσχύνεται· ἐπεὶ τῷ ἐν 5 ἀγνώστοις ἀγνώστῳ οὐδεμίᾳ μικροῦ δεῖν αἰσχύνῃ καταισχυνομένῳ γενήσεται. Ἀναμφίβολον οὖν τοῦτο καὶ ἀναντίρρητον, ὡς ἀριδῆλως ἀλλήλους γνωριοῦμεν οἱ πάντες. Καὶ τότε ὁ ἔλεγχος πάντων τῶν ἀπρεπῶς βιωσάντων κατ' ὀφθαλμοὺς ἐκάστῳ γενήσεται.

33 Ἀβάλοι τοίνυν τοῖς κατ' ἐμὲ πᾶσι καὶ οὐαί, κατὰ τὸ θεῖον Ἐφραίμ, τοῖς ἐξ ἀριστερῶν λαχοῦσι. Μακάριοι δὲ καὶ παμμάκαρες, οὗς ὁ Δεσπότης ἐκ δεξιῶν καθιδρύσει, φωνὴν τ' ἀκουτίσειν εὐλογημένην, ἧς ἀξιοθεΐημεν πάντες ἀκοῦσαι, οἱ φυλάξαντες 5 τὴν ὀρθόδοξον πίστιν καὶ τῶν ἀγαθῶν ἐμφορηθῆναι πάντων, ὧν τὸ κάλλος ὄμμα βροτῶν οὐκ εἶδεν, οὔτε μὴν ὄτα παράπαν ἠκηκόει, οὔτε καρδίᾳ λελόγισται καθόλου. Ἀμήν· γένοιτο, Δέσποτα ζωοδότα, ταῖς ἐντεύξεσι τῆς πανάχρου Μητρός σου καὶ τῶν ἀδελφῶν καὶ σεβαστῶν σου νόων, καὶ πάντων ὁμοῦ, 10 Λόγε, τῶν σῶν ἀγίων, τῶν ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαρεστησάντων. Ἀμήν.

καὶ ὁ ἕνας κοντὰ στὸν ἄλλο, ἀλλὰ χωρὶς νὰ γνωρίζονται. Γιατί, ὅπως εἰπώθηκε πρὶν, εἶναι στερημένοι καὶ αὐτῆς τῆς παρηγοριᾶς'.

32 Τότε ὁμοῦ ποιὰ ντροπὴ θὰ αἰσθάνονται οἱ καταντροπιασμένοι, ἐὰν δὲν εἶναι γνωστοὶ σ' ὄλους; Γιατί τότε εἶναι φοβερὴ καὶ μεγάλη ἡ ντροπὴ, ὅταν κανεὶς καὶ γνωρίζει καὶ γνωρίζεται ἀντίστοιχα, ἀφοῦ καθένας ποὺ ντρέπεται, ντρέπεται αὐτοῦ ποὺ τὸν γνωρίζουν. Διότι στὸν ἄγνωστο μεταξὺ ἀγνώστων, σχεδὸν καμμιά ντροπὴ δὲν προκαλεῖται ὅταν ντροπιάζεται. Εἶναι ἐπομένως ἀναμφίβολο καὶ ἀναντίρητο αὐτό, ὅτι θὰ γνωρίζουμε πολὺ καλὰ ὄλοι ὄλους. Καὶ τότε ὁ ἔλεγχος ὄλων ὄσων ἔζησαν ἀπρεπῶς θὰ γίνεται γιὰ τὸν καθένα μὲ τὰ μάτια.

33 Ἄλιμονο³⁷ λοιπὸν σ' ὄλους ἐκείνους ποὺ εἶναι σὰν ἐμένα καὶ ἀλίμονο, σύμφωνα μὲ τὸν θεῖο Ἐφραίμ, σ' ἐκείνους ποὺ θὰ κληρωθοῦν ἀριστερά. Μακάριοι πάλι καὶ τρισμακάριοι ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους ὁ Δεσπότης θὰ τοποθετήσῃ στὰ δεξιά του, καὶ θὰ ἀκούσουν τὴν εὐλογημένη φωνή³⁸, τὴν ὁποία εἶθε νὰ ἀξιωθοῦμε νὰ τὴν ἀκούσουμε ὄλοι ὄσοι φυλάξουμε τὴν ὀρθόδοξη πίστη καὶ ν' ἀπολαύσουμε ὄλα τὰ ἀγαθὰ, τὴν ὠραιότητα τῶν ὁποίων δὲν εἶδε μάτι ἀνθρώπινο, οὔτε αὐτιά ἄκουσαν ποτέ, οὔτε καρδιὰ τὰ σκέφτηκε καθόλου³⁹. Ἄμην.

Εἶθε νὰ γίνῃ αὐτό, ζωοδότῃ Δέσποτα, μὲ τὶς παρακλήσεις τῆς παναγίας Μητέρας σου καὶ τῶν ἁγίων καὶ ἀξιοσέβαστων νοερῶν δυνάμεών σου καὶ ὄλων μαζί, Λόγε, τῶν ἁγίων σου, οἱ ὁποῖοι διὰ μέσου τῶν αἰώνων σὲ εὐαρέστησαν. Ἄμην.

37. Ἄβάλοι: ἐπιφώνημα σχετλιαστικό, ποὺ ἐκφράζει παράπονο, μεμψιμοιρία.

38. Ματθ. 25,34.

39. Α' Κορ. 2,9.

Π Ρ Ο Σ
ΤΟΝ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΝ ΙΟΥΔΑΝΗΝ
ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΡΙΣΑΓΙΟΥ ΥΜΝΟΥ

ΠΡΟΣ ΙΟΥΔΑΙΝΗΝ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΝ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΡΙΣΑΓΙΟΥ ΥΜΝΟΥ

Τῷ θεοτιμῆτῳ καὶ ζήλῳ θείῳ κεκοσμημένῳ, κυρίῳ
Ἰορδάνῃ ἀρχιμανδρίτῃ, Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, ἐν
Κυρίῳ χαίρειν.

1 Τοῦ πρὸς σέ μου πόθου ἢ ἀκρότης, ὧ πατρῶν ἀριστε, οὐκ
ἐξ ἀστάτου προφάσεως τὰς ἀφορμὰς κέκτηται, ἀλλ' ἐκ θείας
ἀγάπης, ἥ οὐδέποτε ἐκπίπτειν πέφυκεν. Ἴσμεν γάρ σου τῆς πί-
στεως τὸ ὀρθόδοξον, τὸ ὀρθότομον τοῦ λόγου τῆς ἀληθείας, τὸ
5 τοῦ ζήλου διάπυρον, τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης τὸ ἀκραιφνές, ἐξ ἧς
καὶ δι' ἣν πρὸς τὸν πέλας πέφυκας δέσμιος· ἡ μὲν ἐστὶν ὡσπερ
πηγῆς πρώτης σύμβολον· χαρακτηρίζει γὰρ οἶδεν ἢ πρὸς τὸν
πλησίον ἀγάπῃ τὸν πρὸς Θεὸν ἔρωτα. Ἴσμεν σου τῶν τοῦ
Θεοῦ λόγων τὴν ἐπιπόθησίν τε καὶ κατατρύφησιν, ἥ σοι μέλι-
10 τος γλυκύτερα λογίζεται. Ἐφαντάσθης γὰρ τὸ θεῖον κάλλος καὶ
πρὸς αὐτὸ ὑπόπτερος ἀνεφοίτησας καὶ γέγονας Θεοῦ καὶ τῶν
θείων ἐμφάσεων ἀκηλίδωτον ἔσοπτρον, κάλλος ἔχων τὴν ἀρε-
τὴν καὶ ταῖς αὐτῆς ἀκριβεστάταις γραμμαῖς, ἀψευδὲς τοῦ θείου
κάλλους, ὡς ἀρχετύπου παντὸς ἀγαθοῦ, ἐκμαγεῖον γενόμενος.

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗ ΙΟΥΔΑΝΗ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΡΙΣΑΓΙΟΥ ΥΜΝΟΥ

Στόν θεοτίμητο καὶ στολισμένο μὲ θεῖο ζῆλο κύριο Ἰορδάνη ἀρχιμανδρίτη, ὁ Ἰωάννης Δαμασκηνὸς εὐχομαι χαρὰ στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου.

Ὁ ὑπερβολικὸς μου πόθος γιὰ σένα, ἐξαίρετε μεταξὺ τῶν πατέρων¹, δὲν ἔχει τίς ἀφορμές του ἀπὸ κάποια ἀσαφῆ πρόφαση, ἀλλὰ ἀπὸ τὴ θεϊκὴ ἀγάπη, ἡ ὁποία, ὡς ἀπὸ τὴ φύση της, δὲν ἐκπίπτει ποτέ². Γιατὶ γνωρίζουμε τὴν ὀρθόδοξη πίστη σου, τὴν ὀρθὴ διδασκαλία τοῦ λόγου τῆς ἀλήθειας, τὸ φλογερὸ ζῆλο σου, τὴν εἰλικρίνεια τῆς ἀγάπης σου πρὸς τὸ Θεό, ἐξαιτίας τῆς ὁποίας καὶ γιὰ χάρη τῆς ὁποίας ἐγίνες δέσμιος πρὸς τὸν πλησίον, καὶ ἡ ἀγάπη αὐτὴ εἶναι, κατὰ κάποιον τρόπο, σύμβολο τῆς πρώτης πηγῆς. Γιατὶ ἡ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη εἶναι χαρακτηριστικὸ γνώρισμα τοῦ ἔρωτα πρὸς τὸ Θεό. Γνωρίζουμε τὸν μεγάλο πόθο σου καὶ τὴν ἐντρύφησή σου στὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία θεωρεῖται ἀπὸ σένα πιὸ γλυκεῖα καὶ ἀπὸ τὸ μέλι. Γιατὶ συνέλαβες μὲ τὴ φαντασία σου τὴ θεϊκὴ ὠραιότητα καὶ ἀνυψώθηκες πρὸς αὐτὴν ἀνάλαφος καὶ ἐγίνες καθαρὸς καθρέφτης τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν θεϊκῶν ἀνταυγειῶν, καί, ἔχοντας ὡς στολίδι τὴν ἀρετὴ, κατέστης μὲ τίς ἀπαρέγκλιτες γραμμές της ἀληθινὸ ὁμοίωμα τοῦ θεϊκοῦ κάλλους, ποὺ εἶναι πρωτότυπο κάθε ἀγαθοῦ. Γι'

1. Ἡ λέξη «πατρῶν» ποὺ ἔχει τὸ κείμενο μᾶλλον εἶναι λάθος.

2. Α' Κορ. 13,7.

15 Διὸ σὲ ποθοῦντες, ἀρετὴν ποθοῦμεν καὶ Θεόν, ἐξ οὗ σοι τὰ τῆς ἀρετῆς προτερήματα.

Ἄλλ', οἴμοι, ὦ Πάτερ, οἴμοι! Πῶς ὁ τῆς Ἐκκλησίας ἐχθρὸς ταύτην ἀεὶ κυκᾶν κατεπείγεται, καὶ τὸ δὴ χαλεπὸν, εἶγε διὰ τῶν τῆς εὐσεβείας τροφίμων! Γράμμασι γὰρ ἡμῖν κατεμή-
 20 νυσεν ὁ θεοσεβέστατος ἡμῶν ἀδελφὸς ὁ ἀββᾶς Σέργιος, ὁ ἀστὸς καὶ συνήθης καὶ φίλος, διὰ τοῦ γνησίου ἀδελφοῦ τοῦ ἀββᾶ Ἰώβ, ὡς ὁ ἱερώτατος ἡμῶν πατήρ, ὁ ἀββᾶς Ἀναστάσιος, ὁ κλεινὸς τῆς εὐαγοῦς μονῆς Εὐθυμίου τοῦ μάκαρος καθηγε-
 25 εἰς τὸν Υἱὸν μόνον ἀναφερούσας τὸν Τρισάγιον ὕμνον, οὗ δοθέντος, οὐδὲν κωλύσει τὴν ἐκ τοῦ Κναφέως κακῶς ἐπεισφρήσασαν λύμην, πάντας ἄρδην καταλυμήνασθαι. Τεθαύμακα δέ, λίαν τεθαύμακα εἶγε ταῦτα οὕτως ἔχει, καὶ πάλιν τεθαύμακα εἶγε μὴ ταῦτα οὕτως ἔχει. Τὸ μὲν γὰρ τοῦ σεβασμίου ἀνδρὸς
 30 ὀρθόδοξον ἐπιστάμεθα καὶ τὸ εὐπρεπὲς τοῦ αὐτοῦ ἐν λόγῳ καὶ ἀρετῇ τῇ κατὰ πρᾶξιν οὐκ ἀγνοοῦμεν, τοῦ κυρίου ἀββᾶ Ἀναστασίου φημί. Οὐ μὴν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀψευδὲς τοῦ κατηγοροῦ σαφῶς γινώσκομεν. Θεὸν γὰρ ποθῶν καὶ αὐτῶ ζῶν, οὐκ ἂν οἶμαι ὡς ψεύσαιο καὶ συκοφάντης ἔσται ἀθῶου ἀνδρὸς, κὰν τοῖς τῆς
 35 ἀρετῆς προτερήμασι διαπρέποντος. Ὁ δὴ οὐ μετρίως ἡμῶν τὸ λογισμὸν ἐβασάνισε. Κατέκρινε δὲ ὅτι πλεῖστα, διὰ τοῦ εὐλαβεστάτου ἀββᾶ Ἰώβ, τοῦ γνησίου αὐτοῦ ἀδελφοῦ καὶ κατήπειξε, πάσης ἀναβολῆς ἄτερ καὶ ὑπερθέσεως, τὴν ἡμετέραν περὶ τούτου ἐπισημήνασθαι γνώμην. Γέγραφε δὲ καὶ τοῦτο αὐτὸν βε-
 40 βαιώσασθαι, ὅτι περ καὶ ἡμεῖς τῇ γνώμῃ ταύτῃ καθυπεκύψαμεν, συναινέται καὶ σύμψηφοι αὐτῶ περὶ τούτου γενόμενοι, ὁ

αὐτό, ποθώντας ἐσένα, ποθοῦμε τὴν ἀρετὴ καὶ τὸ Θεό, ἀπὸ τὸν ὁποῖο προέρχονται τὰ προτερήματα τῆς ἀρετῆς σου.

Ἄλλ' ὁμως ἀλίμονο, πάτερ μου, ἀλίμονο! Πῶς ὁ ἐχθρὸς τῆς Ἐκκλησίας βιάζεται πάντοτε νὰ τὴν ἀναταράξει, καὶ τὸ φοβερὸ βέβαια εἶναι, ὅταν αὐτὸ τὸ ἐπιχειρεῖ μὲ τοὺς μαθητὲς τῆς εὐσέβειας! Γιατὶ μᾶς κατάγγειλε μὲ γράμματα ὁ θεοσεβέστατος ἀδελφός μας ἀββᾶς Σέργιος, ὁ ντόπιος καὶ γνώριμος καὶ φίλος, μὲ τὸν γνήσιο ἀδελφὸ του ἀββᾶ Ἰώβ, ὅτι ὁ ἱερώτατος πατέρας μας, ὁ ἀββᾶς Ἀναστάσιος, ὁ ξακουστός ἡγούμενος τῆς φημισμένης μονῆς τοῦ μακαρίτη Εὐθυμίου, παρουσίασε μερικὰ χωρία τῶν ἁγίων Πατέρων, τὰ ὁποῖα δῆθεν ἀναφέρουν τὸν Τρισάγιο ὕμνο μόνο στὸν Υἱό. Ἐχοντας αὐτὸ ὡς δεδομένο τίποτε δὲν θὰ ἐμποδίσει τὴν αἵρεση, πὺ παρεισέφρησε κακῶς ἀπὸ τὸν Κναφέα³, νὰ καταστρέψει σύρριζα τοὺς πάντες. Καὶ ἀπόρησα, ἀπόρησα πολὺ, ἐὰν βέβαια αὐτὰ εἶναι ἔτσι, καὶ ἡ ἀπορία μὲ ἔκανε νὰ σκεφθῶ μήπως τὰ πράγματα δὲν εἶναι ἔτσι. Γιατὶ γνωρίζουμε καλὰ τὸ ὀρθόδοξο φρόνημα τοῦ σεβάσμιου ἀνδρα καὶ δὲν ἀγνοοῦμε τὴν εὐπρέπειά του στὰ λόγια καὶ στὴν ἐμπρακτὴ ἀρετὴ, ἐννοῶ τοῦ κυρίου ἀββᾶ Ἀναστασίου. Γνωρίζουμε ὁμως καλὰ καὶ τὴν εἰλικρίνεια τοῦ κατηγοροῦ. Γιατὶ, ποθώντας τὸ Θεὸ καὶ ζώντας μόνο γι' αὐτόν, δὲν νομίζω ὅτι μποροῦσε νὰ ψευθεῖ καὶ νὰ γίνεи συκοφάντης ἀθῶου ἀνδρα, πὺ διαπρέπει σὲ προτερήματα ἀρετῆς, πρᾶγμα βέβαια πὺ βασάνισε πάρα πολὺ τὴ σκέψη μου. Τὸν κατηγοροῦσε αὐτὸς πολὺ μέσω τοῦ εὐλαβέστατου ἀββᾶ Ἰώβ, πὺ εἶναι γνήσιος ἀδελφός του, καὶ τὸν ἀνάγκασε, χωρὶς καμμιὰ ἀναβολὴ καὶ μετᾶθεση, νὰ διακριβῶσει τὴ δική μας γνώμη γιὰ τὸ θέμα αὐτό. Ἐγραψε νὰ τὸν βεβαιώσω καὶ αὐτό, ὅτι καὶ ἐγὼ ὑπέκυψα στὴ γνώμη αὐτῆ, συναινώντας καὶ συμψηφίζοντας μαζί μ' αὐτόν γι' αὐτό, πρᾶγμα πὺ μὲ ἐξέπληξε πάρα πολὺ.

3. Βλ. Λίβελλος περὶ ὀρθοδόξου φρονήματος, παρ. ε'. (σελ. 8 τοῦ παρόντος τόμου).

καὶ μᾶλλον τεθαύμακα. Προκεκόμικε γὰρ ἡμῖν τὰς χρήσεις, οὐ
 ψεύσομαι, καὶ τῶν ἁγίων καὶ ἐγκρίτων εἶναι ταύτας Πατέρων
 ἀπεφηνάμεθα. Οὐ μὴν εἰς τὸν Υἱὸν μόνον δηλοῦν ἀναφέρεσθαι
 45 τὸν Τρισάγιον ὕμνον τὰς χρήσεις, συνηγέσαμεν. Καὶ τὸν τρι-
 σμακάριστον δὲ πατριάρχην τῆς ἁγίας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν
 πόλεως, Ἰωάννην τὸν θειότατον καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον,
 τῆς αὐτῆς αὐτῷ γεγενῆσθαι ἐννοίας· τούτου γε ἕνεκεν γέγραφεν
 αὐτὸν ἀποφῆνασθαι. Δεῖν οὖν ᾠήθημεν τὰ περὶ τούτων ἀρίδηλα
 50 καταστήσαι τῇ θεοτιμῆτῳ ὑμῶν ἀγιότητι καὶ ὁπως γνώμης
 ἔχομεν, τοῦ μηδὲν ἀγνοῆσαι τῶν ἡμετέρων. Τοῦτο γὰρ ἡμῖν φί-
 λον καὶ σύνηθες.

2 Φαμὲν τοίνυν ὡς οἱ ὄροι καὶ αἱ κληρώσεις, οἱ λόγῳ γινόμε-
 νοι πρέποντι, βεβαιότατοι τυγχάνουσι. Φησὶ γὰρ ἡ θεία Γραφή,
 ὅτι «ἤγαγεν ὁ Θεὸς πάντα τὰ ζῶα πρὸς τὸν Ἀδὰμ τοῦ ἰδεῖν τί
 καλέσει αὐτά. Καὶ πᾶν ὃ ἂν ἐκάλεσεν αὐτῷ Ἀδὰμ ψυχὴν
 5 ζῶσαν, τοῦτο ὄνομα αὐτῷ». Ὁρῶμεν οὖν ὀνόματα χωρίζοντα
 εἶδος ἐξ εἶδους, καὶ ὀνόματα ἐπιτιθέμενα χωρίζοντα ὑπόστασιν
 ἐξ ὑποστάσεως, καὶ ὄρον δὲ καὶ νόμους τεθέντας καὶ μέχρι νῦν
 κεκρατηκότας. Οὕτω φημὶ ὀριστικῶς, ἀποκεκαλύφθαι τῷ
 Ἰησαΐα ἐκ Θεοῦ διὰ τῶν Σεραφίμ καὶ διὰ τοῦ Τρισαγίου ὕμνου,
 10 τὴν μίαν τρισυπόστατον θεότητά τε καὶ κυριότητα, ὡς διὰ τινος
 ἀριθμητικῆς ἐκφαντοῦρας. Διὰ τί γὰρ οὐ δις ἢ τετράκις ἢ μυ-
 ριάκις τὸ «Ἅγιος» ὕμνησαν; Καὶ διὰ τί μὴ δις ἢ τρις ἢ τετράκις

Γιατί μοῦ ἔφερε καὶ τὰ χωρία, δὲν θὰ πῶ ψέματα, καὶ δῆλωσα, ὅτι αὐτὰ ἀνήκουν στοὺς ἀγίους καὶ διακεκριμένους Πατέρες. Ἀλλὰ δὲν συμφώνησα ὅτι τὰ χωρία δηλώνουν ὅτι ὁ Τρισάγιος ὕμνος ἀναφέρεται μόνο στὸν Υἱό. Ἀκόμα ὅτι καὶ ὁ τρισμακάριος πατριάρχης τῆς ἀγίας πόλεως τοῦ Χριστοῦ⁴ καὶ Θεοῦ μας, ὁ Ἰωάννης ὁ ἱερότατος καὶ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, εἶναι τῆς ἴδιας μὲ αὐτὸν γνώμης, καὶ ἐξαιτίας αὐτοῦ ἔγραψε νὰ ἐκφράσει αὐτὸς τὴ γνώμη του. Θεώρησα λοιπὸν ὅτι πρέπει νὰ κάνω σαφῆ τὰ σχετικὰ μὲ τὰ θέματα αὐτὰ στὴ θεομίμητη ἀγιότητά σου καθὼς καὶ ποιά γνώμη ἔχω, γιὰ νὰ μὴ ἀγνοεῖ τὰ δικά μου. Διότι αὐτὸ εἶναι ἀρεστὸ σέ μένα καὶ αὐτὸ συνηθίζω νὰ κάνω.

- 2 Λέγω λοιπὸν ὅτι οἱ ὄροι καὶ οἱ χρησιμοδοτήσεις, πού γίνονται μὲ τὸν ἀρμόζοντα τρόπο, εἶναι πράγματα ἀναμφισβήτητα. Γιατί λέει ἡ θεία Γραφή, ὅτι «ὁδήγησε ὁ Θεὸς ὅλα τὰ ζῶα στὸν Ἀδὰμ γιὰ νὰ δεῖ πῶς θὰ τὰ ὀνομάσει. Καὶ τὸ ὄνομα πού θὰ ἔδινε ὁ Ἀδὰμ σὲ κάθε ζῶο, αὐτὸ θὰ ἦταν τὸ ὄνομά του»⁵. Βλέπουμε λοιπὸν ὀνόματα πού ξεχωρίζουν τὸ ἓνα εἶδος ἀπὸ τὸ ἄλλο εἶδος, καὶ ὀνόματα πού ὅταν προστίθενται ξεχωρίζουν μιὰ ὑπόσταση ἀπὸ ἄλλη ὑπόσταση, καθὼς ἐπίσης καὶ ὄρους καὶ νόμους πού θεσμοθετήθηκαν καὶ ἰσχύουν μέχρι τώρα. Ἔτσι λέω ὀριστικά, ὅτι στὸν Ἡσαΐα ἀποκαλύφθηκε ἀπὸ τὸ Θεό, μέσω τῶν Σεραφίμ καὶ τοῦ Τρισαγίου ὕμνου, ἡ μία τρισυπόστατη θεότητα καὶ κυριότητα, ὡσὰν μέσα ἀπὸ κάποια ἀριθμητικὴ ἐκφραση. Γιατί ἀλλιῶς πῶς δικαιολογεῖται τὸ ὅτι δὲν ὕμνησαν δύο ἢ τέσσερις ἢ μῦριες φορὲς τὸ «Ἅγιος»; Καὶ γιατί τὰ Σεραφίμ δὲν φώναξαν

4. Ἐννοεῖ τὴν Ἀντιόχεια, ὅπου γιὰ πρώτη φορὰ οἱ πιστοὶ πῆραν τὸ ὄνομα «Χριστιανοί», (Πράξ. 11,26).

5. Γεν. 2,19.

ἢ μυριάκις τό, «Κύριος Σαβαώθ· πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ
 τῆς δόξης αὐτοῦ», τὰ Σεραφίμ ἐξεφώνησαν; ἀλλὰ τὸ μὲν
 15 Ἅγιος, τρεῖς, «ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος», τὸ δὲ «Κύριος» μοναδικῶς;
 Ἦ δεικνύντα τρεῖς μὲν τὰς ἀγίας ὑποστάσεις, μίαν δὲ κυριότη-
 τα τῶν τριῶν, καὶ μίαν ἀρχὴν καὶ δόξαν, οὐσίαν τε καὶ θεότη-
 τα, καὶ ἓνα τὰς τρεῖς εἶναι Θεὸν ἅγιον· ἅγιον μὲν τὸν Πατέρα,
 ἅγιον τὸν Υἱόν, ἅγιον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλ' ἓνα ἅγιον, οὐ
 20 τρεῖς ἀγίους, καὶ ἓνα Κύριον, οὐ τρεῖς κυρίους. Αἱ μὲν γὰρ τρεῖς
 ὑποστάσεις, Θεὸς καὶ Θεὸς καὶ Θεός, ἀλλ' εἷς ἅγιος Θεὸς καὶ
 οὐ τρεῖς θεοί· ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, ἀλλ' εἷς ἅγιος καὶ οὐ τρεῖς
 ἅγιοι· Κύριος καὶ Κύριος καὶ Κύριος, ἀλλ' εἷς Κύριος, καὶ οὐ
 τρεῖς κύριοι. Διὸ καὶ ἐπήγαγε· «πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ τῆς
 25 δόξης σου», καὶ οὐκ αὐτῶν.

Ἦ μὲν οὖν θεότης, ἥτοι οὐσία, τριαδικῶς ἐξαπλοῦται,
 ἀδιαιρέτως ἐν τρισὶ γνωριζομένῃ ὑποστάσεσι, καὶ αἱ τρεῖς ὑπο-
 στάσεις εἰς μίαν οὐσίαν, ἥτοι θειότητα, ἐνοῦνταί τε καὶ συνά-
 πτονται. Καὶ ἡ μὲν θεότης τριαδικῶς ἀγιάζεται καὶ δοξάζεται,
 30 «ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος», καὶ αἱ τρεῖς ὑποστάσεις μοναδικῶς δοξο-
 λογοῦνται, «Κύριος Σαβαώθ· πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ τῆς
 δόξης αὐτοῦ». Εἷς γὰρ Θεὸς ἐν τρισὶν ὑποστάσεσι, καὶ τὰ τρία
 ἐν, ἥτοι μία φύσις, οὐχ ὑπόστασις μία· οὐχ ἐκάστη δὲ τῶν ὑπο-
 στάσεων τρισῶς δοξολογεῖται καὶ ἀγιάζεται. Ἦ μὲν γὰρ θεό-
 35 τῆς, τριάς ὑποστάσεων οὐσα, οἰκείως καὶ προσηκόντως τριαδι-
 κῶς ἀγιάζεται· ἅγιος ὁ Πατήρ, ἅγιος ὁ Υἱός, ἅγιον τὸ Πνεῦμα
 τὸ ἅγιον, Κύριος Σαβαώθ. Εἷς γὰρ τὰ τρία Θεός τε καὶ Κύριος.
 Ἐκάστη δὲ τῶν ὑποστάσεων μία οὐσα ὑπόστασις καὶ οὐ τρεῖς,

δύο ἢ τρεῖς ἢ μύριες φορές τὸ «Κύριος Σαβαώθ· ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ εἶναι γεμάτα ἀπὸ τῆ δόξα του»⁶, ἀλλὰ τὸ «Ἅγιος» τὸ εἶπαν τρεῖς φορές, «ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, ἐνῶ τὸ «Κύριος» μία φορά; Τὸ ἔκαναν λοιπὸν γιὰ νὰ δείξουν ὅτι τρεῖς εἶναι οἱ ἅγιες ὑποστάσεις, ἀλλὰ μία ἡ κυριότητα καὶ τῶν τριῶν, καὶ μία ἀρχὴ καὶ δόξα καὶ οὐσία καὶ θεότητα, καὶ ὅτι καὶ οἱ τρεῖς εἶναι ἓνας ἅγιος Θεός· ἅγιος ὁ Πατέρας, ἅγιος ὁ Υἱός, ἅγιο τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιο, ἀλλὰ ἓνας ἅγιος, ὄχι τρεῖς ἅγιοι, καὶ ἓνας Κύριος, ὄχι τρεῖς κύριοι. Διότι οἱ τρεῖς ὑποστάσεις εἶναι Θεὸς καὶ Θεὸς καὶ Θεός, ἀλλὰ ἓνας ἅγιος Θεὸς καὶ ὄχι τρεῖς θεοί· ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, ἀλλὰ ἓνας ἅγιος καὶ ὄχι τρεῖς ἅγιοι· Κύριος καὶ Κύριος καὶ Κύριος, ἀλλὰ ἓνας Κύριος καὶ ὄχι τρεῖς κύριοι. Γι' αὐτὸ καὶ πρόσθεσε· «ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ εἶναι γεμάτα μὲ τῆ δόξα σου», καὶ ὄχι 'μὲ τῆ δόξα αὐτῶν'.

Ἡ θεότητα λοιπὸν, ἥτοι ἡ οὐσία, ἐκδιπλώνεται κατὰ τρόπον τριαδικό, διακρινόμενη σὲ τρεῖς ὑποστάσεις κατὰ τρόπον ἀδιαίρετο, καὶ οἱ τρεῖς ὑποστάσεις σὲ μία οὐσία, ἥτοι θεότητα, ἐνώνονται καὶ συνδέονται. Καὶ ἡ μὲν θεότητα ἀγιάζεται καὶ δοξάζεται τριαδικά, «ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος», καὶ οἱ τρεῖς ὑποστάσεις δοξολογοῦνται ὡς μία· «Κύριος Σαβαώθ· ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ εἶναι γεμάτα ἀπὸ τῆ δόξα αὐτοῦ». Διότι ἓνας εἶναι ὁ Θεὸς μὲ τρεῖς ὑποστάσεις, καὶ τὰ τρία εἶναι ἓνα, δηλαδὴ μία φύση, ὄχι μία ὑπόστασις· καὶ ἡ κάθε μία ἀπὸ τῆς ὑποστάσεως δὲ δοξολογεῖται οὔτε ἀγιάζεται τρεῖς φορές. Γιατὶ ἡ θεότητα, ὄντας τρεῖς ὑποστάσεις, πολὺ ταιριαστὰ καὶ σωστὰ ἀγιάζεται τριαδικά· ἅγιος ὁ Πατέρας, ἅγιος ὁ Υἱός, ἅγιο τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιο, Κύριος Σαβαώθ. Γιατὶ καὶ τὰ τρία εἶναι ἓνας Θεὸς καὶ Κύριος. Κάθε μία ὁμοῦ ἀπὸ τῆς ὑποστάσεως, ὄντας μία ὑπόστασις καὶ ὄχι τρεῖς, γιατί νὰ ἀγιάζεται τρεῖς φορές καὶ ὄχι μία, ἢ δύο, ἢ τέσσερις, ἢ μύριες φορές; Γιατὶ κάθε μία ἀπὸ τῆς ὑποστάσεως τῆς θεότη-

6. Ἦσ. 6,3.

τίνος ἔνεκεν τρις ἀγιασθήσεται καὶ οὐχ ἅπαξ, ἢ δις ἢ τετράκις
 40 ἢ μυριάκις; Οὐ γὰρ ἐκάστη τῶν τῆς θεότητος ὑποστάσεων
 Τριάς· οὕτω γὰρ ἂν ἑνὰς ἔσται ἡ θεότης, καὶ οὐ Τριάς. Διὰ τί
 γὰρ μὴ δισάγιον ἢ τετράγιον ἢ μυριάγιον ὕμνον ὕμνησαν, ἀλλὰ
 τρισάγιον, κατὰ τὸν τῶν ὑποστάσεων ἀριθμὸν; Ὡσπερ γὰρ τὸν
 Πατέρα ὑπόστασιν φάμεν καὶ τὸν Υἱὸν ὑπόστασιν καὶ τὸ Πνεῦ-
 45 μα τὸ ἅγιον ὑπόστασιν καὶ τὴν θεότητα, ἤτοι οὐσίαν τρισυπό-
 στατον, ὡς τὰς τρεῖς περιέχουσαν ὑποστάσεις, καὶ οὐτε τὸν
 Πατέρα τρισυπόστατον, οὐτε τὸν Υἱὸν τρισυπόστατον, οὐτε τὸ
 Πνεῦμα τὸ ἅγιον τρισυπόστατον εἰπεῖν θεμιτόν, οὕτως οὐδὲ
 τρισάγιον μίαν τῶν ὑποστάσεων, ἀλλ' ἅγιον τὸν Πατέρα, ἅγιον
 50 τὸν Υἱόν, ἅγιον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τρισάγιον δὲ τὴν τρισυπό-
 στατον θεότητα. Εἰ οὖν μὴ τῶν τριῶν ὑποστάσεων ἔστιν
 σημαντικὸς ὁ Τρισάγιος ὕμνος, ὑμνήσωμεν δις τὸ «ἅγιος» καὶ
 ἐπαγάγωμεν τό, «Κύριος Σαβαώθ»· ἀλλ' οὐ θέμις, οὐδ' οὕτω
 τὰ Σεραφίμ ὕμνησαν. Μὴ σοφισώμεθα περιττά, μηδὲ τῶν Σε-
 55 ραφίμ σοφώτεροι εἶναι δόξωμεν.

3 Εἰ δὲ λέγοιεν οἱ θεοφόροι Πατέρες, ὧν νόμος ὁ λόγος, ὅτι
 τὸν Υἱὸν ὕμνουῦντά φασιν, ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, εἰ μὲν ἔφησαν, ὅτι
 τὸν Υἱὸν μονομερῶς ὕμνου, εἶχεν ἂν ὑποψίαν καὶ εἰς τὸν Υἱὸν
 μόνον εἰρηῆσθαι τὸν Τρισάγιον ὕμνον, εἰ δὲ ἀχώριστος ὁ Υἱὸς
 5 τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Πνεύματος, ἀχώριστος καὶ ὁ ὕμνος. Συμ-
 προσκυνεῖται γὰρ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Πνεύματι ὁ Υἱὸς καὶ συνυ-
 μνεῖται καὶ συνδοξάζεται. Τότε δὲ εἰς τὸν υἱὸν μόνον φάμεν τὸν
 ὕμνον λέγεσθαι, ὅτε τὰ ἐνδεικτικὰ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ λέγο-
 μεν· οἶον ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Λόγος, ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ δύ-
 10 ναμις, ὁ ἐκ Πατρὸς γεννηθεὶς, ὁ σαρκωθεὶς, ὁ σταυρωθεὶς σαρκί,
 ὁ ἀναστάς, ὁ ἀνελθὼν εἰς οὐρανοῦς, ὁ καθήμερος ἐν δεξιᾷ
 τοῦ Πατρὸς καὶ τὰ τοιαῦτα.

Ὡσπερ οὖν ταῦτα ἐνδεικτικὰ τῆς μιᾶς ὑποστάσεως καὶ

τας δὲν εἶναι Τριάδα· καθόσον ἔτσι θὰ ἦταν ἐννάδα ἢ θεότητα καὶ ὄχι Τριάδα. Ἐλλωστε γιατί δὲν ἔψαλαν δισάγιο, ἢ τετράγιο, ἢ μυριάγιο ὕμνο τὰ Σεραφίμ, ἀλλὰ τρισάγιο, ἀνάλογα πρὸς τὸν ἀριθμὸ τῶν ὑποστάσεων; Ἐξάλλου, ὅπως ὀνομάζουμε τὸν Πατέρα ὑπόστασις καὶ τὸν Υἱὸ ὑπόστασις καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιο ὑπόστασις καὶ τὴν θεότητα, ἦτοι τὴν οὐσία, τρισυπόστατη, ἐπειδὴ περιέχει τὶς τρεῖς ὑποστάσεις, καὶ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ποῦμε οὔτε τὸν Πατέρα τρισυπόστατο, οὔτε τὸν Υἱὸ τρισυπόστατο, οὔτε τὸ ἅγιο Πνεῦμα τρισυπόστατο, ἔτσι οὔτε τρισάγια μία ἀπὸ τὶς ὑποστάσεις· ἀλλὰ λέμε ἅγιο τὸν Πατέρα, ἅγιο τὸν Υἱὸ, ἅγιο τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιο, ἀλλὰ τρισάγια τὴν τρισυπόστατη θεότητα. Ἐάν λοιπὸν ὁ Τρισάγιος ὕμνος δὲν ὑποδηλώνει τὶς τρεῖς ὑποστάσεις, τότε ἂς ψάλουμε δύο φορές τὸ «ἅγιος» καὶ νὰ προσθέσουμε τὸ «Κύριος Σαβάωθ»· αὐτὸ ὁμως δὲν εἶναι σωστὸ, οὔτε ἔτσι ὕμνοῦσαν τὰ Σεραφίμ. Ἐς μὴ σοφίζομαστε περιττὰ πράγματα, οὔτε νὰ νομίζουμε πὼς εἴμαστε πῶς σοφοὶ ἀπὸ τὰ Σεραφίμ.

- 3 Ἐάν λοιπὸν οἱ θεοφόροι πατέρες, τῶν ὁποίων ὁ λόγος εἶναι νόμος, ἔλεγον ὅτι τὸν Υἱὸ ὕμνοῦν λέγοντας τὸ «ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος», καὶ ἐάν ἔλεγον ὅτι ὕμνοῦσαν μονομερῶς τὸν Υἱὸ, θὰ ὑπῆρχε ὑπόνοια ὅτι μόνο στὸν Υἱὸ ἀναφέρεται ὁ Τρισάγιος ὕμνος. Ἐφόσον ὁμως ὁ Υἱὸς εἶναι ἀχώριστος ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα, εἶναι ἀχώριστος καὶ ὁ ὕμνος. Γιατὶ ὁ Υἱὸς προσκυνεῖται καὶ ὕμνεῖται καὶ δοξάζεται μαζί με τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα. Τότε λέμε ὅτι ὁ ὕμνος ἀναφέρεται μόνο στὸν Υἱὸ, ὅταν μιᾶμε γιὰ τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ὑποστάσεώς του, ἦτοι· ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Λόγος, ἡ Σοφία τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ Δύναμις, αὐτὸς ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα, αὐτὸς ποὺ σαρκώθηκε, ποὺ σταυρώθηκε κατὰ τὴ σάρκα, ποὺ ἀναστήθηκε, ποὺ ἀνέβηκε στοὺς οὐρανοὺς, ποὺ κάθεται στὰ δεξιὰ τοῦ Πατέρα καὶ τὰ παρόμοια.

Ἐποὺς λοιπὸν αὐτὰ εἶναι χαρακτηριστικὰ τῆς μιᾶς ὑπο-

οὐδαμῶς ἐφ' ἑτέρας ὑποστάσεως ἢ ἐπὶ τοῦ κοινοῦ τῆς θεότητος
 15 χώραν ἔχει, οὕτω καὶ ὁ Τρισάγιος ὕμνος ἐνδεικτικὸς ὧν τῶν
 τριῶν ὑποστάσεων, ἐπὶ μιᾶς τῶν ὑποστάσεων χώραν οὐκ ἔχει.
 Ὡσπερ γὰρ ἐκάστην ὑπόστασιν τῆς ἀνθρωπότητος ἀνθρωπον
 λέγομεν, φαμέν δὲ τὴν πολλοὺς ἀνθρώπους περιέχουσαν πόλιν
 πολυάνθρωπον, οὐ δυνάμεθα δὲ εἰπεῖν ἕκαστον ἀνθρωπον πο-
 20 λυάνθρωπον, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ Τρισαγίου, ἐκάστην τῶν ὑπο-
 στάσεων ἅγιον λέγομεν, Τρισάγιον δὲ τὴν τρισυπόστατον θεό-
 τητα· μίαν δὲ τῶν ὑποστάσεων Τρισάγιον εἰπεῖν οὐ δυνάμεθα.
 Καὶ ὡσπερ ἀριθμοῦντες, ἓνα καὶ ἓνα καὶ ἓνα λέγομεν καὶ οὐ
 δυνάμεθα ἐφ' ἑκάστου λέγειν τρισάριθμον, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ
 25 Τρισαγίου.

Καὶ ὡσπερ φέγγος καὶ φέγγος καὶ φέγγος λέγομεν καὶ συν-
 ἄπαντες δέ, τριφεγγές σέλας φαμέν, οὐ λέγομεν δὲ ἕκαστον
 τριφεγγές, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ Τρισαγίου. Πάντα μὲν οὖν ἐνιαίως
 καὶ ἀπλῶς καὶ ἀπολύτως τὰ ἐφ' ὅλης τῆς θεότητος λεγόμενα
 30 καὶ ἐφ' ἑκάστης τῶν ὑποστάσεων λέγονται. Ὁ δὲ τρὶς ἀριθμὸς
 ἐπὶ τῆς ἀγίας Τριάδος τῶν τριῶν ὑποστάσεων ἐστὶν δηλωτι-
 κός. Καλῶς γὰρ ἔφη καὶ λίαν καιρίως ὁ θεοφόρος Ἐπιφάνιος,
 ὅτι Διὰ τί μὴ δις ἢ τετράκις τό, «ἅγιος», λέγει τὰ Σεραφίμ, ἀλλὰ
 τρὶς, εἰ μὴ ὅτι τὸν τῶν τριῶν ὑποστάσεων ἀριθμὸν καταμηνύ-
 35 ουσιν, εἰς μίαν θεότητά τε καὶ κυριότητα ἐνούμενον; Ἄγιος ὁ
 Θεὸς καὶ Πατήρ, ἐξ οὗ Θεὸς ὁ Υἱὸς καὶ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τὸ
 ἅγιον. Ἄγιος ἰσχυρὸς ὁ Υἱός, ὁ ἐνυπόστατος Θεοῦ δύναμις.
 Ἄγιος ἀθάνατος τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ ζωοποιόν, καθὼς
 φησιν ὁ Ἀπόστολος· «ὁ νόμος τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς». Οὐχ
 40 ὅτι οὐκ ἔστι Θεὸς ὁ Υἱὸς ἢ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐδ' ὅτι οὐκ
 ἔστιν ἰσχυρὸς ὁ Πατήρ ἢ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐδ' ὅτι οὐκ ἔστιν

στάσεως, καὶ δὲν ἔχουν θέση σὲ ἄλλη ὑπόστασις, ἢ στήν ὄλη θεότητα, ἔτσι καὶ ὁ Τρισάγιος ὕμνος, ὄντας χαρακτηριστικός τῶν τριῶν ὑποστάσεων, δὲν ἔχει θέση στή μία ἀπὸ τὶς ὑποστάσεις. Γιατί, ὄπως κάθε μία ὑπόστασις τῆς ἀνθρωπότητας τὴ λέμε ἀνθρωπο, καὶ λέμε τὴν πόλη πού ἔχει πολλοὺς ἀνθρώπους πολυάνθρωπη, ἐνῶ δὲν μπορούμε νὰ ποῦμε κάθε ἀνθρωπο πολυάνθρωπο, ἔτσι καὶ στήν περίπτωσι τοῦ Τρισαγίου, κάθε μία ἀπὸ τὶς ὑποστάσεις τὴ λέμε ἅγιο, ἐνῶ τὴν τρισυπόστατη θεότητα τὴ λέμε Τρισάγιο. Καὶ ὄπως ὄταν μετῶμε λέμε, ἕνα καὶ ἕνα καὶ ἕνα, καὶ δὲν μπορούμε νὰ ποῦμε τὸ καθένα τρισάριθμο, ἔτσι καὶ στήν περίπτωσι τοῦ Τρισαγίου.

Ἐπίσης ὄπως λέμε φέγγος καὶ φέγγος καὶ φέγγος καὶ ἐνώνοντάς τα λέμε σέλας τριφεγγές, δὲ λέμε ὄμως τὸ καθένα τριφεγγές, ἔτσι καὶ στήν περίπτωσι τοῦ Τρισαγίου. Ὅλα λοιπὸν ὄσα λέγονται ἐνιαῖα καὶ ἀπλά καὶ ἀπόλυτα σ' ὄλοκληρη τὴ θεότητα, λέγονται καὶ σὲ κάθε μία ἀπὸ τὶς ὑποστάσεις. Ὁ ἀριθμὸς ὄμως τρία στήν περίπτωσι τῆς ἁγίας Τριάδος εἶναι δηλωτικός τῶν τριῶν ὑποστάσεων. Ἐπομένως πολὺ καλὰ καὶ καίρια εἶπε ὁ Θεοφόρος Ἐπιφάνιος⁷, Γιατί τὰ Σεραφίμ δὲν λένε δύο ἢ τέσσερις φορὲς τὸ ἅγιος, ἀλλὰ τρεῖς φορὲς, ἐὰν δὲν φανερώνουν τὸν ἀριθμὸ τῶν τριῶν ὑποστάσεων ἐνωμένο σὲ μιὰ θεότητα καὶ κυριότητα; Ἄγιος εἶναι ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας, ἀπὸ τὸν ὄποῖον εἶναι Θεὸς ὁ Υἱὸς καὶ Θεὸς καὶ τὸ ἅγιο ὁ Πνεῦμα. Ἄγιος ἰσχυρὸς ὁ Υἱός, ἢ ἐνυπόστατη δύναμις τοῦ Θεοῦ. Ἄγιος ἀθάνατος τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιο, τὸ ζωοποιό, ὄπως λέει ὁ ἀπόστολος: «ὁ νόμος τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς»⁸. Ὅχι ὄτι δὲν εἶναι Θεὸς ὁ Υἱὸς ἢ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, οὔτε ὄτι δὲν εἶναι ἰσχυρὸς ὁ Πατέρας ἢ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, οὔτε ὄτι δὲν εἶναι ἀθάνατος ὁ Πατέρας ἢ ὁ Υἱός, ἀλλὰ, ὄπως ὁ ἀπόστολος θέλοντας νὰ δείξει τὶς ὑποστάσεις λέει, «γὰ μᾶς ὑπάρχει ἕνας Θεὸς ὁ Πατέρας, ἀπὸ

ἀθάνατος ὁ Πατήρ ἢ ὁ Υἱός, ἀλλὰ καθὼς ὁ Ἀπόστολος τὰς ὑποστάσεις δεῖξαι βουλόμενος, φησὶν· «ἡμῖν δέ, εἰς Θεὸς ὁ Πατήρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ εἰς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, δι' οὗ τὰ
45 πάντα, καὶ ἐν Πνεῦμα ἅγιον, ἐν ᾧ τὰ πάντα», οὕτω κἀνταῦθα.

Τοῦτο δὲ καὶ Λαβιδ προανεφώνησεν εἰπὼν· «ὃν τρόπον ἐπιποθεῖ ἡ Ἐλαφος ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, οὕτως ἐπιποθεῖ ἡ ψυχὴ μου πρὸς σέ, ὁ Θεός». Ἴδου κοινῶς τὴν θεότητα εἰπὼν, ἐπήγαγε, καὶ τὰς ὑποστάσεις σημάσαι βουλόμενος· «ἐδίψησεν ἡ
50 ψυχὴ μου πρὸς τὸν Θεὸν τὸν ἰσχυρὸν τὸν ζῶντα». Ὁ γὰρ αἰεὶ ζῶν, ἀθάνατος. Εἰπὼν τοίνυν, «ἐπιποθεῖ ἡ ψυχὴ μου πρὸς σέ, ὁ Θεός», ἐσήμανεν τὴν μίαν θεότητα, εἶτα εἰπὼν, «ἐδίψησεν ἡ ψυχὴ μου πρὸς τὸν Θεὸν τὸν ἰσχυρὸν, τὸν ζῶντα», τὸ τριαδικὸν τῶν ὑποστάσεων ἐδειξε. Καὶ πάλιν ἐπανῆλθεν εἰς τὸ ἐνιαῖον
55 τῆς φύσεως· «πότε ἤξω καὶ ὀφθῆσομαι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ;».

4 Εἰ δέ τις εἴποι ὅτι πολλάκις καὶ ἐπὶ μιᾶς ὑποστάσεως λέγεται τὸ τρισόλβιος καὶ τριπόθητος καὶ τρισμακάριστος, γινωσκέτω ὅτι τὸ τρεῖς, ὅτε μὲν διὰ τῆς, εἰ, διφθόγγου γράφεται, τὸν τριαδικὸν ἀριθμὸν σημαίνει, ὅτε δὲ διὰ ψιλοῦ τοῦ ι, τάττεται
5 ἀντὶ τοῦ, πολλάκις, ὡς φαμέν τρεῖς ἄνθρωποι, καὶ «τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες, τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα καὶ τὸ πνεῦμα», καὶ τρεῖς διὰ τοῦ ἰῶτα ἐπιρρηματικῶς, ἀντὶ τοῦ, πολλάκις, ὡς φησὶν ὁ Ἀπόστολος, «περὶ τούτου τρεῖς τὸν Κύριον παρεκάλεσα», ἀντὶ τοῦ, πολλάκις. Ἰστέον δ' ὅτι καὶ ἐπὶ τοῦ τριαδικοῦ ἀριθμοῦ,
10 ὅταν ἐπιρρηματικῶς λέγηται, διὰ τοῦ ἰῶτα γράφεται. Οἶον ἄπαξ καὶ δις καὶ τρεῖς καὶ τετράκις, καὶ ἐν τῇ συνθέσει δέ, εἶτε

9. Α' Κορ. 8,6.

10. Ψαλμ. 41,2.

τὸν ὁποῖο προέρχονται τὰ πάντα, καὶ ἓνας Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, μέσω τοῦ ὁποῖου δημιουργοῦνται τὰ πάντα, καὶ ἓνα Πνεῦμα ἅγιο, μὲ τὸ ὁποῖο τελειοῦνται τὰ πάντα⁹, ἔτσι καὶ ἐδῶ.

Αὐτὸ τὸ διακήρυξε πρὶν καὶ ὁ Δαβὶδ λέγοντας: «ὅπως τρέχει τὸ ἐλάφι στὶς πηγές τῶν ὑδάτων, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ μου τρέχει μὲ πόθο σὲ σένα, Θεέ»¹⁰. Νὰ λοιπόν, ἀφοῦ ἀνάφερε γενικᾶ τὴ θεότητα, θέλοντας νὰ δηλώσει καὶ τίς ὑποστάσεις πρόσθεσε: «τρέχει ἡ ψυχὴ μου διψασμένη πρὸς τὸ Θεὸ τὸν ἰσχυρὸ καὶ δυνατὸ»¹¹, γιὰ αὐτὸς ποὺ ζεῖ πάντοτε, εἶναι ἀθάνατος. Λέγοντας λοιπόν, «τρέχει μὲ πόθο ἡ ψυχὴ μου πρὸς σέ, Θεέ», δήλωσε τὴ μία θεότητα, ἔπειτα λέγοντας, «τρέχει διψασμένη ἡ ψυχὴ μου πρὸς τὸ Θεό, τὸν ἰσχυρὸ καὶ ζωντανό», ἔδειξε τίς τρεῖς ὑποστάσεις του. Καὶ πάλι ξαναγύρισε στὸ ἐνιαῖο τῆς θείας φύσεως: «πότε θὰ ἔρθω καὶ θὰ ἐμφανισθῶ μπροστὰ στὸ Θεό»¹².

- 4 Ἐὰν ὁμως κάποιος προβάλλει τὸν ἰσχυρισμὸ καὶ πεῖ ὅτι πολλὰς φορές καὶ σὲ μιὰ ὑπόσταση λέγεται τὸ τρισευτυχισμένος καὶ τριπόθητος καὶ τρισμακάριστος, ὡς γνωρίζει ὅτι ἡ λέξις 'τρεῖς', ὅταν γράφεται μὲ τὴ δίφθογγο εἰ, σημαίνει τὸν τριπλὸ ἀριθμὸ, ἐνῶ ὅταν γράφεται ἀπλῶς μὲ τὸ ι, μπαίνει ἀντὶ τοῦ 'πολλὰς φορές', ὅπως λέμε 'τρεῖς' ἄνθρωποι καὶ «τρεῖς εἶναι οἱ μάρτυρες, τὸ νερό, τὸ αἷμα καὶ τὸ Πνεῦμα»¹³, καὶ 'τρὶς' μὲ γιώτα ὡς ἐπίρρημα, ἀντὶ τοῦ 'πολλὰς φορές', ὅπως λέει ὁ ἀπόστολος: «γὶ' αὐτὸ παρακάλεσα τρὶς τὸν Κύριον»¹⁴, ἀντὶ τοῦ 'πολλὰς φορές'. Πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι καὶ στὸν τριπλὸ ἀριθμὸ, ὅταν λέγεται ἐπίρρηματικά, γράφεται μὲ γιώτα. Ὅπως δηλαδὴ μία φορά, καὶ 'δὶς' καὶ 'τρὶς' καὶ 'τετράκις', ἀλλὰ καὶ σύνθετο, εἴτε τὸν τριπλὸ ἀριθμὸ

11. Ψαλμ. 41,3.

12. Ψαλμ. 41,3.

13. Α'. Ἰω. 5,7.

14. Β' Κορ. 12,8.

τὸν τριαδικόν, εἴτε τὸν πολλὰ ἀριθμὸν σημαίνει, διὰ τὸ ἰῶτα γράφεται. Τριώνυμος γὰρ ὁ τρία ὀνόματα ἔχων, καὶ τριπόθητος ὁ πολυπόθητος, τρισμακάριστος ὁ πολλάκις μακαριστός, τρισ-
 15 ὄλβιος, ὁ πολλάκις δλβιος.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐφ' ἑνὸς προσώπου, πολυποθήτου καὶ πολυολβίου καὶ πολυμάκαρος χώραν ἔχει. Τὸ δὲ σημαντικὸν τοῦ τριαδικοῦ ἀριθμοῦ οὐ δυνατόν, εἰ μὴ ἐπ' αὐτοῦ κυρίως τοῦ ἀριθμοῦ λεχθῆναι οἶον, ἀδύνατον μὴ δύο ὀνόματα ἔχοντα,
 20 «διώνυμον» εἰπεῖν, καὶ τὸν τρεῖς χροιάς μὴ ἔχοντα, «τρίχροον». Ὅταν οὖν λέγωμεν «τριώνυμον», δηλοῦμεν, τρία μόνον ἔχειν ὀνόματα ὃν τριώνυμον προσαγορευόμεν. Ἐὰν δὲ εἴπωμεν τρισάγιον, ἐπὶ μὲν τῆς ἀγίας Τριάδος χώραν ἔχει. Τρεῖς γὰρ μόνας ὑποστάσεις ἔχουσα, ἐκάστης ἀγίας οὔσης καὶ ὕμνουμένης, οἰ-
 25 κείως ἂν λεχθεῖη «τρισάγιος». Εἰ δὲ ἐπὶ μιᾶς ὑποστάσεως ρηθεῖη, ὑποτοπάσει τις, ἢ ὡς τρεῖς ἀγίας οὐσίας ἢ τρεῖς ἀγίας ὑποστάσεις κέκτηται, ὧν ἑκάτερον ἀθέμιτόν τε καὶ ἀσεβες ἐπὶ μιᾶς τῶν τῆς θεότητος εἰπεῖν ὑποστάσεων. Καὶ τοῦτο δὲ φαί-
 30 θεότητος ὑποστάσεων ἄτοπον μὲ τῶν τῆς θειότητος ὑποστάσεων ἀνατιθέναι. Εἰ μὲν γὰρ τοῦ κοινοῦ τῆς οὐσίας εἶη σημαντικός, ἐλέγετο ἂν ἐφ' ἑκάστης τῶν ὑποστάσεων. Σημαντικὸν δὲ ὄντα τοῦ ἀριθμοῦ τῶν τριῶν ὑποστάσεων, οὐκ εὐκαιρον ἐπὶ μιᾶς αὐτὸν λέγειν, ἵνα μὴ ἐννάγιον τὴν ἀγίαν Τριάδα ἀποφηνώ-

σημαίνει, είτε πολλά, γράφεται μὲ γιῶτα. Γιατὶ 'τριώνυμος' λέγεται αὐτὸς ποὺ ἔχει τρία ὀνόματα, 'τριπόθητος' ὁ πολυπόθητος, 'τρισμακάριστος', αὐτὸς ποὺ εἶναι πολλές φορές μακάριος, καὶ 'τρισόλβιος', αὐτὸς ποὺ εἶναι πολλές φορές εὐτυχισμένος.

Καὶ αὐτὰ βέβαια ἔχουν θέση σὲ ἓνα πρόσωπο πολυπόθητο καὶ πολυευτυχισμένο καὶ πολυμακάριστο. Ἡ σημασία ὁμως τοῦ τριπλοῦ ἀριθμοῦ δὲν μπορεῖ παρά μόνο γι' αὐτὸ τὸν ἀριθμὸ κυρίως νὰ λεχθεῖ. "Ὅπως· εἶναι ἀδύνατο νὰ ποῦμε κάποιον διώνυμο, ἐάν δὲν ἔχει δύο ὀνόματα, καὶ αὐτὸν ποὺ δὲν ἔχει τρία χρώματα, νὰ τὸν ποῦμε τρίχρωμο. "Ὅταν λοιπὸν λέμε κάποιον τριώνυμο, δηλώνουμε ὅτι αὐτὸς ποὺ τὸν λέμε τριώνυμο ἔχει τρία ὀνόματα. "Ὅταν πάλι λέμε τρισάγιος, ὁ χαρακτηρισμὸς αὐτὸς ἔχει θέση στὴν ἀγία Τριάδα, διότι ἀφοῦ ἔχει μόνο τρεῖς ὑποστάσεις, ἢ κάθε μία ἀπὸ τίς ὁποῖες εἶναι καὶ ὑμνεῖται ὡς ἀγία, ταιριάζει νὰ λέγεται τρισάγια. Ἐάν ὁμως λεχθεῖ σὲ μία ὑπόσταση, θὰ ὑποθέσει κανεὶς ὅτι ἔχει ἢ τρεῖς ἅγιες οὐσίες ἢ τρεῖς ἅγιες ὑποστάσεις, τὰ ὁποῖα καὶ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο εἶναι ἀθέμιτο καὶ ἀσεβὲς νὰ λεχθοῦν γιὰ μία ὑπόσταση τῆς θεότητος. Καὶ θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε αὐτό, ἐπειδὴ ὁ Τρισάγιος ὕμνος εἶναι δηλωτικὸς τῶν τριῶν ὑποστάσεων τῆς θεότητος, εἶναι ἄτοπο νὰ τὸν ἀποδίδουμε σὲ μία ἀπὸ τίς ὑποστάσεις τῆς θεότητος. Γιατὶ, ἐάν ἦταν δηλωτικὸς τοῦ κοινοῦ γνωρίσματος τῆς οὐσίας, θὰ μπορούσε νὰ λεχθεῖ σὲ κάθε μιὰ ὑπόσταση, ἐπειδὴ ὁμως φανερώνει τὸν ἀριθμὸ τῶν τριῶν ὑποστάσεων, δὲν εἶναι σωστὸ νὰ τὸν ἀποδίδουμε σὲ μία, γιὰ νὰ μὴ διακηρύτουμε ἔτσι τὴν ἀγία Τριάδα ἐννάγια¹⁵. Γιατὶ ὁ ἀριθμὸς τρία,

15. Δηλαδή ἐννέα φορές ἀγία.

35 μεθα. Ὁ γὰρ τρὶς ἀριθμὸς ἐφ' ἑαυτὸν πολυπλασιαζόμενος, τὸν ἑννέα ἀπογεννᾶν ἀριθμὸν πέφυκεν.

5 Εἶπομεν, ὡς ὁ δύο κεκτημένος ὀνόματα, διώνυμος λέγεται, καὶ τριώνυμός ἐστὶν ὁ τρία ἔχων ὀνόματα, καὶ οὔτε πλείονα, οὔτε ἐλάττονα. Τί οὖν τρίτον μόνον ἅγιος ὁ Πατὴρ ἢ ὁ Υἱὸς ἢ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἢ τρισυπόστατος ὁ Πατὴρ μόνος ἢ ὁ Υἱὸς
5 μόνος ἢ μόνον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἢν' ἕκαστος λεχθεῖη τρισά-
γιος; Μὴ γένοιτο. Ἀλλὰ καὶ ἀπειράκις ἀπείρως. Ἡ δ' ἀγία θεό-
της, ὡς τρεῖς μόνας ὑποστάσεις ἔχουσα ἀγίας, εἰκότως ἂν
ρηθεῖη τρισάγιος. Ὡστε οὐκ ἐπὶ μιᾶς τῶν ὑποστάσεων χρῆ
λέγειν τὸν Τρισάγιον ὕμνον, ἐνδεικτικὸν ὑπάρχοντα τῶν τριῶν
10 τῆς θεότητος ὑποστάσεων. Ὡρισμένον γὰρ ἀριθμὸν οὐκ ἐστὶν
εἰπεῖν ἐπὶ τῆς ἀορίστου θεότητος, εἰ μὴ μονάδα μὲν οὐσίας,
Τριάδα δὲ ὑποστάσεων. Εἰ γάρ τις ἡμᾶς ἔροιτο, ἀνθ' ὅτου βα-
πτίζοντες, τρίτον ποιούμεθα τὴν κατάδυσιν, τί ἂν ἄλλο φαίημεν,
ἢ ὅτι καθ' ἑκάστην τῶν τῆς θεότητος ὑποστάσεων, μίαν κατὰ-
15 δυσιν, καὶ τρεῖς διὰ τὸ τρισὸν τῶν ὑποστάσεων, καὶ οὐ τρεῖς
καταδύσεις καθ' ἑκάστην τῶν ὑποστάσεων; Ἦ οὕτω γε, ἑννέα
τὰς καταδύσεις ἐποιούμεθα, ὅπερ ἀθέμιτον. Διὸ καθ' ἑκάστην
τῶν καταδύσεων, τὸ ὄνομα μιᾶς τῶν τριῶν ὑποστάσεων ἐπιλέ-
γομεν.

20 Οὕτω καὶ ἐὰν ἐρωτώμεθα, τίνος χάριν τρὶς τό, «ἅγιος»,
λέγεται, ἀλ' οὐ δις ἢ τετράκις; διὰ τὴν τρισυπόστατον θεότητα
ἀληθεύοντες φαίημεν. Πῶς οὖν τὸν Τρισάγιον ὕμνον ἐπὶ μιᾶς
τῶν ὑποστάσεων εἶπομεν; Ψεύστας γὰρ ἑαυτοὺς καὶ παραβά-
τας τῶν ἡμετέρων συνιστάνομεν λόγων. Ἐκάστη τῶν τῆς θεό-
25 τητος ὑποστάσεων, ὡς φησὶν ὁ θεῖος Βασίλειος, μοναδικῶς
ἑξαγγέλλεται. Εἷς Πατὴρ ὁ Πατὴρ καὶ εἷς Ἄγιος, ὅτι μία ὑπό-

πολλαπλασιαζόμενος με τὸν ἑαυτὸ του, δίνει τὸν ἀριθμὸ ἑννέα.

- 5 Εἶπαμε ὅτι ἐκεῖνος ποὺ ἔχει δύο ὀνόματα λέγεται διώνυμος, καὶ τριώνυμος εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἔχει τρία ὀνόματα, καὶ οὔτε περισσότερα οὔτε λιγότερα. Τί λοιπόν, εἶναι τρεῖς φορές μόνο ἅγιος ὁ Πατέρας, ἢ ὁ Υἱός, ἢ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ἢ τρισυπόστατος εἶναι μόνο ὁ Πατέρας, ἢ μόνο ὁ Υἱός, ἢ μόνο τὸ ἅγιο Πνεῦμα, γιὰ νὰ ὀνομάζεται ὁ καθένας τρισάγιος; Μὴ γένοιτο. Ἄλλ' εἶναι ἀπείρως περισσότερο. Ἐνῶ ἡ ἅγια θεότητα, ἐπειδὴ ἔχει τρεῖς μόνο ὑποστάσεις, πολὺ εὐλογα μπορεῖ νὰ ὀνομασθεῖ τρισάγια. Ἐπομένως δὲν πρέπει νὰ ἀποδίδουμε σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς ὑποστάσεις τὸν Τρισάγιο ὕμνο, γιὰτὶ φανερώνει τὶς τρεῖς ὑποστάσεις τῆς θεότητας. Γιατὶ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ χρησιμοποιοῦμε ὀρισμένο ἀριθμὸ γιὰ τὴν ἀόριστη θεότητα, παρὰ μόνο τὴ μονάδα τῆς οὐσίας τῆς καὶ τὴν τριάδα τῶν ὑποστάσεών τῆς. Γιατὶ, ἐὰν κάποιος μᾶς ἐρωτήσει, γιὰτὶ ὅταν βαπτίζουμε κάνουμε τρεῖς φορές τὴν κατάδυση, τί ἄλλο θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε ἀπὸ τὸ ὅτι κάνουμε μιὰ κατάδυση γιὰ κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς ὑποστάσεις τῆς θεότητας, καὶ τρεῖς ἐπειδὴ τρεῖς εἶναι οἱ ὑποστάσεις, καὶ ὅτι δὲν κάνουμε τρεῖς καταδύσεις γιὰ κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς ὑποστάσεις; Γιατὶ ἔτσι θὰ κάναμε ἑννέα καταδύσεις, πρᾶγμα ποὺ εἶναι ἀθέμιτο. Γι' αὐτὸ καὶ σὲ κάθε κατάδυση ἀναφέρουμε τὸ ὄνομα τῆς μιᾶς ἀπὸ τὶς τρεῖς ὑποστάσεις.

Ἔτσι καὶ ὅταν μᾶς ἐρωτοῦν, γιὰτὶ τὸ «ἅγιος» λέγεται τρεῖς φορές καὶ ὄχι δύο ἢ τέσσερις; θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε, λέγοντας τὴν ἀλήθεια, ὅτι λέγεται γιὰ τὴν τρισυπόστατη θεότητα. Πῶς λοιπόν θὰ μπορούσαμε ν' ἀποδώσουμε τὸν Τρισάγιο ὕμνο σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς ὑποστάσεις; Διότι θὰ παρουσιάσαμε ἔτσι τοὺς ἑαυτοὺς μας ψεῦτες καὶ παρ' ἑβάντες τῶν λόγων μας. Ἡ κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς ὑποστάσεις τῆς θεότητας, ὅπως λέει ὁ θεῖος Βασίλειος, ὀνομάζεται μοναδικῶς. Ἕνας Πατέρας ὁ Πατέρας, καὶ ἕνας ἅγιος, διότι εἶναι μιὰ ὑπόστα-

στασις, μία τρισάγιος φύσις ἢ θεότης, ὅτι τρεῖς ὑποστάσεις· οὐ τρισάγιος ὁ Πατήρ, ὅτι μία ὑπόστασις· οὐ τρισάγιος ὁ Υἱός, ὅτι μία ὑπόστασις· οὐ τρισάγιον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ὅτι μία ὑπόστασις· τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ πανάγιον, σύμπας ὁ τῶν θεοφόρων καὶ θεοπνεύστων Πατέρων χορὸς ἀεὶ σὺν ἀναπνοῇ πάσῃ συνεξεφώνει.

Τρισάγιον δὲ τοῦτο, οὕτω καὶ νῦν ἐν τινι λόγῳ τῶν ἱερῶν Πατέρων εὐρήκαμεν. Τοῦ Κναφέως τοῦτο τὸ λήρημα, ἐξ ἀπονοίας, ὅτι πλείστης τολμήσαντος γυμνῆ, τὸ δὴ λεγόμενον, κεφαλῆ, ὃ τῶν ἀκολάστων γυναιῶν δεικνύει τὸ ἀναιδές· ὡς σοφωτέρου δὴθεν τῶν Σεραφίμ καὶ ὑψηλοτέρου τὴν μύησιν, οἶόν τι ἀφιλοκάλητον ὕφασμα κναφεῦσαι τὸν Τρισάγιον ὕμνον. Εἰ γὰρ εἰς τὸν Υἱὸν μόνον τὸν Τρισάγιον φήσομεν ὕμνον, λέλυται τὸ ἀμφίβολον ἀνευδιάστως καὶ ἡμεῖς Μαρωνίσομεν, προσθέμενοι τῷ Τρισαγίῳ τὴν σταύρωσιν. Ἄλλα μὴ γένοιτο διὰ χειλέων τοῦτο ἄγειν, ἰλέω τυχόντι Θεῷ, θάνατος αἰρετώτερος. Ἄρον ἀπ' ἐμοῦ τὸν θάνατον τοῦτον, θάνατος ἐν τούτῳ τῷ λέβητι.

6 Εἰ δέ τις ἐρεῖ, Πολλῶν λεγόντων ἀκήκοα· ὅτι τίνος ἕνεκα, «Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι» λέγοντες, ἐπιλέγομεν πολλάκις, τῷ σταυρωθέντι βουλήσει καὶ ἐκ νεκρῶν ἀναστάντι, ἢ τοιοῦτότροπον ἕτερον· τὸ Τρισάγιον λέγοντες, μὴ ἐπενέγκωμεν τό, «ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς»; φήσωμεν πρὸς αὐτόν· ὅτι τὰ ἔθνη καὶ αἱ παραδόσεις τῆς Ἐκκλησίας κρατεῖτωσαν. «Μὴ μέταιρε» γάρ, φησὶν, «δρια αἰώνια, ἃ ἔθεντο οἱ πατέρες σου». Καί, «πᾶν τὸ ἀρχαιότητι διαφέρον, αἰδέσιμον», ὁ μέγας

16. Μικροὶ κοινότητα στὸ ὄρος τοῦ Λιβάνου γύρω ἀπὸ τὸ μοναστήρι τοῦ ἁγίου Μάρωνα (βλ. καὶ σελ 37 τοῦ παρόντος τόμου, ὑπόσημ. 21.).

ση, μία τρισάγια φύση ἢ θεότητα, διότι εἶναι τρεῖς ὑποστάσεις· δὲν εἶναι τρισάγιος ὁ Πατέρας, διότι εἶναι μία ὑπόσταση· οὔτε τρισάγιος ὁ Υἱός, διότι εἶναι μία ὑπόσταση· οὔτε τρισάγιο τὸ ἅγιο Πνεῦμα, διότι εἶναι μία ὑπόσταση· αὐτὰ φώναζε τὸ ἅγιο καὶ πανάγιο Πνεῦμα, αὐτὰ καὶ ὄλη ἡ χορεία τῶν θεοφόρων καὶ θεοπνεύστων Πατέρων πάντοτε καὶ με ὄλη τῆ δύναμη τῆς φωνῆς τους.

Ὅμως τὸ Τρισάγιο αὐτό, οὔτε καὶ τώρα τὸ βρήκαμε σὲ κανένα λόγο τῶν ἱερῶν Πατέρων. Τὸ παραλήρημα αὐτὸ ὀφείλεται στὴν ἀνοησία τοῦ Κναφέα, ποὺ ἀποθρασύνθηκε πολὺ καὶ με γυμνὸ κεφάλι, ὅπως λέγεται, ποὺ εἶναι δεῖγμα τῆς ἀναίδειας τῶν ἀκολάστων γυναικῶν, καὶ νομίζοντας ὅτι εἶναι σοφότερος ἀπὸ τὰ Σεραφίμ καὶ ἀνώτερος στὴ γνώση, ἐπιχείρησε νὰ βᾶσει τὸν Τρισάγιο ὕμνο, σὰν νὰ ἦταν κανένα ἀκαλαίσθητο ὕφασμα. Γιατί, ἐὰν ἀποδώσουμε μόνο στὸν Υἱὸ τὸν Τρισάγιο ὕμνο, λύνεται χωρὶς ἐνδοιασμὸ ἡ ἀμφιβολία καὶ ἐμεῖς γινόμαστε Μαρωνίτες¹⁶, προσθέτοντας στὸν Τρισάγιο τὴν σταύρωση. Ἀλλὰ εἶθε νὰ μὴ συμβεῖ, σὲ μένα ποὺ βρῆκα συγχώρηση ἀπὸ τὸ Θεό, νὰ τὸ προφέρω αὐτὸ με τὰ χεῖλη μου· εἶναι προτιμότερος ὁ θάνατος. Μακριὰ ἀπὸ μένα ὁ θάνατος αὐτός, ποὺ εἶναι θάνατος μέσα σ' αὐτὸν τὸ λέβητα.

- 6 Ἐὰν ὁμοῦ κάποιος ἐρωτήσῃ, Ἔκουσα πολλοὺς νὰ λένε, ἀφοῦ ὅταν λέμε «δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι» προσθέτουμε πολλές φορές, «εἰς αὐτὸν ποὺ σταυρώθηκε θεληματικὰ καὶ ἀναστήθηκε ἀπὸ τοὺς νεκροῦς», ἢ κάτι ἄλλο ἀνάλογο, γιατί ὅταν λέμε τὸ Τρισάγιο νὰ μὴ προσθέτουμε τὸ, «αὐτὸς ποὺ σταυρώθηκε γιὰ μᾶς», θὰ τοῦ ποῦμε· ἄς ὑπερισχύουν τὰ ἔθιμα καὶ οἱ παραδόσεις τῆς Ἐκκλησίας. Διότι λέει, «μὴ μετατοπίζεις σύνορα αἰώνια, ποὺ τὰ τί ποθέτησαν οἱ πατέρες σου»¹⁷, καὶ «ὁ,τι ἀνάγει τὴν ἀρχὴν τοῦ στὴν ἀρ-

17. Παροιμ. 22,28.

Βασίλειος ἀπεφώνητο. Τῇ οὖν Ἐκκλησίᾳ ἔθος ἐστὶν ἀνωθεν
 10 παραδεδομένον, εἰς ρητοῦ τάξιν λέγεσθαι τὸ «Δόξα Πατρὶ, καὶ
 Υἱῷ, καὶ ἀγίῳ Πνεύματι». Ὡσπερ οὖν ρητὸν λέγοντες, ψαλμοῦ
 τυχὸν ἢ ᾠδῆς, ἐπιλέγομεν πολλάκις τροπάριον ἢ μελωδῆμα, μὴ
 τῆς τοῦ ρητοῦ διανοίας ἐχόμενον, οὕτως δταν ἐν ρητοῦ τάξει,
 εἰς τὸ «Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἀγίῳ Πνεύματι», λέγομεν, ἐπι-
 15 λέγομεν τροπάριον ἀρμόζον τῷ Υἱῷ μόνῳ, μὴ ἐχόμενον τῆς
 διανοίας ἢ τῆς συντάξεως τοῦ, «Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἀγίῳ
 Πνεύματι». Καὶ γὰρ τὸ μὲν, «Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἀγίῳ
 Πνεύματι», πρὸς δοτικὴν εἴρηται, τὸ δὲ μελωδῆμα πολλάκις
 πρὸς γενικὴν ἢ αἰτιατικὴν ἢ εὐθειᾶν ἢ κλητικὴν. Κάντεῦθεν
 20 δῆλον, ὡς οὐ τῆς ἐννοίας ἔχεται τὸ μελωδῆμα τοῦ «Δόξα Πα-
 τρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἀγίῳ Πνεύματι».

Οὕτως ἐν ρητοῦ τάξει φαμέν οὐδαμῶς τὸν σταυρόν, ἢ τι
 τῶν ἀφοριστικῶν τῆς τοῦ Πατρὸς μόνης ἢ τοῦ Υἱοῦ ἢ τοῦ ἀγίου
 Πνεύματος ὑποστάσεως ἐπιλέγομεν· «Ἅγιος ὁ Θεὸς ὁ Πατήρ,
 25 ἅγιος ἰσχυρὸς ὁ Υἱός, ὁ σαρκωθεὶς σαρκὶ καὶ ἀναστάς, ἅγιος
 ἀθάνατος, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον». Τὰς ὑποστάσεις εἰπῶν καὶ ἓνα
 Θεὸν εἶναι τὰς τρεῖς ὑποστάσεις δεῖξαι βουλόμενος, συνάπτω
 καὶ λέγω· «ἐλέησον ἡμᾶς», ὡς φησιν ὁ Θεὸς νομοθετῶν τῷ
 Μωσῆ· «Κύριος, ὁ Θεὸς σου, Κύριος εἷς ἐστι»· καὶ τὰ Σεραφίμ,
 30 «ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, Κύριος Σαβαώθ». Θεὸς ὁ Πατήρ, Θεὸς ὁ
 Υἱός, Θεὸς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλ', Εἷς Θεός, ἐφησαν οἱ θεη-
 γόροι Πατέρες. Καὶ ἅγιος ὁ Πατήρ, καὶ ἅγιος ὁ Υἱός, καὶ ἅγιον
 τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλ' εἷς τὰ τρία ἅγιος. Καὶ Κύριος, καὶ Κύ-
 ριος, καὶ Κύριος, ἀλλ' εἷς δὲ Κύριος. Θεὸς δὲ καὶ Θεὸς καὶ

χαιότητα εἶναι σεβαστό»¹⁸, εἶπε ὁ μέγας Βασίλειος. Στὴν Ἐκκλησία λοιπὸν ὑπάρχει συνήθεια, πού εἶναι πολὺ παλιὰ, νὰ λέγεται σὰν ρητὸ τό, «Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἀγίῳ Πνεύματι». Ὅπως λοιπὸν, δταν ἀπαγγέλλουμε ἓνα ρητὸ κάποιου ψαλμοῦ ἢ ᾠδῆς, προσθέτουμε πολλὰς φορὰς καὶ ἓνα τροπάριο ἢ ἄσμα, πού δὲν συνδέεται ἄμεσα πρὸς τὸ νόημα τοῦ στίχου, ἔτσι καὶ δταν ἀπαγγέλλουμε ὑπὸ μορφῇ ρητοῦ τό, «Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἀγίῳ Πνεύματι», προσθέτουμε κάποιον τροπάριον πού ταιριαίνει μόνον στὸν Υἱό, τὸ ὁποῖο ὁμως δὲν συνδέεται ἄμεσα μὲ τὸ νόημα ἢ τὴ σύνταξιν τοῦ, «Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἀγίῳ Πνεύματι». Καὶ πράγματι, τὸ «Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἀγίῳ Πνεύματι» λέγεται σὲ δοτικῇ πτώσει, ἐνῶ τὸ ἄσμα πολλὰς φορὰς σὲ γενικῇ ἢ αἰτιατικῇ ἢ ὀνομαστικῇ ἢ κλητικῇ. Ἀπὸ αὐτὸ γίνεται φανερὸν ὅτι τὸ ἄσμα δὲ συνδέεται ἄμεσα μὲ τὸ νόημα τοῦ «Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἀγίῳ Πνεύματι».

Ἔτσι στὴ θέσιν ρητοῦ δὲν ἀναφέρουμε ποτὲ τὸν σταυρὸν ἢ κάποιον ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ὑποστάσεως μόνου τοῦ Πατρὸς, ἢ τοῦ Υἱοῦ, ἢ τοῦ ἀγίου Πνεύματος· «ἅγιος ὁ Θεὸς ὁ Πατέρας, ἅγιος ἰσχυρὸς ὁ Υἱός, ὁ ὁποῖος σταυρώθηκε κατὰ σάρκα καὶ ἀναστήθηκε, ἅγιος ἀθάνατος, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον». Ὅταν ἀναφέρω τίς ὑποστάσεις καὶ θέλω νὰ δείξω ὅτι οἱ τρεῖς ὑποστάσεις εἶναι ἓνας Θεός, συμπληρώνω λέγοντας· «ἐλέησον ἡμᾶς», ὅπως λέει ὁ Θεὸς στὸ Μωϋσῆ νομοθετώντας· «ὁ Κύριος ὁ Θεός σου, ἓνας Κύριος εἶναι»¹⁹, καὶ τὰ Σεραφίμ, «ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, Κύριος Σαβαώθ». Θεὸς ὁ Πατέρας, Θεὸς ὁ Υἱός, Θεὸς τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἀλλὰ ἓνας Θεός, εἶπαν οἱ θεολόγοι Πατέρες. Καὶ ἅγιος ὁ Πατέρας, καὶ ἅγιος ὁ Υἱός, καὶ ἅγιον τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἀλλὰ τὰ τρία αὐτὰ ἅγιος εἶναι ἓνας. Καὶ Κύριος, καὶ Κύριος, καὶ Κύριος, ὁμως ἓνας Κύριος. Ἐνῶ Θεός καὶ Θεός καὶ Θεός Πατέρας,

18. Λόγος 1, *Περὶ νηστείας*.

19. Δευτ. 6,4.

35 Θεὸς Πατήρ, ἢ Θεὸς καὶ Θεὸς καὶ Θεὸς ὁ Υἱός, ἢ Θεὸς καὶ Θεὸς καὶ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἢ ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, ἢ Κύριος, Κύριος, Κύριος, ἐπὶ μιᾶς τῶν ὑποστάσεων, οὐδεὶς πού τῶν ἐγκρίτων Πατέρων ἡμῶν διηγόρευσεν. Ὡσπερ γὰρ τὴν Τριάδα ἀδύνατον λέγειν μίαν ὑπόστασιν, οὕτως οὐδεμίαν τῶν
40 ὑποστάσεων Τριάδα λέγειν ὄσιν.

Οὕτω καὶ ἐπὶ Πρόκλου τοῦ τρισμακαρίου ἐξ ἀποκαλύψεως θείας τὸν Τρισάγιον ὑμνησαν ὕμνον, «ἅγιος ὁ Θεός, ἅγιος ἰσχυρός, ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς», ὅτε τὸ παιδίον ἐκ μέσης τῆς πληθύος τῶν λιτανευόντων ἠρπάχθαι φασί, καὶ μεμυῆ-
45 σθαι τὸν ὕμνον, ἐν ἀέρι γενόμενον, ἐκ τινος ἀγγελικῆς δυνάμεως, καὶ μαρτυρίαν τῆς τοῦ ὕμνου θειότητος γεγενῆσθαι, τῆς ἐπαγωγῆς τὴν λῶφησιν. Οὕτω δὲ καὶ ὁ θεῖος βακχευόμενος Πνεύματι τῶν χλ' θεϊότατος θίασος ὕμνησε. Καὶ τίς ἢ καινὴ δι-
δαχὴ αὐτῆ ἢ νῦν κυκῶσα τὸν τοῦ Θεοῦ λεῶν καὶ ἀτάκτως δια-
50 ταράττουσα;

7 Ἄλλ' ἐρεῖ τις αὐθις τυχόν· Διὰ τί ὑπόστασιν, ὑπόστασιν καὶ ὑπόστασιν λέγοντες, τρεῖς ὑποστάσεις φαμέν, Θεὸν δὲ καὶ Θεὸν καὶ Θεὸν λέγοντες οὐ τρεῖς θεοὺς λέγομεν; Πρὸς ὅπερ ἀποκρινοῦμεθα, ὅτι τὰ μερικὰ οὐ κοινοποιοῦνται, τὰ δὲ κοινά, εἰ καὶ
5 ἐφ' ἐκάστου τῶν μερικῶν μετέχεται, ἀλλ' ἐνιαίως καὶ κοινῶς. Καὶ ἐκάστη μὲν ὑπόστασις ἰδιαζόντως θεωρεῖται, οὐκ ἔστιν δὲ αὐτῶν κοινὴ μία ὑπόστασις. Ἡ δὲ θεότης καὶ ὁ ἁγιασμός καὶ ἡ κυριότης, εἰ καὶ ὑφ' ἐκάστης τῶν ὑποστάσεων μετέχεται, ἀλλὰ κοινὴ τῶν τριῶν ἐστὶν ὑποστάσεων, μία τυγχάνουσα. Οὐ γὰρ
10 ἄλλη θεότης Πατρὸς καὶ ἄλλη Υἱοῦ καὶ ἄλλη ἀγίου Πνεύματος,

ἢ Θεὸς καὶ Θεὸς καὶ Θεὸς ὁ Υἱός, ἢ Θεὸς καὶ Θεὸς καὶ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιο, ἢ ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, ἢ Κύριος, Κύριος, Κύριος, γιὰ μιὰ ἀπὸ τὶς ὑποστάσεις κανένας πουθενὰ ἀπὸ τοὺς διακεκρμένους Πατέρες μας δὲν διακήρυξε. Γιατί, ὅπως εἶναι ἀδύνατο νὰ ποῦμε τὴν Τριάδα μιὰ ὑπόσταση, ἔτσι δὲν εἶναι σωστὸ νὰ λέμε Τριάδα καμμιά ἀπὸ τὶς ὑποστάσεις.

Ἔτσι καὶ στὴν περίπτωση τοῦ τρισμακάριστου Πρόκλου, ὕστερα ἀπὸ θεία ἀποκάλυψη ἔψαλαν τὸν Τρισάγιο ὕμνο, «ἅγιος ὁ Θεός, ἅγιος ἰσχυρός, ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς», ὅταν, ὅπως λένε, ἓνα παιδί ἀρπάχτηκε μέσα ἀπὸ τὸ πλῆθος πιστῶν ποὺ ἔκαναν λιτανεῖα καὶ διδάχτηκε τὸν ὕμνο, ἀφοῦ ἀνέβηκε στὸν ἀέρα, ἀπὸ κάποια ἀγγελικὴ δύναμη, καὶ ὅτι ἀπόδειξε τῆς θεϊκῆς προέλευσης τοῦ ὕμνου ἀποτελεῖ ἡ ἀποσιώπηση τῆς ἀπ' ἔξω εἰσαγωγῆς του. Ἔτσι ἄλλωστε τὸν ἔψαλε καὶ ἡ θεϊκὴ χορεία τῶν ἑξακοσίων τριάτα²⁰ Πατέρων, ἐμπνεόμενη ἀπὸ τὸ θεῖο Πνεῦμα. Ποιά λοιπὸν εἶναι αὐτὴ ἡ καινούργια διδασκαλία ποὺ συγκλονίζει τώρα τὸ λαὸ τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν διαταράσσει ἄτακτα;

- 7 Ἄλλὰ ἐνδέχεται πάλι κάποιος νὰ ἐρωτήσῃ: Γιατί, λέγοντας ὑπόσταση, ὑπόσταση καὶ ὑπόσταση, λέμε τρεῖς ὑποστάσεις, ἐνῶ λέγοντας Θεὸ καὶ Θεὸ καὶ Θεό, δὲν λέμε τρεῖς θεούς; Σ' αὐτὸ ἀπαντᾶμε ὅτι τὰ ἐπιμέρους γνωρίσματα δὲν γίνονται κοινά, ἐνῶ τὰ κοινὰ μετέχονται καὶ ἀπὸ τὸ κάθε ἐπιμέρους, ἀλλὰ κατὰ τρόπο ἐνιαῖο καὶ κοινό. Καὶ κάθε μιὰ ὑπόσταση ἐξετάζεται βέβαια χωριστά, δὲν εἶναι ὁμοῦς μιὰ κοινὴ ὑπόσταση αὐτῶν. Ἐνῶ ἡ θεότητα καὶ ὁ ἁγιασμός καὶ ἡ κυριότητα, ἂν καὶ μετέχεται καὶ ἀπὸ κάθε μιὰ ὑπόσταση, εἶναι ὡστόσο κοινὴ καὶ τῶν τριῶν ὑποστάσεων, ἐπειδὴ εἶναι μία. Γιατὶ δὲν εἶναι ἄλλη ἡ θεότητα τοῦ Πατέρα καὶ

20. Πρόκειται γιὰ τὴν Δ' Οἰκουμ. Σύνοδο, ποὺ συνήλθε στὴ Χαλκηδὸνα τὸ 451 καὶ καταδίκασε τοὺς μονοφυσίτες Εὐτυχή καὶ Διόσκουρο.

οὐδὲ ἁγιασμός ἢ κυριότης, ἀλλὰ μία καὶ ἡ αὐτὴ ὀλικῶς καὶ ἀδιαιρέτως ἐν ἐκάστη τῶν ὑποστάσεων οὕσα. Πᾶσα Πατρός, πᾶσα Υἱοῦ, πᾶσα ἁγίου Πνεύματος. Μία Πατρός καὶ μία Υἱοῦ καὶ μία ἁγίου Πνεύματος. Αἱ δὲ ὑποστάσεις οὐχ οὕτως, ἀλλ' 15 ἑτέρα Πατρός, ἑτέρα Υἱοῦ καὶ ἑτέρα ἁγίου Πνεύματος.

Ἐκάστη μὲν οὖν ὑπόστασις καθ' ἑαυτὴν Θεὸς καὶ ἅγιος καὶ Κύριος λέγεται, καὶ εἴ τι τοιοῦτον, ὅτε δὲ συναριθμοῦνται, οὐ τρεῖς θεοὶ ἢ ἅγιοι ἢ κύριοι λέγονται, ἀλλ' εἷς Θεὸς τὰ τρία, εἷς Κύριος, εἷς ἅγιος, ὅτι Θεὸς καὶ αὐτοῦ δυνάμεις, Λόγος καὶ 20 Πνεῦμα, εἷς Θεός, εἷς ἅγιος, εἷς Κύριος καὶ οὐ τρεῖς. Ἀλλὰ Θεὸς μὲν καὶ Θεὸς καὶ Θεός, διὰ τὸ τέλειος τῆς ἐκάστου ὑποστάσεως, καὶ ἅγιος καὶ ἅγιος καὶ ἅγιος καὶ Κύριος καὶ Κύριος καὶ Κύριος. Οὐ τρεῖς δὲ θεοὶ ἢ ἅγιοι ἢ Κύριοι. Διότι ὁ Λόγος καὶ τὸ Πνεῦμα δυνάμεις εἰσὶ τοῦ Πατρός, δυνάμεις δὲ ἐνυπό- 25 στατοι ἀχώριστοι τοῦ Πατρός, τοῦ ἐξ οὗ καὶ ἐν ᾧ εἰσὶ καὶ πρὸς ὃν ὡς αἴτιον ἀναφέρονται. Οὐτε γὰρ τόπων ἢ βουλήσει ἢ ἐνεργείᾳ ἢ ἰσχυί ἢ ἐξουσίᾳ χωρίζονται, ἢ τινι τῶν ὅσα ἐπὶ Θεοῦ λέγεται, εἰ μὴ μόνον ταῖς ὑποστάσεσι καὶ τοῖς χαρακτηριστικοῖς ἐκάστης ὑποστάσεως ἰδιώμασιν. Ἡμεῖς γὰρ γεννώμενοι, τεμνό- 30 μεθα διάμπαξ τῶν πατέρων καὶ χωριζόμεθα, καὶ τοῦτο δηλῶν ἔφησεν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος, «ἀφιέντες ἀφιέμενοι». Οὐ γὰρ δύναμις τοῦ πατρὸς ὁ υἱὸς ἐφ' ἡμῶν καθέστηκεν, οὐδὲ λόγος ἢ σοφία ἐπὶ δὲ Θεοῦ τὰ δύο συντρέχουσι, τὸ καὶ δυνάμεις εἶναι τοῦ Πατρός, τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα, ὡς Λόγον νοῦ καὶ τὸ Πνεῦμα, 35 καὶ ὑποστάσεις τελείας, ὅπερ πρέπον μόνῳ τῷ ὑπερουσίῳ Θεῷ.

ἄλλη τοῦ Υἱοῦ καὶ ἄλλη τοῦ ἁγίου Πνεύματος, οὔτε ὁ ἁγιασμός ἢ ἡ κυριότητα, ἀλλὰ εἶναι μία καὶ ἡ αὐτὴ ὀλικά καὶ ἀδιαίρετα, ἂν καὶ ὑπάρχει σὲ κάθε μία ἀπὸ τὶς ὑποστάσεις. Ὁλόκληρη ἡ θεότητα τοῦ Θεοῦ, ὀλόκληρη τοῦ Υἱοῦ, ὀλόκληρη τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Μία τοῦ Πατέρα καὶ μία τοῦ Υἱοῦ καὶ μία τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἐνῶ οἱ ὑποστάσεις δὲν εἶναι ἔτσι, ἀλλὰ ἄλλη εἶναι ἡ ὑπόστασις τοῦ Πατέρα, ἄλλη τοῦ Υἱοῦ καὶ ἄλλη τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Κάθε λοιπὸν ὑπόστασις λέγεται καὶ μόνη τῆς Θεὸς καὶ ἅγιος καὶ Κύριος καὶ ὅτι ἄλλο παρόμοιο, ὅταν ὁμοῦς συνυπολογίζονται, δὲν λέγονται τρεῖς θεοί, ἢ ἅγιοι, ἢ κύριοι, ἀλλὰ ἓνας Θεὸς καὶ τὰ τρία, ἓνας Κύριος, ἓνας Ἄγιος, διότι ὁ Θεὸς καὶ οἱ δυνάμεις του, Λόγος καὶ Πνεῦμα, εἶναι ἓνας Θεός, ἓνας Ἄγιος, ἓνας Κύριος καὶ ὄχι τρεῖς. Ἀλλὰ λέμε Θεὸς καὶ Θεὸς καὶ Θεός, ἐπειδὴ ἡ κάθε ὑπόστασις εἶναι τέλεια, καὶ ἅγιος καὶ ἅγιος καὶ ἅγιος, καὶ Κύριος καὶ Κύριος καὶ Κύριος. Ὅμως δὲν εἶναι τρεῖς θεοί, ἢ ἅγιοι, ἢ κύριοι. Διότι ὁ Λόγος καὶ τὸ Πνεῦμα εἶναι δυνάμεις τοῦ Πατέρα, ἀλλὰ δυνάμεις ἐνυπόστατες, ἀχώριστες ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἀπὸ τὸν ὁποῖο προέρχονται καὶ στὸν ὁποῖο βρίσκονται καὶ στὸν ὁποῖο ἀναφέρονται ὡς αἴτιο. Γιατὶ δὲν χωρίζονται οὔτε ὡς πρὸς τὸν τόπο, ἢ τὴ θέλησις, ἢ τὴν ἐνέργεια, ἢ τὴ δύναμη, ἢ τὴν ἐξουσία, ἢ ὡς πρὸς κάτι ἀπὸ αὐτὰ πὺ ἀποδίδονται στὸ Θεό, παρὰ μόνον ὡς πρὸς τὶς ὑποστάσεις καὶ τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα κάθε ὑπόστασις. Διότι ἐμεῖς ὅταν γεννιόμαστε, ἀποκοπτόμαστε γιὰ πάντα ἀπὸ τοὺς πατέρες μας καὶ χωριζόμαστε, καὶ αὐτὸ δηλώνοντάς το ὁ Θεολόγος Γρηγόριος εἶπε, 'χωρίζοντες χωριζόμενοι'. Διότι σὲ μᾶς ὁ υἱὸς δὲν γίνεται δύναμη τοῦ πατέρα, οὔτε λόγος, οὔτε σοφία. Στὸ Θεό ὁμοῦς τὰ δύο συμπύπτουν στὸ ὅτι εἶναι καὶ δυνάμεις τοῦ Πατέρα, ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα, ὅπως ὁ Λόγος καὶ τὸ Πνεῦμα εἶναι δυνάμεις τοῦ νοῦ, καὶ εἶναι ὑποστάσεις τέλειες, πᾶγμα πὺ ταιριάζει μόνον στὸν ὑπερούσιον Θεό. Ἐνῶ ἐμεῖς καὶ ὡς πρὸς τὴ γνώμη ἀποχωριζόμαστε ἀπὸ τοὺς

Ἡμεῖς δὲ καὶ γνώμη τεμνόμεθα καὶ δυνάμει καὶ τόπῳ. Διὸ καὶ ἄνθρωποι, οὐκ ἄνθρωπος ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα λεγόμεθα. Ἐπὶ δὲ Θεοῦ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ καθὼς προειρήκαμεν.

Ἄλλ' ἄγε καὶ δὴ καὶ ἡς προφέρουσι χρήσεις ἐπισκεψόμε-
 40 θα καὶ τὴν ἀκριβῆ τούτων ἐξέτασιν ποιησόμεθα. Πατρικαὶ γὰρ
 αὐταὶ καὶ οὐδαμῶς ἀντεροῦμεν. Ἄλλὰ χρὴ συμφώνους καὶ μὴ
 ἀλλήλοις ἐναντίους, οὐδὲν δὲ ἑλαττον ἑαυτοῖς ἀντιλόγους καὶ
 μαχομένους ἀποδεικνύειν τοὺς ἁγίους Πατέρας καὶ διδασκά-
 λους, ὧν τὸ περὶ πίστεως φρόνημα ἐνιαῖον καὶ ἀπαράλλακτον
 45 ἔδειξεν ἢ μία τοῦ Πνεύματος δυνάμις τε καὶ ἑλλαμψις.

8 Ὁ μὲν οὖν ἐν μακαρίᾳ τῇ λῆξει Ἀθανάσιος ὁ θεσπέσιος ἐν
 τῷ Περὶ σαρκώσεως καὶ Τριάδος λόγῳ, τάδε φησί:

«Θεὸς οὖν ἐστὶν ὁ γεννηθεὶς καὶ γενόμενος ἄνθρωπος·
 καὶ ἡμεῖς φαμεν, ὅτι Θεός ἐστιν, ὅτι καθ' ἡμᾶς γενόμε-
 5 νος ἄνθρωπος, ἀλλ' οὐ θεὸς καὶ θεὸς καὶ θεός, ὁ εἷς τῆς
 Τριάδος, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Θεοῦ ἅγιος. Ἄλλ' οὐχ
 ἅγιος καὶ ἅγιος καὶ ἅγιος, οὐδὲ τρεῖς μόνον ἅγιος, ἀορι-
 στως, καὶ ἀπειράκις ἅγιος καὶ ὑπεράγιος».

Καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ λέγει:

10 «Εἶδομεν αὐτὸν, καὶ οὐκ εἶχεν εἶδος, οὐδὲ κάλλος. Ἦν
 γὰρ αὐτὸν πρὸ τούτου θεωρῆσας ἐν τῇ θεϊκῇ καὶ ἐν-
 δόξῳ μορφῇ καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρ-
 μένου, ὅτε τὰ Χερουβὶμ ἐδοξολόγουν αὐτὸν λέγοντα,
 'ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, Κύριος Σαβαώθ'. Καὶ μετὰ ταῦτα
 15 ὁρᾷ αὐτὸν μορφὴν δούλου λαβόντα καὶ ἐν ὁμοιώματι
 ἀνθρώπων γενόμενον».

Ταῦτα προφέρουσιν, ἃ καὶ ἡμεῖς ἀσπαζόμεθα. Ἄλλ' εἰπά-
 τωσαν· Μόνον εἶδον τὸν Υἱὸν καθήμενον ἐπὶ θρόνου ἢ τῷ Πα-
 τρι συνεδρεύοντα, μόνον δοξολογούμενον, ἢ σὺν τῷ Πατρὶ καὶ

πατέρες μας, και ὡς πρὸς τὴ δύναμη και ὡς πρὸς τὸν τόπο. Γι' αὐτὸ και λεγόμεστε ἄνθρωποι και ὄχι ἄνθρωπος ὁ τάδε και ὁ τάδε. Στὸ Θεὸ δμως δὲν γίνεται ἔτσι, ἀλλὰ ὅπως εἶπαμε παραπάνω.

Ἄλλὰ ἐμπρὸς λοιπὸν νὰ ἐξετάσουμε και τὶς μαρτυρίες ποὺ ἐπικαλοῦνται και νὰ διερευνήσουμε μὲ ἀκρίβεια αὐτὲς. Γιατὶ εἶναι πατερικὲς αὐτὲς και δὲ θὰ διαφωνήσουμε καθόλου. Ὅμως πρέπει νὰ ἀποδείξουμε ὅτι εἶναι σύμφωνοι και ὄχι ἐχθροὶ μεταξύ τους, και καθόλου κατώτεροι διαφωνοῦντες και μαχόμενοι οἱ ἅγιοι Πατέρες και Διδάσκαλοι, τῶν ὁποίων τὸ φρόνημα τῆς πίστεως τὸ ἀνέδειξε ἐνιαῖο και ἀπαράλλακτο ἢ μία δύναμη και ὁ φωτισμὸς τοῦ Πνεύματος.

- 8 Ὁ μακάριος λοιπὸν θεόπνευστος Ἀθανάσιος, στὸ λόγο του περὶ τῆς σαρκώσεως και τῆς Τριάδος λέει τὰ ἐξῆς: «Θεὸς λοιπὸν εἶναι αὐτὸς ποὺ γεννήθηκε και ἐγινε ἄνθρωπος. Και ἐμεῖς λέμε ὅτι εἶναι Θεός, αὐτὸς ποὺ ἐγινε ἄνθρωπος σὰν ἐμᾶς. Ἄλλὰ ὄχι Θεὸς και Θεὸς και Θεός, ὁ ἓνας τῆς Τριάδος, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ και Θεὸς ἅγιος, ὅπως και ὄχι ἅγιος και ἅγιος και ἅγιος, οὔτε τρεῖς μόνο φορές ἅγιος, ἀλλὰ ἀπεριόριστα και ἀπειρες φορές ἅγιος και ὑπεράγιος».

Και ἄλλοῦ πάλι λέει:

«Τὸν εἶδαμε και δὲν εἶχε μορφή οὔτε ὁμορφιά²¹. Διότι τὸν εἶχε δεῖ ὁ Ἡσαΐας πρὶν ἀπὸ αὐτὸ μὲ τὴ θεϊκὴ του ἐνδοξη μορφή νὰ κάθεται σὲ ψηλὸ και μεγαλοπρεπῆ θρόνο, τότε ποὺ τὰ Χερουβὶμ τὸν δοξολογοῦσαν λέγοντας: ἅγιος, ἅγιος, Κύριος Σαβαώθ²². Και ἔπειτα ἀπὸ αὐτὰ τὸν βλέπει νὰ παίρνει μορφή δούλου και νὰ γίνεται ὁμοιος μὲ τοὺς ἀνθρώπους».

Αὐτὰ λένε, ποὺ τὰ δεχόμεστε και ἐμεῖς. Ἄλλὰ ἅς μᾶς ποῦν μόνον τὸν εἶδαν τὸν Υἱὸ νὰ κάθεται στὸ θρόνο, ἢ νὰ κάθεται κοντὰ στὸν Πατέρα; Τὸν εἶδαν μόνον νὰ δοξολογεῖ-

21. Ἦσ. 53,2.

22. Ἦσ. 6,1.

20 Πνεύματι; Εἰ μὲν οὖν μόνον, εἰπάτωσαν τῷ Υἱῷ μόνῳ καὶ τὸν
 Τρισάγιον ὕμνον, εἰ δὲ σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Πνεύματι ἐπιγνώ-
 τωσαν τῆς τριάδος εἶναι ἀχώριστον, τὸν ἐμφαντικὸν τῶν τριῶν
 ὑποστάσεων καὶ τῆς μιᾶς οὐσίας καὶ κυριότητος αἴνον. Ἅγιος
 γάρ, ἅγιος, ἅγιος, ὑμνοῦντα τὰ Σεραφίμ, καὶ τῇ Τριάδι τὸν
 25 ὕμνον προσάγοντα, ὑμνοῦσιν τὸν Ἰησοῦν. Εἷς γὰρ τῆς Τριάδος
 ὁ Ἰησοῦς· οἱ δὲ τῷ Υἱῷ μόνῳ τὸν Τρισάγιον ἀνατιθέντες
 ὕμνον, ἀμέτοχον τοῦ ὕμνου τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα τιθέασι.
 Τὰ μὲν γὰρ κοινὰ συμπεριλαμβάνει τὰ μερικά· τὰ δὲ μερικά, τὰ
 καθόλου οὐκέτι. Ὁ μὲν γὰρ ἄνθρωπον εἰπών, πάντας τοὺς
 30 κατὰ μέρος ἐσήμανεν, ὁ δὲ Πέτρον εἰπών, αὐτὸν μόνον ὑπέφη-
 νεν, ἀφείς τὰς λοιπὰς ὑποστάσεις τῆς ἀνθρωπότητος.

9 Πάλιν προβάλλονται τοῦ ἁγίου Ἐπιφανίου, ἐκ τοῦ εἰς τὴν
 ἁγίαν Θεοτόκον λόγου·

«Ἡ μακαρία ἐν γυναιξίν, ἡ τὸν Λόγον ἐκ σοῦ σαρκω-
 θέντα τεκοῦσα, Λόγον τὸν τοῦ Πατρὸς Υἱόν, Λόγον
 5 τὸν προαιώνιον Θεόν, Λόγον τὸν ἀναρχον καὶ ἀίδιον,
 Λόγον τὸν ὁμοούσιον τῆς ἀχώριστου Τριάδος, Λόγον
 τὸν σὺν Πατρὶ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι προσκυνούμενον,
 Λόγον τὸν σύνθρονον τοῦ Πατρὸς, Λόγον τὸν ἐπὶ τῶν
 Χερουβὶμ καθήμενον, Λόγον, ὃν τετράμορφα ζῶα δο-
 10 ξολογοῦσι, λέγοντα, ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, Κύριος Σαβα-
 ῶθ· πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης σου».

Εἰ μὲν ἐτέρα ἡ δόξα αὐτοῦ παρὰ τὴν τοῦ Πατρὸς, μόνου

23. «Ζῶα» ποῦ εἶδε σὲ δραμά του ὁ προφήτης Ἰεζεκιήλ (1,6-10), τὸ καθέ-
 να ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἶχε τέσσερα πρόσωπα (ἐξ οὗ καὶ τετράμορφα), τὰ ὁποῖα ἐκεῖ
 ἀντιπροσωπεύουν τὶς οὐράνιες δυνάμεις, ἀλλὰ ἡ ἐκκλησιαστικὴ παράδοση τὰ
 εἶδε σὰν σύμβολα τῶν τεσσάρων Εὐαγγελιστῶν.

ται, ἢ μαζί με τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα; Ἐὰν λοιπὸν τὸν εἶδαν μόνον, ἄς ἀποδώσουν στὸν Υἱὸ μόνον καὶ τὸν Τρισάγιο ὕμνο. Ἐὰν ὁμοῦς τὸν εἶδαν μαζί με τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα, ἄς παραδεχθοῦν ὅτι εἶναι ἀχώριστος ὁ δηλωτικὸς ὕμνος τῶν τριῶν ὑποστάσεων τῆς μίας οὐσίας καὶ κυριότητος. Διότι ὅταν τὰ Σεραφίμ ψάλλουν τὸ «ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος» καὶ προσφέρουν τὸν ὕμνο στὴν Τριάδα, ὕμνουν τὸν Ἰησοῦ. Διότι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ἓνα πρόσωπο τῆς Τριάδος, καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἀποδίδουν τὸν Τρισάγιο ὕμνο μόνον στὸν Υἱό, κάνουν ἀμέτοχο τοῦ ὕμνου τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα. Καθόσον τὰ κοινὰ γνωρίσματα συμπεριλαμβάνουν τὰ μερικά, τὰ μερικὰ ὁμοῦς δὲν συμπεριλαμβάνουν τὰ κοινὰ. Γιατί αὐτὸς ποὺ λέει ἄνθρωπο, δηλώνει ὅλους τοὺς ἐπιμέρους ἀνθρώπους, αὐτὸς ὁμοῦς ποὺ λέει Πέτρο, μόνον αὐτὸν δηλώνει, ἀφήνοντας τίς λοιπὲς ὑποστάσεις τῆς ἀνθρωπότητος.

9 Προβάλλουν ἀκόμα καὶ χωρία τοῦ ἁγίου Ἐπιφανίου, ἀπὸ τὸ λόγο του στὴν ἁγία Θεοτόκο.

«Ἡ μακαρία μεταξύ τῶν γυναικῶν, ἡ ὁποία γέννησε τὸν Λόγο ποὺ σαρκώθηκε ἀπὸ σένα, Λόγο ποὺ εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Πατέρα, Λόγο ποὺ εἶναι προαιώνιος Θεός, Λόγο ποὺ εἶναι ἀναρχος καὶ αἰώνιος, Λόγο ποὺ εἶναι ὁμοούσιος τῆς ἀχώριστης Τριάδας, Λόγο ποὺ προσκυνεῖται μαζί με τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, Λόγο ποὺ κάθεται στὸ θρόνο μαζί με τὸν Πατέρα, Λόγο ποὺ κάθεται πάνω στὰ Χερουβίμ, Λόγο ποὺ τὰ τετράμορφα ζῶα²³ δοξολογοῦν λέγοντας, ‘ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, Κύριος Σαβαώθ· ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ εἶναι γεμάτα ἀπὸ τῆ δόξα σου’».

Ἐὰν λοιπὸν εἶναι ἄλλη ἡ δόξα αὐτοῦ ἀπὸ ἐκείνη τοῦ Πατέρα, τότε θὰ ποῦμε, ὅτι ὁ ὕμνος εἶναι μόνον αὐτοῦ, ἔαν ὁμοῦς

αὐτοῦ καὶ τὸν ὕμνον φήσομεν. Εἰ δὲ μία δοξολογία καὶ κοινὴ τῆς
 15 ἁγίας Τριάδος, εἷς καὶ κοινὸς καὶ ὁ ὕμνος. «Ἄγιος γάρ, ἅγιος,
 ἅγιος» λέγοντα, δοξολογοῦσι τὸν Υἱὸν, ἀλλ' οὐ τὸν Υἱὸν μόνον,
 ἀλλ' ὡς ἓνα τῆς ἁγίας Τριάδος, μέσον Πατρός τε καὶ Πνεύματος.

10 Εἶτα τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τό, Εὐλογημένος, οὗ ἡ ἀρχή,
 «Ἐκ τῶν θαυμάτων εἰς θαύματα».

«Σήμερον ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης ἐπὶ γῆς προφητικῶς
 δοξάζεται καὶ κοινωνοὺς τῆς ἐπουρανίου εὐωχίας
 5 τοὺς γηγενεῖς ἀναδείκνυσιν, ἵνα δείξῃ, ὅτι αὐτός ἐστι
 Κύριος ἀμφοτέρων, ὡς ἐκατέρωθεν συμφώνως ἀνυ-
 μνούμενος. Διὰ τοῦτο οἱ μὲν ἄνω τὴν ἐπὶ γῆς
 σωτηρίαν καταμηνύοντες ἔψαλλον, ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος,
 Κύριος Σαβαώθ· πλήρης πᾶσα ἡ γῆ τῆς δόξης
 10 αὐτοῦ, οἱ δὲ κάτω τῇ ἐπουρανίῳ εὐφροσύνη συμπα-
 νηγυρίζοντες ἐκραύγαζον, ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις,
 ὡσαννὰ τῷ Υἱῷ Δαβίδ'.

Καὶ τίς εἶποι εὐφρονῶν, τὸ Υἱὸν Δαβίδ κεχωρίσθαι τῆς τοῦ
 τρισαγίου ὑμνολογίας; Εἷς γὰρ τῆς ἁγίας Τριάδος συνδοξολο-
 15 γεῖται Πατρὶ καὶ Πνεύματι, ἀλλὰ οὐ τὸ Τρισάγιον εἰς αὐτὸν μό-
 νον ἀναφέρεται. Οὐ γὰρ «ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος», λέγοντα τὰ Σερα-
 φίμ, μόνον τὸν Πατέρα ἢ μόνον τὸν Υἱὸν ἢ μόνον τὸ Πνεῦμα τὸ
 ἅγιον ἐσήμανεν, ἀλλὰ τὴν τρισυπόστατον θεότητα, ὡς μίαν
 Τρισάγιον κυριότητα. Ὁ αὐτὸς τοίνυν ἄνω μετὰ Πατρός καὶ
 20 Πνεύματος ἐδοξολογεῖτο, τῶν Σεραφίμ αὐτόν, οὐ μόνον, ἀλλὰ
 σὺν τῷ Πατρὶ καὶ Πνεύματι, ὑμνούτων καὶ βοώντων, «ἅγιος,
 ἅγιος, ἅγιος». Αὐτὸς καὶ ἐπὶ τῆς γῆς ἀνυμνεῖται, «ὡσαννὰ ἐν

ἡ δοξολογία εἶναι μία καὶ κοινὴ στὴν ἁγία Τριάδα, ἕνας καὶ κοινὸς εἶναι καὶ ὁ ὕμνος. Λέγοντας λοιπὸν ἄγιος, ἅγιος, ἄγιος, δοξολογοῦν τὸν Υἱό, ὄχι ὁμῶς μόνο τὸν Υἱό, ἀλλὰ ὡς ἕναν ἀπὸ τὴν ἁγία Τριάδα, ἀνάμεσα στὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα.

- 10 Ἐπειτα καὶ τοῦ Χρυσοστόμου, ἀπὸ ὁμιλία του στὸ «Εὐλογημένος», τοῦ ὁποῖου ἡ ἀρχὴ εἶναι, Ἔκ τῶν θαυμάτων εἰς θαύματα’.

«Σήμερα ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξας πάνω στὴ γῆ προφητικὰ δοξάζεται καὶ κάνει κοινωνοὺς τοῦ ἐπουράνιου ξεφαντώματος τοὺς γήινους, γιὰ νὰ δείξει ὅτι αὐτὸς εἶναι Κύριος καὶ τῶν δύο, ἀφοῦ ἐξυμνεῖται ὁμόφωνα καὶ ἀπὸ τὶς δύο πλευρές. Γι’ αὐτὸ οἱ ἄγγελοι, φανερώνοντας τὸν ἐρχομὸ τῆς σωτηρίας στὴ γῆ, ἔψαλλαν, ἄγιος, ἅγιος, ἄγιος, Κύριος Σαβαώθ· ἡ γῆ εἶναι γεμάτη ἀπὸ τὴ δόξα του, ἐνῶ οἱ ἄνθρωποι, πανηγυρίζοντας μαζί τους στὴν ἐπουράνια εὐφροσύνη, φώναζαν· ὡσαννὰ στὸν Υἱὸ τοῦ Δαβὶδ²⁴».

Καὶ ποιὸς λογικὸς θὰ ἔλεγε ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Δαβὶδ εἶναι ἀποχωρισμένος ἀπὸ τὴν ὕμνολογία τοῦ τρισαγίου; Γιατί, ὄντας ἕνα πρόσωπο τῆς ἁγίας Τριάδος, δοξολογεῖται μαζί με τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα, ἀλλὰ τὸ Τρισάγιο δὲν ἀναφέρεται μόνο σ’ αὐτόν. Γιατὶ τὰ Σεραφίμ λέγοντας ἄγιος, ἅγιος, ἅγιος, δὲν φανέρωναν μόνο τὸν Πατέρα, ἢ μόνο τὸν Υἱό, ἢ μόνο τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ἀλλὰ τὴν τρισυπόστατη θεότητα, ὡς μία τρισάγια κυριότητα. Ὁ ἴδιος λοιπὸν ἐπάνω δοξολογοῦνταν μαζί με τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα, ἐνῶ τὰ Σεραφίμ τὸν ὕμνοῦσαν, ὄχι μόνον, ἀλλὰ μαζί με τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα, καὶ φώναζαν· ἄγιος, ἅγιος, ἅγιος. Ὁ ἴδιος ὕμνεῖται καὶ πάνω στὴ γῆ· «ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις, ὡσαν-

24. Ματθ. 21,9 καὶ 15.

τοῖς ὑψίστοις, ὡσανῶν τῷ Υἱῷ Δαβίδ», μονονουχὶ διὰ τοῦ ὕμνου μίαν τῶν τῆς θεότητος ὑψίστων, εἰ καὶ Υἱὸς Δαβίδ ἐχρη-
25 μάτισεν, ἀποδεικνύμενος ὑποστάσεων.

11 Εἰ δὲ καὶ λέγοι ὁ θεοφόρος πατὴρ ἡμῶν, ὅτι οἱ μὲν ἄνω τὴν ἐπὶ γῆς σωτηρίαν καταμηνύοντες ἔψαλλον, λίαν ἄριστα καὶ ἐνθεαστικώτατά φησιν. Ἴσμεν γάρ, ὡς αἰεὶ μὲν τῆς θείας δόξης, πεπλήρωτο ὁ οὐρανός τε καὶ γῆ. «Πάντα γὰρ τὰ ἔργα Κυρίου
5 εὐλογεῖται τὸν Κύριον, καὶ διηγεῖται τὴν δόξαν αὐτοῦ». Ἄλλ' ἐπεὶ ἐν οὐρανοῖς μὲν οἱ ἄγγελοι τὴν τοῦ ὄντος Θεοῦ ἐπεγίνωσκον δόξαν, ἐξώκειλε δὲ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις, ἢ τῆς γῆς λαχοῦσα τὴν οἴκησιν καὶ ἠλλάξατο τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου Θεοῦ ἐν
10 πόδων, πεπληρῶσθαί φησιν ὁ θεοφόρος ἀνὴρ τὴν γῆν, κατ' ἐπίγνωσιν τῶν τὴν γῆν κατοικούντων θείας δόξης, ὅπερ καὶ οὐκ ἄλλο τοῖς ἐπὶ γῆς σωτηρίας γεγένηται. Ἡ δὲ θεία δόξα δῆλον, ὡς Πατὴρ ἐστὶν καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος. Οὕτω γὰρ καὶ ὁ ἀψευδὴς ἔφησε Κύριος πρὸς τὸν Πατέρα· «Πάτερ, τὸ
15 ἔργον ὃ ἔδωκάς μοι, ἐπλήρωσα· ἐφάνέρωσά σου τὸ ὄνομα». Καὶ πάλιν· «αὕτη ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκουσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν τὸν ζῶντα καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν». Οὕτως, ὡσπερ ἡ φύσις, οὕτω καὶ ἡ δόξα κοινὴ τῶν τριῶν τῆς θεότητος ὑποστάσεων.

12 Ἔτι τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας ἀπὸ ἑκτοῦ λόγου

νά στὸν υἱὸ τοῦ Δαβίδ», παρουσιαζόμενος μέσα ἀπὸ τὸν ὕμνο σχεδὸν ὡς μία ἀπὸ τὶς ὑψιστες ὑποστάσεις τῆς θεότη-
τας, ἂν καὶ ὑπῆρξε υἱὸς τοῦ Δαβίδ.

- 11 Ἐὰν ὁμοῦς λέει ὁ θεοφόρος Πατέρας μας, ὅτι οἱ ἄγγελοι ἔψαλλαν τὸν ὕμνο φανερώνοντας τὴ σωτηρία ποῦ θὰ ἔρθει στὴ γῆ, ἔκαναν, λέει, πολὺ καλὰ καὶ ἐμνευσμένα. Γιατὶ γνωρίζουμε ὅτι πάντοτε ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ ἦταν γεμάτα ἀπὸ τῆς θείας δόξας, διότι «ὄλα τὰ ἔργα τοῦ Κυρίου εὐλογοῦν τὸν Κύριον»²⁵ καὶ «διηγοῦνται τὴ δόξα του»²⁶. Ἄλλ' ἐπειδὴ στοὺς οὐρανοὺς οἱ ἄγγελοι γνώριζαν τὴ δόξα τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, ἐνῶ ἡ ἀνθρώπινη φύση ποῦ ἔλαχε νὰ κατοικεῖ στὴ γῆ παρεξέτράπη καὶ μετέβαλε τὴ δόξα τοῦ ἀφθάρτου Θεοῦ σὲ ὁμοίωμα εἰκόνας θνητοῦ ἀνθρώπου καὶ πτηνῶν καὶ τετράπο-
δων ζῶων, γι' αὐτὸ ὁ θεοφόρος ἄνδρας λέει ὅτι ἡ γῆ γέμισε ἀπὸ τῆς θείας δόξας, γιὰ νὰ τὴν γνωρίσουν ὅσοι κατοικοῦν στὴ γῆ, πρᾶγμα ποῦ αὐτό, καὶ ὄχι τίποτε ἄλλο ἐγινε ἡ σωτηρία τῶν κατοικούντων στὴ γῆ. Ἡ θεϊκὴ ὁμοῦς δόξα εἶναι φανερό, ὅτι εἶναι δόξα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἔτσι ἄλλωστε καὶ ὁ ἀψευδὴς Κύριος εἶπε πρὸς τὸν Πατέρα:

«Πατέρα, τὸ ἔργο ποῦ μοῦ ἀνέθεσες τὸ ἐκπλήρω-
σα. Φανέρωσα τὸ ὄνομά σου»²⁷.

Καὶ πάλι:

«Αὐτὴ εἶναι ἡ αἰώνια ζωὴ, τὸ νὰ σὲ ἀναγνωρίζουν ὡς τὸν μόνον ἀληθινὸ καὶ ζῶντα Θεό, καὶ τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ ποῦ ἀπέστειλες»²⁸.

Ἔτσι, ὅπως ἡ φύση, ἔτσι καὶ ἡ δόξα εἶναι κοινὴ καὶ σὶς τρεῖς ὑποστάσεις.

- 12 Καὶ ἀπὸ τὸν ἅγιο Κύριλλο Ἀλεξανδρείας, ἀπὸ τὸν ἕκτο

25. Δαν. 3,34. 26. Ψαλμ. 18,1-

27. Ἰω. 17,4 καὶ 6. 28. Ἰω. 17,3.

τοῦ *Περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος, οὗ ἡ ἀρχή*, «*Ἰσότητος μὲν οὖν*»·
 «*Ἡσαΐας μὲν οὖν ὁ θεσπέσιος οὐκ ἐν μείζονι δόξῃ τε-*
θεᾶσθαι φησι τὸν Υἱόν, 'εἶδον' γάρ, ἔφη, 'τὸν Κύριον
 5 *Σαβαώθ, καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμέ-*
νου, καὶ πλήρης δόξης ὁ οἶκος αὐτοῦ. Καὶ Σεραφίμ εἰ-
στήκεισαν κύκλῳ αὐτοῦ· ἐξ πτέρυγες τῷ ἐνί, καὶ ἐξ
πτέρυγες τῷ ἐνί· καὶ ταῖς μὲν δυσὶ κατεκάλυπτον τοὺς
 10 *πόδας, καὶ ταῖς δυσὶ ἐπέταντο, καὶ ἐκέκραγον ἕτερος*
πρὸς τὸν ἕτερον', τὸν ἐν τρίτῃ μὲν ἀρχῇ, καταλήγοντα
δὲ εἰς ἐνάδα, καὶ εἰς κυριότητα μίαν, ἁγιασμόν».

Ἴδου *τρανώς ἔφη*, ὅτι τὸν Κύριον Σαβαώθ ὑμνοῦντα, ὅς
 ἐσιν εἰς Θεὸς ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν γνωριζόμενος, ἔλεγον τὸν
 ὕμνον, τὸν ἐν τριττῇ μὲν ἀρχῇ, τουτέστι τὸν ἐν ἀρχῇ μὲν τριττόν,
 15 ὕμνον τῶν τριῶν ὑποστάσεων, «*καταλήγοντα δὲ εἰς ἐνάδα καὶ*
εἰς κυριότητα μίαν, ἁγιασμόν»· τουτέστιν, ὅτι ἐνὰς οὐσίας, καὶ
μία κυριότης τῷ τρισσῶ ἁγιασμῶ δηλουμένη ἢ τριττὸς τῶν
ὑποστάσεων. Ὡστε τό, «ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος», τῶν τριῶν ὑπο-
 20 *στάσεων ἐστὶν ἐνδεικτικόν, οὐ μιᾶς, τὸ δέ, «Κύριος Σαβαώθ»,*
τῆς μιᾶς θεότητος καὶ κυριότητος ἐμφαντικόν.

13 Ἔτι τοῦ αὐτοῦ ἀπὸ θ' λόγου *Περὶ τῆς ἐν Πνεύματι προσκυ-*
νήσεως.

«*Τὸ δὲ τῶν ἀνωτάτω δυνάμεων οἶονεὶ πως ἐντενές τε*
καὶ ἀκόρεστον, εἰς θεοπτίαν ὑποφαίνειν ἔοικεν, τὸ
 5 *βλέπειν δεῖ τὰ Χερουβὶμ ἐπὶ τὸ ἰλαστήριον ἐν τῷ τοι-*
ῶδε σχήματι. Γράφει καὶ ὁ προφήτης Ἡσαΐας λέγων·

λόγο του Περί τῆς ἁγίας Τριάδος, πού ἀρχίζει: 'Ἰσότητος μὲν οὖν'.

«Ὁ θεσπέσιος λοιπὸν Ἑσαΐας λέει ὅτι δὲν εἶδε σὲ μεγαλύτερη δόξα τὸν Υἱό, γιατί λέει, 'εἶδα τὸν Κύριο Σαβαώθ νὰ κάθεται σὲ θρόνο ψηλὸ καὶ ὑπερυψωμένο καὶ ὁ οἶκος του ἦταν γεμάτος λάμψη. Καὶ τριγύρω του στέκονταν Σεραφίμ, ἔχοντας τὸ καθένα ἀπὸ ἕξι φτεροῦγες. Μὲ τὶς δύο κάλυπταν τὸ πρόσωπο, μὲ τὶς δύο κάλυπταν τὰ πόδια καὶ μὲ τὶς δύο πετοῦσαν. Καὶ φώναζε ὁ ἕνας πρὸς τὸ ἄλλο τὸν ἁγιασμὸν'²⁹ πού εἶναι τριπλὸς στὴν ἀρχή, ἀλλὰ καταλήγει σὲ μονάδα καὶ σὲ μία κυριότητα».

Νὰ λοιπὸν πού κατὰ τρόπο περίτραπεο λέει ὅτι τὰ Σεραφίμ, ὑμνώντας τὸ Θεὸ πού εἶναι ἕνας Θεὸς διακρινόμενος σὲ τρεῖς ὑποστάσεις, ἔψαλλαν τὸν Τρισάγιο ὕμνο, ὁ ὁποῖος ἔχει τριπλῆ ἀρχή, εἶναι δηλαδὴ στὴν ἀρχὴ τριπλῆ ἐπανάληψη τοῦ «ἅγιος», καὶ ἐξυμνεῖ τὶς τρεῖς ὑποστάσεις, καταλήγει ὁμως σὲ μονάδα καὶ σὲ μία κυριότητα. Δηλαδὴ μὲ τὴν τριπλῆ ἐπανάληψη τοῦ «ἅγιος» φανερώνεται ὅτι οἱ τρεῖς ὑποστάσεις εἶναι μία οὐσία καὶ μία κυριότητα. Ὡστε τὸ «ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος» εἶναι δηλωτικὸ τῶν τριῶν ὑποστάσεων καὶ ὄχι μιᾶς, ἐνῶ τὸ «Κύριος Σαβαώθ» εἶναι δηλωτικὸ τῆς μιᾶς θεότητος καὶ κυριότητος.

13 Ἐπίσης τοῦ ἰδίου ἀπὸ τὸν ἕνατο λόγο του Περί τῆς πνευματικῆς προσκυνήσεως.

«Ἡ ἀκατάπαυστη ψαλμωδία τῶν οὐράνιων δυνάμεων φαίνεται πῶς κατὰ κάποιον τρόπο ὑποδηλώνει θεοπτία, ὅτι δηλαδὴ τὰ Χερουβίμ βλέπουν διαρκῶς στὸ ἱλαστήριον³⁰ τὸ Θεὸ μὲ τὸ σχῆμα αὐτό. Σχετικὰ

30. Ἱλαστήριον στὴν Παλαιὰ Διαθήκη ἦταν τὸ χρυσοῦ κάλυμμα τῆς Κιβωτοῦ τῆς Διαθήκης, πάνω στὸ ὁποῖο ὑπῆρχαν δύο γλυπτὰ Χερουβίμ, στὰ ὁποῖα ἀναφέρεται ἐδῶ ὁ Κύριλλος Ἀλεξανδρείας.

'εἶδον τὸν Κύριον Σαβαώθ, καθήμενον ἐπὶ θρόνον
 ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου, καὶ Σεραφῖμ εἰστήκεισαν
 κύκλω αὐτοῦ'. Καὶ ἐξ μὲν ἐκάστῳ πτέρυγας ἐκπεφυ-
 10 κέναι φησί· καλύπτειν δὲ αὐτά, ταῖς μὲν δυσι τοῖς πό-
 δας, ταῖς δὲ δυσι τὰ πρόσωπα, πεταῖσθαι δὲ ταῖς ἐτέ-
 ραις».

Καὶ μετὰ βραχέα.

«Τὸ ἰλαστήριον ἄρα Χριστός, ὃς καὶ ἐν σαρκὶ πεφη-
 15 νώς, οὐδὲν ἥττον ἐστὶ Θεὸς καὶ Κύριος φύσει τε καὶ
 ἀληθείᾳ, περιεστώσας ἐν κύκλω δουλοπρεπῶς καὶ
 αὐτὸς ἔχων τὰς ἀνωτάτω δυνάμεις».

Εἴ γε μὴ πεπήρωταί τις τὰς τοῦ νοῦ αἰσθήσεις, εἰδέναι ἔχει
 τό, «καὶ αὐτός», ἐνδεικτικὸν ὑπάρχειν τοῦ μὴ μόνον αὐτὸν ἔχειν
 20 κύκλω τὰς δυνάμεις ἀδούσας, μηδὲ μόνῳ ἀναπέμπεσθαι τὸν
 Τρισάγιον ὕμνον. Τὸ γὰρ λέγειν, «καὶ αὐτός», διὰ τοῦ συνδέ-
 σμου δηλοῖ, ὡς καὶ ὁ Πατὴρ καὶ τὸ Πνεῦμα. Τὸ γὰρ «καὶ»
 προσθήκην δηλοῖ, συμπλεκτικὸς δὲν σύνδεσμος.

Ὁμολογουμένως οὖν τοῦ Πατρὸς ἔχοντος κύκλω τὰς ду-
 25 νάμεις ἀδούσας, ἔφη ὡς καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς σὺν Πατρὶ ἔχει
 τὰς αὐτὰς δυνάμεις κύκλω ἀδούσας. Εἰ δὲ ὁ Πατὴρ καὶ Υἱὸς
 καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, κύκλω ἔχει δυνάμεις ἀδούσας τὸ «ἅγιος,
 ἅγιος, ἅγιος», οὐ προσακτέον τῷ Υἱῷ μόνῳ τὸν Τρισάγιον
 ὕμνον, ἐμφαντικώτατον ὄντα τῶν τριῶν ὑποστάσεων. Εἰ μὲν
 30 γὰρ ἅπαξ ἢ δις ἢ τετράκις ὕμνησαν τό, «ἅγιος», τριῶν οὐσῶν
 τῶν ὑποστάσεων, καὶ ἐφ' ἐκάστης τῶν ὑποστάσεων μόνης ἐλέ-
 γομεν ἀναφέρεσθαι τὸν ὕμνον. Τὰ γὰρ κοινὰ καθ' ἐκάστου τῶν
 μερικῶν φέρεται. Ἄλλ' ἐπειδὴ κατάλληλος ὁ Τρισάγιος ὕμνος
 καὶ ἐνδεικτικὸς τῶν τριῶν ὑποστάσεων, ἀπρεπὲς τὸ τῶν τριῶν

γράφει ὁ Ἡσαΐας λέγοντας· 'εἶδα τὸν Κύριο Σαβα-
ῶθ νὰ κάθεται σὲ θρόνο ψηλὸ καὶ ὑπερυψωμένο,
καὶ τριγύρω του νὰ στέκονται Σεραφίμ'. Καὶ λέει
ὅτι στὸ καθένα ὑπῆρχαν ἕξι φτεροῦγες, μὲ τὶς δύο
ἀπὸ τὶς ὁποῖες κάλυπταν τὰ πόδια τους, μὲ τὶς δύο
τὰ πρόσωπα καὶ μὲ τὶς ἄλλες πετοῦσαν».

Καὶ λίγο παρακάτω.

«Ἐπομένως τὸ ἰλαστήριο εἶναι ὁ Χριστός, ὁ
ὁποῖος, ἂν καὶ σαρκώθηκε, δὲν εἶναι λιγότερο Θεὸς
καὶ Κύριος καὶ κατὰ τὴ φύση του ἀλλὰ καὶ ἀληθι-
νά, ἔχοντας κι αὐτὸς γύρω του παριστάμενες μὲ τὴ
μορφή δούλων τὶς οὐράνιες δυνάμεις».

Ἐὰν λοιπὸν κάποιος δὲν εἶναι ἀνάπηρος στὶς αἰσθήσεις
τοῦ λογικοῦ του, μπορεῖ νὰ καταλάβει ὅτι τὸ 'καὶ αὐτὸς' δὲ
σημαίνει ὅτι μόνον αὐτὸς ἔχει γύρω του τὶς δυνάμεις ποὺ
ψάλλουν, οὔτε ὅτι σ' αὐτὸν μόνον ἀναφέρεται ὁ Τρισάγιος
ὑμνος. Γιατί, λέγοντας 'καὶ αὐτὸς', μὲ τὸν σύνδεσμο 'καὶ'
φανερώνει ὅτι καὶ ὁ Πατέρας καὶ τὸ Πνεῦμα. Διότι τὸ 'καὶ'
σημαίνει προσθήκη, ἐπειδὴ εἶναι συμπλεκτικὸς σύνδεσμος.

Ἐπειδὴ λοιπὸν, κατὰ κοινὴ ὁμολογία, ὁ Πατέρας ἔχει
γύρω του τὶς δυνάμεις ποὺ ψάλλουν, εἶπε ὅτι καὶ ὁ ἴδιος ὁ
Χριστὸς μαζί μὲ τὸν Πατέρα ἔχει τὶς ἴδιες δυνάμεις γύρω
του ποὺ ψάλλουν. Ἐπομένως, ἀφοῦ ὁ Πατέρας καὶ ὁ Υἱὸς
καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα ἔχουν γύρω τους τὶς οὐράνιες δυνάμεις
ποὺ ψάλλουν τὸ «ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος», δὲν πρέπει νὰ ἀποδί-
δουμε μόνον στὸν Υἱὸ τὸν Τρισάγιο ὑμνο, ὁ ὁποῖος εἶναι
δηλωτικὸς τῶν τριῶν ὑποστάσεων. Διότι, ἐὰν ἔψαλλαν τὸ
'ἅγιος' μία, δύο ἢ τέσσερις φορές, ἐνῶ οἱ ὑποστάσεις εἶναι
τρεῖς, θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε ὅτι ὁ ὑμνος ἀναφέρεται καὶ
στὴν καθεμιὰ ὑπόσταση χωριστά. Γιατί τὰ κοινὰ ἀποδίδο-
νται καὶ στὸ κάθε ἐπιμέρους. Ἐπειδὴ ὁμοίως ὁ Τρισάγιος
ὑμνος εἶναι ἀντίστοιχος καὶ ἐνδεικτικὸς τῶν τριῶν ὑποστά-
σεων, εἶναι ἀπρεπές, αὐτὸ ποὺ εἶναι δηλωτικὸ τῶν τριῶν, νὰ

35 ἐπιδεικτικὸν ἐφ' ἐνὸς λέγεσθαι. Εἰ γὰρ ἐφ' ἐνὸς λέγοιτο, οὐ
τριῶν ὑποστάσεων ἐνδεικτικόν, εἰ δὲ τριῶν, πάντως ἐνδεικτι-
κόν, οὐκ ἐφ' ἐνὸς λεχθήσεται.

14 Ἔτι τοῦ αὐτοῦ Κυρίλλου, ἐκ τοῦ πρὸς Ἑρμείαν δ' λόγου,
οὗ ἡ ἀρχή, «τὸν δὴ Θεὸν ἐκ Θεοῦ».

«Κἂν γοῦν ἐν ἰσότητι τεθέντος τοῖς ἀγγέλοις ἀνθ' ὅτου
δὴ οὖν, ὁ μὲν πατρικοῖς ἐναγλαῖζεται θώκοις καὶ συν-
5 εδρεῦει τῷ Πατρὶ, οἱ δὲ οἷον παρεστᾶσιν ἐν κύκλῳ
τῆς ἐπ' αὐτῷ δουλείας, οὐκ ἀτιμάζοντες τὸ μέτρον·
καὶ ὁ μὲν ἔστι τε καὶ λέγεται Κύριος Σαβαώθ, οἱ δέ,
ταῖς εἰς κυριότητα καταγεραίρουσιν εὐφημίαις, πλήρη
τε εἶναί φασι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν τῆς δόξης αὐ-
10 τοῦ. Ἄρα οὖν τὸ πεποιῆσθαι λέγειν τὸν ὧδε τεθωμα-
σμένον καὶ πρὸς τῶν ἐχόντων λήξιν εὐκλείας τῆς
ἀνωτάτω, ψυχρᾶς καὶ ἐώλου νόσημα φρενός».

Καὶ τί ἀντερεῖ, μὴ παρεστάναι τῷ Υἱῷ τὰ Σεραφίμ ἢ μὴ
συνευφημεῖσθαι τοῦτον τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Πνεύματι, καὶ σὺν
15 Πατρὶ καὶ Πνεύματι τὸν ὕμνον δέχεσθαι, καὶ ἅγιον εἶναι, καὶ
Κύριον Σαβαώθ, καὶ πλήρη εἶναι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν τῆς
δόξης αὐτοῦ; Ἄλλ' οὐχ ὁ ταῦτα λέγων, μόνῳ τῷ Υἱῷ τὸν Τρι-
σάγιον ἀνατίθησιν ὕμνον, ὥσπερ εἶ τις ὑμνήσοι τὴν δωδεκάδα
τῶν θείων ἀποστόλων, λέγων αὐτὴν δωδεκάχορδον λύραν τοῦ
20 Πνεύματος, οὐδένα μὲν τῶν ἀποστόλων ἀφήκεν ἀγέραστον·
ἕκαστος γὰρ μία χορδὴ τοῦ Πνεύματος εἴρηται, οὐκ εἰς ἕκαστον
δὲ μόνον ὁ ὕμνος ἀναφέρεται. Οὐ γὰρ Πέτρος μόνον δωδεκά-
χορδος λύρα τοῦ Πνεύματος, οὐδὲ μὴν Ἀνδρέας, ἀλλ' ἢ δωδε-
κάς ἅπασα. Κἂν τις, ὑμνῶν τὸν Πέτρον τυχόν, ἐρεῖ μὲν τὸν

λέγεται γὰ τὸν ἕνα. Γιατί, ἂν ἀποδίδεται στὸν ἕνα, δὲν εἶναι δηλωτικὸς τῶν τριῶν ὑποστάσεων· ἂν πάλι εἶναι ὀπωσδήποτε δηλωτικὸς τῶν τριῶν, δὲν θ' ἀποδίδεται στὸν ἕνα.

- 14 Καὶ ἄλλο ἕνα τοῦ ἰδίου Κυρίλλου, ἀπὸ τὸν τέταρτο λόγο του πρὸς τὸν Ἑρμεία, ποὺ ἀρχίζει· 'Τὸν Θεὸν λοιπὸν ἐκ Θεοῦ'.

«Καὶ ἂν ἀκόμα λέχθηκε γὰ νὰ δείξει τὴν ἰσότητα αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἀγγέλους, αὐτὸς δοξάζεται στοὺς πατρικοὺς θρόνους καὶ κάθεται κοντὰ στὸν Πατέρα, ἐνῶ οἱ ἄγγελοι στέκονται γύρω του ὡς δοῦλοι του, χωρὶς νὰ μειώνουν τὴ διαφορά. Καὶ αὐτὸς βέβαια εἶναι καὶ λέγεται Κύριος Σαβαώθ, ἐνῶ ἐκεῖνοι τὸν ἐξυμνοῦν μὲ τὶς ἐπευφημίες ποὺ ἀναφέρονται στὴν κυριότητά του, γιατί λένε ὅτι ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ εἶναι γεμάτα ἀπὸ τὴ δόξα του. Ἐπομένως τὸ νὰ λέει ὅτι αὐτὸς ποὺ ἐδῶ θαυμάζεται γίνεται ἴσος μὲ ἐκείνους ποὺ ἔχουν τέλος τῆς οὐράνιας δόξας τους, εἶναι ἀσθένεια ἐλλεινοῦ καὶ ἀνούσιου μυαλοῦ».

Καὶ τί ἀντιλέγει; Ὅτι δὲν παρίστανται στὸν Υἱὸ τὰ Σεραφίμ, ἢ ὅτι δὲν ἐπευφημεῖται καὶ αὐτὸς μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα, καὶ δὲν δέχεται τὸν ὕμνο μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα, καὶ δὲν εἶναι ἅγιος καὶ Κύριος Σαβαώθ καὶ ὅτι ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ δὲν εἶναι γεμάτα ἀπὸ τὴ δόξα του; Ἀντίθετα, αὐτὸς ποὺ λέει αὐτὰ ἀποδίδει τὸν Τρισάγιο ὕμνο μόνο στὸν Υἱό, ὅπως, ἐὰν κάποιος ἐξυμνεῖ τὴν δωδεκάδα τῶν θείων ἀποστόλων ὀνομάζοντάς τὴν δωδακόχορδη λύρα τοῦ Πνεύματος, δὲν ἀφήνει φυσικὰ κανένα ἀπόστολο χωρὶς βραβεῖο· γιατί ὁ καθένας ὀνομάζεται μία χορδὴ τοῦ Πνεύματος, καὶ δὲν ἀναφέρεται ὁ ὕμνος στὸν καθένα χωριστά. Γιατί ὀπωσδήποτε ὁ Πέτρος μόνος δὲν ἀποτελεῖ δωδεκάχορδη λύρα τοῦ Πνεύματος, οὔτε βέβαια ὁ Ἄνδρέας, ἀλλὰ ὀλόκληρη ἡ δωδεκάδα. Καὶ ἐὰν τύχει κάποιος νὰ πεῖ

25 ὕμνον, ἀλλ' οὐκ αὐτὸ μόνον ὁ ὕμνος αἰνίζεται, ἀλλὰ συνανουμνή-
 σοι σὺν αὐτῷ ἅπαντα τὸν ἀποστόλων χορόν. Εἰ δέ γε εἶποι, Ἡ
 τῶν ἀποστόλων δωδεκάχορδος λύρα, ὁ ἐκ Βηθσαϊδᾶ Ἰωνᾶ
 υἱός, ὁ ἐν Ρῶμῃ μαρτυρήσας ἐπὶ Νέρωνος, ψεύστην ἑαυτὸν
 ἀπέδειξεν. Οὕτως εἴ τις εἶποι ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, ὁ σταυρωθεὶς
 30 δι' ἡμᾶς, βλάσφημος ἀποφανθήσεται· ὁμοίως καὶ ὁ φάσκων,
 'Τρισάγιος ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς'.

15 Τοῦ αὐτοῦ ἀγίου Κυρίλλου, ἀπὸ τοῦ πέμπτου λόγου, τοῦ
 πρὸς Ἑρμείαν, οὗ ἡ ἀρχή, 'Εἶεν, ἐκ παντὸς ἡμῖν'.

«Καὶ μὴν ἐν κύκλῳ τὸν ὑπερφυᾶ τε καὶ ἐπηρμένον πε-
 ριστάσι θρόνον δοξολογοῦντα τὰ Σεραφίμ, ἅγιόν τε
 5 αὐτόν, καὶ μὴν διὰ καὶ Κύριον τῶν δυνάμεων ὀνομά-
 ζοντα, πλήρη τε εἶναι λέγοντα τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν
 τῆς δόξης αὐτοῦ. Ὁ δὲ δὴ κατάρχων ἐν ἴσῳ τῶν
 ὄλων, ἰσόχειρ τε καὶ ἰσοσθενὴς τῷ Πατρὶ καὶ οὐ μείον
 εὐκλεῆς. Ἐμπλεα γὰρ τὰ πάντα τῆς δόξης αὐτοῦ, καὶ
 10 ταῦτα τῆς προτέρας ἐννοίας ἔχασθαι φαμεν, ἀληθῆ λέ-
 γοντες».

16 Ἔτι τοῦ αὐτοῦ, ἀπὸ τοῦ προγεγραμμένου λόγου·

«Ἄλλ' εἶπερ ἦν ἀκλεῆς καὶ τοῦ προσκυνεῖσθαι μα-
 κράν, τί παθόντα τὰ Σεραφίμ, ἐν τῷ τῆς θεότητος
 θῶκῳ καθιζάνοντα, τὸν Υἱὸν κύκλῳ περιεστάσιν,
 5 ὕμνοις καὶ δοξολογίαις καταγεραίροντα καὶ Κύριον
 Σαβαῶθ ὀνομάζοντα, πλήρη τε εἶναι λέγοντα τὸν τε
 οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν τῆς δόξης αὐτοῦ;».

τὸν ὕμνο ὑμῶντας τὸν Πέτρο, ὁ ὕμνος δὲν θὰ ἀναφέρεται μόνο σ' αὐτόν, ἀλλὰ μαζί μ' αὐτόν θὰ ὑμνήσει καὶ ὅλη τῆ χορεία τῶν ἀποστόλων. Ἐὰν ὁμως πεῖ, ἡ δωδεκάχορδη λύρα τῶν ἀποστόλων, ὁ γιὸς τοῦ Ἰωνᾶ ἀπὸ τῆ Βηθσαϊδᾶ, πού μαρτύρησε στὴ Ρώμη τὴν ἐποχὴ τοῦ Νέρωνα³¹, ἀποδεικνύεται ψεύτης. Ἔτσι καὶ ἐὰν κάποιος πεῖ, ἄγιος, ἄγιος, ἄγιος, αὐτὸς πού σταυρώθηκε γιὰ μᾶς, θὰ χαρακτηρισθεῖ βλάσφημος· κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ἐκεῖνος πού λέει, ἑρισάγιος, αὐτὸς πού σταυρώθηκε γιὰ μᾶς'.

- 15 Τοῦ ἰδίου ἀγίου Κυρίλλου, ἀπὸ τὸν πέμπτο λόγο του πρὸς τὸν Ἑρμεία, τοῦ ὁποῦ ἡ ἀρχὴ εἶναι: Ἐἶεν, ἐκ παντὸς ἡμῖν'.

«Καὶ πράγματι παρίστανται κυκλοτερῶς γύρω ἀπὸ τὸν μεγάλο καὶ ὑπερυψωμένο θρόνο δοξολογώντας τὰ Σεραφίμ καὶ ὀνομάζοντάς τον ἅγιον, ἀλλὰ καὶ Κύριο τῶν δυνάμεων, καὶ λέγοντας ὅτι ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ εἶναι γεμάτα ἀπὸ τῆ δόξα του. Αὐτὸς ὁμως πού ἐξουσιάζει ἰσότημα τὰ πάντα, εἶναι ἴσος στὰ χέρια καὶ στὴ δύναμη μὲ τὸν Πατέρα καὶ δὲν εἶναι λιγότερο ἔνδοξος. Γιατὶ λέμε ὅτι ὅλα εἶναι γεμάτα ἀπὸ τῆ δόξα του, καὶ λέμε ὅτι αὐτὰ εἶναι σύμφωνα μὲ τὴν προηγούμενη ἔννοια, λέγοντας τὴν ἀλήθεια».

- 16 Καὶ πάλι τοῦ ἰδίου, ἀπὸ τὸν προαναφερθέντα λόγο του. «Ἄλλ' ἐὰν ἦταν χωρὶς δόξα καὶ ἐκτὸς προσκυνήσεως, τί ἔπαθαν³² τὰ Σεραφίμ καί, περικυκλώνοντας τὸν Υἱὸ πού κάθεται στὸ θρόνο τῆς θεότητος, τὸν ἐγκωμιάζουν μὲ ὕμνους καὶ δοξολογίες, καὶ τὸν ὀνομάζουν Κύριο Σαβαώθ καὶ λένε ὅτι ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ εἶναι πλημμυρισμένα ἀπὸ τῆ δόξα του»;

31. Ἐννοεῖ τὸν Πέτρο. Βλ. Ματθ. 16,17.

32. Τὸ κείμενο στὴν ἐκδοσὴ τοῦ Migne ἔχει «μαθόντα», ἀντὶ «παθόντα».

Ἴσμεν ταῦτα καὶ ἡμεῖς καὶ σύμφαμεν, ἀλλ' οὐ ταῦτα τὸν Υἱὸν τρισάγιον νομοθετεῖ.

17 Τοῦ μακαρίου Πρόκλου Κωνσταντινουπόλεως, ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὴν ἀγίαν Θεοτόκον.

«Ἐπὶ σταυροῦ ἐπήγγυτο καὶ ὁ θρόνος αὐτοῦ ἐν οὐρανοῖς οὐκ ἐγυμνοῦντο, ἐν τάφῳ κατεκλείετο, καὶ τὸν οὐρανὸν ἐξέτεινεν ὡσεὶ δέρριν, ἐν νεκροῖς ἐλογίζετο, καὶ τὸν ἄδην ἐσκόλευσε, κάτω πλάνος ἐσυκοφαντεῖτο, καὶ ἄνω ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος ἐδοξολογεῖτο».

Ἐγὼ μὲν οὖν καὶ ἐν μιᾷ καὶ ἐν δυσὶ καὶ πλείοσι παλαιοῖς βίλοις ἄπαξ τό, «ἅγιος», ἀνέγγων τὸν ἱερώτατον Πρόκλον λέγοντα. Εἰ δὲ τρεῖς αὐτὸν φάναι τό, «ἅγιος», δώσομεν τῆς αὐτῆς ἐννοίας ἔχεται τοῖς προγεγραμμένοις. Ὅτι περὶ ὡς εἰς τῆς ἀγίας Τριάδος συνδοξολογεῖται Πατρὶ καὶ Πνεύματι, τῶν Σεραφίμ βοῶντων, «ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, Κύριος Σαβαώθ».

18 Τοῦ αὐτοῦ ἀγίου Πρόκλου, ἐκ τοῦ ἐγκωμίου τοῦ εἰς τὴν ἀγίαν Θεογενικόν, οὗ ἡ ἀρχή, «Πᾶσαι μὲν αἱ μαρτυρίαι καὶ πανηγύρεις».

«Οὐδὲν τοίνυν ἐν βίῳ οἶον ἡ Θεογενικὸς Μαρία. Παρίελθε οὖν, ὦ ἄνθρωπε, πᾶσαν τὴν κτίσιν τῷ λογισμῷ καὶ βλέπε, εἰ ἔστιν ἴσον ἢ μείζον τῆς ἀγίας Θεογενικοῦ. Περινόστησον τὴν γῆν, περίβλεπε τὴν θάλασσαν, πολυπραγμόνησον τὸν ἀέρα, τοὺς οὐρανοὺς τῇ διανοίᾳ ἐρεύνησον, τὰς ἀοράτους πάσας δυνάμεις ἐνθυμήθητι, καὶ βλέπε, εἰ ἔστιν τοιοῦτον θαῦμα ἐν πάσῃ τῇ κτίσει. Οἱ οὐρανοὶ μὲν γὰρ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ, ἄγγελοι λειτουργοῦσι μετὰ φόβου, ἀρχάγγελοι προσκυνοῦσι μετὰ τρόμου, τὰ Χερουβίμ μὴ φέροντα τὴν δόξαν αὐτοῦ φρίττει, τὰ Σεραφίμ οὐ πλησιάζουσι

33. Θεογενικὸς (ὁ, ἡ) = αὐτὸς ποῦ γεννᾷ τὸν Θεὸ καὶ ἐδῶ ἡ Θεοτόκος.

Τὰ γνωρίζουμε κι ἐμεῖς αὐτὰ καὶ συμφωνοῦμε, ἀλλὰ αὐτὰ δὲν ὀρίζουν τὸν Υἱὸ τρισάγιο.

- 17 Τοῦ μακαρίου Πρόκλου Κωνσταντινουπόλεως, ἀπὸ τὸν λόγο του στὴν ἀγία Θεοτόκο.

«Καρφωνόταν ἐπάνω στὸ σταυρὸ καὶ ὁ θρόνος του στοὺς οὐρανοὺς δὲν ἔμενε ἄδειος· στὸν τάφο κλεινόταν καὶ ἄπλωνε τὸν οὐρανὸ σάν δερμάτινο παραπέτασμα· κάτω τὸν συκοφαντοῦσαν ὡς πλάνον, καὶ ἐπάνω τὸν δοξολογοῦσαν ψάλλοντας ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος».

Ἐγὼ καὶ σὲ ἓνα καὶ σὲ δύο καὶ σὲ περισσότερα παλιὰ βιβλία διάβασα ὅτι ὁ ἱερώτατος Πρόκλος λέει τὸ ἅγιος' μία φορά. Ἐὰν ὁμοῦ δεχθοῦμε ὅτι αὐτὸς εἶπε τρεῖς φορές τὸ ἅγιος', τότε εἶναι σύμφωνο πρὸς τὴν ἴδια σημασία μὲ ὅσα γράψαμε πρὸς πάνω. Ὅτι δηλαδὴ ὡς ἓνα πρόσωπο τῆς ἀγίας Τριάδος δοξολογεῖται μαζί μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα, ὅταν τὰ Σεραφίμ φωνάζουν «ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, Κύριος Σαβαώθ».

- 18 Τοῦ ἰδίου ἀγίου Πρόκλου, ἀπὸ τὸ ἐγκώμιό του στὴν ἀγία Θεοτόκο³³, τοῦ ὁποίου ἡ ἀρχὴ εἶναι: 'Πᾶσαι μὲν αἱ μαρτυρίαι καὶ πανηγύρεις'.

«Τίποτα λοιπὸν δὲν εἶναι στὴ ζωὴ σάν τὴ Θεοτόκο Μαρία. Γύρισε λοιπὸν, ἄνθρωπέ μου, μὲ τὴ σκέψη σου ὅλη τὴν κτίση καὶ κοίταξε ἐὰν ὑπάρχει κάτι ἴσο ἢ ἀνώτερο ἀπὸ τὴν ἀγία Θεοτόκο. Περιπλανήσου στὴ γῆ, ἐξέτασε τὴ θάλασσα, περιεργάσου τὸν ἀέρα, ἐρεύνησε μὲ τὴ σκέψη σου τοὺς οὐρανοὺς, θυμήσου ὅλες τὶς ἀόρατες δυνάμεις καὶ κοίταξε ἐὰν ὑπάρχει τέτοιο θαῦμα σ' ὅλη τὴν κτίση. Γιατὶ οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ, οἱ ἄγγελοι διακονοῦν μὲ φόβο, οἱ ἀρχάγγελοι προσκυνοῦν μὲ τρόπο, τὰ Χερουβὶμ μὴ μπορώντας νὰ ὑπομείνουν τὴ δόξα του ἀνατριχιάζουν, τὰ Σεραφίμ δὲν πλησιάζουν πετώντας τριγύρω καὶ μὲ τρόπο φωνάζοντας

Ἴσμεν ταῦτα καὶ ἡμεῖς καὶ σύμφαμεν, ἀλλ' οὐ ταῦτα τὸν Υἱὸν τρισάγιον νομοθετεῖ.

17 Τοῦ μακαρίου Πρόκλου Κωνσταντινουπόλεως, ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὴν ἀγίαν Θεοτόκον.

«Ἐπὶ σταυροῦ ἐπήγγυτο καὶ ὁ θρόνος αὐτοῦ ἐν οὐρανοῖς οὐκ ἐγυμνοῦντο, ἐν τάφῳ κατεκλείετο, καὶ τὸν οὐρανὸν ἐξέτεινεν ὡσεὶ δέρριν, ἐν νεκροῖς ἐλογίζετο, καὶ τὸν ἄδην ἐσκόλευσε, κάτω πλάνος ἐσυκοφαντεῖτο, καὶ ἄνω ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος ἐδοξολογεῖτο».

Ἐγὼ μὲν οὖν καὶ ἐν μιᾷ καὶ ἐν δυσὶ καὶ πλείοσι παλαιοῖς βίλοις ἅπαξ τό, «ἅγιος», ἀνέγγων τὸν ἱερώτατον Πρόκλον λέγοντα. Εἰ δὲ τρεῖς αὐτὸν φάναι τό, «ἅγιος», δώσομεν τῆς αὐτῆς ἐννοίας ἔχεται τοῖς προγεγραμμένοις. Ὅτιπερ ὡς εἰς τῆς ἀγίας Τριάδος συνδοξολογεῖται Πατρὶ καὶ Πνεύματι, τῶν Σεραφίμ βοῶντων, «ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, Κύριος Σαβαώθ».

18 Τοῦ αὐτοῦ ἀγίου Πρόκλου, ἐκ τοῦ ἐγκωμίου τοῦ εἰς τὴν ἀγίαν Θεογενικόν, οὗ ἡ ἀρχὴ, «Πᾶσαι μὲν αἱ μαρτυρίαι καὶ πανηγύρεις».

«Οὐδὲν τοίνυν ἐν βίῳ οἶον ἢ Θεογενικὸς Μαρία. Παρίελθε οὖν, ὦ ἄνθρωπε, πᾶσαν τὴν κτίσιν τῷ λογισμῷ καὶ βλέπε, εἰ ἔστιν ἴσον ἢ μείζον τῆς ἀγίας Θεογενικοῦ. Περινόστησον τὴν γῆν, περίβλεπε τὴν θάλασσαν, πολυπραγμόνησον τὸν ἀέρα, τοὺς οὐρανοὺς τῇ διανοίᾳ ἐρεύνησον, τὰς ἀοράτους πάσας δυνάμεις ἐνθυμῆθητι, καὶ βλέπε, εἰ ἔστιν τοιοῦτον θαῦμα ἐν πάσῃ τῇ κτίσει. Οἱ οὐρανοὶ μὲν γὰρ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ, ἄγγελοι λειτουργοῦσι μετὰ φόβου, ἀρχάγγελοι προσκυνοῦσι μετὰ τρόμου, τὰ Χερουβὶμ μὴ φέροντα τὴν δόξαν αὐτοῦ φρίττει, τὰ Σεραφίμ οὐ πλησιάζουσι

33. Θεογενικὸς (ὁ, ἡ) = αὐτὸς ποῦ γεννᾷ τὸν Θεὸ καὶ ἐδῶ ἡ Θεοτόκος.

Τὰ γνωρίζουμε κι ἐμεῖς αὐτὰ καὶ συμφωνοῦμε, ἀλλὰ αὐτὰ δὲν ὀρίζουν τὸν Υἱὸ τρισάγιο.

- 17 Τοῦ μακαρίου Πρόκλου Κωνσταντινουπόλεως, ἀπὸ τὸν λόγο του στὴν ἀγία Θεοτόκο.

«Καρφωνόταν ἐπάνω στὸ σταυρὸ καὶ ὁ θρόνος του στοὺς οὐρανοὺς δὲν ἔμενε ἄδειος· στὸν τάφο κλεινόταν καὶ ἄπλωνε τὸν οὐρανὸ σὰν δερμάτινο παραπέτασμα· κάτω τὸν συκοφαντοῦσαν ὡς πλάνον, καὶ ἐπάνω τὸν δοξολογοῦσαν ψάλλοντας ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος».

Ἐγὼ καὶ σὲ ἓνα καὶ σὲ δύο καὶ σὲ περισσότερα παλιὰ βιβλία διάβασα ὅτι ὁ ἱερώτατος Πρόκλος λέει τὸ ἅγιος' μία φορά. Ἐὰν ὁμως δεχθοῦμε ὅτι αὐτὸς εἶπε τρεῖς φορές τὸ ἅγιος', τότε εἶναι σύμφωνο πρὸς τὴν ἴδια σημασία μὲ ὅσα γράψαμε πρὸ πάνω. Ὅτι δηλαδὴ ὡς ἓνα πρόσωπο τῆς ἀγίας Τριάδος δοξολογεῖται μαζί μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα, ὅταν τὰ Σεραφίμ φωνάζουν «ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, Κύριος Σαβαώθ».

- 18 Τοῦ ἰδίου ἀγίου Πρόκλου, ἀπὸ τὸ ἐγκώμιό του στὴν ἀγία Θεοτόκο³³, τοῦ ὁποίου ἡ ἀρχὴ εἶναι: 'Πᾶσαι μὲν αἱ μαρτυρίαι καὶ πανηγύρεις'.

«Τίποτα λοιπὸν δὲν εἶναι στὴ ζωὴ σὰν τὴ Θεοτόκο Μαρία. Γύρισε λοιπὸν, ἄνθρωπέ μου, μὲ τὴ σκέψη σου ὅλη τὴν κτίση καὶ κοίταξε ἐὰν ὑπάρχει κάτι ἴσο ἢ ἀνώτερο ἀπὸ τὴν ἀγία Θεοτόκο. Περιπλανήσου στὴ γῆ, ἐξέτασε τὴ θάλασσα, περιεργάσου τὸν ἀέρα, ἐρεύνησε μὲ τὴ σκέψη σου τοὺς οὐρανοὺς, θυμήσου ὅλες τὶς ἀόρατες δυνάμεις καὶ κοίταξε ἐὰν ὑπάρχει τέτοιο θαῦμα σ' ὅλη τὴν κτίση. Γιατὶ οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ, οἱ ἄγγελοι διακονοῦν μὲ φόβο, οἱ ἀρχάγγελοι προσκυνοῦν μὲ τρόπο, τὰ Χερουβίμ μὴ μπορώντας νὰ ὑπομείνουν τὴ δόξα του ἀνατριχιάζουν, τὰ Σεραφίμ δὲν πλησιάζουν πετώντας τριγύρω καὶ μὲ τρόπο φωνάζοντας

15 περιπτάμενα καὶ κεκραγότα τρόμῳ, ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος Κύριος· πλήρης ἡ γῆς τῆς αἰνέσεως αὐτοῦ».

Καὶ τοῦτο δῆλον ὡς τῆς τῶν προτέρων ἐννοίας ἤρτηται, ἀλλὰ ἀκουέτωσαν οἱ ταῦτα προφέροντες καὶ ἐπιγινωσκέτωσαν. Πέπεισμαι δὲ ὡς ἐπινώσονται καὶ τὴν περὶ τούτων φωτισθῆσονται
20 πληροφορίαν, εἴπερ Πνεῦμα Θεοῦ οἰκεῖ ἐν αὐτοῖς.

19 Τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, ἐκ τοῦ Περὶ σαρκώσεως καὶ Τριάδος λόγου, οὗ ἡ ἀρχή, «οἱ κακοτέχνως»·

«Καὶ ὅτε δοξολογοῦσι τὰ Σεραφίμ λέγοντα τρίτον, ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, Κύριος Σαβαώθ', Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ Πνεῦμα ἅγιον δοξολογοῦσι».

20 Τοῦ ἁγίου Βασιλείου, ἐκ τοῦ πρὸς Ἀμφιλόχιον περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

«Πῶς εἶποι τὰ Σεραφίμ, ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, Κύριος', μὴ διδαχθέντα παρὰ τοῦ Πνεύματος, ποσάκις
5 ἐστὶν εὐσεβὲς τὴν δοξολογίαν ταύτην ἀναφέρειν;».

Ἀπῆλλαξεν ἡμᾶς ὁ πατήρ λογολεσχίας, ἀριδῆλως εἰπὼν ποσάκις ἐστὶν εὐσεβὲς τὴν δοξολογίαν ταύτην ἀναφέρειν. Οὐ γὰρ εὐσεβὲς δις ἢ τετράκις, ἀλλὰ τρις καὶ ἅπαξ. Τρις μὲν τό, «ἅγιος», διὰ τὸ τριαδικὸν τῶν ὑποστάσεων, ἅπαξ δὲ τὸ «Κύριος», διὰ
10 τὸ μοναδικὸν τῆς οὐσίας καὶ τὴν μοναρχίαν. Εἰ γὰρ εἰς τὸν Υἱὸν μόνον, διὰ τί μὴ ἅπαξ τό, «ἅγιος», καὶ ἅπαξ τό, «Κύριος»; Διὰ τί μὴ δις ἢ τετράκις; Οὐ γὰρ ὁ τρις ἀριθμὸς τῆ μιᾷ ἀφιέρωται ὑποστάσει, ἢ πλέον τῶν ἄλλων ἀριθμῶν ὠκείωται.

21 Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ τετάρτου λόγου τοῦ Κατ' Εὐνομίου, οὗ ἡ ἀρχή, «Εἰ φύσει Θεὸς ὁ Υἱός».

«Ὅτι οὐτε ὀπτασίᾳ, οὐτε χρησιμῶδιᾳ χωρισμένως

‘ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος Κύριος· ἡ γῆ εἶναι γεμάτη ἀπὸ τῆ δοξολογία του’».

Καὶ αὐτὸ εἶναι φανερὸ ὅτι εἶναι συνάρτηση τῆς ἔννοιας τῶν προηγουμένων, ἀλλὰ ἕως τὸ ἀκούσουν ὅσοι προβάλλουν αὐτὰ καὶ ἕως τὸ καταλάβουν. Καὶ εἶμαι πεπεισμένος ὅτι θὰ κατανοήσουν καὶ θὰ δεχθοῦν μὲ φώτιση τῆ σχετικῆ μ’ αὐτὰ γνώση, ἐὰν βέβαια κατοικεῖ μέσα τους Πνεῦμα Θεοῦ.

Τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, ἀπὸ τὸν λόγο του Περί τῆς σαρκώσεως καὶ τῆς Τριάδος, ποῦ ἀρχίζει: «Οἱ κακοτέχνως».

«Καὶ ὅταν δοξολογοῦν τὰ Σεραφίμ λέγοντας τρεῖς φορές ‘ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, Κύριος Σαβῶθ’, δοξολοοῦν Πατέρα, Υἱὸ καὶ ἅγιο Πνεῦμα».

Τοῦ ἁγίου Βασιλείου, ἀπὸ τὸν λόγο του πρὸς τὸν Ἀμφιλόχιο, Περί τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

«Πῶς λένε τὰ Σεραφίμ ‘ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, Κύριος’, χωρὶς νὰ διδαχθοῦν ἀπὸ τὸ Πνεῦμα, πόσες φορές εἶναι εὐσεβὲς νὰ ἀναφέρουν αὐτῇ τῇ δοξολογίᾳ»; Μᾶς ἀπάλλαξε ὁ Πατέρας ἀπὸ τῆ φλυαρία τῶν λόγων, λέγοντας καθαρὰ πόσες φορές εἶναι εὐσεβὲς νὰ ἐπαναλαμβάνεται ἡ δοξολογία αὐτή. Γιατί δὲν εἶναι εὐσεβὲς δύο ἢ τέσσερις φορές, ἀλλὰ τρεῖς καὶ μία. Τρεῖς φορές τὸ ‘ἅγιος’, διότι τρεῖς εἶναι οἱ ὑποστάσεις, καὶ μία φορά τὸ ‘Κύριος’, ἐπειδὴ μία εἶναι ἡ οὐσία καὶ ἡ μοναρχία. Διότι, ἐὰν ἀναφέρεται μόνο στὸν Υἱό, γιατί νὰ μὴ λέγεται μία φορά τὸ ‘ἅγιος’ καὶ μία φορά τὸ ‘Κύριος’; Γιατί νὰ μὴ λέγεται δύο ἢ τέσσερις φορές; Διότι ὁ ἀριθμὸς τρία δὲν ἀναφέρεται στὴ μία ὑπόσταση, ἡ ὁποία εἶναι πιὸ οἰκεία ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀριθμοὺς.

Τοῦ ἰδίου, ἀπὸ τὸ τέταρτο λόγο του Κατὰ τοῦ Εὐνομίου, τοῦ ὁποίου ἡ ἀρχὴ εἶναι: «Ἐὰν ἐκ φύσεως εἶναι Θεὸς ὁ Υἱός».

«Ὅτι οὔτε σὲ ὀπτασία ἢ χρησμὸ χωριστὰ ἀπὸ τὸν

5 Πατρός καὶ Υἱοῦ καὶ ἀγίου Πνεύματος, Ἡσαΐας ὁ
 προφήτης, 'εἶδον', ἔφη, 'Κύριον Σαβαώθ καθήμενον
 ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου. Καὶ Σεραφίμ εἰ-
 στήκεισαν κύκλω αὐτοῦ· ἐξ πτέρυγες τῶ ἐνί, ἐξ πτε-
 ρυγες τῶ ἐνί'. Καὶ μετ' ὀλίγα φησίν· 'Καὶ εἶπε Κύριος
 10 πρὸς με· πορεύου καὶ εἶπε τῶ λαῷ τούτῳ· Ἀκοῆ
 ἀκούσητε καὶ οὐ μὴ συνῆτε, καὶ βλέποντες βλέψητε,
 καὶ οὐ μὴ ἴδητε. Ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ
 τούτου'»,

καὶ τὰ ἐξῆς. Ὅσον μὲν οὖν κατὰ ταύτην τὴν θέσιν καὶ τὴν ἀκο-
 λουθίαν τοῦ προφητικοῦ γράμματος, ὁ ἐπὶ πάντων ἐστὶν Πατήρ,
 15 ὁ ὀφθεις καὶ χρησιμοδοτήσας τῶ προφήτῃ. Ὁ μέντοι τῆς βροντῆς
 υἱός, ἐξαίσια φθεγξάμενος καὶ βροντῆς, εἰρηκῶς φοβερῶτερα,
 οὐ ἴδιον, οὐχὶ τό, 'οὐκ ἦν', ἀλλὰ τό, 'ἦν ὁ Λόγος', τὸν Υἱὸν ἔφησε
 τὸν ὀφθέντα καὶ χρησιμοδοτήσαντα τῶ προφήτῃ. Λέγει γὰρ ἐν τῶ
 ἰδίῳ συγγράμματι·

20 «Διὰ τοῦτο οὐκ ἠδύναντο οἱ Ἰουδαῖοι πιστεύειν εἰς τὸν
 Ἰησοῦν, διότι εἶπεν Ἡσαΐας περὶ αὐτῶν· 'τετύφλωνται
 αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ πεπώρωται αὐτῶν ἡ καρδία,
 ὅπως μὴ ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ συνῶσι τῇ καρδίᾳ
 καὶ ἐπιστρέψωσι καὶ ἰάσωμαι αὐτούς'. Ταῦτα εἶπεν
 25 Ἡσαΐας ὅτε εἶδε τὴν δόξαν αὐτοῦ».

22 Ὁ δὲ Παῦλος τοῦ Πνεύματος ἀπεφῆνατο τὴν ὀπτασίαν καὶ
 τὴν χρησιμωδίαν εἶπεν, λέγων·

«Καλῶς ἔφη τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ τοῦ προφήτου
 Ἡσαίου πρὸς τοὺς πατέρας ὑμῶν· 'ἀκοῆ μὲν ἀκούσητε,
 5 καὶ οὐ μὴ συνῆτε, καὶ βλέποντες βλέψητε, καὶ οὐ μὴ
 ἴδητε· ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου'».

Ὁ προφήτης Πατὴρ εἰσηγεῖται τὸ πρόσωπον, τοῦ παρὰ Ἰου-
 δαίων πεπιστευμένου, ὁ Εὐαγγελιστῆς τοῦ Υἱοῦ, ὁ Παῦλος τοῦ
 Πνεύματος, ἓνα Κύριον Σαβαώθ τὸν ὀφθέντα κοινῶς ὀνομάζον-

34. Ἰω. 12,40 καὶ Πράξ. 28,26.

35. Ὁ εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης (Μάρκ. 3,17).

36. Ἰω. 12,40. 37. Πράξ. 28,26.

Πατέρα και τὸν Υἱὸ και τὸ ἅγιο Πνεῦμα ὁ προφήτης Ἡσαΐας εἶπε 'εἶδα τὸν Κύριο Σαβαώθ νὰ κάθεται σὲ θρόνο ψηλὸ και ὑπερυψωμένο. Καὶ Σεραφίμ στέκονταν γύρω του, ἔχοντας τὸ καθένα ἑξὶ φτεροῦγες'. Καὶ λίγο παρακάτω λέει: 'Καὶ εἶπε ὁ Κύριος ἀπευθυνόμενος σὲ μένα: Πήγαινε και πὲς στὸ λαὸ αὐτό. Θὰ ἀκούσετε μὲ τὰ αὐτιά σας και δὲ θὰ καταλάβετε, και θὰ βλέπετε μὲ τὰ μάτια σας, ἀλλὰ δὲ θὰ βλέπετε, ἐπειδὴ πάχυνε ἡ καρδιά τοῦ λαοῦ αὐτοῦ'»

και τὰ λοιπά³⁴. Ὅσο λοιπὸν ἀφορᾷ αὐτὴ τὴ θέση και συνάφεια τοῦ προφητικοῦ κειμένου, πάνω ἀπὸ ὄλους εἶναι ὁ Πατέρας, αὐτὸς ποὺ φανερώθηκε και ἔδωσε τὸ χρησμὸ στὸν προφήτη. Ὁ υἱὸς τῆς βροντῆς³⁵ λοιπὸν λέγοντας θαυμάσια και πὸ φοβερὰ ἀπὸ τὴ βροντὴ, τοῦ ὁποῖου λόγος εἶναι ὄχι τὸ 'δὲν ὑπῆρχε' ἀλλὰ τὸ 'ὑπῆρχε ὁ Λόγος', εἶπε ὅτι ὁ Υἱὸς φανερώθηκε και ἔδωσε τὸν χρησμὸ στὸν προφήτη. Γιατὶ λέει στὸ σύγγραμμά του:

«Γι' αὐτὸ δὲν μπορούσαν οἱ Ἰουδαῖοι νὰ πιστέψουν στὸν Ἰησοῦ, ἐπειδὴ ὁ Ἡσαΐας εἶπε γι' αὐτούς, ὅτι τυφλώθηκαν τὰ μάτια τους και πωρώθηκε ἡ καρδιά τους και θὰ ἐπιστρέψουν και θὰ τοὺς θεραπεύσω. Αὐτὰ εἶπε ὁ Ἡσαΐας, ὅταν εἶδε τὴ δοξα του»³⁶.

Ὁ Παῦλος πάλι ἀποδίδει τὴν ὄπτασία και τὴ χρησιμοδότηση στὸ Πνεῦμα λέγοντας:

«Καλὰ εἶπε τὸ ἅγιο Πνεῦμα μέσω τοῦ προφήτη Ἡσαΐα στοὺς πατέρες σας: θὰ ἀκούσετε μὲ τὰ αὐτιά σας και δὲ θὰ καταλάβετε και ἐνῶ θὰ βλέπετε, δὲ θὰ δεῖτε: ἐπειδὴ πάχυνε ἡ καρδιά τοῦ λαοῦ αὐτοῦ»³⁷.

Ὁ προφήτης ἀναφέρει τὸ πρόσωπο τοῦ Πατέρα, τὸν ὁποῖο πίστευαν οἱ Ἰουδαῖοι: ὁ εὐαγγελιστὴς ἀναφέρει τὸ πρόσωπο τοῦ Υἱοῦ και ὁ Παῦλος τοῦ Πνεύματος, ὀνομάζοντας ὄλοι

10 *τες· διήρηται αὐτοῖς ὁ περὶ τῆς ὑποστάσεως λόγος, ἀδιαιρέτου μένοντος ἐν αὐτοῖς τοῦ περὶ ἐνὸς Θεοῦ φρονήματος. Διήρηται γὰρ ἀδιαιρέτως ὁ περὶ τῆς ὑποστάσεως τρόπος καὶ λόγος, διό, «Ἄγιος, ἄγιος, ἄγιος», τριαδικῶς διὰ τὸ τρισσὸν τῶν ὑποστάσεων, Κύριος δὲ ἅπαξ, διὰ τὸ μοναδικὸν τῆς θεότητος. Ζῆτει καὶ*
 15 *ἐκ τοῦ Θεολόγου ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὰ γενέθλια·*

«Θεοῦ δὲ ὅταν εἶπω, λέγω Πατρός, Υἱοῦ καὶ ἀγίου Πνεύματος», ἕως τό, «κάλλιστά τε καὶ ὑψηλότατα».

23 *Ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας ἐν τῷ Περὶ Πνεύματος λόγῳ πρὸς Ἑρμείαν, οὗ ἡ ἀρχή, «Πόνων ἀγαθῶν».*

«Τί δέ, οὐχὶ καὶ αὐτοὺς τοὺς Θεοῦ λόγους εἶναι Πνεύματός φησιν ἡ Γραφή; Ἡσαΐας μὲν γὰρ ὁ θεσπέσιος
 5 *τὴν ἐξαισίον ἡμᾶς καὶ φρικωδεστάτην ἐκείνην θεοπτικῶν ἀφηγοῦμενος, 'εἶδον', φησίν, 'τὸν Κύριον Σαβαώθ καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπλημένου', καὶ τὰ διὰ μέσου τούτοις ἐπενεγκῶν, 'ἤκουσα', φησίν, 'Κυρίου Σαβαώθ λέγοντος: Τίνα ἀποστελῶ καὶ τίς*
 10 *πορεύσεται πρὸς τὸν λαὸν τούτον; Καὶ εἶπον: Ἴδου ἐγώ, ἀπόστειλόν με. Καὶ εἶπε: Πορεύου καὶ εἶπον τῷ λαῷ τούτῳ: Ἀκοῆ ἀκούσητε, καὶ οὐ μὴ συνῆτε, καὶ βλέποντες βλέψητε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε'. Ἄλλ' ὁ μὲν θεσπέσιος Ἰωάννης περὶ τοῦ Μονογενοῦς φησιν: Ταῦτα*
 15 *εἶπεν' Ἡσαΐας, ἠνίκα εἶδε τὴν δόξαν αὐτοῦ καὶ ἐλάλησε περὶ αὐτοῦ'. Στέφανός γε μὴν ὁ σοφώτατος Ἰουδαίους ἔφη προσλαλῶν: 'Σκληροτράχηλοι καὶ ἀπερίτμητοι τῇ καρδίᾳ, ὑμεῖς δεῖ τῷ Πνεύματι τῷ ἀγίῳ ἀντιπίπτετε, ὡς οἱ πατέρες ὑμῶν'. ἼΑρα οὐκ ἐναργὲς ἤδη*

38. Ἐννοεῖ τὸν Γρηγόριον Θεολόγον.

39. Ἦσ. 6,9. 40. Ἰω. 12,41. 41. Πράξ. 7,51.

ἀπὸ κοινοῦ ἓνα Κύριο Σαβαώθ, αὐτὸν ποὺ φανερώθηκε. Διαιρέθηκε σ' αὐτοὺς ὁ λόγος γιὰ τὴν ὑπόσταση, ἔμεινε ὁμως σ' αὐτοὺς ἀδιαίρετη ἡ πίστη σὲ ἓνα Θεό. Διότι διαιρέθηκε ἀδιαίρετα ὁ λόγος καὶ ὁ τρόπος γιὰ τὴν ὑπόσταση, γι' αὐτὸ τὸ «ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος» λέγεται τρεῖς φορές, ἐπειδὴ τρεῖς εἶναι οἱ ὑποστάσεις. Ἐνῶ τὸ «Κύριος» λέγεται μία φορά, ἐπειδὴ ἡ θεότητα εἶναι μία. Ἀναζήτησε καὶ στὸ Θεολόγο³⁸, στὸ λόγο του Εἰς τὰ γενέθλια:

«Ὅταν λέω τοῦ Θεοῦ, ἐννοῶ τοῦ Πατέρα, τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος», μέχρι τὸ «πολὺ καλύτερα καὶ ἀνώτερα».

- 23 Ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας στὸν περὶ Πνεύματος λόγο του πρὸς τὸν Ἑρμεία, ὁ ὁποῖος ἀρχίζει, «πόσων ἀγαθῶν», λέει.

«Γιατί ἡ Γραφή δὲν λέει ὅτι καὶ τὰ ἴδια τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ εἶναι τοῦ Πνεύματος; Γιατί ὁ Ἡσαΐας ὁ θεόπνευστος, ὅταν διηγεῖται τὴν ἐξαιρετικὴ ἐκείνη καὶ τρομερὴ θεοπτία, λέει, 'εἶδα τὸν Κύριο Σαβαώθ νὰ κάθεται πάνω σὲ θρόνο ψηλὸ καὶ ὑπερυψωμένο', καὶ παραθέτοντας τὰ ἐνδιάμεσα λέει, 'ἄκουσα τὸν Κύριο Σαβαώθ νὰ λέει· ποιὸν νὰ στείλω καὶ ποιὸς θὰ πάει στὸ λαὸ αὐτό; Καὶ τότε εἶπα· Εἶμαι ἐγὼ ἐδῶ, στείλε ἐμένα. Καὶ εἶπε· Πήγαινε καὶ πρὸς τὸ λαὸ αὐτό· θὰ ἀκούτε μὲ τὰ αὐτιά καὶ δὲν θὰ καταλάβετε, καὶ ἐνῶ θὰ βλέπετε δὲ θὰ δεῖτε'³⁹. Ὁ θεόπνευστος λοιπὸν Ἰωάννης γιὰ τὸν Μονογενῆ Υἱὸ λέει τὰ ἐξῆς: 'Ὁ Ἡσαΐας μίλησε γι' αὐτὸν ὅταν εἶδε τὴ δόξα του'⁴⁰, ἐνῶ ὁ σοφότατος Στέφανος μιλώντας στοὺς Ἰουδαίους εἶπε: 'σκληροτράχηλοι καὶ πωρωμένοι στὴν καρδιά, σεῖς πάντοτε ἀνυστέκεσθε στὸ ἅγιο Πνεῦμα, ὅπως ἔκαναν καὶ οἱ ἀτέρες σας'⁴¹».

Ἐπομένως δὲν ἔγινε ὀλοφάνερο πιά, πῶς ἀπὸ τὴ διαφορὰ

ιδικὴν, τί μὲν ἐστὶν Πατήρ, τί δὲ καὶ Υἱός, τί δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα, εὖ μάλα διαγιγνώσκεται· Συμβάσει γε μὴν τῇ πρὸς ἐνότητα φυσικὴν, πάντα δὴ πάντων παρουσίᾳ τε καὶ λόγοι, καὶ μέθεξις, ἐνέργειά τε καὶ δόξα, καὶ ὅσα τὴν θεῖαν κατακαλλύνει φύσιν.

25 Τί δὲ οὐχὶ ἄρα γε καὶ ὁ μικρὸν γοῦν δογματικῆς ἐπιστήμης γεγευσμένος, εἴσεται σαφῶς, ὡς ὁ Τρισάγιος ὕμνος, ἑτερότητι μὲν τῇ καθ' ὑπόστασιν ἰδικὴν, ὡς καὶ ὁ θεοφόρος ἔφη πατήρ, τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα δείκνυσι. Συμβάσει δὲ τῇ πρὸς ἐνότητα φυσικὴν καὶ μοναρχίαν τό, «Κύριος».

30 Ὁ γὰρ τρὶς ἀριθμός, τριῶν ἐστὶ σημαντικός, ἐνὸς δὲ ἢ μονάς. Οὐκοῦν «Ἄγιος, ἅγιος, ἅγιος», καὶ τρισάγιος, ὅτι τρεῖς ὑποστάσεις. «Κύριος», ὅτι εἷς αἱ τρεῖς ὑποστάσεις. Εἰς δὲ τὰ τρία Θεός, ὅτι μία θεότης καὶ πρὸς ἓν τὰ ἐξ αὐτοῦ τὴν ἀναφορὰ ἔχει, οὐκ ἐξισταμένων, οὔτε μὴν συντιθεμένων ἢ συναλειφομένων

35 τῶν ὑποστάσεων.

24 Τοῦ ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Νύσσης, ἐκ τοῦ Κατ' Εὐνομίου πρῶτου λόγου.

«Ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ παρὰ τῷ Ἡσαΐᾳ Σεραφίμ, παρ' ὧν ἐναργῶς τὸ τῆς Τριάδος ἐκηρύχθη μυστήριον, ὅτε

5 τὴν, «Ἄγιος», φωνὴν τῷ ἐν ἐκάστῳ τῶν ἐν Τριάδι κάλλει καταπλησσόμενα θαυμαστικῶς ἐξεβόησεν».

Ἰδοὺ δὴ σαφῶς ἔφη ὁ θεηγόρος πατήρ, διὰ τοῦ Τρισαγίου ὕμνου ἐναργῶς τὸ τῆς Τριάδος ἐκηρύχθη μυστήριον. Διὰ μὲν τοῦ τρὶς βεβοῆσθαι τὸ «Ἄγιος», τὴν τῶν προσώπων Τριάδα,

10 διὰ δὲ τοῦ ἅπαξ κεκράχθαι τό, «Κύριος», τὸ ἐνιαῖον τῆς φύσεως τε καὶ κυριότητος.

25 Καὶ ὁ ἅγιος δὲ καὶ θαυμαστός Ἐπιφάνιος ᾧ δέ πῃ φησιν ἐν

ἀπό τῆ διαφορὰ τῆς κάθε ἐπὶ μέρος ὑποστάσεως διαπιστώνεται πολὺ εὐκολα τί ἀκριβῶς εἶναι ὁ Πατήρ, τί ὁ Υἱὸς καὶ τί τὸ Πνεῦμα; Ἐνῶ ἀπὸ τῆ συμφωνία τῆς φυσικῆς ἐνότητος, καὶ μάλιστα μὲ τὴν παρουσία ὄλων, διακρίνονται ὄλα, καὶ τὰ λόγια καὶ ἡ συμμετοχὴ, καὶ ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ δόξα καὶ ὄλα ὄσα κατακοσμοῦν τὴ θεία φύση.

Ἐπομένως λοιπόν, ἀκόμα κι ἐκεῖνος πού μικρὴ μόνο γεύση τῆς δογματικῆς ἐπιστήμης δοκίμασε, γνωρίζει καλὰ ὅτι ὁ Τρισάγιος ὕμνος, μὲ τὴν ἰδιαιτερότητα τῆς ἐπιμέρους ὑποστάσεως, ὅπως εἶπε καὶ ὁ θεοφόρος πατέρας, φανερῶνει τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸ καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Μὲ τὴ συμφωνία ὁμως τῆς φυσικῆς ἐνότητος ἡ λέξις 'Κύριος' φανερῶνει τὴν μοναρχία. Γιατὶ ὁ ἀριθμὸς τρία σημαίνει τρία πράγματα, ἐπειδὴ τρεῖς εἶναι οἱ ὑποστάσεις. Ἐνῶ Κύριος, ἐπειδὴ οἱ τρεῖς ὑποστάσεις εἶναι ἕνας. Τὰ τρία ὁμως πρόσωπα εἶναι ἕνας Θεός, ἐπειδὴ μία εἶναι ἡ θεότητα, καὶ ὄσα προέρχονται ἀπὸ αὐτὸν ἀναφέρονται σὲ ἕνα, χωρὶς νὰ μεταβάλλονται, οὔτε νὰ συντίθενται ἢ νὰ ἐξαλείφονται οἱ ὑποστάσεις.

24 Τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Νύσσης, ἀπὸ τὸν πρῶτο λόγο του κατὰ τοῦ Εὐνομίου.

«Ἐπίσης καὶ τὰ Σεραφίμ στὸν Ἡσαΐα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα διακηρύχθηκε ὀλοκάθαρα τὸ μυστήριον τῆς Τριάδος, ὅταν, κατάπληκτα ἀπὸ τὴν ὠραιότητα τῶν προσώπων τῆς Τριάδος, ἔψαλλαν μὲ θαυμασμό τὴ λέξις ἁγιοσ».

Νὰ λοιπόν πού μὲ σαφήνεια εἶπε ὁ θεόπνευστος πατέρας, ὅτι μὲ τὸν Τρισάγιο ὕμνο κηρύχθηκε ὀλοφάνερα τὸ μυστήριον τῆς Τριάδος. Μὲ τὴν τριπλῆ ἐπανάληψη τοῦ 'ἅγιος' κηρύχθηκε ἡ Τριάδα τῶν προσώπων, ἐνῶ μὲ τὴ ἀπλῆ ἀναφορὰ τοῦ 'Κύριος', κηρύχθηκε ἡ ἐνότης τῆς ὑπόστασεως καὶ τῆς κυριότητάς της.

25 Ἄλλὰ καὶ ὁ ἅγιος καὶ ἀξιοθαύμαστος Ἐπιφάνιος, ὡς

τῷ ἐπιγεγραμένῳ Ἀγκυρωτῷ λόγῳ.

«Διὰ δὲ τῆς τριττῆς μαρτυρίας λάβωσι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ πληρωθῶσι φανερῶς τῶν φωνῶν τῶν Σε-
 5 ραφιμ καὶ Χερουβίμ, κραζόντων τριττὸν τὸ ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος· οὐ γὰρ διὰ δύο φωνῶν ἡ δοξολογία ἐν οὐρανῷ τελεῖται. Οὐδὲ τέταρτον ἐπιφωνοῦσι τὰ αὐτὰ ἅγια καὶ ἀόρατα καὶ πνευματικὰ ζῶα, οὐδὲ τετάρτην
 10 φωνὴν ἀποδίδωσι τὰ αὐτά, οὐδὲ μίαν μόνην, ἀλλὰ τρεῖς φωνὰς ἐνικὰς τό, «ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος»· καὶ οὐ λέγουσιν, ἅγιοι, ἅγιοι, ἅγιοι, ἵνα μὴ τὸ ἐνικὸν πολυ-
 νυμον ἀποφῆνωσι, μηδὲ τῶν τριῶν τὸ τρισάριθμον ἀποκρύψωσιν, ἀλλὰ τρεῖς μὲν διδῶσι τὴν ἁγιαστίαν, μονοειδῶς δέ, ἐνικῶς ἀποφθέγγονται τὸν λόγον, ἵνα
 15 μὴ πολυθεῖαν ὀνομάσωσιν».

Ἀπῆλλαξεν ἡμᾶς ὁ θεοφάντωρ οὗτος πατήρ, περὶ τῶν πραγμάτων ἀριδῆλως ἀποφηνάμενος, ὡς οὐ διὰ δύο φωνῶν ἡ δοξολογία ἐν οὐρανῷ τελεῖται, οὐδὲ μιᾶς, ἢ τετάρτης φωνῆς, ἀλλὰ τριῶν, καὶ αὐτῶν ἐνικῶν. Τίνος ἕνεκα; Ὅτι οὐ μιᾶς ὑπο-
 20 στάσεως ἐνδεικτικὸς ὁ ὕμνος, ἀλλὰ τῶν τριῶν. Ὡσπερ οὖν οὐ διὰ δύο φωνῶν ἢ τεσσάρων ὁ ὕμνος ἐκτελεῖται, ἀλλὰ διὰ τριῶν διὰ τὸ τρισὸν τῶν ὑποστάσεων, οὕτω, τῶν τριῶν ὑποστάσεων ἐνδεικτικὸς ὢν ὁ Τρισάγιος ὕμνος, ἐπὶ μιᾶς τῶν ὑποστάσεων λέγεσθαι χώραν οὐκ ἔχει.

Ἀδύνατον οὖν, ὡς ἔφην ἀνωτέρω, ὠρισμένον ἀριθμὸν ἐπὶ Θεοῦ λέγειν, εἰ μὴ τὸν ἐνικὸν καὶ τὸν τριαδικὸν διὰ τὸ ἐνιαῖον τῆς φύσεως καὶ τὸ τριαδικὸν τῶν ὑποστάσεων. Καὶ ὁ μὲν ἐνι-

ἐξῆς μιλάει σὲ κάποιο σημεῖο τοῦ λόγου του ποῦ ἐπιγράφεται Ἐγκυρωτός⁴².

«Μὲ τὴν τριπλῆ μαρτυρία νὰ λάβουν τὸ ἅγιο Πνεῦμα καὶ νὰ γεμίσουν φανερά ἀπὸ τὶς φωνές τῶν Σεραφίμ καὶ Χερουβίμ, τὰ ὁποῖα κραυγάζουν τριπλᾶ τὸ ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος»· γιατί ἡ δοξολογία στὸν οὐρανὸ δὲ γίνεται μὲ τὴν ἐπανάληψη δύο φορές τοῦ ἁγίου. Οὔτε καὶ τέσσερις φορές ἐπαναλαμβάνουν τὰ ἴδια τὰ ἅγια καὶ ἀόρατα καὶ πνευματικὰ ζῶα, οὔτε μὲ τέσσερις λέξεις ἀποδίδουν τὰ ἴδια, οὔτε μὲ μία μόνο· ἀλλὰ μὲ τρεῖς λέξεις ἐνικοῦ ἀριθμοῦ, τὸ ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, καὶ δὲν λένε, ἅγιοι, ἅγιοι, ἅγιοι, γιὰ νὰ μὴ παρουσιάσουν τὸ ἓνα ὡς πολυώνυμο, οὔτε νὰ ἀποκρύψουν τὸν τριπλοῦν ἀριθμὸ τῶν τριῶν προσώπων. Ἀλλὰ ἀναφέρουν βέβαια τρεῖς φορές τὴν ἁγιαστικὴ ιδιότητα, ἀλλὰ μὲ ἓνα τρόπο, σὲ ἀριθμὸ ἐνικὸ ἐκφράζουν τὸ λόγο, γιὰ νὰ μὴ εἰσαγάγουν πολυθεΐα».

Μᾶς ἀπάλλαξε ὁ θεόπνευστος αὐτὸς πατέρας, δηλώνοντας ξεκάθαρα γιὰ τὰ πράγματα ποῦ μιλάμε, ὅτι ἡ δοξολογία στὸν οὐρανὸ δὲν γίνεται μὲ δύο λέξεις, οὔτε μὲ μία, οὔτε μὲ τέσσερις, ἀλλὰ μὲ τρεῖς καὶ αὐτὲς σὲ ἐνικὸ ἀριθμὸ. Γιατί; Διότι ὁ ὕμνος δὲν φανερώνει μία ὑπόσταση, ἀλλὰ καὶ τὶς τρεῖς. Ὅπως λοιπὸν δὲν ἐκτελεῖται ὁ ὕμνος μὲ δύο, ἢ μὲ τέσσερις λέξεις, ἀλλὰ μὲ τρεῖς, ἐπειδὴ τρεῖς εἶναι οἱ ὑποστάσεις, ἔτσι, ὄντας δηλωτικὸς τῶν τριῶν ὑποστάσεων ὁ Τρισάγιος ὕμνος, δὲν μπορεῖ νὰ λέγεται σὲ μία ὑπόσταση.

Εἶναι λοιπὸν ἀδύνατο, ὅπως εἶπα παραπάνω, νὰ χρησιμοποιοῦμε ὀρισμένο ἀριθμὸ γιὰ τὸ Θεό, παρὰ μόνο τὸν ἐνικὸ καὶ τὸν τριαδικό, ἐξαιτίας τῆς ἐνιαίας φύσεώς του καὶ

42. Τὸ σύγγραμμα αὐτὸ τοῦ ἐπισκόπου Σαλαμίνας τῆς Κύπρου (4ος αἰ. ἀποτελεῖ ἓνα εἶδος ἐπίτομης δογματικῆς μὲ πολεμικὸ καὶ ἀντιαιρετικὸ χαρακτῆρα.

κὸς ἀριθμὸς κατὰ τῶν τριῶν ὑποστάσεων φέρεται, Θεὸς καὶ Θεὸς καὶ Θεός, ἀλλ' εἷς Θεός, καὶ οὐ τρεῖς θεοί, ὁ Πατήρ καὶ ὁ
 30 Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἵνα μὴ πολυθεῖα νομισθῆ ἡ μοναρχία καὶ διαιρεθῆ ὁ εἷς καὶ ἀδιαίρετος Θεὸς τῶν ἑαυτοῦ ἐνυποστάτων δυνάμεων. Θεὸς γὰρ καὶ ὁ τούτου Λόγος καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ τὰ τρία εἷς Θεός, εἰ καὶ ἕκαστον τελεία ὑπόστασις, διὰ τὸ ὑπερφυεὲς τῆς θεότητος. Ὁ δὲ τριαδικὸς ἀριθμὸς κατὰ μιᾶς ὑποστάσεως οὐκ ἔστιν. Οὐ γὰρ τρισυπόστατος ἐκάστη ὑπόστασις, ἵνα διὰ τοῦ τρισσοῦ ἀριθμοῦ τὸ τρισυπόστατον δειχθῆ ἐκάστης ὑποστάσεως. Ἄπαγε, ἄπαγε· οὐκ εὐσεβοῦς λογισμοῦ ταῦτα, ἀλλ' ἔξω νοῦ τοῦ καθήκοντος.

26 Ταῦτα, ὦ πάτερ θειότατε, στύλε καὶ ἐδραῖωμα τῆς ἀληθείας, πᾶσι τοῖς πατράσι καὶ ἀδελφοῖς καὶ παντὶ τῷ τῆς ἐκκλησίας πληρώματι ἀναγνωρισθῆναι ἐκλιπαροῦμεν καὶ λόγων ἐπιεικεῖα παρακληθῆναι τὸν πατέρα ἡμῶν τὸν κύριον ἀββᾶν
 5 Ἀναστάσιον, τὸν κλεινὸν καθηγεμόνα τῆς εὐαγοῦς μονῆς τοῦ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Εὐθυμίου, παύσασθαι μὲν τῆς τοιαύτης ἐνστάσεως, σὺν ἡμῖν δέ, τοῖς θεολήπτοις Πατράσι κατ' ἴχνος ἀκολουθοῦντα, «ἅγιος, λέγειν, ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ, ἅγιος ἰσχυρὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, σαρκωθεὶς καὶ σταυρωθεὶς σαρκὶ δι' ἡμᾶς,
 10 ἅγιος ἀθάνατος τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὁ εἷς Κύριος, Σαβαώθ, ἐλέησον ἡμᾶς». Καὶ μήτε ἡμῶν κατηγορεῖν, μήτε τοῦ τρισμάκαρος Ἰωάννου τοῦ πατριάρχου, ὡς πεπεισμένων ἐπὶ μιᾶς τῶν θεαρχικῶν ὑποστάσεων λέγειν τὸν Τρισάγιον ὕμνον. Πᾶς γὰρ ὅστις οὕτω φρονεῖ ἢ λέγει, κοινωνός ἐστι τῆς τοῦ Κναφέως τοῦ
 15 βαναύσου σκαιότητος. Τίς γὰρ οἶδε τοῦ μακαριωτάτου Ἰωάννου τοῦ πατριάρχου νόημα ἐμοῦ πλέον; Οὐδεὶς ὅς, ἵνα τάληθές εἶπω, οὐκ ἀνέπνευσε πνοὴν πνευματικὴν πώποτε, ἦν ἐμοὶ ὡς

τῶν τριῶν ὑποστάσεων. Καὶ ὁ ἐνικός ἀριθμὸς βέβαια φέρεται ἐναντίον τῶν τριῶν ὑποστάσεων, Θεὸς καὶ Θεὸς καὶ Θεός, ἀλλὰ ἓνας Θεὸς καὶ ὄχι τρεῖς θεοί, ὁ Πατέρας καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιο, γὰρ νὰ μὴ θεωρηθεῖ ἡ μοναρχία ὡς πολυθεΐα καὶ διαιρεθεῖ ὁ ἓνας καὶ ἀδιαίρετος Θεὸς ἀπὸ τῆς ἐνυπόστατες δυνάμεις του. Γιατὶ Θεὸς εἶναι καὶ ὁ Λόγος του καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιο, καὶ τὰ τρία εἶναι ἓνας Θεός, ἂν καὶ καθένα ἀποτελεῖ τέλεια ὑπόσταση, ἐξαιτίας τοῦ ὑπερφυσικοῦ τῆς θεότητος. Ὁ τριαδικὸς ἀριθμὸς ὁμοίως δὲν εἶναι ἀντίθετος μὲ τὴν καθὲ μίᾳ ὑπόστασι. Γιατὶ δὲν εἶναι τρισυπόστατη ἢ καθεμιά ὑπόστασι, γὰρ νὰ φανεῖ μὲ τὸν τριπλὸ ἀριθμὸ τὸ τρισυπόστατο καθεμιάς. Μακριὰ ἀπὸ μᾶς κάτι τέτοιο. Δὲν εἶναι σκέψεις εὐσεβοῦς λογισμοῦ αὐτά, ἀλλὰ βρίσκονται ἔξω ἀπὸ τὸν καθῶς πρέπει νοῦ.

- 26 Αὐτά, θειότατε πατέρα μου, στυλε καὶ στήριγμα τῆς ἀλήθειας, σὲ ἐκλιπαροῦμε νὰ διαβαστοῦν σ' ὄλους τοὺς πατέρες καὶ ἀδελφοὺς καὶ σὲ ὄλο τὸ πλήρωμα τῆς ἐκκλησίας καὶ μὲ λόγια ἐπιεικῆ νὰ παρακληθεῖ ὁ πατέρας μας ὁ κύριος ἄββᾶς Ἀναστάσιος, ὁ ξεκουστὸς ἠγούμενος τῆς περιφανοῦς μονῆς τοῦ θεοφόρου πατέρα μας Εὐθυμίου, νὰ παύσει αὐτὴ τὴν ἀντίθεση καὶ μαζί μὲ μᾶς, ἀκολουθώντας τὰ ἴχνη τῶν θεοπνεύστων πατέρων, νὰ λέει· ἅγιος ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας, ἅγιος ἰσχυρὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ποὺ σαρκώθηκε καὶ σταυρώθηκε σαρκικὰ γὰρ μᾶς, ἅγιος ἀθάνατος τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιο· ὁ ἓνας Κύριος, Σαβαώθ, ἐλέησέ μας». Καὶ οὔτε ἐμένα νὰ κατηγορεῖ οὔτε τὸν τρισμακάριστο πατριάρχη Ἰωάννη, ὅτι πείσθηκα νὰ ἀναφέρω τὸν Τρισάγιο ὕμνο σὲ μία ἀπὸ τῆς θεαρχικῆς ὑποστάσεις. Γιατὶ καθένας ποὺ πιστεύει ἢ λέει αὐτά, εἶναι κοινωνὸς τῆς βάνουσης σκαιότητος τοῦ Κναφέα. Γιατὶ ποιὸς γνωρίζει τὸ πιστεύω τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου Ἰωάννη περισσότερο ἀπὸ μένα; Κανένας· αὐτός, γὰρ νὰ πῶ τὴν ἀλήθεια, δὲν ἀνάπνευσε ποτὲ πνοὴ πνευματικὴ ποὺ νὰ μὴ τὴν παρέδωσε σὲ μένα ὡς μαθητῆ. Γιατὶ, ἀφοῦ δὲ ζεῖ

μαθητῆ οὐκ ἀνέθετο· τί, μὴ ζῶντος καὶ φθεγγομένου τοῦ ἱεροῦ ἀνδρός, ταῦτα περὶ αὐτοῦ λέλεκτο; Οὐκ ἔστι ταῦτα, ἀλλ' ἢ σκῆψεις τινές, πλεῖστον ὅτι τὸ βέβαιον οὐκ ἔχουσαι.

Μὴ δυσφημείτωσαν τὸν ζηλωτὴν καὶ πῦρ ὀρθοδοξίας πνεύσαντα, μόσχον φημί, τὸν ἀοίδιμον Ἰωάννην, τὸν πάσης κενοφωνίας ἐξοριστὴν καὶ ἀναιρέτην, ὡς τῆς θεολογίας τοῖς ἱεροῖς κεκοινωνηκότα Πατράσιν. Ἀλλὰ τούτου τὸν ζῆλον ἀποδέχ²⁵ ἔσθωσαν καὶ ὡς ἱερὸν καὶ ἀοίδιμον εὐφημείτωσαν. Ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης, ὁ Πατὴρ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν (αὐτὸς γὰρ ἔστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν), ἐμπλήσει τὰς καρδίας ἡμῶν Πνεύματος ἁγίου, εἰς τὸ δοκιμάζειν τὰ διαφέροντα καὶ ἀπελάσει πᾶσαν τὴν πονηρᾶν ἔνστασιν ἀφ' ἡμῶν, εἰρηνοποιῶν τὴν ἁγίαν αὐτοῦ Ἐκκλησί³⁰ αιν, ἣν ἐκτίησάτο αὐτῷ ὁ ἀγαπητὸς αὐτοῦ Υἱὸς Ἰησοῦ ὁ ὑπέρθεος τῷ τιμίῳ αὐτοῦ αἵματι. Εὐχου ὑπὲρ ἡμῶν, θεοτίμητε, ὡς θεόληπτος.

27 Προσθετέον δὲ τῷ λόγῳ καὶ τάδε. Ἐν τῇ ἱερᾷ προσκομιδῇ τῆς τελετῆς τῶν θείων μυστηρίων, μετὰ τὸ εἰπεῖν τὸν λαὸν τὸν Τρισάγιον ὕμνον, ὁ ἱερεὺς ὡσπερ ἐρμηνεύων τὸν ὕμνον φησὶν· «ἅγιος εἶ, βασιλεὺ τῶν αἰώνων, καὶ πάσης ἀγιοσύνης Κύριος 5 καὶ δοτήρ· ἅγιος καὶ ὁ μονογενὴς σου Υἱός, δι' οὗ τὰ πάντα ἐποίησας· ἅγιον δὲ καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ πανάγιον, τὸ ἐρευνῶν τὰ πάντα καὶ τὰ βάθη σοῦ τοῦ Θεοῦ». Διὰ τί μὴ λέγει 'ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, ὁ μονογενὴς σου Υἱός', ἀλλὰ κοινῶς μὲν τῇ Τριάδι, «ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος», καθ' ἑκάστην δὲ τῶν ὑποστάσεων τό, 10 «ἅγιος», ἅπαξ; Καὶ ἐν τῇ ὑψώσει δὲ τοῦ ἄρτου τῆς εὐχαριστίας οὐ λέγομεν, τρὶς «ἅγιος», ἢ τρὶς «Κύριος», ἀλλ', «εἷς ἅγιος, εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς σὺν ἁγίῳ Πνεύματι, ᾧ ἡ δόξα».

28 Ἐπειδὴ δὲ τὸν Τρισάγιον ὕμνον ἐν ταῖς συνήθεσιν εὐχαῖς

οὔτε μιλάει ὁ ἱερός ἄνδρας, λέγονται αὐτὰ γι' αὐτόν; Αὐτὰ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ κάποιες δικαιολογίες, ἐπειδὴ δὲν ἔχουν τίποτε τὸ βέβαιο.

Ἄς μὴ δυσφημοῦν τὸν ζηλωτὴ, ὁ ὁποῖος ἐπνευσε φωτιὰ Ὁρθοδοξίας, ἐννοῶ τὸν μόσχο, τὸν ἀείμνηστο Ἰωάννη, ὁ ὁποῖος ἐδιώξε καὶ κατάργησε κάθε φλυαρία, ἐπειδὴ εἶχε γίνει μέτοχος τῆς θεολογίας μὲ τοὺς ἱεροὺς πατέρες. Ἀλλὰ ἄς ἀποδεχθοῦν τὸν ζῆλο του καὶ ἄς τὸν ἐπαινοῦν ὡς ἱερό καὶ ἀείμνηστο. Ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης, ὁ Πατέρας τοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ μας (γιατὶ αὐτός εἶναι ἡ εἰρήνη μας), εἶθε νὰ γεμίσει τὶς καρδιές μας μὲ ἅγιο Πνεῦμα, γιὰ νὰ ξεχωρίζουμε ὄσα διαφέρουν, καὶ εἶθε νὰ ἀπομακρύνει κάθε πονηρὴ ἔνστασις ἀπὸ μᾶς, φέρνοντας εἰρήνη στὴν ἀγία του Ἐκκλησία, τὴν ὁποία ἴδρυσεν γι' αὐτόν ὁ ἀγαπητὸς Υἱὸς του ὁ Ἰησοῦς ὁ ὑπέρθεος, μὲ τὸ πολῦτιμο αἷμά του. Νὰ εὐχέσαι γιὰ μᾶς, τιμημένε ἀπὸ τὸ Θεό, ὡς θεόπνευστος πού εἶσαι.

- 27 Πρέπει ὁμοῦς νὰ προσθέσω στό λόγο μου καὶ τὰ ἐξῆς. Στὴν ἱερὴ προσκομιδὴ τῆς τέλεσης τῶν θείων μυστηρίων, μόλις ὁ λαὸς πεῖ τὸν Τρισάγιο ὕμνο, ὁ ἱερέας, ἐρμηνεύοντας κατὰ κάποιο τρόπο τὸν ὕμνο λέει: «εἶσαι ἅγιος, βασιλιὰ τῶν αἰώνων, καὶ Κύριος καὶ χορηγὸς κάθε ἀγιοσύνης· ἅγιος εἶναι καὶ ὁ Μονογενὴς σου Υἱός, μέσω τοῦ ὁποῖου δημιούργησες τὰ πάντα· ἅγιο εἶναι καὶ τὸ πανάγιό σου Πνεῦμα, τὸ ὁποῖο διερευνᾷ τὰ πάντα, ἀκόμα καὶ τὰ βάθη τὰ δικά σου πού εἶσαι Θεός». Γιατὶ δὲν λέει ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος ὁ Μονογενὴς σου Υἱός, ἀλλὰ ἀπὸ κοινοῦ στὴν Τριάδα «ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος», ἐνῶ σὲ κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς ὑποστάσεις τὸ «ἅγιος» μία φορά; Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ὕψωση τοῦ ἄρτου τῆς εὐχαριστίας δὲν λέμε τρεῖς φορές «ἅγιος», ἢ τρεῖς φορές «Κύριος», ἀλλὰ «ἓνας ἅγιος, ἓνας Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, γιὰ τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ Πατέρα, μαζὶ μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα».

- 28 Ἐπειδὴ ὁμοῦς τὸν Τρισάγιο ὕμνο στὶς συνηθισμένες προ-

τρίτον φαμέν, ἄξιον καὶ περὶ τούτου διαλαβεῖν, διτιπερ οὐχ ἅπαξ
 τῷ Πατρὶ καὶ οὐχ ἅπαξ τῷ Υἱῷ καὶ ἅπαξ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι
 τὸν Τρισάγιον ὕμνον προσάγομεν, ἀλλὰ κοινῶς τῇ ἁγίᾳ Τριάδι
 5 τρις τὸν τρισάγιον ὕμνον προσφέρομεν. Τὰ μὲν γὰρ Σεραφίμ ἀεὶ
 τῷ Θεῷ παριστάμενα, ἀκαταπαύστως τὴν Τρισάγιον προσάγει
 δοξολογίαν, ἡμεῖς δέ, ἐπειδὴ ἐν ὠρισμέναις ὥραις τεταγμένον
 τὸν ὕμνον τῷ Θεῷ ἀναπέμπομεν, οἰκείως καὶ προσφόρως τὸ
 Τρισάγιον ἐκ τρίτου κοινῶς τῇ ἁγίᾳ Τριάδι προσνέμομεν. Καὶ
 10 ἐν πᾶσι δὲ τούτου χάριν τὸν τρις ἀριθμὸν τῶν λοιπῶν προσιμῶ-
 μεν, ὡς τῆς ἁγίας Τριάδος ὄντα δηλωτικὸν καὶ ὡς ἐξ αὐτῆς τὴν
 τελειότητα καὶ πληρότητα κεκτημένον. Μονὰς γὰρ ἄποσος,
 δυὰς δὲ ἀρχὴ ἀριθμοῦ, τριάς ἀριθμὸς τέλειος. Ἄλλ' οὐ διὰ τὸν
 ἀριθμὸν ἢ θεότης ἐν Τριάδι, ἀλλὰ διὰ τὸ εἶναι τὴν θεότητα ἐν
 15 Τριάδι ὁ τρις ἀριθμὸς τέλειος. Μονὰς γὰρ ἀπ' ἀρχῆς εἰς δυάδα
 κινήθεισα, μέχρι Τριάδος ἔστη· ἀρχὴ γὰρ τῶν ὄντων καὶ αἰτία ὁ
 Θεός. Ἐκ τῆς ἀρχῆς οὖν καὶ τῆς τῶν ὄντων αἰτίας ἔλαβεν ἀρι-
 θμὸς ταύτην τὴν δύναμιν, διτι, ὡσπερ ὁ Πατὴρ γεννήτωρ Υἱοῦ
 καὶ προβολεὺς Πνεύματος, οὕτω καὶ ὁ ἀριθμὸς εἰς δυάδα ἀρχό-
 20 μενος καὶ καταντῶν μέχρι τριάδος ἴσταται. Διὸ καὶ ὁ ἐνικός
 ἀριθμὸς, ὁ ἓνα σημαίνων, καὶ δυϊκός, ὁ δύο σημαίνων, καὶ
 πληθυντικός, ὁ τρία σημαίνων, καὶ οὐκ ἔστιν ἕτερος χαρακτήρ.
 Ὁ γὰρ ἄνθρωπος, λέγομεν ἐπὶ ἐνὸς ἀνθρώπου, καὶ τῷ ἀν-
 θρώπῳ ἐπὶ δύο, καὶ οἱ ἄνθρωποι ἐπὶ τριῶν.

25 Καὶ Θεοῦ μία ὑπόστασις Πατρός, δύο ὑποστάσεις Πατρὸς
 καὶ Υἱοῦ, τρεῖς ὑποστάσεις Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύ-
 ματος. Ἐπειδὴ ὑποστάσει διαφέρει ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ
 ἅγιον Πνεῦμα, ὁμοίως καὶ τρεῖς ὑποστατικαὶ ιδιότητες· ἐν οἷς
 δὲ οὐ διαφέρει ὑπόστασις ὑποστάσεως, τουτέστιν ἐν τοῖς φυσι-
 30 κοῖς, οὐκ ἔστιν ἐπὶ Θεοῦ πληθυντικῶς ἀριθμησαί, ἀλλ' ἐφ' ἐκά-

σευχῆς τὸν ἀπαγγέλλουμε τρεῖς φορές, ἀξίζει νὰ ἀναφέρω καὶ γι' αὐτό, ὅτι δὲν προσφέρουμε τὸν Τρισάγιο ὕμνο μία φορά στὸν Πατέρα, οὔτε μία φορά γιὰ τὸν Υἱό, καὶ μία φορά στὸ ἅγιο Πνεῦμα, ἀλλὰ προσφέρουμε τὸν Τρισάγιο ὕμνο τρεῖς φορές ἀπὸ κοινοῦ στὴν ἁγία Τριάδα. Διότι τὰ Σεραφίμ, πού παραστέκονται πάντοτε στὸ Θεό, προσφέρουν ἀκατάπαυστα τὴν τρισάγια δοξολογία, ἐνῶ ἡμεῖς, ἐπειδὴ σὲ ὀρισμένες ὥρες εἶναι καθορισμένο νὰ ἀναπέμπουμε τὸν ὕμνο στὸ Θεό, ἔτσι κατάλληλα καὶ ἀρμόδια ἀναφέρουμε τὸ Τρισάγιο τρεῖς φορές ἀπὸ κοινοῦ στὴν ἁγία Τριάδα. Καὶ σ' ὅλα χάριν αὐτοῦ προτιμοῦμε τὸν ἀριθμὸ τρία ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀριθμούς, ἐπειδὴ φανερώνει τὴν ἁγία Τριάδα καὶ ὡς ἐκ τούτου ἔχει τελειότητα καὶ πληρότητα. Διότι ἡ μονάδα εἶναι ἄποση· ἡ δυάδα εἶναι ἀρχὴ τοῦ ἀριθμοῦ· ἡ τριάδα εἶναι ἀριθμὸς τέλειος. Διότι ἡ μονάδα ἀπὸ τὴν ἀρχὴ κινήθηκε σὲ δυάδα καὶ στάθηκε στὴν Τριάδα· γιὰ τὴν ἀρχὴ τῶν ὄντων καὶ αἰτία εἶναι ὁ Θεός. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ λοιπὸν καὶ τὴν αἰτία τῶν ὄντων πῆρε ὁ ἀριθμὸς αὐτὴ τὴ δύναμη. Γιατί, ὅπως ὁ Πατέρας εἶναι γεννήτορας τοῦ Υἱοῦ καὶ προβολέας τοῦ Πνεύματος, ἔτσι καὶ ὁ ἀριθμὸς, ξεκικῶντας ἀπὸ δυάδα, φθάνει μέχρι τὴν τριάδα καὶ σταματᾷ. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ ἐνικὸς ἀριθμὸς εἶναι αὐτὸς πού σημαίνει ἕνα· δυϊκὸς αὐτὸς πού σημαίνει δύο καὶ πληθυντικὸς αὐτὸς πού σημαίνει τρία καὶ δὲν ὑπάρχει ἄλλος χαρακτηρισμὸς. Γιατί λέμε· ὁ ἄνθρωπος, ὅταν πρόκειται γιὰ ἕνα ἄνθρωπο, τῷ ἀνθρώπῳ, ὅταν εἶναι δύο, καὶ οἱ ἄνθρωποι, ὅταν εἶναι τρεῖς.

Καὶ τοῦ Θεοῦ μία εἶναι ἡ ὑπόσταση τοῦ Πατέρα, δύο οἱ ὑποστάσεις τοῦ Πατέρα καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τρεῖς οἱ ὑποστάσεις τοῦ Πατέρα, καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἐπειδὴ στὴν ὑπόσταση διαφέρει ὁ Πατέρας καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο διαφέρουν καὶ οἱ ὑποστατικὲς ιδιότητες. Σ' ἐκεῖνα ὅμως πού δὲ διαφέρει ἡ μία ὑπόσταση ἀπὸ τὴν ἄλλη, δηλαδὴ στά φυσικά, δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ τὰ ἀριθμήσουμε στὸ Θεὸ σὲ ἀριθμὸ πληθυντικόν,

στης ὑποστάσεως μοναδικῶς τὰ φυσικὰ εἶπειν, καὶ συνάπτον-
 τας δὲ μοναδικῶς πάλιν εἶπειν κοινῶς ἐπὶ τῶν τριῶν ὑποστά-
 σεων σέβειν τὰ φυσικὰ, καὶ Θεὸς καὶ Θεὸς καὶ Θεός· ἀλλ' εἷς
 Θεός, καὶ οὐ τρεῖς θεοί. Διότι ὁ Θεὸς καὶ αἱ αὐτοῦ ἐνυπόσταται
 35 δυνάμεις, εἷς Θεός. Διὰ μὲν τὸ ἴδιαν ἔχειν ἕκαστον ὑπόστασιν,
 ἕκαστον τέλειον Θεὸν καθ' αὐτὸ λεγόμενον· ὅτι δὲ συναρι-
 θμοῦνται, οὐ τρεῖς θεοί, ἀλλ' εἷς Θεός, διὰ τὸ δυνάμεις εἶναι τοῦ
 Πατρὸς τὸν Λόγον καὶ τὸ Πνεῦμα. Πατὴρ ὁ Πατήρ, καὶ οὐχ
 Υἱός· οὐ γὰρ ἕκ τινος· Υἱὸς ὁ Υἱός· ἐκ τοῦ Πατρὸς γάρ, καὶ οὐ
 40 Πατήρ, ἵνα εἷς ἦ ὁ Πατήρ· Πνεῦμα ἅγιον, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον·
 ἐκ τοῦ Πατρὸς γάρ, διὰ τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου προῖόν, οὐχ υἱικῶς
 δέ. Εἰ γὰρ Πατρὸς Υἱὸς ὁ Υἱός, καὶ υἱὸς τὸ Πνεῦμα, ἔξει καὶ
 ἄλλους υἱούς, καὶ τοῦτο ἐπ' ἄπειρον. Εἰ δὲ υἱὸς τοῦ Υἱοῦ τὸ
 Πνεῦμα, ἔξει καὶ τοῦτο υἱόν, κάκεῖνο ἕτερον, καὶ τοῦτο ἐπ'
 45 ἄπειρον, καὶ ἔσονται θεοὶ πολλοί, καὶ κύριοι πολλοί, καὶ δῆμος
 θεῶν, καὶ οὐχ εἷς Θεός.

Ἡμῖν δὲ εἷς Θεός ὁ Πατήρ καὶ ὁ Λόγος αὐτοῦ καὶ τὸ Πνεῦ-
 μα αὐτοῦ. Λόγος δὲ ἐνυπόστατον γέννημα, διὸ Υἱός· καὶ τὸ Πνεῦ-
 μα ἐνυπόστατον ἐκπόρευμα καὶ πρόβλημα, ἐκ Πατρὸς μὲν, Υἱοῦ
 50 δέ, καὶ μὴ ἐξ Υἱοῦ, ὡς Πνεῦμα στόματος Θεοῦ, Λόγου ἐξαγγελ-
 τικόν. Πάντως δὲ καὶ στόμα οὐ μέλος σωματικόν καὶ τὸ Πνεῦ-
 μα, οὐ πνοὴ λυομένη καὶ διαχεομένη, ἀλλὰ ταῦτα ἄλλης πραγμα-
 τείας χρῆζει. Τὸ δὲ νῦν ἔχον διευκρινήσαντες ὁση δύναμις, κατα-
 παύσωμεν τὸν λόγον. Οἶδα δὲ ὡς καὶ αὐτοί, θεοῦ πεπληρωμέ-
 55 νοι Πνεύματος, τὰ λείποντα νόμῳ φιλίας πληρώσετε, ἀδιαλεί-
 πτως ἡμῶν ὑπερευχόμενοι.

ἀλλὰ ἀποδίδουμε σὲ κάθε ὑπόσταση τὰ φυσικὰ γνωρίσματα μοναδικά, καὶ ὅταν ἀκόμα τιμᾶμε τὰ φυσικὰ στὶς τρεῖς ὑποστάσεις, καὶ Θεὸς καὶ Θεὸς καὶ Θεός· ἀλλὰ ἓνας Θεὸς καὶ ὄχι τρεῖς θεοί. Διότι ὁ Θεὸς καὶ οἱ ἐνυπόστατες δυνάμεις τοῦ εἶναι ἓνας Θεός. Καὶ ἐπειδὴ τὸ καθένα ἔχει ἰδιαίτερη ὑπόσταση, λέγεται καθ'αυτὸ τέλειος Θεός· ὅταν ὁμοῦς ἀριθμοῦνται μαζί, δὲν γίνονται τρεῖς θεοί, ἀλλὰ ἓνας Θεός, ἐπειδὴ εἶναι δυνάμεις τοῦ Πατέρα ὁ Λόγος καὶ τὸ Πνεῦμα. Ὁ Πατέρας εἶναι Πατέρας καὶ ὄχι Υἱός· διότι δὲν προέρχεται ἀπὸ κανένα. Ὁ Υἱὸς εἶναι Υἱός, διότι γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ δὲν εἶναι Πατέρας, γιὰ νὰ εἶναι ἓνας ὁ Πατέρας. Πνεῦμα ἅγιο εἶναι τὸ ἅγιο Πνεῦμα, διότι προέρχεται ἀπὸ τὸν Πατέρα, μέσω τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου, ὄχι ὁμοῦς ὅπως ὁ Υἱός. Διότι, ἐὰν ὁ Υἱὸς εἶναι Υἱὸς τοῦ Πατέρα καὶ υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα, τότε θὰ ἔχει καὶ ἄλλους υἱούς, καὶ αὐτὸ ἐπ' ἀπειρον. Ἐὰν ὁμοῦς τὸ Πνεῦμα εἶναι υἱὸς τοῦ Υἱοῦ, θὰ ἔχει καὶ αὐτὸ υἱὸ καὶ ἐκεῖνο ἄλλον καὶ αὐτὸ ἐπ' ἀπειρον καὶ ἔτσι θὰ ὑπάρχουν θεοὶ πολλοὶ καὶ κύριοι πολλοὶ καὶ πλῆθος θεῶν καὶ ὄχι ἓνας Θεός.

Γιὰ μᾶς ὁμοῦς ὑπάρχει ἓνας Θεός, ὁ Πατέρας καὶ ὁ Λόγος τοῦ καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ. Ὁ Λόγος εἶναι ἐνυπόστατο γέννημα, γι' αὐτὸ εἶναι Υἱός· καὶ τὸ Πνεῦμα εἶναι ἐνυπόστατο ἐκπόρευμα καὶ πρόβλημα, ἀπὸ τὸν Πατέρα βέβαια ἐκπορευόμενο, ἀλλὰ προβαλλόμενο ἀπὸ τὸν Υἱοῦ, καὶ ὄχι ἐκπορευόμενο ἀπὸ τὸν Υἱό, ὡς Πνεῦμα τοῦ στόματος τοῦ Θεοῦ, τὸ ὁποῖο ἐξαγγέλλει τὸν Λόγο. Ὅπως δὴποτε ὁμοῦς εἶναι καὶ στόμα ὄχι ὡς μέλος σωματικό, καὶ τὸ Πνεῦμα εἶναι ὄχι ἀναπνοή πού διαλύεται καὶ σκορπάει, ἀλλὰ αὐτὰ χρειάζονται ἄλλη πραγματεία. Πρὸς τὸ παρόν, ἀφοῦ τὰ διευκρινήσαμε αὐτὰ ὅσο ἦταν δυνατό, θὰ σταματήσω τὸ λόγο. Καὶ γνωρίζω πὼς καὶ σεῖς, γεμάτοι ἀπὸ θεῖο Πνεῦμα, θὰ συμπληρώσετε ἀπὸ ἀγάπη ὅσα λείπουν, προσευχόμενοι συνεχῶς γιὰ μένα.

ΠΕΡΙ ΠΙΣΤΕΩΣ
ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΑΙΡΕΣΕΩΣ ΤΩΝ ΝΕΣΤΟΡΙΑΝΩΝ
ΛΟΓΟΣ ΠΟΛΥ ΑΚΡΙΒΗΣ

ΠΕΡΙ ΠΙΣΤΕΩΣ
ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΑΙΡΕΣΕΩΣ ΤΩΝ ΝΕΣΤΟΡΙΑΝΩΝ
ΕΠΟΣ ΑΚΡΙΒΕΣΤΑΤΟΝ

1 Πρὸς τοὺς Νεστορίου ὁμόφρονας οὕτως ἀρκτέον τοῦ λόγου.

Εἶπατε ἡμῖν, ὧ οὔτοι, τίνα συνέλαβεν ἡ ἀγία Θεοτόκος, τὸν φύσει Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Θεόν, ἢ ἄνθρωπον;

5 Κἂν μὲν εἴπωσι, τὸν φύσει Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Θεόν, ὀρθόδοξοὶ εἰσιν· ἐξ ἀνάγκης γὰρ καὶ Θεοτόκον τὴν ἀγίαν Παρθένον ὁμολογήσουσιν· ἢ γὰρ Θεὸν συλλαβοῦσα, τοῦτον καὶ σεσαρκωμένον γεννήσασα, πῶς οὐ Θεοτόκος; Εἰ δὲ εἴπωσιν ἄνθρωπον, τότε ὡς αἰρετικοὺς οὕτω διαλεξώμεθα·

10 Τὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατὸς Υἱὸν καὶ Λόγον τὸν προαιώνιον, φύσει Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ φύσει Θεὸν λέγετε καὶ ὁμοούσιον τῷ Θεῷ καὶ Πατρί;

Ναί,

φήσουσιν.

15 Εἴτά φαμεν·

Τὸν τῆς Παρθένου Υἱόν, φύσει Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ φύσει Θεὸν λέγετε;

Οὔ,

ἐροῦσι.

20 Τότε φήσομεν·

Οὐκοῦν δύο υἱοὺς ὁμολογεῖτε τοῦ Θεοῦ, ἓνα κατὰ φύσιν, καὶ ἓνα κατὰ χάριν, καὶ δύο υἱοὺς προσκυνεῖτε· καὶ γέγονε καθ' ὑμᾶς τετράς ἢ τριάς.

ΠΕΡΙ ΠΙΣΤΕΩΣ
ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΑΙΡΕΣΕΩΣ ΤΩΝ ΝΕΣΤΟΡΙΑΝΩΝ
ΛΟΓΟΣ ΠΟΛΥ ΑΚΡΙΒΗΣ

Πρὸς τοὺς ὁμόφρονες τοῦ Νεστορίου ἔτσι πρέπει νὰ ἀρχίσουμε τὸν λόγο.

Πέστε μας, ταλαίπωροι, ποιὸν συνέλαβε ἡ ἀγία Θεοτόκος, τὸν φύσει Υἱὸ τοῦ Θεοῦ καὶ Θεό, ἢ ἄνθρωπο;

Καὶ ἂν ποῦν, τὸν φύσει Υἱὸ τοῦ Θεοῦ καὶ Θεό, εἶναι ὀρθόδοξοι. Διότι ἀναγκαστικὰ θὰ ὁμολογήσουν τὴν ἀγία Παρθένο Θεοτόκο· γιατί, αὐτὴ ποὺ συνέλαβε Θεὸ καὶ τὸν γέννησε σαρκωμένο, πῶς δὲν εἶναι Θεοτόκος; Ἐὰν ὁμως ποῦν ἄνθρωπο, τότε σὰν αἰρετικούς θὰ τοὺς μιλήσουμε ὡς ἐξῆς:

Ὅμολογεῖτε ὅτι ὁ προαιώνιος Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα εἶναι φύσει Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸς καὶ ὁμοούσιος μὲ τὸ Θεὸ καὶ Πατέρα;

Θὰ ποῦν,

Ναί.

Ἐπειτα θὰ ποῦμε:

Ὅμολογεῖτε ὅτι ὁ Υἱὸς τῆς Παρθένου εἶναι φύσει Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ φύσει Θεός;

Θὰ ἀπαντήσουν,

Ὅχι.

Τότε θὰ ποῦμε:

Ἐπομένως παραδέχεσθε δύο υἱοὺς τοῦ Θεοῦ, ἓνα φύσει καὶ ἓνα κατὰ χάρη, καὶ προσκυνεῖτε δύο υἱοὺς· ὁπότε σύμφωνα μὲ σᾶς ἡ Τριάδα γίνεται τετράδα.

Εἶπατε οὖν ἡμῖν, πόθεν δύο τὰς ὑποστάσεις κηρύττειν ἐμά-
 25 θετε; Οὐκ ἀκούετε τοῦ Εὐαγγελίου διαρρήδην φάσκοντος,
 «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν,
 καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος»,

καὶ μετ' ὀλίγον,

«Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν»;

30 Πόθεν δὲ καὶ μετὰ τὴν τῆς ἐμψύχου σαρκὸς σύλληψιν καὶ τὴν
 τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐνοίκησιν λέγετε; Οὐ γέγραπται, ὅτι

«Εἰσελθὼν ὁ ἄγγελος πρὸς τὴν Μαριάμ, εἶπε· Χαῖρε,
 κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ. Ἡ δέ, ἐπὶ τῷ λόγῳ
 διαταράχθη καὶ διελογίζετο ποταπὸς εἶη ὁ ἀσπασμὸς

35 οὗτος· καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος αὐτῇ· Μὴ φοβου, Μαριάμ·
 εὗρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ Θεῷ· καὶ ἰδοὺ, συλλήψῃ ἐν
 γαστρὶ καὶ τέξῃ υἱὸν καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰη-
 σοῦν. Οὗτος ἔσται μέγας, καὶ Υἱὸς Ὑψίστου κληθήσε-
 ται· καὶ δώσει αὐτῷ Κύριος ὁ Θεὸς τὸν θρόνον Δαβὶδ

40 τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ καὶ βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰα-
 κώβ εἰς τοὺς αἰῶνας καὶ βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται
 τέλος. Εἶπε δὲ Μαριάμ πρὸς τὸν ἄγγελον· πῶς ἔσται
 μοι τοῦτο; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῇ·

Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σὲ καὶ δύναμις Ὑψί-
 45 στού ἐπισκιάσει σε· διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἅγιον
 κληθήσεται, Υἱὸς Θεοῦ»;

Ἰδοὺ σαφῶς ἀποδέδεικται ὡς τῆς Μαρίας ζητούσης, τὸν
 τῆς συλλήψεως τρόπον, οὐκ εἶπεν ὁ ἄγγελος, ὅτι Συλλήψῃ
 πρῶτον, καὶ τότε ἔσται τοῦ Θεοῦ ἡ ἐνοίκησις, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐπι-

Πέστε μας λοιπόν, ἀπὸ ποῦ μάθατε νὰ διακηρύσσετε ὅτι οἱ ὑποστάσεις εἶναι δύο; Δὲν ἀκοῦτε τὸ Εὐαγγέλιο ποῦ λέει ξακάθαρα,

«Στὴν ἀρχὴ ὑπῆρχε ὁ Λόγος καὶ ὁ Λόγος ἦταν μὲ τὸ Θεὸ καὶ ἦταν Θεὸς ὁ Λόγος»¹,

καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγο,

«Καὶ ὁ Λόγος ἐγίνε ἀνθρώπος καὶ ἐστήσε τὴ σκηνὴ τοῦ ἀνάμεσά μας»²;

Καὶ ἀπὸ ποῦ ἰσχυρίζεσθε ὅτι ἡ ἐνοίκηση τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐγίνε μετὰ τὴ σύλληψη τῆς ἐμψυχῆς σάρκα; Δὲν εἶναι γραμμένο ὅτι,

«Ἀφοῦ ἦλθε ὁ ἄγγελος στὴ Μαρία εἶπε· Χαῖρε, προικισμένη μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ, ὁ Κύριος εἶναι μαζί σου. Ἐκείνη ταραχθῆκε τότε μὲ τὰ λόγια αὐτὰ καὶ προσπαθοῦσε νὰ ἐξηγήσει τί σήμαινε ὁ χαιρετισμὸς αὐτός. Καὶ τῆς εἶπε ὁ ἄγγελος· Μὴ φοβᾶσαι, Μαρία, γιατί ἔχεις τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ· καὶ νά, θὰ μείνεις ἐγκυὸς καὶ θὰ γεννήσεις υἱὸ καὶ θὰ τὸν ὀνομάσεις Ἰησοῦ. Αὐτὸς θὰ γίνε μέγας καὶ θὰ ὀνομασθεῖ Υἱὸς τοῦ Ὑψίστου. Καὶ θὰ τοῦ δώσει Κύριος ὁ Θεὸς τὸ θρόνο τοῦ προπάτορά του Δαβὶδ, καὶ θὰ βασιλεύσει στοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἰακῶβ γιὰ πάντα καὶ ἡ βασιλεία του δὲν θὰ ἔχει τέλος· Τότε ἡ Μαρία ρώτησε τὸν ἄγγελο· Πῶς θὰ γίνε αὐτὸ ἀπὸ μένα; Καὶ ὁ ἄγγελος τῆς ἀπάντησε· Πνεῦμα ἅγιο θὰ ἔρθε ἐπάνω σου καὶ δύναμη τοῦ Θεοῦ θὰ σὲ ἐπισκιασει. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ ἅγιο παιδί ποῦ θὰ γεννηθεῖ θὰ ὀνομασθεῖ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»³.

Νὰ λοιπόν ἀποδείχθηκε καθαρὰ, ὅτι δταν ἡ Μαρία ζήτησε νὰ μάθει τὸν τρόπο τῆς σύλληψης, δὲν εἶπε ὁ ἄγγελος ὅτι πρῶτα θὰ συλλάβεις καὶ ἔπειτα θὰ γίνε ἡ ἐγκατά-

2. Ἰω. 1,14.

3. Λουκᾶ 1,28-35.

50 φοιτήσεως καὶ ἐνεργείας τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ τῆς τοῦ
 Θεοῦ Λόγου σκηνώσεως, ἔσται ἡ σύλληψις, ὥστε πρῶτον γε-
 νέσθαι τὴν τῆς δυνάμεως τοῦ Ὑψίστου ἐπισκίασιν, ἥτοι τοῦ
 Λόγου τὴν σύλληψιν, καὶ τότε τὴν τῆς σαρκὸς ὑπαρξιν ἐν αὐτῷ
 τῷ Λόγῳ ὑφισταμένης. Ὅτι δὲ αὐτὸς ὁ Λόγος ἐγένετο ἄνθρω-
 55 πος, Ἰωάννης ὁ Θεολόγος κέκραγε λέγων· «καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λό-
 γος· καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο». Ἐγένετο δὲ ἀμετάβλητος καὶ
 ἀτρέπτως· ἀτρέπτον γὰρ τὸ θεῖον καὶ ἀναλλοίωτον.

2 Ὁ Λόγος τοίνυν σὰρξ ἐγένετο, οὐ τραπεῖς τὴν φύσιν, οὐδὲ
 φαντάσας τὴν οἰκονομίαν, ἀλλὰ ὑπόστασις ὢν, μία τῶν τῆς θε-
 ότητος ὑποστάσεων, ἐκ τῆς ἀπειρογάμου Παρθένου ψυχὴν
 ἐψυχωμένην ψυχῇ λογικῇ τε καὶ νοερᾷ ἐν τῇ ἑαυτοῦ ὑποστάσει
 5 ὑποστήσας, καὶ χρηματίσας αὐτῇ ὑπόστασις. Ὡσπερ γὰρ ἐστὶ
 μάχαιρα ἐκ σιδήρου κατεσκευασμένη μία τῶν ὑποστάσεων τῆς
 τοῦ σιδήρου φύσεως, καὶ ἔσται πῦρ ἅπτον μία τῶν ὑποστάσε-
 ων τῆς τοῦ πυρὸς φύσεως. Καὶ προσελθοῦσα μάχαιρα ἐπυρα-
 κτώθη, καὶ οὐκ αὐτὴν τὴν προῦποστᾶσαν τοῦ πυρὸς ὑπόστασιν
 10 ἔλαβεν, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς ἀπαρχὴν τινα τῆς τοῦ πυρὸς φύσεως λα-
 βοῦσα, ἐγένετο καὶ αὐτῇ ὑπόστασις. Καὶ γέγονεν ἡ μάχαιρα ἡ
 πρότερον ἀπλῆ ὑπόστασις, οὐσα μόνης σιδήρου φύσεως, σύν-
 θετος ὑπόστασις, γεγονυῖα καὶ πυρὸς φύσεως ὑπόστασις καὶ
 ἔχει τὴν τε τοῦ σιδήρου φύσιν ἀναλλοίωτον, καὶ τὴν ὑπ' αὐτοῦ
 15 προσληφθεῖσαν τοῦ πυρὸς φύσιν ἀμείωτον.

Οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς ὑπόστασις ὢν, μία τῶν τῆς θεότητος
 ὑποσπάσεων, πᾶσάν τε τῆς θεότητος φύσιν ἐν ἑαυτῷ ἔχων

σταση τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ εἶπε ὅτι ἡ σύλληψη θὰ γίνῃ μετὰ τὴν ἐπιφοίτηση καὶ ἐπενέργεια τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ τὴν κατασκήνωση τοῦ Θεοῦ Λόγου, ὥστε νὰ γίνῃ πρῶτα ἡ ἐπισκίαση τῆς δυνάμεως τοῦ Ὑψίστου, ἤτοι ἡ σύλληψη τοῦ Λόγου, καὶ τότε μέσα σ' αὐτὸν τὸ Λόγο θὰ ὑπάρχει καὶ ἡ φύση τῆς σάρκας. Ὅτι αὐτὸς ὁ Λόγος ἐγένετο ἄνθρωπος, τὸ διακήρυξε ὁ Ἰωάννης ὁ Θεολόγος λέγοντας: «καὶ ὁ Λόγος ἦταν Θεός· καὶ ὁ Λόγος ἐγένετο ἄνθρωπος»⁴. Καὶ ἐγένετο ἀμετάβλητα καὶ ἀτρεπτα. Γιατὶ τὸ Θεῖο εἶναι ἀμετάτρεπτο καὶ ἀναλλοίωτο.

- 2 Ὁ Λόγος λοιπὸν ἐγένετο ἄνθρωπος, χωρὶς νὰ ἀλλάξῃ ὡς πρὸς τὴ φύση, οὔτε νὰ πραγματοποιήσῃ φανταστικὰ τὴ θεία οἰκονομία, ἀλλὰ, ἐνῶ ἦταν ὑπόσταση, μία ἀπὸ τὶς ὑποστάσεις τῆς θεότητος, λαμβάνοντας ἀπὸ τὴν ἀνύμφευτη Παρθένο ζωντανὴ ψυχὴ καὶ θέτοντάς τὴν κάτω ἀπὸ ψυχὴ λογικὴ καὶ νοερὴ μέσα στὴν δική του ὑπόσταση, ἐγένετο γι' αὐτὴν ὑπόσταση. Ὅπως δηλαδὴ ἓνα μαχαίρι κατασκευασμένο ἀπὸ σίδηρο εἶναι μία ἀπὸ τὶς ὑποστάσεις τῆς φύσεως τοῦ σιδήρου καὶ ἡ ἀναμμένη φωτιὰ ἐπίσης εἶναι μία ἀπὸ τὶς ὑποστάσεις τῆς φύσεως τῆς φωτιᾶς. Ἄν λοιπὸν ἔρθῃ τὸ μαχαίρι καὶ πυρακτωθεῖ, δὲν παίρνει τὴν ἴδια τὴν ὑπόσταση τῆς φωτιᾶς ποὺ προϋπῆρχε, ἀλλὰ, παίρνοντας ἀπὸ αὐτὴν κάποια ἀρχὴ τῆς φύσεως τῆς φωτιᾶς, γίνεται καὶ σ' αὐτὸ ὑπόσταση. Ἔτσι τὸ μαχαίρι ποὺ προηγουμένως ἦταν ἀπλὴ ὑπόσταση μόνο τῆς φύσεως τοῦ σιδήρου, γίνεται σύνθετη ὑπόσταση, γιατί γίνεται καὶ ὑπόσταση τῆς φύσεως τῆς φωτιᾶς, καὶ ἔτσι διατηρεῖ καὶ τὴ φύση τοῦ σιδήρου ἀναλλοίωτη καὶ τὴ φύση τῆς φωτιᾶς ποὺ προσέλαβε ἀμείωτη⁵.

Ἔτσι καὶ ὁ Χριστός, ἐνῶ ἦταν ὑπόσταση, μία ἀπὸ τὶς ὑποστάσεις τῆς θεότητος, ἔχοντας μέσα του ἀκέραιη ὅλη τὴ

5. Τὸ ἴδιο παράδειγμα χρησιμοποιεῖ καὶ στὴν πραγματεία του *Περὶ τῶν δύο θελημάτων καὶ ἐνεργειῶν*, (κεφ. μγ').

ἀνελλιπῆ, προσελάβετο ἐκ τῆς ἀγίας Παρθένου σάρκα ἐνυπόστατον, οὐχ ὑπόστασιν· ἐν ἑαυτῷ δὲ μᾶλλον ὑποστᾶσαν, ἀπαρχὴν τῆς ἡμετέρας φύσεως· καὶ πρότερον ἀπλῆ οὐσα, γέγονεν ὕστερον σύνθετος, οὐ φύσις σύνθετος, ἀλλ' ὑπόστασις σύνθετος ἐκ τῆς προϋπαρχούσης ἐν ἑαυτῇ θεότητος, καὶ ἐκ τῆς ὕστερον προσληφθείσης αὐτῆς σαρκὸς ἐψυχωμένης ψυχῇ λογικῇ τε καὶ νοερῇ.

3 Εἰ δέ φατε, ὅτι

Ὡσπερ «ἀμαρτία καὶ κατάρα ἐγένετο», οὕτω σὰρξ, φαμέν, ὅτι,

5 Οὐκοῦν ὡσπερ ἐπ' ἀναιρέσει ἀμαρτίας καὶ κατάρας ἐγένετο ἀμαρτία καὶ κατάρα, οὕτω ἐπ' ἀναιρέσει σαρκὸς σὰρξ ἐγένετο· ὡσπερ οὐκ ἐπὶ συστάσει καὶ ἀνακαινισμῷ ἀμαρτίας καὶ κατάρας, ἀμαρτία καὶ κατάρα ἐγένετο. Ἄλλ' ἀμαρτία μὲν καὶ κατάρα οὐκ οὐσία, οὐδὲ κτίσμα Θεοῦ, σὰρξ δὲ κτίσμα Θεοῦ· οὐκ ἄρα ὡς
10 ἀμαρτία καὶ κατάρα ἐγένετο, οὕτως σὰρξ ἐγένετο.

4 Τίς ὁ «μετεσχὼν παραπλησίως ἡμῖν αἵματος καὶ σαρκός»; Ἄνθρωπος γὰρ ψιλὸς σὰρξ καὶ αἷμα τυγχάνων, οὐ μετέχειν λέγεται σαρκὸς καὶ αἵματος. Εἰ «κατὰ πάντα ἡμῖν ὁμοιώθη», τίς ὁ ὁμοιωθεὶς; Τὸ γὰρ πᾶσιν ὁμοιούμενον, εἶναι πάντως ἀνάγκη
15 διάφορον.

5 Πῶς «ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ γεννώμενον ἐκ γυναικός»; Ὁ γὰρ μὴ ὢν, οὐκ ἀποστέλλεται. Τί οὖν ὢν, τί ἐκ γυναικὸς γέγονεν, εἶπατε.

6. Ἰακ. 3,10 καὶ Γαλ. 3,13.

7. Ἐβρ 2,14.

φύση τῆς θεότητας, πῆρε ἀπὸ τὴν ἀγία Παρθένο σάρκα ἐνυπόστατη, ὄχι ὑπόσταση, καὶ ἐγινε μέσα του ἀρχὴ τῆς δικῆς μας φύσεως. Καὶ ἐνῶ προηγουμένως ἦταν ἀπλή, ἔπειτα ἐγινε σύνθετη, ὄχι φύση σύνθετη, ἀλλὰ ὑπόσταση σύνθετη, ἀπὸ τὴν θεότητα ποὺ ὑπῆρχε ἀπὸ πρὶν σ' αὐτήν, καὶ ἀπὸ τὴν σάρκα ποὺ προσέλαβε ἔπειτα ἐμψυχωμένη ἀπὸ λογικὴ καὶ νοερὴ ψυχῇ.

Ἐὰν ὁμως ἰσχυρίζεσθε καὶ λέτε.

Ὅπως «ἐγινε ἁμαρτία καὶ κατάρω»⁶, ἔτσι ἐγινε καὶ σάρκα,

Ἄπαντᾶμε·

Ὅπως λοιπὸν ἐγινε ἁμαρτία καὶ κατάρω γιὰ νὰ καταργήσῃ τὴν ἁμαρτία καὶ τὴν κατάρω, ἔτσι ἐγινε καὶ σάρκα, γιὰ νὰ καταργήσῃ τὴν σάρκα· γιὰτὶ δὲν ἐγινε ἁμαρτία καὶ κατάρω, γιὰ νὰ δημιουργήσῃ καὶ ἀνακαινίσῃ τὴν ἁμαρτία καὶ τὴν κατάρω. Ἄλλ' ἢ ἁμαρτία καὶ κατάρω δὲν εἶναι οὐσία, οὔτε κτίσμα τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ ἡ σάρκα εἶναι κτίσμα τοῦ Θεοῦ· ἐπομένως δὲν μπορούμε νὰ ποῦμε ὅτι, ὅπως ἐγινε ἁμαρτία καὶ κατάρω, ἔτσι ἐγινε καὶ σάρκα.

Ποίος «εἶναι αὐτὸς ποὺ ὁμοία μὲ μᾶς ἔλαβε αἷμα καὶ σάρκα»⁷; Γιατὶ ὁ ἀπλὸς ἄνθρωπος ποὺ εἶναι σάρκα καὶ αἷμα, δὲν λέγεται ὅτι μετέχει σάρκας καὶ αἵματος. Ἐὰν «ἐγινε ὁμοιος μὲ ἐμᾶς καθ' ὅλα»⁸ ποίος εἶναι αὐτὸς ποὺ ἐγινε ὁμοιος; Γιατὶ αὐτὸ ποὺ γίνεται ὁμοιο σὲ ὅλα, εἶναι κατ' ἀνάγκην ὁπωσδήποτε διαφορετικὸ.

Πῶς «ἔστειλε ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸ τοῦ ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ γυναίκα»⁹; Γιατὶ αὐτὸς ποὺ δὲν ὑπάρχει, δὲν ἀποστέλλεται. Πέστε λοιπὸν τί ἦταν, καὶ τί ἐγινε γεννώμενος ἀπὸ γυναίκα.

8. Ἐβρ. 2,17.

9. Γαλ. 4,4.

- 6 Εἰ μὴ κατὰ φύσιν Υἱὸς Θεοῦ ὁ ἐκ Παρθένου, καὶ φύσει Θεός, πῶς «ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς»; Δῆλον ὡς ἐξωσθέντος τοῦ κατὰ φύσιν, ἢ τετράδι λατρεύομεν καὶ πᾶσαι αἱ νοεραὶ δυνάμεις καὶ ἡμεῖς ἄνθρωπολάτραι ἐσμέν;
- 7 «Τὴν δόξαν μου ἐτέρω οὐ δώσω», φησὶν ὁ Θεός. Πῶς οὖν, εἰ ἄλλος παρὰ τὸν φύσει Υἱὸν Θεοῦ καὶ Θεὸν ὁ ἐκ Παρθένου, προσκυνεῖται καὶ λατρεύεται;
- 8 Εἰ μὴ φύσει Υἱὸς καὶ Θεὸς ὁ Ἰησοῦς τῆς Παρθένου Υἱός, πῶς «ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψει ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων»; Εἰ τῷ κατὰ φύσιν Υἱῷ μόνῳ κάμπει πᾶν γόνυ, πῶς τῷ Θεῷ, εἰ μὴ καὶ ἄνθρωπος εἶη ὁ αὐτός, 5 τό, ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, χαρίζεται; Ὡς γὰρ Θεός, οὐ λαμβάνει. Ἔχει γὰρ αὐτὸ προαιωνίως.
- 9 Εἰ «ὁ Χριστὸς» ἐξ Ἰουδαίων τὸ «κατὰ σάρκα», λείπεται αὐτὸν ἐξ ἄλλου καθ' ἕτερον νοεῖσθαι, καὶ εἶναι, καὶ λέγεσθαι· τὸ γὰρ εἰπεῖν, «κατὰ σάρκα», προδιωρίσατο, ὡς ἐξ ἄλλου καθ' ἕτερον. Καὶ τίνος, ἢ κατὰ τί, εἰ μὴ ἐκ Θεοῦ καθὸ Θεός; Ὁ γὰρ 5 καὶ Θεὸν καὶ εὐλογητὸν καὶ ἐπὶ πάντων αὐτὸν καλῶν, ταῦτα σημαίνει. Ὅτι ὁ ὢν Θεὸς εὐλογητὸς ἐπὶ πάντων, πρὸ αἰώνων ἐκ τοῦ Πατρὸς. Θεὸς γὰρ ἐκ Θεοῦ δῆ ἔσται, τὸ κατὰ σάρκα ἐξ Ἰουδαίων γέγονεν, ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος.
- 10 Ὁ μακάριος Παῦλός φησι·

10. Ἐβρ. 10,12 καὶ 12,2.

11. Ἦσ. 42,8.

6 Ἐὰν δὲν εἶναι φύσει Υἱὸς Θεοῦ, αὐτὸς ποῦ γεννήθηκε ἀπὸ τὴν Παρθένο, καὶ φύσει Θεός, πῶς «κάθισε στὰ δεξιά τοῦ Πατέρα»¹⁰; Μήπως ἐπειδὴ ἐκδιώχθηκε ὁ φύσει Υἱός, ἢ λατρεύουμε τετράδα καὶ ὄλες οἱ οὐράνιες δυνάμεις καὶ ἐμεῖς εἴμαστε ἀνθρωπολάτρες;

7 «Δὲ θὰ δώσω σὲ ἄλλον τὴν δόξα μου»¹¹, λέει ὁ Θεός. Πῶς λοιπὸν προσκυνεῖται καὶ λατρεύεται, ἐὰν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸν φύσει Υἱὸ τοῦ Θεοῦ καὶ Θεό, αὐτὸς ποῦ γεννήθηκε ἀπὸ τὴν Παρθένο;

8 Ἐὰν δὲν εἶναι φύσει Υἱὸς καὶ Θεὸς ὁ Υἱὸς τῆς Παρθένου Ἰησοῦς, τότε πῶς «στὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ θὰ προσκυνήσουν ὄλα τὰ ἐπουράνια καὶ τὰ ἐπίγεια καὶ τὰ ὑποχθόνια»¹²; Ἐὰν προσκυνοῦν μόνο τὸν φύσει Υἱό, πῶς χαρίζεται στὸ Θεὸ τὸ πιὸ ἀνώτερο ὄνομα, ἐὰν δὲν εἶναι ὁ ἴδιος καὶ ἀνθρώπος; Γιατὶ ὡς Θεὸς δὲν παίρνει τὸ ὄνομα αὐτό, ἀφοῦ τὸ ἔχει προαιωνίως.

9 Ἐὰν «ὁ Χριστὸς» κατάγεται ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους «κατὰ σάρκα»¹³, ἐναπομένει τὸ νὰ νοεῖται, νὰ εἶναι καὶ νὰ ὀνομάζεται ἀπὸ ἄλλον ὡς πρὸς τὸ ἄλλο. Γιατὶ λέγοντας «ὡς πρὸς τὴ σάρκα», προσδιόρισε ὅτι προέρχεται ἀπὸ ἄλλον ὡς πρὸς τὸ ἄλλο. Καὶ ἀπὸ ποιόν, ἢ ὡς πρὸς τί, ἐὰν ὄχι ἀπὸ τὸ Θεό, ἀφοῦ εἶναι Θεός; Διότι αὐτὸς ποῦ τὸν ἀποκαλεῖ Θεὸ καὶ εὐλογητὸ καὶ ἀνώτερον ἀπὸ ὄλα, αὐτὰ φανερώνει. Ὅτι δηλαδὴ αὐτὸς ποῦ εἶναι Θεὸς εὐλογημένος καὶ κυρίαρχος ὄλων, προέρχεται προαιωνίως ἀπὸ τὸν Πατέρα. Εἶναι λοιπὸν Θεὸς ἀπὸ τὸν Θεό, ποῦ κατὰ σάρκα γεννήθηκε ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, ὅταν ἔγινε ἀνθρώπος.

10 Ὁ μακάριος Παῦλος λέει·

12. Φίλιπ. 2,10.

13. Ρωμ. 9,5.

«Τοῦτο φρονεῖσθε ἐν ὑμῖν, ὃ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς, ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἄρπαγμὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ' ἐαυτὸν ἐκένωσεν μορφὴν δούλου λαβὼν, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι εὐρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος, ἐταπεινώσεν ἑαυτόν, 5 γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. Διὸ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε, καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πάντων ὄνομα, ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πάντων γόνου κάμψη, ἐπουρανίων, ἐπιγείων καὶ καταχθονίων, καὶ πάντα γλῶσσα ἐξομολογήσεται, ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς».

Εἶπατε τοίνυν, τίς «ὁ ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, ὃς οὐχ ἄρπαγμὸν μορφὴν δούλου λαβὼν»; Ἄνθρωπος οὐκ ἔστιν ἐν μορφῇ Θεοῦ, οὐκ ἐν φύσει Θεοῦ γὰρ ὁ ἄνθρωπος· φύσιν γὰρ 15 τὴν μορφὴν οἶδεν σύμπας ὁ τῶν ἀγίων χορός. Καὶ δοῦλος οὐ κενοὶ ἑαυτὸν μορφὴν δούλου λαμβάνων. Πῶς γὰρ λαμβάνει ὅπερ ἐστί; Πῶς ἄνθρωπος ἀνθρώποις ὁμοιοῦται, καὶ ὑπήκοος τῷ Θεῷ γενόμενος ταπεινοῖ ἑαυτόν; Ἄνθρωπος γὰρ μᾶλλον ὑποῦται, ὑπήκοος τῷ Θεῷ γινόμενος· καὶ ἴσος τὸ Θεῷ γινόμε- 20 νος, ἄρπαγμὸν ἠγεῖται.

Ἔωστε περὶ τοῦ φύσει Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Θεοῦ ταῦτα εἴρηται, ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος. Οὐ γὰρ ἄνθρωπος ὢν πρῶτον, ὕστερον Θεὸς ἐχρημάτισεν· οὕτω γὰρ ἄρπαγμὸν ἠγήσατο, ἀλλὰ Θεὸς ὢν ἀπ' ἀρχῆς, ὕστερον γέγονεν ἄνθρωπος. Καὶ ὡς μὲν 25 Θεὸς ὢν κατὰ φύσιν, ταπεινοῖ ἑαυτὸν γινόμενος ἄνθρωπος· ὡς

«Νὰ ἔχετε μεταξύ σας τὸ ἴδιο φρόνημα, τὸ ὁποῖο εἶχε καὶ ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ ὁποῖος, ἂν καὶ ἦταν Θεός, δὲ θεώρησε τὴν ἰσότητά του μὲ τὸ Θεὸ ὅτι εἶναι ἀποτέλεσμα ἀρπαγῆς, ἀλλὰ κένωσε τελείως τὸν ἑαυτό του παίρνοντας μορφή δούλου, καὶ ἐγινε ὁμοιος μὲ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἀφοῦ παρουσιάστηκε στὴ μορφή ὡς ἄνθρωπος, ταπεινώσε τὸν ἑαυτό του ὑπακούοντας μέχρι θανάτου, καὶ μάλιστα θανάτου σταυρικοῦ. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Θεὸς τὸν ἀνέβασε πολὺ ψηλὰ καὶ τοῦ χάρισε τὸ ὄνομα ποὺ εἶναι πάνω ἀπὸ ὅλα τὰ ὀνόματα, ἔτσι ὥστε τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ νὰ τὸ προσκυνήσουν ὅλα τὰ ἐπουράνια, τὰ ἐπίγεια καὶ τὰ ὑποχθόνια καὶ κάθε γλῶσσα νὰ ὁμολογήσει ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστός εἶναι Κύριος, γιὰ νὰ δοξάζεται ὁ Θεὸς Πατέρας»¹⁴.

Πέστε λοιπόν, ποιὸς εἶναι «αὐτὸς ποῦ, ἂν καὶ ἦταν Θεός, δὲν θεώρησε ἀποτέλεσμα ἀρπαγῆς τὴν ἰσότητά του μὲ τὸ Θεό, ἀλλὰ ἀπογύμνωσε τὸν ἑαυτό του ἀπὸ ὅλα παίρνοντας μορφή δούλου»; Ἄνθρωπος μὲ μορφή Θεοῦ δὲν ὑπάρχει, διότι ὁ ἄνθρωπος δὲν ἀνήκει στὴ φύση τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ φύση θεωρεῖ ὅλη ἡ χορεία τῶν ἁγίων τῆ μορφῆ. Καὶ δούλος δὲν ἀπογυμνώνει τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τῆ φύση του παίρνοντας μορφή δούλου. Γιατὶ πῶς παίρνει αὐτὸ ποὺ εἶναι; Πῶς ὁ ἄνθρωπος ἐξομοιώνεται μὲ τοὺς ἀνθρώπους καὶ πειθαρχώντας στὸ Θεὸ ταπεινώνει τὸν ἑαυτό του; Γιατὶ ὁ ἄνθρωπος ἀνυψώνεται ὅταν πειθαρχεῖ στὸ Θεό· καὶ ὅταν γίνεται ἴσος μὲ τὸ Θεό, τὸ θεωρεῖ ἀρπαγή.

Ἔτσι αὐτὰ εἰπώθηκαν γιὰ τὸν κατὰ φύση Υἱὸ τοῦ Θεοῦ καὶ Θεό, ὅταν ἐγινε ἄνθρωπος. Γιατὶ δὲν ἦταν πρῶτα ἄνθρωπος καὶ ὕστερα ἐγινε Θεός· διότι αὐτὸ θὰ τὸ θεωροῦσε ἀρπαγή· ἀλλὰ, ἐνῶ ἦταν ἐξαρχῆς Θεός, ὕστερα ἐγινε ἄνθρωπος. Καὶ ὡς Θεὸς ποῦ ἦταν κατὰ φύση, ταπεινώνει τὸν

14. Φιλπ. 2,5-10.

δὲ γινόμενος ἄνθρωπος, ὑπερυψοῦται τὸ πᾶν ὄνομα, ὀνόματι
 Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Ὁ αὐτὸς γὰρ ἦν καὶ ἔστιν Υἱὸς Θεοῦ καὶ Θεὸς
 κατὰ φύσιν· οὕτω γὰρ ὁ θεῖος ἀπόστολος ἀπεφήνατο. Οὐ γὰρ
 εἶπεν, ἄνθρωπος ὢν, ἐγένετο Θεός, ἀλλ' «ἐν μορφῇ Θεοῦ
 30 ὑπάρχων, οὐχ ἄρπαγμὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ»· οὐχ ὑψοῦ-
 ται γὰρ ὁ Ὑψιστος, ἀλλὰ ταπεινοῖ ἑαυτὸν, ἐκουσίως ἄνθρωπος
 γενόμενος. Οὐ περὶ ἄλλου τοίνυν τὴν ταπείνωσιν ἔφη, καὶ περὶ
 ἄλλου τὴν ὑψωσιν, ἀλλὰ περὶ τοῦ αὐτοῦ. Εἷς γὰρ ἔστιν ὁ τοῦτο
 κάκεῖνο δεξάμενος, τὸ μὲν καθὸ Θεὸς ὢν, γέγονεν ἄνθρωπος·
 35 τὸ δέ, καθὸ ἄνθρωπος γεγονώς, ὤκειώσατο τὰ τῆς φύσεως,
 καὶ οὕτως ὑπερυψῶσθαι λέγεται.

11 Φησὶν ὁ Κύριος πρὸς τὸν Πατέρα·

«Πάτερ, δόξασόν με τῇ δόξῃ, ἣ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσ-
 μον εἶναι παρὰ σοί».

Εἰ Θεὸς μόνον, πῶς δοξάζεται; Εἰ δὲ μόνον ἄνθρωπος, πῶς
 5 πρὸ αἰώνων εἶχε τὴν δόξαν;

12 «Οὐκ ἔσται ἐν σοὶ Θεὸς πρόσφατος».

Πῶς οὖν θεοποιεῖται καθ' ὑμᾶς ἄνθρωπος τῇ πρὸς τὸν Λόγον
 σχετικῇ συναφείᾳ, καὶ κοινωνῶν τῷ Πατρὶ τῆς δόξης καὶ τῆς
 ἀξίας δείκνυται; Ἡμεῖς δὲ οὐκ ἄνθρωπον προσφάτως θεοποιεῖ-
 5 σθαι φάσκομεν, ἀλλὰ τὸν πρὸ αἰώνων ὄντα Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ
 Θεόν, σεσαρκῶσθαι ἀτρέπτως. Μεμένηκεν γὰρ οὐδὲν ἕλαττον
 Θεός, καὶ γενόμενος ἄνθρωπος.

13 Ὁ μακάριος Παῦλός φησιν·

ἑαυτό του γινόμενος ἄνθρωπος· γινόμενος ὁμοῦς ἄνθρωπος ὑπερυψώνεται δεχόμενος τὸ ἀνώτερο ὄνομα, μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ αὐτὸς ἦταν καὶ εἶναι Υἱὸς Θεοῦ καὶ Θεὸς κατὰ φύσιν, ὅπως εἶπε ὁ θεῖος Ἀπόστολος. Γιατὶ δὲν εἶπε, ἐνῶ ἦταν ἄνθρωπος, ἐγίνε Θεός, ἀλλὰ «ἐνῶ ἦταν Θεός, δὲν θεώρησε ἀποτελεσμα ἀρπαγῆς τὸ νὰ εἶναι ἴσος μὲ τὸ Θεό»¹⁵. Ἐπειδὴ ὁ ὑψιστος δὲν ὑψώνεται, ἀλλὰ ταπεινώνει τὸν ἑαυτό του, γινόμενος μὲ τὴ θέλησή του ἄνθρωπος. Ἐπομένως δὲν ἀναφέρει γιὰ ἄλλον τὴν ταπείνωση καὶ γιὰ ἄλλον τὴν ἀνύψωση, ἀλλὰ γιὰ τὸν ἴδιο. Γιατὶ ἓνας εἶναι αὐτὸς ποὺ δέχτηκε καὶ αὐτὸ καὶ ἐκεῖνο, τὸ ἓνα διότι, ἐνῶ ἦταν Θεός, ἐγίνε ἄνθρωπος, καὶ τὸ ἄλλο, ἐπειδὴ, ὅταν ἐγίνε ἄνθρωπος, προσέλαβε τὰ γνωρίσματα τῆς φύσεως, καὶ γι' αὐτὸ λέγεται ὅτι ὑπερυψώθηκε.

- 11 Λέει ὁ Κύριος στὸν Πατέρα:
 «Πατέρα, δόξασέ με μὲ τὴ δόξα ποὺ εἶχα κοντὰ σου προτοῦ γίνει ὁ κόσμος»¹⁶.
 Ἐὰν εἶναι μόνο Θεός, πῶς δοξάζεται; Ἐὰν πάλι εἶναι μόνο ἄνθρωπος, πῶς εἶχε τὴ δόξα προαιωνίως;
- 12 «Δὲν θὰ ὑπάρχει γιὰ σένα Θεὸς πρόσφατης ἐπινοήσεως»¹⁷.
 Πῶς λοιπὸν θεοποιεῖται, σύμφωνα μὲ σαῶς, ἄνθρωπος μὲ τὴ σχετικὴ συνάφειά του πρὸς τὸ Λόγο, καὶ συμμετέχει μαζί μὲ τὸν Πατέρα στὴ δόξα καὶ τὴν ἀξία; Ἐμεῖς ὁμοῦς δὲ λέμε ὅτι ἦταν ἄνθρωπος, ποὺ πρόσφατα θεοποιήθηκε, ἀλλὰ ὅτι, αὐτὸς ποὺ προαιωνία ἦταν Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Θεός, σαρκώθηκε ἀμετάβλητα. Γιατὶ καὶ ὅταν ἐγίνε ἄνθρωπος, δὲν ἔμεινε λιγότερο Θεός.
- 13 Ὁ μακάριος Παῦλος λέει:

16. Ἰω. 17,5.

17. Ψαλμ. 80,10.

«Εἰ γὰρ εἰσι θεοὶ πολλοὶ καὶ κύριοι πολλοί, ἀλλ' ἡμῖν
εἷς Θεὸς Πατὴρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα καὶ ἡμεῖς ἐξ αὐτοῦ,
καὶ εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ
5 ἡμεῖς δι' αὐτοῦ».

Ἔνα Χριστὸν δι' οὗ τὰ πάντα, φησί. Ποῖόν φατε τοῦτον; Ἄλλ'
εἰ μὲν τὸν ἐκ Παρθένου, ἀνάγκη ὑμᾶς τὸν αὐτὸν λέγειν, τὸν ἐκ
Θεοῦ τὸν προαιώνιον, τὸν δι' οὗ τὰ πάντα. Εἰ δὲ τὸν ἐκ Θεοῦ,
ἄλλον ὄντα παρὰ τὸν ἐκ Παρθένου, οὐ Χριστὸς καθ' ὑμᾶς ἐκ
10 Παρθένου· ἓνα γὰρ ἔφησεν, δι' οὗ τὰ πάντα. Εἰ δὲ τὸν ἐκ ἐκ
Παρθένου ἄλλον ὄντα παρὰ τὸν ἐκ Θεοῦ, ἢ δύο δημιουργοὺς
φήσετε τοῦ παντός, ἢ οὐκ ἔσται ὁ ἐκ Θεοῦ Χριστὸς οὐδὲ
Δημιουργός.

14 Φησὶν ἡ Γραφή, ὅτι,

«Ὅς ὁμολογήσει, ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ,
ἐν αὐτῷ μενεῖ, καὶ αὐτὸς ἐν τῷ Θεῷ».

Οὐκ εἶπεν 'Υἱὸς τοῦ Θεοῦ', ἀλλ' «ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ», ὁ μόνος, ὁ
5 εἷς.

15 Δύο φύσεις φατὲ τοῦ Χριστοῦ, ἢ μίαν;

Δύο, φασί.

Ποίας ταύτας;

Θεότητα πάντως καὶ ἀνθρωπότητα.

5 Πῶς οὖν οὐ Θεὸς φύσει καὶ ἄνθρωπος φύσει, εἰ δύο φύσεις
ἔχει; Σχετικὴν φατε τὴν ἔνωσιν τοῦ Λόγου καὶ τῆς σαρκός; Ποῦ

«Μπορεῖ νά ὑπάρχουν πολλοὶ θεοὶ καὶ πολλοὶ κύριοι, ἀλλὰ γιὰ μᾶς ὑπάρχει ἓνας Θεὸς Πατέρας, ἀπὸ τὸν ὁποῖο προέρχονται τὰ πάντα, καὶ ἐμεῖς ἀπὸ αὐτόν, καὶ ἓνας Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, μέσω τοῦ ὁποῖου ἐγιναν τὰ πάντα, καὶ ἐμεῖς μέσω αὐτοῦ»¹⁸.

Ἔνας Χριστός, λέει, μέσω τοῦ ὁποῖου ἐγιναν τὰ πάντα. Ποιὸς λέτε ὅτι εἶναι αὐτός; Ἐὰν λέτε ὅτι εἶναι αὐτὸς πού γεννήθηκε ἀπὸ τὴν Παρθένο, εἶναι ἀνάγκη νὰ λέτε τὸν ἴδιο τὸν γεννηθέντα ἀπὸ τὸ Θεὸ προαιωνίως, αὐτὸν μέσω τοῦ ὁποῖου ἐγιναν τὰ πάντα. Ἐὰν ὁμοίως αὐτὸς πού γεννήθηκε ἀπὸ τὸ Θεὸ εἶναι ἄλλος ἀπὸ ἐκεῖνον πού γεννήθηκε ἀπὸ τὴν Παρθένο, τότε, σύμφωνα μὲ σᾶς, ὁ Χριστός δὲν γεννήθηκε ἀπὸ τὴν Παρθένο, διότι ἕναν ἀναφέρει, μέσω τοῦ ὁποῖου ἐγιναν τὰ πάντα. Ἐὰν πάλι λέτε ὅτι αὐτὸς πού γεννήθηκε ἀπὸ τὴν Παρθένο εἶναι ἄλλος ἀπὸ ἐκεῖνον πού γεννήθηκε ἀπὸ τὸ Θεό, ἢ μιλάτε γιὰ δύο δημιουργοὺς τοῦ σύμπαντος, ἢ λέτε ὅτι δὲν ὑπάρχει ἐκεῖνος πού γεννήθηκε ἀπὸ τὸ Θεό, ὁ Χριστός, οὔτε Δημιουργός.

- 14 Ἡ Γραφή λέει ὅτι:
«Ὅποιος ὁμολογήσει ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, θά μείνει μέσα σ' αὐτόν καὶ αὐτὸς μέσα στὸ Θεό»¹⁹.

Δὲν εἶπε 'Υἱὸς τοῦ Θεοῦ', ἀλλὰ «ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ», ὁ μοναδικὸς καὶ ἓνας.

- 15 Λέτε ὅτι εἶναι δύο οἱ φύσεις τοῦ Χριστοῦ, ἢ μία;
Δύο, ἀπαντοῦν.

Ποιές εἶναι αὐτές;

Ὅπως δὴποτε ἡ θεότητα καὶ ἡ ἀνθρωπότητα.

Πῶς λοιπὸν δὲν εἶναι φύσει Θεὸς καὶ φύσει ἄνθρωπος, ἐὰν ἔχει δύο φύσεις; Λέτε ὅτι εἶναι σχετικὴ ἡ ἔνωση τοῦ Λόγου

19. Α' Ἰω.4,15.

ἢ κένωσις; ποῦ ἢ σάρκωσις; ποῦ ἢ ἐνανθρώπησις; Εἰ γὰρ ἐπὶ σχετικῆς ἐνώσεως ταῦτα ἐκλάβοιτε, πλείστας Θεοῦ σαρκώσεις καὶ ἐνανθρωπήσεις, εἰ καὶ μερικός, εἰσάξετε· πολλοῖς γὰρ θεο-
 10 φόροις ἀνδράσι, δικαίοις καὶ πατριάρχαις καὶ προφήταις σχετικῶς ἠνώθη Θεός· ἐφ' ἐκάστου οὖν καθ' ὑμᾶς σάρκωσιν καὶ ἐνανθρωπήσιν ὑπομεμένηκε.

16 Μιχαίας ὁ προφήτης περὶ τοῦ ἐκ Παρθένου τεχθέντος ἐν Βηθλεέμ, ὧδέ φησι·

«Καὶ ἔξοδοι αὐτοῦ ἀπ' ἀρχῆς ἀφ' ἡμερῶν αἰῶνος».

Πῶς τούτου «αἱ ἔξοδοι ἀπ' ἀρχῆς ἀφ' ἡμερῶν αἰῶνος», εἰ μὴ
 5 Θεὸς ἦν αὐτὸς προαιώνιος;

17 Ὁ Κύριος τὴν προαιώνιον ὑπαρξιν ἑαυτοῦ μαρτυρῶν φησιν.
 «Ἄμην, ἀμην λέγω ὑμῖν, πρὶν ἢ Ἀβραὰμ γενέσθαι ἐγὼ εἰμι».

Καὶ πάλιν·

5 «Οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανόν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ».

Πῶς ὁ ἐκ σπέρματος Δαβίδ, ὁ υἱὸς Ἀβραάμ, πρὶν Ἀβραὰμ γενέσθαι, εἰ μὴ ὡς Θεός; Πῶς δὲ υἱὸς ἐστι τοῦ Ἀβραὰμ ὁ αὐτός,
 10 εἰ μὴ ἐπ' ἐσχάτων γηγόμενος ἄνθρωπος;

«Οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανόν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ».

20. Μιχ. 5,1.

21. Ἰω. 8,58.

καὶ τῆς σάρκα; Ποῦ εἶναι ἡ κένωση; ποῦ εἶναι ἡ σάρκωση; ποῦ εἶναι ἡ ἐνανθρώπηση; Διότι, ἐὰν αὐτὰ τὰ ἐκλάβετε ὅτι ἐγιναν σὲ σχετικὴ ἔνωση, τότε εἰσάγετε πάρα πολλές σαρκώσεις καὶ ἐνανθρωπήσεις τοῦ Θεοῦ, ἢ ἔστω καὶ μερικές. Γιατὶ μὲ πολλοὺς θεοφόρους ἀνδρες, δικαίους, πατριάρχες καὶ προφῆτες, ἐνώθηκε σχετικὰ ὁ Θεός. Σύμφωνα μὲ σᾶς λοιπὸν μὲ τὸν καθένα ὁ Θεὸς ὑπέστη σάρκωση καὶ ἐνανθρώπηση.

- 16 Ὁ προφήτης Μιχαίας λέει τὰ ἐξῆς γι' αὐτὸν ποὺ γεννήθηκε στὴ Βηθλεὲμ ἀπὸ τὴν Παρθένο·

«Καὶ οἱ ἐξοδοὶ τοῦ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῶν ἡμερῶν τῆς δημιουργίας»²⁰.

Πῶς οἱ ἐξοδοὶ αὐτοῦ ἀνάγονται στὴν ἀρχὴ τῶν ἡμερῶν τῆς δημιουργίας, ἐὰν ὁ ἴδιος δὲν ἦταν καὶ Θεὸς προαιώνιος;

- 17 Ὁ Κύριος φανερόνοντας τὴν προαιώνια ὑπαρξὴ του λέει·

«Ἀλήθεια σᾶς λέω, ἐγὼ ὑπάρχω πρὶν ἀπὸ τὴ γέννηση τοῦ Ἀβραάμ»²¹.

Καὶ πάλι·

«Κανένας δὲν ἀνέβηκε στὸν οὐρανό, παρά μόνο αὐτὸς ποὺ κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανό, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος βρίσκεται στὸν οὐρανό»²².

Πῶς αὐτὸς ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὸ σπέρμα τοῦ Δαβίδ, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀβραάμ, ὑπῆρχε πρὶν γεννηθεῖ ὁ Ἀβραάμ, παρά μόνο ὡς Θεός; Καὶ πῶς εἶναι υἱὸς τοῦ Ἀβραάμ αὐτός, ἐὰν κατὰ τίς ἐσχατες ἡμέρες δὲν ἐγινε ἀνθρώπος;

«Κανένας δὲν ἀνέβηκε στὸν οὐρανό, παρά μὲ ὁ αὐτὸς ποὺ κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανό, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ βρίσκεται στὸν οὐρανό».

22. Ἰω. 3,13.

Καὶ πῶς ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ ἀναβαίνει εἰς τὸν οὐρανόν, ἢ ὅτι
 15 αὐτὸς Θεὸς ὢν καὶ ἄνθρωπος, καθὼ μὲν Θεός, συγκαταβατι-
 κῶς κάτεισι καὶ σαρκουῖται καὶ ἄνθρωπος γίνεται, καὶ τῶν οὐ-
 ρανῶν, οὔτε μὴν τῶν πατρικῶν ἐξίσταται κόλπων· καθὼ δὲ ἄν-
 θρωπος γέγονεν, «ἀνεισιν ὅπου ἦν τὸ πρότερον» ὡς Θεός, κα-
 θῶς πάλιν ὁ αὐτὸς ἀψευδής, ἢ ἐνυπόστατος ἀλήθεια εἶρηκε·

20 «Θεωρεῖτε τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἀνερχόμενον ὅπου
 ἦν τὸ πρότερον».

Ὡς γὰρ Θεός, προαιωνίως τε καὶ ἀπερίγραπτος, κἂν εἰ καταβῆ-
 ναι λέγηται. Κατάβασιν γὰρ αὐτοῦ τὴν συγκατάβασίν φαμεν καὶ
 ταπεινώσιν καὶ τὴν ἐπὶ γῆς φανέρωσιν· ὡς δ' ἄνθρωπος πεφη-
 25 νῶς, περιγραπτὸς καὶ ὑπόχρονος.

18 Ἰωάννης καὶ πρόδρομος καὶ Βαπτιστής φησιν·

«Οὗτός ἐστι περὶ οὗ εἶπον· ὀπίσω μου ἔρχεται ἀνὴρ,
 ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν, καὶ γὰρ
 οὐκ ἤδειν αὐτόν· ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ τῷ Ἰσραήλ, διὰ
 5 τοῦτο ἦλθον ἐγὼ ἐν ὕδατι βαπτίζων».

Καί,

«Ἴδε ὁ Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ
 κόσμου».

Σύνετε, ὅπως ἀνδρα λέγων καὶ ἀμνὸν ὀνομάζων, οὐχ ἕτερόν
 10 φησι τὸν αἴροντα τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου· καὶ τὸ μέγα τοῦτο
 καὶ ἐξαισίον ἀληθῶς καὶ θεοπρεπὲς ἀξίωμα προσενεμέμηκεν
 αὐτῷ. Ἐμπροσθεν δὲ καὶ πρῶτον εἶναι φησιν αὐτόν, καίτοι
 κατόπιν ἐρχόμενον, κατὰ γέ φημι τὸν τῆς κατὰ σάρκα γενησέ-
 ως χρόνον. Εἰ γὰρ καὶ ἔστιν ὀψιγενής ὁ Ἐμμανουήλ, ἀλλ' ἦν

Καὶ πῶς αὐτὸς ποὺ βρίσκεται στὸν οὐρανὸ ἀνεβαίνει στὸν οὐρανό, ἐκτὸς ἐὰν ὁ ἴδιος, ὄντας Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ὡς Θεὸς συγκαταβατικὰ κατεβαίνει καὶ παίρνει σάρκα καὶ γίνεται ἄνθρωπος καὶ δὲν ἀπομακρύνεται οὔτε ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς, οὔτε ἀπὸ τοὺς κόλπους τοῦ Πατέρα· ὡς ἄνθρωπος πάλι ποὺ ἔγινε, «ἀνεβαίνει ἐκεῖ ποὺ ἦταν προηγουμένως» ὡς Θεός, ὅπως εἶπε πάλι ὁ ἴδιος ὁ ἀψευδής, ἡ ἐνυπόστατη ἀλήθεια:

«Βλέπετε τὸν Υἱὸ τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἀνεβαίνει ἐκεῖ ποὺ ἦταν προηγουμένως»²³.

Γιατὶ ὡς Θεός, προαιώνιος καὶ ἀπερίγραπτος, μόλις ποὺ μπορεῖ νὰ λεχθεῖ ὅτι κατέβηκε. Διότι κάθοδο αὐτοῦ ὀνομάζουμε τὴ συγκατάβαση καὶ ταπείνωση καὶ τὴν ἐμφάνισή του πάνω στὴ γῆ.

Ὁ Πρόδρομος καὶ Βαπτιστῆς Ἰωάννης λέει:

«Αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος γιὰ τὸν ὁποῖο εἶπα, ὅτι πίσω ἀπὸ μένα ἔρχεται ἓνας ἄνδρας, ὁ ὁποῖος ἦρθε πρὶν ἀπὸ μένα, ἐπειδὴ ἦταν πρὶν ἀπὸ μένα, κι ἐγὼ δὲν τὸν γνώριζα· ἀλλὰ γι' αὐτὸ ἦρθα καὶ βαπτίζω με νερό, γιὰ νὰ φανερωθεῖ στὸν ἰσραηλιτικὸ λαό»²⁴.

Καί:

«Νὰ ὁ ἄμνός τοῦ Θεοῦ, ποὺ σηκώνει τίς ἁμαρτίες τοῦ κόσμου»²⁵.

Καταλάβετε ὅτι, λέγοντας ἄνδρα καὶ ὀνομάζοντάς τον ἄμνόν, δὲν τὸν ξεχωρίζει ἀπὸ αὐτὸν ποὺ σηκώνει τὴν ἁμαρτία τοῦ κόσμου, ἀλλὰ ἀπονέμει καὶ τὸ μεγάλο αὐτὸ καὶ πραγματικὰ ἐξαιρετὸ καὶ θαυμάσιο ἀξίωμα σ' αὐτόν. Λέει ὅτι ἐκεῖνος εἶναι προγενέστερος καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτόν, ἂν καὶ ἔρχεται ἀργότερα, σύμφωνα μὲ τὸν χρόνο τῆς σαρκικῆς γεννήσεώς του. Διότι, ἂν καὶ ὁ Ἐμμανουὴλ γεννήθηκε ἀργότε-

24. Ἰω. 1,30-31.

25. Ἰω.1,29.

15 πρὸ παντὸς αἰῶνος ὡς Θεός· αὐτοῦ τοιγαροῦν καὶ τὸ πρόσφατον ἀνθρωπίνως, καὶ τὸ ἀίδιον θεϊκῶς. Διὸ καὶ Ζαχαρίας ὢν Ἰωάννου πατήρ, πρὸς τὸ ἑαυτοῦ παιδίον προφητεύων φησί·
 «Καὶ σὺ παιδίον προφήτης Ὑψίστου κληθήσῃ· προπορεύσῃ γὰρ πρὸ προσώπου Κυρίου ἐτοιμάσαι ὁδοῦς αὐτοῦ».

19 Ὁ ἐκ Παρθένου Υἱὸς ἠρώτα τοὺς μαθητάς·
 «Τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου;»

Ἐτέρων οὖν λέγοντων ἕτερον καὶ ἓνα τῶν προφητῶν ὑποτοπα-
 5 ζόντων, οὐκ ἀποδεξάμενος ὡς τάληθῆ λεγόντων, πάλιν ἠρώτα·
 «Ὑμεῖς δὲ» οἱ πλέον τῶν ἄλλων εἰδότες, «τίνα με εἶναι λέγετε;».

Τότε ὁ πανάριστος Πέτρος, ἡ κορυφαία τῶν ἀποστόλων ἀκρότης, οὐ γυμνόν, οὐδ' ἄσαρκον καταθεώμενος λόγον, οὐδὲ ψιλόν
 10 καὶ θεοφόρον ἄνθρωπον, ἀλλ' Υἱὸν Θεοῦ καὶ Θεὸν φύσει, καὶ φύσει γενόμενον ἄνθρωπον, καὶ ἓνα τοῦτό τε κάκεῖνο ὄντα Χριστόν,

«Σὺ εἶ ὁ Χριστός», ἔλεγεν, «ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ζῶντος».

15 Οὐκ εἶπεν, 'Υἱός', ἀλλ' «ὁ Υἱός» ὁ μονογενής, ὁ εἷς, ὁ προαιώνιος. Ἀκήκοέ τε·

«Μακάριος εἶ Σίμων Βᾶρ-Ἰωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ Πατήρ μου, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Οὐδεὶς γὰρ ἐπιγινώσκει τὸν Υἱόν, εἰ μὴ ὁ Πατήρ».

20 Καὶ οἱ μαθηταὶ τῆς ἐπὶ τῆς θαλάσσης πορείας θεοσημεῖαν κατατεθηπότες, ἔφασαν·

ρα, ὁμοῦ ὡς Θεὸς ὑπῆρχε προαιωνίως. Σ' αὐτὸν λοιπὸν ἀνήκει καὶ αὐτὸ πὺ γίνεται τώρα, ὡς ἄνθρωπον, καὶ τὸ αἰώνιον, ὡς Θεόν. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Ζαχαρίας, πὺ ἦταν πατέρας τοῦ Ἰωάννη, προφητεῦοντας λέει στὸ παιδί του·

«Καὶ σύ, παιδί μου, θὰ ὀνομασθεῖς προφήτης τοῦ Ἰψίστου· διότι θὰ προηγηθεῖς πρὶν ἀπὸ τὸν Κύριο, γιὰ νὰ ἐτοιμάσεις τὸ δρόμο του»²⁶.

19 Ὁ Υἱὸς πὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὴν Παρθένο ρωτοῦσε τοὺς μαθητές του·

«Ποιὸς λένε οἱ ἄνθρωποι, ὅτι εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου;»²⁷.

Ἐπειδὴ ὁ καθένας ἔλεγε ἄλλον καὶ ὑποψιαζόταν κάποιον ἀπὸ τοὺς προφῆτες, μὴ δεχόμενος ὅτι ἔλεγαν τὴν ἀλήθεια, τοὺς ρώτησε πάλι·

«Καὶ σεῖς», πὺ μὲ γνωρίζετε περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους, «ποιοὺς λέτε πὺ εἶμαι;».

Τότε ὁ ἄριστος ὄλων Πέτρος, ὁ κορυφαῖος τῶν ἀποστόλων, μὴ βλέποντάς τον ὡς λόγο γυμνὸ, οὔτε ἄσαρκο, οὔτε ὡς ἀπλὸ καὶ θεοφόρο ἄνθρωπο, ἀλλὰ ὡς Υἱὸ τοῦ Θεοῦ καὶ κατὰ φύση Θεό, πὺ ἐγινε καὶ ἄνθρωπος κατὰ φύση, καὶ ὡς ἓνα Χριστὸν πὺ εἶναι καὶ αὐτὸ καὶ ἐκεῖνο, ἔλεγε·

«Ἐσὺ εἶσαι ὁ Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ ζῶντος Θεοῦ»²⁸.

Δὲν εἶπε Ἰός', ἀλλὰ «ὁ Υἱός» ὁ μονογενής, ὁ ἓνας, ὁ προαιώνιος. Καὶ ἄκουσε·

«Εἶσαι μακάριος, Σίμωνα, υἱὲ τοῦ Ἰωνᾶ, γιὰτὶ αὐτὸ δὲν σοῦ τὸ ἀποκάλυψε ἄνθρωπος, ἀλλὰ ὁ Πατέρας μου ὁ οὐράνιος. Γιὰτὶ κανένας δὲν γνωρίζει τὸν Υἱό, παρὰ μόνον ὁ Πατέρας»²⁹.

20 Καὶ οἱ μαθητές, γεμάτοι θαυμασμὸ³⁰ γιὰ τὸ θαῦμα τοῦ περπατήματος ἐπάνω στὴ θάλασσα, εἶπαν·

28. Ματθ. 16,13-16. 29. Ματθ. 16,17 καὶ 11,27.

30. Κατατεθηκότες, ἀπὸ τὸ θήπω = θαυμάζω.

«Ἀληθῶς Θεοῦ Υἱὸς εἶ».

Ἄλλ', εἰ νόθος καὶ εἰσποίητος, οὐκ «ἀληθῶς». Ἐγκαλείσθωσαν τοίνυν οἱ μακάριοι μαθηταὶ πρὸς ἡμῶν.

21 Εἰ μία φύσις τῆς Τριάδος καὶ μία ἐνέργεια καὶ πάντα ἐπ' αὐτῆς κοινά, πλὴν τῆς ὑποστάσεως, σχέσει δὲ καὶ ἐνεργεῖα ἦνωτο ὁ Θεὸς Λόγος τῇ σαρκὶ τῇ ἐψυχωμένη ψυχῇ λογικῇ τε καὶ νοερᾷ, καὶ οὐ καθ' ὑπόστασιν, οὐδὲν ἔλαττον καὶ ὁ Πατὴρ 5 καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τούτω ἦνωτο. Εἰ δὲ ἴση ἡ ἔνωσις καὶ μία Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος πρὸς τὴν σάρκα, λεγέσθω ὁ ἐκ Παρθένου τεχθεὶς Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, Πατὴρ καὶ Υἱὸς καὶ Πνεῦμα ἅγιον. Τίς γὰρ ἀποκλήρωσιν τοῦ Λόγου μόνον καὶ Υἱὸν ὀνομάζεσθαι Θεοῦ; εἰ δὲ Υἱὸς μόνος ἔσχεν πρὸς αὐτὸν 10 τὴν κατὰ σχέσιν καὶ ἐνέργειαν ἔνωσιν, ἑτερογενῆς ἔσται παρὰ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅπερ ἄτοπον. Εἰ δὲ καθ' ὑπόστασιν ἔνωσις λέγεται, οὐδὲν ἄτοπον ἔσται· ἑτεροὑπόστατος γὰρ ὁ Υἱὸς πρὸς τὸν Πατέρα.

22 Ὁ μακάριος Παῦλὸς φησιν·

«Εἷς Θεὸς ὁ Πατὴρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα· καὶ εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, δι' οὗ τὰ πάντα».

Ἄνθ' οὗτου Ἰησοῦς Χριστὸς ἀμέσως τῷ Πατρὶ συντάττεται, με- 5 σολαβοῦντος οὐδενός; Εἴτα ὅποι ποτὲ τὸν Μονογενῆ θήσομεν, εἰς τὸν αὐτὸν τόπον ἀναβιβάζοντες ἄνθρωπον. Καὶ καθὼς φατε, ἐνεργούμενον ὑπ' αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ τιμώμενον; Εἴ φατε ὅτι, ὥσπερ ὁ Χριστὸς ἐγεννήθη ἐν Βηθλεὲμ μὲν, Ναζω- ραῖος δὲ ἐκλήθη διὰ τὴν ἐν Ναζαρέτ κατοίκησιν, οὕτω καὶ ὁ

«Ἀληθινὰ εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»³¹.

Ἄλλὰ ἐὰν εἶναι νόθος καὶ υἰοθετημένος, δὲν εἶναι ἀληθινός.
Ἦς κατηγορηθοῦν λοιπὸν οἱ μακάριοι μαθητὲς ἀπὸ ἐμᾶς.

- 21 Ἐὰν μία εἶναι ἡ φύση τῆς Τριάδος καὶ μία ἡ ἐνέργεια καὶ ὅλα σ' αὐτὴν εἶναι κοινά, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ὑπόστασι, καὶ ὁ Θεὸς Λόγος ἐνώθηκε ὡς πρὸς τὴ σχέση καὶ ἐνέργεια μέσω τῆς σάρκα με ζωντανὴ ψυχὴ, λογικὴ καὶ νοερή, καὶ ὄχι ὑποστατικά, καθόλου λιγότερο δὲν ἐνώθησαν μ' αὐτὰ τὰ δύο καὶ ὁ Πατέρας καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Ἐὰν ὁμοῦ εἶναι ἴση καὶ μία ἡ ἔνωση τοῦ Πατέρα καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος με τὴ σάρκα, ὡς λέγεται ὁ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὴν Παρθένο, Πατέρας καὶ Υἱὸς καὶ ἅγιο Πνεῦμα. Γιατί αὐτὴ ἡ ἀποκλήρωση τοῦ Λόγου, νὰ ὀνομάζεται μόνο αὐτὸς καὶ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ; Ἐὰν μόνο αὐτὸς εἶχε τὴν ἔνωση πρὸς τὸ Θεό, ὡς πρὸς τὴ σχέση καὶ τὴν ἐνέργεια, τότε εἶναι ἑτερογενὴς κοντὰ στὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, πρᾶγμα ποὺ εἶναι ἄτοπο. Ἐὰν ὁμοῦ λέγεται ἔνωση ὑποστατικὴ, δὲν ἀκολουθεῖ κανένα ἄτοπο, γιατί ὁ Υἱὸς εἶναι ἑτεροὑπόστατος ἀπὸ τὸν Πατέρα.

- 22 Ὁ μακάριος Παῦλος λέει
«Ἕνας Θεὸς εἶναι ὁ Πατέρας, ἀπὸ τὸν ὁποῖο προέρχονται ὅλα, καὶ ἕνας Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, μέσω τοῦ ὁποῖου ἐγιναν ὅλα»³².

Γιὰ ποιὸ λόγο ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς τοποθετεῖται ἀμέσως μετὰ τὸν Πατέρα, χωρὶς νὰ μεσολαβεῖ κανένας; Ἐπειτα, ποῦ νὰ τοποθετήσουμε τὸν Μονογενῆ, ἀνεβάζοντας στὸν ἴδιο τόπο τὸν ἄνθρωπο καί, ὅπως λέτε, νὰ ἐνεργεῖται ἀπὸ αὐτὸν καὶ νὰ τιμᾶται μέσω αὐτοῦ; Ἦ μήπως ἰσχυρίζεσθε ὅτι, ὅπως ὁ Χριστὸς γεννήθηκε βέβαια στὴ Βηθλεέμ, ἀλλὰ ὀνομάσθηκε Ναζωραῖος, ἐπειδὴ κατοίκησε στὴ Ναζαρέτ, ἔτσι καὶ ὁ

31. Ματθ. 14,34.

32. Α' Κορ. 8,6.

10 Θεὸς Λόγος ἄνθρωπος ἐκλήθη διὰ τὴν ἐν αὐτῷ κατοίκησιν.
 Οὐκοῦν οὐ σὰρξ, οὐδ' ἄνθρωπος γεγένηται· οὐδ' εἰκότως ἂν
 ἄνθρωπος ὀνομάζοιτο, ἀλλὰ σαρκαιῶς καὶ ἀνθρωπαῖος ὀνομά-
 ζοιτο ὁ Χριστός, ὡσπερ Ναζωραῖος. Οὐ γὰρ Ναζαρετ ὀνόμα-
 σται ὁ Χριστός, ἀλλὰ Ναζωραῖος.

23 Εἰ διὰ τὴν ἐν ἀνθρώπῳ κατοίκησιν καὶ σχετικὴν ἔνωσιν
 ἄνθρωπος ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος ὀνομάζεται, οὐκοῦν καὶ ὁ Πατήρ
 καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἄνθρωποι ὀνομαζέσθωσαν· κατοικεῖ
 γὰρ ἐν ἡμῖν τὸ πλήρωμα τῆς ἁγίας Τριάδος διὰ τοῦ Πνεύματος·
 5 καὶ γοῦν φησιν ὁ πάνσοφος Παῦλος·

«Οὐκ οἶδατε, ὅτι ναὸς Θεοῦ ἐστε καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ
 Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν;».

Καὶ αὐτὸς ὁ Χριστός·

«Ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ Πα-
 10 τήρ μου ἀγαπήσει αὐτόν, καὶ πρὸς αὐτόν ἐλευσόμεθα,
 καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιησόμεθα».

Ἄλλ' οὐδαμοῦ ἄνθρωπος εἴρηται ὁ Πατήρ, οὔτε μὲν τὸ Πνεῦμα
 τὸ ἅγιον, διὰ τὸ κατοικεῖν ἐν ἡμῖν. Οὐκοῦν οὐδὲ ὁ Υἱὸς διὰ τὴν
 ἐν ἀνθρώπῳ κατοίκησιν ἄνθρωπος ὀνομάζεται, ἀλλ' ὡς κατ'
 15 οὐσίαν γενόμενος ἄνθρωπος.

24 Εἰ, ἐπεὶπερ ἦν ὁ Λόγος ἐν τῷ Χριστῷ, σημείων γέγονεν
 ἀποτελεστής, ἕνα που τάχα τῶν ἁγίων προφητῶν εἶναι αὐτόν
 φατε· ἐνήργηκε γὰρ καὶ διὰ χειρὸς ἁγίων τὰς θεοσημίας.

25 Ἠγιάσθαι γέγραπται ὁ Χριστὸς παρὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τὴν
 ἐπιδημίαν δεδέχθαι τοῦ Πνεύματος. Πῶς οὖν ἐν ἁγίῳ βαπτίζει

Θεὸς Λόγος ὀνομάσθηκε ἄνθρωπος, ἐπειδὴ κατοίκησε σ' αὐτόν; Λοιπὸν οὔτε σάρκα, οὔτε ἄνθρωπος ἔγινε· καὶ δὲν εἶναι σωστὸ νὰ ὀνομάζεται ἄνθρωπος, ἀλλὰ ὁ Χριστὸς θὰ ἔπρεπε νὰ ὀνομάζεται σαρκαιὸς καὶ ἀνθρωπαῖος, ὅπως ὀνομάζεται Ναζωραῖος. Γιατὶ δὲν ὀνομάστηκε ὁ Χριστὸς 'Ναζαρέτ', ἀλλὰ «Ναζωραῖος».

- 23 Ἐάν ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ὀνομάζεται ἄνθρωπος ἐξαιτίας τῆς κατοικήσεώς του στὸν ἄνθρωπο καὶ τῆς σχετικῆς ἐνωσῆς του, τότε πρέπει νὰ ὀνομάζονται ἄνθρωποι καὶ ὁ Πατὴρ καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Γιατὶ μέσα μας κατοικεῖ ὅλη ἡ ἁγία Τριάδα μέσω τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Διότι λέγει ὁ πάνσοφος Παῦλος:

«Δὲν γνωρίζετε ὅτι εἴσθε ναὸς τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ κατοικεῖ μέσα σας;»³³.

Καὶ ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς λέει:

«Ἐάν κάποιος μὲ ἀγαπᾷ θὰ τηρήσει τὸ λόγο μου καὶ ὁ Πατέρας μου θὰ τὸν ἀγαπήσει, καὶ θὰ ἔρθουμε σ' αὐτόν καὶ θὰ κατοικήσουμε μέσα του»³⁴.

Ἄλλὰ πουθενά δὲν ὀνομάστηκε ἄνθρωπος ὁ Πατέρας, οὔτε καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα ἐξαιτίας τῆς κατοικήσεως μέσα μας. Ἐπομένως οὔτε ὁ Υἱὸς ὀνομάζεται ἄνθρωπος ἐξαιτίας τῆς κατοικήσεώς του στὸν ἄνθρωπο, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἔγινε στὴν οὐσία ἄνθρωπος.

- 24 Ἐάν ὁ Χριστὸς ἔκανε θαύματα, ἐπειδὴ μέσα του ἦταν ὁ Λόγος, τότε λέτε ὅτι εἶναι ἓνας ὅποιοσδήποτε ἀπὸ τοὺς ἁγίους προφήτες· διότι ἔκανε καὶ μέσω τῶν ἁγίων θαύματα.
- 25 Ἐχει γραφεῖ ὅτι ὁ Χριστὸς ἀγιάστηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ δέχτηκε τὴν ἔλευση τοῦ Πνεύματος. Πῶς λοιπὸν βαπτίζει μὲ ἅγιο Πνεῦμα καὶ ἐκπληρώνει ὅσα ταιριάζουν μόνο

33. Α' Κορ.3,16.

34. Ἰω. 14,23.

Πνεύματι καὶ τὰ μόνη πρέποντα τῇ θείᾳ φύσει πληροῖ; Χορηγὸς γάρ ἐστιν ἀγιασμοῦ. Καὶ τοῦτο δεικνὺς ὡς ἴδιον ἀγαθὸν φησι·

5 «**Λάβετε Πνεῦμα ἅγιον.** Ἴν' ἂν τινῶν ἀφῆτε τὰς ἀμαρτίας, ἀφέωνται, ἂν τινῶν κρατῆτε, κεκράτηνται».

Ἁγιάζεται τοίνυν καθὸ ἄνθρωπος, ἀγιάζει δὲ καθὸ Θεός, εἰς ὧν ὁ αὐτός.

26 **Γέγραπται περὶ Χριστοῦ·**

«Ὅς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, δεήσεις καὶ ἰκετηρίας πρὸς τὸν δυνάμενον σώζειν αὐτὸν ἐκ θανάτου μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρῶν προσήνεγκε·
5 καὶ εἰσακουσθεὶς ἀπὸ τῆς εὐλαβείας, καίπερ ὧν Υἱός, ἔμαθε ἀφ' ὧν ἔπαθε τὴν ὑπακοήν, καὶ τελειωθεὶς ἐγένετο τοῖς πᾶσιν τοῖς ὑπακούουσιν αὐτῷ αἰτία σωτηρίας αἰωνίου».

Ἴτι καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος,

10 «**Θεέ μου, Θεέ μου,** ἵνα τί με ἐγκατέλιπες;».

Περὶ ψιλοῦ ἀνθρώπου ταῦτα ἐλέγετο, ἀκηδιῶντος ἄρα καὶ ἀφόρητον ποιουμένου τῶν πειρασμῶν τὴν ἔφοδον, καὶ δέει νικημένου, καὶ οὐ γενναίου τὸν τρόπον, οὐδ' ἀνδρικὸν φρόνημα ἔχοντος. Ἀλύοντος γὰρ ἐκ μικροψυχίας τὰ ρήματα· «περίλυπός
15 ἐστὶν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου»· καί, «νῦν ἡ ψυχὴ μου τετάρηται»· καί, «Πάτερ, εἰ δυνατόν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο». Ταῦτα τὰ ρήματα, ἢ μὴ εἰδότος τὸ θεῖον θέλημα, ἢ ἀντιπίπτοντος τῷ θείῳ θελήματι. Εἰ δὲ ὡς περὶ Θεοῦ γυμνοῦ ἀνθρωπότητος, ἀπεικίκα πάντα καὶ ἀπεμφαίνοντα. Περὶ δὲ
20 Θεοῦ σεσαρκωμένου καὶ ἐνανθρωπήσαντος τοῖς οἰκείοις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ πάθεσι τὰ παρ' ἡμῶν θεραπεύοντος καὶ ὑπο-

35. Ἰω. 20,22. 36. Ἐβρ 5,7-10.

37. Ματθ. 27,46.

38. Ματθ. 26,38. Μάρκ. 14,34.

στή θεία φύση; Γιατί είναι χορηγός του αγιασμού. Και δείχνοντας ότι αυτό είναι δικό του αγαθὸ λέει:

«Λάβετε Πνεῦμα ἅγιο. Σὲ ὁποιους συγχωρεῖτε τὶς ἁμαρτίες, θὰ τοὺς εἶναι συγχωρημένες, σὲ ὁποιους τὶς κρατεῖτε ἀσυγχώρητες, θὰ κρατηθοῦν ἐτσι»³⁵.

Ἄγιάζεται λοιπὸν ὡς ἄνθρωπος, καὶ ἀγιάζει ὡς Θεός, ἐπειδὴ εἶναι ἓνας ὁ ἴδιος.

26 Ἔχει γραφεῖ γιὰ τὸ Χριστό:

«Αὐτὸς κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἐπίγειας ζωῆς του ἔκανε μὲ δυνατὲς κραυγὲς καὶ δάκρυα προσευχῆς καὶ ἰκεσίες στὸ Θεὸ πὺ μποροῦσε νὰ τὸν σώσει ἀπὸ τὸ θάνατο. Καὶ εἰσακούσθηκε ἀπὸ τὸ Θεὸ μὲ τὴν εὐλάβεια, ἂν καὶ ἦταν Υἱός, ἔμαθε ἀπὸ ὅσα ἔπαθε τὴν ὑπακοή καὶ μὲ τὸ θάνατό του ἔγινε σ' ὅλους ὅσοι ὑπακούουν σ' αὐτὸν αἰτία νὰ σωθοῦν γιὰ πάντα»³⁶.

Ακόμα καὶ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος λέει:

«Θεέ μου, Θεέ μου, γιατί μὲ ἐγκατέλειψες;»³⁷.

Αὐτὰ λέγονταν γιὰ ἀπλὸ ἄνθρωπο, πὺ ἀδρανοῦσε ἐπομένως καὶ ἀδυνατοῦσε νὰ ὑποφέρει τὴν ἐπίθεση τῶν πειρασμῶν καὶ ἦταν νικημένος ἀπὸ τὸν φόβο· καὶ δὲν ἐνεργοῦσε ὡς γενναῖος, οὔτε εἶχε φρόνημα ἀνδρικό. Γιατὶ τὰ λόγια αὐτὰ ἦταν λόγια ταραγμένα ἀπὸ μικροψυχία: «εἶναι περίλυπη ἡ ψυχὴ μου μέχρι θανάτου»³⁸, καὶ «τώρα ἡ ψυχὴ μου εἶναι ταραγμένη», καὶ «Πατέρα, ἂν εἶναι δυνατό, ἄς μὴ πιῶ αὐτὸ τὸ ποτήρι»³⁹. Τὰ λόγια αὐτὰ ἦταν λόγια ἀνθρώπου πὺ ἦ δὲ γνώριζε τὸ θεῖο θέλημα, ἢ πὺ ἀντιδροῦσε στὸ θεῖο θέλημα. Ἐὰν λέγονταν γιὰ θεὸ ξένο πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα, ἦταν τελείως ἀνάρμοστα καὶ ἀκατανόητα. Γιὰ Θεὸ ὅμως πὺ ἔλαβε σάρκα καὶ ἐνανθρώπησε καὶ πὺ μὲ τὰ δικά του πάθη τῆς σάρκας του θεραπεύει τὰ δικά μας πάθη καὶ μᾶς ἀφήνει ὑπόδειγμα, ἦταν πολὺ πετυχημένα. Γιατὶ αὐτὸ σημαίνει τό,

39. Ματθ. 26,39.

γραμμὸν ἡμῖν καταλιμπάνοντος, λίαν ἐπιτετευγμένα. Τοῦτο γὰρ δηλοῖ τό, «ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καίπερ ὦν Υἱός».

Κατατέθηκε τὸ μυστήριον ὁ πνευματοφόρος Παῦλος, καὶ
25 τὴν περὶ ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ οἰκονομίαν, καὶ τὴν πρὸς ἡμᾶς φιλάν-
θρωπον συγκατάβασιν· ὅτι, καίπερ ὦν Υἱός, ἐν ταῖς ἡμέραις
τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, ταῦτα πάντα ὑπέμεινε τῇ ἡμετέρᾳ φύσει, ἵνα
νευρώσῃ ταύτην κατὰ Θεὸν βλέπειν, καὶ αὐτὸν πρὸς ἐπικου-
ρίαν καλεῖν, καὶ ὅσον πρὸς τελείωσιν, καὶ πρὸς ποῖα γέρα κα-
30 ταλήγει ἢ τῶν παθῶν ὑπομονὴ καὶ ὑπακοή. Διὸ καὶ ὁ μακάριος
Ἐγραψε Πέτρος·

«Ποῖον γὰρ κλέος, εἰ ἀμαρτάνοντες καὶ κολαφιζόμενοι
ὑπομενεῖτε; ἀλλ' εἰ ἀγαθοποιοῦντες καὶ πάσχοντες
ὑπομενεῖτε, τοῦτο χάρις παρὰ Θεῶ· ὅτι καὶ Χριστὸς
35 ἀπέθανεν ὑπὲρ ἡμῶν, ἡμῖν ὑπολιμπάνων ὑπογραμμόν,
ἵνα ἐπακολουθήσητε τοῖς ἰχνεσιν αὐτοῦ».

Οὐκοῦν οὐκ ἄνθρωπος μόνον, οὐδὲ γυμνὸς Θεός, ἀλλὰ Θεὸς
σεσαρκωμένος ὦν ὁ Χριστός, «ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐ-
40 τοῦ», πέπονθέ τε καὶ δέδρακε ταῦτα, «ἡμῖν ὑπολιμπάνων ὑπο-
γραμμόν». Ἐπεὶπερ ἐπιτιμᾷ τῷ Πέτρῳ φήσαντι,

«Ἵλεώς σοι, Κύριε, οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο»,
ὅτε τὸ πάθος αὐτοῖς προὔλεγετο.

27 Εἰ λέγοιτο

«Προκόπτειν ὁ Ἰησοῦς σοφίᾳ καὶ ἡλικίᾳ καὶ χάριτι»,
μὴ ψιλὸν ὑποτόπαζε ἄνθρωπον, ἀλλὰ Θεὸν ἐνανθρωπήσαντα

«κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἐπίγειας ζωῆς του, ἂν καὶ ἦταν Υἱός»⁴⁰.

Ὁ πνευματοφόρος Παῦλος θαύμασε τὸ μυστήριον καὶ τὴν οἰκονομίαν τοῦ Θεοῦ γιὰ μᾶς καθὼς καὶ τὴ φιλόανθρωπον συγκατάβασίν του γιὰ μᾶς· ὅτι δηλαδὴ, ἂν καὶ ἦταν Υἱός, «κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἐπίγειας ζωῆς του» τὰ ὑπέμεινε ὅλα αὐτὰ μὲ τὴ δική μας φύσιν, γιὰ νὰ τὴν κάνει ἰκανὴ νὰ βλέπει πρὸς τὸ Θεὸ καὶ νὰ ἐπικαλεῖται Αὐτὸν πρὸς βοήθεια, καὶ ὡς πρὸς τὴν τελείωσιν νὰ δείξει σὲ ποιά βραβεῖα ὁδηγεῖ ἢ ὑπομονὴ τῶν παθῶν καὶ ἡ ὑπακοή. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ μακάριος Πέτρος ἔγραψε·

«Γιατὶ ποιά δόξα θὰ ἔχετε, ἐὰν δείχνετε ὑπομονὴ ὅταν ἁμαρτάνετε καὶ τιμωρεῖσθε; Ἐνῶ ἐὰν δείξετε ὑπομονὴ ὅταν, ἐνῶ κάνετε καλὸ, ὑποφέρετε, αὐτὸ εἶναι χάρις ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ καὶ ὁ Χριστὸς πέθανε γιὰ μᾶς, ἀφήνοντάς μας ὑπόδειγμα, γιὰ νὰ ἀκολουθήσετε τὰ ἴχνη του»⁴¹.

Ἦστε λοιπὸν ὄχι μόνον ἄνθρωπος, οὔτε μόνον Θεός, ἀλλὰ, ὄντας ὁ Χριστὸς Θεὸς σαρκωμένος, «κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἐπίγειας ζωῆς του», καὶ τὰ ἔπαθε καὶ τὰ ἔκανε αὐτά, «ἀφήνοντάς μας ὑπόδειγμα». Γι' αὐτὸ καὶ ἐπιτιμᾷ τὸν Πέτρον ποὺ εἶπε,

«Εἶθε ὁ Θεὸς νὰ σὲ εὐσπλαχνισθεῖ, Κύριε, καὶ νὰ μὴ σοῦ συμβεῖ αὐτό»⁴²,

ὅταν τοὺς προέλεγε τὸ πάθος του.

27 Ἐὰν λέγεται,

Ἦτι «πρόκοβε ὁ Ἰησοῦς στὴ σοφία καὶ στὸ ἀνάστημα καὶ στὴ χάρις»⁴³,

μὴ τὸν ὑποψιάζεσαι ἀπλὸ ἄνθρωπο, ἀλλὰ Θεὸ ποὺ ἐνανθρώ-

42. Ματθ. 16,22.

43. Λουκᾶ 2,52.

καὶ σεσαρκωμένον, ἐφίεντα τῇ οἰκείᾳ σαρκὶ διὰ τῶν οἰκείων
5 εἶναι τῆς ἰδίας φύσεως, ἵνα μὴ τέρας νομισθῇ ἢ ἐνανθρώπησις.

28 *Τολμᾷ ὁ Παῦλος, καὶ οὐκ ἄνθρωπον καλεῖν τὸν Ἰησοῦν,
οὐχ ὡς οὐκ ἄνθρωπον, ἀλλ' ὡς Θεὸν ὄντα. Γράφει οὖν πρὸς
Γαλάτας·*

«Παῦλος ἀπόστολος, οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων, οὐδὲ δι' ἀν-
5 θρώπων, ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ».

Καὶ πάλιν·

«Γνωρίζω ὑμῖν τὸ Εὐαγγέλιον τὸ εὐαγγελισθὲν ὑπ'
ἐμοῦ, ὅτι οὐκ ἔστι κατὰ ἄνθρωπον· οὐδὲ γὰρ ἐγὼ παρ'
ἀνθρώπου παρέλαβον αὐτό, οὔτε ἐδιδάχθην, ἀλλὰ δι'
10 ἀποκαλύψεως Ἰησοῦ Χριστοῦ».

Γέγραπται·

«Οὐκ ἄγγελος, οὐ πρέσβυς, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κύριος ἔσω-
σεν ἡμᾶς».

Φησὶν ὁ Παῦλος·

10 «Γίνεσθε μιμηταὶ τοῦ Θεοῦ, ὡς τέκνα ἀγαπητά, καὶ
περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν
ἡμᾶς καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν».

Ὁ λυπούμενος καὶ ἀπενχόμενος τὸ ποτήριον, πῶς ἑαυτὸν παρέ-
δωκεν, εἰ μόνον ἄνθρωπος ἦν;

29 *Πῶς ὁ μακάριος Πέτρος φησί,*

«Χριστοῦ οὖν παθόντος σαρκί»;

*Τίνος ἔνεκεν προσέθηκε τό, «σαρκί», εἰ μὴ εἰδώς, ὅτι Θεὸς ἦν
ἀπαθεῖ τῇ θεότητι; Εἰ ψιλὸς ἄνθρωπος ἔπαθεν ὑπὲρ ἡμῶν,*

πησε καὶ ἔλαβε σάρκα, ὁ ὁποῖος στέλνεται μὲ τὴ δική του σάρκα, γιὰ νὰ εἶναι τῆς ἴδιας φύσεως μὲ τοὺς δικούς του, ὥστε νὰ μὴ θεωρηθεῖ τέρας ἢ ἐνανθρώπηση.

28 Ὁ Παῦλος τολμᾷ νὰ μὴ ὀνομάζει τὸν Ἰησοῦ ἄνθρωπο, ὅχι ὅτι δὲν εἶναι ἄνθρωπος, ἀλλὰ ἐπειδὴ εἶναι Θεός. Γράφει λοιπὸν πρὸς τοὺς Γαλάτες:

«Ὁ Παῦλος, ποὺ δὲν ἔγινε ἀπόστολος ἀπὸ ἀνθρώπων, οὔτε μὲ τὴν παρέμβαση ἀνθρώπων, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ Χριστό»⁴⁴.

Καὶ πάλι:

«Σᾶς πληροφορῶ ὅτι τὸ Εὐαγγέλιο ποὺ σᾶς κήρυξα δὲν προέρχεται ἀπὸ ἄνθρωπο· γιατί οὔτε ἐγὼ τὸ παρέλαβα οὔτε τὸ διδάχθηκα ἀπὸ ἄνθρωπο, ἀλλὰ μοῦ τὸ ἀποκάλυψε ὁ Ἰησοῦς Χριστός»⁴⁵.

Διότι εἶναι γραμμένο:

«Οὔτε ἄγγελος, οὔτε μεσολαβητής, ἀλλὰ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος μᾶς ἔσωσε»⁴⁶.

Λέει ὁ Παῦλος:

«Μιμηθεῖτε λοιπὸν τὸ Θεό, ἀφοῦ εἴσθε ἀγαπητά του παιδιά, καὶ νὰ συμπεριφέρεσθε μὲ ἀγάπη, κατὰ τὸ πρότυπο τοῦ Χριστοῦ ποὺ μᾶς ἀγάπησε καὶ παρέδωσε τὸν ἑαυτο του γιὰ μᾶς»⁴⁷.

Αὐτός ποὺ λυπόταν καὶ εὐχόταν νὰ ἀποφύγει τὸ ποτήριον, πῶς παρέδωσε τὸν ἑαυτό του, ἐὰν ἦταν μόνο ἄνθρωπος;

29 Πῶς ὁ μακάριος Πέτρος λέει:

«Ἀφοῦ λοιπὸν ὁ Χριστὸς ὑπέστη τὰ πάθη σωματικά»⁴⁸;

Γιὰ ποιὸ λόγο πρόσθεσε τὸ «σωματικά», παρὰ ἐπειδὴ γνώριζε ὅτι ἦταν Θεός, ἀπαθὴς κατὰ τὴ θεότητα; Ἐὰν ἀπλὸς

46. Ἦσ. 63,9.

47. Ἐφ. 5,1.

48. Α' Πέτρ. 4,1.

5 πῶς «ὁ λόγος τοῦ σταυροῦ δύναμις Θεοῦ ἐστι»; Καὶ πῶς τὸ «αἷμα αὐτοῦ κοινὸν ἠγησάμενος κατακέκριται», ὡς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καταπατήσας;

30 Πῶς

«Χριστὸς ἀνιέναι» ἑαυτὸν φησιν, «ὅπου ἦν πρότερον»;

Οὕτε γὰρ ὡς Θεὸς ἀνεισιν· ἀπερίγραφτος γάρ· τὸ δ' ἀνιέναι καὶ
5 κατιέναι περιγραπτῆς φύσεως. Οὕτε ὡς ἄνθρωπος ἦν ἐν οὐρανῷ, πρὶν ἀνελθεῖν, ἀλλ' ἀνεισιν ὡς ἄνθρωπος, ὅπου ἦν τὸ πρότερον ὡς Θεός· Θεὸς γὰρ ἅμα ὁ αὐτὸς καὶ ἄνθρωπος.

31 Γέγραπται·

«Οὕτως ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα, πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτόν, ἔχη ζωὴν αἰῶνιον».

5 Ποία ἀγάπης ὑπερβολή, εἰ κοινὸν ἄνθρωπον χάριτι υἰοποιηθέντα ὑπὲρ ἡμῶν ἔδωκε; Πῶς δὲ καὶ Μονογενής, εἰ υἰοθεσίᾳ τετιμημένος, καὶ οὐ φύσει ὢν υἱός, τῆς Γραφῆς λεγούσης,

«Ἐγὼ εἶπα· Θεοὶ ἐστε, καὶ υἱοὶ Ὑψίστου πάντες»,

καὶ

10 «Ὅσοι ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι»;

Ἄλλ', ὡς περ πολλῶν ὄντων θεῶν θέσει καὶ χάριτι, εἷς δὲ ἐστὶν ὁ φύσει Θεός, οὕτω καὶ πολλῶν υἰοθεσίᾳ τετιμημένων, εἷς ἐστὶν ὁ φύσει Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ μονογενής, ὃν ἔδωκεν ὑπὲρ
15 ἡμῶν.

32 Ἰωάννης ὁ θεῖος κέκραγε λέγων·

49. Α' Κορ. 1,18. 49α. Ἐβρ. 10,29.

50. Ἰω. 3,16. 51. Ψαλμ. 80,6. Ἰω. 10,34.

52. Ἰω. 1,12.

ἄνθρωπος ἔπαθε γιὰ μᾶς, πῶς «ὁ λόγος τοῦ Σταυροῦ εἶναι δύναμη Θεοῦ»⁴⁹; Καὶ πῶς «καταδικάστηκε ἐκεῖνος πού θεώρησε τὸ αἷμα αὐτοῦ χωρὶς ἀξία, σὰν νὰ καταπάτησε τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ»^{49α};

- 30 Πῶς λέει ὅτι
«Ὁ Χριστὸς ἀνεβάζει» τὸν ἑαυτό του «ἐκεῖ ὅπου ἦταν προηγουμένως»;

Γιατὶ οὔτε σὰν Θεὸς ἀνεβαίνει, ἀφοῦ εἶναι ἀπεριόριστος, ἐνῶ ἡ ἀνοδος καὶ ἡ κάθοδος εἶναι ιδιότητες τῆς περιορισμένης φύσεως. Οὔτε ὡς ἄνθρωπος βρισκόταν στὸν οὐρανὸ πρὶν ἀνέλθει ἐκεῖ. Ἀνεβαίνει λοιπὸν ὡς ἄνθρωπος, ἐκεῖ ὅπου ἦταν προηγουμένως ὡς Θεός· διότι ὁ ἴδιος ἦταν συγχρόνως καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος.

- 31 Ἔχει γραφεῖ ὅτι,
«Τόσο πολὺ ἀγάπησε ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε παρέδωσε στὸ θάνατο τὸν μονογενῆ τοῦ Υἱό, ὥστε ὅποιος πιστεύει σ' αὐτὸν νὰ ἔχει ζωὴ αἰώνια»⁵⁰.

Τί εἶδους μεγάλη ἀγάπη εἶναι αὕτη, ἐὰν παρέδωσε στὸ θάνατο γιὰ μᾶς ἓνα κοινὸ ἄνθρωπο πού υἰοθετήθηκε; Καὶ πῶς εἶναι μονογενής, ἐὰν τιμήθηκε μὲ υἰοθεσία καὶ δὲν εἶναι φύσει υἱός, ἀφοῦ ἡ Γραφή λέει,

«Ἐγὼ εἶπα· εἴσαστε ὅλοι θεοὶ καὶ υἱοὶ τοῦ Ὑψίστου»⁵¹!

Καί,

«Ὅσοι δέχθηκαν Αὐτόν, τοὺς ἔδωσε τὴ ἐξουσία νὰ γίνουν τέκνα τοῦ Θεοῦ»⁵².

Ἄλλὰ, ὅπως ἐνῶ ὑπάρχουν πολλοὶ θεοὶ θέσει καὶ χάριτι, ὁμῶς ἓνας εἶναι ὁ φύσει Θεός, ἔτσι καί, ἐνῶ ὑπάρχουν πολλοὶ πού ἔχουν τιμηθεῖ μὲ υἰοθεσία, ἓνας εἶναι ὁ φύσει Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ μονογενής, τὸν ὁποῖο παρέδωσε στὸ θάνατο γιὰ μᾶς.

- 32 Ὁ θεῖος Ἰωάννης φώναζε λέγοντας·

«Θεὸν οὐδεὶς εἰώρακε πώποτε. Ὁ μονογενὴς Υἱὸς, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρὸς, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο».

Τίς δὲ ὁ ἐξηγούμενος, εἰ μὴ ὁ ἐκ Παρθένου τεχθεὶς καὶ τοῖς ἀν-
5 θρώποις συναναστραφεὶς;

«Οὗτος ὁ Θεὸς ἡμῶν, οὐ λογισθήσεται ἕτερος παρ' αὐτόν· ἐξεῦρε πᾶσαν ὁδὸν ἐπιστήμης. Μετὰ ταῦτα ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη».

Πῶς ὤφθη ἐπὶ τῆς γῆς καὶ συνανεστράφη ἀνθρώποις; Αὐτὸς
10 γὰρ ἔφη·

«Θεὸν οὐδεὶς εἰώρακε πώποτε. Ὁ μονογενὴς Υἱὸς»
καὶ τὰ ἐξῆς.

33 Φησὶν ὁ Ἀπόστολος·

«Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκός, ὁ δεῦτερος ἄν-
θρωπος, ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ».

Οὐ γὰρ ἐξ οὐρανοῦ τὸ σῶμα κεκόμισται, ἀλλὰ Θεὸς ὢν καὶ
5 Υἱὸς Θεοῦ, ἐξ οὐρανοῦ καταβέβηκε καὶ γέγονεν ἄνθρωπος,
δεῦτερος Ἀδάμ, ὡς ἀρχὴ δευτέρα τῶν ἀναπλαττομένων καὶ
πρὸς ἀφθαρσίαν διὰ τῆς ἀναστάσεως μεταστοιχειουμένων. Διὸ
καὶ φησιν·

«Ὁ πρῶτος Ἀδὰμ εἰς ψυχὴν ζῶσαν, ὁ δεῦτερος εἰς
πνεῦμα ζωοποιούν».

34 Φησὶν ὁ Κύριος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς·

«Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζον-
τες αὐτοὺς εἰς ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ
ἀγίου Πνεύματος».

53. Ἰω. 1,18.

54. Βαρούχ, 3,37-38.

«Τὸ Θεὸ κανεῖς δὲν τὸν εἶδε ποτέ. Ὁ μονογενῆς Υἱὸς, πὺ εἶναι μέσα στὸν κόλλπο τοῦ Πατέρα, ἐκεῖνος μᾶς τὸν ἔκανε γνωστό»⁵³.

Ποιὸς ὁμῶς εἶναι αὐτὸς πὺ μᾶς ἔγινε γνωστός, ἐὰν δὲν εἶναι αὐτὸς πὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὴν Παρθένο καὶ συναναστράφηκε τοὺς ἀνθρώπους;

«Αὐτὸς εἶναι ὁ Θεὸς μας καὶ δὲν θὰ θεωρηθεῖ Θεὸς ἄλλος ἐκτὸς ἀπὸ αὐτόν· ἀνακάλυψε κάθε μέθοδο τῆς ἐπιστήμης. Στὴ συνέχεια ἐμφανίσθηκε στὴ γῆ καὶ συναναστράφηκε τοὺς ἀνθρώπους»⁵⁴.

Πῶς φανερώθηκε στὴ γῆ καὶ συναναστράφηκε τοὺς ἀνθρώπους; Γιατὶ ὁ ἴδιος εἶπε·

«Τὸ Θεὸ δὲν τὸν εἶδε ποτέ κανεῖς. Ὁ μονογενῆς Υἱὸς» καὶ τὰ στὴ συνέχεια.

33 Λέει ὁ ἀπόστολος:

«Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος προέρχεται ἀπὸ τὴ γῆ καὶ εἶναι χωμάτινος· ὁ δεύτερος ἄνθρωπος εἶναι ὁ Κύριος ἀπὸ τὸν οὐρανό»⁵⁵.

Διότι δὲν ἔλαβε τὸ σῶμα ἀπὸ τὸν οὐρανό, ἀλλά, ἐνῶ ἦταν Θεὸς καὶ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ ἔγινε ἄνθρωπος, δεύτερος Ἀδάμ, σὰν μία δεύτερη ἀρχὴ αὐτῶν πὺ ξαναπλάθονται καὶ μὲ τὴν ἀνάσταση μεταβάλλονται σὲ ἀθάνατους. Γι' αὐτὸ καὶ λέει·

«Ὁ πρῶτος Ἀδάμ ἔγινε ψυχὴ ζωντανή, ἐνῶ ὁ δεύτερος Πνεῦμα πὺ δίνει ζωῆ»⁵⁶.

34 Λέει ὁ Κύριος στοὺς μαθητὲς του·

«Πηγαίνετε καὶ διδάξτε ὅλους τοὺς λαοὺς, βαπτίζοντάς τους στὸ ὄνομα τοῦ Πατέρα καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος»⁵⁷.

55. Α' Κορ. 15,47.

56. Α' Κορ. 15,45.

57. Ματθ. 28,19.

5 Καὶ Παῦλος ὁ θειότατός φησιν·

«Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθητε».

Ἐνὸς Υἱοῦ ἐμνημόνευσεν ὁ Κύριος εἰπών, «καὶ τοῦ Υἱοῦ», οὐχὶ δέ, τοῦ 'καὶ τῶν υἱῶν'. Ὁ δ' Ἀπόστολος, εἰς τὸν Χριστὸν καὶ
 10 τὸν αὐτοῦ θάνατον βεβαπτίσθαι ἡμᾶς φησιν. Ἐώσθη τοίνυν καθ' ὑμᾶς ὁ φύσει υἱὸς καὶ εἰσκεκόμισται ὁ υἱοθετηθεὶς διὰ χάριτος· ἢ εἰς τετράδα ὑμεῖς ἐβαπτίσθητε. Οὐ γὰρ ἡμεῖς· μὴ γένοιτο. Ἡμεῖς γὰρ βεβαπτίσμεθα «εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ
 15 Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος», εἰς Τριάδα ὁμοούσιον καὶ ἀδιαίρετον. Μεμάνηκε γὰρ οὐχ ἦττον τῷ Πατρὶ ὁμοούσιος καὶ ἐνανθρωπήσας, ὁ φύσει Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Θεός, ὁ Μονογενής· καθὼς καὶ τῆς Ἐκκλησίας διδάσκει τὸ Σύμβολον.

35 «Πιστεύομεν εἰς ἓνα Θεὸν Πατέρα παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε καὶ ἀορατῶν. Καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦ Χριστὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων. Φῶς ἐκ φωτός,
 5 Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο. Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν, σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου καὶ ἐνανθρωπήσαντα. Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ
 10 ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου, καὶ παθόντα καὶ ταφέντα, καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς Γραφάς. Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιᾶς τοῦ Πατρὸς. Καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος».

Και ὁ θειότατος Παῦλος λέει:

«Ὅσοι βαπτισθήκατε στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, βαπτισθήκατε στὸ θάνατό του»⁵⁸.

Ἐνα Υἱὸ ἀνάφερε ὁ Κύριος λέγοντας, «καὶ τοῦ Υἱοῦ», καὶ ὄχι 'καὶ τῶν υἱῶν'. Ὁ ἀπόστολος πάλι λέει ὅτι ἔχουμε βαπτισθεῖ στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ καὶ στὸ θάνατό του. Ἐπομένως, σύμφωνα μὲ σαῶς, παραγκωνίστηκε ὁ φύσει υἱὸς καὶ ἔγινε δεκτὸς αὐτὸς ποὺ υἰοθετήθηκε μὲ τὴ χάρη, ἢ ἐσεῖς βαπτισθήκατε στὸ ὄνομα τετράδας. Ἐμεῖς ὁμῶς ὄχι μὴ γένοιτο. Γιατὶ ἐμεῖς βαπτισθήκαμε στὸ ὄνομα τοῦ Πατέρα καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, στὸ ὄνομα τῆς ὁμοούσιας καὶ ἀδιαίρετης Τριάδος. Διότι παρέμεινε ἐξ ἴσου ὁμοούσιος μὲ τὸν Πτέρα καὶ ὅταν ἐνανθρώπησε ὁ κατὰ φύση Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Θεός, ὁ Μονογενής, ὅπως διδάσκει καὶ τὸ Σύμβολο τῆς Ἐκκλησίας.

«Πιστεύουμε σὲ ἓνα Θεὸ Πατέρα παντοκράτορα, δημιουργὸ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, τῶν ὁρατῶν καὶ τῶν ἀοράτων. Καὶ σὲ ἓνα Κύριο Ἰησοῦ Χριστό, τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ, ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα πρὶν ἀπὸ ὄλους τοὺς αἰῶνες· εἶναι φῶς ποὺ προῆλθε ἀπὸ τὸ φῶς· Θεὸς ἀληθινὸς ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ Θεοῦ ἀληθινό, γεννήθηκε καὶ δὲν δημιουργήθηκε· εἶναι ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα καὶ Ἐκεῖνος μὲσω τοῦ ὁποίου ἔγιναν ὅλα. Σ' αὐτὸν ποὺ γιὰ μᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ γιὰ τὴ σωτηρία μας κατέβηκε ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς, πῆρε σάρκα μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα καὶ τὴν Παρθένο Μαρία καὶ ἔγινε ἄνθρωπος. Καὶ σταυρώθηκε γιὰ μᾶς τὴν ἐποχὴ τοῦ Ποντίου Πιλάτου καὶ ὑπέφερε καὶ θάφτηκε. Καὶ ἀναστήθηκε τὴν τρίτη ἡμέρα σύμφωνα μὲ τὶς Γραφές. Καὶ ἀνέβηκε στοὺς οὐρανοὺς καὶ κάθισε στὰ δεξιὰ τοῦ Πατέρα. Καὶ θὰ ξαναρθεῖ πάλι μὲ δόξα γιὰ νὰ κρίνει ζωντανοὺς καὶ νεκροὺς, καὶ ἡ βασιλεία του δὲ θὰ ἔχει τέλος».

58. Ρωμ. 6,3.

15 Ὅρα πῶς τῶν ἀγίων καὶ θεοφόρων Πατέρων ἡ πληθὺς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ἔφησε, τὸν πρὸ αἰώνων ἐκ Πατρὸς γεννηθέντα, καὶ οὐ ποιηθέντα· τὸν ὁμοούσιον τῷ Πατρί· τὸ ἐκ τοῦ φωτὸς φῶς· τὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ Θεὸν ἀληθινόν· τὸν σαρκωθέντα καὶ παθόντα σαρκί, καὶ ἀναστάντα, καὶ ἀνελθόντα
20 εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ κεκαθικότα ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς· καὶ «πάλιν ἐρχόμενον», ὡς ἤδη ἐξ οὐρανῶν* ἐλήλυθεν, ὅτε καθ' ἐκούσιον ἔνωσιν σαρκωθείς ἐνηνθρώπησεν. Οὐ γὰρ ἄλλον τὸν πρὸ αἰώνων ἐκ Πατρὸς γεννηθέντα, καὶ ἄλλον τὸν ἐκ Παρθένου τεχθέντα, ἀλλ' ἓνα καὶ τὸν αὐτόν.

36 Ἄλλ' ἐρεῖς·

Αὐτὸν οὖν ἄρα φαμέν τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγον, παθεῖν δι' ἡμᾶς;

Πάνυ μὲν οὖν· σαρκί μέντοι, καὶ οὐ θεότητι. Εἴπερ ἐστὶν ἀληθῆς ὁ Παῦλος λέγων περὶ αὐτοῦ·

«Ὅς ἐστὶν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου, πρωτότοκος πάσης κτίσεως· ὅτι ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα, ὁρατὰ καὶ ἀόρατα· εἴτε θρόνοι, εἴτε κυριότητες, εἴτε ἀρχαί, εἴτε ἐξουσίαι· τὰ πάντα δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν ἐκτι-
10 σται· καὶ αὐτός ἐστι πρὸ πάντων, καὶ ἐν αὐτῷ τὰ πάντα συνέστηκε· καὶ αὐτός ἐστιν ἡ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας, ὃς ἐστὶν ἀπαρχή, πρωτότοκος ἐκ νεκρῶν, ἵνα γένηται ἐν πᾶσιν αὐτὸς πρωτεύων».

Ἴδου γάρ, ἰδοὺ καλὰ καὶ μάλα σαφῶς, τὴν εἰκόνα τοῦ ἀοράτου
15 Θεοῦ, τὸν πρωτότοκον πάσης κτίσεως, ὁρατῆς καὶ ἀοράτου, τὸν δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ ἐν ᾧ τὰ πάντα, κεφαλὴν δίδοσθαι τῆς Ἐκκλησίας φησίν. Εἶναι δὲ καὶ νεκρῶν πρωτότοκον, «ὃς ὑπέ-

Πρόσεχε πῶς τὸ πλῆθος τῶν ἁγίων καὶ θεοφόρων Πατέρων μίλησε γιὰ ἕναν Κύριον Ἰησοῦ Χριστό, γι' αὐτὸν ποὺ γεννήθηκε προαιωνίως ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ δὲ δημιουργήθηκε· ποὺ εἶναι ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα· ποὺ εἶναι φῶς ἀπὸ τὸ φῶς· ποὺ εἶναι Θεὸς ἀληθινὸς ἀπὸ Θεοῦ ἀληθινό· ποὺ σαρκώθηκε καὶ πέθανε σαρκικὰ καὶ ἀναστήθηκε καὶ ἀνέβηκε στοὺς οὐρανοὺς καὶ κάθισε στὰ δεξιὰ τοῦ Πατέρα, καὶ «θὰ ἔρθει πάλιν», ὅπως ἔχει ἤδη ἔρθει ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς, ὅταν ἐνανθρώπησε, παίρνοντας σάρκα μὲ θεληματικὴ ἔνωση. Διότι δὲν εἶναι ἄλλος ἐκεῖνος ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα προαιωνίως καὶ ἄλλος αὐτὸς ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὴν Παρθένο· ἀλλὰ ἕνας καὶ ὁ αὐτός.

36 Ἄλλὰ θὰ ἐρωτήσεις·

Ἦρα λοιπὸν λέμε ὅτι αὐτὸς ὁ Λόγος, ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα, πέθανε γιὰ μᾶς;

Βεβαιότατα, ἀλλὰ ὡς πρὸς τὴ σάρκα καὶ ὄχι τὴ θεότητα, ἐάν βέβαια ὁ Παῦλος λέει τὴν ἀλήθεια μιλώντας γι' αὐτόν·

«Αὐτὸς εἶναι εἰκόνα τοῦ ἀόρατου Θεοῦ, γεννημένος πρὶν ἀπὸ ὅλη τὴν κτίση· γιατί τὰ πάντα κτίσθηκαν ἀπὸ αὐτόν, ὁρατὰ καὶ ἀόρατα· εἴτε θρόνοι, εἴτε κυριότητες, εἴτε ἀρχές, εἴτε ἐξουσίες. Ὅλα ἐγιναν μέσω αὐτοῦ καὶ αὐτὸν ἔχουν σκοπὸ τους, καὶ αὐτὸς ὑπάρχει πρὶν ἀπὸ ὅλα καὶ αὐτὸς συγκρατεῖ τὰ πάντα. Καὶ αὐτὸς εἶναι ἡ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ εἶναι ἡ ἀρχή, πρῶτος ἀναστημένος ἀπὸ τοὺς νεκρούς, ὥστε νὰ εἶναι σὲ ὅλα αὐτὸς πρῶτος»⁵⁹.

Νὰ λοιπὸν, νὰ ποὺ λέει σωστὰ καὶ μὲ πολλὴ σαφήνεια, ὅτι ἡ εἰκόνα τοῦ ἀόρατου Θεοῦ, αὐτὸς ποὺ εἶναι γεννημένος πρὶν ἀπὸ ὅλη τὴν κτίση, ὁρατὴ καὶ ἀόρατη, αὐτὸς μὲ τὸν ὅποιο ἐγιναν τὰ πάντα καὶ μέσα στὸν ὅποιο συγκρατοῦνται τὰ πάντα, δόθηκε ὡς κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας. Εἶναι μάλιστα καὶ ὁ

59. Κολ. 1,15-18.

μεινεν σταυρὸν αἰσχύνης καταφρονήσας». Οὐ γὰρ ἄνθρωπον ἀπλῶς, συναφείᾳ τῇ πρὸς αὐτόν, οὐκ οἶδ' ὅπως λέγετε, τετιμη-
 20 μένον, ὑπὲρ ἡμῶν διδόσθαι φαμέν· ἀλλ' ἔστιν ὁ τῆς δόξης Κύριος ἑσταυρωμένος. «Εἰ ἔγνωσαν», φησὶν, «οὐκ ἂν τὸν Κύριον τῆς δόξης ἑσταύρωσαν».

37 Πῶς οὖν αὐτὸς πέπονθε; Εἰ γὰρ ὄλως οὐ πέπονθε ὡς Θεός, καὶ πεπονθέναι λέγεται, πῶς ἂν εἴη Θεός; Οὐκοῦν ὁ παθὼν νοοῖτο μόνος, ὁ ἐκ σπέρματος Δαβὶδ· καίτοι πῶς οὐκ ἀδρανοῦς διανοίας ταῦτα φάναί; Οὐ γὰρ κοινὸν ἄνθρωπον δέ-
 5 δωκεν ὑπὲρ ἡμῶν ὁ Πατήρ, σχετικῆ συναφείᾳ καὶ νίοθεσίᾳ τετιμημένον· γράφει γὰρ ὧδε·

«Οὕτως ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν ἔχη ζωὴν αἰώνιον».

10 Ἐπειδὴ οὖν ἤθελε διὰ τὴν τοῦ κόσμου σωτηρίαν παθεῖν, ἀδύνατον δὲ τοῦτο δίχα σακρός, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν φύσει ἀπαθῆ, ὡς Θεός, τὴν τοῦ παθεῖν δεκτικὴν ἔλαβε σάρκα, καὶ Θεὸς ὢν, γέγονε καὶ ἄνθρωπος, ἵνα δύναίτο παθεῖν. Ὡστε ἄμφω προσῆν αὐτῷ· σαρκὶ μὲν τὸ παθεῖν, θεότητι δὲ τὸ μὴ παθεῖν· ἦν
 15 γὰρ αὐτὸς Θεός τε ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος ὁ αὐτός. Ἀσθενὴς οὖν πᾶσα παραδειγμάτων ἐπίνοια, πρὸς γε τρανὴν τοῦ μυστηρίου ἐξεικόνισιν· ὁμοῦ γέτοι πρὸς ἰσχνὴν φαντασίαν τάδε φαμέν· ὥσπερ σίδηρος, ἤγουν ἑτέρα τις ὕλη τοιαύτη, ταῖς τοῦ πυρὸς προσομιλήσασα προσβολαῖς, εἰσδέχεται μὲν αὐτοῦ καὶ κατωδί-

πρῶτος πού ἀναστήθηκε ἀπό τούς νεκρούς, «αὐτός πού ὑπέμεινε τῆ σταύρωση περιφρονώντας τὴν ἀτίμωση»⁶⁰. Γιατί δὲν λέμε ὅτι παραδόθηκε στὸ θάνατο γιὰ μᾶς ἀπλὸς ἄνθρωπος, τιμημένος μὲ κάποια σχέση πρὸς αὐτόν, δὲν ξέρω πῶς τῆ λέτε, ἀλλὰ ὅτι αὐτός πού σταυρώθηκε εἶναι ὁ Κύριος τῆς δόξας· «ἐὰν τὸν γνώριζαν», λέει, «δὲ θὰ σταύρωναν τὸν Κύριο τῆς δόξας»⁶¹.

37 Πῶς λοιπὸν ἔπαθε αὐτός; Γιατί, ἐὰν δὲν ἔπαθε καθόλου ὡς Θεός, καὶ λέγεται ὅτι ἔπαθε, πῶς θὰ μπορούσε νὰ εἶναι Θεός; Ἐπομένως αὐτός πού ἔπαθε νοεῖται μόνο ἐκεῖνος πού προέρχεται ἀπὸ τὸ σπέρμα τοῦ Δαβίδ. Ἐὰν καὶ αὐτὰ θὰ φανοῦν ὅτι εἶναι σκέψεις ἀδρανοῦς διάνοιας. Δὲν παρέδωσε λοιπὸν στὸ θάνατο ὁ Πατέρας γιὰ μᾶς κοινὸ ἄνθρωπο, τιμημένον μὲ σχετικὴ συνάφεια καὶ υἰοθεσία, γιατί γράφει ὡς ἑξῆς·

«Τόσο πολὺ ἀγάπησε ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε παρέδωσε στὸ θάνατο τὸν μονογενῆ Υἱό του, ὥστε καθένας πού πιστεύει σ' αὐτόν νὰ ἔχει αἰώνια ζωὴ»⁶².

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἤθελε νὰ πεθάνει γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ κόσμου, καὶ αὐτὸ ἦταν ἀδύνατο χωρὶς σάρκα, ἐπειδὴ εἶναι κατὰ τὴ φύση ἀθάνατος, ὡς Θεὸς προσέλαβε τὴ σάρκα πού ἐπιδέχεται θάνατο, καὶ μολονότι ἦταν Θεός, ἔγινε καὶ ἄνθρωπος, γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ πεθάνει. Ὡστε καὶ τὰ δύο ὑπῆρχαν σ' αὐτόν· στὴ σάρκα ὁ θάνατος, καὶ στὴ θεότητα ἡ ἀθανασία, γιατί ἦταν ὁ ἴδιος καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος. Εἶναι ἀδύνατη βέβαια κάθε ἐπινόηση παραδειγμάτων, γιὰ σαφεῖ περιγραφή τοῦ μυστηρίου, ὅμως γιὰ μιὰ ἀμυδρὴ εἰκόνα λέμε τὰ ἑξῆς· ὅπως τὸ σίδηρο ἢ κάποια ἄλλη παρόμοια ὕλη, ὅταν ἐρθεῖ σὲ ἐπαφῆ μὲ τὶς φλόγες τῆς φωτιᾶς δέχεται καὶ ὑποφέ-

61. Α' Κορ. 2,8.

62. Ἰω. 3,16.

20 νει τὴν φλόγα, εἰ δὲ πλήττοιο τυχὸν ὑπὸ τοῦ πταίοντος, δέχεται μὲν ἢ ὕλη τὸ βλάβος, ἀδικεῖται δὲ ὅλως πρὸς τοῦ παίοντος οὐδὲν ἢ τοῦ πυρὸς φύσις· οὕτω νοήσεις καὶ ἐν τῷ 'σαρκί' λέγεσθαι 'τὸ παθεῖν, θεότητι δὲ μὴ παθεῖν τὸν Υἱόν'.

38 Ἐπει δὲ τὰς τε προφητικὰς καὶ ἀποστολικὰς περὶ Χριστοῦ φωνάς, πῆ ὡς περὶ ἀνθρώπου, πῆ δὲ ὡς περὶ Θεοῦ, πῆ δὲ ὡς περὶ Θεοῦ ἅμα καὶ ἀνθρώπου διαλεγόμενας εὐρίσκομεν, τίνα τρόπον μὴ ἐναντιολογεῖσθαι ταύτας φήσομεν, εἰ μὴ που τὸν φύ-
5 σει Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸν εἴπομεν, φύσει γεγενῆσθαι ἀνθρώ-
πον, εἶναι τε μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν, τὸν αὐτὸν Θεὸν τε ὁμοῦ καὶ ἀνθρώπον; Οὕτω γάρ, «εἰ καὶ ἐσταυρώθη ἐξ ἀσθενείας σαρκός», κατὰ τὸν Ἀπόστολον, «ἀλλὰ ζῆ ἐκ δυνάμεως Θεοῦ». Καὶ ἐγήγερται παρὰ τοῦ Πατρὸς καὶ ἑαυτὸν ἐξανέστησε καὶ
10 ἀνείληπται καὶ ἀντεξουσίως ἄνεισι καὶ κεκάθικεν «ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὑπεράνω πάσης Ἀρχῆς, καὶ Ἐξουσίας, καὶ Κυριότητος, καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου».

39 Εἰ οὐκ ἀμέσως ἰδίᾳ τοῦ Λόγου γέγονε ἢ ἀπορρήτως ἐνωθεῖσα αὐτῷ σὰρξ, πῶς ἂν νοοῖτο ζωοποιός;

«Εγὼ γάρ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβᾶς καὶ ζωὴν διδοὺς τῷ κόσμῳ. Ἐάν τις φάγη ἐκ τοῦ
5 ἄρτου τούτου, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ ὁ ἄρτος δὲ ὃν ἐγὼ δώσω, ἢ σὰρξ μου ἐστίν, ἣν ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς».

Εἰ μὲν μὴ παρὰ τοῦ κατεληλυθότος αὐτῷ ταῦτα ἔλεγε, εἴπομεν

ρει πολύ από τη φλόγα, και αν τυχόν δεχθεί χτυπήματα από κάποιον που το χτυπάει, ή ύλη τότε υφίσταται τη βλάβη, αλλά δεν ζημιώνεται καθόλου από αυτόν που το χτυπάει ή φύση της φωτιάς, έτσι να εννοήσεις και το ότι έπαθε κατά τη σάρκα, ενώ κατά τη θεότητα δεν έπαθε ο Υιός.

38 Έπειδή λοιπόν και οι προφητικές και οι αποστολικές φωνές για το Χριστό βλέπουμε να μιλούν άλλοτε σαν να πρόκειται για άνθρωπο, άλλοτε σαν να πρόκειται για Θεό και άλλοτε σαν να πρόκειται για Θεό και άνθρωπο ταυτόχρονα, με ποιό τρόπο θα πούμε ότι δεν έρχονται σε αντίφαση, παρά με το να πούμε ότι ο κατά φύση Υιός του Θεού και Θεός, έγινε κατά φύση άνθρωπος και ότι μετά την ενανθρώπιση ο ίδιος είναι ταυτόχρονα και Θεός και άνθρωπος; Γιατί έτσι, «αν και σταυρώθηκε σαν αδύναμος άνθρωπος», κατά τον απόστολο, «αλλά ζει με τη δύναμη του Θεού»⁶³. Και αναστήθηκε από τον Πατέρα και ανέστησε τον εαυτό του και αναλήφθηκε και ανέβηκε στον ουρανό με τη δική του εξουσία και «κάθισε στα δεξιά του Πατέρα στους ουρανούς, πάνω από κάθε αρχή και εξουσία και κυριότητα και από κάθε άλλο όνομα»⁶⁴.

39 Έαν δεν έγινε άμέσως δική του, του Λόγου, ή σάρκα που με μυστηριώδη τρόπο ενώθηκε μαζί του, πώς θα μπορούσε να νοηθεί ζωοδότης;

«Εγώ είμαι ο άρτος που δίνει ζωή, που κατέβηκε από τον ουρανό και δίνει ζωή στον κόσμο. Έαν κανείς φάει από τον άρτο αυτόν, θα ζήσει αιώνια. Και τον άρτο που θα του δώσω είναι ή σάρκα μου, την οποία θα δώσω για τη ζωή του κόσμου»⁶⁵.

Έαν λοιπόν δεν τα έλεγε αυτά από εκείνον που κατέβηκε

64. Φίλιπ. 2,9.

65. Ίω. 6,51.

ἂν ὡς ἐξ ἀνθρώπου υἰοθετηθέντος λέγεσθαι. Ἐπειδὴ δέ φησιν,

10 «Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς»,

πῶς ἢ σὰρξ αὐτοῦ ἑτέρου ἂν εἶη παρ' αὐτόν; Εἰ δὲ καὶ γέγραπται,

10 «Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ πῖντε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς»,

συνίεμεν, ὡς εἷς ἐστὶν Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Υἱὸς ἀνθρώπου· τὸ μὲν ὦν αἰδίως, ὡς Θεός, τὸ δὲ γενόμενος ἐπ' ἐσχάτων, ὡς ἐνανθρωπήσας. Ἐπεὶ πῶς Υἱὸς τε ἀνθρώπου ἐστὶ, καὶ ἐξ οὐ-
20 ρανοῦ καταβέβηκε;

40 Ὁ μακάριος Παῦλος γράφων φησὶ·

«Πάλαι ὁ Θεὸς λαλήσας τοῖς πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις, ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν Υἱῷ».

5 Ὅρα ὡς υἰοθεσίας μὲν καὶ οἱ προφητῆται ἠξιομένοι, οὗτος δὲ Υἱός, ἐν ᾧ ἐπ' ἐσχάτων ἡμῖν ὁ Θεὸς λελάληκεν, οὐ θετὸς υἱός, ἀλλὰ φύσει· διὸ καὶ διήρηται ἐκ τῶν προφητῶν. Καὶ δῆλον· φησὶ γάρ·

10 «Ὅν ἔθηκε κληρονόμον πάντων, δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησε».

Πῶς κληρονόμος πάντων γίνεται, ὁ δι' οὗ τοὺς αἰῶνας ἐποίησε, εἰ μὴ Θεὸς εἶη καὶ ἄνθρωπος; Καθὸ μὲν Θεός, ποιητῆς ἐστὶ τῶν αἰώνων, καθὸ δὲ ἄνθρωπος, κληρονόμος καθίσταται.

15 «Ὅς ὦν ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, καθαρισμὸν ποιησάμενος τῶν ἁμαρ-

σ' αὐτόν, θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε ὅτι λέγονται ἀπὸ ἀνθρώπου πὺ υἰοθετήθηκε. Ἐπειδὴ ὁμοῦς λέει,

«Ἐγὼ εἶμαι ὁ ἄρτος πὺ δίνει ζωὴ, πὺ κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸς»,

πὺς εἶναι δυνατὸ ἢ σὰρκα του νὰ εἶναι ἄλλου καὶ ὄχι αὐτοῦ; Ἐὰν πάλι ἔχει γραφεῖ,

«Σὰς βεβαιῶνω, ὅτι, ἂν δὲ φᾶτε τὴ σὰρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ δὲν πιεῖτε τὸ αἷμα του, δὲν θὰ ἔχετε μέσα σας ζωὴ»⁶⁶,

καταλαβαίνουμε πὺς ἕνας εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου· τὸ ἕνα ὄντας αἰωνίως, δηλαδὴ ὡς Θεὸς, καὶ τὸ ἄλλο ἔγινε στὰ τελευταῖα χρόνια μὲ τὴν ἐνανθρώπησή του. Γιατὶ ἄλλιῶς πὺς εἶναι Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸς;

40 Γράφοντας ὁ μακάριος Παῦλος λέει·

«Τὰ παλιὰ χρόνια ὁ Θεὸς, ἀφοῦ μίλησε στοὺς πατέρες μὲσω τῶν προφητῶν, κατὰ τὶς τελευταῖες αὐτῆς ἡμέρες μίλησε σὲ μᾶς μὲσω τοῦ Υἱοῦ»⁶⁷.

Πρόσεχε ὅτι ἄξιοι τῆς υἰοθεσίας εἶναι καὶ οἱ προφῆτες, αὐτὸς ὁμοῦς εἶναι Υἱὸς, μὲσω τοῦ ὁποῖου μᾶς μίλησε τελευταῖα ὁ Θεὸς, ὄχι θετὸς υἱὸς, ἀλλὰ φύσει, καὶ γι' αὐτὸ ξεχωρίζει ἀπὸ τοὺς προφῆτες. Καὶ αὐτὸ εἶναι φανερό· γιατί λέει·

«Τὸν ὁποῖο ἄφησε κληρονόμο ὄλων, μὲσω τοῦ ὁποῖου δημιούργησε τὸ σύμπαν»⁶⁸.

Πὺς γίνεται κληρονόμος ὄλων, αὐτὸς μὲ τὸν ὁποῖο δημιούργησε τὸ σύμπαν, ἂν δὲν ἦταν Θεὸς καὶ ἀνθρώπος; Καὶ ὡς Θεὸς πὺς εἶναι, εἶναι δημιουργὸς τοῦ σύμπαντος, ἐνῶ ὡς ἀνθρώπος, γίνεται κληρονόμος,

«Αὐτὸς, πὺς εἶναι ἀκτινοβολία τῆς δόξας καὶ τέλεια ἔκφραση τῆς θεϊκῆς ὑπόστασής του καὶ συγκρατεῖ τὰ πάντα μὲ τὴ δύναμη τοῦ λόγου του, ἀφοῦ καθάρισε τὶς ἁμαρτίες τῶν ἀνθρώπων, κάθι-

66. Ἰω. 6,53.

67. Ἐβρ. 1,1-2.

68. Ἐβρ. 1,2.

τιῶν, ἐκέθισεν ἐν δεξιᾷ τῆς δυνάμεως ἐν ὑψηλοῖς· το-
 σούτω κρείττων γενόμενος τῶν ἀγγέλων, ὄσω διαφο-
 20 ρώτερον παρ' αὐτοῦς κεκληρονόμηκεν ὄνομα».

“Ὅρα ὡς αὐτός ἐστὶν ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ χαρακτήρ
 τῆς πατρικῆς ὑποστάσεως, ὁ φέρων τὰ σύμπαντα τῷ ρήματι
 τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, οὗτος κληρονόμος πάντων καθίσταται,
 καὶ τὸ τῶν ἀγγέλων ὑψηλότερον κεκληρονόμηκεν ὄνομα. Πῶς
 25 οὖν ὁ αὐτὸς ἀπαύγασμά τέ ἐστὶ τῆς δόξης καὶ φέρει τὰ σύμπαν-
 τα καὶ κληρονόμος τῶν ἀπάντων καὶ τοῦ ὀνόματος καθίσταται,
 εἰ μὴ αὐτὸς Θεὸς ὢν καὶ γεγονῶς ἄνθρωπος; Οὐ γὰρ περὶ ἄλ-
 λου καὶ ἄλλου ταῦτα λέγεται· περὶ ἐνὸς δὲ καὶ τοῦ αὐτοῦ Υἱοῦ
 τοῦ Θεοῦ, ἐν ᾧ ἡμῖν ἐπ' ἐσχάτων ἐλάλησεν.

41 Ἐπὶ τούτοις πᾶσι τί μέγα καὶ καινὸν καὶ ἀπόκρυφον, ὃ ταῖς
 γενεαῖς οὐκ ἐγνωρίσθη; ἢ ποῖος πλοῦτος, ἢ ποία ἀπόρρητος σο-
 φία, ἢ ποία ἀγάπης ὑπερβολή, εἰ δι' ἀνθρώπου σωτηρία γεγέ-
 νηται; ἢ πῶς κένωσις καὶ ἐνανθρώπησις καὶ σάρκωσις λεχθεῖη
 5 τὸ τῆς οἰκονομίας μυστήριον, εἰ οὐ δι' Υἱοῦ Θεοῦ καὶ φύσει
 Θεοῦ σεσώσμεθα, ἀλλ' ὑφ' ἐνὸς τῶν ὑπὸ φθορᾶς, χάριτι μεθ'
 ἡμῶν λαχόντος τὸ σῶζεσθαι; Εἰ δὲ καὶ μὴ κατὰ ἀλήθειαν ὁ φύ-
 σει Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸς γέγονεν ἄνθρωπος, καὶ πάντα πα-
 θεῖν κατεδέξατο, ποῦ ἡ κένωσις; πῶς ἑαυτὸν ἐταπείνωσε; ποία
 10 δὲ σάρκωσις, τὸ μὴ γενέσθαι σάρκα; Εἰ δὲ καὶ ψιλῶ ἀνθρώπῳ
 λατρεῦει νῦν μετὰ τῶν ἐπιγείων τὰ ἐπουράνια, καὶ γόνυ κάμ-
 πτει, πῶς οὐκ εἰς τὸ χειρὸν κατέστη τὰ πράγματα; Πάλαι γὰρ
 ἄνθρωποι τῇ κτίσει ἐλάτρευον, νῦν δὲ καθ' ὑμᾶς, σὺν τοῖς ἐπι-
 γείοις καὶ καταχθονίοις καὶ τὰ ἐπουράνια.

σε στα δεξιά τοῦ παντοδύναμου Θεοῦ στοὺς οὐρανοὺς, καὶ ἔγινε τόσο ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους, ὅσο διαφορετικότερο ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι τὸ ὄνομα ποὺ κληρονόμησε»⁶⁹.

Πρόσεχε ὅτι αὐτὸς εἶναι ἀκτινοβολία τῆς δόξας καὶ τέλεια ἔκφραση τῆς πατρικῆς ὑποστάσεως, αὐτὸς ποὺ κρατεῖ τὸ σύμπαν μὲ τὴ δύναμη τοῦ λόγου του, αὐτὸς γίνεται κληρονόμος ὄλων καὶ κληρονόμησε ὄνομα ποὺ εἶναι ψηλότερο ἀπὸ τὸ ὄνομα τῶν ἀγγέλων. Πῶς λοιπὸν ὁ ἴδιος εἶναι ἀκτινοβολία τῆς δόξας καὶ κρατεῖ τὰ πάντα καὶ γίνεται κληρονόμος ὄλων καὶ τοῦ ὀνόματος, ἐὰν ὄντας Θεὸς ὁ ἴδιος δὲν ἔγινε καὶ ἄνθρωπος; Γιατὶ αὐτὰ δὲ λέγονται γιὰ ἄλλον καὶ ἄλλον, ἀλλὰ γιὰ ἓναν καὶ τὸν ἴδιο Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, μέσω τοῦ ὁποίου μᾶς μίλησε τελευταῖα.

- 41 Καὶ πέρα ἀπὸ ὅλα αὐτά, τί μεγάλο καὶ καινούργιο καὶ ἀπόκρυφο ὑπάρχει ποὺ νὰ μὴ φανερώθηκε στὶς γενεές; Ἡ ποιὸς πλοῦτος ἢ ποιὰ ἀπόκρυφη σοφία, ἢ ποιὰ ὑπερβολικὴ ἀγάπη, ἐὰν ἢ σωτηρία ἔγινε μέσω ἀνθρώπων; Ἡ πῶς εἶναι δυνατὸ νὰ χαρακτηρισθεῖ τὸ μυστήριον τῆς οἰκονομίας κένωση καὶ ἐνανθρώπηση καὶ σάρκωση, ἐὰν δὲν σωθήκαμε μέσω τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ κατὰ φύσιν Θεοῦ, ἀλλὰ ἀπὸ ἓναν ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ βρίσκονταν κάτω ἀπὸ τὴ φθορά, ὁ ὁποῖος μὲ τὴ χάρη μαζί μὲ μᾶς ἔλαχε τὴ σωτηρία; Ἐὰν ὁ κατὰ φύσιν Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸς δὲν ἔγινε ἀληθινὸς ἄνθρωπος καὶ καταδέχθηκε νὰ ὑποφέρει τὰ πάντα, ποῦ εἶναι ἡ κένωση; Πῶς ταπεινώσε τὸν ἑαυτό του; Ποιὰ εἶναι ἡ σάρκωση, ἀφοῦ δὲν ἔγινε σάρκα; Ἐὰν τώρα τὰ ἐπουράνια μαζί μὲ τὰ ἐπίγεια λατρεύουν κοινὸν ἄνθρωπο καὶ κλίνουν τὸ γόνατο, δὲν ἔγιναν τὰ πράγματα χειρότερα; Γιατὶ τὰ παλιὰ χρόνια οἱ ἄνθρωποι λάτρευαν τὴν κτίση, τώρα ὁμῶς, σύμφωνα μὲ σᾶς, μαζί μὲ τὰ ἐπίγεια καὶ τὰ ὑποχθόνια, καὶ τὰ ἐπουράνια.

69. Ἐβρ. 1,3-4.

- 15 Ἄλλ' ὑμεῖς μὲν τὴν ἐλπίδα ἐπ' ἄνθρωπον ἔχοντες καὶ ἀνθρώπῳ χάριτι σεσωσμένῳ λατρεύοντες, ἀνθρωπολάτραι δικαίως ἂν ὀνομάζοισθε. «Ἡμεῖς δὲ προσκυνοῦμεν καὶ λατρεύομεν καὶ πιστεύομεν εἰς ἓνα Θεὸν Πατέρα παντοκράτορα, καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ,
- 20 τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων· φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ· ὁμοούσιον τῷ Πατρί· πρὸ αἰώνων ἐκ Πατρὸς γεννηθέντα, καὶ ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος ἁγίου, καὶ Μαρίας Ἀειπαρθένου, καὶ ἐνανθρωπήσαντα, καὶ σακρωθέντα, καὶ τα-
- 25 φέντα, καὶ ἀναστάντα, καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ καθεζόμενον ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς, καὶ πάλιν ἐρχόμενον κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος. Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον».
- 42 Ὅτι δὲ ὁ γεννηθεὶς ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου καὶ σταυρωθεὶς, αὐτὸς ἐστὶν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ προαιώνιος, μαρτυρεῖ πρῶτον μὲν ὁ τῶν προφητῶν θεῖος χορὸς. Δαβὶδ μὲν γὰρ ἀνακέκραγε λέγων·
- 5 «Ὁ θρόνος σου, ὁ Θεός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος».
- Ἰδοὺ πρὸς τὸν Θεὸν διαλέγεται·
- «Ράβδος εὐθύτητος, ἢ ράβδος τῆς βασιλείας σου.
Ἥγάπησας δικαιοσύνην, καὶ ἐμίσησας ἀνομίαν· διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ Θεός, ὁ Θεός σου, ἔλαιον ἀγαλλιά-
- 10 σεως παρὰ τοὺς μετόχους σου».
- Ἰδοὺ σαφῶς τὸν Θεόν, οὗτινος ὁ θρόνος εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος φησι κεχρῖσθαι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς· τοῦ Πατρὸς μὲν ὡς Θεοῦ, Θεοῦ δὲ αὐτοῦ, ὡς καὶ σεσαρκωμένου καὶ ὡς ἀνθρώπου χρισμένου.

Ἄλλὰ σεῖς, στηρίζοντας τὴν ἐλπίδα σὲ ἄνθρωπο καὶ λατρεύοντας ἄνθρωπο πού σώθηκε κατὰ χάρη, θὰ μπορούσατε δίκαια νὰ ὀνομασθεῖτε ἀνθρωπολάτρες, «ἐμεῖς ὁμῶς προσκυνοῦμε καὶ λατρεύουμε καὶ πιστεύουμε σ' ἓνα Θεὸ Πατέρα παντοκράτορα, καὶ σὲ ἓνα Κύριο Ἰησοῦ Χριστό, πού εἶναι Υἱὸς μονογενῆς τοῦ Θεοῦ, πού γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα προαιώνια· εἶναι φῶς πού προῆλθε ἀπὸ φῶς· Θεὸς ἀληθινὸς ἀπὸ ἀληθινὸ Θεό· ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα· πού γεννήθηκε προαιώνια ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια πῆρε σάρκα ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα καὶ τὴν ἀειπάρθενο Μαρία καὶ ἐγενε ἄνθρωπος καὶ σαρκώθηκε καὶ θάφτηκε καὶ ἀναστήθηκε καὶ ἀνέβηκε στοὺς οὐρανοὺς καὶ κάθισε στὰ δεξιὰ τοῦ Πατέρα καὶ θὰ ἔρθει πάλι γιὰ νὰ κρίνει ζωντανοὺς καὶ νεκροὺς, τοῦ ὁποίου ἡ βασιλεία δὲ θὰ ἔχει τέλος. Καὶ στὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιο».

- 42 Ὅτι πάλι αὐτὸς πού γεννήθηκε ἀπὸ τὴν ἁγία Παρθένο καὶ σταυρώθηκε εἶναι ὁ προαιώνιος Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, πρῶτον τὸ βεβαιώνει ἡ θεία χορεία τῶν προφητῶν. Γιατὶ ὁ Δαβὶδ διακήρυττε λέγοντας·

«Ὁ θρόνος σου, Θεέ, ὑπάρχει αἰώνια»⁷⁰.

Νὰ πῶς μιλάει μὲ τὸ Θεό·

«Τὸ σκῆπτρο τῆς βασιλείας σου εἶναι σκῆπτρο δικαιοσύνης. Ἀγαπᾶς τὴ δικαιοσύνη καὶ μισεῖς τὴν ἀδικία. Γι' αὐτὸ σὲ ἔχρισε ὁ Θεός, ὁ Θεός σου, μὲ χρίσμα πού παρέχει ἀγαλλίαση σ' αὐτοὺς πού χριόνται»⁷¹.

Νὰ πού λέει καθαρά ὅτι ὁ Θεός, τοῦ ὁποίου ὁ θρόνος ὑπάρχει αἰώνια, χρίσθηκε ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ Πατέρα· τὸν Πατέρα πού εἶναι Θεός, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς πού εἶναι Θεός, ἀλλὰ χριέται ὡς σαρκωμένος καὶ ἄνθρωπος.

70. Ψαλμ. 44,7.

71. Ψαλμ. 44,7-8.

15 *Μιχαίας δέ,*

«Καὶ σύ, Βηθλεὲμ γῆ Ἰούδα, οἶκος τοῦ Ἐφραθᾶ, οὐ-
δαμῶς ἐλαχίστη εἶ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν Ἰούδα. Ἐκ σοῦ
γὰρ ἐξελεύσεται ἡγούμενος, ὅστις ποιμανεῖ τὸν λαόν
μου τὸ Ἰσραὴλ, καὶ αἱ ἐξοδοὶ αὐτοῦ ἀπ' ἀρχῆς ἀφ'
20 ἡμερῶν αἰῶνος».

Τίς ἔσχε τὴν ἐξοδὸν ἀπ' ἀρχῆς, εἰ μὴ περὶ οὗ Ἰωάννης ὁ Θεο-
λόγος φησίν,

«Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν
Θεόν»;

25 *Καὶ πάλιν Δαβίδ,*

«Ὁ Θεός, τὸ κριμὰ σου τῷ βασιλεῖ δός, καὶ τὴν δι-
καιοσύνην σου τῷ υἱῷ τοῦ βασιλέως»;

Καὶ μετ' ὀλίγα·

«Καὶ ταπεινώσει συκοφάντην. Καὶ συμπαραμενεῖ τῷ
30 ἡλίῳ, καὶ πρὸ τῆς σελήνης γενεᾶς γενεῶν»;

Ταῦτα οὐ σαφῶς δηλοῖ τοῦ Χριστοῦ τὴν προαιώνιον ὕπαρξιν;

Καὶ Βαρούχ·

«Οὗτος ὁ Θεὸς ἡμῶν· οὐ λογισθήσεται ἕτερος πρὸς
αὐτόν· ἐξεῦρε πᾶσαν ὁδὸν ἐπιστήμης καὶ ἔδωκεν αὐ-
35 τὴν Ἰακώβ τῷ παιδί αὐτοῦ, καὶ Ἰσραὴλ τῷ ἡγαπη-
μένῳ ὑπ' αὐτοῦ. Μετὰ ταῦτα ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη, καὶ
τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη».

Ἰωάννης ὁ Θεολόγος καὶ εὐαγγελιστής·

«Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν,
40 καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος. Οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν

72. Μιχ. 5,1.

73. Ἰω. 1,1.

Ὁ Μιχαίας πάλι λέει·

«Καὶ σύ, Βηθλεὲμ χώρα τοῦ Ἰούδα, ποὺ λέγεσαι καὶ οἶκος τοῦ Ἐφραθᾶ, δὲν εἶσαι καθόλου ἀσήμαντη μεταξὺ τῶν μεγάλων πόλεων τοῦ Ἰούδα. Διότι ἀπὸ σένα θὰ προέλθει ἡγέτης, ποὺ θὰ γίνεи ἄρχοντας τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, καὶ ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ θὰ εἶναι ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῶν αἰώνων»⁷².

Ποιὸς εἶχε τὴν ὑπαρξὴ ἀπὸ τὴν ἀρχή, ἂν ὄχι ἐκεῖνος γιὰ τὸν ὁποῖο ὁ θεολόγος Ἰωάννης λέει,

«Στὴν ἀρχὴ ὑπῆρχε ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦταν μὲ τὸ Θεό»⁷³;

Καὶ πάλι ὁ Δαβίδ·

«Δῶσε, Θεέ μου, στὸ βασιλιά τὴν ἰκανότητα νὰ κρίνει καὶ τὴ δικαιοσύνη σου στὸν υἱὸ τοῦ βασιλιᾶ»⁷⁴.

Καὶ μετὰ ἀπὸ λίγο·

«Καὶ θὰ ταπεινώσει κάθε συκοφάντη. Καὶ θὰ μείνει μαζί μὲ τὸν ἥλιο καὶ θὰ προηγεῖται ἀπὸ τὴ σελήνη γιὰ πολλές γενεές»⁷⁵.

Αὐτὰ δὲν δείχνουν μὲ σαφήνεια τὴν προαιώνια ὑπαρξὴ τοῦ Χριστοῦ;

Καὶ ὁ Βαρούχ·

«Αὐτὸς εἶναι ὁ Θεὸς μας· δὲν θὰ θεωρηθεῖ ἄλλος θεὸς κοντὰ σ' αὐτόν· ἀνακάλυψε κάθε μέθοδο ἐπιστήμης καὶ τὴν παρέδωσε στὸ παιδί του Ἰακώβ καὶ στὸν Ἰσραὴλ ποὺ τὸν ἀγαπᾶ. Ἐπειτα ἐμφανίσθηκε στὴ γῆ καὶ συναναστράφηκε τοὺς ἀνθρώπους»⁷⁶.

Ὁ Θεολόγος καὶ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης λέει·

«Πρὶν ἀπὸ ὄλα ὑπῆρχε ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦταν μὲ τὸ Θεὸ καὶ ἦταν Θεὸς ὁ Λόγος. Αὐτὸς ἦταν ἀπὸ

74. Ψαλμ. 71,1.

75. Ψαλμ. 71,4.

76. Βαρούχ 3,37-38.

Θεόν· πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονε».

Καὶ μετ' ὀλίγα·

«Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν
45 (καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς Μονογενοῦς παρὰ Πατρός)· πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας».

Ἰωάννης μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ, καὶ κέκραγε λέγων.

«Οὗτος ἦν ὃν εἶπον, ὃ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὃτι πρῶτός μου ἦν».

50 Πρῶτος ἦν, ὡς Θεὸς δηλαδή· ὡς γὰρ ἄνθρωπος μετὰ Ἰωάννην ἐτέχθη ὁ Χριστός.

Καὶ πάλιν·

«Θεὸν οὐδεὶς εἶώρακε πώποτε· ὁ μονογενὴς Υἱὸς ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρὸς, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο».

55 Τίς δὲ ἐξηγήσατο, εἰ μὴ ὁ Χριστός; Αὐτὸς οὖν ἐστὶν ὁ μονογενὴς Υἱός, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρὸς. Καὶ Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος·

«Κἀγὼ εἶώρακα καὶ μεμαρτύρηκα, ὃτι οὗτός ἐστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ».

60 Τὸ εἰπεῖν, «ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ», καὶ μὴ εἰπεῖν 'Υἱὸς Θεοῦ', ἐνάριθρως σημαίνει αὐτόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν ἓνα, τὸν Μονογενῆ. Καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος τῷ Ναθαναήλ·

«Οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανόν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου».

77. Ἰω. 1,1.

78. Ἰω. 1,14-15.

τὴν ἀρχὴν μὲ τὸ Θεό. Μέσω αὐτοῦ δημιουργήθηκαν τὰ πάντα καὶ χωρὶς αὐτὸν δὲν ἔγινε τίποτε ἀπὸ ὅσα ἔγιναν»⁷⁷.

Καὶ ὕστερα ἀπὸ μερικὰ ἄλλα:

«Καὶ ὁ Λόγος ἔγινε ἄνθρωπος καὶ ἔστησε τὴ σκηνὴν τοῦ ἀνάμεσά μας (καὶ εἶδαμε τὴ δόξα του, δόξα ποῦ ἔχει ὁ Μονογενὴς ἀπὸ τὸν Πατέρα) καὶ ἦρθε γεμάτος χάρι καὶ ἀλήθεια».

Ὁ Ἰωάννης πάλι βεβαιώνει γι' αὐτὸν καὶ διακηρύττει λέγοντας:

«Αὐτὸς εἶναι Ἐκεῖνος γιὰ τὸν ὁποῖο εἶπα, "Ἐκεῖνος ποῦ ἔρχεται ὕστερα ἀπὸ μένα, εἶναι ἀνώτερός μου, γιατί ὑπῆρχε πρὶν ἀπὸ μένα"»⁷⁸.

Δηλαδή ἦταν πρῶτος ὡς Θεός· γιατί ὡς ἄνθρωπος ὁ Χριστὸς γεννήθηκε μετὰ τὸν Ἰωάννη.

Καὶ πάλι:

«Τὸ Θεὸ κανεὶς δὲν τὸν εἶδε ποτέ· ὁ Μονογενὴς Υἱός, ποῦ βρίσκεται μέσα στὸν κόλπο τοῦ Πατέρα, ἐκεῖνος μᾶς τὸν ἔκανε γνωστό»⁷⁹.

Ποιὸς ὁμως μᾶς τὸν ἔκανε γνωστό, ἀν ὄχι ὁ Χριστός; Αὐτὸς λοιπὸν εἶναι ὁ Μονογενὴς Υἱός, ποῦ βρίσκεται μέσα στὸν κόλπο τοῦ Πατέρα. Καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος συνεχίζει:

«Καὶ ἐγὼ εἶδα καὶ βεβαίωσα, ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»⁸⁰.

Λέγοντας «ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ» καὶ ὄχι 'Υἱὸς Θεοῦ', μὲ ἄρθρο, δηλώνει αὐτὸν, τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, τὸν ἕνα, τὸν Μονογενῆ.

Καὶ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος λέει στὸν Ναθαναήλ:

«Κανένας δὲν ἀνέβηκε στὸν οὐρανὸ, παρὰ μόνον αὐτὸς ποῦ κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου»⁸¹.

79. Ἰω. 1,18.

80. Ἰω. 1,34.

81. Ἰω. 3,13.

65 Πῶς ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου κατέβη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, εἰ μὴ Υἱὸς Θεοῦ ὢν καὶ φύσει Θεός, Υἱὸς ἀνθρώπου γέγονε καὶ ἐταπεινώσεν ἑαυτόν; Τοῦτο γὰρ ἡ κατάβασις. Οὐ γὰρ πέφυκε τὸ Θεῖον μετακινεῖν ἐκ τόπων εἰς τόπους· ἀπερίγαπτον γάρ.

Καὶ πάλιν ὁ Χριστός·

70 «Οὐ γὰρ ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον, ἵνα κρίνη τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῆ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ. Ὁ πιστεύων εἰς αὐτόν, οὐ κρίνεται· ὁ δὲ μὴ πιστεύων, ἤδη κέκριται, ὅτι μὴ πεπίστευκεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ».

75 Καὶ πάλιν Ἰωάννης·

«Ὁ ἄνωθεν ἐρχόμενος ἐπάνω πάντων ἐστί».

Καὶ μετ' ὀλίγα·

«Ὁ Πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν Υἱὸν καὶ πάντα δέδωκεν εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ. Ὁ πιστεύων εἰς τὸν Υἱόν, ἔχει ζωὴν αἰώνιον, ὁ δὲ ἀπειθῶν τῷ Υἱῷ, οὐκ ὄψεται τὴν ζωὴν, ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ μένει ἐπ' αὐτόν».

Ταῦτα περὶ τοῦ Χριστοῦ πάντα λέλεκται.

Καὶ πάλιν ὁ Κύριος·

«Ὁ Πατὴρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, καγὼ ἐργάζομαι. Διὰ τοῦτο μᾶλλον ἐζητοῦν αὐτόν οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι, ὅτι οὐ μόνον ἔλκε τὸ Σάββατον, ἀλλὰ καὶ Πατέρα ἴδιον ἔλεγε τὸν Θεόν, ἴσον ἑαυτὸν ποιῶν τῷ Θεῷ».

82. Ἰω. 3,17-18.

83. Ἰω. 3,31.

Πῶς ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸν, παρὰ μόνον μὲ τὸ νὰ γίνεи Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ νὰ ταπεινώσει τὸν ἑαυτὸ του, ὄντας Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ κατὰ φύσιν Θεός; Γιατὶ αὐτὸ εἶναι ἡ κατάβαση. Καθόσον δὲν εἶναι φυσικὸ νὰ μετακινεῖται τὸ θεῖο ἀπὸ τόπο σὲ τόπο, ἐπειδὴ εἶναι ἀπεριόριστο.

Καὶ πάλι ὁ Χριστὸς λέει:

«Διότι δὲν ἔστειλε ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν τοῦ στὸν κόσμον γιὰ νὰ κρίνει τὸν κόσμον, ἀλλὰ γιὰ νὰ σωθεῖ ὁ κόσμος μέσω αὐτοῦ. Ὅποιος πιστεύει σ' αὐτὸν δὲν κρίνεται· ἐνῶ ὅποιος δὲν πιστεύει ἔχει κίβλας καταδικασθεῖ, γιατί δὲν πίστεψε στὸ ὄνομα τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ»⁸².

Καὶ πάλι ὁ Ἰωάννης λέει:

«Αὐτὸς ποὺ ἔρχεται ἀπὸ τὸ Θεὸ εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ ὄλους»⁸³.

Καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγα ἄλλα:

«Ὁ Πατέρας ἀγαπᾷ τὸν Υἱὸν καὶ ἔδωσε τὰ πάντα στὰ χέρια του. Ὅποιος πιστεύει στὸν Υἱὸν ἔχει ζωὴ αἰώνια, ἐνῶ ὅποιος ἀπειθεῖ στὸν Υἱὸν, δὲν θὰ δεῖ τὴ ζωὴ, ἀλλὰ θὰ ἐξακολουθήσει νὰ μένει ἐπάνω του ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ»⁸⁴.

Ὅλα αὐτὰ ἔχουν εἰπωθεῖ γιὰ τὸ Χριστό.

Καὶ πάλιν ὁ Κύριος λέει:

«Ὁ Πατέρας μου ἐργάζεται ὡς τώρα, γι' αὐτὸ κι ἐγὼ ἐργάζομαι. Γι' αὐτὸ οἱ Ἰουδαῖοι ζητοῦσαν περισσότερο νὰ τὸν σκοτώσουν, γιατί ὄχι μόνον κατέλυε τὴν ἀργία τοῦ Σαββάτου, ἀλλὰ ὀνόμαζε καὶ τὸ Θεὸν Πατέρα του, ἐξισώνοντας τὸν ἑαυτὸ του μὲ τὸ Θεόν»⁸⁵.

84. Ἰω. 3,35-36.

85. Ἰω. 5,17-18.

Καὶ πάλιν ὁ Κύριος·

«Ὁ ἄρτος τοῦ Θεοῦ ἐστὶν ὁ καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρα-
90 νοῦ καὶ ζωὴν διδοὺς τῷ κόσμῳ».

Καὶ μετ' ὀλίγα·

«Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. Ὁ ἐρχόμενος πρὸς με,
οὐ μὴ πεινάσῃ· καὶ ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, οὐ μὴ δι-
ψῆσῃ».

95 Καὶ πάλιν·

«Πᾶς ὁ θεωρῶν τὸν Υἱὸν καὶ πιστεύων εἰς αὐτόν,
ἔχει ζωὴν αἰώνιον».

Εἰ οὖν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβέβηκεν ὁ Χριστός, πῶς ἄλλος ἐστὶ
παρὰ τὸν Θεὸν Λόγον, τὸν τοῦ Θεοῦ Υἱόν; Καὶ εἰ ἢ εἰς αὐτὸν
100 πίστις ζωὴ ἐστὶν αἰώνιος, πῶς οὐκ ἔστι φύσει Θεός; Οὐ γὰρ οἱ
εἰς κτίσμα πιστεύοντες ἢ εἰς προφήτας, ἔχουσι ζωὴν αἰώνιον,
ἀλλ' οἱ εἰς τὸν ἀληθῆ Θεὸν μόνον.

Καὶ πάλιν·

«Οὐχ ὅτι τὸν Πατέρα ἐώρακέ τις, εἰ μὴ ὁ ὢν παρὰ τοῦ
105 Θεοῦ, οὗτος ἐώρακε τὸν Πατέρα».

Καὶ πάλιν·

«Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατα-
βάς».

Καὶ πάλιν·

110 «Ἐὰν οὖν θεωρῆτε τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἀναβαί-
νοντα ὅπου ἦν τὸ πρότερον».

Εἰ μὴ ὁ αὐτός ἐστιν Υἱὸς ἀνθρώπου καὶ Υἱὸς Θεοῦ ὁ προαιώ-
νιος, πῶς ὅπου ἦν τὸ πρότερον ἀνέβη; Ἀνέβη μὲν γὰρ ὡς ἄν-
θρωπος, ὅπου ἦν τὸ πρότερον ὡς Θεός· Θεὸς ὢν ὁ αὐτός ὁμοῦ
115 καὶ ἄνθρωπος.

86. Ἰω. 6,33.

87. Ἰω. 6,35.

Καὶ πάλι ὁ Κύριος·

«Ὁ ἄρτος τοῦ Θεοῦ εἶναι αὐτὸς ποὺ κατεβαίνει ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ δίνει ζωὴ στὸν κόσμῳ»⁸⁶.

Καὶ ὕστερα ἀπὸ μερικὰ ἄλλα·

«Ἐγὼ εἶμαι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. Ὅποιος ἐρχεται σὲ μένα δὲ θὰ πεινάσει, καὶ ὅποιος πιστεύει σὲ μένα δὲ θὰ διψάσει»⁸⁷.

Καὶ πάλι·

«Καθένας ποὺ βλέπει τὸν Υἱὸ καὶ πιστεύει σ' αὐτὸν, ἔχει ζωὴ αἰώνια»⁸⁸.

Ἐὰν λοιπὸν ὁ Χριστὸς κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, πῶς εἶναι ἄλλος ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὸ Θεὸ Λόγο; Καὶ ἐφόσον ἡ πίστη σ' αὐτὸν εἶναι αἰώνια ζωὴ, πῶς δὲν εἶναι φύσει Θεός; Γιατὶ δὲν ἔχουν ζωὴ αἰώνια ὅσοι πιστεύουν σὲ κτίσμα ἢ σὲ προφήτες, ἀλλὰ μόνο ὅσοι πιστεύουν στὸν ἀληθινὸ Θεό.

Καὶ πάλι·

«Κανεὶς δὲν εἶδε τὸν Πατέρα, παρὰ μόνο αὐτὸς ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὸ Θεό, αὐτὸς μόνο εἶδε τὸν Πατέρα»⁸⁹.

Καὶ πάλι·

«Ἐγὼ εἶμαι ὁ ἄρτος ὁ ζωντανός, ποὺ κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ»⁹⁰.

Καὶ πάλι·

«Ἐὰν λοιπὸν βλέπετε τὸν Υἱὸ τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἀνεβαίνει ἐκεῖ ὅπου ἦταν προηγουμένως»⁹¹.

Ἐὰν δὲν εἶναι ὁ ἴδιος Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὁ προαιώνιος Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, πῶς ἀνέβηκε ἐκεῖ ὅπου ἦταν προηγουμένως; Γιατὶ ἀνέβηκε βέβαια ὡς ἄνθρωπος, ὅπου ἦταν προηγουμένως ὡς Θεός, καὶ ὁ ἴδιος εἶναι Θεὸς μαζὶ καὶ ἄνθρωπος.

88. Ἰω. 6,40.

89. Ἰω. 6,46.

90. Ἰω. 6,51.

91. Ἰω. 6,62.

Καὶ πάλιν·

«Ἐγὼ τίθημι τὴν ψυχὴν μου, ἵνα πάλιν λάβω αὐτήν.

Οὐδεὶς αἶρει αὐτὴν ἀπ' ἐμοῦ· ἀλλ' ἐγὼ τίθημι αὐτὴν

ἀπ' ἐμαυτοῦ. Ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτήν, καὶ ἐξου-

120 σίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν».

Τίς ζωῆς καὶ θανάτου ἐξουσίαν ἔχει, εἰ μὴ Θεὸς μόνος; Καὶ πάλιν·

«Ἐγὼ καὶ Πατὴρ ἓν ἐσμεν».

Οὐκ ἐρεῖ ποτε ἄνθρωπος, 'ἐγὼ καὶ ὁ Θεὸς ἓν ἐσμεν', οὐδέ,

125 'ἐγὼ καὶ ἄγγελος ἓν ἐσμεν', ἀλλ' οὔτε ἄγγελος εἶποι ἂν, 'ἐγὼ

καὶ ὁ Θεὸς ἓν ἐσμεν', ἢ 'ἐγὼ καὶ ἄνθρωπος ἓν ἐσμεν'. Κατεξαί-

ρετον δὲ κτίσμα οὐκ ἐρεῖ ποτέ, ἐγὼ καὶ ὁ Δημιουργὸς ἓν ἐσμεν.

Ἐπὶ γὰρ τῶν κτισμάτων, τυχὸν ἂν εἶποι ἄνθρωπος, ἐγὼ καὶ

ἄγγελος ἓν ἐσμεν, κατὰ τὸ κτιστόν, κατὰ τὸ δοῦλον, κτίσμα δὲ

130 Κτίστη κατ' οὐδέν.

Καὶ μετ' ὀλίγα σύγκρισιν ἑαυτοῦ πρὸς τοὺς θέσει καὶ οὐ φύσει θεοποιουμένους, φησὶν·

«Οὐκ ἔστιν ἐν τῷ νόμῳ ὑμῶν γεγραμμένον, Ἐγὼ

εἶπα· Θεοὶ ἐστε, καὶ υἱοὶ Ὑψίστου πάντες. Εἰ ἐκείνους

135 εἶπε θεοὺς, πρὸς οὗς ὁ λόγος ἐγένετο τοῦ Θεοῦ, καὶ οὐ

δύναται λυθῆναι ἢ Γραφή, ἣν ὁ Πατὴρ ἡγίασε καὶ

ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον, ὑμεῖς λέγετε, ὅτι Βλασφη-

μεῖς, ὅτι εἶπον, Υἱὸς Θεοῦ εἰμι;».

Καὶ δεικνὺς ὅτι ἐστὶ καὶ Πατρὶ ὁμοούσιος, ἐκ τῆς τῶν ἔργων

140 ὁμοιότητος, φησὶν·

«Εἰ οὐ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ πέμψαντός με, μὴ πιστεύετε

μοι. Εἰ δὲ ποιῶ, κἂν ἐμοὶ μὴ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις

Και πάλι·

«Ἐγὼ θυσιάζω τῇ ζωῇ μου, γιὰ νὰ τὴν ξαναπάρω. Κανεὶς δὲν μοῦ τὴν παίρνει, ἀλλὰ ἐγὼ ἀπὸ μόνος μου τὴν προσφέρω. Ἀπὸ μένα ἐξαρτᾶται νὰ τὴν προσφέρω κι ἀπὸ μένα ἐξαρτᾶται νὰ τὴν ξαναπάρω»⁹².

Ποιὸς ἔχει ἐξουσία ζωῆς καὶ θανάτου, παρὰ μόνον ὁ Θεός;

Και πάλι·

«Ἐγὼ καὶ ὁ Πατέρας εἴμαστε ἓνα»⁹³.

Δὲν λέει ποτὲ ἄνθρωπος, ‘ἐγὼ καὶ ὁ Θεὸς εἴμαστε ἓνα’. Οὔτε, ‘ἐγὼ καὶ ὁ ἄγγελος εἴμαστε ἓνα’, ἀλλὰ οὔτε ἄγγελος θὰ μπορούσε νὰ πεῖ, ‘ἐγὼ καὶ ὁ Θεὸς εἴμαστε ἓνα’, ἢ ‘ἐγὼ καὶ ὁ ἄνθρωπος εἴμαστε ἓνα’. Καὶ γενικὰ ἓνα κτίσμα δὲν λέει ποτέ, ‘ἐγὼ καὶ ὁ Δημιουργὸς εἴμαστε ἓνα’. Γιατὶ στὴν περίπτωση τῶν κτισμάτων θὰ μπορούσε ἐνδεχομένως νὰ πεῖ ὁ ἄνθρωπος, ‘ἐγὼ καὶ ὁ ἄγγελος εἴμαστε ἓνα’, ὡς πρὸς τὸ ὅτι εἴμαστε κτιστοὶ ἢ δοῦλοι, σὲ καμμιά περίπτωση ὁμοίως δὲν θὰ τὸ ἔλεγε τὸ κτίσμα στὸν Κτίστη.

Καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγα, κάνοντας σύγκριση τοῦ ἑαυτοῦ του μ’ ἐκείνους ποὺ εἶναι θέσει θεοὶ καὶ ὄχι φύσει, λέει· «Δὲν εἶναι γραμμένο στὸ Νόμο σας, ‘ἐγὼ εἶπα, ὅτι ὄλοι εἴσθε θεοὶ καὶ υἱοὶ τοῦ Ὑψίστου’; Ἐὰν ὀνομάζει θεοὺς ἐκείνους πρὸς τοὺς ὁποίους μίλησε ὁ Θεός, καὶ δὲν μπορεῖ νὰ καταργηθεῖ ἡ Γραφή, ἐμένα ποὺ με ἀγίασε ὁ Πατέρας καὶ με ἔστειλε στὸν κόσμον, μοῦ λέτε ὅτι βλασφημῶ, ἐπειδὴ εἶπα ὅτι εἶμαι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»⁹⁴.

Καὶ δείχνοντας ὅτι εἶναι καὶ ὁμοούσιος πρὸς τὸν Πατέρα, ἀπὸ τὴν ὁμοιότητα τῶν ἔργων τους, λέει·

«Ἐὰν δὲν κάνω τὰ ἔργα αὐτοῦ ποὺ με ἔστειλε, μὴ μὲ πιστεῦτε. Ἐὰν ὁμοίως τὰ κάνω, καὶ ἂν ἀκόμα δὲν

93. Ἰω. 10,30.

94. Ἰω. 10,34.

μου πιστεύετε· ἵνα γινῶτε καὶ πιστεῦσητε καὶ ἐπιγινώσκητε, ὅτι ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί, καὶ γὰρ ἐν τῷ Πατρὶ».

145 Ὡς καὶ ἀνώτερόν φησιν·

«Ὡσπερ γὰρ ὁ Πατὴρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς καὶ ζωοποιεῖ, οὕτω καὶ ὁ Υἱός, ὅς θέλει ζωοποιεῖ»,

ἐπήγαγε·

150 «Διότι Υἱὸς ἀνθρώπου ἐστὶ. Μὴ θαυμάζετε τοῦτο ὅτι ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐστίν, ὅτι οἱ νεκροὶ ἀκούσονται τῆς φωνῆς τοῦ Θεοῦ, καὶ οἱ ἀκούσαντες ζήσονται».

Εἰπὼν·

«Ὡσπερ ὁ Πατὴρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς καὶ ζωοποιεῖ»,

155 ἐπήγαγε·

«Οὕτω καὶ ὁ Υἱὸς ὅς θέλει ζωοποιεῖ»,

δεικνὺς ὅτι αὐτεξουσίως καὶ φύσει ἐστὶ ζωοποιὸς ὁ Υἱός, ὡς καὶ ὁ Πατὴρ, καὶ οὐ χάριτι. Εἶτα ἐπάγει· ὅτι οὗτος ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ φύσει ζωοποιός, «Υἱὸς ἀνθρώπου ἐστίν». Οὐκ εἶπε, 160 'Υἱὸς ἀνθρώπου λέγεται', ἀλλ' ἐστὶ, «καὶ μὴ θαυμάζετε τοῦτο», φησίν, ὅτι Υἱὸς ἀνθρώπου ζωοποιεῖ. Οὗτος γὰρ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, Υἱὸς ἐστὶ τοῦ Θεοῦ, οὐκ ὀνόματι, οὐδὲ χάριτι, ἀλλὰ φύσει. Ἐπειδὴ ὁ Υἱὸς φύσει ζωοποιεῖ, ὡσπερ ὁ Πατὴρ φύσει ζωοποιὸς καὶ Θεός.

165 Καὶ πάλιν πρὸς τὴν Μάρθαν·

«Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή. Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, κἂν ἀποθάνῃ, ζήσεται».

πιστεύετε σὲ μένα, πιστεύετε στὰ ἔργα μου, γιὰ νὰ μάθετε καὶ νὰ πιστέψετε καὶ νὰ καταλάβετε, ὅτι ὁ Πατέρας ζεῖ μέσα σὲ μένα καὶ ἐγὼ ζῶ μέσα στὸν Πατέρα»⁹⁵.

Ἔτσι λέει καὶ πὺρ πάνω·

«Γιατί, ὅπως ὁ Πατέρας ἀνασταίνει τοὺς νεκροὺς καὶ τοὺς δίνει ζωὴ, ἔτσι καὶ ὁ Υἱὸς σὲ ὄσους θέλει δίνει ζωὴ αἰώνια»⁹⁶,

καὶ προσθέτει,

«Διότι εἶναι Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. Μὴ ἀπορεῖτε γι' αὐτό, ὅτι πλησιάζει ὁ καιρὸς, ἔφτασε κιόλας, ποὺ οἱ νεκροὶ θὰ ἀκούσουν τὴ φωνὴ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅσοι τὴν ἀκούσουν θὰ ζήσουν»⁹⁷.

Ἄφου εἶπε,

«Ἔτσι ὁ Πατέρας ἀνασταίνει νεκροὺς καὶ τοὺς δίνει ζωὴ»,

πρόσθεσε·

«Ἔτσι καὶ ὁ Υἱὸς ὅποιους θέλει τοὺς δίνει ζωὴ»,

γιὰ νὰ δείξει, ὅτι αὐτεξούσια καὶ φύσει ὁ Υἱὸς εἶναι χορηγὸς τῆς ζωῆς, ὅπως καὶ ὁ Πατέρας, καὶ ὄχι κατὰ χάρη.

Ἐπειτα προσθέτει· ὅτι αὐτὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ φύσει χορηγὸς τῆς ζωῆς, «εἶναι Υἱὸς ἀνθρώπου». Δὲν εἶπε, 'Υἱὸς ἀνθρώπου λέγεται', ἀλλὰ «εἶναι», καὶ μὴν ἀπορεῖτε γι' αὐτό, λέει, ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου δίνει ζωὴ. Γιατί αὐτὸς ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὄχι κατ' ὄνομα, οὐτε κατὰ χάρη, ἀλλὰ φύσει. Ἐπειδὴ ὁ Υἱὸς φύσει δίνει ζωὴ, ὅπως ὁ Πατέρας εἶναι φύσει χορηγὸς τῆς ζωῆς καὶ Θεός.

Καὶ πάλι πρὸς τὴ Μάρθα·

«Ἐγὼ εἶμαι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ. Ὅποιος πιστεύει σὲ μένα, κὶ ἂν ἀκόμα πεθάνει, θὰ ζήσῃ»⁹⁸.

96. Ἰω. 5,21.

97. Ἰω. 5,25.

98. Ἰω. 11,26.

Καὶ πάλιν·

«Ὁ ἑωρακὼς ἐμέ, ἐώρακε τὸν Πατέρα. Οὐ πιστεύεις
170 ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί;».

Καὶ πάλιν·

«Αὕτη ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν
μόνον ἀληθινὸν Θεόν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν».

Τοῦ Φιλίππου εἰπόντος,

175 «Δεῖξον ἡμῖν τὸν Πατέρα, καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν»,

εἰδὼς ὁ Κύριος, ὡς ἀμήχανον σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς ὄρᾱν
Θεόν, αὐθίς τε ὡς ἡ αὐτοῦ ἐπίγνωσις, τοῦ Πατρὸς ἐστιν ἐπί-
γνωσις ὡς ὁμοουσίου (τῶν γὰρ ὁμοουσίων μία καὶ ἡ αὐτὴ ἡ
γνώσις), ἐπιπληκτικώτερόν φησι πρὸς αὐτόν·

180 «Τοσοῦτον χρόνον ἔχω μεθ' ὑμῶν, καὶ οὐκ ἔγνωκάς
με, Φίλιππε;».

Ἔγνω γὰρ αὐτὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ἐπιπλήττεται, ὡς μὴ Θεὸν
αὐτὸν πίστει καὶ διανοίας ἐπεγνωκότα ὄμμασιν. Εἰ γὰρ ἐπε-
γνώκει αὐτὸν Θεόν, ἐπεγνώκει ἄν καὶ τὸν Πατέρα· οὐ γὰρ ὁ ἄν-
185 θρωπον αὐτὸν ἐπιγνοῦς μόνον, ἤδη καὶ τὸν Πατέρα ἔγνω, ἀλλ'
ὁ ἑωρακὼς αὐτόν, Θεὸν δηλαδή, ἐπέγνω καὶ τὸν Πατέρα· οὐ
γὰρ ἄνθρωπος ὁ Πατὴρ· αὕτη δὲ ἡ γνώσις, τὸ γινώσκειν δηλα-
δὴ Θεὸν τὸν Πατέρα, καὶ αὐτὸν τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ζωὴ αἰώ-
νιος ἐστι. Καὶ μέντοι τὸ μὴ εἰδέναί τοῦτο, θάνατος αἰώνιος.

190 Καὶ ὁ Θωμᾶς τὸν ψηλαφώμενον ἔφη «Κύριον καὶ Θεόν»·
καὶ ἐγκαλεῖται μὲν αὐτός, ὡς μὴ πρὸ τοῦ μὴ ἑωρακέναί πιστεύ-
σας, μακαρίζονται δὲ οἱ μὴ ἑωρακότες καὶ πιστεύσαντες.

Και πάλι·

«Ὅποιος εἶδε ἐμένα, εἶδε τὸν Πατέρα. Δὲν πιστεύεις ὅτι ἐγὼ εἶμαι μέσα στὸν Πατέρα καὶ ὁ Πατέρας μέσα σέ μένα»⁹⁹.

Και πάλι·

«Αὐτὴ εἶναι ἡ αἰώνια ζωὴ, νὰ σέ πιστέψουν ὡς τὸν μόνο ἀληθινὸ Θεό, καὶ τὸν Ἰησοῦ πού ἐστειλες»¹.

Ἦταν ὁ Φίλιππος εἶπε,

«Δεῖξε μας τὸν Πατέρα καὶ μᾶς ἀρκεῖ»,

γνωρίζοντας ὁ Κύριος ὅτι εἶναι ἀδύνατο νὰ δοῦν μὲ τὰ σωματικὰ μάτια τὸ Θεό, καὶ πάλι, ὅτι ἡ γνώση αὐτοῦ εἶναι γνώση τοῦ Πατέρα, πού εἶναι ὁμοούσιος (γιατὶ τῶν ὁμοουσίων ἡ γνώση εἶναι μιὰ καὶ ἡ αὐτή), τοῦ λέει ἐπιπλήττοντάς τον·

«Τόσο χρόνο εἶμαι μαζί σας καὶ δὲ μὲ γνώρισες, Φίλιππε;»².

Γνώριζε βέβαια ὅτι εἶναι ἄνθρωπος, ἀλλὰ τὸν ἐπιπλήττει ἐπειδὴ δὲν τὸν γνώρισε ὡς Θεό μὲ τὰ μάτια τῆς πίστεως καὶ τῆς διάνοιας. Γιατὶ, ἂν τὸν γνώριζε, θὰ γνώριζε καὶ τὸν Πατέρα· διότι ὅποιος τὸν γνώριζε μόνο σὰν ἄνθρωπο, δὲν γνώριζε ταυτόχρονα καὶ τὸν Πατέρα, ἀλλὰ μόνο ὅποιος τὸν εἶδε, ὅτι δηλαδὴ εἶναι Θεός, γνώρισε καὶ τὸν Πατέρα. Γιατὶ δὲν εἶναι ἄνθρωπος ὁ Πατέρας. Ἡ γνώση αὐτὴ, δηλαδὴ τὸ νὰ γνωρίσουμε ὅτι ὁ Πατέρας εἶναι Θεός καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς Χριστός, εἶναι ζωὴ αἰώνια. Καὶ φυσικὰ ἡ ἄγνοια αὐτοῦ εἶναι αἰώνιος θάνατος.

Καὶ ὁ Θωμᾶς ὀνόμασε Ἐκεῖνον πού ψηλαφοῦσε «Κύριο καὶ Θεό». Καὶ αὐτὸς βέβαια κατηγορεῖται, ἐπειδὴ δὲν πίστεψε προτοῦ νὰ τὸν δεῖ, μακαρίζονται ὁμοῦς ἐκεῖνοι πού πίστεψαν χωρὶς νὰ δοῦν³.

1. Ἰω. 17,3.

2. Ἰω. 14,8-9.

3. Ἰω. 20,24-29.

Παῦλος δὲ ὁ ἀπόστολος·

«Ὅτε κρινεῖ ὁ Θεὸς τὸν κόσμον κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον
195 διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃς ἐστὶν ἐπὶ πάντων Θεὸς εὐλογη-
τὸς εἰς τοὺς αἰῶνας».

Καὶ ἐν τῇ πρὸς Ἐφεσίους.

«Ὅτε ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ
200 Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμε-
νον ὑπὸ νόμον».

Καὶ ἐν τῇ πρὸς Ἐβραίους.

«Ὅθεν, ἀδελφοὶ ἅγιοι, κλήσεως ἐπουρανίου μέτοχοι,
κατανοήσατε τὸν Ἀπόστολον καὶ Ἀρχιερέα τῆς ὁμο-
λογίας ἡμῶν Ἰησοῦν, πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐ-
205 τόν, ὡς καὶ Μωσῆς ἐν ὄλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. Πλείονος
γὰρ δόξης οὗτος παρὰ Μωσῆν ἠξίωται, καθόσον
πλείονα τιμὴν ἔχει τοῦ οἴκου, ὁ κατασκευάσας αὐτόν·
πᾶς γὰρ οἶκος κατασκευάζεται ὑπὸ τινος, ὁ δὲ τὰ πάν-
τα κατασκευάσας, Θεός. Καὶ Μωσῆς μὲν πιστὸς ἐν
210 ὄλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ὡς θεράπων εἰς μαρτύριον τῶν
λαληθησομένων, Χριστὸς δὲ ὡς Υἱὸς ἐπὶ τὸν οἶκον
αὐτοῦ, οὗ οἶκός ἐσμεν ἡμεῖς».

Ὅρα ὡς εἰπὼν τὸν Ἰησοῦν πεπονημένον ὡς ἄνθρωπον,
καὶ τῷ Μωσῆ παραβαλὼν, πλείονος δόξης παρὰ Μωσῆν
215 ἠξιώσθαι φησι, καὶ τοσοῦτον, ὅσον ὁ Δημιουργὸς τοῦ δημιουρ-
γήματος, καὶ Υἱὸς δούλου. Ὁ μὲν γὰρ Μωσῆς θεράπων Θεο-
φόρος, ὁ δὲ Χριστός, Θεὸς καὶ Δεσπότης ἔνοικος, οὗ οἶκός
ἐσμεν ἡμεῖς. «Ναὸς γὰρ Θεοῦ ἐσμεν· καὶ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ

4. Ρωμ. 2,16.

5. Γαλ. 4,4. Ἐκ παραδρομῆς προφανῶς ὁ ἱερός συγγραφέας ἀναφέρει ἀντὶ τῆς Πρὸς Γαλάτας τὴν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολῆν.

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος πάλι λέει:

«Ὅταν θὰ κρίνει ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, σύμφωνα μὲ τὸ Εὐαγγέλιο, διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι κυρίαρχος Θεὸς δλων, εὐλογημένος στοὺς αἰῶνες»⁴.

Καὶ στὴν Πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολῇ»

«Ὅταν συμπληρώθηκε ὁ χρόνος ποὺ εἶχε καθορίσει ὁ Θεός, ἀπέστειλε τὸν Υἱό του, ὁ ὁποῖος γεννήθηκε ἀπὸ γυναίκα καὶ ὑποτάχθηκε στὸ Νόμο»⁵.

Καὶ στὴν Πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ λέει:

«Λοιπόν, ἀδελφοί μου, σεῖς ποὺ μετέχετε στὴν οὐράνια κλήση σας καταλάβετε καλὰ τὸν Ἀπόστολο καὶ ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας μας Ἰησοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι πιστὸς σ' ἐκεῖνον ποὺ τὸν ἔκανε, ὅπως καὶ ὁ Μωϋσῆς σὲ ὄλο τὸν οἶκο του. Ὁ Ἰησοῦς ὅμως ἀξιώθηκε μεγαλύτερης τιμῆς ἀπὸ τὸν Μωϋσῆ, καθόσον ὁποῖος κατασκευάζει ἓνα σπίτι ἔχει μεγαλύτερη ἀξία ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ σπίτι. Γιατὶ κάθε σπίτι κατασκευάζεται ἀπὸ κάποιον· ἐκεῖνος ὅμως ποὺ δημιούργησε τὰ πάντα εἶναι ὁ Θεός. Ὁ Μωϋσῆς βέβαια ἦταν πιστὸς σ' ὀλόκληρο τὸ σπίτι του, ὅπως ἓνας ὑπηρέτης, γιὰ νὰ βεβαιώσει αὐτὰ ποὺ θὰ φανερωνε ὁ Θεός, ἐνῶ ὁ Χριστὸς ἦταν πιστὸς, ὅπως ὁ υἱὸς στὸ σπίτι του· καὶ σπίτι του εἴμαστε ἐμεῖς»⁶.

Πρόσεχε, ἀναφέροντας τὸν Ἰησοῦ δημιουργημένον ὡς ἄνθρωπον καὶ παραβάλλοντάς τον μὲ τὸν Μωϋσῆ, λέει ὅτι ἀξιώθηκε μεγαλύτερης τιμῆς ἀπὸ τὸν Μωϋσῆ· καὶ τόσο μεγαλύτερης, ὅσο μεγαλύτερος εἶναι ὁ Δημιουργὸς ἀπὸ τὸ δημιούργημα καὶ ὁ Υἱὸς ἀπὸ τὸν δοῦλο. Γιατὶ ὁ Μωϋσῆς βέβαια ἦταν θεοφόρος ὑπηρέτης, ἐνῶ ὁ Χριστὸς Θεὸς καὶ Κύριος ἔνοικος· οἶκος αὐτοῦ εἴμαστε ἐμεῖς· «γιατὶ εἴμαστε ναὸς τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ κατοικεῖ μέσα

6. Ἐβρ. 3,1-6.

ἐνοικεῖ ἐν ἡμῖν». Θεὸς ἄρα ὁ Ἰησοῦς καὶ ποιητὴς φύσει Θεός·
 220 οὐ γὰρ οἱ χάριτι καὶ μετοχῇ θεοειδεῖς, καὶ δημιουργοί.

43 Ταῦτα πάντα περὶ τοῦ ἐκ Μαρίας τεχθέντος καὶ σταυρω-
 θέντος λεχθέντα, οὐκ ἀριδῆλως Θεὸν αὐτὸν καὶ ἄνθρωπον τοῖς
 γε νοῦν ἔχουσιν ἐμφαντικώτατα δηλοῖ· ἀλλὰ τὸ σκότος τῆς κε-
 νῆς δόξης, οἷα λήμη τοῖς νοεροῖς τῶν αἰρετιζόντων ὀφθαλμοῖς
 5 ἐπίκειται, μὴ ἑὼν διαγωγέσθαι αὐτοῖς τὸν φωτισμὸν τοῦ Εὐαγ-
 γελίου. Οὐ γὰρ δύνασθε πιστεύειν δόξαν παρὰ ἀνθρώπων λαμ-
 βάνοντες, καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου Θεοῦ μὴ ζητοῦν-
 τε. Ἡμεῖς δέ, οἷς ἐδόθη διὰ Θεοῦ, φυγοῦσι τὴν δεισιδαίμονα
 πλάνην, καὶ μετὰ Θεοῦ γενέσθαι, οὕτω νοῶμεν, οὕτω φρονῶ-
 10 μεν, καὶ οὕτω κηρύττωμεν· ἓνα Θεὸν τὸν Πατέρα, ἓνα Θεὸν τὸν
 Υἱόν, ἓνα Θεὸν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἓνα Θεόν, τὰ τρία σὺν ἀλ-
 λήλοις νοούμενα, Θεὸν ἕκαστον καθ' ἑαυτό, ἓνα Θεὸν τὰ τρία·
 τὸ μὲν, διὰ τὴν μοναρχίαν, τὸ δέ, διὰ τὰς ιδιότητας. Μία γὰρ
 φύσις ἐν τρισὶ ταῖς ὑποστάσεσι, καὶ πρὸς ἓν τὰ ἐξ αὐτοῦ τὴν
 15 ἀναφορὰν ἔχει. Διὸ εἷς Θεὸς τὰ τρία, τελεία δὲ ἡ φύσις, ἥτοι ἡ
 θεότης, ἐν ἐκάστη τῶν ὑποστάσεων· διὸ καὶ ἕκαστον καθ' ἑαυ-
 τὸ τέλειος Θεός. Εἷς Θεὸς τὰ τρία· Θεὸς γὰρ καὶ ὁ Λόγος αὐτοῦ
 καὶ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ, εἷς Θεός· ἐπεὶ καὶ ἄνθρωπος καὶ ὁ λόγος
 αὐτοῦ, καὶ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, οὐ τρεῖς ἄνθρωποι, ἀλλ' εἷς. Θεὸς
 20 τέλειος ἕκαστον· οὐ γὰρ δυνάμεις ἀνυπόστατοι, οὐδ' εἰς ἀέρα
 χεόμενοι, ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος καὶ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ τὸ ἅγιον, ἀλλ'
 ἕκαστον ἐνυπόστατόν τε καὶ τέλειον· ἵνα μὴ σύνθετος εἴη Θεός,

μας»⁷. Ἐπειὶ ὁ Ἰησοῦς εἶναι Θεὸς καὶ κατὰ φύσιν Θεὸς Δημιουργός. Γιατὶ ὅσοι μὲ τῆ χάρι καὶ τῆ συμμετοχῆ εἶναι ὁμοιοὶ μὲ τὸ Θεό, δὲν εἶναι καὶ δημιουργοί.

Ἐπειὶ αὐτὰ πού εἰπώθησαν γιὰ ἐκεῖνον πού γεννήθηκε ἀπὸ τῆ Μαρίας καὶ σταυρώθηκε, δὲ φανερώσονται σαφέστατα σὲ ὄσους ἔχουν μυαλὸ τὸν ἴδιο Θεὸ καὶ ἄνθρωπο κατὰ τρόπο ἀδιαμφισβήτητο; Ἐπειὶ τὸ σκοτάδι τῆς ματαιοδοξίας, σὰν τσίμπλα ἐπικάθεται στὰ νοερά μάτια τῶν αἱρετικῶν, μὴ ἀφήνοντάς τα νὰ φωτισθοῦν ἀπὸ τὸ φωτισμὸ τοῦ Εὐαγγελίου. Γιατὶ δὲν μπορεῖτε νὰ πιστέψετε παίρνοντας δόξα ἀπὸ τοὺς ἄνθρώπους, καὶ μὴ ζητώντας τῆ δόξα πού προέρχεται μόνο ἀπὸ τὸ Θεό⁸. Ἐπειὶ ἐμεῖς, στοὺς ὁποίους δόθηκε ἀπὸ τὸ Θεό, ἀφοῦ ἀποφύγαμε τὴν δεισιδαιμονικὴ πλάνη, καὶ εἴμαστε μαζί μὲ τὸ Θεό, ἔτσι τὰ κατανοοῦμε, ἔτσι πιστεύουμε καὶ ἔτσι κηρύττουμε· ἕνα Θεὸ τὸν Πατέρα, ἕνα Θεὸ τὸν Υἱό, ἕνα Θεὸ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιο, ἕνα Θεὸ καὶ τὰ τρία μαζί ἐννοούμενα, ἕνα Θεὸ τὸ καθένα ἰδιαιτέρως καὶ ἕνα Θεὸ τὰ τρία· τὸ ἕνα ἐξαιτίας τῆς μοναρχίας, καὶ τὸ ἄλλο ἐξαιτίας τῶν ιδιοτήτων. Γιατὶ μία φύση ὑπάρχει σὲ τρεῖς ὑποστάσεις καὶ ὅλα ἀναφέρονται σὲ ἕνα. Γι' αὐτὸ ἕνας Θεὸς εἶναι τὰ τρία, καὶ τέλεια ἡ φύση, δηλαδὴ ἡ θεότητα, σὲ κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς ὑποστάσεις. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ καθένα χωριστὰ εἶναι τέλειος Θεός. Τὰ τρία πρόσωπα εἶναι ἕνας Θεός. Γιατὶ Θεὸς εἶναι καὶ ὁ Λόγος του καὶ τὸ Πνεῦμα του, ἕνας Θεός. Καθόσον καὶ ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ λόγος του καὶ τὸ πνεῦμα του δὲν κάνουν τρεῖς ἄνθρώπους, ἀλλὰ ἕναν. Τὸ κάθε πρόσωπο εἶναι τέλειος Θεός· γιατί δὲν εἶναι δυνάμεις χωρὶς ὑπόσταση, ἢ τέτοιες πού διασκορπίζονται στὸν ἀέρα, ὁ Λόγος καὶ τὸ Πνεῦμα του τὸ ἅγιο, ἀλλὰ τὸ καθένα εἶναι ἐνυπόστατο καὶ τέλειο, καὶ δὲν εἶναι ὁ Θεὸς σύνθετος, δηλαδὴ τέλειος ἀπο-

8. Ἰω. 12,43.

ἐξ ἀτελῶν συγκείμενος τέλειος, ἀλλ' εἰς τέλειος ἐν τρισὶ τε-
λείοις, ὑπερτελής καὶ προτέλειος.

44 Πιστεύομεν δὲ καὶ ἀνενδοιάστως κηρύττομεν, αὐτὸν τὸν ἐκ
Πατρὸς πρὸ αἰῶνων γενηθέντα, μόνον Υἱὸν καὶ Λόγον τὸν
ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ, τὸν φύσει Υἱόν, τὸν δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένε-
το, ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων εὐδοκίᾳ τοῦ Πατρὸς συνειληφθαι
5 ἐν τῇ παναχράντῳ καὶ παναμώμῳ μήτρᾳ τῆς ἀγίας Παρθένου,
οἶονεὶ θεῖον σπόρον, καὶ σεσαρκῶσθαι ἀσπόρως, ἀτρέπτως καὶ
ἀμεταβλήτως· ἦτοι ἐν ἑαυτῷ ὑποστήσασθαι σάρκα ἐψυχωμέ-
νην ψυχῇ λογικῇ τε καὶ νοερᾷ, καὶ γεγενῆσθαι τέλειον ἄνθρω-
πον, μετὰ τοῦ μείναι ὅπερ ἦν, τέλειος Θεός. Οὐκ ἄνθρωπον συν-
10 ἔλαβεν ἡ ἀγία Παρθένος, ἀλλὰ φύσει Θεόν, τὸν προαιώνιον
Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ ἐξ αὐτῆς σαρκωθησόμενον. Ἐφ' ἐκά-
στης γὰρ τῶν γυναικῶν, σύλληψις γίνεται σπορᾶς ἐξ ἀνδρὸς
καταβαλλομένης, καὶ τῆς ἀνδρὸς σπορᾶς ἐστὶν ἡ σύλληψις. Καὶ
ἡ σπορά ἐστὶν ἡ ὑπόστασις· ἅμα τῇ συλλήψει χορηγούσης τῆς
15 γυναικὸς τὰ οἰκεία αἵματα καὶ συναφείας γινομένης, καὶ ἐν τοῦ
ἀνδρὸς σπορᾷ ὑφισταμένης τῶν αἱμάτων, καὶ αὐτῆς τῆς σπο-
ρᾶς γινομένης αὐτοῖς ὑποστάσεως, ἑαυτῇ τε καὶ τοῖς γυναικείοις
αἵμασι τῆς σπορᾶς γινομένης.

Ἐπὶ δὲ τῆς ἀγίας Παρθένου οὐχ οὕτως. Οὐ γὰρ ἐκ σπορᾶς
20 ἀνδρὸς ἡ σύλληψις, ἀλλὰ μετὰ τὴν συγκατάθεσιν τῆς ἀγίας
Παρθένου, Πνεῦμα ἅγιον ἐπεισῆλθεν ἐπ' αὐτήν, κατὰ τὸν τοῦ
Κυρίου λόγον, ὃν εἶπεν ὁ ἄγγελος, καθαῖρον αὐτήν καὶ δύναμιν
δεκτικὴν τῆς τοῦ Λόγου θεότητος παρέχον, καὶ τότε ἐπεσκίασε
ἐπ' αὐτήν ἡ τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου ἐνυπόστατος σοφία καὶ δύ-
25 ναμῖς, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ τῷ Πατρὶ ὁμοούσιος, καὶ συνέπηξε
ἐαυτῷ ἐκ τῶν ἀγίων καὶ καθαρωτάτων αὐτῆς αἱμάτων, σάρκα
ἐψυχωμένην ψυχῇ λογικῇ τε καὶ νοερᾷ, αὐτὸς γεγονῶς αὐτῆς
ὑπόστασις. Οὕτω τε Θεὸς ὑπάρχων, ἐκ Πατρὸς φύσει, καὶ γέ-

τελούμενος από άτελη, αλλά τέλειος με τρία τέλεια πρόσωπα, υπερτέλειος και προτέλειος.

- 44 Πιστεύουμε και διακηρύττουμε χωρίς ένδοιασμό, ότι αὐτός πού γεννήθηκε προαιωνίως από τόν Πατέρα, ὁ ὁμόσκιος Υἱός και Λόγος, ὁμοούσιος πρὸς τόν Πατέρα, φύσει Υἱός, Ἐκεῖνος διὰ τοῦ ὁποῖου ἐγιναν τὰ πάντα, κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους μετὴ συγκατάθεση τοῦ Πατέρα συνελήφθηκε στήν πανάχραντη πανάμωμη μήτρα τῆς ἁγίας Παρθένου, σάν θεῖος σπόρος, και σαρκώθηκε χωρίς σπόρο, χωρίς τροπή και μεταβολή· ὅτι δηλαδὴ ἔλαβε ὑπόσταση σάρκα ζωντανή σέ ψυχὴ λογικὴ και νοερὴ και ἐγινε τέλειος ἄνθρωπος, ἐνῶ ταυτόχρονα ἔμεινε αὐτὸ πού ἦταν, τέλειος Θεός. Ἡ ἁγία Παρθένος δὲν συνέλαβε ἄνθρωπο, ἀλλὰ κατὰ φύση Θεό, τόν προαιώνιο Υἱὸ και Λόγο τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος θὰ σαρκωνόταν ἀπὸ αὐτήν. Γιατὶ σέ κάθε γυναῖκα ἡ σύλληψη γίνεται μετὰ σπορὰ πού σπείρεται ἀπὸ ἄνδρα, και ἡ σύλληψη ὀφείλεται στή σπορὰ τοῦ ἄνδρα. Και ἡ σπορὰ εἶναι ἡ ὑπόσταση· ταυτόχρονα μετὴ σύλληψη ἡ γυναῖκα παραχωρεῖ τὰ αἱματά της· γίνεται ἡ ἐπαφὴ τῆς σπορᾶς τοῦ ἄνδρα και τῶν αἱμάτων, και αὐτὴ ἡ σπορὰ μέσα σ' αὐτὰ (τὰ αἱματά) γίνεται ὑπόσταση, ἡ ὁποία εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς σπορᾶς και τῶν γυναικείων αἱμάτων.

Στὴν ἁγία Παρθένο ὁμοῦς δὲν συνέβηκε αὐτό. Διότι ἡ σύλληψη δὲν ἐγινε μετὰ σπορὰ ἀνδρός, ἀλλὰ ὕστερα ἀπὸ τὴν συγκατάθεση τῆς ἁγίας Παρθένου, εἰσῆλθε σ' αὐτὴν ἅγιο Πνεῦμα, σύμφωνα μετὸν λόγο τοῦ Κυρίου, τόν ὁποῖο μετέφερε ὁ ἄγγελος, πού τὴν καθάρισε και τῆς ἔδωσε τὴ δύναμη νὰ δεχθεῖ τὴ θεότητα τοῦ Λόγου· και τότε τὴν κάλυψε ἡ ἐνυπόστατη σοφία και δύναμη τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁμοούσιος μετὸν Πατέρα, και συγκρότησε γιὰ τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τὰ ἅγια και καθαρὸτατα αἱματά της ζωντανὴ σάρκα μετὰ λογικὴ και νοερὴ ψυχὴ, τῆς ὁποίας ἐγινε ὁ ἴδιος ὑπόσταση. Ἔτσι, ἐνῶ ἦταν Θεός φύσει ἀπὸ τόν Πατέρα,

γονε φύσει ἄνθρωπος ἐκ μητρός. Ἔστι δὲ ὁ αὐτὸς τοῦτο κάκει-
 30 νο. Θεὸς τέλειος ἀληθῶς, καὶ φύσει τέλειος ἄνθρωπος ἀψευ-
 δῶς, μία ὑπόστασις ἐν δυσὶν ἀδιαιρέτως ταῖς φύσεσιν. Οὐ γὰρ
 ἄνθρωπον ἀποθεωθέντα ὁμολογοῦμεν, ἀλλὰ Θεὸν σεσαρκωμέ-
 νον καὶ ἐνανθρωπήσαντα. «Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο». Καὶ ὄλον
 Θεόν, καὶ ὄλον ἄνθρωπον, μετὰ τῆς ὑπερθέου αὐτοῦ θεότητος,
 35 καὶ μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην δογματίζομεν.

Καὶ δύο τοῦ φύσει Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Θεοῦ τὰς γεννήσεις
 γινώσκομέν τε καὶ καταγγέλλομεν· μίαν τὴν ἐκ Πατρὸς προ-
 αιώνιον ἀσωμάτως καὶ ἀναιτίως, καὶ μίαν τὴν ἐπ' ἐσχάτων
 τῶν χρόνων διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐκ τῆς ἀγίας Παρθέ-
 40 νου σαρκωθέντος καὶ ἐνανθρωπήσαντος, σωματικὴν τε καὶ
 χρονικὴν. Διὸ καὶ Θεοτόκον τὴν ἀγίαν Παρθένον κηρύττομεν,
 ὡς Θεὸν Κύριον καὶ ἀληθῶς ἐξ αὐτῆς σαρκωθέντα γεννήσα-
 σαν. Χριστοτόκον δὲ αὐτὴν ἴσμεν· Χριστὸν γὰρ ἐγέννησε. Ἄλλ'
 ἐπειδὴ ἐπ' ἀναιρέσει τῆς «Θεοτόκου» φωνῆς, ὁ θεήλατος Νε-
 45 στόριος ταύτη κατεχρήσατο, οὐ Χριστοτόκον, ἀλλ' ἐκ τοῦ
 κρείττονος αὐτὴν «Θεοτόκον» κατονομάζομεν. Χριστοτόκοι
 γὰρ καὶ ἄλλαι τῶν προφητῶν καὶ βασιλέων μητέρες, μόνη δὲ
 Θεοτόκος, ἡ ἀγία Θεοτόκος Μαριάμ. Δύο δὲ τὰς φύσεις τοῦ
 Χριστοῦ τοῦ ἐνὸς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἴσμεν· καὶ δύο τὰς φυσικὰς
 50 θελήσεις τε καὶ ἐνεργείας. Ἐνεργεῖ γὰρ ἐν ἑκατέρᾳ μορφῇ καὶ
 θέλει, τοῦθ' ὅπερ θέλγειν ἴδιον ἔσχηκεν μετὰ τῆς θατέρου κοι-
 νωνίας. Καὶ Τριάδι, καὶ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Υἱοῦ τοῦ
 Θεοῦ, λατρεύομεν, ἐνὶ Πατρὶ, ἐνὶ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Παρθέ-
 νου, τῷ αὐτῷ Θεῷ καὶ ἀνθρώπῳ, καὶ ἐνὶ ἀγίῳ Πνεύματι, εἰς
 55 τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ἔγινε καὶ φύσει ἄνθρωπος ἀπὸ τῆ μητέρα. Καὶ εἶναι ὁ ἴδιος καὶ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο. Τέλειος Θεὸς ἀληθινὰ καὶ κατὰ φύσιν τέλειος ἄνθρωπος ἀδιάψευστα, μία ὑπόστασις σὲ δύο φύσεις ἀδιαίρετα. Γιατὶ δὲν ὁμολογοῦμε πίστιν σὲ ἄνθρωπον ποὺ θεώθηκε, ἀλλὰ σὲ Θεὸν ποὺ σαρκώθηκε καὶ ἐνανθρώπησε. «Ὁ Λόγος ἔγινε ἄνθρωπος»⁹. Καὶ ὀλόκληρο Θεὸν καὶ ὀλόκληρο ἄνθρωπον, μαζί με τὴν ὑπέρθει θεότητα του, καὶ παραδεχόμαστε μία φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκωμένη.

Γνωρίζουμε ἐπίσης καὶ διακηρύττουμε δύο γεννήσεις τοῦ φύσει Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Θεοῦ· μία αὐτὴ ποὺ ἔγινε προαιώνια ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἀσώματη καὶ ἀναίτια, καὶ μία αὐτὴ ποὺ ἔγινε κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια γιὰ τὴ σωτηρία μας, ὅταν σαρκώθηκε καὶ ἐνανθρώπησε ἀπὸ τὴν ἁγία Παρθένο, σωματικὴ καὶ χρονικὴ. Γι' αὐτὸ καὶ διακηρύττουμε τὴν ἁγία Παρθένο Θεοτόκο, ἐπειδὴ γέννησε Θεὸν Κύριον, ὁ ὁποῖος στα ἀληθινὰ ἔλαβε σάρκα ἀπὸ αὐτὴν. Τὴν ἀναγνωρίζουμε ὁμῶς καὶ Χριστοτόκο· γιατί γέννησε τὸ Χριστό. Ἐπειδὴ ὁμῶς ὁ διωγμένος ἀπὸ τὸ Θεὸν Νεστόριος ἔκανε κατάχρησις τοῦ χαρακτηρισμοῦ αὐτοῦ, γιὰ νὰ καταργήσῃ τὴ λέξιν Θεοτόκος, γι' αὐτὸ δὲν τὴν ὀνομάζουμε Χριστοτόκο, ἀλλὰ Θεοτόκο, ποὺ εἶναι ἀνώτερο. Γιατὶ χριστοτόκοι ἦταν καὶ ἄλλες μητέρες τῶν προφητῶν καὶ βασιλέων, ἐνῶ μόνη Θεοτόκος εἶναι ἡ ἁγία Θεοτόκος Μαρία. Πιστεύουμε ἐπίσης δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἐνὸς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ δύο φυσικὲς θελήσεις καὶ ἐνέργειες. Γιατὶ ἐνεργεῖ με κάθε μιὰ μορφή καὶ θέλει, αὐτὸ ποὺ θέλει νὰ ἔχει ἰδιαίτερο με τὴ ἔνωση καὶ τῶν δύο φύσεων. Λατρεύουμε καὶ Τριάδα, καὶ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ἓνα Πατέρα, ἓνα Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Παρθένου, Θεὸν μαζί καὶ ἄνθρωπον, καὶ ἓνα ἅγιον Πνεῦμα, στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

9. Ἰω. 1,14.

Π Ρ Ο Σ
ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΔΑΡΑΙΑΣ
ΤΟΝ ΙΑΚΩΒΙΤΗΝ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΤΟΥ ΛΑΡΑΙΑΣ

ΤΟΝ ΙΑΚΩΒΙΤΗΝ

1 Οὐδὲ τὸ καλόν, ὅτε μὴ καλῶς γένηται, σοφῶν ρῆσις σοφή
τίς ἐστὶ. *Μαρτυρεῖ δὲ καὶ τοῖς Ἑβραίων παισὶν ὁ θεῖος Ἀπό-*
στολος, ὡς ζῆλον μὲν Θεοῦ ἔχουσιν, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν,
οὐκ ἐν ἐπαίνῳ τὴν μαρτυρίαν τιθεῖς, ἀλλὰ δήπου μεμφόμενος.
5 *Καλὸν ὁ ζῆλος τῆς εὐσεβείας, ἀλλ' ἀγάπη συγκεκραμένος. Στυ-*
γητὸν ἢ κακία, ἀλλ' ἐλέους ὁ ταύτην δεχόμενος ἄξιος. Μισῶ τὴν
σηπεδόνα, τὸ μέλος δὲ περιέπω, ἕως οὐπω τέλεον ἀχρηστον·
καὶ πάντα μὲν δὴ κάλων κινῶ, τὸ δὴ λεγόμενον, καὶ τέχνην
ἀνιχνεύω ἅπασαν, καὶ ἀλεξίκακον μηχανῶμαι φάρμακον, καὶ
10 *Θεὸν ἐπιβοῶμαι συνέριθον, αἰδοῖ καὶ πόθῳ τοῦ ὁμοφύλου καὶ*
τῆς ὁμωνυμίας βαλλόμενος καὶ τὸν θύραθεν μῶμον ἀποσειόμε-
νος. Εἰ μὲν οὖν πείσω τὴν υἰείαν, τῷ δεδοκῶτι χάρις τῆς
υἰείας, εἰ δὲ μὴ πείσω, ἰατταταιὰξ τῶν κακῶν! τομῆ τὸ ποθοῦ-
μενον παραδίδωμι· ἀλγῶν μὲν, ἀλλ' ὁμῶς ἐκδίδωμι, φεύγων
15 *τὴν συνουσίαν, ὡς ἂν μὴ διανεμηθεῖ τὸ κακόν, ὡς πλείονα γε-*
νέσθαι τὰ ἀρχιούμενα, καὶ μετὰ τοῦ προφήτου οὐκ ἐπιτωθά-
ζων, ἀλλ' ὀδυρόμενος φεύγομαι. «Ἰατρεύσαμεν τὴν Βαβυλῶνα,

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΔΑΡΑΙΑΣ

ΤΟΝ ΙΑΚΩΒΙΤΗ

Ούτε τὸ καλὸ εἶναι καλὸ, ὅταν δὲ γίνεται μὲ καλὸ τρόπο, εἶναι κάποιος σοφὸς λόγος σοφῶν. Καὶ τὸ μαρτυρεῖ καὶ γιὰ τὰ παιδιά τῶν Ἑβραίων ὁ θεῖος Ἀπόστολος, ὅτι ἔχουν βέβαια ζῆλο Θεοῦ, ἀλλὰ χωρὶς ἐπίγνωση¹, ἀναφέροντας τὴ μαρτυρία του ὄχι πρὸς ἔπαινο, ἀλλὰ ὀπωσδήποτε κατηγορώντας τους. Ὁ ζῆλος τῆς εὐσέβειας εἶναι καλός, ἀλλ' ὅταν συνδυάζεται μὲ ἀγάπη. Ἡ κακία εἶναι μισητή, ἀλλὰ ἐκεῖνος ποὺ τὴ δέχεται εἶναι ἀξιολύπητος. Μισῶ τὴ γάγγραινα, ἀλλὰ περιποιῶμαι τὸ σάπιο μέλος, ὅσο δὲν εἶναι τελείως ἄχρηστο, καὶ κινητοποιῶ κάθε κάλο, ὅπως λέγεται, καὶ ἐρευνῶ κάθε τρόπο καὶ ἐφευρίσκω κάθε φάρμακο ποὺ μπορεῖ νὰ ἀπομακρύνει τὸ κακὸ καὶ ἐπικαλοῦμαι βοηθὸ τὸ Θεό, κυριευμένος ἀπὸ σεβασμὸ καὶ σφοδρὴ ἐπιθυμία καὶ τὴ συνωνυμία πρὸς τὸν ὁμόφυλο, καὶ θέλοντας νὰ ἀπαλλαγῶ ἀπὸ τὴν κατηγορία τῶν ξένων. Ἐὰν λοιπὸν κατορθῶσω τὴ θεραπεία, ἢ εὐγνωμοσύνη γιὰ τὴν υἰεὶά ἀνήκει σ' αὐτὸν ποὺ τὴν ἔδωσε, ἐὰν ὁμως δὲν τὴν κατορθῶσω, ἀλίμονο γιὰ τὰ κακὰ! Παραδίνω τὸ πρόσωπο ποὺ ἀγαπῶ γιὰ χειρουργικὴ ἐπέμβαση, μὲ πόνο βέβαια, ἀλλὰ τὸ παραδίνω, ἀποφεύγοντας τὴ συναναστροφή, γιὰ νὰ μὴ μεταδοθεῖ τὸ κακὸ καὶ γίνουιν περισσότερα τὰ ἄχρηστα μέλη, χωρὶς νὰ περιγελῶ μαζὶ μὲ τὸν προφήτη, ἀλλὰ ἀπομακρύνομαι κλαίοντας· «θεραπεύσαμε τὴ Βαβυλώνα, ἀλλὰ δὲν θεραπεύθηκε»². Καὶ τὴν αἰτία,... «δὲ

1. Ρωμ. 10,2.

2. Ἱερ. 28,9.

καὶ οὐκ ἰάθη». Καὶ τὴν αἰτίαν.... «οὐκ ἠθέλησεν». Αὐθὰς ἦ τε νόσος καὶ τῆς θεραπείας ἢ εἰσδοχή.

20 Ταῦτά με πρὸς τὸ γράφειν παρώρμησεν. Οὐκ ἔρις, οὐ ζῆλος, οὐκ ἔλεγχος, οὐ νίκης ἔφεσις, οὐκ ἐπιδειξέως τρόπος, οὐ μίσος, ἀλλ' ἔλεος ἐκ πόθου θείου καὶ τοῦ πλησίου ὀρμώμενος· «ἐὰν γὰρ ὑποστείλῃ», φησὶν, «οὐκ εὐδοκεῖ ἐν σοὶ ἢ ψυχῇ μου». Εἰς τοῦτο γὰρ ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἔθετο, παρακαλεῖν, νουθετεῖν, ἐπι-
25 στρέφειν, φιλοκαλεῖν, σκάπτειν, κόπρον παρατιθέναι, θεραπεύειν τὴν ἁμαρτίαν. Ἄκαρπίαν δὲ καὶ τὴν κακοκαρπίαν φαμέν, ὥσπερ ἄφωνον τραγωδόν, τὸν κακόφωνον. «Οὐαὶ γάρ μοι ἐὰν μὴ εὐαγγελίζωμαι», καὶ εἰ κατορύξω τὸ τάλαντον, ἀχρεῖος καὶ πονηρὸς διὰ τὸν ὄκνον γινόμενος, ἀποπεμφθῆσομαι τῆς χαρᾶς
30 τοῦ Κυρίου μου. Δέξασθε τοίνυν λόγον ἰάσεως, τῇ Πνεύματος κρατούμενον χάριτι, ὡς ἂν ἡσθῆ μὲν ὁ Θεός, κοινωνὸν δὲ τῆς εὐφροσύνης τὴν Ἐκκλησίαν ποιήσητε. Μίαν δὲ ταύτην ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων ὁ σταυρὸς τοῦ Κυρίου εἰργάσατο.

2 Ἐπειδὴ περὶ φύσεως ὁ σύμπας ἡμῖν λόγος κεκρότηται, τοῦτό φαμεν ὡς ἐπὶ μὲν τῆς ἁγίας καὶ ὑπερουσίου θεότητος, ἦτοι τῆς μοναρχικῆς καὶ ὁμοουσίου Τριάδος, Ἄρειος μὲν καὶ Εὐνόμιος καὶ ἡ τούτων πολύθεος καὶ οὐδὲν ἦττον ἄθεος συμμορία,
5 τρεῖς οὐσίας ἀναφανδὸν ἐφληνάφησαν, ταῖς ὑποστάσει τὴν φύσιν συνδιατέμνοντες, κακῶς εἰδότες, καὶ τῇ ὑποστάσει ταυτὸν τὴν φύσιν νοήσαντες. Σαβέλλιος δὲ ὁ Ἀφρικανὸς ἀφρόνως φησὶ μίαν ὑπόστασιν καὶ σύνθετον Τριάδα ἐν κακῇ συνδέσει συνέφυ-

3. Ἄββακ. 2,4.

4. Α' Κορ. 9,17.

θέλησε». Πληγή στο στόμα ή ασθένεια, αλλά και ή κατάπωση του φαρμάκου.

Αυτὰ μὲ παρακίνησαν νὰ γράψω. Ὅχι διάθεση φιλονεικίας, οὔτε φθόνος, οὔτε κριτική, οὔτε ἐπιθυμία νίκης, οὔτε τάση ἐπίδειξης, οὔτε μίσος, ἀλλὰ εὐσπλαγχνία, καὶ τό κάνω παρακινούμενος ἀπό ἀγάπη πρὸς τὸ Θεὸ καὶ τὸν πλησίον· γιατί λέει, «ἐὰν ὑποχωρήσεις, δὲν σὲ δέχεται ἡ ψυχὴ μου»³. Ἄλλωστε γι' αὐτὸ μᾶς τοποθέτησε ὁ Θεὸς στὸ ἔργο αὐτό, γιὰ νὰ παρηγοροῦμε, νὰ νουθετοῦμε, νὰ ἐπαναφέρουμε τοὺς παρεκτρεπομένους, νὰ φροντίζουμε γιὰ τὸ καλὸ, νὰ σκάβουμε, νὰ θέτουμε γύρω γύρω κοπριά, νὰ θεραπεύουμε τὴν ἁμαρτία. Καὶ ἐννοῶ ὡς ἀκαρπία καὶ τὴν ἀπόδοση κακῶν καρπῶν, ὅπως ἄφωνο τραγουδιστὴ ἐννοῶ τὸν κακόφωνο. Γιατί «ἀλίμονό μου ἐὰν δὲν κηρύσσω τὸ Εὐαγγέλιο»⁴, καὶ ἐὰν παραχῶσω τὸ τάλαντο, καταπνάντας ἄχρηστος καὶ κακὸς ἐξαιτίας τῆς ὀκνηρίας, θὰ ἀποβληθῶ ἀπὸ τὴ χαρὰ τοῦ Κυρίου μου. Δεχθεῖτε λοιπὸν λόγος θεραπείας, ποὺ εἶναι πλημμυρισμένος ἀπὸ τὴ χάρις τοῦ Πνεύματος, γιὰ νὰ εὐχαριστηθεῖ βέβαια ὁ Θεός, ἀλλὰ καὶ νὰ κάνετε τὴν Ἐκκλησία μέτοχο τῆς χαρᾶς. Μιὰ τέτοια χαρὰ ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων ἔφερε ὁ Σταυρὸς τοῦ Κυρίου.

- 2 Ἐπειδὴ ὁ λόγος μας ὁλόκληρος στρέφεται γύρω ἀπὸ τὴ φύση, λέμε τοῦτο, ὅτι στὴν ἀγία καὶ ὑπερούσια θεότητα, ἤτοι στὴ μοναρχικὴ καὶ ὁμοούσια Τριάδα, ὁ Ἄρειος καὶ ὁ Εὐνόμιος καὶ ἡ πολυθεϊκὴ καὶ ὄχι λιγότερο ἄθεη συμμορία τους, φλυᾶρησαν φανερὰ ὅτι ὑπάρχουν τρεῖς οὐσίες, διαμοιράζοντας τὴ φύση τοῦ Θεοῦ μὲ τις ὑποστάσεις, ἐπειδὴ δὲν γνώριζαν καλά, καὶ θεώρησαν ταυτόσημη τὴν ὑπόσταση μὲ τὴ φύση. Ὁ Σαβέλλιος^{4α} πάλι ὁ Ἀφρικανὸς μιλάει μὲ ἀφροσύνη γιὰ μιὰ ὑπόσταση καὶ κάνοντας κακὴ σύνδεση ἀνέμιξε

4α. Ἀπὸ τὸ σημεῖο αὐτὸ καὶ μέχρι τὸ τέλος τῆς παραγράφου 8 λείπει τὸ κείμενο στὴν ἑλληνικὴ ἀπὸ τὴν P.G. τοῦ Migne. Ἀπὸ τὸ ὑπάρχον κείμενο στὴ λατινικὴ ἔγινε μία πρόχειρη ἀπόδοση στὰ ἑλληνικά, γιὰ νὰ ὑπάρχει ἐνιαῖο τὸ κείμενο.

ρε, ἵνα τὴν μονάδα οὐσίας ἐν ὑποστάσει ἐνδείξῃται. Ὅπερ δ'
 10 ἀφορᾷ εἰς τὴν σωτήριον οἰκονομίαν, ἦτοι ἐνανθρώπησιν τοῦ
 Σωτῆρος, τοῦ ἐν τῇ Τριάδι Λόγου τοῦ Θεοῦ, τοῦ μονογενοῦς
 Υἱοῦ τοῦ Πατρὸς, Νεστόριος ὁ κάκιστος καὶ ὀλεθριώτατος ἀν-
 θρωπολάτρης, ὃ τε Διόδωρος ἐπίσκοπος Μοψουεστίας, ἀπο-
 στάται ἐγένοντο, δύο φύσεις ὁμολογοῦντες καὶ διαιροῦντες τὴν
 15 ὑπόστασιν, ὡς τῇ αὐτοῦ γνώμῃ δύο εἶναι τὰ πρόσωπα κατὰ τὸν
 τῶν φύσεων ἀριθμὸν. Διαιροῦντες οὖν τὸν ἕνα Κύριον Ἰησοῦν
 Χριστόν, δύο κατασκευάζουσι κυρίους καὶ δύο ὑποστάσεις.
 Ἔτι δὲ Διόσκορος καὶ Σεβῆρος καὶ ἡ πολυπληθὴς ἀμφοτέρων
 συμμορία μίαν τινὰ καὶ τὴν αὐτὴν ὑπόστασιν ἀπεδέξαντο, ὀρί-
 20 σαντες ὁμοίως μίαν καὶ τὴν φύσιν εἶναι, «μὴ εἰδότες ἃ λέγουσι
 μήτε νοοῦντες περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται». Νόσος δέ τις ἢ πλά-
 νη τῆς διανοίας αὐτῶν ἐν τούτῳ ἦν, ὅτι ταῦτ' εἶναι φύσιν καὶ
 ὑπόστασιν ἐνόησαν. Ἄλλ' οὔτε ἐνταῦθα ἔστησαν. Ἐφῆσαν γὰρ
 ἐν τῇ ἀγίᾳ Τριάδι τρεῖς ἰδιαιτέρας φύσεις καὶ ὑποστάσεις εἶναι
 25 καὶ μίαν γνῶσιν καὶ νόησιν κοινήν. Οὐδὲν ὁμοῦς ἔσχον σταθε-
 ρόν, ὅπερ περὶ τοῦ βεβαιουμένου πράγματος ἀκριβὲς ἐγένετο.

3 Οἱ δὲ τῆς ὀρθοδόξου εὐσεβείας καὶ ἀληθείας κήρυκες οὐκ
 ἐν τοιαύτῃ γνώμῃ ἐχώρησαν, ἀλλ', ἐπόμενοι τῷ θείῳ νόμῳ καὶ
 τὸν δρόμον πρὸς τὸ οὐράνιον φῶς ἰθύνοντες, ἐπορεύθησαν ἐν
 τῇ ὁδῷ, ἥτις μέση ἐστίν, μὴ ἐκκλίνοντες πρὸς τὴν ἀριστερὰν τῇ
 5 ὑπεροψία καὶ ἀγνοία, μήτε πρὸς τὴν δεξιὰν τῇ φαντασίᾳ. Οὐκ
 ἐπεχείρησαν δὲ τὰς μωρίας δι' ἐναντίων διορθώσασθαι
 μωριῶν, ἀλλὰ ἐπὶ τὸν προτεθέντα σκοπὸν μεταξὺ τῶν ἄκρων
 κακῶν παρεγένοντο, τηρούμενοι ἐντὸς τῶν ὀρίων τῆς ἀλη-

μία σύνθετη Τριάδα, γιά νά παρουσιάσει τή μονάδα τῆς οὐσίας σέ μία ὑπόσταση. Σχετικά μέ τή σωτήρια οἰκονομία, δηλαδή τήν ἐνανθρώπηση τοῦ Σωτήρος, τοῦ ἑνός τῆς Τριάδος Λόγου τοῦ Θεοῦ, τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Πατρός, ὁ Νεστόριος ὁ κάκιστος καί ὀλεθριώτατος ἀνθρωπολάτρης, καί ὁ Διόδωρος καί ὁ Θεόδωρος ὁ ἐπίσκοπος Μοψουεστίας ἐγιναν ἀποστάτες, ὁμολογώντας δύο φύσεις καί διαιρώντας τήν ὑπόσταση, ὥστε κατά τή γνώμη αὐτῶν δύο εἶναι τὰ πρόσωπα, κατ' ἀναλογία μέ τόν ἀριθμό τῶν φύσεων. Διαιρώντας λοιπόν τόν ἕνα Κύριο Ἰησοῦ Χριστό, κατασκευάζουν δύο κυρίουσ καί δύο ὑποστάσεις. Ἐπίσης ὁ Διόσκορος καί ὁ Σεβήρος καί ἡ πολυπληθής συμμορία καί τῶν δύο ἀποδέχθηκαν μία καί τήν αὐτή ὑπόσταση, καί ὄρισαν ὁμοίᾳ ὅτι μία εἶναι καί ἡ φύση, «μὴ καταλαβαίνοντας αὐτὰ πού λένε καί οὔτε κατανοώντας γιά ποιά πράγματα δίνουν μαρτυρία»⁵. Πρόκειται γιά κάποια νόσο ἢ πλάνη τῆς διάνοιάς τους σχετικά μέ αὐτό, γιὰ τὴν θεώρησαν ὅτι εἶναι τὸ ἴδιο πρᾶγμα φύση καί ὑπόσταση. Ἄλλ' ὁμως δὲ σταμάτησαν οὔτε ἐδῶ. Γιὰ εἶπαν ὅτι στὴ ἅγια Τριάδα ὑπάρχουν τρεῖς ἰδιαιτέρες φύσεις καί ὑποστάσεις καί μία κοινὴ γνώση καί νόηση. Καί δὲν διατήρησαν τίποτε τὸ σταθερό, πρᾶγμα πού ἀποδείχθηκε μέ ἀκρίβεια γιά τὸ βεβεβαιούμενο πρᾶγμα.

Οἱ κήρυκες ὁμως τῆς ὀρθόδοξης εὐσέβειας καί ἀλήθειας δὲν προχώρησαν σὲ τέτοια γνώμη, ἀλλὰ, ἀκολουθώντας τὸν θεῖο νόμο καί κατευθύνοντας τὸν δρόμο πρὸς τὸ οὐράνιο φῶς, πορεύθηκαν στὴν ὁδὸ πού εἶναι μεσαία, μὴ παρεκκλίνοντας ἀπὸ ὑπεροψία καί ἄγνοια πρὸς τὴν ἀριστερὴ ὁδὸ, οὔτε μέ τὴ φαντασία πρὸς τὴ δεξιὰ. Δὲν ἐπιχείρησαν μέ ἀντίθετες μωρίες νά διορθώσουν τίς μωρίες, ἀλλὰ βάδισαν ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ ἀκραῖα κακά, ἔχοντας ὡς στόχο τὸν προκείμενο σκοπό καί παραμένοντας μέσα στὰ ὄρια τῆς ἀλήθειας, ὥστε,

5. Α' Τμ. 2,8.

θείας, ἵνα, πρὸς οὐδέτερον μέρος ἐκκλίναντες, ἀποστραφῶσιν
 10 αὐτῆς. Ἐντεῦθεν δὲ μίαν ἐν Τριάδι οὐσίαν ὠμολόγησαν καὶ
 προθύμως ἐκήρυξαν, τὰς τρεῖς ὑποστάσεις ἀγνοήσαντες. Ἐξ
 ἐναντίας δὲ ἠγνόησαν τὴν διάκρισιν ἐκείνων ἐν τῷ τῆς ἐναν-
 θρωπήσεως μυστηρίῳ, ὃν τρόπον Γρηγόριος ὁ Θεολόγος λέγει,
 ὅτι

15 «Δύο φύσεις καὶ ὑπόστασις μία, φύσις τε καὶ οὐσία τῷ
 αὐτῷ ὄρω συμπέλεκται».

Πρόσωπον δὲ καὶ ὑπόστασιν τὸν αὐτὸν τρόπον ὠρίσαντο, οἱ γε
 γινώσκοντες διαφορὰν φύσεως, ἦτοι οὐσίας, καὶ ὑποστάσεως,
 ἦτοι προσώπου, τοῦ αὐτοῦ μετὰ τῆς διακρίσεως εἶναι κοινῶ
 20 καὶ ἰδίου τρόπου.

4 Πρῶτον οὖν ἐξεταστέον περὶ φύσεως καὶ ὑποστάσεως, ἵνα
 ἔχωμεν ἀκριβῆ ἀμφοτέρων τῶν φωνῶν τὴν σημασίαν· εἴτα δὲ
 δειχθήσεται ἡμῖν, εἰ δύο ἐν Χριστῷ φύσεις εἶπεῖν ὀφείλομεν ἢ
 μίαν. Ἀναγκαῖον γάρ ἐστι κατὰ λόγον συναφείας ἐκεῖνο καθορι-
 5 σθῆναι. Οὐδ' ἐριστικῶς τὴν ἀλήθειαν ἐκτιθέμεθα, ἀλλ' ἐν
 ἀγάπῃ ζητῶμεν αὐτήν, ὅτι ἡ τῆς ἀληθείας φύσις αὕτη ἐστίν,
 ἐκείνῳ φανεροῦσθαι, ὃς αὐτὴν τῇ μερίμνῃ ἦν ἡ Γραφή οὕτω εἴ-
 πεν ἀναζητεῖ·

Ἐπιστρέψατε πρὸς με, καὶ ἐπιστραφήσομαι πρὸς
 10 ὑμᾶς».

Καὶ ἀλλαχοῦ δέ,

«Οὗ εἰσιν δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἕμὸν ὄνομα,
 ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν».

Καὶ φησι,

15 «Αἰτεῖτε καὶ οὐ λαμβάνετε, διότι κακῶς αἰτεῖσθε»,

προχωρώντας σὲ οὐδέτερο μέρος, νὰ ἀποστραφοῦν αὐτήν. Ἔτσι ὁμολόγησαν καὶ κήρυξαν μὲ προθυμία μία οὐσία στὴν Τριάδα, ἀγνοώντας τὶς τρεῖς ὑποστάσεις. Ἀντίθετα μάλιστα ἀγνόησαν τὴ διάκριση ἐκείνων στὸ μυστήριο τῆς ἐνανθρωπήσεως, κατὰ τρόπο τέτοιο, σύμφωνα μὲ τὸν ὁποῖο ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος λέει ὅτι,

«Υπάρχουν στὸ Χριστὸ δύο φύσεις καὶ μία ὑπόσταση, συμπλεκόμενες μὲ τὸν ἴδιο ὄρο ἢ φύση καὶ ἡ οὐσία».

Καὶ ὄρισαν αὐτοὶ κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο πρόσωπο καὶ ὑπόσταση, ὥστε γιὰ ἐκείνους πού ἀναγνωρίζουν διαφορὰ φύσεως, δηλαδή οὐσίας, καὶ ὑποστάσεως, δηλαδή προσώπου, νὰ εἶναι κοινός καὶ ἴδιος ὁ τρόπος τῆς διακρίσεως.

- 4 Πρῶτα λοιπὸν πρέπει ἡ ἐξέτασή μας νὰ γίνῃ σχετικὰ μὲ τὴ φύση καὶ τὴν ὑπόσταση, γιὰ νὰ ἔχουμε ἀκριβῆ τὴ σημασία καὶ τῶν δύο ὀνομασιῶν. Ἐπειτα θὰ δειχθεῖ σὲ μᾶς, ἐὰν πρέπει νὰ μιλήσουμε γιὰ τὸ Χριστὸ γιὰ δύο φύσεις. Γιατὶ εἶναι ἀνάγκη ἐκεῖνο νὰ καθορισθεῖ σύμφωνα μὲ τὸν τρόπο τῆς ἐνώσεως. Καὶ δὲν θὰ ἐκθέσουμε τὴν ἀλήθεια μὲ διάθεση ἐριστική, ἀλλὰ μὲ ἀγάπη. Ἐπιζητοῦμε αὐτήν, γιατί ἡ φύση τῆς ἀλήθειας εἶναι αὐτή, νὰ φανερωῖται δηλαδή σ' ἐκεῖνον πού τὴν ἀναζητεῖ σύμφωνα μὲ τὴ μέριμνα πού εἶπε ἡ Γραφή·
- «Ἐπιστρέψτε σὲ μένα, καὶ θὰ ἐπιστρέψω καὶ ἐγὼ σὲ σᾶς»⁶.

Καὶ ἄλλοῦ πάλι·

«Ὅπου εἶναι συγκεντρωμένοι δύο ἢ τρεῖς στὸ ὄνομά μου, ἐκεῖ βρίσκομαι καὶ ἐγὼ ἀνάμεσά τους»⁷.

Ἐπίσης λέει·

«Ζητεῖτε καὶ δὲν λαμβάνετε, γιατί ζητεῖτε μὲ κακὸν τρόπο»⁸.

6. Ζαχ. 1,3.

7. Ματθ. 18,20.

8. Ἰακ. 4,3.

Καί,

«Πῶς δύνασθε ὑμεῖς πιστεῦσαι, δόξαν παρὰ ἀλλήλων λαμβάνοντες»·

καὶ ὁμοίως,

20 Ἔτι γὰρ σαρκικοί ἐστε· ὅπου γὰρ ἐν ἐμῖν ζῆλος καὶ ἔρις καὶ διχοστασίαι, οὐχὶ σαρκικοί ἐστε καὶ κατὰ ἀνθρώπον περιπατεῖτε;».

5 Ἦδε δὲ ἡ τοῦ ἡμετέρου λόγου ἀρχὴ ἀγέσθω ἀπὸ τῶν τοῦ ἀγίου Βασιλείου λόγων, οὓς ἔγραψεν ἐν τῇ Πρὸς Ἀμφιλόχιον ἐπιστολῇ, καὶ δὴ ὅτι,

«Οὐσία καὶ ὑπόστασις ταύτην ἔχει τὴν διαφορὰν, ἣν
5 ἔχει τὸ κοινὸν πρὸς τὸ καθ' ἕκαστον».

Καὶ μετ' ὀλίγα ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ λέγει ὡς,

«Τὸ ὄνομα 'οὐσία' λέγει ἡμῖν ἀόριστόν τι ἐν τῷ νοου-
μένῳ πράγματι· καὶ γὰρ ὁ νοῦς οὐκ ἐπινοεῖ ἐν τίνι
συνίσταται, ὅπερ ἐκ τῆς κοινῆς ἐννοίας αὐτὴ σημαίνει·
10 τὸ δὲ ὄνομα 'ὑπόστασις' σημαίνει, ὅπερ ἐν ἐνί τινι
πράγματι κοινόν ἐστι, τοῦτο δὲ ὁ νοῦς ὀρίζει ἐκ τῶν
αὐτῶ φανερομένων ἰδιοτήτων.

Ὁ δὲ μὴ ἀγνοῶν τὴν διαφορὰν οὐσίας καὶ ὑποστάσεως, οὕτω
περὶ τὴν ἀλήθειαν διάκειται, ὡς μηδεμίαν εἶναι διάκρισιν αὐτοῦ
15 καὶ τῆς αἰρέσεως, περὶ ἧς λέγομεν. Εἰ γὰρ ταῦτα διακρίνονται
ἄπερ περὶ Χριστοῦ βεβαιοῦσιν, ἔχειν αὐτὸν μίαν φύσιν καὶ πρό-
σωπον ἓν, καὶ πάλιν, εἰ οὐσία καὶ ὑπόστασις ταυτόν εἰσι, ὁ
Υἱός, ἡνωμένος ὦν τῷ Πατρὶ κατ' οὐσίαν, μία ἔσται μετ' αὐτοῦ
καὶ ὑπόστασις. Καὶ τάνάπαλιν, εἰ ἕτερα ἐστὶν ἡ ὑπόστασις,
20 ἔσται ὁμοίως ἕτερα καὶ ἡ φύσις, εἰ δὲ καὶ ὁ Πατὴρ τῆς αὐτῆς

Καί·

«Πῶς εἶναι δυνατό νὰ πιστέψετε ἐσεῖς, τῇ στιγμῇ ποὺ ζητᾶτε νὰ λαμβάνετε δόξα ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλο;»⁹.

Καὶ ὁμοια μὲ αὐτό·

«Γιατὶ ἀκόμα εἶστε σαρκικοί. Ὅταν δηλαδὴ ὑπάρχει ἀνάμεσά σας ζηλοτυπία καὶ φιλονεικία καὶ διάρρηση, δὲν εἶστε σαρκικοί καὶ δὲν συμπεριφέρεστε σὰν κοινοὶ ἄνθρωποι;»¹⁰.

- 5 Ὅπως ὁδηγηθεῖ ὁμοίως τῶρα ὁ λόγος μου ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ ἁγίου Βασιλείου, ποὺ ἔγραψε στὴ ἐπιστολὴ του Πρὸς τὸν Ἀμφιλόχιο¹¹, καὶ μάλιστα ἀπὸ τὸ λόγο του ὅτι
«Ἡ οὐσία καὶ ἡ ὑπόστασις ἔχει τὴν ἴδια διαφορὰ ποὺ ἔχει τὸ κοινὸ πρὸς τὸ καθένα ἐπιμέρους».

Καὶ μετὰ ἀπὸ λίγα στὴν ἴδια ἐπιστολὴ λέει·

«Τὸ ὄνομα 'οὐσία' σημαίνει σὲ μᾶς κάτι τὸ ἀόριστο στὸ νοούμενο πρᾶγμα· γιατί ὁ νοῦς δὲν βρίσκει ἀπὸ τί συνίσταται ἐκεῖνο ποὺ αὐτὴ σημαίνει ἀπὸ τὴν κοινὴ ἔννοια. Τὸ ὄνομα πάλι 'ὑπόστασις' σημαίνει ἐκεῖνο ποὺ εἶναι κοινὸ σὲ κάποιο πρᾶγμα, καὶ αὐτὸ τὸ ὀρίζει ὁ νοῦς ἀπὸ τίς ιδιότητες ποὺ φανερώνονται σ' αὐτόν.

Ἐκεῖνος ποὺ ἀγνοεῖ τὴν διαφορὰ οὐσίας καὶ ὑποστάσεως, διάκειται πρὸς τὴν ἀλήθεια κατὰ τέτοιο τρόπο, ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχει καμμιά διάκριση μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς αἰρέσεως γιὰ τὴν ὁποία ὁμιλοῦμε. Γιατί, ἂν αὐτὰ ποὺ βεβαιώνουν γιὰ τὸ Χριστὸ διακρίνονται, θὰ ἔχει αὐτὸς μία φύσις καὶ ἕνα πρόσωπο, καὶ πάλι, ἐὰν οὐσία καὶ ὑπόστασις εἶναι τὸ ἴδιο πρᾶγμα, ὁ Υἱός, ἐνωμένος μὲ τὸν Πατέρα ὡς πρὸς τὴν οὐσία, θὰ εἶναι μία ὑπόστασις μὲ αὐτόν. Καὶ τὸ ἀντίθετο ἐὰν εἶναι ἄλλο πρᾶγμα ἢ ὑπόστασις, θὰ εἶναι ὁμοια ἄλλη καὶ ἡ φύσις,

9. Ἰω. 5,44.

10. Α' Κορ. 3,3. 11. Μ. Βασιλείου Ἐπιστολὴ 391.

έστιν οὐσίας, τῆς αὐτῆς που μετ' αὐτοῦ καὶ ὑποστάσεως ἔσται· καὶ εἰ ἡ οὐσία διάφορός ἐστιν, ἔστε καὶ ἡ ὑπόστασις διάφορος, ὅπερ ἀσεβέστατον. Παρομοίως δέ που καὶ περὶ ἀνθρωπότητος. Εἰ γὰρ ὅπερ ὑπαρξιν ἔχει ὑπόστασις ἐστιν, ἡ ἀνθρωπότης ὑπαρ-
 25 ξιν ἔχουσα καὶ φύσις μία οὕσα, ἔσται ὁμοίως ὑπόστασις μία. Εἰ δὲ καὶ ἡ ἀνθρωπότης σύνολος λαμβανομένη μία φύσις ἐστί, οὕτω καὶ αὐτὴ ἐν πρόσωπον ἔσται.

6 Διότι, εἰ ἄλλως εἶπη τις περὶ τῆς θεότητος, ἄλλως δὲ περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς ἐνανθρωπήσεως, ὅπερ ὁ Κύριος ἡμῖν δι' ἡμᾶς ᾧκονόμησεν, ἀποκρίθητε ἡμῖν ἐρωτῶσι·

Φύσις καὶ ὑπόστασις ἐν εἰσιν;

5 Εἰ γὰρ ἐρεῖτε τὸν Χριστὸν ἓνα εἶναι ἐκ δύο φύσεων, οὐ κατανοεῖτε ὅτι τοιαύτη ἀπόκρισις ἐξαναγκάζει ὑμᾶς εἰπεῖν αὐτὸν ἐκ δύο ὑποστάσεων εἶναι; Εἰ γὰρ καὶ μὴ κηρύσσετε τοῦτο περὶ Χριστοῦ, ἐννοεῖται ἐξ ὅσων παραδέχεσθε, δύο που φύσεις βεβαιοῦν. Εἰ γὰρ φύσις καὶ ὑπόστασις ταυτὸν εἰσιν, βεβαιούτε τὴν
 10 τοῦ Χριστοῦ θεότητα φύσιν εἶναι μίαν, καὶ τὴν ἀνθρωπότητα αὐτοῦ ἄλλην εἶναι φύσιν.

7 Εἰ γὰρ ὑπόστασις καὶ φύσις ταυτὸν εἰσιν, ὁ Χριστὸς ὡς τῷ Πατρὶ ὁμοούσιος καὶ ἡμῖν ὁμοούσιος ἔσται τῆς αὐτῆς μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ ἡμῶν ὑποστάσεως. Ἐντεῦθεν δ' αἱ ὑποστάσεις τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος μία ὑπόστασις ὧσιν. Εἰ γὰρ
 5 ὑπόστασις καὶ φύσις ἐν καὶ ταυτὸν εἰσιν, συνιστᾶτε ὁμοίως καὶ ἐν τῷ Χριστῷ διάκρισιν φύσεων, οὐχὶ δὲ ὑποστάσεων ἢ προσώπων. Ὅθεν φύσις καὶ ὑπόστασις οὐκ ἔσονται ταυτὸν. Ἔστι δὲ πάσιν ἡ ἀπόδειξις τούτου τοῦ ἐπιχειρήματος σαφειστάτη, εἰ μὴ τετύφλωται τὸν νοῦν.

καὶ ἂν ὁ Πατέρας εἶναι τῆς ἴδιας οὐσίας, θὰ εἶναι τῆς ἴδιας τότε μὲ αὐτὸν ὑποστάσεως· καὶ ἂν ἡ οὐσία εἶναι διάφορη, θὰ εἶναι διάφορη καὶ ἡ ὑπόστασις, πρᾶγμα ποῦ εἶναι ἀσεβέστατο. Παρόμοια συμβαίνει καὶ σχετικὰ μὲ τὴν ἀνθρωπότητα. Ἐὰν δηλαδὴ ὁποῖο πρᾶγμα ἔχει ὑπαρξὴ εἶναι ὑπόστασις, ἡ ἀνθρωπότητα, ἔχοντας ὑπαρξὴ καὶ ὄντας μία φύσις, θὰ εἶναι ὁμοίως μία ὑπόστασις. Ἐὰν καὶ ἡ ἀνθρωπότητα λαμβανόμενη στὸ σύνολό της εἶναι μία φύσις, τότε καὶ αὐτὴ θὰ εἶναι ἓνα πρόσωπο.

Γιατί, ἐὰν κάποιος μιλήσει διαφορετικὰ γιὰ τὴ θεότητα, καὶ διαφορετικὰ γιὰ τὸ μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως, τὸ ὁποῖο πραγματοποιοῖσε ὁ Κύριος γιὰ μᾶς, ἀπαντήστε τότε στὴν ἐρώτησή μας·

Φύσις καὶ ὑπόστασις εἶναι ἓνα πρᾶγμα;

Γιατί, ἐὰν πεῖτε ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ἓνας ἀποτελούμενος ἀπὸ δύο φύσεις, δὲν καταλαβαίνετε ὅτι μιὰ τέτοια ἀπάντησις σᾶς ἐξαναγκάζει νὰ πεῖτε ὅτι αὐτὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο ὑποστάσεις; Γιατί, κι ἂν ἀκόμα δὲν τὸ κηρῦσετε αὐτὸ γιὰ τὸ Χριστό, ἐννοεῖται ἀπὸ αὐτὰ ποῦ παραδέχεστε ὅτι αὐτὸ βεβαιώνει δύο φύσεις. Ἐὰν δηλαδὴ φύσις καὶ ὑπόστασις εἶναι τὸ ἴδιο πρᾶγμα, βεβαιώνετε τὴ θεότητα τοῦ Χριστοῦ ὅτι εἶναι μία φύσις, καὶ τὴν ἀνθρωπότητα αὐτοῦ ὅτι εἶναι ἄλλη φύσις.

Ἐὰν λοιπὸν ὑπόστασις καὶ φύσις εἶναι τὸ ἴδιο πρᾶγμα, ὁ Χριστὸς σὰν ὁμοούσιος ποῦ εἶναι μὲ τὸν Πατέρα καὶ ὁμοούσιος μὲ μᾶς, θὰ εἶναι τῆς ἴδιας μὲ τὸν Πατέρα καὶ μᾶς ὑποστάσεως. Κατὰ συνέπεια οἱ ὑποστάσεις τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος εἶναι μία ὑπόστασις. Γιατί, ἐὰν ὑπόστασις καὶ φύσις εἶναι ἓνα καὶ τὸ ἴδιο πρᾶγμα, τότε διδάσκετε ὁμοίως διάκριση φύσεων στὸ Χριστό, καὶ ὄχι ὑποστάσεων ἢ προσώπων. Ἄρα φύσις καὶ ὑπόστασις δὲν θὰ εἶναι τὸ ἴδιο πρᾶγμα. Καὶ ἡ ἀπόδειξις αὐτοῦ τοῦ ἐπιχειρήματος εἶναι σαφέστατη σὲ ὄλους, ἐὰν δὲν εἶναι τυφλοὶ στὸ νοῦ.

- 8 Δηλοῦται δὲ τινι τῷ τῆς ὑποστάσεως ὀνόματι ἐν τι πρᾶγμα μοναδικὸν καθ' ἑαυτό. Εἰ γὰρ τὸ ὄνομα 'ὑπόστασις' διαφόρους ἐννοίας φέρει, ἐν ἔστιν ἐκείνων ὅπερ τι καθ' ἑαυτὸ ὑπάρχον δηλοῖ ἄλλως, ὅπερ ἐν ἄλλῳ οὐκ ἔστιν οὔτε ἐν ἄλλῳ τὴν ἑαυ-
5 τοῦ ὑπαρξίν ἔχει οὔτε συμβεβηκός ἐστιν. Τῷ δὲ ὀνόματι, ὥπερ οἱ Πατέρες περὶ τῆς οὐσίας ἐνικῶς χρῶνται, καὶ πλήρες δηλοῖ τὸ μὴ ἐν ὑποκειμένῳ ὄν καὶ οὐκ ἔστι στέρησις, σχεδὸν τούναντιον δηλοῖ ὑποκείμενον καθ' οὗ κατηγορεῖται τι.
- 9 Ὑμεῖς δὲ ἀφέντες τοίνυν τὸ περισκελές, τὸν λόγον τῆς ἀληθείας ὀρθοτομήσατε· οὐ γὰρ ὡς οἱ ἅγιοι Πατέρες εἰρήκασι, ταῦ-
τὸν λέγετε φύσιν καὶ ὑπόστασιν, μερικὴν δὲ μᾶλλον τὴν φύσιν, ὡς καὶ τὴν κατ' αὐτὸ ὁμολογεῖτε ὑπόστασιν. Ὅτι δὲ οὐ μερικᾶς
5 φύσεις λέγειν ἐχρῆν, ἐντεῦθεν εἰσόμεθα.
- 10 Εἰ μερικᾶς φύσεις ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος ὁμολογεῖτε, ἑτερο-
ούσιον ταύτην δοξάζετε καὶ πάλιν ἐγήγερται Ἄρειος. Εἰ δὲ ἐκάστη τῶν τῆς ἁγίας Τριάδος θεαρχικῶν ὑποστάσεων ἰδιᾶ-
ζουσαν δῶτε οὐσίαν, ὁμοουσίους δὲ ταύτας κατὰ τὴν κοινὴν οὐ-
5 σίαν ὁμολογήσετε, ταυτὸν δὲ οὐσία καὶ ὑπόστασις, ἔσται καθ' ἑμῶν τετράς ὑποστάσεων· τριῶν μὲν μερικῶν, μιᾶς δὲ κοινῆς, καὶ οὐσιῶν ὁμοίως τετράς. Καὶ ἐκάστη τῶν ὑποστάσεων δύο φύσεών τε καὶ ὑποστάσεων, μιᾶς μὲν κοινῆς, μιᾶς δὲ μερικῆς, καὶ ἔσονται ὁμοούσιοι καὶ ἑτερούσιοι, ὁμοῦπόστατοί τε καὶ ἑτε-
10 ροῦπόστατοι. Καὶ τίς οὐ γελάσεται, μᾶλλον δὲ ἀποδύρεται τῆς μανίας τὴν ὑπερβολήν; Οὐκ ἔστι τοῦτο, εἰ μὴ φλήναφος καὶ διανοίας ἀνάπλασμα κακοδαίμονος, δαιμόνων εὐρημα σκοτεινὸν καὶ τῆς ἑλληνικῆς τερθρείας τεράτευμα. Τίς τοῦτο τῶν θεοφόρων εἶρηκε πώποτε; Εἰ μὴ που τὸν παρ' ἡμῖν ἅγιον Ἀριστοτέ-
15 λην ἡμῖν, ὡς τρισκαιδέκατον ἀπόστολον, εἰσαγάγοιτε καὶ τῶν

- 8 Μὲ τὸ ὄνομα τῆς ὑποστάσεως δηλώνεται γιὰ κάτι ἓνα πρᾶγμα μοναδικὸ καθ' ἑαυτό. Γιατί, ἐὰν τὸ ὄνομα 'ὑπόστασις' φέρει διάφορες ἐννοίες, εἶναι τότε ἓνα ἐκείνων ποὺ δηλώνει ὅτι ὑπάρχει κάτι καθ' ἑαυτό· ἀλλιῶς, ἐκεῖνο ποὺ δὲν ὑπάρχει σὲ ἄλλο, οὔτε ἔχει τὴν ὑπαρξή του σὲ ἄλλο, οὔτε συμβεβηκὸς εἶναι. Τὸ ὄνομα ὁμῶς ποὺ χρησιμοποιοῦν οἱ Πατέρες γιὰ τὴν οὐσία σὲ ἐνικὸ ἀριθμὸ καὶ πλῆρες δηλώνει ἐκεῖνο ποὺ δὲν ὑπάρχει σὲ ὑποκείμενο, καὶ δὲν εἶναι στέρηση, καὶ σχεδὸν τὸ ἀντίθετο δηλώνει ὑποκείμενο στὸ ὁποῖο ἀποδίδεται κάτι.
- 9 Σεῖς λοιπόν, ἀφήνοντας τὴν ἰσχυρογνωμοσύνη, νὰ διδάξετε τὸν λόγο τῆς ἀλήθειας· διότι ἀντίθετα πρὸς ὅ,τι εἶπαν οἱ ἅγιοι Πατέρες, ταυτίζετε τὴ φύση καὶ τὴν ὑπόστασι· ἢ καλύτερα πιστεύετε τὴ φύση ἐπιμέρους, ὅπως καὶ τὴν ἀντίστοιχη ὑπόστασι. Τὸ ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ μιλάτε γιὰ ἐπιμέρους φύσεις, θὰ τὸ δοῦμε ἐδῶ.
- 10 Ἐὰν ὁμολογεῖτε ἐπιμέρους φύσεις στὴν ἁγία Τριάδα, τὴν πιστεύετε ἑτερούσια καὶ ἐγείρεται πάλι ὁ Ἄρειος. Ἐὰν ὁμῶς σὲ κάθε μία ἀπὸ τὶς θεαρχικὲς ὑποστάσεις τῆς ἁγίας Τριάδος ἀποδίδετε ἰδιαιτέρη οὐσία, θὰ ὁμολογεῖτε ὅτι αὐτὲς εἶναι ὁμοούσιες ὡς πρὸς τὴν κοινὴ οὐσία, καὶ ἐπειδὴ εἶναι τὸ ἴδιο οὐσία καὶ ὑπόστασι, σύμφωνα μὲ σᾶς, ἔχουμε τέσσερις ὑποστάσεις· τρεῖς ἐπιμέρους καὶ μία κοινή, ὅπως καὶ τέσσερις οὐσίες. Καὶ κάθε μία ἀπὸ τὶς ὑποστάσεις ἔχει δύο φύσεις καὶ δύο ὑποστάσεις, μία κοινὴ καὶ μία ἐπιμέρους, καὶ ἔτσι γίνονται ὁμοούσιες καὶ ἑτερούσιες, ὁμοὑπόστατες καὶ ἑτεροὑπόστατες. Καὶ ποιὸς δὲ θὰ γελάσει, ἢ καλύτερα δὲν θὰ κλάψει γιὰ τὴν ὑπερβολικὴ τρέλλα; Αὐτὸ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ φλυαρία καὶ φαντασία πονηρῆς διάνοιας, ὑποπτο ἐφεύρημα δαιμόνων, καὶ τερατούργημα τῆς ἐλληνικῆς σχολαστικότητος. Ποιὸς ἀπὸ τοὺς θεοφόρους τὸ εἶπε ποτὲ αὐτό; Ἐκτὸς βέβαια ἐὰν τὸν ἅγιό σας Ἀριστοτέλη μᾶς τὸν εἰσάγετε ὡς δέκατο τρίτο ἀπόστολο, καὶ προτιμᾶτε τὸν εἰ-

θεοπνεύστων τὸν εἰδωολάτρην προκρίνοιτε. Ἄλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπανίωμεν.

11 Εἰ γὰρ καὶ μὴ ἔστι φύσις ἀνυπόστατος, οὔτε μὲν οὐσία ἀπρόσωπος, οὐδ' αὖ πάλιν ἀνούσιος ὑπόστασις τε καὶ πρόσωπον· οὐ γὰρ ἔστιν· ἀλλ' οὐ ταυτὸν οὐσία καὶ ὑπόστασις, οὐδὲ φύσις καὶ πρόσωπον. Οὐ γὰρ ταυτὸν οὐσία τε καὶ ἐνούσιον, 5 οὐδ' ἐνυπόστατον καὶ ὑπόστασις. Ἔτερον γὰρ ἔστι τὸ ἐν τινι, καὶ ἕτερον τὸ ἐν ᾧ· ἐνούσιον μὲν γὰρ ἔστι τὸ ἐν τῇ οὐσίᾳ θεωρούμενον, τουτέστι τὸ τῶν συμβεβηκότων ἄθροισμα, ὃ δηλοῖ τὴν ὑπόστασιν, οὐκ αὐτὴν τὴν οὐσίαν. Ἐνυπόστατον δέ, οὐχ ἢ ὑπόστασις, τὸ ἐν ὑποστάσει δὲ καθορώμενον. Οὐσία δέ, τουτέ- 10 στιν ὅπως οὖν ὑπάρχει, εἴτε καθ' ἑαυτὴν, εἴτε σὺν ἐτέρῳ, εἴτε ἐν ἐτέρῳ· καθ' ἑαυτὴν μὲν ὡς πῦρὸς οὐσία, σὺν ἐτέροις δέ, ὡς ψυχὴ καὶ σῶμα· σὺν ἀλλήλοις γὰρ ταῦτα τὴν ὑπόστασιν ἔχει· ἐν ἐτέρῳ δέ, ὡς πῦρ ἐν θρυαλλίδι, καὶ ὡς ἡ σὰρξ τοῦ Κυρίου ἐν τῇ ἀνάρχῳ αὐτοῦ ὑποστάσει.

15 Ἡ μὲν γὰρ ὑπόστασις τὸν τινα ἢ τόδε δηλοῖ τὸ ἅμα τῇ τοῦ δακτύλου ἀνατάσει δεικνύμενον, τὸ δὲ ἐνυπόστατον, τὴν οὐσίαν. Καὶ ἢ μὲν ὑπόστασις πρόσωπον ὀρίζει τοῖς χαρακτηριστικοῖς ἰδιώμασιν· ἐνυπόστατον τὸ μὴ εἶναι αὐτὸ συμβεβηκός, ὃ ἐν ἐτέρῳ ἔχει τὴν ὑπαρξιν. Εἰ γὰρ ταυτὸ τὸ «ἐν τινι», καὶ τὸ «ἐν 20 ᾧ», ὥρα σοὶ λέγειν ταυτὸν ἀρετὴν καὶ ἐνάρετον, καὶ κατὰ τὴν εὐλογον ἀντιστροφὴν, κακίαν, καὶ τὸ ἐν ᾧ ἢ κακία, καὶ ἔσται κατὰ σὲ αὐτὸς ὁ διάβολος κακία, καὶ ὁ τούτου δημιουργός, κα-

δωλολάτρη ἀντὶ τῶν θεοπνεύστων Πατέρων. Ἄλλὰ ἄς ἐπα-
νέλθουμε στὸ ἐξεταζόμενο θέμα.

- 11 Καὶ ἐὰν ἀκόμα δὲν ὑπάρχει φύση ἀνυπόστατη, οὔτε βέ-
βαια οὐσία ἀπρόσωπη ὑπάρχει, οὔτε ἐπίσης ὑπόσταση καὶ
πρόσωπο χωρὶς οὐσία· διότι δὲν εἶναι δυνατόν· ὁμοῦ δὲν εἶ-
ναι τὸ ἴδιο οὐσία καὶ ἐνούσιο, οὔτε ἐνυπόστατο καὶ ὑπόστα-
ση. Γιατὶ ἄλλο πρᾶγμα εἶναι αὐτὸ ποὺ ὑπάρχει σὲ κάτι, καὶ
ἄλλο αὐτὸ ποὺ ὑπάρχει σ' αὐτό. Ἐνούσιο λοιπὸν εἶναι ἐκεῖ-
νο ποὺ παρατηρεῖται στὴν οὐσία, δηλαδὴ στὸ σύνολο ἐκεῖ-
νων ποὺ συμβαίνουν στὴν οὐσία ἀλλὰ δὲν ἀνήκουν στὴν οὐ-
σία. Τὸ σύνολο αὐτὸ φανερῶνει τὴν ὑπόσταση καὶ ὄχι τὴν
ἴδια τὴν οὐσία. Ἐνυπόστατο πάλι δὲν εἶναι ἡ ὑπόσταση,
ἀλλὰ αὐτὸ ποὺ παρατηρεῖται στὴν ὑπόσταση. Μὲ ἄλλα λό-
για, ἡ οὐσία ὑπάρχει ὅπωςδήποτε, εἴτε μόνη της, εἴτε μαζὶ
μὲ ἄλλο, εἴτε μέσα σὲ ἄλλο. Καὶ ὑπάρχει μόνη της ὅπως ἡ
οὐσία τῆς φωτιᾶς, καὶ μαζὶ μὲ ἄλλα, ὅπως ἡ ψυχὴ καὶ τὸ
σῶμα, διότι αὐτὰ ἔχουν τὴν ὑπόστασή τους μαζὶ μὲ ἄλλα·
καὶ μέσα σὲ ἄλλο, ὅπως ἡ φωτιὰ μέσα στὸ φεγγίτι, καὶ ὅπως
ἡ σὰρκα τοῦ Κυρίου μέσα στὴν χωρὶς ἀρχὴ ὑπόστασή του.

Ἡ ὑπόσταση δηλαδὴ φανερῶνει κάποιον ἢ κάτι ποὺ τὸ
δείχνουμε ἀμέσως μὲ τὴν ἀνάταση τοῦ δακτύλου μας, ἐνῶ
τὸ ἐνυπόστατο φανερῶνει τὴν οὐσία. Καὶ ἡ ὑπόσταση βέ-
βαια καθορίζει ἓνα πρόσωπο μὲ τὰ χαρακτηριστικά του
γνωρίσματα, ἐνῶ τὸ ἐνυπόστατο δηλώνει ὅτι αὐτὸ δὲν εἶναι
ιδιότητα¹², δηλαδὴ αὐτὸ ποὺ ἔχει σὲ ἄλλο τὴν ὑπαρξή του.
Γιατὶ, ἂν εἶναι ἴδιο αὐτὸ ποὺ ὑπάρχει σὲ κάτι, καὶ τὸ μέσα
σ' αὐτό, καιρὸς εἶναι νὰ πεῖς ὅτι εἶναι τὸ ἴδιο καὶ ὁ ἐνάρε-
τος, καί, μὲ δικαιολογημένη ἀντιστροφή, ἡ κακία καὶ ἐκεῖ-
νος στὸν ὅποιο ὑπάρχει ἡ κακία. Ἔτσι σύμφωνα μὲ σένα ὁ
διάβολος εἶναι κακία, καὶ ὁ δημιουργὸς τοῦ δημιουργὸς τῆς

12. Συμβεβηκός: ὁρος ἀριστοτελικὸς ποὺ δηλώνει τὶς μεταβαλλόμενες
ιδιότητες ἢ καταστάσεις κάποιου ὄντος, ἢ τὰ τυχαῖα προσωρινὰ καὶ δευτερευό-
ντα γνωρίσματά του.

κίας δημιουργός. Καὶ ἐπειδὴ ἐν τῇ οὐσίᾳ τὸ συμβεβηκός, ἔσται τὸ συμβεβηκός οὐσία, καὶ συμβεβηκός ἡ οὐσία. Καὶ τὸ σῶμα
25 φημὶ τὸ ἀνθρώπινον, ἔσται κατὰ σὲ τὸ σῶμα ψυχὴ· καὶ τίς ταύτης τῆς συγχύσεως τὴν μανίαν ὑποίσει;

12 Ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἔστιν οὐσία ἀνυπόστατος, ἴσμεν σαφῶς, ἀλλ' οὐ ταυτὸν φαμεν καὶ ἐνυπόστατον καὶ ὑπόστασιν, οὔτε μὴν οὐσίαν τε καὶ ἐνούσιον, ἀλλ' ἐνούσιον μὲν τὴν ὑπόστασιν, ἐνυπόστατον δὲ τὴν οὐσίαν. Τὴν τε γὰρ οὐσίαν τῆς ἁγίας θεότητος
5 ἐνυπόστατον ἴσμεν (ἐν ταῖς τρισὶ γὰρ ἔστιν ὑποστάσεις), καὶ ἐκάστην τῶν ὑποστάσεων ὡσαύτως ἐνούσιον. Ἐν τῇ οὐσίᾳ γὰρ αὐταὶ τελοῦσι τῆς ἁγίας θεότητος, καὶ ἐπὶ τῆς ἀρρήτου καὶ πάντα νοῦν ὑπερκειμένης τοῦ Κυρίου οἰκονομίας, ἐνούσιον μὲν φαμεν τὴν ὑπόστασιν, ὡς ἐν ταῖς οὐσίαις τελοῦσαν, ἐξ ὧν καὶ
10 συντέθειται, ἐνυπόστατον δὲ ἐκάστην τῶν οὐσιῶν αὐτοῦ· ἔχουσι γὰρ κοινὴν τὴν μίαν αὐτοῦ ὑπόστασιν, ἢ μὲν θεότης αὐτοῦ αἰδίως, καθὼ καὶ τὴν τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Πνεύματος, ἢ δὲ ἔμψυχος καὶ λογικὴ αὐτοῦ σὰρξ, ταυτὸν δὴ εἰπεῖν, ἢ ἀνθρωπότης αὐτοῦ προσφάτως ἐν αὐτῇ ὑποστᾶσα, καὶ αὐτὴν κληρωσαμένη
15 ὑπόστασιν. Οὕτως οὔτε ἀνυπόστατος, οὔθ' ἕτερα τῶν τοῦ Χριστοῦ φύσεων ἔστιν, οὔτε ἐκάστη καθ' αὐτὴν ὑπόστασιν κέκτηται, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν καὶ μίαν ἀμφοτέρα.

13 Τούτων οὕτω προδιωρισμένων, ἐπὶ τὸ ζητούμενον ἔλθωμεν. Τοῦτο δὲ ἔστιν, εἰ δύο φύσεις ἔστιν ὁ Χριστός, καὶ ἐν δυοὶ φύσεσιν, ἢ μία, καθὰ τερατεύεσθε. Χρὴ τοιγαροῦν τὸν περὶ τινος συλλογιζόμενον ἐκ κοινῶν καὶ ἀληθῶν ἐννοιῶν· κοινῶν δὲ
5 λέγω τῶν παρ' ἀμφοτέροις ὡμολογημένων· τὰς ἀρχάς, ἦτοι τὰς προτάσεις ποιεῖσθαι. Οὕτω γὰρ συλλογισμὸς καὶ οὐ παραλογι-

κακίας. Καὶ ἐπειδὴ ἡ ιδιότητα ὑπάρχει στὴν οὐσία, θὰ εἶναι καὶ ἡ ιδιότητα οὐσία καὶ ἡ οὐσία θὰ εἶναι ιδιότητα. Καὶ τὸ σῶμα δηλαδὴ τὸ ἀνθρώπινο, κατὰ τὴ γνώμη σου, θὰ εἶναι ψυχὴ· ποιὸς ὁμοῦς μπορεῖ νὰ ὑπομείνει τὴν τρέλλα αὐτῆς τῆς σύγχυσης;

12 Ὅτι λοιπὸν δὲν ὑπάρχει οὐσία χωρὶς ὑπόστασις τὸ γνωρίζουμε καλά, ἀλλὰ δὲ λέμε ὅτι εἶναι ἴδιο πρᾶγμα τὸ ἐνυπόστατο καὶ ἡ ὑπόστασις, οὔτε φυσικὰ ἡ οὐσία καὶ τὸ ἐνούσιο· ἀλλὰ ἐνούσιο εἶναι ἡ ὑπόστασις, καὶ ἐνυπόστατο ἡ οὐσία. Διότι γνωρίζουμε ὅτι ἡ οὐσία τῆς θεότητος εἶναι ἐνυπόστατη, ἀφοῦ ὑπάρχει σὲ τρεῖς ὑποστάσεις· καὶ ἡ κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς ὑποστάσεις εἶναι ὁμοία ἐνούσια, διότι αὐτὲς βρίσκονται στὴν οὐσία τῆς ἁγίας θεότητος, καὶ στὴν ἀπερίγραφη οἰκονομία τοῦ Κυρίου, πού ξεπερνᾷ κάθε νοῦ, ἐνούσια λέμε τὴν ὑπόστασις, ἐπειδὴ βρίσκεται στὶς οὐσίες ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἀποτελεῖται, ἐνυπόστατη πάλι κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς οὐσίες του. Διότι ἔχουν κοινὴ τὴ μιὰ ὑπόστασή του, ἡ θεότητά του αἰωνίως, ὅπως εἶναι καὶ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Πνεύματος, ἐνῶ ἡ ἔμφυχη καὶ λογικὴ σάρκα του, ἤτοι ἡ ἀνθρωπότητά του, πού πρόσφατα πῆρε ὑπόστασις σ' αὐτὴν καὶ αὐτὴν ἔλαχε νὰ ἔχει ὑπόστασις. Ἔτσι οὔτε ἀνυπόστατη εἶναι, οὔτε διαφορετικὴ εἶναι ἡ ὑπόστασις τῶν φύσεων τοῦ Χριστοῦ, οὔτε ἡ κάθε μιὰ ἔχει χωριστὴ ὑπόστασις, ἀλλὰ καὶ τὰ δύο ἔχουν μιὰ καὶ τὴν αὐτή.

13 Ἀφοῦ τὰ προσδιορίσαμε αὐτὰ ἔτσι, ὡς ἔρθουμε στὸ θέμα πού μᾶς ἀπασχολεῖ. Καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ ἐξῆς· ἐὰν ὁ Χριστὸς εἶναι δύο φύσεις καὶ σὲ δύο φύσεις, ἢ μιὰ, ὅπως τερατολογεῖτε ἐσεῖς. Πρέπει λοιπὸν αὐτὸς πού ἐρευνᾷ κάποιον θέμα, νὰ διατυπώνει τὶς ἀρχὲς καὶ τὶς προτάσεις του στηριζόμενος σὲ κοινὲς καὶ ἀληθινὲς ἐννοίες. Καὶ λέγοντας κοινὲς ἐννοῶν αὐτὲς πού γίνονται ἀποδεκτὲς καὶ ἀπὸ τὶς δύο πλευρὲς. Γιατὶ μόνο ἔτσι ἡ πλοκὴ θὰ εἶναι συλλογισμὸς καὶ

σμὸς τὸ πλεκόμενον εἶη, τό τε συμπέρασμα ἀληθές καὶ οὐκ ἄτοπον.

14 Ὁμολόγηται τοίνυν παρ' ἅπασιν τοῖς ἀγίοις Πατράσιν ἐκ θε-
 ότητος καὶ ἀνθρωπότητος γεγενῆσθαι τὴν ἔνωσιν, καὶ τὸν Χρι-
 στὸν ἐν θεότητι τέλειον, καὶ τέλειον καὶ ἀνελλιπῆ τὸν αὐτὸν ἐν
 ἀνθρωπότητι. Εἶπατε τοίνυν ἡμῖν· καὶ ὑμῖν ταῦτα δοκεῖ; συνο-
 5 μολογήσετε, ὡς γέ μοι δοκεῖ. Τί δὲ θεότης, καὶ τί ἀνθρωπότης;
 Οὐσία, ἢ συμβεβηκός; Φύσις ἢ ὑπόστασις; Οἶμαι οὐσίαν καὶ
 φύσιν ὑμᾶς ἐρεῖν· ὅτι μὲν γὰρ οὐ συμβεβηκὸς παντὶ που δῆλον·
 ὅτι δὲ οὐδ' ὑπόστασις, ἰκανῶς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἀποδέδεικται.
 Εἰ γὰρ ὑπόστασιν τὸ τῆς θεότητος καὶ τὸ τῆς ἀνθρωπότητος
 10 σημαίνουσιν ὀνόματα, ὥρα σοι λέγειν καὶ τρεῖς θεότητος διὰ τὸ
 τριαδικὸν τῶν ὑποστάσεων, καὶ ἀπείρους τὰς ἀνθρωπότητας,
 διὰ τὸ τῶν ὑποστάσεων ἀπείρων, ἢ ὑπόστασιν ἐν ὑποστάσεσιν,
 ὃ τίς, οὐχὶ σοφός, ἀλλὰ καὶ λίαν σκαιὸς τὴν διάνοιαν, ἐρεῖν τε-
 τόλμηκε πώποτε;

15 Ἔστι τοίνυν φύσεως σημαντικὸν ἕκαστον, τό τε τῆς θεό-
 τητος δηλαδή, καὶ τὸ τῆς ἀνθρωπότητος ὄνομα. Θεότης τοίνυν
 καὶ ἀνθρωπότης μία φύσις ἐστίν, οὐκ ἐπὶ τοῦ Κυρίου φημί, ἀλλ'
 ἀπολύτως; Οὐκ ἐρεῖ τις μὴ μαινόμενος, οὐ τὸ κτιστὸν τῷ
 ἀκτίστῳ καὶ κτίστῳ κατ' οὐσίαν ταυτόν, οὐδὲ τὸ σῶμα τῷ
 20 ἄσωμάτῳ, οὐδὲ τὸ..... τῷ ἀνάρχῳ. Ἄλλη φύσις οὖν ἐστὶ τῆς
 θεότητος καὶ ἕτερα τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ δύο φύσεις εἰσίν.
 Ἐκ θεότητος τοίνυν καὶ ἀνθρωπότητος ὧν ὁ Χριστός, ἐκ δύο
 φύσεων ἐστίν. Εἰ οὖν ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος καὶ ἐκ
 δύο φύσεων τὸν Χριστὸν λέγετε, εἶπατε ἡμῖν· τὰ δύο ταῦτα,
 25 ἦτοι θεότης καὶ ἀνθρωπότης, ἐν τῷ Χριστῷ εἰσιν, ἢ οὐ; Κατα-
 φήσοιτε, εἴπερ μὴ τέλεον ἀσεβεῖν αἰρήσοισθε. Πῶς οὖν οὐ δύο
 φύσεις ἐν τῷ Χριστῷ λέγετε; Εἰ γὰρ ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπό-
 τητος τὸν Χριστὸν λέγοντες ἐκ δύο φύσεων, αὐτὸν ὁμολογεῖτε,

ὄχι παραλογισμός, καὶ τὸ συμπέρασμα θὰ εἶναι σωστὸ καὶ ὄχι ἄτοπο.

- 14 Εἶναι ὁμολογημένο λοιπὸν ἀπὸ ὄλους τοὺς ἁγίους Πατέρες, ὅτι ἡ ἔνωση ἔγινε ἀπὸ τῆ θεότητα καὶ τὴν ἀνθρωπότητα καὶ ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι τέλειος ὅσον ἀφορᾷ τὴ θεότητα, καὶ ὁ ἴδιος εἶναι τέλειος καὶ δὲν τοῦ λείπει τίποτε ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀνθρωπότητα. Πέστε μας λοιπὸν· τὰ πιστεύετε καὶ σεῖς αὐτά; Νομίζω πῶς θὰ συμφωνήσετε ὅπωςδῆποτε. Ὅμως τί εἶναι θεότητα καὶ τί ἀνθρωπότητα; Οὐσία ἢ ιδιότητα; Φύση ἢ ὑπόστασις; Ἐχω τὴ γνώμη ὅτι θὰ πεῖτε οὐσία καὶ φύσις· ὅτι ἄλλωστε δὲν εἶναι ὑπόστασις, ἀποδείχτηκε ἱκανοποιητικὰ πρὶν. Γιατί, ἐὰν τὰ ὀνόματα τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος σημαίνουν ὑπόστασις, τότε ὦρα εἶναι νὰ πεῖς ὅτι ὑπάρχουν καὶ τρεῖς θεότητες ἐξαιτίας τῶν τριῶν ὑποστάσεων, καὶ ἄπειρες ἀνθρωπότητες, ἐπειδὴ οἱ ὑποστάσεις τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἄπειρες, ἢ ὑπόστασις μέσα σὲ ὑποστάσεις, πρᾶγμα ποῦ ποιός, ὄχι σοφός, ἀλλὰ τελείως ἀπαίδευτος στὸ νοῦ, τόλμησε ποτὲ νὰ πεῖ;

Τὸ καθένα λοιπὸν σημαίνει φύσις, καὶ τὸ ὄνομα δηλαδὴ τῆς θεότητος καὶ τὸ ὄνομα τῆς ἀνθρωπότητος. Καὶ ἡ θεότητα καὶ ἡ ἀνθρωπότητα εἶναι μία φύσις, ὄχι μόνο στὴν περίπτωση τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ γενικά; Κανένας, ἐὰν δὲν εἶναι τρελλός, δὲν θὰ ἰσχυρισθεῖ ὅτι εἶναι ἴδιο τὸ κτιστὸ μὲ τὸ ἄκτιστο καὶ τὸν κτίστη κατὰ τὴν οὐσία, οὔτε τὸ σῶμα μὲ τὸν ἀσῶματον, οὔτε τὸ ... μὲ τὸν ἀναρχο. Ἄλλη λοιπὸν εἶναι ἡ φύσις τῆς θεότητος καὶ ἄλλη τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ εἶναι δύο φύσεις. Ἐφόσον λοιπὸν ὁ Χριστὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα, ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο φύσεις. Ἐὰν λοιπὸν λέτε ὅτι ὁ Χριστὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα, καὶ ἀπὸ δύο φύσεις, πεῖτε μας· αὐτὰ τὰ δύο ὑπάρχουν στὸ Χριστὸ ἢ ὄχι; Φυσικὰ θὰ ἀπαντήσετε καταφατικά, ἐὰν δὲν προτιμᾶτε νὰ δεῖξετε τέλεια ἀσέβεια. Πῶς λοιπὸν λέτε ὅτι δὲν ὑπάρχουν δύο φύσεις στὸ Χριστὸ; Γιατί ἐὰν, λέγοντας ὅτι ὁ Χριστὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ θεότητα καὶ

καὶ ἴσον παρ' ὑμῖν δύναται τὸ ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος
 30 τῷ ἐκ δύο φύσεων, πῶς θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα τὸν Χρι-
 στὸν λέγοντες καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν, καὶ ἐν θεότητι καὶ ἀνθρω-
 πότητι, οὐ δύο φύσεις αὐτὸν καὶ ἐν δυσὶν ὁμολογήσετε φύσεις;

15 Εἰ οὐ ταῦτὸν θεότης καὶ ἀνθρωπότης, ὡς ἐν ποιότητι φυ-
 σικῆ, ἄλλο δὲ καὶ ἄλλο, ἕτερον δὲ καὶ ἕτερον, σκοπεῖτω πᾶς τις
 εὖ φρονῶν, εἰ τὸ ἄλλο κατὰ φύσιν καὶ ἄλλο, ἐν κατ' οὐσίαν, καὶ
 οὐ δύο εἰσὶν, εἰ δὲ δύο, καὶ οὐχ ἓν, φύσεις δηλαδὴ· τὸ γὰρ ἄλλο
 5 φύσιν δηλοῖ, ὡς οἱ περὶ ταῦτα σοφοὶ διειλήφασι. Φύσις δὲ καὶ
 φύσις μία ἐστίν, ἢ δύο; Δύο δῆλον. Μία γὰρ καὶ μία καὶ τοῖς
 νηπίοις δῆλον, ὡς δύο εἰσὶν.

16 Εἰ δέ φατε τὰ ἐνούμενα ἓν εἶναι, ἀλλ' ἀκούσατε, ὅτι τὰ
 ἐνούμενα οὐ κατὰ πάντα ἓν εἰσιν, ἀλλὰ καθὸ ἦνωνται. Εἰ γὰρ
 τὰ ἐνούμενα κατὰ πάντα ἓν εἰσιν, ἐπειδὴ ἐξ ἀνομοίων φύσεων ὁ
 ἄνθρωπος σύγκειται, ἀνάγκη λέγειν ὡς ψυχὴ καὶ σῶμα κατὰ
 5 πάντα ἓν εἰσι, καὶ ἔσται τὸ ἀσώματον σῶμα, καὶ τὸ σῶμα
 ἀσώματον· καὶ ἐπειδὴ θεότης καὶ ἀνθρωπότης ἦνωνται, ἔσον-
 ται ἓν κατὰ τὴν οὐσιώδη διαφορὰν, καὶ ἢ τὸ θεῖον κτιστόν, ἢ τὸ
 ἀνθρώπινον ἄκτιστον.

17 Εἰ τὰ ἐνούμενα ἓν εἰσι κατὰ πάντα, τὸ δὲ σῶμα ἐξ ἐναντίων
 ποιότητων σύγκειται, ἐροῦμεν ὡς θερμότης καὶ ψύξις ταῦτόν,
 καὶ ξηρότης καὶ ὑγρότης ὁμοίως ταῦτόν· καὶ Πέτρος καὶ Ἰωάν-
 νης, ἐπειδὴ τῇ φύσει ἦνωνται, ἄρα καὶ τῇ ὑποστάσει εἶς, οὐ δύο
 5 τυγγάνουσιν. Ἄλλ' οὐχ οὕτω τοῖς εὖ φρονουῖσι καὶ τῇ ἀληθείᾳ

άνθρωπότητα, ὁμολογεῖτε ὅτι αὐτὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο φύσεις, καὶ ὅτι γιὰ σᾶς ἔχουν τὴν ἴδια δύναμη τὸ μέρος τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος σ' αὐτὸν ποῦ ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο φύσεις, πῶς συμβαίνει, λέγοντας τὸ Χριστὸ θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα καὶ μετὰ τὴν ἔνωση, καὶ σὲ θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα, δὲν ὁμολογεῖτε ὅτι αὐτὸς ἔχει δύο φύσεις καὶ συμμετέχει σὲ δύο φύσεις;

15 Ἐὰν λοιπὸν εἶναι τὸ ἴδιο ἢ θεότητα καὶ ἡ ἀνθρωπότητα, ὡς φυσικὴ ποιότητα, ἐνῶ εἶναι ἄλλο τὸ ἓνα καὶ ἄλλο τὸ ἄλλο καὶ τὸ καθένα διαφορετικὸ, ἃς προσέξει καθένας ποῦ σκέπτεται σωστά, ἐὰν τὰ δύο διαφορετικὰ κατὰ τὴ φύση εἶναι ἓνα κατὰ τὴν οὐσία, καὶ δὲν εἶναι δύο, ἐὰν ὁμοῦς εἶναι δύο καὶ ὄχι ἓνα, δηλαδὴ δύο φύσεις· γιὰ τὸ ἄλλο σημαίνει φύση, ὅπως ὀρίζουν οἱ σοφοὶ σχετικὰ μὲ αὐτά. Μία φύση καὶ ἄλλη μία κάνουν μία ἢ δύο; Ὅπωςδήποτε δύο. Γιὰ τὴν καὶ τὰ νήπια γνωρίζουν ὅτι μία καὶ μία εἶναι δύο.

16 Ἐὰν πάλι λέτε ὅτι αὐτὰ ποῦ ἐνώνονται εἶναι ἓνα, ἀκοῦστε ὅτι αὐτὰ ποῦ ἐνώνονται δὲν εἶναι σὲ ὄλα ἓνα, παρὰ μόνο στὸ ὅτι εἶναι ἐνωμένα. Γιὰ τὴν, ἂν αὐτὰ ποῦ ἐνώνονται εἶναι σὲ ὄλα ἓνα, ἀφοῦ ὁ ἄνθρωπος ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀνόμοιες φύσεις, πρέπει κατανάγκη νὰ λέμε ὅτι ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα εἶναι καθόλα ἓνα, ὅποτε τὸ ἀσῶματο γίνεται σῶμα καὶ τὸ σῶμα ἀσῶματο. Καὶ ἐπειδὴ ἡ θεότητα καὶ ἡ ἀνθρωπότητα ἔχουν ἐνωθεῖ, θὰ γίνουν ἓνα ὅσον ἀφορὰ τὴ διαφορὰ τῆς οὐσίας τους, καὶ ἢ τὸ θεῖο θὰ εἶναι κτιστό, ἢ τὸ ἀνθρώπινο ἄκτιστο.

17 Ἐὰν αὐτὰ ποῦ ἐνώνονται εἶναι ἓνα κατὰ πάντα, καὶ τὸ σῶμα ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀντίθετες ποιότητες, θὰ ποῦμε ὅτι ἡ θερμότητα καὶ ἡ ψύξη εἶναι τὸ ἴδιο, καὶ ἡ ξηρότητα μὲ τὴν ὑγρασία εἶναι ἐπίσης ἴδια· καὶ ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰωάννης, ἐπειδὴ κατὰ τὴ φύση εἶναι ἐνωμένοι, ἄρα καὶ κατὰ τὴν ὑπόστασιν εἶναι ἓνας καὶ ὄχι δύο. Ἀλλὰ δὲν φαίνεται αὐτὸ νὰ εἶ-

δοκεῖ· μᾶλλον δὲ τὰ ἐνούμενα, καθὼς ἤνωνται, ἐν εἶναι· Πέτρον μὲν καὶ Ἰωάννην, ἐπειδὴ κατὰ φύσιν ἤνωνται, ὁμοούσιοι τυγχάνοντες ἐν εἶναι κατὰ φύσιν, ψυχὴν δὲ καὶ σῶμα, ἐπειδὴ καθ' ὑπόστασιν ἤνωνται, ἐν εἶναι καθ' ὑπόστασιν. Οὐ γὰρ κατὰ φύ-
10 σιν ἐν εἶναι ψυχὴν καὶ σῶμα εἶποι τις ἂν νήφων τὸν λογισμόν.

18 Εἰ ἐκ δύο φύσεων ἢ ἔνωσις γέγονεν, ἢ πρὸ τῆς ἐνώσεως ἦσαν δύο, ἢ ἐν τῇ ἐνώσει, ἢ μετὰ τὴν ἔνωσιν. Καὶ εἰ μὲν πρὸ τῆς ἐνώσεως ὑπέστησαν, τί Νεστορίῳ μεμφόμεθα; Εἰ δὲ καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν ἢ σὰρξ ὑφέστηκε, τί ἡμῖν μέμφεσθε; Εἰ δὲ ἐν
5 τῇ ἐνώσει φατέ, μένει δὲ ἡ ἔνωσις, καὶ νῦν καὶ εἰς τὸν αἰῶνα δύο εἰσὶ τε καὶ ἔσονται· εἰ δὲ τῶ καιρῶ τῆς τοῦ Λόγου σαρκώσεως τὸ ἐν τῇ ἐνώσει φατέ, καὶ πρὶν ἐνωθῶσιν, ἦσαν δύο, ἢ ἐνωθέντα; Εἰ μὲν γὰρ πρὸ τῆς ἐνώσεως ὑπῆρξαν ἀμφοτέρα, ἐξ ὑποστάσεων ἀνάγκη λέγειν δύο τὴν ἔνωσιν· εἰ δὲ ἐν τῇ ἐνώσει
10 δύο φατέ, ὁ δὲ ἀριθμὸς καθ' ὑμᾶς πάντως... διαίρεσιν, διαιρέσεως αἰτία ἢ ἔνωσις· καὶ ἐν τῇ ἐνώσει... τὴν ἔνωσιν.

19 Εἰ φυλάττει ἕκαστον τὰ ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς τὸν ἴδιον τῆς οὐσίας ὄρον τε καὶ λόγον, κἀν τῇ ἐνώσει, καὶ ἕτερος μὲν ὁ τῆς Χριστοῦ θεότητος ὄρος καὶ ὁ τῆς ἀνθρωπότητος ἕτερος, τί τὰ μὴ ὑπὸ ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ὄρον ταττόμενα μίαν, καὶ οὐ δύο φύ-
5 σεις λέγετε;

20 Εἰ ὁμοούσιος ἢ τοῦ Θεοῦ Λόγου σὰρξ τῇ ἀκτίστῳ αὐτοῦ θεότητι καθ' ὑμᾶς, συνουσίωσιν νοεῖτε. Καὶ τί μὴ τὸ πάλαι ὑμῶν ὠδινόμενον ἀπορρήγνυται; Εἰ δὲ οὐχ ὁμοούσιος, πῶς τὰ

13. Ἡ λέξις «ὄρος» στὴ φιλοσοφικῇ γλώσσῃ σημαίνει· α) τὴν προϋπόθεσις ἢ ὁποῖα κάνει δυνατὴ τὴν ἐμφάνισι μίᾳ ἐνέργειᾳ καὶ β) τὴν εἰδικὴ ἐκφραση μὲ τὴν ὁποῖα ἐκφράζεται κατὰ τρόπο περιεκτικὸ ἓνα σύνολο ἐννοιῶν.

ναι ἔτσι σ' ὄσους φρονοῦν ὀρθά καθὼς καὶ στὴν ἀλήθεια, ἀλλὰ αὐτὰ πού ἐνώνονται εἶναι ἓνα, ὡς πρὸς τὸ ὅτι εἶναι ἐνωμένα. Ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰωάννης, ἐπειδὴ εἶναι ἐνωμένοι κατὰ τὴ φύση, ὄντας ὁμοούσιοι, εἶναι ἓνα κατὰ τὴ φύση. Ἡ ψυχὴ πάλι καὶ τὸ σῶμα, ἐπειδὴ εἶναι ἐνωμένα κατὰ τὴν ὑπόστασιν, εἶναι ἓνα ὡς πρὸς τὴν ὑπόστασιν. Διότι δὲν μπορεῖ νὰ ἰσχυρισθεῖ κανένας πού ἔχει καθαρὸ μυαλὸ ὅτι ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα εἶναι ἓνα κατὰ τὴ φύση.

18 Ἐφόσον ἡ ἔνωση ἐγένετο ἀπὸ δύο φύσεις, ἢ πρὶν ἀπὸ τὴν ἔνωση ἦταν δύο, ἢ κατὰ τὴν ἔνωση, ἢ μετὰ τὴν ἔνωση. Καὶ ἐὰν ἦταν δύο ὑποστάσεις πρὶν ἀπὸ τὴν ἔνωση, γιατί κατηγοροῦμε τὸν Νεστόριο; Καὶ ἐὰν καὶ μετὰ τὴν ἔνωση ὑφίστατο ἡ σάρκα, γιατί κατηγορεῖτε ἐμᾶς; Ἐὰν πάλι λέτε κατὰ τὴν ἔνωση, τότε μένει ἡ ἔνωση, καὶ τώρα εἶναι δύο φύσεις καὶ θὰ εἶναι αἰωνίως. Ἐὰν ὁμῶς λέτε τὸ ἓνα στὴν ἔνωση κατὰ τὸ χρόνο τῆς σαρκώσεως, πρὶν ἐνωθῶν ἦταν δύο, ἢ ὅταν ἐνώθησαν; Γιατί, ἐὰν πρὶν ἀπὸ τὴν ἔνωση ὑπῆρχαν καὶ τὰ δύο, εἶναι ἀνάγκη νὰ λέμε ὅτι ἡ ἔνωση ἐγένετο ἀπὸ δύο ὑποστάσεις· ἐνῶ, ἐὰν λέτε ὅτι ὑπῆρχαν δύο κατὰ τὴν ἔνωση, καὶ ὁ ἀριθμὸς, πάντοτε κατὰ τὴ γνώμη σας...διαίρεση, ἡ ἔνωση εἶναι αἰτία διαιρέσεως. Καὶ στὴν ἔνωση ... τὴν ἔνωση.

19 Ἐὰν, τὸ καθένα ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀποτελεῖται ὁ Χριστός, διατηρεῖ καὶ κατὰ τὴν ἔνωση τὸν ἰδιαίτερο ὄρο¹³ καὶ τὴν ἀναλογία¹⁴, καὶ εἶναι ἄλλος ὁ ὄρος τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ καὶ ἄλλος ὁ ὄρος τῆς ἀνθρωπότητος, γιατί αὐτὰ πού δὲν ὑπάγονται κάτω ἀπὸ ἓνα καὶ τὸν αὐτὸ ὄρο τὰ λέτε μία καὶ ὄχι δύο φύσεις;

20 Ἐὰν ἡ σάρκα τοῦ Θεοῦ Λόγου εἶναι ὁμοούσια μὲ τὴν ἄκτιστη θεότητά του, σύμφωνα μὲ σᾶς, τότε πάσχετε ἀπὸ συνουσίωση. Καὶ γιατί δὲν ἀποβάλλετε αὐτὸ πού ἀπὸ παλιὰ

14. Λόγος: ἡ λογικὴ τάξη πού διέπει τὸ γίνεσθαι τοῦ κόσμου, ἡ λογικὴ δύναμη τοῦ ἀνθρώπου, τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα κλπ., ἀλλὰ καὶ αἰτία, νόημα κ.τ.τ.

μη ὁμοούσια μιᾶς ἂν εἴη φύσεως; ἢ πῶς τὰ μιᾶς φύσεως οὐχὶ
 5 καὶ ὁμοούσια; Εἰ μὴ γὰρ μεθύομεν, ὁμοουσιότητος ὄρος ἐστὶ τὰ
 τὴν αὐτὴν οὐσίαν ἔχοντα.

21 Εἰ ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ καὶ ὁμοούσιος ἡμῖν κατὰ τὴν αὐτὴν
 φύσιν ἐστὶν ὁ Χριστός, καὶ ἡμεῖς ἐκ παντὸς τῷ Πατρὶ ὁμοού-
 σιοι· τὰ γὰρ τῷ αὐτῷ κατὰ τὴν αὐτὴν φύσιν ὁμοούσια, καὶ ἀλ-
 λήλοις εἰσὶν ὁμοούσια. Εἰ δὲ κατὰ τὴν θεότητα τῷ Πατρὶ ἐστὶν
 5 ὁμοούσιος, ἡμῖν δὲ κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, θεότης, εἶπατε, καὶ
 ἀνθρωπότης μία φύσις ἐστίν; Ἄλλ' εἰ μὲν οὐ μία, δύο πάντως
 καὶ δύο φύσεις ἐστὶν ὁ Χριστός, καὶ ἐν δύο φύσεσιν. Εἰ δὲ μία,
 πῶς διαφέρουσι; Τὰ γὰρ διαφέροντα, ἢ οὐσιωδῶς διαφέρει, ἢ
 ἐπουσιωδῶς· ἀλλ' εἰ μὲν ἐπουσιωδῶς, ὑποστάσεις ἂν εἶεν καὶ
 10 οὐ φύσεις, εἰ δὲ οὐσιωδῶς, φύσεις. Τὰ γὰρ διαφέροντα, τὸ ἐλά-
 χιστον δύο· τὸ γὰρ ἓν, καθὸ ἓν, οὐ διαφέρει. Συνεισφέρειν γὰρ
 οἶδεν ἐξ ἀνάγκης τὸν ἀριθμὸν ἢ διαφορὰ.

22 Τὰ ὁμοούσια τὸν αὐτὸν ἐπιδέχεται λόγον. Εἰ οὖν ὁ Χριστὸς
 μία φύσις ἐστὶ σεσαρκωμένη, καὶ οὗτος, ὡς φατε, τῆς αὐτοῦ οὐ-
 σίας ὁ ὄρος ἐστίν, ὁμοούσιος δὲ ἐστὶ καὶ Πατρί, καὶ ἡμῖν ὁμο-
 ούσιος· ἄρα ἔσται καὶ ὁ Πατὴρ καὶ ἡμεῖς μία φύσις θεότητος
 5 σεσαρκωμένη.

23 Ἡ διαφορὰ τοῦλάχιστον δύο εἰσάγει τὰ διαφέροντα, ἢ φύ-
 σεις ἢ ὑποστάσεις, ἢ μίαν ὑπόστασιν ἑαυτῆς διαφέρουσαν. Καὶ
 εἰ μὲν φύσεις, οὐσιωδῶς, εἰ δὲ ὑποστάσεις, ἐπουσιωδῶς· εἰ δὲ
 μίαν ὑπόστασιν ἀλλοιουμένην καὶ μεταβαλλομένην, κατὰ τὸ
 5 χωριστὸν συμβεβηκός· ἔλεσθε τοιγαροῦν τούτων θάτερον, ἢ

ἐγκυμονεῖται σὲ σᾶς; Ἐὰν δὲν εἶναι ὁμοούσια, τότε πῶς αὐτὰ ποῦ δὲν εἶναι ὁμοούσια μποροῦν νὰ εἶναι μιᾶς φύσεως; Γιατὶ ἀπαραίτητος ὁρος τῆς ὁμοουσιότητος εἶναι νὰ ἔχουν τὴν ἴδια οὐσία, ἂν δὲν εἴμαστε μεθυσμένοι.

Ἐὰν ὁ Χριστὸς εἶναι ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα καὶ ὁμοούσιος μ' ἐμᾶς ὡς πρὸς τὴν ἴδια φύση, τότε καὶ ἐμεῖς εἴμαστε καθόλα ὁμοούσιοι μὲ τὸν Πατέρα. Γιατὶ ἐκεῖνα ποῦ εἶναι πρὸς τὸ ἴδιο ὁμοούσια κατὰ τὴν ἴδια φύση, εἶναι καὶ μετὰξὺ τους ὁμοούσια. Ἐὰν ὁμοῦς εἶναι ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα κατὰ τὴ θεότητα, ἐνῶ μ' ἐμᾶς κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, πέστε· ἡ θεότητα καὶ ἡ ἀνθρωπότητα εἶναι μία φύση; Ἀλλὰ ἐὰν δὲν εἶναι μία, εἶναι ὁπωσδήποτε δύο καὶ τότε ὁ Χριστὸς εἶναι δύο φύσεις καὶ μὲ δύο φύσεις. Ἐὰν πάλι εἶναι μία, γιατί διαφέρουν; Διότι αὐτὰ ποῦ διαφέρουν, διαφέρουν ἢ στὴν οὐσία, ἢ στὰ ἐπουσιώδη. Ὅμως, ἐὰν διαφέρουν στὰ ἐπουσιώδη, τότε θὰ εἶναι ὑποστάσεις καὶ ὄχι φύσεις· Ἐὰν διαφέρουν κατὰ τὴν οὐσία, εἶναι φύσεις. Γιατὶ αὐτὰ ποῦ διαφέρουν εἶναι τουλάχιστον δύο· διότι τὸ ἓνα, σὰν ἓνα, δὲν διαφέρει. Κατ' ἀνάγκη τὴ διαφορὰ τὴν δημιουργεῖ ὁ ἀριθμός.

Τὰ ὁμοούσια ἐπιδέχονται τὸν ἴδιο λόγο. Ἐὰν λοιπὸν ὁ Χριστὸς εἶναι μία φύση σαρκωμένη, καὶ αὐτός, ὅπως λέτε, εἶναι ὁ ὁρος τῆς οὐσίας του, τότε, ἀφοῦ αὐτός εἶναι ὁμοούσιος καὶ μὲ τὸν Πατέρα καὶ μὲ μᾶς, ἐπομένως καὶ ὁ Πατέρας καὶ ἐμεῖς εἴμαστε μιὰ φύση τῆς θεότητος σαρκωμένη.

Ἡ διαφορὰ προϋποθέτει τουλάχιστον δύο πράγματα ποῦ διαφέρουν, ἢ φύσεις ἢ ὑποστάσεις, ἢ μία ὑπόσταση, ἢ ὅποια διαφέρει ἀπὸ τὸν ἑαυτό της. Καὶ ἂν βέβαια εἶναι φύσεις, διαφέρουν κατὰ τὴν οὐσία, ἐὰν ὁμοῦς εἶναι ὑποστάσεις διαφέρουν σὲ ἐπουσιώδη· ἐὰν πάλι πρόκειται γιὰ μία ὑπόσταση, τότε ἡ διαφορὰ ἀναφέρεται στὶς ἀλλοιώσεις καὶ μεταβολὰς τῆς κάθε ιδιότητος ἢ καταστάσεώς της χωριστά. Δια-

δύο ὑποστάσεις μετὰ τὴν ἔνωσιν τὸν Χριστὸν εἶπατε, ἢ κατὰ τὸ
 χωριστὸν συμβεβηκὸς διαφέρειν τὴν θεότητα αὐτοῦ τῆς αὐτοῦ
 ἀνθρωπότητος, καὶ ἔσται τὸ ἄκτιστον καὶ ἀναρχον καὶ ἀπαθὲς
 καὶ παντοδύναμον καὶ τὰ τοιαῦτα, ὁμοίως δὲ καὶ τὸ κτιστόν,
 10 καὶ ἡργυμένον, καὶ παθητόν, καὶ τὰ τοιαῦτα, συμβεβηκότα, καὶ
 ταῦτα χωριστά, καὶ τρεπτά καὶ ἀλλοιωτὰ ἐξ ὧν ὁ Χριστός, ἢ
 δύο φύσεις τὸν Χριστὸν μεθ' ἡμῶν καὶ τῆς ἀληθείας κηρύξατε,
 ὧν καὶ τὴν διαφορὰν ὁμολογεῖτε. Οὐσιῶν γὰρ διαφορὰν λέγον-
 τες, οὐσῶν λέγειν καὶ σωζομένων ἀναγκασθήσεσθε. Τοῦ γὰρ
 15 μὴ ὄντος οὔτε διαφορὰ ἂν εἶη. Πῶς γὰρ διαφέρουσι τὰ μὴ
 σωζόμενα, εἰ δὲ ὄντως σώζονται, καὶ ἀριθμείσθωσαν.

24 Εἰ δέ φατε, ὡς ἐκ δύο φύσεων μία φύσις ἐχρημάτισε σύνθε-
 τος, εἶπατε ἡμῖν πῶς συντίθεσθαι τὰ μὴ συντιθέμενα πέφυκε;
 Μία γὰρ φύσις σύνθετος ἐκ διαφόρων συνίσταται φύσεων, ὅταν
 ἐνουμένων φύσεων, ἕτερόν τι παρὰ τὰ ἐνωθέντα τὸ ἀποτελου-
 5 μενον γίνηται, καὶ μήτε τοῦτο κυρίως, μήτε ἐκεῖνο, ἀλλ' ἕτερον
 νοῆται καὶ λέγεται· ὡς ἀπὸ τῶν τεσσάρων στοιχείων, πυρὸς
 φημι καὶ ἀέρος, γῆς τε καὶ ὕδατος, συσταίῃ σῶμα, ἐνουμένων
 δηλαδὴ τῶν τεσσάρων καὶ συγκιρναμένων. Καὶ τὸ ἀποτελου-
 μενον, οὔτε πῦρ ἐστίν, οὔτε λέγεται, οὔτε ἀήρ, οὔτε ὕδωρ, οὔτε
 10 γῆ, ἀλλ' ἐκ τούτων παρὰ ταῦτα ἕτερον. Ὅμοίως ἀπὸ ἵππου καὶ
 ὄνου ἡμίονος, καὶ οὐδ' ἵππος, οὐδὲ ὄνος ἐστίν, οὐδὲ λέγεται,
 ἀλλ' ἐκ τούτων παρὰ ταῦτα ἕτερον.

Ὁ δὲ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐκ θεότητος ὧν καὶ
 ἀνθρωπότητος, ἐν θεότητι τέ ἐστι καὶ ἀνθρωπότητι τέλειος, καὶ
 15 Θεὸς καὶ ἄνθρωπος ἐστι τε καὶ λέγεται, καὶ ὄλως Θεὸς καὶ
 ὄλως ἄνθρωπος, ὅπερ ἐπὶ τῆς συνθέτου φύσεως οὐκ ἐστίν εὐ-

λέξετε λοιπόν ένα από τὰ δύο αὐτά· ἢ πέστε ὅτι ὁ Χριστὸς εἶχε δύο ὑποστάσεις μετὰ τὴν ἔνωση, ἢ ὅτι ἡ θεότητά του διαφέρει ἀπὸ τὴν ἀνθρωπότητά του, ὡς πρὸς τὶς διαφορετικὰς ιδιότητές τους, ὅποτε τὸ ἄκτιστο, τὸ χωρὶς ἀρχῆς, τὸ ἀθάνατο καὶ παντοδύναμο καὶ τὰ λοιπὰ, καθὼς καὶ τὸ κτιστό, καὶ αὐτὸ πού εἶχε ἀρχῆς, καὶ τὸ θνητὸ καὶ τὰ λοιπὰ, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀποτελεῖται ὁ Χριστὸς, εἶναι ιδιότητες διαφορετικὰς καὶ μεταβλητὰς καὶ ἀλλοιωτὰς, ἢ διακηρύξετε μαζὶ μὲ μᾶς καὶ τὴν ἀλήθεια, ὅτι ὁ Χριστὸς ἔχει δύο φύσεις, τῶν ὁποίων τὴν διαφορὰ τὴν παραδέχεσθε. Γιατὶ μιλώντας γιὰ διαφορὰ, θὰ ἀναγκασθεῖτε νὰ μιλήσετε γιὰ οὐσίαι πού ὑπάρχουν καὶ σώζονται. Καθόσον αὐτὸ πού δὲν ὑπάρχει, δὲν ἔχει οὔτε διαφορὰ. Πῶς δηλαδὴ διαφέρουν αὐτὰ πού δὲ σώζονται, ἐνῶ ἐὰν σώζονται στ' ἀλήθεια, τότε καὶ ἀριθμοῦνται.

Ἐὰν ὁμως ἰσχυρίζεσθε, ὅτι ὁ Χριστὸς ἦταν μία φύση σύνθετη ἀπὸ δύο φύσεις, πέστε μας πῶς εἶναι δυνατὸ νὰ συντεθοῦν αὐτὰ πού ἀπὸ τὴ φύση τους δὲ συντίθενται; Διότι μία σύνθετη φύση ἀποτελεῖται ἀπὸ διάφορες φύσεις, ὅταν μετὰ τὴν ἔνωση τῶν φύσεων προκύπτει κάτι διαφορετικὸ ἀπὸ αὐτὰ πού ἐνώθηκαν, καὶ οὔτε τὸ ἓνα εἶναι οὔτε τὸ ἄλλο, ἀλλὰ ἄλλο νοεῖται καὶ λέγεται. Ὅπως ἀπὸ τὰ τέσσερα στοιχεῖα, ἐνοῶ τὴ φωτιά, τὸν ἀέρα, τὸ χῶμα καὶ τὸ νερό, ἀπαρτίζεται τὸ σῶμα, μὲ τὴν ἔνωση δηλαδὴ καὶ τὴν ἀνάμιξη τῶν τεσσάρων. Καὶ αὐτὸ πού προκύπτει οὔτε φωτιά εἶναι, οὔτε λέγεται, οὔτε ἀέρας, οὔτε νερό, οὔτε χῶμα, ἀλλὰ ἀπὸ αὐτὰ κάτι ἄλλο παραπλήσιο μ' αὐτὰ. Κατ' ὁμοιο τρόπο ἀπὸ ἄλογο καὶ ὄνο προέρχεται ὁ ἡμίονος, πού δὲν εἶναι οὔτε ἄλογο, οὔτε ὄνος, οὔτε λέγεται, ἀλλὰ προέρχεται ἀπὸ αὐτὰ κάτι ἄλλο παραπλήσιο.

Ὁ Κύριός μας ὁμως Ἰησοῦς Χριστὸς, πού προέρχεται ἀπὸ θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα, εἶναι τέλειος καὶ στὴ θεότητα καὶ στὴν ἀνθρωπότητα, καὶ εἶναι καὶ λέγεται καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, καὶ ἐξ ὁλοκλήρου Θεὸς καὶ ἐξ ὁλοκλήρου

- ρειν. Οὐ γὰρ ὄλον τὸ σῶμα πῦρ, οὐδ' ὄλωσεν ὁ ἄνθρωπος ψυχὴ, ἢ ἵππος ὄλον ἐστὶν ἢ ἡμίονος. Διὸ οὐ μία σύνθετος φύσις ἐστὶν ὁ Χριστός, ἀλλὰ μία ὑπόστασις σύνθετος· οὐκ ἐξ ἐτέρων ἐτέρα, 20 ἀλλ' ἐξ ἐτέρων τὰ αὐτά· ἐκ θεότητος γὰρ καὶ ἀνθρωπότητος, Θεός τε ἐστὶ καὶ ἄνθρωπος τέλειος· δύο μέντοι φύσεις ἐν μιᾷ συνθέτῳ ὑποστάσει, καὶ ἐν δυοῖν φύσεσι μία ὑπόστασις σύνθετος.
- 25 Εἰ ὁμοφυῆς ὁ Χριστὸς καὶ ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ, ἀπλῆς ὄντι φύσεως, ἔχει δὲ καὶ σύνθετον φύσιν, δύο ἔξει φύσεις, μίαν ἀπλῆν καὶ μίαν σύνθετον.
- 26 Εἰ ἄκτιστος καὶ ἀναρχος ἡ Χριστοῦ θεότης, κτιστὴ δὲ καὶ ἠργμῆνη ἡ ἀνθρωπότης αὐτοῦ, πῶς τὸ ἀναρχον καὶ τὸ ἠργμῆνον μιᾶς ἔσται φύσεως;
- 27 Εἰ μία σύνθετος φύσις ὁ Χριστός, τὸ δὲ ἀπλοῦν καὶ τὸ σύνθετον οὐκ εἰσὶν ὁμοούσια, ὁ δὲ Πατὴρ ἀπλῆς φύσεώς ἐστὶν· οὐκ ἔστιν ἄρα ὁ Χριστὸς ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ.
- 28 Εἰ μία φύσις σύνθετός ἐστὶν ὁ Χριστὸς ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, οὐκ ἐκ θεότητος δὲ καὶ ἀνθρωπότητος ἡ τούτου Μητήρ ἐστὶν, οὐδὲ τῇ Μητρὶ ἐστὶν ὁμοούσιος, καὶ μετηνέγκατε 5 δρια αἰώνια, ἃ οἱ Πατέρες ἡμῶν ἔθεντο, ὁμοούσιον τὸν Χριστὸν εἰπόντες τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα καὶ ὁμοούσιον τῇ Μητρὶ κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα.
- 29 Εἰ δὲ κατ' ἐπίνοιαν τοῦ Χριστοῦ τὰς φύσεις λέγετε καὶ θεωρίαν, εἶπατε ἡμῖν οἱ τῶν φύσεων ἐπινοηταὶ καὶ θεωρηταί· ἢ

ἄνθρωπος, πράγμα πού δὲν μπορούμε νά βροῦμε στή σύνθετη φύση. Γιατί δὲν εἶναι ὅλο τὸ σῶμα φωτιά, οὔτε ἐξ ὀλοκλήρου ὁ ἄνθρωπος εἶναι ψυχή, ἢ ἡ ἡμίονος εἶναι ὀλόκληρη ἄλογο. Γι' αὐτὸ ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι μία σύνθετη φύση, ἀλλὰ μία σύνθετη ὑπόσταση· δὲν εἶναι ἄλλη ἀποτελούμενη ἀπὸ διαφορετικά, ἀλλὰ ἀπὸ διαφορετικὰ πού παραμένουν ἴδια· διότι ἀποτελεῖται ἀπὸ θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα, καὶ εἶναι καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος τέλειος· δηλαδὴ δύο φύσεις σὲ μία σύνθετη ὑπόσταση, καὶ μία ὑπόσταση σύνθετη σὲ δύο φύσεις.

- 25 Ἐὰν ὁ Χριστὸς εἶναι ὁμοίος κατὰ τὴ φύση καὶ ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα, τοῦ ὁποῦ ἡ φύση εἶναι ἀπλῆ, ἔχει ὁμοίως καὶ σύνθετη φύση, τότε θὰ ἔχει δύο φύσεις, μία ἀπλῆ καὶ μία σύνθετη.
- 26 Ἐὰν ἡ θεότητα τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἄκτιστη καὶ χωρὶς ἀρχῆς, ἐνῶ ἡ ἀνθρωπότητά του εἶναι κτιστὴ καὶ ἔχει ἀρχή, πῶς αὐτὸ πού εἶναι ἀναρχο καὶ αὐτὸ πού ἔχει ἀρχή θὰ εἶναι μιᾶς φύσεως;
- 27 Ἐὰν ὁ Χριστὸς εἶναι μία σύνθετη φύση, καὶ τὸ ἀπλὸ καὶ τὸ σύνθετο δὲν εἶναι ὁμοούσια, ἐνῶ ὁ Πατέρας εἶναι ἀπλῆς φύσεως, τότε ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα.
- 28 Ἐὰν ὁ Χριστὸς εἶναι μία σύνθετη φύση, ἀπὸ θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα, καὶ ἡ Μητέρα του δὲν συνίσταται ἀπὸ θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα, δὲν εἶναι τότε ὁμοούσιος οὔτε μὲ τὴ Μητέρα του· ἔτσι μετατρέψατε ὄρια αἰῶνια πού τὰ καθόρισαν οἱ Πατέρες μας, διδάσκοντας ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα ὡς πρὸς τὴ θεότητα, καὶ ὁμοούσιος μὲ τὴ Μητέρα του ὡς πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα.
- 29 Ἐὰν πάλι λέτε ὅτι οἱ φύσεις εἶναι κατὰ ἐπινόηση καὶ θεωρία τοῦ Χριστοῦ, πέστε μας σεῖς οἱ ἐπινοητὲς καὶ θεωρητι-

ἐπίνοια ἀληθῶν καὶ ὄντων πραγμάτων ἐστίν, οἶονεὶ τὰ τῆ αἰ-
 σθήσει δοκοῦντα ἀπλᾶ, τῆ νοήσει διαθροῦσα καὶ διακρίνουσα,
 5 ὡς ἐπὶ ἀνθρώπου σὺν Θεῷ φαινομένῳ σώματι καὶ τὴν ψυχὴν
 ἐπιγινώσκουσα, τὸ ἀόρατον, ἢ διανοίας ἀνάπλασμα, κατὰ συμ-
 πλοκὴν αἰσθησεῶς τε καὶ φαντασίας ἐκ τῶν ὄντων τὰ μηδα-
 μῶς ὄντα συντιθεῖσα καὶ ἀναπλάττουσα, ὡς ἡ τῶν ἵπποκενταύ-
 ρων καὶ τραγελάφων μυθοπλαστία πρᾶγμα οὖν σημαίνει, ἢ
 10 ψιλῆ φωνῆ ἄσημὸς ἐστί, ὡς σκίνδαφος καὶ τὸ βλίτυρι; Εἰ μὲν
 οὖν τὸ δεύτερον, φαντασία καὶ φενακισμὸς τὸ τῆς οἰκονομίας
 μυστήριον, εἰ δὲ τὸ πρότερον, δύο δὲ κατ' ἐπίνοιαν τὰς φύσεις
 θεωρεῖτε· ὄντων δὲ ἡ θεωρία· τί τὰ ὄντα μὴ ἀριθμεῖτε, ὅπου γε
 οἱ Πατέρες οἱ ἅγιοι, οὐ τὰς φύσεις, τὴν δὲ τούτων διάστασιν
 15 κατ' ἐπίνοιαν εἶπον; Ἦνίκα γὰρ αἱ φύσεις, φησί, δίστανται ταῖς
 ἐπινοίαις;

Εἰ οὖν τῆ ἐπινοία αἱ φύσεις δίστανται, δῆλον ὡς οὐκ ἐνεργεία,
 οὐδὲ ὑπάρξει τὸ ἐπινοία· εἰ γὰρ τὸ ἐπινοία ὑπάρξει, ἐπι-
 νοία δὲ ὁ πατήρ τὴν διάστασιν ἔφη, ἐνεργεία καὶ ὑπάρξει φησὶ
 20 τὴν διάστασιν, ὅπερ ἀμῆχανον. Ὑμεῖς τοιγαροῦν ἐπινοία τὴν θε-
 ὄτητα καὶ τὴν ἀνθρωπότητα ἐν τῷ Χριστῷ μετὰ τὴν ἔνωσιν

15. Ὁ Ἴπποκένταυρος ἢ ἀπλῶς Κένταυρος ἦταν μυθολογικὸ τέρας, μισὸς ἀνθρώπος καὶ μισὸ ἄλογο, γιὸς τοῦ Ἰξίωνα καὶ τῆς Νεφέλης, ποῦ ζοῦσε στὰ βουνὰ τῆς Θεσσαλίας. (Πλάτωνος, *Πολιτεία*, 488A).

16. Μυθικὸ ζῶο, τράγος μαζὶ καὶ ἐλάφι, ποῦ εἰκονίζόταν σὲ τάπητες τῆς Ἀνατολῆς. (Πλάτωνος, *Πολιτεία*.488A καὶ Ἀριστοτέλους, *Ἀναλυτ. Πρώτ.* 1,38,2. *Ἀναλυτ.* Ὑστ. 2,7,2).

κοὶ τῶν φύσεων ἢ ἐπίνοια εἶναι τρόπος ἀντίληψης ἀληθινῶν καὶ ὑπαρκτῶν πραγμάτων, ὅπως, γιὰ παράδειγμα, αὐτὰ πού στήν αἴσθηση φαίνονται ἀπλᾶ καὶ τὰ ὁποῖα αὐτὴ τὰ ἐξετάζει καὶ τὰ διακρίνει μὲ τὸ νοῦ, ὅπως στήν περίπτωση ἀνθρώπου καὶ τοῦ Θεοῦ πού φαίνεται μὲ σῶμα καὶ διακρίνει τὴν ψυχὴ, δηλαδή αὐτὸ πού δὲ φαίνεται, ἢ εἶναι δημιούργημα τῆς σκέψης, ἢ ὁποῖα μὲ συνδυασμὸ τῆς αἴσθησης καὶ τῆς φαντασίας, ἀπὸ αὐτὰ πού ὑπάρχουν συνθέτει καὶ ἀναπλάθει πράγματα πού δὲν ὑπάρχουν καθόλου, ὅπως γιὰ παράδειγμα ἢ μυθοποιῖα τῶν ἵπποκενταύρων¹⁵ καὶ τῶν τραγελάφων¹⁶, πού σημαίνει πρᾶγμα ὑπαρκτό, ἢ εἶναι ἀπλῆ καὶ χωρὶς σημασία λέξη, ὅπως ἡ λέξη σκίνδαπος¹⁷ καὶ βλίτυρι¹⁸; Ἐὰν λοιπὸν εἶναι τὸ δεύτερο, τὸ μυστήριον τῆς θείας οἰκονομίας εἶναι φαντασία καὶ ἀπάτη. Ἐὰν πάλι συμβαίνει τὸ πρῶτο, καὶ φρονεῖτε ὅτι ὑπάρχουν δύο κατ' ἐπινόηση φύσεις, καὶ ἡ ἀποψή σας αὐτὴ ἀφορᾷ ὑπαρκτὰ πράγματα, γιατί δὲν τὰ ἀριθμεῖτε αὐτὰ τὰ ὑπαρκτὰ πράγματα, τὴ στιγμὴ πού οἱ ἅγιοι Πατέρες εἶπαν κατ' ἐπίνοια ὄχι γιὰ τίς φύσεις, ἀλλὰ γιὰ τὴ διάστασή τους, ὅταν δηλαδή λένε ὅτι οἱ φύσεις διακρίνονται μὲ ἐπινοήσεις;

Ἐὰν λοιπὸν μὲ ἐπινόηση διαχωρίζονται οἱ φύσεις, εἶναι φανερό ὅτι δὲν συμβαίνει αὐτὸ στήν πραγματικότητα, οὔτε εἶναι ὑπαρκτό αὐτὸ πού γίνεται κατ' ἐπινόηση. Ἐὰν ὁμως εἶναι ὑπαρκτό αὐτὸ πού γένηται κατ' ἐπινόηση, καὶ οἱ Πατέρες λένε ὅτι ἡ διάσταση τῶν φύσεων γίνεται κατ' ἐπινόηση, χαρακτηρίζουν τὴ διάσταση πραγματικὴ καὶ ὑπαρκτὴ, πρᾶγμα πού εἶναι ἀδύνατον. Ἐσεῖς ἐπομένως, λέγοντας ὅτι ἡ θεότητα καὶ ἡ ἀνθρωπότητα στὸ Χριστὸ εἶναι κατ' ἐπινόηση,

17. Λέξη χωρὶς σημασία (= πῶς τὸ λένε), πού τὴ λέει κανεὶς ὅταν δὲν εἶναι βέβαιος γιὰ κάποια λέξη.

18. Ὁ ἦχος χορδῆς τῆς κιθάρας (Σέξτου Ἐμπειρικοῦ, Μ. 8.133. Διογέ-
νους Λαερτίου, Α.7.57 καὶ Γαληνοῦ, 8,662).

λέγοντες, οὐκ ἐνεργεία, οὐδὲ πράγματι ταύτας ὁμολογεῖτε. Οὐκοῦν οὔτε Θεὸς ἔσται καθ' ὑμᾶς ἀληθεία, οὔτε ὑπάρξει, οὐδὲ ἄνθρωπος, ἀλλὰ τι παρὰ ταῦτα ἕτερον.

30 Καὶ πάλιν, εἰ θεωρίαν φατὲ δύο τοῦ Χριστοῦ τὰς φύσεις, περὶ τὰ ὄντα δὲ ἡ θεωρία, ὡς οἱ ταῦτα δεινοὶ διειλήφασιν, εἰσὶ πάντως αἱ Χριστοῦ φύσεις. Καὶ εἰ εἰσὶ, τί τὸν ἀριθμὸν ὥσπερ τι μορμολύκειον φεύγετε;

31 Εἰ δὲ φατε, ὡς ὁ λέγων δύο φύσεις διαιρεῖ τὴν οἰκονομίαν καὶ δύο λέγει Χριστούς, ἄρα καὶ ὁ ἐκ δύο φύσεων τὴν ἔνωσιν λέγων, ἐκ δύο Χριστῶν φήσει καὶ ἔνωσιν.

32 Εἰ τὸ λέγειν δύο φύσεις διαιρεῖ τὸν Χριστόν, ἐν δὲ τῇ ἐνώσει δύο φύσεις φατέ, ἐν τῇ ἐνώσει διαιρεῖτε τὴν ἔνωσιν, καὶ ἔσται ἡ ἔνωσις καθ' ὑμᾶς διαίρεσις.

33 Φύσις καὶ φύσις μιᾶς φύσεως οὐ λεχθήσεται πώποτε, ἀλλὰ μιᾶς τυχὸν ὑποστάσεως· οὐδ' ὑπόστασις καὶ ὑπόστασις μιᾶς ὑποστάσεως, ἀλλὰ μιᾶς φύσεως. Μιᾶς οὖν φύσεως τὰ ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς λέγοντες, ὑποστάσεις ταύτας, καὶ οὐ φύσεις ὁμολογήσασθε. Εἰ δὲ τάληθες τοῦ ψεύδους προαιρούμενοι, μιᾶς φύσεως τὰ ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν ἔνωσιν εἶπετε, φύσεις ταῦτα ὁμολογήσασθε.

34 Εἰ τὴν διαφορὰν τῶν φύσεων καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν ὁμολογεῖτε, πῶς τῶν φύσεων πληθυντικῶς λέγοντες, οὐ δύο φύσεις ὁμολογεῖτε; Εἰ γὰρ μία καθ' ὑμᾶς φύσις σύνθετός ἐστι μετὰ τὴν ἔνωσιν, ἔδει ὑμᾶς λέγειν, οὐ φύσεων διαφορὰν, ἀλλὰ μιᾶς φύσεως πρὸς ἑαυτὴν διαφορὰν, ὅπερ ὑμῶν, οὐχ ἡμῶν ἔστιν εἰπεῖν

δὲν πιστεύετε ὅτι αὐτὲς εἶναι ἐν ἐνεργείᾳ καὶ πραγματικές. ἼΑρα, σύμφωνα μὲ σα̅ς, οὔτε Θεὸς εἶναι ἀληθινά, οὔτε στήν πραγματικότητα, οὔτε ἄνθρωπος, ἀλλὰ κάτι ἄλλο διαφορετικὸ ἀπὸ αὐτά.

- 30 Καὶ πάλι, ἐὰν λέτε ὅτι οἱ δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ ἀποτελοῦν θεωρία, καὶ ἡ θεωρία, ὅπως λένε οἱ εἰδικοί σ' αὐτά, ἀναφέρεται σὲ πράγματα ποὺ ὑπάρχουν, ὅπωςδῆποτε οἱ φύσεις τοῦ Χριστοῦ ὑπάρχουν. Καὶ ἐφόσον ὑπάρχουν, γιατί ἀποφεύγετε τὸν ἀριθμὸ τους, σὰν νὰ εἶναι κανένα σκιάχτρο;
- 31 Ἐὰν πάλι λέτε ὅτι, ὅποιος λέει δύο φύσεις, διαιρεῖ τὴ θεία οἰκονομία καὶ ὁμολογεῖ δύο Χριστοὺς, ἄρα καὶ ἐκεῖνος ποὺ λέει ὅτι ἡ ἔνωση προῆλθε ἀπὸ δύο φύσεις, θὰ πεῖ ὅτι καὶ ἡ ἔνωση ἔγινε ἀπὸ δύο Χριστοὺς.
- 32 Ἐὰν τὸ νὰ λέει κανεὶς 'δύο φύσεις' διαιρεῖ τὸ Χριστό, καὶ σεῖς στήν ἔνωση δέχεσθε δύο φύσεις, ἄρα κατὰ τὴν ἔνωση διαιρεῖτε τὴν ἔνωση καὶ ἔτσι ἡ ἔνωση γίνεται γιὰ σα̅ς διαίρεση.
- 33 Φύση καὶ φύση μιᾶς φύσεως δὲν λέγεται ποτέ, ἀλλὰ ἐνδεχομένως μιᾶς ὑποστάσεως· οὔτε ὑπόσταση καὶ ὑπόσταση μιᾶς ὑποστάσεως, ἀλλὰ μιᾶς φύσεως. Λέγοντας λοιπὸν αὐτὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀποτελεῖται ὁ Χριστὸς μία φύση, ὁμολογεῖτε ὅτι αὐτὰ εἶναι ὑποστάσεις καὶ ὄχι φύσεις. Ἐὰν ὁμως προτιμώντας τὴν ἀλήθεια ἀντὶ τοῦ ψεύδους, πεῖτε ὅτι εἶναι μία φύση αὐτὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀποτελεῖται ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν ἔνωση, θὰ ὁμολογήσετε ὅτι αὐτὰ εἶναι φύσεις.
- 34 Ἐὰν ὁμολογεῖτε ὅτι οἱ φύσεις διαφέρουν καὶ μετὰ τὴν ἔνωση, γιατί, ἀφοῦ μιλάτε γιὰ τὶς φύσεις σὲ πληθυντικὸ ἀριθμὸ, δὲν ὁμολογεῖτε δύο φύσεις; Γιατί, ἐὰν μετὰ τὴν ἔνωση, σύμφωνα μὲ σα̅ς, εἶναι μία φύση σύνθετη, δὲν ἔπρεπε νὰ μιλάτε γιὰ διαφορὰ φύσεων, ἀλλὰ γιὰ διαφορὰ μιᾶς φύσεως πρὸς τὸν ἑαυτὸ της, πρᾶγμα ποὺ μόνον ἐσεῖς, καὶ

καὶ φρονῆσαι. Ἡ αὐτὴ γὰρ φύσις οὐσιώδη διαφορὰν πρὸς ἑαυτὴν οὐχ ἔξει ποτέ.

35 Εἰ μία φύσις ἐστὶ τοῦ Χριστοῦ, εἶπατε ἡμῖν τὸ ταύτης ὄνομα. Χρῆ γὰρ τὸ ὄν, καὶ ὀνομάζεσθαι, καὶ οἰκείως ὀνομάζεσθαι, ὡσπερ Θεοῦ φύσις θεότης καὶ ἀνθρώπου ἀνθρωπότης. Πῶς οὖν τὴν Χριστοῦ φύσιν ὀνομάσομεν; Χριστότητα; Ἄλλ' οὐδεὶς τῶν θεοπνεύστων εἶρηκε τοῦτο. Ἄλλὰ θεοτητοανθρωπότητα; 5 Ἄλλ' οὐδὲ τοῦτο. Τί δὲ ἡμῖν φύσιν ἀνώνυμον εἰσκομίζετε; Εἰ δέ φατε, ὅτι καινοτομοῦνται φύσεις, καὶ τῷ ξένῳ τοῦ μυστηρίου ξένον τι γίνεται, ἀλλ' οὐδὲν τῆς τοῦ Θεοῦ φύσεως ἀληπτότερον ἢ ὑψηλότερον, καὶ ὁμῶς τὸ μόνον ἀληπτον ἠνέσχετο πρὸς 10 ἡμῶν ὀνομάζεσθαι. Ἡ τοίνυν ὑψηλοτέραν καὶ κρεῖττονα τῆς θεότητος τὴν πρὸς ἡμῶν σχεδιασθεῖσαν φύσιν εἶπατε, καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν, ἢ ταύτης ὄνομα ἐμφανίσατε, ἢ μετὰ τῶν κηρύκων τῆς ἀληθείας θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα τὰς φύσεις Χριστοῦ εἶπατε, καὶ οὐ τὴν φύσιν. Θεότης γὰρ καὶ ἀνθρωπότης μία φύσις 15 οὐκ ἔστιν.

36 Εἰ ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος μία φύσις ἐστὶ τοῦ Χριστοῦ, μέρος φύσεως καὶ οὐ τελεία φύσις ἢ θεότητος ἐν τῷ Χριστῷ, ὁμοίως καὶ ἀνθρωπότης.

37 Εἰ ἡ σύνθετος ὑμῶν φύσις, οὐδὲ τῷ Πατρὶ καθόλου ἐστὶν ὁμοούσιος, οὐδὲ τῇ Μητρὶ, τὸ δὲ ὅλον ἐστὶν ὁ Χριστός· ὁ Χριστός, ἢ Χριστός, οὐδενὶ ἐστὶν ὁμοούσιος. Καὶ εἰ τοῦτο, ὅτε ἐστὶν 5 τινι ὁμοούσιος, οὐκ ἔστι Χριστὸς ὁμοούσιος· οὖν ὡν τῷ Πατρὶ, οὐκ ἔστι Χριστός. Ἀνάγκη τοίνυν δυοῖν θάτερον· ἢ ὁμοούσιον ὄντα τῷ Πατρὶ, μὴ εἶναι Χριστόν, ἢ Χριστὸν ὄντα, μὴ εἶναι τῷ Πατρὶ ὁμοούσιον.

ὄχι ἑμεῖς, μπορεῖτε νὰ πιστέψετε καὶ νὰ πεῖτε. Γιατὶ ἡ ἴδια φύση ποτὲ δὲν ἔχει διαφορὰ οὐσίας πρὸς τὸν ἑαυτὸ της.

35 Ἐὰν μία εἶναι ἡ φύση τοῦ Χριστοῦ, πέστε μας τὸ ὄνομα αὐτῆς. Γιατὶ τὸ «ὄν» πρέπει καὶ νὰ ὀνομάζεται, καὶ νὰ ὀνομάζεται κατὰ τρόπο οἰκεῖο, ὅπως ἡ φύση τοῦ Θεοῦ ὀνομάζεται θεότητα καὶ τοῦ ἀνθρώπου ἀνθρωπότητα. Πῶς λοιπὸν θὰ ὀνομάσουμε τὴ φύση τοῦ Χριστοῦ; Χριστότητα; Ἄλλὰ κανεῖς ἀπὸ τοὺς θεόπνευστους πατέρες δὲν τὸ εἶπε αὐτό. Μήπως θεοτητοανθρωπότητα; Ἄλλὰ οὔτε κι αὐτὸ τὸ εἶπε κανεῖς. Γιατὶ λοιπὸν μᾶς εἰσάγετε φύση ἀνώδυμη; Ἐὰν πάλι λέτε, ὅτι οἱ φύσεις ἐπιδέχονται μεταβολές, καὶ στὸ ἄγνωστο τοῦ μυστηρίου γίνεται κάτι ἄγνωστο· ἀλλὰ τίποτε δὲν εἶναι πιὸ ἀκατάληπτο ἢ πιὸ ὑψηλὸ ἀπὸ τὴ φύση τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅμως τὸ μόνον ἀκατάληπτο ἀνεχόταν νὰ ὀνομάζεται μὲ τὸ δικό μας ὄνομα. Ἡ λοιπὸν ὀνομάστε ὑψηλότερη καὶ ἀνώτερη ἀπὸ τὴ θεότητα τὴ φύση ποὺ σχεδιάσθηκε στὰ μέτρα μας, καὶ μᾶς εἶναι ἀρκετό, ἢ φανερώστε τὸ ὄνομά της, ἢ μαζὶ μὲ τοὺς κήρυκες τῆς ἀλήθειας ὀνομάστε τὶς φύσεις τοῦ Χριστοῦ θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα, καὶ ὄχι τὴ φύση. Γιατὶ ἡ θεότητα καὶ ἡ ἀνθρωπότητα δὲν εἶναι μία φύση.

36 Ἐὰν ἀπὸ τὴ θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα εἶναι μία ἡ φύση τοῦ Χριστοῦ, εἶναι ἓνα μέρος τῆς φύσεως καὶ ὄχι τέλεια ἡ φύση τῆς θεότητας στὸ Χριστὸ καθὼς καὶ ἡ ἀνθρωπότητα.

37 Ἐὰν ἡ σύνθετη φύση σας δὲν εἶναι ὁμοούσια γενικὰ οὔτε μὲ τὸν Πατέρα οὔτε μὲ τὴ Μητέρα, καὶ τὸ σύνολο εἶναι ὁ Χριστός, τότε ὁ Χριστός, ὡς Χριστός, δὲν εἶναι ὁμοούσιος μὲ κανέναν. Καὶ ἐὰν αὐτὸ εἶναι ἔτσι, ὅταν εἶναι μὲ κάποιον ὁμοούσιος, δὲν εἶναι Χριστὸς ὁμοούσιος· ὄντας ἐπομένως ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα, δὲν εἶναι Χριστός. Εἶναι ἀνάγκη λοιπὸν νὰ συμβαίνει ἓνα ἀπὸ τὰ δύο· ἢ, ὄντας ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα, νὰ μὴ εἶναι Χριστός, ἢ ὄντας Χριστός, νὰ μὴ εἶναι ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα.

- 38 *Τὰ συντιθέμενα ἐξ ἐναντίων συντίθεται. Οὐσία δὲ κατὰ τοὺς φυσικοὺς οὐδὲν ἐστὶν ἐναντίων. Ἀδύνατον οὖν εἶναι οὐσίαν ἐξ οὐσιῶν σύνθετον.*
- 39 *Τὰς φύσεις, ἤτοι οὐσίας, αἱ οὐσιώδεις συνιστῶσι διαφοραί. Εἰ οὖν ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος μία φύσις συνέστηκεν, ἔσονται θεότης καὶ ἀνθρωπότης οὐ φύσεις, ἀλλ' οὐσιώδεις διαφοραί.*
- 40 *Τὰ μιᾶς ὄντα οὐσίας, ἑτεροῦπόστατα πάντως, τὰ δὲ μιᾶς ὑποστάσεως ἑτεροοῦσια. Τὴν θεότητα τοιγαροῦν καὶ τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ, ἢ μιᾶς οὐσίας λέγοντες, εἶπατε ἄλλης καὶ ἄλλης ὑποστάσεως εἶναι, ἢ μιᾶς ὑποστάσεως λέγοντες, δύο φύσεις, οὐ μίαν ὁμολογήσατε. Ἐνθα γὰρ τὸ ἑτεροοῦσιον, μία φύσις οὐκ ἔστιν. Ἡ οὖν ὁμοοῦσιον εἶπατε τὴν σάρκα τῇ τοῦ Λόγου θεότητι, ἢ ἑτεροοῦσια λέγοντες, δύο φύσεις ὁμολογήσατε.*
- 41 *Οἱ μίαν φύσιν τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ λέγοντες, εἶπατε ἡμῖν ποία φύσει Χριστὸς πέπονθε; Τῇ συνθέτῳ δῆλον ἐρεῖτε. Μίαν ἄρα λέγοντες, ἐξ ἀνάγκης αὐτῇ καὶ τὸ πάθος προσάψετε, καὶ ἔσται καθ' ὑμᾶς καὶ ἡ θεότης καὶ ἡ ἀνθρωπότης τοῦ Χριστοῦ παθητή.*
- 42 *Προτάττειν σύνηθες τῷ φιλοσόφῳ λόγῳ τὸν περὶ ποσότητος λόγον τοῦ περὶ ποιότητος, καὶ τὴν αἰτίαν προστίθησιν, ὡς ἔνθα ποιότης, καὶ ποσότης πάντως θεωρηθήσεται. Ἡ γὰρ διαφορὰ διαφερόντων ἐστὶ διαφορὰ. Πῶς οὖν ποιότητων οὐσιωδῶν διαφορὰν λέγοντες, τῶν οὐσιωδῶς διαφερόντων τὸν ἀριθμὸν οὐχ ὁμολογεῖτε;*

- 38 Αὐτά πού συνθέτονται, συνθέτονται ἀπό ἀντίθετα. Στήν οὐσία ὁμως, σύμφωνα μέ τούς φυσικούς, τίποτε δέν εἶναι ἀντίθετο. Ἐρα εἶναι ἀδύνατο νά ὑπάρχει οὐσία σύνθετη ἀπό οὐσίες.
- 39 Τίς φύσεις, δηλαδή τίς οὐσίες, τίς συνιστοῦν οἱ οὐσιαστικές διαφορές. Ἐάν λοιπόν ἀπό τή θεότητα καί τήν ἀνθρωπότητα ἀποτελέσθηκε μία φύση, ἡ θεότητα καί ἡ ἀνθρωπότητα δέν εἶναι φύσεις, ἀλλά οὐσιαστικές διαφορές.
- 40 Ὅσα εἶναι μιᾶς οὐσίας, εἶναι ὅπωςδήποτε διαφορετικῆς ὑποστάσεως, ἐνῶ ὅσα εἶναι μιᾶς ὑποστάσεως, εἶναι διαφορετικῆς οὐσίας. Ἡ πέστε λοιπόν ὅτι ἡ θεότητα καί ἡ ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ εἶναι μιᾶς οὐσίας, ὅποτε πρέπει νά πεῖτε ὅτι εἶναι δύο διαφορετικῶν ὑποστάσεων, ἢ λέγοντας ὅτι εἶναι μιᾶς ὑποστάσεως, ὁμολογεῖστε μία καί ὄχι δύο φύσεις. Γιατί, ὅταν ὑπάρχει διαφορὰ οὐσίας, δέν ὑπάρχει μία φύση. Ἡ λοιπόν πέστε ὁμοούσια τῆ σάρκα μέ τή θεότητα τοῦ Λόγου, ἢ, λέγοντάς τα ἑτερούσια, ὁμολογεῖστε δύο φύσεις.
- 41 Σεῖς πού λέτε μία τή φύση τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ καί τῆς σάρκας του, πεῖτε μας, μέ ποιά φύση ἔπαθε ὁ Χριστός; Εἶναι φανερό ὅτι θά πεῖτε μέ τή σύνθετη. Λέγοντας ἐπομένως μία φύση τοῦ Χριστοῦ, τῆς προσάπτετε ἀναγκαστικά καί τὸ πάθος, ὅποτε, σύμφωνα μέ σᾶς, καί ἡ θεότητα καί ἡ ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ εἶναι παθητές.
- 42 Ἡ φιλοσοφική λογική συνήθως θέτει τὸ λόγο γιά τήν ποσότητα πρὶν ἀπό τὸ λόγο γιά τήν ποιότητα, καί προσθέτει τήν αἰτία, ἐπειδή, ὅπου ὑπάρχει ποιότητα, ὅπωςδήποτε παρατηρεῖται καί ποσότητα. Γιατί ἡ διαφορὰ εἶναι διαφορὰ πραγμάτων πού διαφέρουν. Πῶς λοιπόν, λέγοντας ὅτι ὑπάρχει διαφορὰ οὐσιαστικῶν ποιότητων, δέν ὁμολογεῖτε τὸν ἀριθμὸ αὐτῶν πού διαφέρουν οὐσιαστικά;

43 Εἰ μία φύσις σύνθετος ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, ἢ παθητὴ ἔσται μόνον, ἢ ἀπαθής, ἢ παθητοαπαθής καὶ κατ' αὐτὸν ἀμφοτέρα· ἢ τρεπτὴ, καὶ ποτὲ μὲν παθητὴ, ποτὲ δὲ ἀπαθής, ἢ μέρος αὐτῆς παθητόν, καὶ μέρος ἀπαθές· οἷαν οὖν βούλεσθε τῶν ἀσεβειῶν
 5 ἔλεσθε. Εἰ γὰρ παθητὴ μόνον, οὐ Θεὸς ὁ Χριστός· εἰ δὲ ἀπαθής μόνον, οὐκ ἄνθρωπος· εἰ δὲ ποτὲ μὲν παθητὴ, ποτὲ δὲ ἀπαθής, οὐδ' ὀπότερον φύσει, κατὰ συμβεβηκὸς δὲ μᾶλλον ἔστι. Τὸ γὰρ φύσει πεφυκός, οὐ μεθίσταται. Εἰ δὲ μέρος αὐτῆς παθητόν, καὶ μέρος ἀπαθές, φύσει δὲ ἐκάτερόν ἐστι τοῦθ' ὅπερ ἔστί, οὐ ταύ-
 10 τῆς ἔσται τὰ μέρη φύσεως, καὶ οὕτω δύο φύσεις ἔσται ὁ Χριστός· ὅς οὐ φύσις μία ἐστίν, ἀλλ' ὑπόστασις μία σύνθετος ἐκ δύο φύσεων, καὶ ἐν δυσὶ φύσεσι, καὶ δύο φύσεις. Τὴν γὰρ αὐτὴν φύσιν παθητὴν ἅμα καὶ ἀπαθῆ εἶναι ἀμήχανον· τῶν ἐναντίων γὰρ οὐσιωδῶν διαφορῶν δεκτικὴ εἶναι μία καὶ ἡ αὐτὴ φύσις οὐ
 15 δύναται.

44 Ἐπὶ πάσης ἐνώσεως, ἐνούμενα κἂν συγχέηται κἂν συγκρινῶνται, μένει τῆς οἰκείας μὴ ἐξιστάμενα φύσεως. Κἂν τε γὰρ οἶνος ὕδατι κραθῆ, αἱ δύο φύσεις εἰσὶν ἐν τῷ κράματι. Καὶ κηρὸς καὶ πίσσα, εἰ καὶ συγκέχυται, ἀλλ' οὐδέτερον τῆς οἰκείας ἐξέ-
 5 στη φύσεως, ἀλλ' ἐν τῷ μίγματι αἱ δύο διαμένουσι φύσεις. Ἄ γὰρ καὶ ἤνωνται, καὶ τὴν οἰκείαν ἕκαστον ἐνδείκνυται ἰδιότητα καθαρὰν καὶ ἀλώβητον διὰ τὴν πρὸς τὸ ἐνωθὲν σύγχυσίν τε καὶ σύγκρασιν, ἀλλ' ὁμως κατὰ φύσιν ἕκαστον, ὅπερ ἦν τοῦτό ἐστι, καὶ δύο φύσεις οὐ μία, τοῖς εἰδόσι κρίνειν τὰ τοιαῦδε λογιζονται.
 10 Τίς γὰρ οὐκ οἶδεν, ὡς ἐν τῷ ἐξ οἴνου καὶ ὕδατος κράματι δύο φύσεις εἰσὶν; Εἰ οὖν ταῦτα οὕτως ἔχει, πῶς ὑμεῖς καὶ τὴν δια-

43 Ἐὰν στὸ Χριστὸ ὑπάρχει μία φύση, ἢ θὰ εἶναι μόνο παθητή, ἢ ἀπαθής, ἢ παθητοαπαθής, καὶ σύμφωνα μ' αὐτὸν καὶ τὰ δύο· ἢ μεταβλητή, ὅποτε ἄλλοτε θὰ εἶναι παθητή καὶ ἄλλοτε ἀπαθής, ἢ τὸ ἓνα μέρος αὐτῆς παθητὸ καὶ τὸ ἄλλο μέρος τῆς ἀπαθές. Προτιμῆστε λοιπὸν ὅποια ἀπὸ τὶς ἀσέβειες αὐτὲς θέλετε. Γιατί, ἂν εἶναι μόνο παθητή, ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι Θεός, καὶ ἂν εἶναι μόνο ἀπαθής, δὲν εἶναι ἄνθρωπος. Ἐὰν πάλι ἄλλοτε εἶναι παθητή καὶ ἄλλοτε ἀπαθής, τότε κανένα ἀπὸ τὰ δύο δὲν εἶναι κατὰ φύση, ἀλλὰ μᾶλλον στὴν τύχη. Γιατί αὐτὸ πού εἶναι τέτοιο ἀπὸ τὴ φύση του, δὲν μεταβάλλεται. Ἐὰν ὁμοίως ἓνα μέρος αὐτῆς εἶναι παθητὸ καὶ ἓνα μέρος ἀπαθές, καὶ τὸ καθένα εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του αὐτὸ πού εἶναι, τότε δὲν θὰ εἶναι τῆς ἴδιας τῆς φύσεως τὰ μέρη, ὅποτε θὰ ἔχει ὁ Χριστὸς δύο φύσεις, ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι μία φύση, ἀλλὰ μία σύνθετη ὑπόσταση, πού ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο φύσεις, καὶ σὲ δύο φύσεις, καὶ δύο φύσεις. Γιατί ἡ ἴδια φύση εἶναι ἀδύνατο νὰ εἶναι ταυτόχρονα παθητή καὶ ἀπαθής. Καθόσον μία καὶ ἡ αὐτὴ φύση δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιδέχεται ἀντίθετες οὐσιαστικές διαφορές.

44 Σὲ κάθε ἔνωση τὰ στοιχεῖα πού ἐνώνονται, εἴτε συγγέονται εἴτε ἀναμιγνύονται, μένουν τέτοια πού εἶναι χωρὶς νὰ ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὴ φύση τους. Γιατί, καὶ ἂν ἀνακατευθεῖ τὸ κρασί μὲ νερό, μέσα στὸ μίγμα ὑπάρχουν οἱ δύο φύσεις. Καὶ κερὶ καὶ πίσσα, ἂν καὶ συγγέονται, ἀλλὰ κανένα δὲν ἀποβάλλει τὴ φύση του, ἀλλὰ παραμένουν οἱ δύο φύσεις στὸ μίγμα. Γιατί, μολονότι ἔχουν ἐνωθεῖ καὶ τὸ καθένα δείχνει τὴν ιδιότητά του καθαρῆ καὶ ἀκέραιη, ἐξαιτίας τῆς συγχύσεως καὶ ἀναμιξεῶς του μὲ αὐτὸ πού ἐνώθηκε, ἀλλὰ ὡς πρὸς τὴ φύση του τὸ καθένα εἶναι αὐτὸ πού ἦταν, καί, γι' αὐτοὺς πού ξέρουν νὰ κρίνουν αὐτοῦ τοῦ εἶδους ἢ πράγματα, λογαριάζονται δύο φύσεις καὶ ὄχι μία. Γιατί ποιὸς δὲν γνωρίζει ὅτι στὸ μίγμα, πού προῆλθε ἀπὸ τὸ κρασί καὶ τὸ νερό, ὑπάρχουν δύο φύσεις; Ἐὰν λοιπὸν αὐτὰ ἔχουν ἔτσι, πῶς ἐσεῖς, ἂν καὶ γνωρίζετε τὴ διαφορὰ καὶ ὁμολογεῖτε τὶς

φορὰν εἰδότες καὶ τὰς ἰδιότητος ὁμολογοῦντες τῶν φύσεων, μίαν ταύτην καὶ οὐ δύο κηρύττετε καὶ οὐδὲ τὰ τῆς συγχύσεως τοῖς ἀσυγχύτοις διδότε; Ἄλλὰ δῆλον, ὡς τροπὴν καὶ ἀφανισμὸν καὶ συνουσίωσιν ὠδίνετε μὲν, εἰς τοῦμφανὲς δὲ προάγειν ἐντροπῇ τῆς ἀσεβείας οὐ βούλεσθε.

45 Τὰ ἐνούμενα, τῇ ἐνώσει γίνεται ἓν, οὐ μετὰ τὴν ἔνωσιν. Καὶ ὅσον μὲν ἐν τῇ ... καὶ ἡ ἔνωσις σώζεται, ἐν εἰσι, καθὸ ἦνωνται. Πῶς οὖν ὑμεῖς, ἐν μὲν τῇ ἐνώσει δύο φατέ, μετὰ δὲ γε τὴν ἔνωσιν, μίαν γεγενῆσθαι φύσιν ἀθαδιάξεσθε, τοῦ μακαρίου Κυρίλλου τό, «μετὰ τὴν ἔνωσιν», ἀντὶ τοῦ, «ἐν τῇ ἐνώσει», εἰληφότος; Πότε γὰρ ἡ ἔνωσις γενομένη πέπαυται; Ἦ τί τὸ ταύτην παῦσαν, ὡς ἂν ἕτερον τὸ ταύτης ἀποτελέσμα μετ' αὐτήν, καὶ οὐκ ἐν αὐτῇ παρὰ τὰ ἐξ ὧν ἐστὶν ὑποπτεύεται; Οὐ γάρ ἐστὶν ἡ ἔνωσις, ὡς ἡ τῶν γενομένων, καὶ μηκέτι ὄντων φύσις· οἷον ὁ 10 χρόνος, καὶ ἡ ὄρχησις, καὶ τὰ τοιαῦτα.

46 Εἰ ἕτερόν τι μετὰ τὴν ἔνωσιν γέγονε παρὰ τὴν ἔνωσιν, σύγχυσις δηλαδὴ, καὶ οὐχ ἔνωσις.

47 Εἰ ἡ σύγχυσις τὰς δύο φύσεις μίαν ποιεῖ, τὸ δ' αὐτὸ ποιεῖ παρ' ὑμῖν καὶ τὸ ἀσύγχυτον, τίς ἡ διαφορὰ παρ' ὑμῖν τοῦ ἀσυγχύτου καὶ τῆς συγχύσεως, εἶπατε.

48 Εἰ κατ' ἄλλο καὶ ἄλλο λέγεται ὁ Χριστὸς ὄρατὸς καὶ ἀόρατος, θνητὸς καὶ ἀθάνατος, ψηλαφητὸς καὶ ἀνέπαφος, καὶ οὐ κατ' ἄλλον καὶ ἄλλον, τὸ δὲ ἄλλο οὐσίαν σημαίνει, τί μὴ δύο οὐσίας φατέ;

49 Τὸ 'ἄλλο', οὐσίας ἐστὶ σημαντικόν, κατὰ τὴν λογικὴν, 'ἄλλος' δέ, ὑποστάσεως. Εἰ οὖν 'ἄλλο' καὶ 'ἄλλο' λέγοντες τὸν

ιδιότητες τῶν φύσεων, κηρύσσετε ὅτι εἶναι μία καὶ ὄχι δύο; Καὶ γιατί δὲν ἀποδίδετε οὔτε αὐτὰ πού ὑπόκεινται σὲ σύγχυση στὰ ἀσύγχυτα; Εἶναι λοιπὸν φανερό, ὅτι ἐγκυμονεῖτε βέβαια μέσα σας σκέψεις μετατροπῆς καὶ ἐξαφανισμοῦ καὶ συνουσίωσης, ἀλλὰ δὲ θέλετε νὰ τὶς φέρετε στὴν ἐπιφάνεια, ἀπὸ ντροπὴ γιὰ τὴν ἀσέβεια.

- 45 Αὐτὰ πού ἐνώνονται γίνονται ἓνα κατὰ τὴν ἔνωση, καὶ ὄχι μετὰ τὴν ἔνωση. Καὶ ὅσο παραμένουν ἐνωμένα καὶ ἡ ἔνωση διασώζεται, εἶναι ἓνα, ἔτσι ὅπως ἐνώθηκαν. Πῶς λοιπὸν ἐσεῖς κατὰ τὴν ἔνωση λέτε ὅτι εἶναι δύο, μετὰ τὴν ἔνωση ὁμοῦς λέτε μὲ αὐθάδεια ὅτι ἐγινε μία φύση, ἀφοῦ ὁ μακάριος Κύριλλος τὸ «μετὰ τὴν ἔνωση» τὸ ἐκλαμβάνει ὡς «κατὰ τὴν ἔνωση»; Διότι, πότε ἔπαυσε ἡ ἔνωση πού ἐγινε; Ἡ τί εἶναι αὐτὸ πού τὴν ἔπαυσε, σὰν νὰ εἶναι διαφορετικὸ τὸ ἀποτέλεσμά της μετὰ ἀπὸ αὐτὴν, καὶ δὲν ὑποδηλώνονται σ' αὐτὴν ἐκεῖνα ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀποτελεῖται; Διότι ἡ ἔνωση δὲν εἶναι ὅπως ἡ ἔνωση ἐκείνων πού ἐγιναν καὶ δὲν εἶναι πᾶς φύση, ὅπως ὁ χρόνος, ὁ χορὸς καὶ τὰ παρόμοια.
- 46 Ἐὰν μετὰ τὴν ἔνωση προέκυψε κάτι ἄλλο διαφορετικὸ ἀπὸ ἐκεῖνα πού ἐνώθηκαν, ἐγινε τότε σύγχυση καὶ ὄχι ἔνωση.
- 47 Ἐὰν ἡ σύγχυση κάνει τὶς δύο φύσεις μία, καὶ τὸ ἴδιο κάνει σὲ σᾶς καὶ ἡ μὴ σύγχυση, τότε πέστε μας ποιὰ εἶναι ἡ διαφορὰ τοῦ ἀσύγχυτου καὶ τῆς σύγχυσης γιὰ σᾶς.
- 48 Ἐὰν ὡς πρὸς ἄλλο καὶ ἄλλο ὁ Χριστὸς λέγεται ἀντίστοιχα ὄρατος καὶ ἀόρατος, θνητὸς καὶ ἀθάνατος, ψηλαφητὸς καὶ ἀψηλάφητος, καὶ ὄχι ὡς πρὸς ἄλλον καὶ ἄλλον, καὶ ἐὰν τὸ ἄλλο σημαίνει οὐσία, γιατί δὲ λέτε ὅτι ἔχει δύο οὐσίες;
- 49 Τὸ 'ἄλλο', σύμφωνα μὲ τὴ λογικὴ, σημαίνει οὐσία, ἐνῶ ὁ 'ἄλλος' σημαίνει ὑπόσταση. Ἐὰν λοιπὸν λέγοντας τὸν Χριστὸ 'ἄλλο' καὶ 'ἄλλο', δὲν ἀναγκάζεσθε νὰ δεχθεῖτε

Χριστόν, οὐκ ἀναγκασθήσεσθε δύο φύσεις. Εἶπατε καὶ ἄλλον' καὶ ἄλλον'· οὐ γὰρ σημανεῖτε δύο ὑποστάσεις.

50 Εἰ δέ φατε, ὡς ἡ δύο διαίρεσιν εἰσφέρει, μάθετε καλῶς διδασκόμενοι, ὡς τὸν ἀριθμόν, οὐ διαίρεσιν ὁ φιλόσοφος λόγος ὀρίζεται, ἀλλὰ σωρείαν μονάδων, ἢ χύσιν μονάδων. Ὡστε μᾶλλον ἔνωσιν δηλοῖ, ἢ διαίρεσιν. Ἡ μὲν γὰρ διαίρεσις τῆς μονάδος ἡμισυ καὶ ἡμισυ, ἢ δὲ δυὰς πρόσθεσις μονάδος. Μᾶλλον γὰρ τὸ τὰ δύο ἔν καὶ ἔν εἰπεῖν, ἐστὶ διαιρέσεως, τὸ δὲ ἔν καὶ ὑφ' ἔν συλλαβεῖν, καὶ δύο εἰπεῖν, συναφείας τε καὶ ἐνώσεως. Εἰ συνάγει τοίνυν ὁ ἀριθμός, ἀλλ' οὐχὶ διαιρεῖ. Ἐπεὶ ἡ τομὴ τῆς μονάδος ἐστὶν ἡ δυὰς, τὸ δὲ τεμνόμενον διχῆ τέμνεται, τομῆ, καὶ 10 οὐ πρόσθεσις ἐστὶν ὁ ἀριθμός. Καὶ εἰ τοῦτο, ὡσπερ ἡ μονὰς τεμνομένη τὴν δυάδα ποιεῖ, τὸν αὐτὸν τρόπον ἔδει καὶ τὸν δύο τεμνόμενον τὴν τετράδα ποιεῖν. Καὶ πόθεν ἦλθεν ὁ τρία; Ἐδει γὰρ μόνους τοὺς ἀρτίους ἀριθμεῖσθαι, ὑπεξαιρουμένων τῶν περιττῶν. Ἡ μᾶλλον εἰπεῖν ἀληθές, ὡς ἀριθμὸς διττὸς λέγεται· ὁ 15 μὲν γὰρ ἐστὶ καθ' αὐτόν, ὡς αὐτὴ ἡ φύσις τοῦ ἀριθμοῦ, ὁ δὲ ἐν σχέσει καὶ πράγματι θεωρούμενος, ὡσπερ λευκόν, ἢ τε λευκότης καὶ τὸ λελευκασμένον.

Αὕτη τοίνυν ἡ φύσις τοῦ ἀριθμοῦ οὔτε διαιρεῖ οὔτε συνάπτει, ἀλλ' ἀμφοτέρα δέχεται. Οἶον ἡ δυὰς, εἰ μὲν τὰς μονάδας, ἐξ 20 ὧν συνίσταται, σκοπεῖς, εἰς ταῦτα διαιρεῖται. Τὰ γὰρ δύο, διαιρεῖται εἰς ἔν καὶ ἔν. Εἰ δὲ τούτων τὴν ομάδα θεωρεῖς, ἐκ τούτων μᾶλλον συνάπτεται· ἔν γὰρ καὶ ἔν, δύο· δύο καὶ δύο, τέσσαρα. Καὶ πάλιν ὁ ἀριθμός, οὐ διαίρεσις ἐστὶν, ἀλλὰ σημεῖον δηλωτικὸν τοῦ ποσοῦ τῶν προκειμένων, εἴτε ἠνωμένων, εἴτε διηρημέ- 25 νων, ἄλλου λόγου, καὶ οὐ τοῦ ἀριθμοῦ ταῦτα διαιροῦντος ἢ συν-

ὅτι ἔχει δύο φύσεις, τότε πέστε τον καὶ 'ἄλλον' καὶ 'ἄλλον', γιατί δὲν θὰ δεχθεῖτε ὅτι ἔχει δύο ὑποστάσεις.

50 Ἐὰν πάλι λέτε ὅτι ἡ λέξις 'δύο' εἰσάγει διαίρεση, μάθετε διδασκόμενοι καλά, ὅτι ὁ ἀριθμὸς, ὅπως ὀρίζει ἡ φιλοσοφικὴ σκέψη, δὲν εἰσάγει διαίρεση, ἀλλὰ ἐπισώρευση μονάδων, ἢ ροὴ μονάδων. Ὡστε μᾶλλον ἔνωση δηλώνει, παρά διαίρεση. Διότι ἡ διαίρεση τῆς μονάδας κάνει δύο μισά, ἐνῶ ἡ δυάδα εἶναι πρόσθεση μονάδας. Μᾶλλον ὅταν ποῦμε τὰ δύο ἓνα καὶ ἓνα, εἶναι πράξις διαιρέσεως, ἐνῶ τὸ νὰ περιλάβουμε τὸ ἓνα καὶ ἓνα σὲ μία λέξις καὶ νὰ ποῦμε δύο, εἶναι πράξις συνδέσεως καὶ ἐνώσεως. Ἐὰν ἐνώνει λοιπὸν ὁ ἀριθμὸς, τότε δὲν διαιρεῖ. Ἐπειδὴ ἡ τομὴ τῆς μονάδας εἶναι ἡ δυάδα, καὶ αὐτὸ ποὺ τέμνεται μοιράζεται σὲ δύο μέρη, ὁ ἀριθμὸς ἀποτελεῖ τομὴ καὶ ὄχι πρόσθεση. Καὶ ἐὰν αὐτὸ ἔχει ἔτσι, ὅπως ἡ μονάδα ὅταν τέμνεται μᾶς δίνει τὴ δυάδα, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο ἔπρεπε καὶ ὁ ἀριθμὸς δύο ὅταν τέμνεται νὰ μᾶς δίνει τὴν τετράδα. Τότε ὅμως ἀπὸ ποῦ προέκυψε ὁ ἀριθμὸς τρία; Γιατὶ ἔπρεπε νὰ ἀριθμοῦνται μόνο οἱ ἄρτιοι ἀριθμοὶ καὶ νὰ ἐξαιροῦνται οἱ περιττοί. Ἡ ὅτι, γιὰ νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια, ὁ ἀριθμὸς λέγεται μὲ δύο ἔννοιες· ἡ μία εἶναι ἐκείνη κατὰ τὴν ὁποία σημαίνει αὐτὸ ποὺ εἶναι, ὅπως ἡ ἴδια ἡ φύση τοῦ ἀριθμοῦ, ἐνῶ ἡ ἄλλη εἶναι ἐκείνη κατὰ τὴν ὁποία θεωρεῖται σὲ σχέση μὲ κάτι καὶ πραγματικά, ὅπως τὸ λευκὸ, καὶ ἡ λευκότητα καὶ τὸ λευκασμένο.

Αὐτὴ λοιπὸν ἡ φύση τοῦ ἀριθμοῦ οὔτε διαιρεῖ, οὔτε ἐνώνει, ἀλλὰ δέχεται καὶ τὰ δύο, ὅπως γιὰ παράδειγμα ἡ δυάδα· ἐὰν λαμβάνεις ὑπόψη τὶς μονάδες ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἀποτελεῖται, διαιρεῖται σ' αὐτές. Γιατὶ τὸ δύο διαιρεῖται σὲ ἓνα καὶ ἓνα. Ἐὰν ὅμως βλέπεις τὸ σύνολο αὐτῶν, τότε μᾶλλον ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν ἔνωση αὐτῶν· ἀφοῦ ἓνα καὶ ἓνα κάνουν δύο· δύο καὶ δύο τέσσερα. Καὶ πάλι ὁ ἀριθμὸς δὲν εἶναι διαίρεση, ἀλλὰ σημεῖο ποὺ δηλώνει τὸ ποσὸ τῶν παρόντων, εἴτε εἶναι ἐνωμένα εἴτε διηρημένα, καὶ ἄλλη λέξις,

άπτοντος. Δέκα γὰρ πήχεις λέγοντες τοῦδε τοῦ ξύλου τυχόν, συνεχοῦς ὄντος, οὐ συνδιαιροῦμεν τῷ ἀριθμῷ καὶ τὴν ἐν τῷ δεκαπήχει ξύλῳ ἐνόητα.

Καὶ πάλιν δέκα φοίνικας λέγοντες, ἐν διαίρεσει τούτους
 30 ἐπιστάμεθα. Καὶ ἓνα μόδιον, σίτου τυχόν ἢ φοινίκων, λέγοντες, ἐν διαίρεσει τοὺς τῷ μοδίῳ ἀνεχομένους κόκκους οἶδαμεν. Καὶ εἰ μὲν ὁ ἀριθμὸς ἐπιφημισθῆ ῥύσεισιν, οὐ τὸ ποσὸν αὐτῶν προηγουμένως, τὸ δὲ ἀλλογενὲς παρίστησι. Βοδὸς γὰρ τυχόν καὶ ἵππου δύο λέγοντες φύσεις, οὐ τὴν κατὰ τὸ ποσὸν αὐτῶν διαί-
 35 ρεσιν, ἀλλὰ τὸ κατὰ τὸ εἶδος παρηλλαγμένον σημαίνομεν. Τρεῖς δὲ ἵππους ἢ ἀνθρώπους λέγοντες, Πέτρον τυχόν, καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, τὸ διηρημένον μᾶλλον αὐτῶν, καὶ ὡς οὐ τοιοῖδε, τόσοι δὲ μᾶλλον δηλοῦμεν. Καὶ ἐπὶ μὲν τῆς ἀγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος τρεῖς τὰς ὑποστάσεις κηρύττοντες, μίαν τούτων οὐσίαν
 40 καὶ φύσιν ὁμολογοῦμεν, ἐπὶ δὲ γε τῆς σωτηρίου οἰκονομίας, δύο λέγοντες φύσεις, τὸ ἑτεροειδὲς αὐτῶν, οὐ τὸ κεχωρισμένον, σημαίνομεν, ὡς ἐκεῖσε τῶν οὐσιῶν τὸν ἀριθμὸν, κἂν μηδεμία ὑπόστασις εἴη ἀνούσιος, οὕτω κἀνταῦθα τῶν ὑποστάσεων, κἂν μηδεμία φύσις ἀνυπόστατος εἴη, δικαίως ἐκβάλλοντες.

51 Εἰ ἡ δυὰς πάντως εἰσάγει διαίρεσιν, καὶ διὰ τοῦτο τὸν ἀριθμὸν τῶν φύσεων φεύγετε, τί τῶν ἰδιοτήτων τὸν ἀριθμὸν οὐκ ἐκκλίνετε;

52 «Μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην» ὁμολογεῖτε, καὶ κοινὴ ὑμῖν καὶ ἡμῖν ἡ δόξα· Πατρῶν γὰρ ὁ λόγος ἐστίν. Ἄλλ' εἰ μὲν δύο τὰς φύσεις δηλοῦν διὰ τούτου βούλεσθε, εἰκαῖος ὑμῖν ὁ πρὸς τὴν ἀλήθειαν πόλεμος. Εἰ δὲ ὡς μιᾶς ἐμφαν-
 5 τικόν, τοῦτο ἀπλῶς ἀντιφαντικῶς κατὰ τῶν δύο προΐσχεσθε,

19. Μέτρο ξηρῶν καρπῶν καὶ ἰδιαίτερα σιτηρῶν, ποῦ ἰσοδυναμοῦσε μὲ 8,75 λίτρος.

καὶ ὄχι ἡ λέξις 'ἀριθμός', τὰ διαιρεῖ ἢ τὰ ἐνώνει. Γιὰ παράδειγμα, λέγοντας στὴν τύχη δέκα πήχεις ἀπὸ αὐτὸ τὸ ξύλο, ποὺ εἶναι συνεχές, δὲ διαιροῦμε μὲ τὸν ἀριθμὸ καὶ τὴν ἐνότητα ποὺ ὑπάρχει στὸ ξύλο τῶν δέκα πήχεων.

Καὶ πάλι, λέγοντας δέκα φοῖνικες, τοὺς γνωρίζουμε αὐτοὺς διηρημένους. Καὶ ὅταν λέμε ἓνα μόδιο¹⁹ τυχὸν σιταριοῦ ἢ φοινίκων, γνωρίζουμε ὅτι οἱ κόκκοι ποὺ περιέχονται στὸ μόδιο εἶναι διηρημένοι. Καὶ ἐὰν ὁ ἀριθμὸς προσδιορισθεῖ στὶς φύσεις, δὲν παριστάνει κατ' ἀρχὴν τὸ ποσὸ αὐτῶν, ἀλλὰ τὴ διαφορὰ γένους. Λέγοντας δηλαδὴ δύο φύσεις βοδιοῦ καὶ ἀλόγου, δὲν ἐννοοῦμε τὴν ποσοτικὴ διαίρεσή τους, ἀλλὰ τὴ διαφορὰ τους κατ' εἶδος. Ἐνῶ, λέγοντας τρία ἄλογα ἢ ἄνθρωποι, π.χ. Πέτρος καὶ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης, δηλώνουμε τὴ διαίρεσή τους μᾶλλον, καὶ ὄχι ὅτι εἶναι τέτοιου εἶδους, ἀλλὰ ὅτι εἶναι τόσοι. Καὶ στὴν ἀγία καὶ ὁμοοῦσια Τριάδα, κηρύσσοντας τρεῖς τίς ὑποστάσεις της, ὁμολογοῦμε μία οὐσία καὶ φύση αὐτῶν. Στὴ σωτήρια ὁμολογία, λέγοντας δύο φύσεις, ἐπισημαίνουμε τὴ διαφορὰ τοῦ εἶδους τους καὶ ὄχι τὴ διαίρεσή τους, ἀπορρίπτοντας ὅπως στὴν ἀγία Τριάδα τὸν ἀριθμὸ τῶν οὐσιῶν, μολονότι καμμιά ὑπόσταση δὲν εἶναι χωρὶς οὐσία, ἔτσι καὶ ἐδῶ δικαίως ἀπορρίπτοντας τὸν ἀριθμὸ τῶν ὑποστάσεων, μολονότι καμμιά φύση δὲν εἶναι χωρὶς ὑπόσταση.

51 Ἐὰν ἡ δυάδα εἰσάγει ὅπωςδῆποτε διαίρεση καὶ γι' αὐτὸ ἀποφεύγετε τὸν ἀριθμὸ τῶν φύσεων, γιατί δὲν ἀπορρίπτετε καὶ τὸν ἀριθμὸ τῶν ιδιοτήτων;

52 Πιστεῦετε σὲ μία φύση τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκωμένη καὶ εἶναι κοινὴ σὲ σᾶς καὶ σ' ἐμᾶς ἢ πίστη αὐτῆ· διότι αὐτὸς ὁ λόγος εἶναι τῶν Πατέρων²⁰. Ἀλλά, ἐὰν μὲ αὐτὸν θέλετε νὰ δηλώσετε τίς δύο φύσεις, εἶναι μάταιος ὁ πόλεμός σας πρὸς τὴν ἀλήθεια, ἐὰν ὁμως τὸν προβάλλετε ἀπλῶς σὲ ἀντίθεση

20. Καὶ ἐδῶ ἡ ἔκδοσις τοῦ *Migne* ἀντὶ Πατέρων ἔχει «πατρῶν».

μάτην ὑμῖν τὸ «σεσαρκωμένην» παρέρριπται. Εἰ δὲ μῆτε μίαν ἀπλῶς, μῆτε δύο ἡνωμένας παρίστησι, πάντως ὃ τί ποτε ἐπιμόριον μεταξὺ τῆς μιᾶς καὶ τῶν δύο παραληφθῆ, τοῦτο ἡμῖν δηλώσει τὸ, «σεσαρκωμένην»· εἴτε δίμοιρον, εἴτε ἡμισυ τοῦδε 10 ποσοῦ, ὑμεῖς ἂν εἴητε κύριοι· ὅπου γε οἱ μακάριοι ὁ Ἀθανάσιός τε καὶ Κύριλλος ἐνταῦθα καταχρηστικῶς καὶ οὐ κυρίως τῷ τῆς φύσεως ὀνόματι τὴν ὑπόστασιν ἐδήλωσαν, ὡς καθολικωτέρῳ.

Κατηγοροῦνται γὰρ τὰ καθολικώτερα τῶν μερικῶν, καὶ ταυτὸν μὲν παντάπασιν οὐκ ἔστιν. Οὐ γὰρ ἡ ὑπόστασις φύσις· 15 οὐ γὰρ καθολικὸν ἡ ὑπόστασις· ὁμοῦς δὲ δέχεται τὸ τε ὄνομα καὶ τὸν ὄρον τοῦ καθολικοῦ, ἀλλ' οὐκ ἀντιστρέφει. Ἡ μὲν γὰρ ὑπόστασις, ἦτοι τὸ ἄτομον τῆς φύσεως, φύσις, ἀλλ' οὐ μόνον φύσις, ἀλλὰ μετὰ ἰδιώματος. Ἡ δὲ φύσις, οὐχ ὑπόστασις, ἦτοι ἄτομον· οὕτω καταχρηστικῶς καὶ οὐ κυρίως τῷ τῆς φύσεως 20 ὀνόματι τὴν ὑπόστασιν ἐσήμαναν, ὡς εἶναι τὸ λεγόμενον, «μίαν ὑπόστασιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην». Οὐ γὰρ ἡ φύσις τοῦ Θεοῦ σεσάρκωται, ἀλλ' ἡ ὑπόστασις· καὶ μάρτυς ὁ θεῖος εὐαγγελιστὴς ὡδέ πη βοῶν διαπρύσιον· «ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο». Ὁ δὲ Λόγος οὐ φύσις ἐστίν, ὡς ἀνωτέρῳ δεδήλωται, ἀλλ' 25 ὑπόστασις.

Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ θεοφόρος Κύριλλος ἐτέρωθι τάδε φησίν·
 «Φύσις τοῦ Λόγου, ἦγουν ἡ ὑπόστασις, ὃ ἐστὶν αὐτὸς ὁ Λόγος».

Εἰ γὰρ ἡ φύσις τοῦ Λόγου, ἦτοι ἡ θεότης, σεσάρκωται· ἕτεραν 30 γὰρ φύσιν ὁ Λόγος οὐκ εἶχε παρὰ τὴν θεότητα, τῆς αὐτῆς δὲ φύ-

πρὸς τις δύο φύσεις, ἐπειδὴ τάχα φανερώνει μία φύση, τότε ἄδικα χρησιμοποιεῖται ὁ ὄρος «σαρκωμένη». Ἐὰν πάλι δὲν σημαίνει οὔτε μία φύση ἀπλή, οὔτε δύο ἐνωμένες, ὅπωςδήποτε τότε ὅποιοδήποτε μέρος μεταξύ τῆς μιᾶς καὶ τῶν δύο παραληφθεῖ, αὐτὸ γιὰ μᾶς φανερώνει ἡ λέξις «σαρκωμένη». Εἴτε τὰ δύο μέρη, εἴτε τὸ μισὸ τοῦ ποσοῦ αὐτοῦ, σεῖς εἴσθε κύριοι, τῇ στιγμῇ μάλιστα ποὺ οἱ μακάριοι Ἀθανάσιος καὶ Κύριλλος ἐδῶ καταχρηστικῶς καὶ ὄχι κατὰ κυριολεξία, μὲ τὸ ὄνομα τῆς φύσεως ὡς πρὸ καθολικό, δήλωσαν τὴν ὑπόστασι.

Γιατὶ δηλώνονται ἀπὸ τὰ γενικότερα τὰ ἐπὶ μέρους, χωρὶς φυσικὰ νὰ εἶναι ὁλότελα τὸ ἴδιο. Γιατὶ ἡ ὑπόστασι δὲν εἶναι φύσις, ἀφοῦ ἡ ὑπόστασι δὲν εἶναι ἔννοια γενική, ὅμως δέχεται καὶ τὸ ὄνομα καὶ τὸν ὄρο τοῦ καθολικοῦ, ἀλλὰ αὐτὸ δὲν ἰσχύει καὶ ἀντίστροφα. Διότι ἡ ὑπόστασι, δηλαδὴ τὸ ἄτομο τῆς φύσεως, εἶναι φύσις, ὅμως ὄχι μόνο φύσις, ἀλλὰ μαζὶ μὲ ἰδίωμα. Ἡ φύσις ὅμως δὲν εἶναι ὑπόστασι, δηλαδὴ ἄτομο. Ἔτσι καταχρηστικὰ καὶ ὄχι κυριολεκτικὰ μὲ τὸ ὄνομα τῆς φύσεως οἱ Πατέρες ἐσήμαναν τὴν ὑπόστασι, ὅπως εἶναι τὸ λεγόμενο, «μία ὑπόστασι τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκωμένη». Διότι δὲν σαρκώθηκε ἡ φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου, ἀλλὰ ἡ ὑπόστασι· καὶ μάρτυρας γι' αὐτὸ εἶναι ὁ θεῖος Εὐαγγελιστῆς ποὺ διακηρύσσει περίλαμπρα καὶ λέει: «ὁ Λόγος ἐγένετο σὰρκα»²¹. Ὁ Λόγος ὅμως δὲν εἶναι φύσις, ὅπως εἰπώθηκε πρὸ πάντων, ἀλλὰ ὑπόστασι.

Ἄλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ θεοφόρος Κύριλλος κάπου ἄλλου λέει τὰ ἐξῆς:

«Φύσις τοῦ Λόγου, δηλαδὴ ἡ ὑπόστασι, ποὺ σημαίνει αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Λόγος»²².

Γιατὶ, ἐὰν σαρκώθηκε ἡ φύσις τοῦ Λόγου, δηλαδὴ ἡ θεότητα, καὶ ἄλλη φύσις ὁ Λόγος δὲν εἶχε κοντὰ στὴ θεότητα, καὶ

21. Ἰω. 1,14.

22. Λόγος ἐναντίον τοῦ Θεοδοσίου.

σεως ὁ Λόγος τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Πνεύματι, καὶ πάντα κοινὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, πλὴν τοῦ τρόπου τῆς ὑπάρξεως· καὶ ὁ Πατὴρ καὶ τὸ Πνεῦμα σεσάρκωται. Ἐνωσιν τοιγαροῦν φύσεως καθ' ὑπόστασιν, καὶ τοῦ Λόγου
 35 σάρκωσιν καὶ τῆς σαρκὸς θέωσιν ὁμολογοῦμεν. Σάρκωσις γὰρ ἔστι τὸ μετασχεῖν σαρκός· σαρκοῦται τοίνυν ἢ ἐνούσιος τοῦ Θεοῦ Λόγου ὑπόστασις, ἦτοι ὁ Θεὸς Λόγος, καὶ παχύνεται καὶ ὑπόστασις τῇ σαρκὶ γίνεται, καὶ ὦν πρότερον Θεός, σὰρξ, ἦτοι ἄνθρωπος ὕστερον γίνεται, καὶ μία τῶν δύο φύσεων χρηματίζει
 40 ὑπόστασις σύνθετος, καὶ ἐν αὐτῇ διὰ τῆς σαρκώσεως ἐνοῦνται αἱ δύο φύσεις, τῆς τε θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος καὶ περιχωροῦσιν ἐν ἀλλήλαις, ἢ δὲ περιχώρησις ἐκ τῆς θεότητος γίνεται. Αὕτη γὰρ μεταδίδωσι τῇ σαρκὶ τῆς οἰκείας δόξης τε καὶ λαμπρότητος, οὐ μεταλαμβάνουσα τῶν τῆς σαρκὸς παθῶν. Διὸ
 45 ἢ μὲν φύσις τῆς σαρκὸς θεοῦται, οὐ σαρκοῖ δὲ τὴν φύσιν τοῦ Λόγου· θεοῖ μὲν τὸ πρόσλημμα, οὐ σαρκοῦται δέ. Ὡφελεῖται γὰρ τὸ χεῖρον ὑπὸ τοῦ κρεῖττονος, οὐ παραβλάπτεται δὲ τὸ κρεῖττον ὑπὸ χείρονος. Ὡς γὰρ ὁ σίδηρος μὲν πυροῦται, τὸ δὲ πῦρ οὐ σιδηροῦται, καὶ ὡς ἡ σὰρξ μὲν ψυχοῦται, ἢ δὲ ψυχὴ οὐ
 50 σαρκοῦται, οὕτως ἢ θεία φύσις, θεοῖ μὲν τὴν σάρκα, αὕτη δὲ οὐ σαρκοῦται· οὐ γὰρ δεκτικὴ ἢ θεία φύσις τῆς οἴασου ἢ προσθήκης ἢ ὑφαιρέσεως· καὶ μεταδοτικὴ μὲν, οὐ μεταληπτικὴ δέ. Διὸ οὐδεμία φύσις σύνθετος γέγονε.

Ταυτὸν οὖν ἔστιν εἰπεῖν, ἐνούσιον ὑπόστασιν καὶ φύσιν τοῦ
 55 Θεοῦ Λόγου. Ὡς γὰρ εἴρηται, τὴν ὑπόστασιν τῷ τῆς φύσεως ὀνόματι ὑπεσήμαναν οἱ μακάριοι Ἀθανάσιος καὶ Κύριλλος. Ἡ μὲν γὰρ ὑπόστασις, καὶ φύσις, οὐκέτι δὲ καὶ ἡ φύσις, ὑπόστασις. Οὐ γὰρ ἀντιστρέφει. Κατηγοροῦνται μὲν γὰρ τῶν μερικῶν τὰ καθόλου, τὰ δὲ μερικὰ τῶν καθόλων οὐ καταφάσκειται. Εἰ

ὁ Λόγος ἔχει τὴν ἴδια φύση μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα, καὶ ὅλα τὰ γνωρίσματα τοῦ Πατέρα καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἶναι κοινά, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν τρόπο τῆς ὑπάρξεως, τότε σαρκώθηκαν καὶ ὁ Πατέρας καὶ τὸ Πνεῦμα. Ὁμολογοῦμε λοιπὸν ἕνωσιν τῆς φύσεως κατὰ τὴν ὑπόστασιν, καὶ σάρκωσιν τοῦ Λόγου καὶ θέωσιν τῆς σάρκας. Διότι σάρκωσις εἶναι ἡ πρόσληψις σάρκας· σαρκώνεται λοιπὸν ἡ ἐνούσια ὑπόστασις τοῦ Θεοῦ Λόγου, δηλαδή ὁ Θεὸς Λόγος καὶ παχύνεται καὶ γίνεται ὑπόστασις μὲ τὴν σάρκα, καὶ ὄντας προηγουμένως Θεός, ὕστερα γίνεται σάρκα, δηλαδή ἄνθρωπος, καὶ ἔτσι γίνεται μία ὑπόστασις σύνθετη ἀπὸ τῆς δύο φύσεις. Καὶ μέσα σ' αὐτὴν μὲ τὴν σάρκωσιν ἐνώνονται οἱ δύο φύσεις, τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος καὶ συνυπάρχουν ἢ μία μέσα στὴν ἄλλη, ἀλλὰ ἡ περιχώρησις γίνεται ἀπὸ τῆς θεότητος. Γιατὶ αὐτὴ μεταδίδει στὴν σάρκα τὴν δικὴν της δόξαν καὶ λαμπρότητα, χωρὶς νὰ παίρνει τὰ πάθη τῆς σάρκας. Γι' αὐτὸ ἡ φύσις τῆς σάρκας θεώνεται, ἀλλὰ δὲν σαρκώνει τὴν φύσιν τοῦ Λόγου· θεοποιεῖ τὴν σάρκα ποὺ προσέλαβε, ἀλλὰ δὲν σαρκώνεται. Γιατὶ τὸ χειρότερον ὠφελεῖται ἀπὸ τὸ ἀνώτερον, ἀλλὰ δὲν βλάπτεται τὸ ἀνώτερον ἀπὸ τὸ χειρότερον. Ὅπως δηλαδή τὸ σίδηρον πυρακτώνεται, ἀλλὰ ἡ φωτιὰ δὲν γίνεται σίδηρον, καὶ ὅπως ἡ σάρκα ψυχώνεται, ἀλλὰ ἡ ψυχὴ δὲν σαρκώνεται, ἔτσι καὶ ἡ θεία φύσις, θεοποιεῖ βέβαια τὴν σάρκα, ἡ ἴδια ὁμως δὲν σαρκώνεται· γιατί ἡ θεία φύσις δὲν ἐπιδέχεται ὅποιαδήποτε προσθήκη ἢ ἀφαίρεσιν· καὶ εἶναι βέβαια μεταδοτικὴ, ἀλλὰ ὄχι καὶ μεταληπτικὴ. Γι' αὐτὸ καμμιά φύσις δὲν ἔγινε σύνθετη.

Εἶναι λοιπὸν τὸ ἴδιον τὸ νὰ ποῦμε ἐνούσια ὑπόστασις καὶ φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου. Γιατὶ, ὅπως λέχθηκε, οἱ μακάριοι Ἀθανάσιος καὶ Κύριλλος μὲ τὸ ὄνομα τῆς φύσεως ὑποδήλωσαν τὴν ὑπόστασιν. Καθόσον ἡ ὑπόστασις εἶναι καὶ φύσις, δὲν εἶναι ὁμως καὶ ἡ φύσις ὑπόστασις. Γιατὶ δὲν γίνεται τὸ ἀντίστροφο. Διότι δηλώνονται βέβαια ἀπὸ τὰ γενικότερα τὰ μερικά, ἀλλὰ δὲν δηλώνονται ἀπὸ τὰ μερικὰ τὰ γενικά. Ἐάν

60 δὲ καὶ τινος σιδήρου πυρουμένου, ἢ φύσις τοῦ σιδήρου πεπυ-
 ρῶσθαι λέγεται, ἀλλ' εἰδέναι χρὴ ὡς διὰ τὸ δεκτικὴν εἶναι τὴν
 φύσιν τοῦ σιδήρου πυρώσεως, καὶ διὰ τὸ φύσεως, ἔργον εἶναι
 τὴν πύρωσιν. Ἐπὶ δὲ τῆς τοῦ Λόγου σαρκώσεως, οὐ φύσεως
 ἔργον ἢ σάρκωσις, ἀλλὰ τρόπος οἰκονομικῆς συγκαταβάσεως.
 65 Οὐκ ἔστιν οὖν εἰπεῖν, μίαν τῶν τῆς θεότητος ὑποστάσεων ἔχειν
 τι, ὅπερ οὐχὶ πᾶσαι αἱ ὑποστάσεις κέκτηνται, πλὴν τοῦ τρόπου
 τῆς ὑπάρξεως. Καὶ ἡ σάρκωσις δὲ τρόπος δευτέρας ὑπάρξεως
 πέφυκε, μόνῳ τῷ μονογενεῖ Υἱῷ καὶ Λόγῳ ἀρμόζουσα, ὡς ἂν
 ιδιότης μείνη ἀκίνητος.

53 Ἄλλ' ἐρεῖτε τυχόν·

Πῶς οὖν φαμεν τὴν φύσιν τῆς σαρκὸς τεθεῶσθαι καὶ
 πεπονθέναι, μὴ ταῦτα πασῶν τῶν τῆς ἀνθρωπότητος
 ὑποστάσεων καταφάσκοντες, τὴν δὲ φύσιν τοῦ Λόγου
 5 σεσαρκῶσθαι λέγοντες, ἐπὶ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦ-
 μα τὴν σάρκωσιν ἀναφέροντες;

Ἵτι πᾶσα ἡ τῶν ἀνθρώπων φύσις δεκτικὴ ἐστὶ τῶν κατὰ φύ-
 σιν, καὶ παρὰ φύσιν, καὶ ὑπὲρ φύσιν, οὐ μεταβολῆ φύσεως. Ἡ
 δὲ θεία φύσις πάσης ἀλλοιώσεως καὶ προσθήκης ἐστὶν ἀνεπί-
 10 δεκτος· οὐ μόνον δέ, ἀλλ' ὅτι καὶ ἀπαρχὴ ὑπῆρχεν ἡ σὰρξ ἐκεί-
 νη τοῦ ἡμετέρου φυράματος, καὶ οὐχ ὑπόστασις ἰδιοσυστατος
 ἐγεγόνει, ἀλλὰ φύσις ἐνυπόστατος συμπληρωτικὴ τῆς συνθέτου
 τοῦ Χριστοῦ ὑποστάσεως, καὶ οὐχ ἑαυτῆς ἕνεκα, ἀλλὰ τῆς κοι-
 νῆς σωτηρίας τῆς φύσεως ἠνώθη τῷ Θεῷ Λόγῳ. Φαμὲν τοίνυν
 15 τὴν φύσιν τῆς θεότητος ἠνώσθαι τῇ φύσει τῆς ἀνθρωπότητος,
 σεσαρκῶσθαι δὲ τὴν τοῦ λόγου ὑπόστασιν. Σάρκωσις μὲν γάρ,
 σαρκὸς πρόσληψις, καὶ τὸ σαρκὶ γενέσθαι ὑπόστασις. Ἐνωσις
 δέ, δύο τινῶν σύνοδος, καὶ εἰς ταυτὸν συνέλευσις.

54 Τὸ τοῦ ἀνθρώπου παράδειγμα, ἂν μὲν ἐπὶ τοῦ εἶδους καὶ

δμως, όταν ένα σίδηρο πυρακτώνεται, λέγεται ότι ή φύση του σιδήρου πυρακτώθηκε, πρέπει να ξέρουμε ότι αυτό λέγεται διότι ή φύση του σιδήρου επιδέχεται την πυράκτωση και έπειδή ή πυράκτωση είναι έργο τής φύσεως. Στην περίπτωση όμως τής σαρκώσεως του Λόγου ή σάρκωση δέν είναι έργο τής φύσεως, αλλά τρόπος οικονομικής συγκατάβασης. Δέν μπορούμε λοιπόν να πούμε ότι μία από τις υποστάσεις τής θεότητας έχει κάτι που δέν τò έχουν όλες οι υποστάσεις, εκτός από τόν τρόπο τής υπάρξεως. Άλλα και ή σάρκωση είναι τρόπος δεύτερης υπάρξεως, που αρμόζει μόνο στον μονογενή Υιό και Λόγο, για να μείνει ιδιότητά του άμετακίνητη.

‘Άλλ’ ίσως ρωτήσετε:

Πώς λοιπόν λέμε ότι ή φύση τής σάρκας θεώθηκε και έπαθε, αφού δέν τά δεχόμαστε αυτά σ’ όλες τις ανθρώπινες υποστάσεις, ενώ λέγοντας ότι ή φύση του Λόγου σαρκώθηκε, ανάγουμε την σάρκωση και στον Πατέρα και τò Πνεῦμα;

Έπειδή όλόκληρη ή φύση τών ανθρώπων είναι επιδεκτική τών κατά φύση και παρά φύση και πάνω από τή φύση, χωρίς να μεταβάλλει ή φύση. Η θεία φύση όμως δέν επιδέχεται καμμιά αλλοίωση και προσθήκη· και όχι μόνο γι’ αυτό τò λόγο, αλλά και διότι ή σάρκα εκείνη έγινε αρχή του δικού μας φυράματος, και δέν ήταν υπόσταση αυτοτελής, αλλά ενυπόστατη φύση συμπληρωματική τής σύνθετης υποστάσεως του Χριστού, και δέν έγινε για τόν έαυτό της, αλλά ενώθηκε με τò Θεό Λόγο για την κοινή σωτηρία τής φύσεώς μας. Λέμε λοιπόν ότι ή φύση τής θεότητας ενώθηκε με τή φύση τής ανθρωπότητας, αλλά σαρκώθηκε ή υπόσταση του Λόγου. Διότι σάρκωση είναι πρόσληψη σάρκας, και ότι έγινε υπόσταση με σάρκα. Ένωση είναι συνάθροιση δύο πραγμάτων και σύνδεσή τους σε ένα.

Τò παράδειγμα του ανθρώπου, αν τò εκλάβετε στο είδος

τῆς φύσεως λάβητε, εἰς Χριστὸν χώραν οὐχ ἔξει. Εἶδος γὰρ Χριστῶν οὐδέπω καὶ νῦν ἀκηκόαμεν· διὸ οὔτε φύσις ὁ Χριστός, ἀλλ' ὑπόστασις. Κατὰ γὰρ τὸν μακάριον Κύριλλον, τὸ
 5 «Χριστὸς» ὄνομα, οὔτε ὄρου δύναμιν ἔχει, οὔτε τὴν τινος οὐσίαν δηλοῖ. Ἐὰν δὲ ἐπὶ τοῦ τινος ἀνθρώπου, ὑπόστασις δὲ οὗτος, οὐκ ἄτοπον. Ἰστέον δέ, ὡς οὐκ ἀνάγκη τὰ παραδείγματα καθόλως τοῖς παραδεικνυμένοις εἰκέναι, ἔχειν δὲ μᾶλλον κατὰ
 10 τι καὶ τὸ ἀπεικός· ἐπεὶ οὐκ ἂν εἶη παράδειγμα. Ἰουστίνος τοίνυν ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς οὕτω φησὶν ἐν τῇ Ἐκθέσει τῇ περὶ τῆς ὀρθῆς ὁμολογίας.

«Τινὲς μὲν τὴν ἔνωσιν ὡς ψυχῆς πρὸς σῶμα νοήσαντες, οὕτως ἐκδεδώκασιν· καὶ ἀρμόδιον γὰρ τὸ παράδειγμα, εἰ καὶ μὴ κατὰ πάντα. Κατὰ τι γοῦν· ὡς γὰρ
 15 εἷς μὲν ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος, ἔχει δὲ φύσεις δύο».

55 Σκοπεῖτέ τε ὡς οὐκ εἶπεν, Ἐἷς ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος ἐκ δύο φύσεων', ἀλλ', «Ἐχει φύσεις δύο», ὥστε καὶ μετὰ τὴν τῶν δύο φύσεων ἔνωσιν, δύο φύσεις ἔχειν τὸν ἄνθρωπον ἔφησεν.

«Ὡς γὰρ εἷς μὲν ἐστι», φησὶν, «ὁ ἄνθρωπος, ἔχει δὲ
 5 φύσεις δύο ἐν αὐτῷ διαφόρους, καὶ κατ' ἄλλο μὲν λογίζεται, κατ' ἄλλο δὲ τὸ λογισθὲν ἐνεργεῖ· ψυχῆ μὲν γὰρ νοερᾷ λογισάμενος, εἰ τύχοι τοῦ πλοίου τὴν σύμπηξιν, χερσὶ τὸ νοηθὲν εἰς πέρας ἄγει. Οὕτως ὁ Υἱός, εἷς ὢν, καὶ δύο φύσεις, κατ' ἄλλην μὲν τὰς θεοσημείας
 10 ἐργάζεται, κατ' ἄλλην δὲ τὰ πετεινὰ παραδέχεται. Ἡ μὲν γὰρ ἐκ Πατρὸς καὶ Θεός, ἐνεργεῖ τὰ σημεῖα, ἡ δὲ

καὶ στή φύση του, δὲν ἔχει θέση στὸ Χριστό. Γιατὶ εἶδος Χριστῶν μέχρι τώρα δὲν ἀκούσαμε. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν εἶναι φύση ὁ Χριστός, ἀλλὰ ὑπόσταση. Διότι, σύμφωνα μὲ τὸν μακάριο Κύριλλο, τὸ ὄνομα Χριστός οὔτε ὄρο σημαίνει, οὔτε τὴν οὐσία κάποιου φανερώνει. Ἐὰν ὁμως χρησιμοποιηθεῖ σὲ κάποιον ἄνθρωπο, πὺ εἶναι ὑπόσταση, δὲν εἶναι ἄτοπο. Καὶ πρέπει νὰ γνωρίζουμε, ὅτι δὲν εἶναι ἀπαραίτητο τὰ παραδείγματα νὰ ταιριάζουν ἀπόλυτα μὲ αὐτὰ πὺ παραβάλλονται, ἀλλὰ μᾶλλον μποροῦν νὰ ἔχουν καὶ κάτι τὸ ἀταίριαστο· γιατί ἀλλιῶς δὲν θὰ ἦταν παράδειγμα. Ὁ Ἰουστίνος λοιπόν, ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυρας, λέει τὰ ἐξῆς στὴν Ἐκθεσὴ του γιὰ τὴν ὀρθὴ ὁμολογία:

«Μερικοὶ βέβαια τὴν ἔνωση τὴ θεώρησαν ὡς τὴν ἔνωση τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ σῶμα καὶ ἔτσι τὴν παρέδωσαν. Καὶ εἶναι ταιριαστὸ τὸ παράδειγμα, ἂν καὶ ὄχι γενικά, ἀλλὰ ἐν μέρει· ὅπως δηλαδὴ εἶναι ἕνας βέβαια ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ' ἔχει δύο φύσεις»²³.

55 Καὶ προσέχετε· δὲν εἶπε, «ἕνας εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἀποτελούμενος ἀπὸ δύο φύσεις», ἀλλ' «ἔχει δύο φύσεις», ὥστε καὶ μετὰ τὴν ἔνωση τῶν δύο φύσεων, εἶπε ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει δύο φύσεις. Διότι λέει:

«Ὅπως ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἕνας, ἀλλὰ ἔχει μέσα του δύο φύσεις διαφορετικὲς, καὶ μὲ τὴ μιὰ συλλογίζεται, ἐνῶ μὲ τὴν ἄλλη ἐκτελεῖ αὐτὸ πὺ συλλογίσθηκε. Γιατὶ μὲ τὴ νοερὴ ψυχὴ συνέβηκε νὰ σκεφθεῖ τὴν κατασκευὴ τοῦ πλοίου, ἀλλὰ μὲ τὰ χέρια ἔφερε σὲ πέρας αὐτὸ πὺ σκέφθηκε. Ἔτσι καὶ ὁ Υἱός, ἐνῶ εἶναι ἕνας, ἔχοντας δύο φύσεις, μὲ τὴ μιὰ κάνει τὰ θαύματα, ἐνῶ μὲ τὴν ἄλλη κάνει δεκτὰ τὰ ταπεινά. Μὲ ἐκείνην δηλαδὴ πὺ προέρχεται ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ εἶναι Θεός, κάνει τὰ θαύματα, ἐνῶ μὲ ἐκείνην πὺ ἔλαβε ἀπὸ τὴν Παρθένον καὶ εἶναι ἄν-

ἐκ Παρθένου καὶ ὁ ἄνθρωπος, τὸν σταυρόν, καὶ τὰ πάθη, καὶ τὰ παραπλήσια φυσικῶς ἐθέλων ὑπέμεινε».

Τίτι καταφαίνεται σοι συνηγορεῖν τὸ παράδειγμα; Τοῖς μίαν ἐπὶ Χριστοῦ φύσιν λέγειν τολμῶσι, ἢ τοῖς δύο ὀρθοδόξως ἀσυγχύτους καὶ ἀδιαιρέτους κηρύττουσιν; Ὁ Θεολόγος Γρηγόριος τάδε φησί·

«Φύσεις μὲν γὰρ δύο, Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ἐπεὶ καὶ ψυχὴ καὶ σῶμα, υἱοὶ δὲ οὐ δύο, οὐδὲ θεοί».

56 Ὅτι δὲ πλεῖστον ἔχει τὸ ἀπεικός, ἐντεῦθεν εἰσόμεθα. Ἐκ τίνων φατὲ συντεθεῖσθαι τὸν ἄνθρωπον; Ἐκ ψυχῆς δηλαδὴ καὶ σώματος. Τί οὖν μὴ ἐκ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου τὸν Χριστὸν ὁμολογεῖτε; Ἦ τίνος ἔνεκα μὴ ἐκ ψυχότητος τὸν ἄνθρωπον καὶ 5 σωματότητος, ὡσπερ τὸν Χριστὸν ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος; Διὰ τί δὲ ὁ ἄνθρωπος μὴ ὀλος ψυχὴ καὶ ὀλος σῶμα λέγοιτο, ὡς Χριστὸς ὀλος Θεὸς καὶ ὀλος ἄνθρωπος; Καὶ ὀλος ἐν ψυχότητι τέλειος, καὶ ὀλος ἐν ἀνθρωπότητι τέλειος, ὡς ὁ Χριστὸς ὀλος ἐν θεότητι τέλειος καὶ ὀλος ἐν ἀνθρωπότητι τέλειος· 10 καὶ ὀλος ψυχὴ μετὰ τοῦ σώματος, καὶ ὀλος σῶμα μετὰ τῆς ψυχῆς, ὡς ὁ Χριστὸς ὀλος Θεὸς μετὰ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ ὀλος ἄνθρωπος μετὰ τῆς αὐτοῦ ἀνάρχου θεότητος; Ὁ μὲν γὰρ ἄνθρωπος ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος ἑτερόν τι παρὰ ταῦτα γεγένηται, ἦτοι ἄνθρωπος, ὁ δὲ Χριστὸς ἐξ ἑτέρων τὰ αὐτά· ἐκ θεότητος 15 καὶ ἀνθρωπότητος, Θεὸς τε καὶ ἄνθρωπος. Εἰ δὲ κατὰ πάντα ἔχει τὴν ὁμοιότητα, ἔδει καὶ Χριστότητα τὴν σύνθετον ὑμῶν ὀνομάζεσθαι φύσιν, ὡσπερ ἀνθρωπότης ἢ τῶν ἀνθρώπων φύσις ἔστι τε καὶ λέγεται.

57 Ἄλλως δὲ καὶ ἡ ψυχὴ ὑπὸ τῶν τοῦ σώματος προκατεχο-

θρωπος, ὑπομένει κατὰ τρόπο φυσικὸ τὸ σταυρὸ καὶ τὰ πάθη καὶ τὰ παρόμοια μὲ τὴ θέλησή του».

Μὲ ποιούς νομίζεις ὅτι συμφωνεῖ τὸ παράδειγμα; Μ' ἐκείνους πού τολμοῦν νὰ ποῦν μία φύση στὸ Χριστό, ἢ μ' ἐκείνους πού κηρύσσουν ὀρθόδοξα δύο φύσεις ἀσύγχυτες καὶ ἀδιαίρετες; Ὁ Θεολόγος Γρηγόριος λέει τὰ ἐξῆς:

«Φύσεις βέβαια δύο, Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ἀφοῦ ἔχει καὶ ψυχὴ καὶ σῶμα, υἱοὶ ὁμῶς ὄχι δύο, οὔτε θεοῦ».

56 Ὅτι τὸ παραπάνω παράδειγμα ἔχει πάρα πολλὴ ὁμοιότητα, τὸ βλέπουμε ἀπὸ τὰ παρακάτω. Ἀπὸ ποιὰ πράγματα λέτε ὅτι ἀποτελεῖται ὁ ἄνθρωπος; Ἀπὸ ψυχὴ καὶ ἄνθρωπο; Τότε γιατί δὲν ὁμολογεῖτε ὅτι ὁ Χριστὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ Θεὸ καὶ ἄνθρωπο; Ἡ γιατί δὲν λέτε ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἀποτελεῖται ἀπὸ ψυχότητα καὶ σωματότητα, ὅπως ὁ Χριστὸς ἀπὸ θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα; Καὶ γιατί ὁ ἄνθρωπος νὰ μὴ λέγεται ὀλόκληρος ψυχὴ καὶ ὀλόκληρος σῶμα, ὅπως ὁ Χριστὸς ὀλόκληρος Θεὸς καὶ ὀλόκληρος ἄνθρωπος; Καὶ ὀλόκληρος καὶ τέλειος κατὰ τὴν ψυχότητα, καὶ ὀλόκληρος τέλειος κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ὅπως ὁ Χριστὸς εἶναι ὀλόκληρος κατὰ τὴ θεότητα τέλειος, καὶ ὀλόκληρος κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα τέλειος, καὶ ὀλόκληρος ψυχὴ μαζὶ μὲ τὸ σῶμα, καὶ ὀλόκληρος σῶμα μαζὶ μὲ τὴν ψυχὴ, ὅπως ὁ Χριστὸς ὀλόκληρος Θεὸς μαζὶ μὲ τὴ σάρκα του, καὶ ὀλόκληρος ἄνθρωπος μαζὶ μὲ τὴν ἀναρχὴ θεότητά του; Διότι ὁ ἄνθρωπος, ὄντας σύνθετος ἀπὸ ψυχὴ καὶ σῶμα, ἐγινε κάτι ἄλλο διάφορο ἀπὸ αὐτά, δηλαδὴ ἄνθρωπος, ἐνῶ ὁ Χριστὸς, ὄντας σύνθετος ἀπὸ δύο διαφορετικὰ, ἔμεινε τὰ ἴδια ἀπὸ τὴ θεότητα καὶ τὴν ἀνθρωπότητα, ἔμεινε Θεὸς καὶ ἄνθρωπος. Ἐφόσον ἔχει σ' ὅλα τὴν ὁμοιότητα, ἔπρεπε ἢ σύνθετη φύση σας νὰ ὀνομάζεται Χριστότητα, ὅπως ἢ φύση τῶν ἀνθρώπων εἶναι καὶ λέγεται ἀνθρωπότητα.

57 Ἄλλωστε καὶ ἡ ψυχὴ πού κυριεύεται πρὸ μπροστά ἀπὸ

μένη παθῶν καὶ προπάσχει πολλάκις τοῦ σώματος, συμπάσχει
 δὲ διηνεκῶς. Ἀγωνιᾷ γὰρ πολλάκις τὴν τοῦ σώματος τομὴν,
 καὶ πρὸ τοῦ πάθους τοῦ σώματος πάσχει καὶ ἀλλοιοῦται, καὶ
 5 μετὰ τὴν τομὴν οὐδὲν ἦττον τοῦ σώματος τὰ τῆς ὀδύνης ἐμπα-
 θῶς παραδέχεται. Ὅπερ ἐπὶ τῆς τοῦ Κυρίου θεότητος οὐκ ἄν
 τις μὴ παραπλήξ τὴν διάνοια εἶπη ποτέ. Εἰ οὖν καὶ μιᾶς φύσε-
 ως ὁ ἄνθρωπος λέγεται, ἀλλ' ὡς εἶδος, οὐχ ὡς ὑπόστασις.
 Ὅταν μὲν γὰρ ἄνθρωπος πρὸς ἄνθρωπον κρίνηται, μιᾶς φύσε-
 10 ως ὡς ὁμοούσιοι λέγονται, καὶ ὡς ὑφ' ἓν εἶδος ταττόμενοι, ὅτε
 δὲ φυσιογενεῖται ὁ ἄνθρωπος, δύο ἐπ' αὐτοῦ φύσεις θεωρηθή-
 σονται, ψυχῆς λέγω καὶ σώματος. Ἐν γὰρ τῇ τῆς ψυχῆς πρὸς
 τὸ σῶμα συγκρίσει, τίς οὕτως ἀνόητος, ὡς μίαν ἀμφοτέρων
 φύσιν εἰπεῖν; Χριστῶν δὲ εἶδος οὐκ ἔστιν· οὐ γὰρ πολλοὶ Χρι-
 15 τοὶ ἐκ θεότητος συντεθειμένοι καὶ ἀνθρωπότητος, ἵνα πάντες
 ὑπὸ τὸ αὐτὸ εἶδος ταττόμενοι, μιᾶς κηρυχθῶσι φύσεως, ἀλλ'
 εἷς ἔστιν ὁ Χριστός, ἐκ δύο καὶ ἐν δυσὶ γνωριζόμενος φύσεσιν.

58 Ἐπιστήσατε δέ, ὡς ἐν δυσὶν αὐτὸν χιμάρους ὁ μακάριος
 διαγράφει Κύριλλος, ἀλλ' οὐ πρὸς τὰς ὑποστάσεις, ἀλλὰ πρὸς
 τὸ διάφορον τοῦ ζῶντος καὶ τοῦ τεθυμένου, τὸ παράδειγμα φέ-
 ρει. Καὶ τοῦτο δὲ φαμεν, ὡς ἐκ δύο κτιστῶν τάχα που γενέσθαι
 5 μίαν οὐκ ἀδύνατον φύσιν· ἐκ δὲ κτιστοῦ καὶ ἀκτίστου μίαν φύ-
 σιν γενέσθαι ἀμήχανον, ἢ τῶν δύο μετέχουσιν, ἢ ἕτερόν τι
 παρὰ ταῦτα, κατὰ τὸν θεολόγον Γρηγόριον. Πῶς γὰρ ἢ αὐτὴ
 ἤρξατο τε τοῦ εἶναι, καὶ οὐκ ἤρξατο;

59 Εἰ ταῦτόν ἐστιν εἰπεῖν, ἐκ θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος,

τὰ πάθη τοῦ σώματος πάσχει πολλές φορές πρὶν ἀπὸ τὸ σῶμα, καὶ πάσχει μαζί μ' αὐτὸ διαρκῶς. Διότι ἀγωνιᾷ πολλές φορές γιὰ τὴν ἐγχείρηση τοῦ σώματος καὶ ὑποφέρει πρὶν ἀπὸ τὸ πάθος τοῦ σώματος καὶ ἀλλοιώνεται· καὶ μετὰ τὴν ἐγχείρηση δὲν ὑφίσταται καθόλου λιγότερο ἀπὸ τὸ σῶμα μὲ πόνον τὴν ὀδύνη. Αὐτὸ ὁμοίως γιὰ τὴ θεότητα τοῦ Κυρίου δὲν θὰ μπορούσε ποτὲ νὰ τὸ πεῖ κανεὶς, ἐὰν δὲν εἶναι παράφρων στὸ μυαλό. Μολονότι λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος λέγεται ὅτι ἔχει μία φύση, αὐτὸ συμβαίνει ὅταν γίνεται ἀναφορά στὸ εἶδος καὶ ὄχι στὴν ὑπόστασή του. Διότι, ὅταν συγκρίνεται ἄνθρωπος μὲ ἄνθρωπο, λέγονται ὅτι εἶναι μιᾶς φύσεως ὡς ὁμοούσιοι, καὶ τοποθετοῦνται κάτω ἀπὸ ἓνα εἶδος· ὅταν ὁμοίως ὁ ἄνθρωπος ἐξετάζεται ὡς πρὸς τὴ φύση του, τότε διακρίνονται σ' αὐτὸν δύο φύσεις, τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος. Διότι στὴ σύγκριση τῆς ψυχῆς μὲ τὸ σῶμα, ποιὸς εἶναι τόσο ἀνόητος, ὥστε νὰ πεῖ ὅτι μία εἶναι ἡ φύση καὶ τῶν δύο; Εἶδος Χριστῶν ὁμοίως δὲν ὑπάρχει· διότι δὲν εἶναι πολλοὶ Χριστοὶ σύνθετοι ἀπὸ θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα, ὥστε, τοποθετούμενοι ὅλοι κάτω ἀπὸ τὸ ἴδιο εἶδος, νὰ κηρυχθοῦν ὅτι ἔχουν τὴν ἴδια φύση. Ἄλλ' εἶναι ἓνας ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος ἀναγνωρίζεται ὅτι εἶναι σύνθετος ἀπὸ δύο φύσεις καὶ σὲ δύο φύσεις.

58 Προσέξτε ἐπίσης ὅτι ὁ μακάριος Κύριλλος τὸν περιγράφει ὡς δύο χειμάρρους, ὁμοίως τὸ παράδειγμα δὲν τὸ φέρει γιὰ τίς ὑποστάσεις, ἀλλὰ γιὰ τὴ διαφορὰ μεταξὺ ζωντανοῦ καὶ θυσιασμένου. Λέμε ἐπίσης καὶ αὐτό, ὅτι δηλαδὴ ἀπὸ δύο κτιστὰ ὄντα δὲν εἶναι ἀδύνατο νὰ προέλθει μία φύση, ἀπὸ κτιστὸ ὁμοίως καὶ ἄκτιστο εἶναι ἀδύνατο νὰ προέλθει μία φύση, ἢ μία φύση ποὺ νὰ μετέχει καὶ στὰ δύο, ἢ κάτι ἄλλο παραπλήσιο, σύμφωνα μὲ τὸν θεολόγο Γρηγόριο. Γιατὶ πῶς εἶναι δυνατὸν ἢ ἴδια φύση καὶ νὰ ἄρχισε κάποτε νὰ ὑπάρχει, καὶ νὰ μὴ ἄρχισε;

59 Ἐὰν εἶναι τὸ ἴδιο νὰ λέμε, «ἀπὸ θεότητα καὶ ἀνθρωπό-

καὶ ἐκ δύο φύσεων, δύο φύσεις ἐν τῷ Χριστῷ μετὰ τὴν ἔνωσιν μὴ λέγοντες, οὐδὲ θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα ἐν αὐτῷ μετὰ τὴν ἔνωσιν ὁμολογεῖτε.

60 Τὰ μιᾶς οὐσίας, τὰς αὐτὰς ἀπαραλείπτως ἔξει διαφοράς. Οὐτε γάρ, ἐπειδὴ λογικὸς ὁ ἄνθρωπος, καὶ λογικὸς ὁ ἄγγελος, μία φύσις ἀγγέλου καὶ ἀνθρώπου λεχθήσεται. Ἀθάνατος γὰρ ὁ ἄγγελος, θνητὸς δὲ ὁ ἄνθρωπος καὶ οὐ πάντῃ τὴν ὁμοίωσιν
5 ἔχει. Καὶ θνητὸς μὲν ὁ ἄνθρωπος, θνητὸς δὲ καὶ ὁ κύων· ἀλλὰ λογικὸς μὲν ὁ ἄνθρωπος, ὁ δὲ κύων ἄλογος, καὶ οὐ μιᾶς φύσεως. Ἀνάγκη τοίνυν τὰ μιᾶς οὐσίας, τὰς αὐτὰς ἀπαραλείπτως ἔχειν οὐσιώδεις διαφοράς. Εἰ τοίνυν μία οὐσία τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου θεότητος καὶ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, αἱ αὐταὶ διαφοραὶ ἀμφοῖν ἀπαραλείπτως ἔσονται.
10

61 Εἰ τὰ ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς μὴ ἐν αὐτῷ, ἢ ἀπόλοντο ἢ ἐν ἑτέρῳ· καὶ ποῦ, δείξατε.

62 Εἰ ἐπὶ τῶν ὁμοουσιῶν ἢ μία φύσις λεγομένη, ταυτότητα φύσεως, οὐχ ὑποστάσεως, δηλοῖ, πῶς ἐπὶ τῶν ἑτερουσιῶν αἱ δύο φύσεις, οὐ τὸ διάφορον τῶν οὐσιῶν, ἀλλ' ὑποστάσεων δηλώσει διαίρεσιν;

63 Τὰ πρὸς τι ἅμα, καὶ ἀεὶ ἅμα, ἢ δὲ ἔνωσις καὶ τὰ ἐνωθέντα, τῶν πρὸς τι. Ἄμα οὖν ἢ ἔνωσις καὶ τὰ ἐνωθέντα. Ἦ τοίνυν καὶ τὰ ἐνωθέντα κηρύξατε, ἢ καὶ τὴν ἔνωσιν παύσατε. Καὶ τίς λοιπὸν τῆς διαιρέσεως αἴτιος;

64 Τὸ ἄλλος καὶ ἄλλος ὑποστάσεων ἀντωνυμῖαι, φύσεων δὲ τὸ ἄλλο καὶ ἄλλο, κατὰ τὸν θεολόγον Γρηγόριον. Εἰ οὖν αἰεὶ τὸ ἄλλος καὶ ἄλλος ἐπὶ τῆς θεολογίας τὰς ὑποστά-

τητα», καὶ ἀπὸ δύο φύσεις, ἑσείς, μὴ δεχόμενοι δύο φύσεις στὸ Χριστὸ μετὰ τὴν ἔνωση, δὲν ὁμολογεῖτε οὔτε θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα σ' αὐτὸν μετὰ τὴν ἔνωση.

- 60 Ὅσα ἀνήκουν σὲ μία οὐσία, ἔχουν χωρὶς ἀμφιβολία τὶς ἴδιες διαφορές. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ὁ ἄνθρωπος εἶναι λογικὸς καὶ ὁ ἄγγελος λογικὸς, δὲν μπορούμε νὰ ποῦμε ὅτι εἶναι μία ἢ φύση τοῦ ἀγγέλου καὶ τοῦ ἀνθρώπου. Διότι ὁ ἄγγελος εἶναι ἀθάνατος, ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος θνητὸς καὶ δὲν ἔχει τέλεια ὁμοιότητα. Καὶ ἐπίσης εἶναι θνητὸς ὁ ἄνθρωπος, θνητὸς καὶ ὁ σκύλος, ἀλλὰ ὁ ἄνθρωπος εἶναι λογικὸς, ἐνῶ ὁ σκύλος ἄλογος, καὶ δὲν ἔχουν τὴν ἴδια φύση. Εἶναι ἀνάγκη αὐτὰ ποῦ ἔχουν μία οὐσία, νὰ ἔχουν ὅπωςδὴποτε καὶ τὶς ἴδιες οὐσιαστικὲς διαφορές. Ἐὰν λοιπὸν εἶναι μία ἢ οὐσία τῆς θεότητος τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ τῆς σάρκας του, θὰ πρέπει νὰ ὑπάρχουν καὶ στὰ δύο οἱ ἴδιες διαφορές.
- 61 Ἐὰν αὐτὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀποτελεῖται ὁ Χριστὸς δὲν βρίσκονται μέσα σ' αὐτόν, ἢ χάθηκαν, ἢ βρίσκονται σὲ ἄλλον δεῖξτε λοιπὸν ποῦ βρίσκονται;
- 62 Ἐὰν στὰ ὁμοῦσια ὅταν λέμε μία φύση δηλώνουμε τῆς φύσεως καὶ ὄχι τῆς ὑποστάσεως, πῶς στὰ ἕτερούσια οἱ δύο φύσεις δὲν φανερώνουν τὴ διαφορὰ τῶν οὐσιῶν, ἀλλὰ τὴ διαίρεση τῶν ὑποστάσεων;
- 63 Αὐτὰ ποῦ εἶναι μαζί σὲ σχέση μὲ κάτι, εἶναι καὶ πάντοτε μαζί. Ἡ ἔνωση ὁμως καὶ αὐτὰ ποῦ ἐνώθηκαν, εἶναι ἀπὸ αὐτὰ τὰ κάτι. Ἐπομένως ἡ ἔνωση καὶ αὐτὰ ποῦ ἐνώθηκαν εἶναι μαζί. Ἡ λοιπὸν διακηρύξτε καὶ αὐτὰ ποῦ ἐνώθηκαν, ἢ σταματήστε νὰ διακηρύσσετε καὶ τὴν ἔνωση. Καὶ ποιὸς τότε εἶναι ὁ αἴτιος τῆς διαιρέσεως;
- 64 Οἱ λέξεις, 'ἄλλος' καὶ 'ἄλλος', κατὰ τὸν Γρηγόριο τὸν Θεολόγο, εἶναι ἀντωνυμίες ποῦ ἀναφέρονται στὶς ὑποστάσεις, ἐνῶ οἱ λέξεις, 'ἄλλο' καὶ 'ἄλλο', εἶναι ἀντωνυμίες τῶν φύσεων. Ἐὰν λοιπὸν οἱ λέξεις 'ἄλλος' καὶ 'ἄλλος' στὴ θεο-

σεις δηλοῖ, ἄρα καὶ τὸ 'ἄλλο' καὶ 'ἄλλο' ἐπὶ τῆς οἰκονομίας
5 δεῖ τὰς φύσεις δηλώσει.

65 Τὸ ἄλλο τῇ φύσει εἰπεῖν, καὶ τὸ ἄλλην φύσιν, ταυτόν. Εἰ οὖν
τὸ πρῶτον δεῖ ἐπὶ τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἀνθρωπό-
τητος αὐτοῦ, δεῖ καὶ τὸ δεύτερον. Ἄλλη δὲ καὶ ἄλλη φύσις οὐκ
ἔσται μία.

66 Τί ὑμῖν βούλεται ἡ σύνθετος φύσις; Ἐνικῇ προφορᾷ δύο
σημαίνει πράγματα· ὡς παρὰ τοῖς Πατράσιν ἡ διττὴ καὶ ἡ δι-
πλῆ φύσις, καὶ ὡς χορὸς καὶ λαός, ἢ πληθυντικῇ προφορᾷ μίαν,
ὡς Ἀθηναί, Θῆβαι καὶ τὰ τοιαῦτα. Εἰ μὲν οὖν τὸ πρότερον, πε-
5 ριττὸν τὸ μίαν λέγειν· οὐδὲ γὰρ οἱ Πατέρες μίαν εἶπον. Εἰ δὲ τὸ
δεύτερον, περιττὸν τὸ σύνθετον· ταυτόν γὰρ ὑμῖν ἔκ τε τῆς
ἀπλῆς καὶ τῆς συνθέτου σημαίνεται. Εἰ δὲ ἕτερόν τι παρὰ τὰ εἰ-
ρημμένα, ἄλλην ἡμῖν συγκεχυμένην εἰσκομίζετε φύσιν, ὥσπερ
ἡμίονον καὶ τὴν παρ' Ἑλλησιν τῶν πολυμόρφων ζώων τερα-
10 τείαν.

67 Ἡ μία σεσαρκωμένη φύσις, ἢ ὡς σχῆμα τὴν σάρκα περι-
κεῖται καὶ μία ἐστὶ καὶ σεσαρκωμένη, οἷα χαλκὸς ἀνδριάντος
μεμορφωμένος σχήματι, ἢ τῆς σαρκὸς τραπέισης τῆς προσλη-
φθείσης εἰς τὴν τοῦ προσλαβομένου φύσιν, ἢ ὡς τῆς τοῦ προσ-
5 λαβόντος φύσεως μεταβληθείσης εἰς τὴν τοῦ προσλήμματος
φύσιν καὶ τῆς οἰκείας οὐσίας πεπονθυίας ἔκστασιν, ἢ οὐσία
οὐσία ἥνωται καὶ δύο εἰσὶν· οἷον οὖν αἰρεῖσθε, κηρύξατε, ἢ δύο
φύσεις ὁ Χριστός, ἢ παντελῶς οὐ δύο. Τὰ γὰρ ἀντιφατικῶς λε-
γόμενα, ὀλικῶς ἀντίκειται· ἢ τοῖνον δύο κηρύττετε, ἢ μίαν ἀπο-
10 λύτως εἶπατε. Τί γὰρ λέξιν προβάλλεσθε, ἧς ἀρνεῖσθε τὴν δύ-
ναμιν πρὸς ἑξαπάτην τῶν ἀπλουστέρων;

λογία σημαίνουν τις υποστάσεις, ἄρα καὶ οἱ λέξεις 'ἄλλο' καὶ 'ἄλλο' στὴ θεία οἰκονομία φανερῶνουν πάντα τις φύσεις.

65 Τὸ νὰ ποῦμε 'ἄλλο' στὴ φύση, καὶ 'ἄλλη φύση', εἶναι τὸ ἴδιο. Ἐὰν λοιπὸν τὸ πρῶτο ἀναφέρεται στὴ θεότητα τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ἀνθρωπότητά του, ἀναφέρεται πάντοτε καὶ τὸ δεύτερο. Ὅμως ἄλλη καὶ ἄλλη φύση, δὲν εἶναι μία.

66 Τί σημαίνει γιὰ σᾶς ἡ σύνθετη φύση; Σὲ ἐνικὸ ἀριθμὸ σημαίνει δύο πράγματα, ὅπως στοὺς Πατέρες ἡ διττὴ καὶ ἡ διπλῆ φύση, καὶ ὅπως οἱ λέξεις χορὸς καὶ λαός, ἢ σὲ πληθυντικὸ ἀριθμὸ σημαίνει ἓνα πρᾶγμα, ὅπως, Ἀθηναί, Θῆβαι καὶ τὰ παρόμοια. Ἐὰν λοιπὸν πρόκειται γιὰ τὸ πρῶτο, εἶναι περιττὸ νὰ λέτε μία· γιατί οὔτε οἱ Πατέρες εἶπαν μία. Ἐὰν πάλι πρόκειται γιὰ τὸ δεύτερο, εἶναι περιττὸ τὸ σύνθετο· διότι γιὰ σᾶς τὸ ἴδιο δηλώνεται καὶ μὲ τὴν ἀπλῆ καὶ μὲ τὴ σύνθετη φύση. Ἐὰν πάλι πρόκειται γιὰ κάτι ἄλλο, ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ ποὺ εἰπώθηκαν, τότε εἰσάγετε σὲ μᾶς ἄλλη φύση συγκεχυμένη, ὅπως ἡ ἡμίονος καὶ ἡ τερατολογία τῶν πολυμορφων ζώων στοὺς Ἑλληνας.

67 Ἡ μία σαρκωμένη φύση ἢ περιβάλλεται τὴ σάρκα ὡς σχῆμα καὶ εἶναι μία καὶ σαρκωμένη, ὅπως ὁ χαλκὸς ποὺ εἶναι φτιαγμένος σὲ σχῆμα ἀνδριάντα, ἢ ἡ σάρκα ποὺ προσλήφθηκε μεταβλήθηκε καὶ ἔγινε ὁμοία μὲ τὴ φύση αὐτοῦ ποὺ τὴν προσέλαβε, ἢ ἡ φύση αὐτοῦ ποὺ τὴν προσέλαβε μεταβλήθηκε καὶ ἔγινε ὁμοία μὲ τὴ φύση τῆς σάρκας ποὺ προσλήφθηκε, καὶ ἡ δική της οὐσία ἔπαθε ἔκσταση, ἢ ἡ μία οὐσία ἐνώθηκε μὲ ἄλλη οὐσία καὶ εἶναι δύο οὐσίες· ὅποιο λοιπὸν προτιμᾶτε διακηρύξτε το, ἢ ὅτι ἔχει δύο φύσεις ὁ Χριστός, ἢ ὅπωςδὴποτε ὄχι δύο. Διότι αὐτὰ ποὺ λέγονται κατὰ τρόπο ἀντιφατικὸ εἶναι καθολοκληρίαν ἀντίθετα· ἢ λοιπὸν κηρύξατε δύο, ἢ πεῖτε ἀπερίφραστα μία. Γιατί λοιπὸν προβάλλετε τὴ λέξη, τῆς ὁποίας ἀρνεῖσθε τὴ σημασία, γιὰ νὰ ἐξαπατᾶτε τοὺς ἀφελέστερους;

68 «Μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην» λέγοντες, ἡ τοῦ «σεσαρκωμένην» ἀρνεῖσθε τὴν δύναμιν, ἡ ἐξ ὀνόματος καὶ ὄρου δύο φύσεις κατὰ περίφρασιν λέγετε· μίαν μὲν φύσιν ἀναφανδὸν ὀνομάζοντες, τὴν δὲ ἑτέραν ἐξ ὄρου μηνύοντες. Εἶπερ
5 σὰρξ ἐψυχωμένη χυχῆ λογικῆ καὶ νοερᾶ, ἀνθρώπου φύσις ἐστὶ.

69 Τὰ ἑτεροούσια ἐνώσει γίνεται ἓν, καὶ οὐ φύσει. Φύσει γὰρ ἓν τὰ ὁμοούσια. Ἔτερον τοίνυν φύσις καὶ ἕτερον ἔνωσις, καὶ τὸ ἐξ ἐκάστου ἀποτελούμενον ἓν ἕτερον· ἐξ ὁμοουσιότητος μὲν φύσις μία, ἐκ δὲ τῆς καθ' ὑπόστασιν ἐνώσεως, μία ὑπόστασις.

70 Τὸ «Χριστός» ὄνομα, κατὰ τὸν μακάριον Κύριλλον, οὔτε δύναμιν ὄρου ἔχει, οὔτε τὴν τινος οὐσίαν δηλοῖ. Εἰ δὲ μὴ οὐσίαν δηλοῖ, καὶ ὄρου δύναμιν οὐκ ἔχει, ὑπόστασις ἂν εἴη καὶ οὐ φύσις. Ὅρω μὲν γὰρ οὐσία καὶ φύσις δηλοῦσθαι πέφυκεν, ὑπο-
5 γραφῆ δὲ πρόσωπον καὶ ὑπόστασις, εἶπερ ὁ μὲν ἐξ οὐσιωδῶν, ὁ δὲ ἐξ ἐπουσιωδῶν σύγκειται. Τὸ δὲ «Θεός», ὄνομα, δηλωτικὸν οὐσίας ἐστίν, ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ ἄνθρωπος. Τί οὖν τὸν ἓνα Χριστόν, τὸν Θεόν τε καὶ τὸν ἄνθρωπον, μὴ μίαν μὲν ὑπόστασιν σύνθετον, ὡς Χριστόν, ὡς Θεὸν δὲ καὶ ἄνθρωπον, δύο φύ-
10 σεις κηρύξατε;

71 Εἰ δὲ καὶ ἐκ τελείων ἢ ἔνωις γένοιτο, ἀλλά γε καὶ πρὸς τὸ ὄλον, ἦτοι τὸ ἐκ τῆς ἐνώσεως ἀποτελέσμα, μέρη τὰ πρὸς ἔνωσιν συνελθόντα λέγεται, ὡς ἐκ χοδὸς τυχόν, ἢ πλίνθος, καὶ ἀχύρου καὶ ὕδατος, ὧν ἕκαστον καθ' αὐτὸ μὲν τέλειον, μέρος δὲ
5 πρὸς τὴν πλίνθον λελόγισται. Μέρη τοίνυν Χριστοῦ δύο φύσεις· ἐκ θεότητος γὰρ οὗτος καὶ ἀνθρωπότητος. Πῶς οὖν οὐκ ἓν τῷ

- 68 Λέγοντας «μία φύση τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκωμένη», ἢ ἀρνεῖσθε τὴ σημασία τῆς λέξεως ‘σαρκωμένη’, ἢ μὲ τὸ ὄνομα καὶ τὸν ὄρο λέτε δύο φύσεις περιφραστικά· τὴ μία δηλαδὴ τὴν ὀνομάζετε φανερά, ἐνῶ τὴν ἄλλη τὴ δηλώνετε μὲ τὸν ὄρο. Ἐὰν ἐννοεῖτε σάρκα ψυχωμένη μὲ ψυχὴ λογικὴ καὶ νοερή, εἶναι φύση ἀνθρώπου.
- 69 Αὐτὰ ποὺ ἔχουν διαφορετικὴ οὐσία γίνονται ἓνα μὲ τὴν ἔνωση καὶ ὄχι μὲ τὴ φύση. Γιατὶ κατὰ τὴ φύση εἶναι ἓνα τὰ ὁμοῦσια. Ἄλλο λοιπὸν εἶναι ἡ φύση καὶ ἄλλο ἡ ἔνωση καὶ εἶναι διαφορετικὸ αὐτὸ ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν καθεμίᾳ· ἀπὸ τὴν ὁμοουσιότητα δηλαδὴ προέρχεται μία φύση, ἐνῶ ἀπὸ τὴν ὑποστατικὴ ἔνωση μία ὑπόστασις.
- 70 Τὸ ὄνομα Χριστός, κατὰ τὸν μακάριο Κύριλλο, οὔτε σημασία ὄρου ἔχει, οὔτε τὴν οὐσία κάποιου φανερώνει. Ἐὰν δὲν φανερώνει οὐσία καὶ δὲν ἔχει σημασία ὄρου, τότε εἶναι ὑπόστασις καὶ ὄχι φύση. Διότι μὲ τὸν ὄρο ἐκ φύσεως δηλώνεται ἡ οὐσία καὶ ἡ φύση, ἐνῶ μὲ τὴν περιγραφὴ τὸ πρόσωπο καὶ ἡ ὑπόστασις, ἐὰν τὸ ἓνα ἀποτελεῖται ἀπὸ οὐσιώδη γνωρίσματα καὶ τὸ ἄλλο ἀπὸ ἐπουσιώδη. Τὸ ὄνομα ὁμῶς ‘Θεός’ εἶναι δηλωτικὸ οὐσίας· τὸ ἴδιο καὶ τὸ ὄνομα ἀνθρώπος. Γιατὶ λοιπὸν τὸν ἓνα Χριστό, τὸν Θεὸ καὶ ἀνθρώπο, δὲν τὸν κηρύξατε μία σύνθετη ὑπόστασις, ὡς Χριστό, καὶ δύο φύσεις ὡς Θεὸ καὶ ὡς ἀνθρώπο;
- 71 Καὶ ἂν ἀκόμα ἡ ἔνωση γίνεαι ἀπὸ τέλεια πράγματα, πάλι, συγκριτικὰ πρὸς τὸ σύνολο, δηλαδὴ τὸ ἀποτελεσμα τῆς ἐνώσεως, τὰ πράγματα ποὺ ἐνώθηκαν λέγονται μέρη τοῦ ὄλου, ὅπως γιὰ παράδειγμα ἡ πλίθος ποὺ γίνεται ἀπὸ χῶμα, ἄχυρο καὶ νερό, τὸ καθένα ἀπὸ τὰ ὅποια βέβαια εἶναι καθεαὐτὸ τέλειο, ἀλλὰ ὡς πρὸς τὴν πλίθο θεωρεῖται μέρος τῆς. Μέρη λοιπὸν τοῦ Χριστοῦ εἶναι οἱ δύο φύσεις· γιατί αὐτὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα. Πῶς λοιπὸν δὲν ὑπάρχουν τὰ μέρη στὸ σύνολο καὶ τὸ σύνολο στὰ μέρη; Ἡ

ὄλω τὰ μέρη καὶ τὸ ὅλον ἐν τοῖς μέρεσιν; Ἡ γὰρ ἐν αὐτῷ, ἢ ἀλλαχόσε, ἢ ἀνήρηται καὶ αὐτός, ἢ ἐν ἄλλοις παρὰ ταῦτα, ἢ οὐδαμῆ.

72 Εἰ τῆς αὐτῆς φύσεως ἢ σὰρξ τῆ τοῦ Λόγου θεότητι, πῶς οὐ γέγονε τετράς ἢ Τριάς; Τὰ γὰρ ὁμοούσια ἐτέρας ἐστὶν ὑποστάσεως. Εἰ δὲ ἐτερούσιος, πῶς οὐ δύο φύσεις ἐστὶν ὁ Χριστός;

73 Εἰ ὁ Θεὸς Λόγος καὶ ὁ Πατὴρ κατὰ τί εἰσι δύο, ἢ δὲ σὰρξ καὶ ὁ Θεὸς Λόγος κατ' οὐδέν εἰσι δύο, πλέον ἦνῶται τῆ σαρκί, Θεὸς Λόγος, ἢ τῷ Πατρὶ. Εἰ δὲ οὐ πλέον, κατὰ τι γούν εἰσι δύο ὁ Θεὸς Λόγος καὶ ἡ σὰρξ. Καὶ εἰ κατὰ τι, δύο κατὰ φύσιν· οὐ γὰρ καθ' ὑπόστασιν.

74 Ὁ εἷς Χριστός, ἢ σύνθετος ὑπόστασις, κατὰ μὲν φύσιν ταυτίζεται τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Πνεύματι, τῆ Μητρὶ τε καὶ ὑμῖν· καὶ τῷ Πατρὶ γάρ ἐστι καὶ ὑμῖν ὁμοούσιος, διαφέρει δὲ καθ' ὑπόστασιν. Εἰ μὲν οὖν μίαν φύσιν αὐτῷ δῶτε σύνθετον, συνθέτου φύσεως τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον λέξατε, καὶ μιᾶς φύσεως τὴν Τριάδα καὶ τοὺς ἀνθρώπους εἶποιτε. Εἰ δὲ ὑπόστασιν ἐν δύο γνωριζομένην φύσει, κατ' ἄλλο ἔσται τῷ Πατρὶ καὶ κατ' ἄλλο ἡμῖν ὁμοούσιος.

75 Ἡ θεότης κατὰ τῶν τριῶν τῆς ζωαρχικῆς Τριάδος ὑποστάσεων φέρεται, ὁμοίως καὶ ἡ ἀνθρωπότης κατὰ τῶν ἀπείρων τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ὑποστάσεων. Εἰ τοίνυν μίαν φύσιν τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος εἶπητε, μία φύσις καθ' ὑμᾶς ἐν τῷ Χριστῷ γέγονε τῶν ἁγίων τῆς Τριάδος τριῶν ὑποστάσεων.

76 Εἰ μερικὴν καὶ ἰδικὴν οὐσίαν τοῦ Λόγου φατέ, καὶ ταυτὸν φύσιν καὶ ὑπόστασιν, δείξατε ἡμῖν τίνα τῶν ἁγίων Πατέρων τρεῖς φύσεις ἢ οὐσίας ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος εἰπόντα, καὶ ἡμεῖς

λοιπὸν βρίσκονται σ' αὐτόν, ἢ σὲ ἄλλο μέρος, ἢ καταργεῖται καὶ αὐτὸς (ὁ Χριστός), ἢ ὑπάρχει σὲ ἄλλα καὶ ὄχι σ' αὐτὰ (στὴ θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα), ἢ δὲν ὑπάρχει πουθενά.

- 72 Ἐὰν ἡ σάρκα εἶναι τῆς ἴδιας φύσεως μὲ τὴ θεότητα τοῦ Λόγου, πῶς δὲν ἐγινε ἡ Τριάδα τετράδα; Γιατὶ τὰ ὁμοούσια ἀνήκουν σὲ διαφορετικὴ ὑπόσταση. Ἄν πάλι ἡ σάρκα εἶναι ἕτερούσια, τότε πῶς ὁ Χριστὸς δὲν ἔχει δύο φύσεις;
- 73 Ἐὰν ὁ Θεὸς Λόγος καὶ ὁ Πατέρας κατὰ κάποια ἔννοια εἶναι δύο, ἐνῶ ἡ σάρκα καὶ ὁ Θεὸς Λόγος δὲν εἶναι σὲ καμμιά περίπτωση δύο, τότε ὁ Θεὸς Λόγος ἐνώθηκε περισσότερο μὲ τὴ σάρκα, παρὰ μὲ τὸν Πατέρα. Ἐὰν δὲν ἐνώθηκε περισσότερο, τότε κατὰ κάποια ἔννοια εἶναι δύο ὁ Θεὸς Λόγος καὶ ἡ σάρκα. Καὶ ἐὰν κατὰ κάποια ἔννοια εἶναι δύο, εἶναι δύο κατὰ τὴ φύση καὶ ὄχι κατὰ τὴν ὑπόσταση.
- 74 Ὁ ἕνας Χριστός, ἡ σύνθετη ὑπόσταση, ὡς πρὸς τὴ φύση ταυτίζεται μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα μὲ τὴ Μητέρα του καὶ μὲ σᾶς, διότι εἶναι ὁμοούσιος καὶ μὲ τὸν Πατέρα καὶ μὲ σᾶς, διαφέρει ὁμοῦς ὡς πρὸς τὴν ὑπόσταση. Ἐὰν λοιπὸν τοῦ ἀποδίδετε μία φύση σύνθετη, τότε πέστε ὅτι καὶ ὁ Πατέρας καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα ἔχουν σύνθετη φύση καὶ ὅτι ἡ Τριάδα καὶ οἱ ἄνθρωποι ἔχουν μία φύση. Ἐνῶ, ἐὰν ἔχει ὑπόσταση ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο φύσεις, τότε ὡς πρὸς ἄλλο θὰ εἶναι ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα καὶ ὡς πρὸς ἄλλο μ' ἐμᾶς.
- 75 Ἡ θεότητα ὑπάρχει στὶς τρεῖς ὑποστάσεις τῆς ζωαρχικῆς Τριάδος, καὶ ἡ ἀνθρωπότητα κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο στὶς ἀπειρες ὑποστάσεις τῆς ἀνθρώπινης φύσεως. Ἐὰν λοιπὸν πεῖτε ὅτι εἶναι μία ἡ φύση τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος, τότε, σύμφωνα μὲ σᾶς, στὸ Χριστὸ ὑπῆρξε μία φύση τῶν ἁγίων τριῶν ὑποστάσεων τῆς Τριάδος.
- 76 Ἐὰν λέτε ὅτι ἡ οὐσία τοῦ Λόγου εἶναι μερικὴ καὶ δική του ἀπλῶς, καὶ ὅτι εἶναι τὸ ἴδιο πράγμα φύση καὶ ὑπόσταση, δεῖξτε μας κάποιον ἀπὸ τοὺς ἁγίους Πατέρες ποὺ νὰ εἶπε ὅτι

σιγήσομεν, χεῖρα ἐπὶ στόματι θέμενοι. Εἰ δὲ μὴ δεῖξαι δύνασθε, 5 τί μάτην ἀπὸ καρδίας, καὶ οὐκ ἐκ Θεοῦ, λαλοῦντες φρυάττεσθε;

77 Τὸ τῶν πραγμάτων ποσόν, οὐ μόνον ὠρισμένος ἀριθμὸς παρίστησιν, ἀλλὰ δὴ καὶ ὁ ἀόριστος, ὁ πολλὰ τυχόν καὶ ὀλίγα καὶ πλείονα καὶ ἐλάττονα· καὶ ἡ ἀναλογία δὲ ταυτὸν οἶδε, πολ- 5 λάκις ποιεῖν, ὡς τὸ μεῖζον καὶ ἴσον καὶ ἥττον. Ἀλλὰ καὶ ἡ δει- κτικὴ φωνή, «τοῦτό» φημι, «κἀκεῖνο», καὶ «ταῦτα», καὶ «ἄλλο», καὶ «ἕτερον»· καὶ «ἡ τάξις», ὡς «πρὸς τοῦδε», καὶ μετ' ἐκεῖνο», καὶ «ἀπ' ἀρχῆς», καὶ «ὕστερον», καὶ ἕτεροι δὲ τρόποι τυχόν Εἰ μὲν οὖν πάντας τοὺς τρόπους δηλωτικούς τῆς τῶν πραγμάτων ποσότητος, διαιρετικούς λέγετε, ἐγγύθεν ὁ 10 ἔλεγχος. Μίαν γὰρ καὶ μίαν φύσιν, ἕτερόν τε καὶ ἕτερον, καὶ ἄλλο καὶ ἄλλο, καὶ φύσεις ἀορίστως καὶ ιδιότητος, καὶ μεῖζον καὶ ἐλάττον, καὶ πρότερον καὶ ὕστερον λέγετε. Εἰ δὲ μόνον τὸν ὠρισμένον ἀριθμὸν, καὶ μάλιστα τῆς δυάδος, διαιρεῖν ὑποτίθε- σθε τῆς ἐξουσίας, τίς γὰρ ἡ ἀποκλήρωσις τῆς ἀληθείας ἐτέρως 15 ἐχούσης; Ἡ δυὰς γὰρ καὶ τὰ δύο ὁμοῦ τὰ ἀριθμούμενα συλλη- πτικῇ δυνάμει παρίστησιν, ἢ τῆς μιᾶς ὕμῶν ὁ διαλελυμένος ἀριθμὸς, καὶ καθ' ἑαυτὸν θεωρούμενος.

78 Ἐπὶ πᾶσι τοῦτο ἡμῖν ἀπαγγείλατε: Ἐχει θεῖαν φύσιν ὁ Χρι- στὸς καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν; Ναί, ἐρεῖτε. Ἐχει δὲ καὶ ἀνθρωπί- νην; Καὶ τοῦτο συνομολογήσετε, εἰ γε μὴ γυμνῇ τῇ κεφαλῇ ἀσε- βεῖν βουληθεῖητε. Φύσις οὖν θεία καὶ φύσις ἀνθρωπίνη, μία φύ- 5 σις, ἢ δύο εἰσίν; Ἀλλ' εἰ μὲν μίαν εἶπητε, ἔσται ὁ Πατὴρ ἡμῖν ὁμοούσιος, εἰ δὲ δύο καὶ οὐ μία, τί μὴ τὸν τύφον σὺν τῷ τούτου γεννήτορι μακρὰν ἀπορρίψαντες, μεθ' ἡμῶν ἕνα Χριστόν, ἕνα Υἱόν, ἕνα Κύριον, μίαν ὑπόστασιν ἐκ δύο φύσεων, καὶ δύο φύ-

υπάρχουν τρεῖς φύσεις ἢ οὐσίες στήν ἁγία Τριάδα, καί ἐμεῖς θά σιωπήσουμε, βάζοντας τὸ χέρι στό στόμα. Ἐάν ὁμως δέν μπορεῖτε νά δεῖξετε, γιατί ἀυθαδιάζετε μιλώντας ἀπό τήν καρδιά σας καί ὄχι ἀπό τὸ Θεό;

77 Τὴν ποσότητα τῶν πραγμάτων δέν τὴν παριστάνει μόνο ὀρισμένος ἀριθμός, ἀλλὰ καί ὁ ἀόριστος, πού σημαίνει πολλὰ καί λίγα, περισσότερα καί λιγότερα· τὸ ἴδιο πολλές φορές συμβαίνει καί μὲ τὴν ἀναλογία, δηλώνοντας τὸ ἀνώτερο καί τὸ ἴσο καί τὸ κατώτερο. Ἀλλὰ καί ἡ δεικτική λέξη, ἐνωῶ 'αὐτό', 'ἐκεῖνο' καί 'αὐτά' καί 'ἄλλο' καί 'ἕτερο'· ἐπίσης καί ἡ τάξη, ὅπως 'πρὶν ἀπ' αὐτό', 'μετὰ ἀπὸ ἐκεῖνο', 'ἀπὸ τὴν ἀρχὴ' καί 'ὕστερα', καθὼς ἐπίσης καί ἄλλοι τρόποι. Ἐάν λοιπὸν λέτε ὅτι ὅλοι οἱ τρόποι, πού δηλώνουν τὴν ποσότητα τῶν πραγμάτων, εἶναι διαιρετικοί, εἶναι κοντὰ ὁ ἔλεγχος. Γιατί λέτε μία καί μία φύση, διαφορετικὸ καί διαφορετικὸ, ἄλλο καί ἄλλο, καί ἀόριστα φύσεις καί ιδιότητες, καί ἀνώτερο καί κατώτερο, καί προηγούμενο καί ἐπόμενο. Ἐάν ὁμως ὑποθέτετε ὅτι μόνο ὁ συγκεκριμένος ἀριθμός, καί μάλιστα ὁ ἀριθμὸς τῆς δυάδας, διαιρεῖ τὴν ἐξουσία, ποιά εἶναι ἡ προτίμηση τῆς ἀλήθειας, πού εἶναι διαφορετικὴ; Διότι ἡ δυάδα παριστάνει μαζὶ καί τὰ δύο πράγματα πού ἀριθμοῦνται μὲ περιληπτικὴ δύναμη, παρὰ ὁ δικὸς σας ἀναλυτικὸς ἀριθμὸς τῆς μᾶς, πού ἐξετάζεται μεμονωμένα.

78 Μαζὶ μὲ ὄλα αὐτὰ πέστε μας τοῦτο· Ἐχει θεία φύση ὁ Χριστὸς καί μετὰ τὴν ἔνωση; Ναί, θά πεῖτε. Ἐχει καί ἀνθρώπινη φύση; Καί σ' αὐτὸ θά συμφωνήσετε, ἐάν δὲ θέλετε νά ἀσεβήσετε ὀλοφάνερα. Ἡ θεία λοιπὸν φύση καί ἡ ἀνθρώπινη φύση εἶναι μία φύση ἢ δύο; Ἀλλ' ἐάν πεῖτε ὅτι 'εἶναι μία', θά εἶναι καί ὁ Πατέρας ὁμοούσιος μὲ μᾶς· ἐάν πάλι πεῖτε ὅτι 'εἶναι δύο' καί ὄχι μία, τότε γιατί, ἀφοῦ πετάξετε μακριὰ τὸν ἐγωῖσμό καί τὸν γεννήτορά του, δέν ὁμολογεῖτε μαζὶ μὲ μᾶς ἓνα Χριστό, ἓνα Υἱό, ἓνα Κύριο, μία ὑπόσταση ἀπὸ δύο φύσεις, καί δύο φύσεις, καί σὲ δύο φύσεις μετὰ τὴν

σεις, καὶ ἐν δυσὶ φύσεσι, μετὰ τὴν ἔνωσιν ὁμολογήσετε; Εἰ μὲν
 10 γὰρ οὐδέποτε δύο φύσεων τὸν Χριστὸν φατε, τί μάτην μιᾶς αὐ-
 τὸν φύσεως μετὰ τὴν ἔνωσιν λέγετε; Εἰ δὲ πρὸ τῆς ἐνώσεως
 δύο φύσεων αὐτὸν φάσκοντες, μιᾶς ὁμολογεῖτε μετὰ τὴν ἔνω-
 σιν, ἀντικρὺς πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἀπομάχεσθε. Πρὸ γὰρ τῆς
 ἐνώσεως, ἦτοι τῆς θείας σαρκώσεως, μιᾶς φύσεως ἀπλῆς, ἦτοι
 15 τῆς θείας, μία τελῶν ὑπόστασις, οὐδὲ Χριστὸς ἦν. Ἦ τοίνυν
 παντελῶς τὰς δύο φύσεις ἐπὶ Χριστοῦ ἀναιρήσετε, ἢ διφυᾶ πρὸ
 τῆς ἐκ Παρθένου τὸν Χριστὸν σαρκώσεως λέξετε, μὴ διδόναι
 αὐτῷ τὰς κυρίως οὐσας αὐτοῦ δύο φύσεις μετὰ τὴν ἔνωσιν ἀνε-
 χόμενοι.

20 Ἡμεῖς γὰρ ἐν τῷ λιμένι τῆς εὐσεβείας ἰστάμενοι καὶ πάσης
 αἰρετικῆς κακonoίας ἀποκρουόμενοι καταιγίδα, ταῖς αἵραις τοῦ
 Πνεύματος, ἐπὶ μὲν τῆς ἀγίας καὶ ὑπερυμνήτου Τριάδος μίαν
 οὐσίαν καὶ φύσιν θεότητος, τρεῖς δὲ τελείας τὰς ὑποστάσεις σέ-
 βομεν, μηδεμίαν αὐτὰς πρὸς ἀλλήλας κεκτῆσθαι διαφορὰν ὁμο-
 25 λογοῦντες· πάσας δὲ κοινῶς, καὶ ταυτῶς, καὶ ἀπλῶς, καὶ ἀμε-
 ρῶς, καὶ ὀλικῶς τὰς θεωνομίας ἐπὶ πάσης τῆς θεότητος
 ἐκλαμβάνομεν, ἦτοι τῶν τριῶν ὑποστάσεων τὴν οὐσίαν, εἴτε
 οὖν φύσιν, τὴν κυριότητα, καὶ τὴν ἀγιότητα, τὴν βασιλείαν, τὴν
 δύναμιν, τὴν ἐνέργειαν, τὴν θέλησιν, τὴν ἐξουσίαν. Διακεκριμέ-
 30 νως δὲ τὸ «Πατήρ», τὸ «Υἱὸς» καὶ τὸ «Πνεῦμα» γινώσκομεν·
 τὸ ἀγέννητόν φημι, καὶ τὸ γεννητόν, καὶ τὸ ἐκπορευτόν· μόνον
 ἀγέννητον τὸν Πατέρα εἰδότες, μόνον γεννητόν τὸν Υἱόν, μόνον
 ἐκπορευτόν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, μὴ μεταπιπτούσης ἢ κινουμέ-
 νης τῆς ἐκάστου ιδιότητος· οὐ συμβεβηκότα ταῦτα γινώσκον-
 35 τες· οὐδὲν γὰρ ἐπισυμβαίνει Θεῷ, ἀλλὰ χαρακτηριστικὰ τῆς
 ἐκάστου ὑποστάσεως ιδιώματα. Θεὸν τέλειον τὸν Πατέρα,
 Θεὸν τέλειον τὸν Υἱόν, Θεὸν τέλειον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· Θεὸν
 καὶ Θεὸν καὶ Θεόν, ἀλλ' ἓνα τὰ τρία Θεόν, σὺν ἀλλήλοις νοού-

ένωση; Διότι, ἐὰν λέτε ὅτι οὐδέποτε ὁ Χριστὸς εἶχε δύο φύσεις, γιατί λέτε ἄδικα ὅτι εἶχε μία φύση μετὰ τὴν ένωση; Ἐὰν πάλι, ἰσχυριζόμενοι ὅτι πρὶν ἀπὸ τὴν ένωση εἶχε δύο φύσεις, ὁμολογεῖτε ὅτι μετὰ τὴν ένωση εἶχε μία, ἀγωνίζεσθε ἐναντίον τῆς ἀλήθειας. Διότι πρὶν ἀπὸ τὴν ένωση, δηλαδή πρὶν ἀπὸ τὴν θεία σάρκωση, ὄντας μία ὑπόστασις μιᾶς ἀπλῆς φύσεως, τῆς θείας, δὲν ἦταν οὔτε Χριστός. Ἡ λοιπὸν ἀπορρίψτε τελείως τίς δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ, ἢ πέστε ὅτι ὁ Χριστὸς εἶχε δύο φύσεις πρὶν ἀπὸ τὴν σάρκωσή του ἀπὸ τὴν Παρθένο, ἀφοῦ δὲν ἀνέχεσθε νὰ τοῦ ἀποδίδονται μετὰ τὴν ένωση οἱ δύο φύσεις πού κατεξοχὴν εἶναι δικές του²⁴.

Ἐμεῖς ὁμῶς, πού στεκόμαστε στὸ λιμάνι τῆς εὐσέβειας καὶ ἀποκρούουμε τὴν καταιγίδα κάθε αἰρετικῆς κακοδαιμονίας, μὲ τὴν ἐμπνευση τοῦ Πνεύματος, στὴν ἀγία καὶ ὑπερῦμνητη Τριάδα προσκυνοῦμε μία οὐσία καὶ φύση θεότητος, ὁμῶς τρεῖς τέλειες ὑποστάσεις, χωρὶς νὰ δεχόμεστε ὅτι αὐτὲς ἔχουν ὅποιαδήποτε μεταξύ τους διαφορὰ· ὅλα τὰ ὀνόματα τοῦ Θεοῦ τὰ δεχόμεστε κοινὰ καὶ ἴσα καὶ ἀπλᾶ καὶ ἀμέριστα καὶ συνολικά, δηλαδή τὴν οὐσία τῶν τριῶν ὑποστάσεων, τὴ φύση, τὴν κυριότητα, τὴν ἀγιότητα, τὴ βασιλεία, τὴ δύναμη, τὴν ἐνέργεια, τὴ θέληση καὶ τὴν ἐξουσία. Ξεχωριστὰ ἀποδεχόμεστε μόνο τὸ Πατέρα, τὸ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα, δηλαδή τὸ ἀγέννητο, τὸ γεννητὸ καὶ τὸ ἐκπορευτὸ, ἀποδεχόμενοι μοναδικὸν ἀγέννητὸν τὸν Πατέρα, μοναδικὸν γεννητὸν τὸν Υἱό, μοναδικὸ ἐκπορευτὸ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιο, χωρὶς νὰ μεταβάλλεται ἢ νὰ μετακινεῖται ἡ ιδιότητα τοῦ καθενός. Δὲν θεωροῦμε τίς ιδιότητες αὐτὲς ὡς κάτι πού συνέβηκε ἐκ τῶν ὑστέρων, διότι τίποτε δὲν συμβαίνει στὸ Θεὸ ἐκ τῶν ὑστέρων, ἀλλ' εἶναι χαρακτηριστικὰ μόνιμα καὶ οὐσιώδη τῆς ὑποστάσεως τοῦ καθενός. Δεχόμεστε Θεὸ τέλειον τὸν Πατέρα, Θεὸ τέλειον τὸν Υἱό, Θεὸ τέλειον τὸ ἅγιο Πνεῦμα· Θεὸ καὶ Θεὸ καὶ Θεό, ἀλλὰ τὰ τρία πρόσωπα ἓνα Θεό,

24. Βλ. καὶ *Περὶ συνθέτου φύσεως, κατὰ Ἀκεφάλων*, κεφ. 9.

μενά τε καὶ γινωσκόμενα, οὐ συναλειφόμενα εἰς ἓν πρόσωπον
 40 καὶ μίαν ὑπόστασιν· ἀπαγε, ἀλλ' εἰς ἓν αἷτιον τὸν Πατέρα συνα-
 ναφερομένου Υἱοῦ τε καὶ Πνεύματος. Εἷς γὰρ Θεός, ἐπειδὴ μία
 θεότης, οὐ τρεῖς δὲ θεοί, ὡσπερ τρεῖς ἄνθρωποι· οὐδὲ γὰρ
 οὐσία τέμνονται, οὐ δυνάμει χωρίζονται, οὐ τόπῳ, οὐκ ἐνεργεία,
 οὐ βουλήσει μερίζονται, ἀνεκφοίτητον ἔχοντες τὴν ἐν ἄλ-
 45 λήλοις Ἰδρυσίν τε καὶ περιχώρησιν. Ποῦ γὰρ ἔσονται, μὴ ἐν ἄλ-
 λήλοις μένοντα; περιγραπτὸν ἂν εἶη οὕτως ἐκάτερον. Εἷς οὖν
 Θεὸς ἐκ τριῶν τελείων τῶν ὑποστάσεων, ἵνα μὴ σύνθετος ἐξ
 ἀτελείων φύσις νομίζοιτο, μία δὲ ἐκ τριῶν τελείων ἀπλή καὶ
 ἀσύνθετος, ὑπερτελής καὶ προτέλειος.

79 Ἐπὶ δέ γε τῆς σωτηρίου οἰκονομίας καὶ πᾶσαν ὑπεραιρού-
 σης κατάληψιν, ὁμολογοῦμεν τὸν ἓνα τῆς ἁγίας Τριάδος, τὸν
 μονογενῆ Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ, εὐδοκίᾳ τοῦ Πατρὸς σε-
 5 σαρκῶσθαι ἐν Πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς ἁγίας ἀειπαρ-
 θένου καὶ Θεοτόκου· καὶ δύο αὐτοῦ τὰς γεννήσεις σέβομεν,
 μίαν τὴν προαιώνιον καὶ ἀίδιον, ἀναιτίως, ἐκ Πατρὸς ἀνευ
 μητρὸς, καὶ μίαν τὴν ἐκ τῆς Παρθένου μητρὸς ἀνευ πατρὸς διὰ
 τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν. Οὐτε τὸν Πατέρα σεσαρκῶσθαι καὶ
 γεγενῆσθαι λέγοντες, οὐτε τὸ Πνεῦμα ἅγιον· ἢ γὰρ ιδιότης ἀκί-
 10 νητος τῆς υἰότητος. Υἱὸς οὖν ὑπάρχων, Υἱὸς πάλιν γέγονεν. Υἱ-
 ὸς γὰρ ὢν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, υἱὸς ἀνθρώπου ἐγένετο, ἐκ
 δύο φύσεων μία ὑπόστασις σύνθετος. Ὑπόστασις γὰρ ὑπάρχων
 ἐνούσιος, φύσιν ἀνέλαβεν ἐνουπόστατον, ἀπαρχὴν τοῦ ἡμετέρου
 φουράματος.

15 Ἐνουπόστατον δέ φαμεν, οὐχ ὡς ἰδίαν ἐσχηκυῖαν ὑπόστα-
 σιν, ἀλλ' ἐν τῇ τοῦ Λόγου ὑποστάσει ὑπάρξασαν. Ἄμα γὰρ
 σὰρξ, ἄμα Θεοῦ Λόγου σὰρξ· ἄμα σὰρξ ἔμψυχος λογική, ἄμα
 Θεοῦ Λόγου σὰρξ ἔμψυχος λογική· οὐδαμῶς τῆς τῶν φύσεων
 διαφορᾶς ἀνηρημένης διὰ τὴν ἔνωσιν· μεμένηκε γὰρ τὰ ἐξ ὧν ὁ

πὸ ἐννοοῦνται καὶ ἀναγνωρίζονται μεταξύ τους, χωρὶς νὰ συγχωνεύονται σὲ ἓνα πρόσωπο καὶ μία ὑπόσταση· μακριὰ μὴ τέτοια σκέψη· ἀλλὰ σὲ ἓνα αἴτιο, τὸν Πατέρα, ἀναφέρονται ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα. Διότι ἓνας εἶναι ὁ Θεός, ἐπειδὴ μία θεότητα ὑπάρχει, ὄχι τρεῖς θεοί, ὅπως τρεῖς ἄνθρωποι· ἄλλωστε δὲν κομματιάζονται κατὰ τὴν οὐσία, δὲ χωρίζονται ὡς πρὸς τὴ δύναμη καὶ τὸν τόπο, οὔτε μοιράζονται ὡς πρὸς τὴν ἐνέργεια καὶ τὴ βούληση, καὶ ἔχουν διαρκῆ τὴ μεταξύ τους διαμονὴ καὶ συνύπαρξη. Διότι ποῦ θὰ εἶναι, ἐὰν δὲν μένουν μεταξύ τους; Ἔτσι τὸ κάθε πρόσωπο θὰ ἦταν περιορισμένο. Ἐνας λοιπὸν Θεὸς ἀπὸ τρεῖς τέλειες ὑποστάσεις, γιὰ νὰ μὴ νομισθεῖ φύση σύνθετη ἀπὸ ἀτελεῖ, ἀλλὰ μία, ἀπὸ τρία, ἀπλῆ καὶ ἀσύνθετη, ὑπερτέλεια καὶ τέλεια πρὶν ἀπὸ τοὺς αἰῶνες.

79 Γιὰ τὴ σωτήρια ὁμῶς οἰκονομία, πὸ ξεπερνᾶ κάθε σύλληψη, πιστεύουμε ὅτι ὁ ἓνας τῆς ἁγίας Τριάδος, ὁ μονογενὴς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, μὲ τὴ συγκατάνευση τοῦ Πατέρα σαρκώθηκε ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα καὶ τὴν ἁγία ἀειπαρθενὸ Θεοτόκο Μαρία. Καὶ προσκυνοῦμε τὶς δύο γεννήσεις του, μία τὴν προαιώνια καὶ αἰώνια, πὸ ἐγίνε ἀνάιτια ἀπὸ τὸν Πατέρα χωρὶς μητέρα, καὶ μία ἐκείνη πὸ ἐγίνε ἀπὸ τὴν Παρθένο μητέρα, χωρὶς πατέρα, γιὰ τὴ σωτηρία τὴ δική μας. Καὶ δὲν λέμε οὔτε ὅτι ὁ Πατέρας σαρκώθηκε καὶ γεννήθηκε, οὔτε τὸ ἅγιο Πνεῦμα· διότι ἡ ιδιότητα αὐτὴ εἶναι ἀμετακίνητα τῆς υἰότητας. Ἐνῶ λοιπὸν ἦταν Υἱὸς, ἐγίνε πάλι υἱός. Διότι ἐνῶ ἦταν Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, ἐγίνε υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, μία ὑπόσταση σύνθετη ἀπὸ δύο φύσεις. Καὶ ἐνῶ ἦταν ὑπόσταση ἐνούσια, πῆρε φύση ἐνυπόστατη, πὸ ἐγίνε ἀρχὴ τῆς δικῆς μας φύσεως.

Καὶ λέμε ἐνυπόστατη, ὄχι ἐπειδὴ δὲν εἶχε ἰδιαίτερη ὑπόσταση, ἀλλὰ ἐπειδὴ ὑπῆρξε μέσα στὴν ὑπόσταση τοῦ Λόγου. Διότι μαζί μὲ τὴ σάρκα ὑπῆρχε καὶ ἡ σάρκα τοῦ Θεοῦ Λόγου· μαζί μὲ τὴν ἐμψυχη λογικὴ σάρκα ὑπῆρχε καὶ ἡ σάρκα τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐμψυχη λογικὴ, χωρὶς νὰ καταρ-

20 Χριστός τε καὶ Κύριος, ἀτρεπτα καὶ ἀμετάβλητα· ἀλλ' εἰς μίαν
 ὑπόστασιν σύνθετον συνδραμουσῶν ἀσυγχύτως καὶ ἀδιαιρέ-
 τως· καθ' ὑπόστασιν γὰρ τὴν ἔνωσιν δογματίζομεν. Ἡ δὲ καθ'
 ὑπόστασιν ἔνωσις, καὶ τῶν συνελθουσῶν οὐσιῶν φυλάττει τὴν
 διαφορὰν, καὶ τοῦ προσώπου τηρεῖν οἶδε τὴν ἐνότητα. Εἰ γὰρ
 25 οὐχ ὁμοούσιος ὁ Λόγος τῇ σαρκί, οὔτε κεχωρισμένος τοῦ συνυ-
 φεσιῶτός ἐστιν, οὔτε μίαν ἐπ' αὐτοῦ φύσιν λέγειν θεμιτόν, οὔτε
 δύο τὰς ὑποστάσεις. Ταῦτα γὰρ τὰς ὑποστάσεις ποιεῖ· τὸ γὰρ
 ὁμοούσιον, τὸ ἐν μὲν καὶ ταυτὸν κατ' οὐσίαν δηλοῖ. Τὸ καθ'
 ὑπόστασιν δέ, διάφορον· τοῦμπαλιν δὲ τὸ ἕτεροούσιον, τὸ καθ'
 30 ὑπόστασιν μὲν, ταυτόν, τὸ δὲ κατὰ φύσιν, τὸ διάφορον τῶν
 ἠνωμένων.

80 Οὕτως οὐκ ἔστιν ἄλλος καὶ ἄλλος ὁ Χριστός, ἵνα μὴ τετρά-
 δι λατρεύωμεν, ἄλλο δὲ καὶ ἄλλο, ἵνα μὴ τῇ θεότητι τὸ πάθος
 προάπτωμεν. Εἰ μὲν γὰρ ἄλλος καὶ ἄλλος, μάτην μεγαλαυχοῦ-
 μεν, τὴν τῆς ἡμετέρας φύσεως θέωσιν διὰ τῆς τοῦ Λόγου γεγε-
 5 νῆσθαι σαρκώσεως. Εἰ γὰρ ἢ ἄλλου ἐν ἄλλῳ ἐνοίκησις, σάρ-
 κωσις, πλείστας σαρκώσεις ὁ Θεὸς ὑπέμεινεν. «Ἐνοικήσω»
 γὰρ, φησὶν, «ἐν ὑμῖν, καὶ ἐμπεριπατήσω»· καὶ «οὐκ οἶδατε ὅτι
 ναοὶ Θεοῦ ἐστε, καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἐνοικεῖ ἐν ὑμῖν;». Εἰ
 δὲ μὴ ἄλλο καὶ ἄλλο, ταυτὸν κατὰ φύσιν ἢ σὰρξ καὶ θεότης, καὶ
 10 πάντα συγκέχυται καὶ συμπέφυρται.

Εἰ μὲν οὖν οὐκ ἄλλος καὶ ἄλλος, εἷς ὁ Χριστός, καὶ μία

25. Ἡ φράση «ἄλλος καὶ ἄλλος», ὅπως ἀνάφερε ὁ ἴδιος ἱερός συγγραφέας πρὸς πάνω (κεφ. μθ'), σημαίνει δύο ὑποστάσεις.

26. Ἡ φράση «ἄλλο καὶ ἄλλο», σημαίνει διαφορὰ οὐσίας ἢ φύσεως (κεφ. μθ').

γεῖται ἡ διαφορὰ τῆς φύσεώς τους καθόλου ἐξαιτίας τῆς ἐνώσεως· διότι ἐκεῖνα ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀποτελέσθηκε ὁ Χριστὸς καὶ Κύριος παρέμειναν ἄτρεπτα καὶ ἀμετάβλητα· ἀλλὰ οἱ δύο φύσεις συναντήθηκαν σὲ μία ὑπόσταση σύνθετη ἀσυγχύτως καὶ ἀδιαιρέτως, γιατί διδάσκουμε ὅτι ἡ ἔνωση ἐγινε καθ' ὑπόσταση. Καὶ ἡ καθ' ὑπόσταση αὐτὴ ἔνωση διαφυλάσσει καὶ τὴ διαφορὰ τῶν οὐσιῶν πού συναντήθηκαν, καὶ τὴν ἐνότητα τοῦ προσώπου γνωρίζει νὰ διατηρεῖ. Διότι, ἂν δὲν εἶναι ὁμοούσιος ὁ Λόγος μὲ τὴ σάρκα, τότε οὔτε χωρισμένος εἶναι ἀπὸ ἐκεῖνο πού συνυπάρχει, οὔτε εἶναι θεμιτὸ νὰ λέμε γι' αὐτὸν ὅτι εἶχε μία φύση, οὔτε ὅτι εἶχε δύο ὑποστάσεις. Διότι αὐτὰ κάνουν τίς ὑποστάσεις· καθόσον τὸ ὁμοούσιο φανερώνει ὅτι ὡς πρὸς τὴν οὐσία εἶναι ἓνα καὶ τὸ αὐτό, ἐνῶ ὡς πρὸς τὴν ὑπόσταση εἶναι διαφορετικόν· ἀντίθετα πάλι, τὸ ἕτερούσιο φανερώνει ὅτι αὐτὰ πού ἐνώθηκαν ὡς πρὸς τὴν ὑπόσταση εἶναι ἴδια, ἐνῶ ὡς πρὸς τὴ φύση εἶναι διάφορα.

80 Ἔτσι ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι 'ἄλλος καὶ ἄλλος'²⁵, γιὰ νὰ μὴ λατρεύουμε τετράδα, ἀλλὰ 'ἄλλο καὶ ἄλλο'²⁶, γιὰ νὰ μὴ ἀποδίδουμε τὸ πάθος στὴ θεότητα. Ἐὰν δηλαδὴ εἶναι 'ἄλλος καὶ ἄλλος', ἄδικα καυχόμαστε γιὰ τὴ θέωση τῆς δικῆς μας φύσεως, ὅτι ἐγινε μὲ τὴ σάρκωση τοῦ Λόγου. Διότι, ἐὰν ἡ ἐνοίκηση ἄλλου μέσα σὲ ἄλλο εἶναι σάρκωση, τότε ὁ Θεὸς ὑπέστη πάρα πολλές σαρκώσεις. Καθόσον λέει· «θὰ κατοικήσω μέσα σὲ σᾶς καὶ θὰ περπατήσω»²⁷· καὶ· «δὲν γνωρίζετε ὅτι εἴσθε ναοὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ κατοικεῖ μέσα σας»²⁸. Ἐὰν πάλι δὲν εἶναι 'ἄλλο καὶ ἄλλο', τότε ἡ σάρκα καὶ ἡ θεότητα εἶναι τὸ ἴδιο ὡς πρὸς τὴ φύση, ὁπότε ὅλα εἶναι συγκεχυμένα καὶ ἀναμιγμένα.

Ἐὰν λοιπὸν δὲν εἶναι 'ἄλλος καὶ ἄλλος', τότε ὁ Χριστὸς εἶναι ἓνας καὶ μία ἡ ὑπόστασή του, διότι τὸ 'ἄλλο' σημαίνει

27. Λευϊτ. 26,12. Β' Κορ. 6,16. 28. Α' Κορ. 3,16.

υπόστασις· ἄλλος γάρ, ἢ υπόστασις. Εἰ δὲ ἄλλο ἐν, παντί που
 δῆλον, ὡς δύο, Εἷς οὖν ἐστι καθ' υπόστασιν, πρὸς ἑαυτὸν ταυ-
 τιζόμενος, τῶν δ' ἄκρων τοῖς χαρακτηριστικοῖς ἀφοριζόμενος
 15 ἰδιώμασιν. Εἰ γὰρ καὶ τῶν χαρακτηριστικῶν ἰδιωμάτων ἡ ἀγία
 αὐτοῦ σὰρξ οὐκ ἄμοιρος ἦν, ἀλλὰ γε τούτων τὸ ἄθροισμα, καὶ
 τῆς σαρκὸς ἢ υπόστασις τε καὶ σύμπηξις, οὐ καθ' αὐτήν, ἀλλ'
 ἐν τῇ τοῦ Λόγου υποστάσει γεγένηται, καὶ αὐτὴν οὐκ ἰδίαν
 ἔσχεν υπόστασιν. Ἐντεῦθεν οὕτε ἐνούστατος ἦν, οὕτε ἰδίαν
 20 ἔσχεν υπόστασιν· δύο δὲ φύσεις ὑπάρχει, ὁμοουσιότητι μὲν τῶν
 ἄκρων, ἑτεροουσιότητι δὲ τῶν μερῶν, ἐνούμενός τε καὶ διαι-
 ρούμενος.

81 Δύο δὲ φύσεις λέγοντες, οὐ διαιροῦμεν τὴν ἔνωσιν, τὴν δὲ
 τροπὴν καὶ τὴν σύγχυσιν φεύγομεν. Λόγῳ γὰρ καὶ τρόπῳ τῆς
 διαφορᾶς ταύτας ἀριθμεῖσθαι γινώσκομεν. Ὅν γὰρ τρόπον τὴν
 σύγχυσιν φεύγομεν, οὕτω καὶ τὴν διαίρεσιν παραιτούμεθα, ἐπὶ
 5 τε τῆς ἀγίας καὶ θεαρχικῆς Τριάδος, καὶ ἐπὶ τῆς τοῦ ἐνὸς τῆς
 ἀγίας Τριάδος οἰκονομίας. Ὡς γὰρ ἐκεῖ τρεῖς μὲν υποστάσεις
 ὁμολογοῦμεν, μίαν δὲ οὐσίαν καὶ φύσιν κηρύττομεν, οὐδ' ὀπο-
 τέραν μὲν τῶν υποστάσεων εἰδότες ἀνούσιον· ἀλλ' οὐ ταύτη οὐ-
 σίαν ἐκάστη ἰδιαίτερος προσνέμοντες, οὐδ' ἀφοριστικὸν ποσό-
 10 τητος ἀριθμὸν οὐσιῶν καταγγέλλοντες, ἵνα μὴ τὸ ἑτεροφυὲς καὶ
 ἑτεροούσιον εἰσάγωμεν. Οὕτω κἀνταῦθα, δύο λέγοντες φύσεις,
 οὐ διαιροῦμεν τὴν καθ' υπόστασιν ἔνωσιν, οὐδ' υποστάσεων
 ἀριθμὸν συνεισφέρομεν, εἰ καὶ μὴ ἀνυπόστατοι εἶεν. Τὸ ἑτερο-
 ειδὲς δὲ δηλοῦμεν καὶ ἑτεροούσιον. Ὡσπερ γὰρ ἐκεῖ ὁ τῶν
 15 υποστάσεων ἀριθμὸς τὸ ὁμοούσιον οὐ λυμαίνεται, οὐδὲ τὴν
 κατὰ φύσιν διαίρεσιν εἰσάγει ταῖς υποστάσεσιν, ἀλλὰ τὸ τῶν
 υποστάσεων σημαίνων, τὸ ἐνιαῖον τῆς οὐσίας οὐ διατέμνει, οὐ-

υπόσταση. Ἐὰν πάλι εἶναι ἄλλο καὶ ἄλλο, δὲν εἶναι ἓνα ὡς πρὸς τὴ φύση, καὶ ἀν'δὲν εἶναι ἓνα, εἶναι στὸν καθένα φανερό ὅτι εἶναι δύο. Ἐνας λοιπὸν εἶναι κατὰ τὴν υπόσταση, ταυτιζόμενος πρὸς τὸν ἑαυτὸ του, διακρινόμενος ὁμως ἀπὸ τὰ ὑψιστα χαρακτηριστικά του ιδιώματα. Διότι, ἐὰν καὶ ἡ ἁγία σάρκα του δὲν ἦταν τελείως ἀμέτοχη τῶν χαρακτηριστικῶν ιδιωμάτων, ἀλλὰ τὸ σύνολο αὐτῶν, καὶ ἡ υπόσταση καὶ συναρμογὴ τῆς σάρκας δὲν ἐγινε αὐτοτελῶς, ἀλλὰ μέσα στὴν υπόσταση τοῦ Λόγου, καὶ αὐτὴν δὲν τὴν εἶχε δική της υπόσταση. Γι' αὐτὸ οὔτε ἐνυπόστατος ἦταν, οὔτε εἶχε ἰδιαιτέρη υπόσταση, ἀλλὰ ἔχει δύο φύσεις, κατὰ τὶς ὁποῖες ἐνώνεται καὶ διαιρεῖται ὡς πρὸς τὴν ὁμοουσιότητα τῶν ἄκρων καὶ τὴν ἑτερουσιότητα τῶν μερῶν (θεότηας καὶ ἀνθρωπότηας).

- 81 Λέγοντας ὁμως δύο φύσεις, δὲν διαιροῦμε τὴν ἔνωση, ἐνῶ ἀποφεύγουμε τὴν μετατροπὴ καὶ τὴ σύγχυση. Διότι γνωρίζουμε νὰ τὶς ἀριθμοῦμε μὲ βάση τὸ λόγο καὶ τὸν τρόπο τῆς διαφορᾶς τους. Μὲ ὅποιο δηλαδὴ τρόπο ἀποφεύγουμε τὴ σύγχυση, μὲ τὸν ἴδιο τρόπο ἐγκαταλείπουμε καὶ τὴ διαίρεση, καὶ στὴν ἁγία καὶ θεαρχικὴ Τριάδα καὶ στὴν οἰκονομία τοῦ ἐνὸς προσώπου τῆς ἁγίας Τριάδος. Διότι, ὅπως ἐκεῖ ὁμολογοῦμε τρεῖς ὑποστάσεις, ἀλλὰ διακηρύττουμε μία οὐσία καὶ φύση, χωρὶς νὰ ἀναγνωρίζουμε καμμιά ἀπὸ αὐτὲς ὡς ἀνούσια· δὲν ὀνομάζουμε δηλαδὴ σ' αὐτὴν τὴν καθεμιὰ ἰδιαιτέρα οὐσία, οὔτε κηρύσσουμε ἀριθμὸ πού νὰ κάνει διάκριση ποσότητος, γιὰ νὰ μὴ εἰσαγάγουμε διαφορὰ φύσεως καὶ οὐσίας. Ἐτσι καὶ ἐδῶ, λέγοντας δύο φύσεις, δὲν διαιροῦμε τὴν ὑποστατικὴ ἔνωση, οὔτε ἀναφέρουμε ἀριθμὸ ὑποστάσεων, ἂν καὶ δὲν εἶναι ἀνυπόστατες, ἀλλὰ φανερόνουμε τὴ διαφορὰ τοῦ εἶδους καὶ τῆς οὐσίας. Διότι, ὅπως ἐκεῖ ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑποστάσεων δὲν καταστρέφει τὸ ὁμοούσιο, ἔτσι οὔτε εἰσάγει τὴν κατὰ φύση διαίρεση στὶς ὑποστάσεις, ἀλλὰ, δηλώνοντας τὴν ἐνότητα τῶν ὑποστάσεων, δὲν διασπᾷ τὸ ἐνιαῖο τῆς οὐσίας. Ἐτσι ἐδῶ ἡ ποσότητα τῶν φύσε-

τως ὧδε, ἡ ποσότης τῶν φύσεων τὸ ταυτὸν καὶ τὸ ἐνιαῖον οὐ
 διαιρεῖ τῶν ὑποστάσεων, τὴν ὡς ἐν ποσότητι δὲ φυσικῇ διαφο-
 20 ράν, καὶ τῶν συνελθόντων τὴν σωρείαν δηλοῖ.

Διὸ δὴ ἐκ δύο φύσεων τελείων τὴν ἔνωσιν γεγενῆσθαι λέ-
 γοντες, οὐ κατὰ φουρμὸν ἢ σύγχυσιν ἢ τροπήν ἢ ἀνάκρυσιν φά-
 σκομεν· οὐδ' αὖ πάλιν προσωπικὴν ἢ σχετικὴν ἢ κατ' ἀξίαν ἢ
 ταυτοβουλίαν ἢ ταυτωνυμίαν ἢ ὁμοτιμίαν, ὡς ὁ θεοσωτῆρς ἔφη
 25 Νεστόριος, οὐσιώδη δὲ μᾶλλον καὶ καθ' ὑπόστασιν ὀρθοδόξως
 κηρύττομεν· οὐχ ὡς τῶν δύο οὐσιῶν μίαν οὐσίαν ἀποτελεσα-
 σῶν σύνθετον, ἀλλ' ἐνωθεισῶν ἀλλήλοις κατ' ἀλήθειαν εἰς
 μίαν ὑπόστασιν σύνθετον τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, σώζεσθαι αὐτῶν
 τὴν οὐσιώδη διαφορὰν ὀριζόμεθα. Μεμένηκε γὰρ τὸ κτιστὸν
 30 μέν, κτιστόν, τὸ δὲ ἄκτιστον, ἄκτιστον· γενητόν, τὸ θνητόν, καὶ
 ἀθάνατον τὸ ἀθάνατον· καὶ τὸ μὲν διαλάμπει τοῖς θαύμασι, τὸ
 δὲ ταῖς ὕβρεσιν ὑποπέπτωκεν.

Εἰ γὰρ καὶ εἷς ὁ ταῦτα πάσχων κάκεινα θαυματουργῶν,
 καὶ κοινὰ τοῦ ἐνὸς ὑπῆρχεν ἀμφοτέρα, ἀλλ' ἕτερον ἐξ οὗ κοινὰ
 35 τὰ τῆς ὕβρεως, καὶ ἐξ οὗ κοινὰ τὰ αὐχήματα, ἕτερον. Ἐτερον
 μέντοι καὶ ἕτερον λόγῳ καὶ τρόπῳ τῆς διαφορᾶς, κοινὰ δὲ ἑκα-
 τέρῳ ἑκάτερα τῷ τρόπῳ τῆς ἀντιδόσεως, διὰ τὴν εἰς ἄλληλα
 τῶν μερῶν περιχώρησιν, καὶ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν.
 Ἐνεργεῖ γὰρ ἑκατέρῃ μορφῇ μετὰ τῆς θατέρου κοινωνίας, τοῦθ'
 40 ὅπερ ἴδιον ἔσχηκε· διὸ δὴ καὶ ὁ Κύριος τῆς δόξης ἐσταυρῶσθαι
 λέγεται, δηλαδή, ὡς οὐ θεότητι, ἀλλὰ τῇ συνυφαστηκυίᾳ σαρκί.
 Καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀνεληλυθέναι ὅπου ἦν τὸ πρότερον
 γέγραπται· οὐχ ἧ τὸ πρότερον ἄνθρωπος ἦν, ἀλλ' ἐνθα ὡς Θεὸς
 ὑπῆρχε, καὶ τοῦ Πατρὸς ἀδιαίρετος. Οὐτε γὰρ τὴν θεότητα πα-
 45 θητὴν ἢ πάσχειν σαρκὶ καταγγέλλομεν, οὔτε τὴν σάρκα, ἥτοι

ων δὲν διαιρεῖ τὴν ταυτότητα καὶ τὸ ἐνιαῖο τῶν ὑποστάσεων, ἀλλὰ φανερώνει τὴ διαφορὰ ὡς πρὸς τὴ φυσικὴ ποσότητα καὶ τὸ πλῆθος αὐτῶν ποὺ ἐνώθησαν.

Γι' αὐτὸ λοιπὸν λέγοντας ὅτι ἡ ἔνωση ἔγινε ἀπὸ δύο φύσεις τέλειες, δὲ λέμε ὅτι ἔγινε μὲ ἀνακάτωμα ἢ σύγχυση ἢ μεταβολὴ ἢ ἀνάμειξη· οὔτε ἐπίσης ὅτι εἶναι προσωπικὴ ἢ σχετικὴ ἢ ἀνάλογη πρὸς τὴν ἀξία τῆς καθεμιᾶς, ἢ μὲ τὴν ἴδια θέληση ἢ μὲ τὸ ἴδιο ὄνομα ἢ μὲ ἰσοτιμία, ὅπως εἶπε ὁ θεομίσητος Νεστόριος, ἀλλὰ τὴν διακηρύσσουμε κατὰ τρόπο ὀρθόδοξο ὡς οὐσιαστικὴ καὶ ὑποστατικὴ· ὄχι δηλαδὴ ὅτι οἱ δύο οὐσίαι ἐνώθησαν καὶ ἀποτελέσαν μίαν οὐσίαν σύνθετην, ἀλλὰ δεχόμεστε ὅτι ἐνώθησαν μεταξύ τους ἀληθινὰ σὲ μιὰ ὑπόστασιν σύνθετην τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, διασώζοντας τὴν οὐσιαστικὴν διαφορὰν τους. Διότι τὸ κτιστὸ ἔμεινε κτιστό, καὶ τὸ ἄκτιστο ἔμεινε ἄκτιστο· τὸ θνητὸ ἔμεινε δημιούργημα, καὶ τὸ ἀθάνατο, ἀθάνατο· καὶ τὸ ἓνα διαπρέπει μὲ τὰ θαύματα, ἐνῶ τὸ ἄλλο ὑπέστη τις ὑβρεῖς.

Ἐὰν τῶρα συμβαίνει νὰ εἶναι ἓνας αὐτὸς ποὺ ὑπέφερε αὐτὰ καὶ θαυματουργοῦσε ἐκεῖνα, καὶ ἦταν κοινὰ καὶ τὰ δύο στὸν ἓνα, ὅμως ἦταν ἄλλο ἐκεῖνο ἀπὸ τὸ ὁποῖο προέρχονταν κοινὰ οἱ ὑβρεῖς, καὶ ἄλλο ἐκεῖνο ἀπὸ τὸ ὁποῖο προέρχονταν κοινὰ οἱ καυχῆσεις. Ἄλλο καὶ ἄλλο βέβαια, ὡς πρὸς τὸν λόγο καὶ τὸν τρόπο τῆς διαφορᾶς, κοινὰ ὅμως στὸ καθένα καὶ τὰ δύο, ὡς πρὸς τὸν τρόπο τῆς ἀντιδόσεως, ἐξαιτίας τῆς συνυπάρξεως τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἄλλο, καὶ τῆς ὑποστατικῆς τους ἐνώσεως. Διότι μεταδίδει σὲ κάθε μιὰ μορφή, μὲ τὴν ἐπικοινωνία τῆς ἄλλης, αὐτὸ ποὺ ἔχει δικό της. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ ὁ Κύριος τῆς δόξας λέγεται ὅτι σταυρώθηκε, δηλαδὴ ὄχι ὡς πρὸς τὴ θεότητα, ἀλλὰ ὡς πρὸς τὴ σάρκα ποὺ συνυπάρχει μ' αὐτήν. Καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι γραμμένον ὅτι ἀνέβηκε ἐκεῖ ὅπου ἦταν προηγουμένως· ὄχι ἐκεῖ ὅπου προηγουμένως ἦταν ἄνθρωπος, ἀλλὰ ἐκεῖ ὅπου βρισκόταν ὡς Θεός, ἀχώριστος ἀπὸ τὸν Πατέρα. Διότι οὔτε τὴ θεότητα κηρύσσουμε παθητὴ, ἢ ὅτι πάσχει μὲ τὴ σάρκα,

τὴν ἀνθρωπότητα, προαιώνιον ὁμολογοῦμεν, ἀλλὰ τὰς ἀμφοτέρας, ταύτην τε κάκεινην ἔχοντα, ὅτε μὲν ἐκ τοῦ συναμφοτέρου, Χριστὸν ὀνομάζομεν, ὅτε δὲ ἐξ ἐνὸς τῶν μερῶν, ἐκ μὲν θεότητος Θεόν, ἀνθρωπον δὲ πάλιν ἐξ ἀνθρωπότητος φάσκομεν.

50 Καὶ Θεὸν μὲν παθητόν, οὐχ ὡς Θεὸς δέ, ἀλλ' ὡς καὶ ἀνθρωπον λέγομεν· παιδίον δὲ προαιώνιον, οὐχ ἢ παιδίον, ἀλλ' ὡς καὶ Θεὸν καταγγέλλομεν. Εἷς γάρ ἐστιν τοῦτο κάκεινο, Θεὸς τε καὶ ἀνθρωπος· Θεὸς τέλειος, καὶ ἀνθρωπος τέλειος, πάντα φέρων τὰ τῆς θεότητος ιδιώματα, τὴν θεότητα, τὸ ἀναρ-
55 χον, τὸ ἀθάνατον, τὴν κυριότητα, τὴν παντοδύναμον θέλησιν καὶ ἐνέργειαν, καὶ πᾶσαν φέρων τὴν τῆς σαρκὸς οὐσίαν ἀνελλιπῶς, ψυχὴν, σῶμα, νοῦν, καὶ τὰ τούτων φυσικὰ καὶ ἀδιάβλητα πάθη καὶ ιδιώματα, τὴν αὐτεξούσιον θέλησιν καὶ ἐνέργειαν, τὴν πείναν, τὴν δίψαν, τὸ δάκρυον, τὴν λύπην, τὴν ἀδημονίαν, τὸν
60 θάνατον. «Ὁ Κύριος γάρ μου καὶ Θεός», φησὶν ὁ Θωμᾶς· καὶ «Θεὸς ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο», ὁ Θεολόγος εἶπεν ἐν Πνεύματι· καὶ «ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος», καὶ «θέλω, καθαρίσθητι», καὶ «οὐκ ἂν τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν». Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα καὶ ἡ τῶν θεοσημειῶν δύναμις, τὴν θεϊαν
65 αὐτοῦ ἀνακηρύττει φύσιν τε καὶ ἐνέργειαν.

82 Εἶτα, «ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι τὴν ψυχὴν μου, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν», καὶ «ψηλαφήσατέ με, καὶ ἴδετε, ὅτι πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα», καὶ «ἡμεῖς δὲ νοῦν Χριστοῦ ἔχομεν», καὶ «εἰσελθὼν εἰς
5 οἰκίαν, ἠθέλησεν ἵνα μὴ τις γινῶ, καὶ οὐκ ἠδυνήθη λαθεῖν».

29. Ἰω. 20,28.

30. Ἰω. 1,14.

31. Ἰω. 1,1.

ούτε τὴν ἀνθρωπότητα τὴν ὁμολογοῦμε προαιώνια, ἀλλὰ λέμε ὅτι καὶ τὰ δύο, καὶ αὐτὴ καὶ ἐκείνη, ἔχουν τὰ ἴδια, ὅταν ἀπὸ κοινοῦ τὰ ὀνομάζουμε Χριστό· ὅταν ὁμως μιλοῦμε ἔχοντας κατὰ νοῦ τὸ ἓνα ἀπὸ τὰ δύο μέρη, τότε ἀπὸ τῆ θεότητας τὸν οἰνομάζουμε Θεό, ἀπὸ δὲ τὴν ἀνθρωπότητα, τὸν ὀνομάζουμε ἄνθρωπο.

Τὸν ὀνομάζουμε καὶ Θεὸ ποθητό, ὄχι ὁμως ὡς Θεό, ἀλλὰ ὡς καὶ ἄνθρωπος πού εἶναι· τὸν διακηρύσσουμε καὶ παιδί προαιώνιο, στὴν πραγματικότητα ὄχι ὡς παιδί, ἀλλὰ ὡς Θεό. Γιατὶ ἓνας εἶναι καὶ αὐτὸ καὶ ἐκεῖνο, καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος. Θεὸς τέλειος καὶ ἄνθρωπος τέλειος, πού φέρει ὅλα τὰ ἰδιώματα τῆς θεότητας, τὴ θεότητα, τὸ ἀναρχο, τὴν ἀθανασία, τὴν κυριότητα, τὴν παντοδύναμη θέληση καὶ ἐνέργεια, ἀλλὰ καὶ ὀλόκληρη τὴν οὐσία τῆς σάρκας, χωρὶς νὰ τῆς λείπει τίποτε, ψυχὴ, σῶμα, νοῦ, καὶ τὰ φυσικὰ καὶ ἀδιάβλητα πάθη καὶ ἰδιώματα αὐτῶν, τὴν ἐλεύθερη θέληση καὶ ἐνέργεια, τὴν πείνα, τὴ δίψα, τὸ δάκρυ, τὴ λύπη, τὴν ἀγωνία, τὸ θάνατο. Διότι ὁ Θωμᾶς λέει· «ὁ Κύριός μου καὶ Θεός»²⁹, καὶ «Θεὸς ἦταν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἐγίνε σάρκα»³⁰, εἶπε ὁ θεολόγος ἐμπνευσμένος ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα· ἐπίσης «στὴν ἀρχὴ ὑπῆρχε ὁ Λόγος»³¹, καὶ «θέλω, καθαρῖσου»³², καὶ «δὲν θὰ μπορούσαν νὰ σταυρώσουν τὸν Κύριο τῆς δόξας»³³. Αὐτὰ καὶ τὰ παρόμοια καὶ ἡ δύναμη τῶν θαυμάτων διακηρύσσει τὴ θεϊκὴ του φύση καὶ ἐνέργεια.

82 Ἐπειτα, «ἔχω ἐξουσία νὰ θυσιάσω τὴ ζωὴ μου καὶ ἔχω ἐξουσία νὰ τὴν ξαναπάρω»³⁴· καὶ «ψηλαφῆστε με καὶ δέστε ὅτι δὲν ἔχω σάρκα καὶ ὀστά, ὅπως μὲ βλέπετε νὰ ἔχω»³⁵· καὶ «ἐμεῖς ὁμως ἔχουμε τὸ νοῦ τοῦ Χριστοῦ»³⁶· καὶ «ἀφοῦ μπῆκε σ' ἓνα σπίτι, θέλησε νὰ μὴν τὸν γνωρίσει κανεὶς καὶ

32. Ματθ. 8,3. Μάρκ. 1,41. Λουκᾶ 5,13. 33. Α' Κορ. 2,8.

34. Λουκᾶ 24,39.

35. Ἰω. 10,18.

36. Α' Κορ. 2,16.

Καίπερ, «μὴ ἐμὸν γενέσθω θέλημα, ἀλλὰ τὸ σόν». Καὶ ἡ κλάσις δὲ τῶν ἄρτων, καὶ ἡ βάδισις, καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τῶν χειρῶν ἔκτασις, καὶ ἡ νόησις, καὶ ἡ ζωτική, τρεπτική τε, καὶ αὐξητική καὶ αἰσθητική δύναμις παρίστησι τὴν ἀνθρωπίνην
 10 ἐνέργειαν. Καὶ τό, «ὕστερον ἐπέινασε», καὶ τὸ ἐπὶ Λαζάρῳ δάκρυον, καὶ τὸ «διψῶ», καὶ «νῦν ἡ ψυχὴ μου τετάρακται», καὶ «περίλυπός εἰμι ἕως θανάτου», καὶ ἤρξατο λυπεῖσθαι, καὶ ἐκθαμβεῖσθαι, καὶ ἀδημονεῖν. Καὶ πέρας· «εἰς χειρὰς σου παρατίθιμι τὸ πνεῦμά μου· καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐξέπνευσεν». Ἄρ' οὐ σα-
 15 φῶς ὡσπερ τὰ πρότερα μαρτυρεῖ τὴν θεότητα, οὕτω καὶ ταῦτα τὴν αὐτοῦ ἀνθρωπότητα, καὶ τὸ τῶν φύσεων διάφορον καὶ ἀσύγχυτον; Πῶς γὰρ ταῦτα κάκεῖνα ἐπὶ μιᾶς λεχθήσεται φύσεως;

83 Θεὸς τοιγαροῦν ἐστὶ τέλειος, καὶ ἀνθρώπος τέλειος. Θεὸς κατὰ φύσιν, καὶ ἀνθρώπος κατὰ φύσιν. Ἐν θεότητι τέλειος, καὶ ἀνελλιπὴς ἐν ἀνθρωπότητι. Εἰ γὰρ καὶ κατ' οἰκονομίαν γέγονεν ἀνθρώπος, ἀλλὰ φύσει γέγονεν ἀνθρώπος. Ὅλος Θεὸς καὶ
 5 μετὰ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ ὅλος ἀνθρώπος μετὰ τῆς ὑπερουσίου θεότητος αὐτοῦ. Φαμὲν καὶ τοῦτο δηλοῦντα τὸν Θεολόγον Γρηγόριον εἰρηκέναι·

«ἽΩν τὸ μὲν ἐθέωσε, τὸ δὲ ἐθεῶθη, καὶ τολμῶ λέγειν ὁμόθεον».

10 Ὡς γὰρ τὴν σάρκωσιν ἀνευ τροπῆς τοῦ Λόγου καὶ μεταβολῆς οἶδαμεν, οὕτω καὶ τὴν θέωσιν. Αὐτὸς γὰρ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, κυηθεὶς μὲν ἐκ τῆς Παρθένου, προελθὼν δὲ Θεὸς μετὰ τῆς προσλήψεως· ἤδη καὶ αὐτῆς ὑπ' αὐτοῦ θεοθεΐσης ἅμα τῇ εἰς τὸ εἶναι ταύτης παραγωγῇ, ὡς ὁμοῦ γενέσθαι τὰ τρία, τὴν πρόσλη-

37. Μάρκ. 7,14. 38. Λουκᾶ 22,44.

39. Ματθ. 4,2. 40. Ἰω. 11,35.

δὲν μπόρεσε νὰ διαφύγει τὴν προσοχὴ του»³⁷. Καὶ ἐπίσης: «ἄς μὴ γίνῃ τὸ δικό μου θέλημα, ἀλλὰ τὸ δικό σου»³⁸. Ἄλλὰ καὶ τὸ κόψιμο τῶν ἄρτων καὶ τὸ βάδισμα καὶ ἡ ἔκταση τῶν χεριῶν πάνω στὸ Σταυρὸ καὶ ἡ σκέψη καὶ ἡ ζωτικὴ, μετατρεπτή, αὐξητικὴ καὶ αἰσθητικὴ δύναμή του, ὅλα αὐτὰ δείχνουν τὴν ἀνθρώπινη ἐνέργειά του. Καὶ τό: «ὕστερα πείνασε»³⁹, καὶ τὸ δάκρυ γιὰ τὸν Λάζαρο⁴⁰, καὶ τὸ «διψῶ»⁴¹, καὶ «τώρα ἡ ψυχὴ μου ταραχθῆκε»⁴², καὶ «εἶμαι πολὺ λυπημένος, μέχρι θανάτου»⁴³, καὶ τὸ ὅτι ἄρχισε νὰ λυπᾶται, νὰ θαυμάζει, νὰ ἀγωνιᾶ, καὶ τέλος: «στὰ χέρια σου παραδίνω τὸ πνεῦμα μου καὶ ἀφοῦ εἶπε αὐτὸ ἐξέπνευσε»⁴⁴. Κι αὐτὰ λοιπὸν δὲν μαρτυροῦν καθαρὰ τὴν ἀνθρωπότητά του, ὅπως τὰ προηγούμενα τῆ θεότητά του, καὶ τὴ διαφορὰ τῶν φύσεων καὶ τὸ ἀσύγχυτο; Διότι πῶς εἶναι δυνατὸ νὰ λεχθοῦν καὶ αὐτὰ καὶ ἐκεῖνα σὲ μιὰ φύση;

83 Εἶναι ἐπομένως Θεὸς τέλειος καὶ ἄνθρωπος τέλειος. Θεὸς κατὰ φύση καὶ ἄνθρωπος κατὰ φύση. Τέλειος ὡς πρὸς τὴ θεότητα καὶ χωρὶς ἐλλείψεις ὡς πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα. Διότι, ἂν καὶ ἐγίνε ἄνθρωπος κατ' οἰκονομία, ὅμως ἐγίνε κατὰ φύση ἄνθρωπος. Ὁλόκληρος Θεὸς καὶ μαζί μὲ τὴ σάρκα του, καὶ ὀλόκληρος ἄνθρωπος μαζί μὲ τὴν ὑπερούσια θεότητα του. Λέμε ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ δήλωσε ὁ Θεολόγος Γρηγόριος λέγοντας:

«Αὐτῶν ἓνα μέρος τὸ ἐθέωσε, τὸ δὲ ἄλλο θεώθηκε, καὶ τοιμῶ νὰ πῶ εἶναι ὁμόθεο»⁴⁵.

Γιατί, ὅπως γνωρίζουμε τὴν σάρκωση τοῦ Λόγου χωρὶς μετατροπὴ καὶ μεταβολή, ἔτσι καὶ τὴ θέωση. Διότι ὁ ἴδιος ὁ Λόγος ἐγίνε σάρκα, ἀφοῦ κυοφορήθηκε ἀπὸ τὴν Παρθένο, ἀλλὰ προῆλθε Θεὸς μαζί μὲ τὴν πρόσληψη τῆς σάρκας, πού κι αὐτὴ ἤδη θεώθηκε ἀπὸ αὐτὸν ἀμέσως μόλις ἦρθε στὴν ὑπαρξή· ὥστε μαζί ἐγιναν καὶ τὰ τρία, ἡ πρόσληψη, ἡ ὑπαρ-

41. Ἰω. 19,28. 42. Ἰω. 12,27.

43. Ματθ. 26,38. 44. Λουκᾶ 23,46. 45. Λόγος 42.

15 ψιν, τὴν ὑπαρξιν, καὶ τὴν θέωσιν τοῦ ἀνθρώπου. Ἐὰν ἡ σύλληψις καὶ ἡ ὑπαρξις τεθαυματούργηται· ἡ μὲν σύλληψις τοῦ λόγου, τῆς δὲ σαρκὸς ἡ ἐν αὐτῷ τῷ Λόγῳ ὑπαρξις· δι' αὐτῆς τῆς Θεομήτορος ὑπερφυῶς χορηγούσης τὸ πλασθῆναι τῷ πλάστῃ, καὶ τὸ ἀνθρωπισθῆναι τῷ Θεῷ καὶ ποιητῇ τοῦ παντός, θεοῦντι
 20 τὸ πρόσλημμα, σωζούσης τῆς ἐνώσεως τὰ ἐνωθέντα, τοιαῦτα οἷα ἦνῶνται. Οὐ τὸ θεῖον λέγω μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀνθρώπινον τοῦ Χριστοῦ τὸ ὑπὲρ ἡμᾶς καὶ καθ' ἡμᾶς. Οὐτε γὰρ γενόμενος πρότερον καθ' ἡμᾶς, ὕστερον γέγονεν ὑπὲρ ἡμᾶς, ἀλλ' αἰεὶ ἐκ πρώτης ὑπάρξεως ἄμφω ὑπῆρχε διὰ τὸ ἐξ ἄκρας συλλήψεως ἐν
 25 αὐτῷ τῷ Λόγῳ τὴν ὑπαρξιν ἐσχηκέναι. Ἀνθρώπινον μὲν οὖν ἐστὶ κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν, Θεοῦ δὲ καὶ θεῖον, ὑπερφυῶς.

84 Τὴν δὲ ἀγίαν Παρθένον κυρίως καὶ ἀληθῶς Θεοτόκον κηρύττομεν. Ὡς γὰρ Θεὸς ἀληθῆς ὁ ἐξ αὐτῆς γεγεννημένος, οὕτω Θεοτόκος ἀληθῆς, ἡ Θεὸν ἐξ αὐτῆς σεσαρκωμένον κυήσασα. Θεὸν δὲ φαμεν ἐξ αὐτῆς γεγεννησθαι, οὐχ ὡς ἐξ αὐτῆς
 5 ἐσχηκότα τὴν αἰδίον τῆς θεότητος ὑπαρξιν, ἀλλ' ὡς ἐξ αὐτῆς ἀτρέπτως σαρκωθέντα, καὶ γενόμενον ἀνθρώπον, καὶ γεννηθέντα, ἓνα Χριστόν, ἓνα Υἱόν, ἓνα Κύριον, μίαν ὑπόστασιν, τὸν αὐτὸν Θεόν τε καὶ ἀνθρώπον, οὐχ ἕτερον ἐν τῇ Τριάδι παρεισάγοντα πρόσωπον.

85 Ἐντεῦθεν καὶ ἐν τῷ Τρισαγίῳ προσθήκη βλάσφημον ὀρίζομεθα, ὡς τέταρτον ἐν τριάδι παρεντιθεῖσαν πρόσωπον, καὶ ἀνὰ μέρος τιθεῖσαν τοῦ Θεοῦ τὴν ἐνυπόστατον δύναμιν, καὶ ἀνὰ μέρος τὸν ἐσταυρωμένον, ὡς ἄλλον ὄντα παρὰ τὸν ἰσχυρόν, ἢ
 5 παθητὴν τὴν ἀγίαν Τριάδα δοξάζουσαν, καὶ συσταυροῦσαν τῷ

ξη και ἡ θέωση τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ σύλληψη και ἡ ὑπαρξη ἔγιναν ταυτόχρονα κατὰ τρόπο θαυματουργικό· ἡ σύλληψη ἦταν τοῦ Λόγου, ἐνῶ ἀπὸ τῆ σάρκα ἡ ὑπαρξη της μέσα σ' αὐτὸ τὸν Λόγο, μέσω τῆς θεομήτορος, ἡ ὁποία κατὰ τρόπο ὑπερφυσικό πρόσφερε στὸν πλάστη τὸν τρόπο νὰ πλασθεῖ και στὸ Θεὸ και δημιουργὸ τοῦ σύμπαντος νὰ γίνεи ἀνθρωπος, θεώνοντας τῆ σάρκα πὸ προσέλαβε, ἐνῶ ἡ ἔνωση διατήρησε αὐτὰ πὸ ἐνώθηκαν, ἔτσι ὅπως ἐνώθηκαν. Καὶ δὲν ἐννοῶ μόνο τὸ θεῖο, ἀλλὰ και τὸ ἀνθρώπινο στοιχεῖο τοῦ Χριστοῦ, τὸ ὁποῖο εἶναι πάνω ἀπὸ μᾶς και ἴδιο μὲ μᾶς. Διότι δὲν ἔγινε πρῶτα σὰν ἐμᾶς και ὕστερα ἔγινε ἀνώτερος ἀπὸ μᾶς, ἀλλὰ πάντοτε ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή τῆς ὑπάρξεώς του ὑπῆρχαν και τὰ δύο, ἐπειδὴ εἶχαν μὲ ἐξαιρετικὴ σύλληψη τὴν ὑπαρξη τους μέσα σ' αὐτὸ τὸ Λόγο. Εἶναι λοιπὸν ἀνθρώπινο σύμφωνα μὲ τῆ δικὴ του φύση, και τοῦ Θεοῦ και θεῖον, κατὰ τρόπον ὑπερφυσικό.

84 Ἐπίσης τὴν ἀγία Παρθένο τὴν ἀνακηρύττουμε κυρίως και πραγματικά Θεοτόκο. Διότι, ὅπως εἶναι Θεὸς ἀληθινὸς αὐτὸς πὸ γεννήθηκε ἀπὸ αὐτήν, ἔτσι εἶναι ἀληθινὴ Θεοτόκος αὐτὴ πὸ κυοφόρησε Θεὸ πὸ σαρκώθηκε ἀπὸ αὐτήν. Καὶ λέμε ὅτι ὁ Θεὸς γεννήθηκε ἀπὸ αὐτήν, ὄχι μὲ τὴν ἐννοια ὅτι ἀπὸ αὐτήν ἔλαβε τὴν αἰώνια ὑπαρξη τῆς θεότηας, ἀλλὰ, ἐπειδὴ σαρκώθηκε ἀμετάβλητα ἀπὸ αὐτήν και ἔγινε ἀνθρωπος και γεννήθηκε, ὁ ἕνας Χριστός, ἕνας Υἱός, ἕνας Κύριος, μία ὑπόσταση, ὁ ἴδιος Θεὸς και ἀνθρωπος, χωρὶς νὰ εἰσαγάγει κρυφὰ και ἄλλο πρόσωπο στὴν Τριάδα.

85 Γι' αὐτὸ και στὸν Τρισάγιο ὕμνο χαρακτηρίζουμε βλάσφημη τὴν προσθήκη, ἐπειδὴ παρεμβάλλει τέταρτο πρόσωπο στὴν Τριάδα, και θέτει σὲ ἕνα μέρος τὴν ἐνυπόστατη δύναμη τοῦ Θεοῦ και σὲ ἄλλο μέρος τὸν σταυρωμένο, σὰν νὰ εἶναι ἄλλος και ὄχι ὁ «ἰσχυρός», ἡ φρονεῖ ὅτι ἡ ἀγία Τριάδα εἶναι παθητή, και σταυρώνει μαζί μὲ τὸν Υἱὸ και τὸν Πατέ-

Υἱῶ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἢ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ ἀθάνατον παθητὸν ἀποδεικνύουσιν. Ὁ γὰρ Τρισάγιος οὗτος ὕμνος, πάλαι μὲν ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου διὰ τῶν λειτουργικῶν αὐτοῦ πνευμάτων τῶν Σεραφίμ τῷ θεόπτη Ἡσαΐα ¹⁰ μεμυσταγώγητο, τὰς τρεῖς ὑποστάσεις τῆς Θεότητος μυστικῶς ἐμφαίνοντος καὶ τὴν μίαν κυριότητα καὶ φύσιν. Αὐτὸς μὲν γὰρ ὁ Ἡσαΐας τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα ἔφη ἐωρακέναι· ὁ Θεολόγος δὲ Ἰωάννης τὸν Υἱὸν αὐτῷ ἔφη ἀποκεκαλύφθαι· Παῦλος δὲ θεῖος ἀπόστολος τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ἐντεῦθεν ἅπας ὁ τῶν ἁγίων ¹⁵ Πατέρων ἔσμος εἰς τὴν ἁγίαν Τριάδα τοῦτον τὸν Τρισάγιον ἐξειλήφασιν ὕμνον. Φησὶ γοῦν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος·

«Οὕτω μὲν οὖν τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων, ἃ καὶ τοῖς Σεραφίμ συγκαλύπτεται καὶ δοξάζεται τρισὶν ἁγιασμοῖς εἰς μίαν συνιοῦσι κυριότητά τε καὶ θεότητα»,

²⁰ ὃ καὶ ἄλλω τινὶ τῶν πρὸ ἡμῶν πεφιλοσόφηται κάλλιστᾶ τε καὶ ὑψηλότατα, ἐκ τινος δὲ θείας ἀποκαλύψεως.

⁸⁶ Αἱ ἱστορικαὶ διαγορευούσι βίβλοι, ἐπὶ Πρόκλου προέδρου Κωνσταντινουπόλεως, λιτανεύοντος τοῦ αὐτόθι λαοῦ διὰ τινὰ θεήλατον ἀπειλήν, ἀφαρπαγῆναι τοῦ λαοῦ παιδίον, καὶ τὸν ὕμνον οὕτω διδαχθῆναι ὑπ' ἀγγελικῆς τινος μυσταγωγίας· «ἅγιος ὁ ⁵ Θεός, ἅγιος ἰσχυρός, ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς», καὶ κελευσθῆναι ἔδειν. Ἐκύρωσε δὲ τὴν ἀποκάλυψιν ἢ σύντομος ἐκβασίς· ἅμα γὰρ ἦσαν, καὶ ἐκόπασεν ἡ ὄργη. Φαμὲν δὲ ταύτην εἶναι τοῦ ὕμνου τὴν δύναμιν· «Ἅγιος ὁ Θεός», ὁ Πατὴρ ἐξ οὗ Θεός ὁ Υἱός, καὶ Θεός τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· «ἅγιος ἰσχυρός», ὁ Υἱός, ἢ ¹⁰ τοῦ Πατρὸς σοφία καὶ δύναμις· «ἅγιος ἀθάνατος», τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· τὸ Πνεῦμα γὰρ ἐστὶ τὸ ζωοποιοῦν, καὶ ὁ «νόμος τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς». Καὶ ὁ θεοπάτωρ Δαβίδ·

46. Προφανῶς πρόκειται γιὰ τὸν πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Πρόκλο, ποῦ πατριάρχευσε ἀπὸ τὸ 434 μέχρι τὸ 446.

47. Ρωμ. 8,2.

ρα και τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ἢ ἀποδεικνύει ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιο καὶ «ἀθάνατο», εἶναι παθητό. Διότι αὐτὸς ὁ Τρισάγιος ὕμνος παλιὰ ἀποκαλύφθηκε στὸν θεόπτη Ἡσαΐα ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα μέσω τῶν Σεραφίμ, ποὺ εἶναι τὰ λειτουργικά του Πνεύματα, φανερώνοντας κατὰ τρόπο μυστηριακὸ τὶς τρεῖς ὑποστάσεις τῆς θεότητας καὶ τὴν μία κυριότητα καὶ φύση. Γιατὶ αὐτὸς ὁ Ἡσαΐας εἶπε ὅτι εἶδε τὸν Θεὸ Πατέρα, ὁ θεολόγος Ἰωάννης εἶπε ὅτι τοῦ ἀποκαλύφθηκε ὁ Υἱός, καὶ ὁ θεῖος ἀπόστολος Παῦλος, τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Ἐξαιτίας αὐτοῦ ὅλο τὸ πλῆθος τῶν ἁγίων Πατέρων ἀπέδωσαν τὸν Τρισάγιο αὐτὸ ὕμνο στὴν ἁγία Τριάδα. Λέει λοιπὸν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος:

«Ἔτσι λοιπὸν τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, τὰ ὁποῖα εἶναι καὶ στὰ Σεραφίμ συγκαλυμμένα καὶ δοξάζονται μὲ τρεῖς ἁγιασμούς, συνέρχονται σὲ μία κυριότητα καὶ θεότητα»,

πρᾶγμα τὸ ὁποῖο καὶ σὲ κάποιον ἄλλον ἀπὸ τοὺς πρὶν ἀπὸ μᾶς διατυπώθηκε καλύτερα καὶ μεγαλοπρεπέστερα ἀπὸ κάποια θεῖα ἀποκάλυψη.

- 86 Τὰ ἱστορικὰ βιβλία ἀναφέρουν ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Πρόκλου, προέδρου τῆς Κωνσταντινουπόλεως⁴⁶, ἐνῶ ὁ ἐκεῖ λαὸς ἔκανε λιτανεῖα γιὰ κάποια θεόσταλη ἀπειλή, κάποιο παιδί ἀρπάχθηκε στὸν οὐρανὸ μέσα ἀπὸ τὸ λαὸ καὶ διδάχθηκε ἀπὸ κάποια ἀγγελικὴ μύηση τὸν ὕμνο ἔτσι: «ἅγιος ὁ Θεός, ἅγιος ἰσχυρός, ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς» καὶ διατάχθηκαν νὰ τὸν ψάλλουν. Τὴν ἀποκάλυψη αὐτὴ τὴν ἐπικύρωσε τὸ ἀποτέλεσμα ποὺ ἦρθε σύντομα. Γιατί, μόλις τὸν ἔψαλαν, σταμάτησε ἡ ὀργή. Πιστεύουμε ὅτι αὐτὸ εἶναι τὸ νόημα τοῦ ὕμνου: Ἅγιος ὁ Θεός, ὁ Πατέρας ἀπὸ τὸν ὁποῖο προέρχεται Θεὸς ὁ Υἱὸς καὶ Θεὸς τὸ ἅγιο Πνεῦμα: ἅγιος ἰσχυρὸς ὁ Υἱός, ἡ σοφία καὶ δύναμη τοῦ Πατέρα: ἅγιος ἀθάνατος, τὸ ἅγιο Πνεῦμα, τὸ ὁποῖο εἶναι αὐτὸ ποὺ δίνει ζωὴ καὶ ὁ «νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς»⁴⁷. Καὶ ὁ θεοπάτορας Δαβὶδ λέει:

15 «Ἐδίψησεν ἡ ψυχὴ μου πρὸς τὸν Θεόν, τὸν ἰσχυρόν, τὸν ζῶντα».

Ταῦτα δὲ λέγομεν, οὐ μόνον τῷ Πατρὶ περιορίζοντες τὴν θεότητα, οὐδὲ μόνῳ τῷ Υἱῷ τὴν δύναμιν, ἢ τὴν ἀθανασίαν μόνῳ τῷ Πνεύματι, ἀλλ' ἐφ' ἐκάστης τῶν ὑποστάσεων πάσας τὰς θεωνομίας ἀπλῶς καὶ ἐνιαίως λαμβάνοντες, τὸν θεῖον
20 Ἀπόστολον ἐκμιμούμενοι φάσκοντα·

«Ἡμῖν δὲ εἰς Θεὸς ὁ Πατήρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς ἐξ αὐτοῦ· καὶ εἰς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς δι' αὐτοῦ· καὶ ἐν Πνεῦμα ἅγιον, ἐν ᾧ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς ἐν αὐτῷ».

25 Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον ᾧδὲ πη λέγοντα·

«Ἡμῖν δὲ εἰς Θεὸς ὁ Πατήρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ εἰς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ ἐν Πνεῦμα ἅγιον, ἐν ᾧ τὰ πάντα»·

τοῦ 'ἐξ οὗ' καὶ 'δι' οὗ', καὶ 'ἐν ᾧ', μὴ φύσεις τεμνόντων, ἀλλὰ
30 χαρακτηριζόντων μιᾶς καὶ ἀσυγχύτου φύσεως ἰδιότητος.

87 Γέλως οὖν ὄντως καὶ παίγνιον, τὴν δι' ἀγγέλων μνηθεῖσαν πρότερόν τε καὶ ὕστερον, καὶ τῇ τῆς ἐπαγωγῆς λήξει πιστωθεῖσαν, καὶ τῇ τῶν ἀγίων Πατέρων μαρτυρίᾳ βεβαιωθεῖσαν τρισάγιον ᾧδὴν, ὡς τῆς μιᾶς τρισυποστάτου Θεότητος ἐμφαντικήν, τῇ τοῦ Κναφέως, οἷον καταπατηθῆναι ἀλόγῳ οἰήσει ὡς γὰρ ἰμάτιον τὸν ἱερὸν τοῦτον ὕμνον καθαίρειν οἰόμενος, καὶ πλέον λαμπρύνειν, ἢ καλῶς ἔχει, προσθήκην τῷ Τρισαγίῳ, ὡς

48. Ψαλμ.41,2.

49. Α' Κορ. 8,6.

50. Πρόκειται γιὰ τὸν Πέτρο Κναφέα, πατριάρχη Ἀντιοχείας, πού πολὺ

«Δίψασε ἡ ψυχὴ μου τὸ Θεό, τὸν ἰσχυρό, τὸν ζωντανό»⁴⁸.

Αὐτὰ τὰ λέμε χωρὶς νὰ περιορίζουμε τὴ θεότητα μόνο στὸν Πατέρα, οὔτε μόνο στὸν Υἱὸ τὴ δύναμη, ἢ τὴν ἀθανασία μόνο στὸ Πνεῦμα, ἀλλ' ἀποδίδοντας σὲ κάθε μία ἀπὸ τὶς ὑποστάσεις ὅλα τὰ θεϊκὰ ὀνόματα ἀπλᾶ καὶ ἐνιαῖα, μιμούμενοι τὸν θεῖο ἀπόστολο πού λέει:

«Γιὰ μᾶς ἕνας Θεὸς ὑπάρχει, ὁ Πατέρας, ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἐγιναν τὰ πάντα, καὶ ἐμεῖς ἀπὸ αὐτόν· καὶ ἕνας Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, μέσω τοῦ ὁποῖου ἐγιναν τὰ πάντα, καὶ ἐμεῖς δι' αὐτοῦ· καὶ ἕνα ἅγιο Πνεῦμα, μέσα στὸ ὁποῖο εἶναι τὰ πάντα, καὶ ἐμεῖς μέσα σ' αὐτό»⁴⁹.

Καὶ ὄχι μόνο αὐτόν, ἀλλὰ μιμούμενοι καὶ τὸν Θεολόγο Γρηγόριο, πού λέει τὰ ἑξῆς:

«Γιὰ μᾶς ὑπάρχει ἕνας Θεός, ὁ Πατέρας, ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἐγιναν τὰ πάντα, καὶ ἕνας Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, μέσω τοῦ ὁποῖου ἐγιναν τὰ πάντα, καὶ ἕνα ἅγιο Πνεῦμα, μέσα στὸν ὁποῖο ὑπάρχουν τὰ πάντα».

Τὰ «ἐξ οὗ» καὶ «δι' οὗ» καὶ «ἐν ᾧ», δὲν διαιροῦν τὶς φύσεις, ἀλλὰ χαρακτηρίζουν τὶς ιδιότητες τῆς μᾶς καὶ ἀσύγχυτης φύσεως.

- 87 Εἶναι λοιπὸν γιὰ γέλια καὶ παιχνίδι, τὴν τρισάγια ὠδή, πού διδάχθηκε καὶ παλαιότερα καὶ ἀργότερα ἀπὸ ἀγγέλους καὶ πιστοποιήθηκε μὲ τὴ λήξη τῆς θεομηνίας, καὶ βεβαιώθηκε μὲ τὴ μαρτυρία τῶν ἁγίων Πατέρων, ὅτι φανερώνει τὴ μία τρισυπόστατη θεότητα, νὰ καταπατιέται κατὰ κάποιον τρόπο ἀπὸ τὴν παράλογη οἴηση τοῦ Κναφέα⁵⁰. Γιατί, νομίζοντας ὅτι καθαρίζει τὸν ἱερὸ αὐτὸ ὕμνο σὰν ἱμάτιο καὶ τὸν κάνει πιὸ ὠραῖο, ὥστε νὰ εἶναι καλός, παρενέβαλε προσθή-

συχνά ἀναφέρει ὁ Δαμασκηνὸς μιλώντας γιὰ μονοφυσίτες. Βλ. *Λίβελλος περὶ ὁρθοῦ φρονήματος*, κεφ. ε'.

δῆθεν τῶν Σεραφίμ ὑπέρτερος, παρενέθετο, ὡσπερ ἀντινομοθετῶν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι. Ἄλλ' ὦ τῆς ἀθάδιας, ἵνα μὴ λέγω
 10 τῆς ἀνοίας! Ἡμεῖς δὲ οὕτω φαμέν, κἄν οἱ δαίμονες διαρρηγνύνται: « Ἄγιος ὁ Θεός, ἅγιος ἰσχυρός, ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς ».

88 Πρὸς δὲ τῶν εἰρημένων πίστωσιν, καὶ χρήσεις τῶν ἁγίων Πατέρων, ὧν τὸ στόμα Θεοῦ κεχηρημάτικε στόμα, ὑπετάξαμεν, ὧν δυσωπηθέντες τὸ αἰδέσιμον, μεθ' ἡμῶν καὶ τῆς ἀληθείας ἓνα Θεόν, καὶ μίαν φύσιν ἐν τρισὶν ὑποστάσεσι, καὶ τὸν ἓνα τῆς
 5 ἁγίας Τριάδος, τὸν μονογενῆ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ μετὰ σάρκωσιν ἓνα Χριστόν, ἓνα Υἱόν, ἓνα Κύριον, καὶ μίαν ὑπόστασιν ἐν δυσὶ φύσεσιν ἀσυγχύτως καὶ ἀδιαιρέτως ὀρθοδόξως κηρύξατε.

ΧΡΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ἉΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

Ἄποδεικνύουσαι, ὡς εἷς ἐστὶν ὁ Χριστός, ἐκ δύο φύσεων, καὶ δύο φύσεις, καὶ ἐν δυσὶ φύσεσι, καὶ μετὰ τὴν σωτηριώδη ὑπεράγαθον αὐτοῦ σάρκωσιν.

Σκόπει ἀναγινώσκων.

5 Τοῦ ἁγίου Εἰρηναίου ἐπισκόπου Λουγδούνων, ἐκ τοῦ κατὰ Οὐαλεντίνου.

« Ὡσπερ γὰρ ἡ κιβωτὸς κεχρυσωμένη ἦν ἐσωθεν καὶ ἐξωθεν χρυσίῳ καθαρῷ, οὕτω καὶ τὸ τοῦ Χριστοῦ σῶμα καθαρὸν ἦν, διαυγές, ἐσωθεν μὲν τῷ Λόγῳ κο-
 10 σμούμενον, ἐξωθεν δὲ τῷ Πνεύματι φρουρούμενον, ἵν' ἐξ ἀμφοτέρων τὸ περιφανές τῶν φύσεων ἀναδειχθῆ ».

Τοῦ ἁγίου Ἰουστίνου φιλοσόφου καὶ μάρτυρος, ἐκ τοῦ τρίτου βιβλίου, τοῦ Περί τῆς ἁγίας Τριάδος, κεφάλαιον γ'

κη στὸν Τρισάγιο, σὰν νὰ ἦταν ἀνώτερος ἀπὸ τὰ Σεραφίμ, νομοθετώντας ἔτσι ἀντίθετα πρὸς τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Ἄλλὰ, ἀλίμονο γιὰ τὴν αὐθάδεια, γιὰ νὰ μὴ πῶ γιὰ τὴν τόση τρέλλα! Ἐμεῖς ὁμῶς λέμε αὐτό, ἔστω καὶ ἂν οἱ δαίμονες σκάζουν· «ἅγιος ὁ Θεός, ἅγιος ἰσχυρός, ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς».

Γιὰ ἐπιβεβαίωση αὐτῶν ποὺ λέχθησαν συγκεντρώσαμε καὶ ἀποσπάσματα τῶν ἁγίων Πατέρων, τῶν ὁποίων τὸ στόμα διατέλεσε στόμα τοῦ Θεοῦ, καί, ἀφοῦ ζητήσετε ἱκετευτικὰ τὴ σεβασμιότητά τους, μαζὶ μὲ μᾶς καὶ τὴν ἀλήθεια κηρύξτε ὀρθόδοξα ἓνα Θεὸ καὶ μία φύση σὲ τρεῖς ὑποστάσεις, καὶ τὸν ἓνα τῆς ἁγίας Τριάδος, τὸν μονογενῆ Υἱὸ τοῦ Θεοῦ καὶ μετὰ τὴν ἔνωση ἓνα Χριστό, ἓνα Υἱό, ἓνα Κύριο καὶ μία ὑπόσταση σὲ δύο φύσεις κατὰ τρόπο ἀσύγχυτο καὶ ἀδιαίρετο.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

Ποὺ ἀποδεικνύουν, ὅτι ἓνας Χριστὸς ὑπάρχει, ἀποτελούμενος ἀπὸ δύο φύσεις, καὶ σὲ δύο φύσεις, καὶ μετὰ τὴν σωτηριώδη καὶ ὑπεράγαθη σάρκωσή του.

Πρόσεχε διαβάζοντας.

Τοῦ ἁγίου Εἰρηναίου, ἐπισκόπου Λουγδούνων, ἀπὸ τὸ λόγο του ἐναντίον τοῦ Οὐαλεντίνου.

«Ὅπως ἡ κιβωτὸς ἦταν ἐπιχρυσωμένη ἀπὸ μέσα καὶ ἀπὸ ἔξω μὲ χρυσάφι καθαρὸ, ἔτσι καὶ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἦταν καθαρὸ, διαυγές, ἀπὸ μέσα στολισμένο μὲ τὸν Λόγο, καὶ ἀπὸ ἔξω περιφρουρούμενο μὲ τὸ Πνεῦμα, γιὰ νὰ ἀνακηρυχθοῦν καὶ ἀπὸ τὰ δύο ὀλοφάνερα οἱ φύσεις του».

Τοῦ ἁγίου Ἰουστίνου, τοῦ φιλοσόφου καὶ μάρτυρα, ἀπὸ τὸ τρίτο βιβλίον του γιὰ τὴν ἁγία Τριάδα, κεφ. γ'.

15 «Καὶ ταύτην τὴν νηδὸν εἰσδύς, οἶονεὶ θεῖος σπόρος, πλάττει ναὸν ἑαυτῷ τέλειον, ἀνθρώπου μέρος τι λαβὼν τῆς ἐκείνης φύσεως, καὶ εἰς τὴν τοῦ ναοῦ διάπλασιν οὐσιώσας· ἐνδύς τε τοῦτον κατ' ἄκραν ἔνωσιν, Υἱὸς Θεοῦ ἄμφω προῆλθεν».

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ συγγράμματος, κεφάλαιον ιζ'.

20 «Ὡσπερ εἷς μὲν ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος, ἔχει δύο φύσεις διαφόρους δύο, καὶ κατ' ἄλλο μὲν λογίζεται, κατ' ἄλλο δὲ τὸ λογισθὲν ἐνεργεῖ (ψυχῇ μὲν γὰρ νοερῶ λογισάμενος, εἰ τύχοι τοῦ πλοίου τὴν σύμπηξιν, χερσὶ τὸ νοηθὲν εἰς πέρας ἄγει), οὕτως ὁ Υἱὸς εἷς ὢν καὶ δύο φύσεις, 25 κατ' ἄλλην μὲν τὰς θεοσημείας εἰργάζετο, κατ' ἄλλην δὲ τὰ ταπεινὰ παρεδέχετο».

Τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας, ἐκ τοῦ Κατὰ αἱρέσεων.

30 «Ὅς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἄρπαγμὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε, μορφήν δούλου λαβὼν. Δύο ἔχεις μορφάς· κράτει ταύτας· μηδετέραν παραχαράξῃς. Οὔτε γὰρ ἄνθρωπος ὢν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸς ἠφάνισε τὴν θεϊκὴν μορφήν, οὔτε Θεὸς ὢν, παρητήσατο τὴν ἀνθρωπίνην μορφήν. 35 Ἐπεὶ οὖν δύο ἔχομεν μορφάς, τὴν Δεσποτικὴν φημι καὶ τὴν δουλικὴν, τὴν μὲν φύσει Θεοῦ, τὴν δὲ φύσει ἀνθρωπειάν, τὴν μὲν πρὸ αἰώνων, τὴν δὲ ἐξ ὑστέρων καιρῶν, τὴν μὲν ἐκ τοῦ Πατρὸς, τὴν δὲ ἐκ τῆς Παρθένου, τὴν μὲν ἐκ μόνου, τὴν δὲ ἐκ μόνης, ἐπειδὴ δύο ταῦτα ὑφέστηκε πράγματα, δύο ἐν ἐνί· οὔτε γὰρ διαι- 40

«Καὶ ἀφοῦ εἰσχώρησε σ' αὐτὴ τὴ μήτρα, σὰν θεῖος σπόρος, πλάθει γὰρ τὸν ἑαυτοῦ τοῦ ναὸ τέλειο, παίρνοντας ἓνα μέρος ἀνθρώπου ἀπὸ τὴ φύση ἐκείνης καὶ μετουσιώνοντάς το στὴ διάπλαση τοῦ ναοῦ· καὶ ἀφοῦ τὸν ντύθηκε μὲ ἀπόλυτη ἔνωση, ἀπὸ τὰ δύο προῆλθε ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ».

Τοῦ ἰδίου ἀπὸ τὸ ἴδιο σύγγραμμα, κεφ. ιζ'.

«Ὅπως ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἓνας βέβαια, ἀλλὰ ἔχει δύο διαφορετικὰ φύσεις, καὶ μὲ τὴ μία συλλογίζεται, ἐνῶ μὲ τὴν ἄλλο ἐκτελεῖ αὐτὸ ποῦ σκέφθηκε (μὲ τὴ νοερὴ δηλαδὴ ψυχὴ σκέφθηκε τὴν κατασκευὴ πλοίου, ἀλλὰ μὲ τὰ χέρια τοῦ αὐτοῦ ποῦ σκέφθηκα τὸ φέρνει εἰς πέρας), ἔτσι καὶ ὁ Υἱός, ἐνῶ εἶναι ἓνας, εἶχε δύο φύσεις, καὶ μὲ τὴ μία ἔκανε τὰ θαύματα, ἐνῶ μὲ τὴν ἄλλη δεχόταν τὰ δουλοπρεπῆ».

Τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας, ἀπὸ τὸ βιβλίο του Κατὰ αἱρέσεων.

«Αὐτός, ἐνῶ εἶχε μορφὴ Θεοῦ, δὲ θεώρησε τὴν ἰσότητά του μὲ τὸ Θεὸ ἀποτελέσμα ἀρπαγῆς, ἀλλὰ τὰ ἀπαρνήθηκε ὅλα καὶ πῆρε μορφὴ δούλου. Δύο μορφὲς ἔχει· κράτησέ τις αὐτές· καμμιά νὰ μὴ παραποιήσεις. Διότι οὔτε ὄντας ἄνθρωπος ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Θεός, ἀφάνισε τὴ θεϊκὴ μορφὴ του, οὔτε ὄντας Θεὸς ἀπαρνήθηκε τὴν ἀνθρώπινη μορφὴ του. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἔχουμε δύο μορφές, ἐννοῶ τὴ δεσποτικὴ καὶ τὴ δουλική, τὴν πρώτη ἀπὸ τὴ φύση τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἄλλη ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη φύση, τὴ μία ἀπὸ τὸν Πατέρα, καὶ τὴν ἄλλη ἀπὸ τὴν Παρθένο, τὴ μία ἀπὸ μόνον τὸν Πατέρα, καὶ τὴν ἄλλη ἀπὸ μόνη τὴν Παρθένο, ἐπειδὴ ὑπάρχουν αὐτὰ τὰ δύο πράγματα, δύο σὲ ἓναν, γι' αὐτὸ οὔτε ξεχωρί-

ροῦμεν τὸν Θεὸν Λόγον ἀπὸ τοῦ σώματος, οὔτε δύο
 οἶδαμεν υἱοὺς καὶ Χριστοὺς, ἀλλὰ τὸν πρὸ αἰώνων
 Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ἐν ὑστέροις καιροῖς ἄνθρωπον ἐξ αὐ-
 τῆς μήτρας τῆς Παρθένου γενόμενον τέλειον. Ὡς γὰρ
 45 ὁ γεννήσας Πατὴρ τέλειον ἐγέννησεν Υἱόν, οὕτω καὶ ὁ
 αὐτὸς καὶ εἰς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Πατρὸς, τὸν τελείως
 ἀπολλύμενον ἄνθρωπον σῶσαι βουλόμενος, τέλειος
 ἐγένετο ἄνθρωπος, ἵνα μὴ τὸ ἐξωθεν σώσας, τὸ ἐσω-
 θεν προδοδεδομένον ἐάσῃ· οὐδὲ γὰρ σῶμα ἀναλαβὼν
 50 εἶπασε τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ καὶ ψυχὴν καὶ νοῦν ἀνέλαβεν».

Τοῦ ἁγίου Μεθοδίου, ἐπισκόπου Πατάρων καὶ μάρτυρος, ἐκ
 τοῦ λόγου Εἰς τὴν Ὑπαπαντήν.

«Τὸν ἐν ὁράσει ἀόρατον, τὸν ἐν περιλήψει ἀπερίλη-
 πτον, τὸν ἐν σμικρότητι ὑπερμεγέθη, τὸν ἐν ναῶ καὶ
 55 ἐν ὑψίστοις, τὸν ἐπὶ θρόνου παρθενικοῦ καὶ ἐπὶ ὀχή-
 ματος Χερουβικοῦ, τὸν κάτω καὶ ἀνω ἀδιαστάτως,
 τὸν ἐν μορφῇ δούλου καὶ ἐν μορφῇ Θεοῦ Πατρὸς, τὸν
 ὑπήκοον καὶ βασιλέα τῶν ἀπάντων».

Τοῦ ἁγίου ἐπισκόπου Βασιλείου Καισαρείας Καππαδοκίας, ἐκ
 60 τοῦ Κατ' Εὐνομίου λόγου α'. – Ὅτι Ταῦτόν ἐστιν οὐσία καὶ
 μορφή.

«Ἐγὼ γὰρ καὶ τὸ ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχειν, ἴσον δύνα-
 σθαι τῷ ἐν οὐσίᾳ Θεοῦ φημι. Ὡς γὰρ τὸ μορφήν ἀνει-
 ληφέναι δούλου, ἐν τῇ οὐσίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος τὸν
 65 Κύριον γεγενῆσθαι σημαίνει, οὕτω τὸ λέγειν, 'ἐν
 μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχειν', τῆς θείας οὐσίας παρίστησι
 τὴν ιδιότητα».

ζουμε τὸ Θεὸ Λόγο ἀπὸ τὸ σῶμα, οὔτε γνωρίζουμε δύο υἱούς καὶ Χριστούς, ἀλλὰ τὸν προαιώνιο Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος κατὰ τοὺς τελευταίους καιροὺς ἐγινε τέλειος ἄνθρωπος ἀπὸ αὐτὴν ἀκριβῶς τὴ μήτρα τῆς Παρθένου. Διότι, ὅπως ὁ Πατέρας πού τὸν γέννησε, γέννησε τέλειο Υἱό, ἔτσι καὶ αὐτός, ὁ ἓνας Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Πατέρα, θέλοντας νὰ σώσει τὸν τελείως ἀφανιζόμενο ἄνθρωπο, ἐγινε τέλειος ἄνθρωπος, γιὰ νὰ μὴ σώσει μόνο τὸ ἀπ' ἔξω καὶ ἀφήσει τὸ ἐσωτερικὸ του προδομένο. Γιατὶ παίρνοντας σῶμα δὲν ἄφησε τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ προσέλαβε καὶ ψυχὴν καὶ νοῦ».

Τοῦ ἁγίου Μεθοδίου, ἐπισκόπου Πατάρων καὶ μάρτυρα, ἀπὸ τὸ λόγος του στὴν Ὑπαπαντῆ.

«Αὐτὸν πού, ἐνῶ φαινόταν, ἦταν ἀόρατος, τὸν καταννητό, πού ἦταν ἀκατάληπτος, τὸν ὑπερμεγέθη στὴ μικρότητά του, αὐτὸν πού βρισκόταν στὸ ναὸ καὶ στὰ οὐράνια, αὐτὸν πού καθόταν σὲ θρόνο παρθενικὸ καὶ σὲ ὄχημα χερουβικόν, πού βρισκόταν κάτω καὶ πάνω ἀχώριστα, πού εἶχε μορφὴ δούλου καὶ μορφὴ τοῦ Θεοῦ Πατέρα, τὸν ὑπήκοο καὶ βασιλιά τῶν ὄλων».

Τοῦ ἁγίου Βασιλείου, ἐπισκόπου Καισαρείας τῆς Καππαδοκίας, ἀπὸ τὸν α' λόγος του κατὰ τοῦ Εὐνομίου. —«Ὅτι εἶναι τὸ ἴδιο ἢ οὐσία καὶ ἡ μορφὴ».

«Διότι καὶ τὸ ὅτι εἶχε μορφὴ Θεοῦ τὸ θεωρῶ ἰσοδύναμο μὲ τὴν οὐσία τοῦ Θεοῦ. Γιατί, ὅπως τὸ 'ἔλαβε μορφὴ δούλου', σημαίνει ὅτι ὁ Κύριος ἔλαβε τὴν οὐσία τῆς ἀνθρωπότητος, ἔτσι καὶ λέγοντας ὅτι εἶχε μορφὴ Θεοῦ, σημαίνει τὴν ἰδιότητα τῆς θείας οὐσίας».

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τῆς διαλέξεως τῆς πρὸς Ἀέτιον τὸν Ἀρειανόν.

70 «Οὐ γὰρ ἐν δυνήσῃ ποτὲ σὸ ἢ ἄλλος τις παραστῆσαι ἢ
 75 ἀποδείξει ἐν ἀληθείᾳ τοὺς προειρημένους ἀγίους Πα-
 τέρας ἡμῶν καὶ διδασκάλους, ἢ ἡμᾶς ἢ τινα τῶν ἐκ-
 κριτῶν Πατέρων καὶ διδασκάλων τῆς ἀγίας Καθολι-
 κῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ἢ εἰπόντας ἢ διδά-
 ξαντας ἐγγράφως ἢ ἀγράφως, ὡς σὸ λέγεις ἐπὶ Χρι-
 80 στοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν μίαν φύσιν σύνθετον ἢ μονοειδῆ,
 ἢ ἐν θέλημα καὶ μίαν ἐνέργειαν, ἢ τι τῶν ἀπηγορευμέ-
 νων δογμάτων καὶ ἀποβεβλημένων ἐκ τῆς καθολικῆς
 καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας. Ἐἰ γὰρ ἂ κατελύσαμεν,
 ταῦτα πάλιν οἰκοδομοῦμεν, κατὰ τὸν θεῖον Απόστο-
 85 λον, παραβάτας ἑαυτοὺς συνιστάνομεν. Τούναντίον δὲ
 μᾶλλον, διπλοῦν ἐκηρύξαμεν ὑπάρχειν κατὰ πάντα τὸν
 Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν μιᾷ ὑποστάσει καὶ
 ἐνὶ προσώπῳ, χωρὶς οἰασθηποτοῦν διαιρέσεως ἢ συγ-
 χύσεως. Τὸ γὰρ λέγειν μίαν φύσιν καὶ θέλησιν καὶ
 85 ἐνέργειαν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,
 καὶ οὐ δύο, τῶν κακοδόξων καὶ βλασφημῶν καὶ ὁμο-
 φρόνων σου ἀνδρῶν ὑπάρχει δίδαγμα τε καὶ φρόνη-
 μα».

Τοῦ ἀγίου Ἀθανασίου, ἐκ τῆς πρὸς Ἐπίκτητον ἐπιστολῆς.

90 «Εἰ δὲ ὁμοούσιος ὁ Λόγος τῷ σώματι ἐκ γῆς ἔχοντι
 τὴν φύσιν· ὁμοούσιος δὲ ὁ Λόγος τῷ Πατρί, κατὰ τὴν
 τῶν Πατέρων ὁμολογίαν, ὁμοούσιος καὶ αὐτὸς ὁ Πα-
 τὴρ τῷ σώματι τῷ ἐκ γῆς γενομένῳ. Καὶ τί ἔτι μέμ-

Τοῦ ἰδίου, ἀπὸ τῆ διάλεξή του πρὸς τὸν Ἀέτιο τὸν Ἀρειανό.

«Διότι δὲν θά μπορέσεις ποτὲ σύ, ἢ κάποιος ἄλλος, νὰ παρουσιάσεις ἢ νὰ ἀποδείξεις ἀληθινά, ὅτι οἱ προαναφερθέντες ἅγιοι Πατέρες μας καὶ διδάσκαλοι, ἢ ἐμεῖς, ἢ κάποιος ἀπὸ τοὺς ἐπίλεκτους Πατέρες καὶ διδασκάλους τῆς ἁγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, εἶπαν ἢ δίδαξαν γραπτῶς ἢ προφορικῶς, ὅπως λὲς ἐσὺ γιὰ τὸ Χριστὸ τὸ Θεό μας, ὅτι εἶχε μία φύση σύνθετη, ἢ μονοειδῆ, ἢ ἓνα θέλημα καὶ μία ἐνέργεια, ἢ κάτι ἀπὸ τὰ δόγματα πού ἔχει ἀπαγορέψει καὶ ἔχει ἀπορρίψει ἡ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία. Διότι ἐάν, αὐτὰ πού καταργήσαμε, χτίζουμε πάλι αὐτά⁵¹, σύμφωνα μὲ τὸν θεῖο Ἀπόστολο, ὁμολογοῦμε ὅτι εἴμαστε παραβάτες. Ἀντίθετα μάλιστα κηρύξαμε ὅτι ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι διπλὸς κατὰ πάντα σὲ μία ὑπόσταση καὶ σὲ ἓνα πρόσωπο, χωρὶς καμμιά διαίρεση ἢ σύγχυση. Διότι ἡ παραδοχὴ μιᾶς φύσεως καὶ θελήσεως καὶ ἐνέργειας στὸν ἴδιο τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό, καὶ ὄχι δύο, εἶναι διδασκαλία καὶ πίστη τῶν κακοδόξων καὶ βλασφημῶν καὶ ὁμοφρόνων σου ἀνθρώπων».

Τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν Ἐπίκτητο.

Ἐὰν ὁμοῦς ὁ Λόγος εἶναι ὁμοούσιος μὲ τὸ σῶμα πού ἔχει ἀπὸ τῆ γῆ τῆ φύση του καὶ εἶναι ὁμοούσιος ὁ Λόγος καὶ μὲ τὸν Πατέρα, σύμφωνα μὲ τὴν ὁμολογία τῶν Πατέρων, τότε θά εἶναι ὁμοούσιος καὶ ὁ ἴδιος ὁ Πατέρας μὲ τὸ σῶμα πού εἶναι καμωμένο ἀπὸ χῶμα. Τότε γιὰτί κατηγοροῦν τοὺς ἀρειανούς

51. Γαλ. 2,18.

95 φονται τοῖς Ἀρειανοῖς λέγουσι τὸν Υἱὸν κτίσμα, λέγοντες αὐτοὶ καὶ τὸν Πατέρα ὁμοούσιον;».

Καὶ μετὰ βραχεία.

«Ποῖος ἕδης ἐξηρεύξατο ὁμοούσιον εἰπεῖν τὸ ἐκ Μαρίας σῶμα τῆ τοῦ Λόγου θεότητι;».

100 Τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου ἐκ τῆς πρὸς Κληδόνιον ἐπιστολῆς δευτέρας.

«Φύσεις μὲν γὰρ δύο, Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ἐπεὶ καὶ ψυχὴ καὶ σῶμα, υἱοὶ δε οὐ δύο, οὐδὲ θεοί. Οὐ γὰρ ἐνταῦθα δυο ἄνθρωποι, εἰ καὶ οὕτως ὁ Παῦλος τὸ ἐκτὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸ ἐντὸς προσηγόρευσεν».

105 Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ Ἀπολογητικοῦ.

110 «Τοῦτο ἡμῖν ὁ παιδαγωγὸς βούλεται νόμος· τοῦτο οἱ μέσοι Χριστοῦ καὶ νόμου προφητῆται· τοῦτο τοῦ πνευματικοῦ νόμου τελειότης καὶ τὸ τέλος Χριστός· τοῦτο ἢ κενωθεῖσα Θεότης· τοῦτο ἢ προσληφθεῖσα σὰρξ· τοῦτο ἢ καινὴ μίξις, Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ἐν ἐξ ἀμφοῖν καὶ δι' ἐνὸς ἀμφοτέρα».

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ περὶ Υἱοῦ δευτέρου λόγου.

115 «Σημεῖον δέ, ἡνίκα αἱ φύσεις δίστανται ταῖς ἐπινοίαις, συνδαιρεῖται καὶ τὰ ὀνόματα· Παύλου λέγοντος ἄκουσον· Ἴνα ὁ Θεὸς καὶ ὁ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ Πατὴρ τῆς δόξης· Χριστοῦ μὲν Θεός,

πού λένε τὸν Υἱὸ κτίσμα, ἀφοῦ αὐτοὶ λένε καὶ τὸν Πατέρα ὁμοούσιο».

Καὶ μετὰ ἀπὸ λίγα ἄλλα.

«Ποιὸς ἄδης ἐξήμεσε, λέγοντας τὸ σῶμα πὺ προ-
έρχεται ἀπὸ τῆ Μαρία, ὁμοούσιο μὲ τῆ θεότητα τοῦ
Λόγου».

Τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, ἀπὸ τὴν δευτέρη ἐπι-
στολή του πρὸς τὸν Κληδόνιο.

Οἱ φύσεις βέβαια εἶναι δύο, Θεὸς καὶ ἄνθρωπος,
ἐπειδὴ ὑπάρχει καὶ ψυχὴ καὶ σῶμα, υἱοὶ ὁμοῦ δὲν
ὑπάρχουν δύο, οὔτε θεοί. Διότι ἐδῶ δὲν ὑπάρχουν
δύο ἄνθρωποι, μολοντί ὁ Παῦλος ἔτσι ὀνόμασε τὸ
ἔξω ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸ μέσα σ' αὐτόν»⁵².

Τοῦ ἰδίου, ἀπὸ τὸν Ἄπολογητικό του.

Αὐτὸ θέλει γιὰ μᾶς ὁ Νόμος πὺ εἶναι παιδαγωγός·
αὐτὸ κηρύττουν οἱ ἐνδιάμεσοι μεταξὺ τοῦ Νόμου
καὶ τοῦ Χριστοῦ προφήτες· αὐτὸ εἶναι ἡ τελειότητα
τοῦ πνευματικοῦ νόμου καὶ τὸ τέλος, ὁ Χριστός·
αὐτὸ θέλει ἡ θεότητα πὺ κενώθηκε· αὐτὸ ἡ σάρκα
πὺ προσλήφθηκε· αὐτὸ ἡ πρωτάκουστη ἀνάμιξη, ὁ
Θεὸς καὶ ὁ ἄνθρωπος, ἓνα ἀπὸ τὰ δύο, καὶ τὰ δύο
ἀπὸ ἓνα».

Τοῦ ἰδίου, ἀπὸ τὸ δεύτερο λόγο του γιὰ τὸν Υἱό.

«Ὡς ἀπόδειξη τὸ ὅτι ὅταν οἱ φύσεις διαφέρουν ὡς
πρὸς τὸ νόημα, τότε διαφέρουν καὶ τὰ ὀνόματα,
ἄκουσε τὸν Παῦλο πὺ λέει· ὥστε ὁ Θεὸς καὶ Πα-
τέρας τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ Πατέρας
τῆς δόξας»⁵³· τοῦ Χριστοῦ δηλαδὴ Θεός, ἐνῶ τῆς

53. Ἐφ. 2,17.

τῆς δὲ δόξης Πατῆρ· εἰ γὰρ τὸ συναμφότερον ἐν, ἀλλ' οὐ τῇ φύσει, τῇ δὲ συνόδῳ».

Τοῦ αὐτοῦ, ἀναπλήρωσις τῆς πρὸ μικροῦ χρήσεως ἐκ τῆς πρὸς
120 Κληδόνιον β' ἐπιστολῆς.

«Εἰ δὲ δεῖ, συντόμως εἰπεῖν, ἄλλο μὲν καὶ ἄλλο τὰ ἐξ ὧν ὁ Σωτήρ· εἴπερ μὴ ταυτὸν τὸ ἀόρατον τῶ ὀρατῶ καὶ τὸ ἄχρονον τῶ ὑποχρόνῳ, οὐκ ἄλλος δὲ καὶ ἄλλος· μὴ γένοιτο! Τὰ γὰρ ἀμφοτέρα ἐν τῇ συγκράσει,
125 Θεοῦ μὲν ἐνανθρωπήσαντος, ἀνθρώπου δὲ θεωθέντος, ἢ ὅπως ἂν τις ὀνομάσειε. Λέγω δὲ ἄλλο καὶ ἄλλο ἔμπαλιν, ἢ ἐπὶ τῆς Τριάδος ἔχει. Ἐκεῖ μὲν γὰρ 'ἄλλος' καὶ 'ἄλλος', ἵνα μὴ τὰς ὑποστάσεις συγχέωμεν, οὐκ 'ἄλλο' δὲ καὶ 'ἄλλο'. Ἐν γὰρ τὰ τρία καὶ ταυτὸν τῇ
130 Θεότητι».

Σχόλιον. Εἰ οὐκ 'ἄλλο' καὶ 'ἄλλο', διὰ τὸ μίαν εἶναι τὴν φύσιν, τὸ 'ἄλλο' ἄρα καὶ 'ἄλλο' οὐ μία φύσις. Καὶ εἰ ἔμπαλιν ἢ ἐπὶ τῆς Τριάδος ἔχει, ἐκεῖ δὲ τρεῖς ὑποστάσεις, διὰ τὸ, 'ἄλλος' καὶ 'ἄλλος', μία δὲ φύσις διὰ τὸ μὴ 'ἄλλο' καὶ 'ἄλλο'. ἐνταῦθα δύο μὲν
135 φύσεις διὰ τὸ, 'ἄλλο' καὶ 'ἄλλο', μία δὲ ὑπόστασις, διὰ τὸ οὐκ 'ἄλλος' καὶ 'ἄλλος'.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ περὶ Υἱοῦ δευτέρου λόγου.

«Τοῦτό ἐστιν ὃ ποιεῖ αἰρετικοῖς τὴν πλάνην, ἢ τῶν ὀνομάτων ἐπίζευξις, ἐπαλλαττομένων τῶν ὀνομάτων,
140 διὰ τὴν σύγκρασιν. Σημεῖον δὲ ὡς ἡνίκα αἱ φύσεις διί-

54. Ὑπενθυμίζουμε καὶ πάλι ὅτι ἡ ἐκφραση, «ἄλλος καὶ ἄλλος», κατὰ τοὺς Πατέρες, σημαίνει διαφορά προσώπου ἢ ὑποστάσεως, ἐνῶ τὸ «ἄλλο καὶ

δόξας Πατέρας· διότι, μολονότι και τὰ δύο εἶναι ἓνα, ὄχι ὁμως ὡς πρὸς τὴ φύση, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἔνωση».

Τοῦ ἰδίου, συμπληρωματικὰ ἀπὸ τὴ δεύτερη ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν Κληδόνιο, ἀπόσπασμα τῆς ὁποίας δόθηκε πῶ πάνω.

«Και ἂν πρέπει νὰ μιλήσουμε μὲ συντομία, αὐτὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀποτελεῖται ὁ Σωτήρας εἶναι διαφορετικὰ· ἐφόσον βέβαια δὲν εἶναι ἴδιο τὸ ἀόρατο μὲ τὸ ὄρατο και τὸ ἄχρονο μὲ τὸ ὑποκείμενο στὸ χρόνο. Ὅμως ὄχι ‘ἄλλος και ἄλλος’ μὴ γένοιτο! Γιατὶ στὴν ἔνωση ὑπάρχουν και τὰ δύο, ὁ Θεὸς ποῦ ἐνανθρώπησε, και ὁ ἄνθρωπος ποῦ θεώθηκε, ἢ ὅπως θὰ ἤθελε νὰ τὰ ὀνομάσει κάποιος. Λέω πάλι ὅτι τὸ ‘ἄλλο και ἄλλο’ δὲν ἰσχύει στὴν ἀγία Τριάδα. Διότι ἐκεῖ λέμε, ‘ἄλλος και ἄλλος’, γιὰ νὰ μὴ συγχέουμε τὶς ὑποστάσεις, και ὄχι ‘ἄλλο και ἄλλο’. Γιατὶ στὴ θεότητα τὰ τρία εἶναι ἓνα και τὸ αὐτό».

Σχόλιο. Ἐὰν δὲν εἶναι «ἄλλο και ἄλλο», ἐπειδὴ μία εἶναι ἡ φύση, ἄρα τὸ ‘ἄλλο και ἄλλο’ δὲν εἶναι μία φύση. Τὸ ἀντίθετο ὁμως ἰσχύει γιὰ τὴν ἀγία Τριάδα, ὅπου ἔχουμε τρεῖς ὑποστάσεις, ἐξαιτίας τοῦ ‘ἄλλος και ἄλλος’, ἀλλὰ μία φύση, ἐπειδὴ δὲν εἶναι «ἄλλο και ἄλλο». Ἐδῶ ἔχουμε δύο βέβαια φύσεις ἐπειδὴ εἶναι ‘ἄλλο και ἄλλο’, ἀλλὰ μία ὑπόσταση, ἐπειδὴ δὲν εἶναι ‘ἄλλος και ἄλλος’⁵⁴.

Τοῦ ἰδίου, ἀπὸ τὸ δεύτερο λόγο του γιὰ τὸν Υἱό.

«Αὐτὸ εἶναι ποῦ ὀδηγεῖ στὴν πλάνη τοὺς αἰρετικούς, ἢ συνένωση τῶν ὀνομάτων, κατὰ τὴν ὁποία ἐναλλάσσονται τὰ ὀνόματα ἐξαιτίας τῆς συνένω-

στανται ταῖς ἐπινοίαις, συνδιαίρεϊται τὰ ὀνόματα. Παύλου λέγοντος ἀκουοσον· «ἵνα ὁ Θεὸς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ Πατὴρ τῆς δόξης», Χριστοῦ μὲν Θεός, τῆς δὲ δόξης Πατὴρ. Εἰ γὰρ τὸ συναμφότερον ἓν, ἀλλ' οὐ τῇ φύσει, τῇ δὲ συνόδῳ· τούτων τί ἂν γένοιτο γνωριμώτερον;».

Σχόλιον. Τὰ μὴ φύσει ἓν, πάντως δύο. Εἰ δὲ ἡ σύνοδος καθ' ὑπόστασιν, ἄρα ἡ θεότης τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀνθρωπότης αὐτοῦ δύο μὲν τῇ φύσει, ἓν δὲ τῇ ὑποστάσει.

150 Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τῶν Ἐπῶν.

«Ἦλθε Θεὸς θνητός τε, φύσεις δύο εἰς ἓν ἀγείρας, τὴν μὲν κευθομένην, τὴν δ' ἀμφαδίην μερόπεσσιν».

Τοῦ ἀγίου Ἀμβροσίου Μεδιολάνων, ἐκ τοῦ Περὶ ἀνθρωπήσεως, ἦτοι Κατὰ Ἀπολιναρίου λόγου.

155 «Ἄλλ' ἓν ὄσω τούτους ἐλέγχωμεν, ἀνεφύησαν ἕτεροι, λέγοντες τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου καὶ τὴν θεότητα μιᾶς εἶναι φύσεως. Ποῖος ἄδης τὴν τοσαύτην βλασφημίαν ἠρεύξατο; Ἀρειανοὶ γὰρ ἤδη τυγχάνουσι φορητότεροι οἷς ἐκ τούτων αὔξεται τῆς φιλονεικίας, καὶ ἀπιστίας
160 τὸ στέλεχος, φιλονεικότερον διαβεβαιούμενον λέγειν τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον μιᾶς οὐσίας μὴ εἶναι· ἐπειδὴ οὗτοι τὴν θεότητα τοῦ Κυρίου καὶ τὴν σάρκα, μιᾶς φασιν ὑπάρχειν οὐσίας».

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ πρὸς Γρατιανὸν τὸν βασιλέα. Ταύτην δὲ

σης. Καὶ ἀπόδειξη αὐτοῦ εἶναι τὸ ὅτι, ὅταν οἱ φύσεις διαχωρίζονται στίς σκέψεις, διαχωρίζονται μαζὶ καὶ τὰ ὀνόματα. Ἔκουσε τὸν Παῦλο ποῦ λέει· «ὥστε ὁ Θεὸς τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ Πατέρας τῆς δόξας» τοῦ Χριστοῦ δηλαδὴ Θεός, ἐνῶ τῆς δόξας Πατέρας. Διότι, μολονότι καὶ τὰ δύο εἶναι ἓνα, δὲν εἶναι ὡς πρὸς τὴ φύση, ἀλλὰ ὡς πρὸς τὴν ἔνωση· τί θὰ μοροῦσε νὰ ὑπάρξει πῶς γνωστὸ ἀπὸ αὐτά».

Σχόλιο. Αὐτὰ ποῦ δὲν εἶναι ἓνα κατὰ τὴ φύση, εἶναι ὅπως-δήποτε δύο. Ἐφόσον λοιπὸν ἡ ἔνωση ἐγινε κατὰ τὴν ὑπόστασι, ἄρα ἡ θεότητα τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀνθρωπότητά του εἶναι δύο ὡς πρὸς τὴ φύση, ἀλλὰ ἓνα κατὰ τὴν ὑπόστασι.

Τοῦ ἰδίου, ἀπὸ τὰ Ἑπη.

«Καὶ ἦρθε Θεὸς θνητός, ἐνώνοντας δύο φύσεις σὲ ἓνα, τὴ μία κρυμμένη, καὶ τὴν ἄλλη φανερὴ στοὺς ἀνθρώπους».

Τοῦ ἁγίου Ἀμβροσίου, ἐπισκόπου Μεδιολάνων, ἀπὸ τὸ λόγο του γιὰ τὴν ἐνανθρώπησι, ἦτοι κατὰ τοῦ Ἀπολιναρίου.

«Ἀλλὰ ὅσο καιρὸ ἐλέγγαμε αὐτοὺς, ξεφύτρωσαν ἄλλοι λέγοντας ὅτι τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου καὶ ἡ θεότητα ἀνήκουν σὲ μία φύση. Ποιὸς ἄδης ἐξέμησε αὐτὴ τὴ μεγάλη βλασφημία; Γιατὶ ἤδη εἶναι Ἀρειανοὶ πῶς προχωρημένοι· σ' αὐτοὺς εἶναι πῶς αὔξημένος ὁ κορμὸς τῆς φιλονεικίας καὶ ἀπιστίας, διαβεβαιώνοντας μὲ πῶς φιλόνεικη διάθεσι νὰ λέμε ὅτι ὁ Πατέρας καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα δὲν εἶναι μιᾶς οὐσίας· ἐπειδὴ αὐτοὶ λένε, ὅτι ἡ θεότητα τοῦ Κυρίου καὶ ἡ σάρκα εἶναι μιᾶς οὐσίας».

Τοῦ ἰδίου, ἀπὸ τὸ λόγο τὸ ἔργο του πρὸς τὸν βασιλέα Γρα-

165 χρῆσιν προήγαγεν ὁ Κύριλλος ἐν τῇ κατ' Ἐφεσον συνόδῳ.

«Φυλάζωμεν τὴν διαφορὰν τῆς θεότητος καὶ τῆς σαρκός· εἰς γὰρ ἐν ἑκατέρῳ τελεῖ ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱός, ἐπειδὴ περ ἐν αὐτῷ ἑκατέρα φύσις ἐστίν».

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τῆς ἐρμηνείας τοῦ θείου συμβόλου.

170 «Τοὺς δὲ λέγοντας ψιλὸν ἄνθρωπον τὸν Χριστὸν ἢ παθητὸν τὸν Θεὸν Λόγον ἢ εἰς σάρκα τραπέντα ἢ συνουσιωμένον ἐσχηκέναι τὸ σῶμα ἢ οὐρανόθεν αὐτὸ κεκομικέναι ἢ φάντασμα εἶναι ἢ θνητὸν λέγοντες τὸν Θεὸν Λόγον ἢ δεδεῆσθαι τῆς παρὰ τοῦ Πατρὸς ἀναστάσεως ἢ ἄψυχον σῶμα ἢ ἄνουν ἄνθρωπον ἀνειληφέναι ἢ τὰς δύο οὐσίας τοῦ Χριστοῦ κατ' ἀνάκρασιν συγχυθείσας μίαν γενενῆσθαι οὐσίαν, καὶ μὴ ὁμολογῶντες τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν δύο εἶναι οὐσίας ἀσυγχύτους, ἐν δὲ πρόσωπον, καθ' ὃ εἰς Χριστός, εἰς Υἱός, τούτους ἀναθεματίζει ἡ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία».

175

180

Τοῦ ἀγίου Ἀμφιλοχίου ἐπισκόπου Ἰκονίου, ἐκ τῆς Πρὸς Σέλευκον ἐπιστολῆς.

185 «Οὕτω Θεὸν καὶ ἄνθρωπον τὸν Χριστὸν ὁμολογῶ, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ἓνα Υἱόν, δύο φύσεων, παθητῆς τε καὶ ἀπαθοῦς, θνητῆς τε καὶ ἀθανάτου».

Καὶ μετ' ὀλίγα.

190 «Ἐνα Υἱόν, δύο φύσεών φημι, ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως. Πάσχει τοίνυν ὁ Χριστός ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ, οὐ θεότητι, ἀλλ' ἀνθρωπότητι».

τιανό. Αυτό τὸ ἀπόσπασμα τὸ παρουσίασε ὁ Κύριλλος στὴ σύνοδο τῆς Ἐφέσου.

«Ἐὰς διαφυλάξουμε τὴ διαφορὰ τῆς θεότητος καὶ τῆς σάρκα· διότι ἓνας εἶναι στὴν κάθε μιὰ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ σ' αὐτὸν ὑπάρχει ἢ κάθε μιὰ φύση».

Τοῦ ἰδίου, ἀπὸ τὴν ἑρμηνεία τοῦ θείου Συμβόλου.

«Αὐτοὺς ποὺ λένε γυμνὸ ἄνθρωπο τὸν Χριστό, ἢ παθητὸ τὸν Θεὸ Λόγο, ἢ ὅτι μεταβλήθηκε σὲ σάρκα, ἢ ὅτι μὲ τὴν ἔνωση ἀπέκτησε τὸ σῶμα, ἢ ὅτι τὸ ἔφερε ἀπὸ τὸν οὐρανό, ἢ ὅτι εἶναι φάντασμα, ἢ λένε τὸν Θεὸ Λόγο θνητό, ἢ ὅτι εἶχε ἀνάγκη νὰ τὸν ἀναστήσει ὁ Πατέρας, ἢ ἄψυχο σῶμα, ἢ ὅτι προσέλαβε ἄμυαλο ἄνθρωπο, ἢ ὅτι οἱ δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν ἔνωση ἀναμίχθηκαν καὶ ἐγιναν μία, καὶ δὲν ὁμολογοῦν ὅτι ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς εἶχε δύο οὐσίες καὶ φύσεις ἀσύγχυτες, ἀλλὰ ἓνα πρόσωπο, καθόσον εἶναι ἓνας Χριστὸς καὶ ἓνας Υἱὸς, αὐτοὺς τοὺς ἀναθεματίζει ἢ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία.

Τοῦ ἁγίου Ἀμφιλοχίου, ἐπισκόπου Ἰκονίου, ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν Σέλευκο.

«Ἐτσι ὁμολογῶ Θεὸ καὶ ἄνθρωπο τὸν Χριστό, τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, ἓνα Υἱὸ μὲ δύο φύσεις, παθητὴ καὶ ἀπαθῆ, θνητὴ καὶ ἀθάνατη».

Καὶ λίγο παρακάτω.

«Ἐνα Υἱὸ, ποὺ ἔχει δύο φύσεις, κατὰ τρόπο ἀσύγχυτο, ἀμετάβλητο καὶ ἀδιαίρετο. Διότι ὁ Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, πάσχει ὄχι κατὰ τὴ θεότητα, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα».

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς.

«Ἡ ληφθεῖσα πάσχει φύσις, ἡ δὲ λαβοῦσα ἀπαθῆς μένει. Οἰκειοῦται δὲ ὁ Θεὸς Λόγος τὰ τοῦ ἰδίου ναοῦ ἀνθρώπινα πάθη, σταυρόν φημι καὶ θάνατον καὶ τὰ
195 ἄλλα, ὅσα περὶ αὐτὸν οἰκονομικῶς θεωρεῖται, οἰκειοῦται αὐτὸς πάσχων οὐδέν. Ἐπειδὴ εἰς ἓν πρόσωπον συντελοῦσιν αἱ διτταὶ φύσεις».

Τοῦ ἁγίου Γρηγορίου, ἐπισκόπου Νύσσης, ἐκ τῆς Πρὸς Φίλιππον μονάζοντα ἐπιστολῆς.

200 «Τὰ μὲν ὁμοῦσια ταυτότητα κέκτηται, τὰ δὲ ἕτεροούσια τὸ ἀνάπαλιν. Κἂν γὰρ ἀρρήτω ἐνώσει τὰ ἀμφοτέρα ἓν, ἀλλ' οὐ τῇ φύσει, διὰ τὸ ἀσύγχυτον. Ὁ τοίνυν Χριστὸς δύο ὑπάρχων φύσεις, ἀλλ' ἐν αὐταῖς ἀληθῶς γνωριζόμενος, μοναδικὸν ἔχει τῆς υἰότητος τὸ πρόσωπον».
205

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ κατὰ Ἀπολιναρίου.

«Εἰ οὖν ἐν τοῖς ἐναντίοις ἰδιώμασιν ἡ θατέρου τούτων θεωρεῖται φύσις, τῆς σαρκὸς λέγω καὶ τῆς θεότητος, πῶς μία αἱ δύο φύσεις εἰσίν;»

210 Τοῦ ἁγίου Κυρίλλου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας, ἐκ τοῦ προσφωνητικοῦ τοῦ πρὸς Ἀλεξανδρεῖς.

«Ἐγὼ τὸ συγκεκραμένον οὐ καταδέχομαι· ἀλλότριον γὰρ ἐστὶ τῆς ἀποστολικῆς πίστεως καὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ ὀρθῆς παραδόσεως. Ἡ γὰρ σύγκρασις ἀφανισμὸν τῶν φύσεων ἐργάζεται, ἡ δὲ ἄρρητος ἔνωσις, παρὰ τῶν ὀρθῶς φρονούντων ὁμολογουμένη, ἀμφοτέρως σώζει ἀσύγχυτως τὰς φύσεις, καὶ ἓνα ἀποτελεῖ ἐξ ἀμφοῖν τὸν ὀφθέντα Χριστόν, Θεόν τε ὁμοῦ καὶ ἀνθρώπον γενόμενον τὸν αὐτόν, καὶ οὐ δύο Χριστοῦς·
215 ἓνα δὲ μᾶλλον ἐνωθέντα καὶ οὐ κεκραμένον. Εἰ γὰρ
220

Τοῦ ἰδίου, ἀπὸ τὴν ἴδια ἐπιστολῆ του.

«Πάσχει ἡ φύση ποὺ προσλήφθηκε, ἐνῶ ἐκείνη ποὺ τὴν προσέλαβε μένει ἀπαθής. Δέχεται ὁμοῦ ὁ Θεὸς Λόγος τὰ ἀνθρώπινα πάθη τοῦ δικοῦ του ναοῦ· ἐννοῶ τὸ σταυρὸ καὶ τὸ θάνατο καὶ τὰ ἄλλα, ὅσα παρατηροῦνται γύρω ἀπὸ αὐτὸν κατ' οἰκονομία, καὶ τὰ δέχεται χωρὶς αὐτὸς νὰ πάσχει τίποτε. Ἐπειδὴ οἱ δύο φύσεις ἐνώνονται σὲ ἓνα πρόσωπο».

Τοῦ ἁγίου Γρηγορίου, ἐπισκόπου Νύσσης, ἀπὸ τὴν ἐπιστολή του πρὸς τὸν μονάζοντα Φίλιππο.

«Τὰ ὁμοούσια εἶναι ἴδια, ἐνῶ τὰ ἑτερούσια τὸ ἀντίθετο. Διότι, καὶ ἂν ἀκόμα μὲ ἀπόρρητη ἔνωση τὰ δύο γίνουν ἓνα, δὲν ἐνώνονται κατὰ τὴ φύση, γιὰ εἶναι ἀσύγχυτα. Ὁ Χριστὸς λοιπὸν, ἂν καὶ συνίσταται ἀπὸ δύο φύσεις, καὶ ἀναγνωρίζεται μὲ αὐτὲς ἀληθινά, ὁμοῦ ἔχει ἓνα τὸ πρόσωπο τῆς υἱότητος».

Τοῦ ἰδίου, ἀπὸ τὸ λόγο του κατὰ τοῦ Ἀπολιναρίου.

«Ἐὰν λοιπὸν ἀπὸ τὰ ἀντίθετα ἰδιώματα φαίνεται ἡ φύση τοῦ καθενός, ἐννοῶ τῆς σάρκα καὶ τῆς θεότητος, πῶς εἶναι μία οἱ δύο φύσεις».

Τοῦ ἁγίου Κυρίλλου, ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας, ἀπὸ τὸν προσφωνητικὸ λόγο του στοὺς Ἀλεξανδρινούς.

«Ἐγὼ δὲν δέχομαι τὸ ἀναμιγμένο, καθόσον εἶναι ξένο πρὸς τὴν ἀποστολικὴ πίστη καὶ τὴν ὀρθὴ παράδοση τοῦ Χριστοῦ. Διότι ἡ ἀνάμιξη φέρνει ἀφανισμό τῶν φύσεων, ἐνῶ ἡ ἀπόρρητη ἔνωση, ποὺ ὁμολογεῖται ἀπὸ ἐκείνους ποὺ πιστεύουν ὀρθά, διασώζει καὶ τίς δύο φύσεις ἀσύγχυτες, καὶ ἀπρωτελεῖ ἀπὸ τίς δύο ἓνα Χριστό, αὐτὸ ποὺ ἐμφανίσθη τε, καὶ ἔγινε ὁ ἴδιος Θεὸς μαζὶ καὶ ἄνθρωπος, καὶ ὄχι δύο Χριστοῦς, ἀλλὰ ἓνα ἐνωμένο καὶ ὄχι ἀναμιγμένο.

κέκρανται αἱ δύο φύσεις εἰς μίξιν μίαν, ἑτεροούσιοι
 τυγχάνουσαι, οὐδ' ὀποτέρα σώζεται, ἀλλ' ἀμφότεραι
 συγχυθεῖσαι ἠφανίσθησαν».

Καὶ μετ' ὀλίγα.

- 225 «Καὶ λύεται μὲν ὁ ναὸς ἐν τῷ καιρῷ τῆς τριημέρου
 ταφῆς, βουλομένου αὐτοῦ, καὶ πάλιν ἀνέστησεν αὐτὸν
 καὶ ἠνώθη αὐτῷ ἀρρήτῳ καὶ ἀφράστῳ λόγῳ· οὐ κε-
 κραμένος ἐν αὐτῷ ἢ ἀποσεσαρκωμένος, ἀλλ' ἀποσώ-
 ζων ἐν ἑαυτῷ τῶν δύο φύσεων τῶν ἑτεροουσίων ἀσυγ-
 230 χύτους τὰς ιδιότητας. Οὐ γὰρ δήπου ἐκράθησαν αἱ φύ-
 σεις ἐν τῇ ἀρρήτῳ καὶ ἀσυγχύτῳ ἐνώσει, ἀλλ' ἠνώθη-
 σαν ἀρρήτῳ καὶ ἀφράστῳ λόγῳ, καὶ ὑπερέκεινα παν-
 τὸς νοῦ τυγχάνουσι, κατὰ τὸν τρισμακάριον καὶ ἀλη-
 θῶς οἰκουμενικὸν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως διδάσκα-
 235 λον καὶ ἀρχιεπίσκοπον ἡμῶν Ἀθανάσιον, τὸν ἐν τῇ
 μεγάλῃ ἐν Νικαίᾳ συνόδῳ διαστράψαντα μεταξὺ τῶν
 τριασκοσίων δέκα καὶ ὀκτῶ ἐπισκόπων, εἰπόντα·
 'Δύο πραγμάτων ἀνομοίων καὶ ἀνίσων κατὰ τὴν φύ-
 σιν σύνοδος γέγονεν, οὐ σύγκρασις, Θεοῦ ἀφράστου
 240 καὶ θνητοῦ σώματος, οὐ κατ' ἀφανισμόν ἢ ἀποσάρ-
 κωσιν, ἀλλὰ καθ' ἑνωσιν ἄρρητον καὶ ἀνέκφραστον
 καὶ ἀνεκδιήγητον· δύο φύσεων τῶν ἑτεροουσίων, τῶν
 ἐν ἐνὶ Χριστῷ, Υἱῷ δὲ τοῦ Θεοῦ σωζομένων, καὶ
 μήτε συγχεομένων, μήτε ἀπολλυμένων ἢ διαιρεθει-
 245 σῶν'».

Σχόλιον. Ὅρατε, ὡς οἱ ἅγιοι Πατέρες ἐξ Ἰσῆς τὴν σύγχυσιν
 καὶ τὴν διαίρεσιν φεύγοντες, σώζεσθαι τὰς δύο φύσεις φασὶν ἐν
 ἐνὶ Χριστῷ, ἥτοι μιᾷ ὑποστάσει.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ Περί πίστεως λόγου.

Διότι, ἐὰν ἀναμίχθηκαν οἱ δύο φύσεις σὲ ἓνα μίγμα, ἐνῶ ἦταν ἕτερούσιες, δὲν διασώζεται καμμιά ἀπὸ τὶς δύο, ἀλλὰ καὶ οἱ δύο, ἀφοῦ ἀναμίχθηκαν, ἐξαφανίσθηκαν».

Καὶ λίγο παρακάτω.

«Καὶ καταλύεται βέβαια ὁ ναὸς κατὰ τὸ διάστημα τῆς τριήμερης ταφῆς, μὲ τὴ θέλησή του, καὶ πάλι τὸν ἀνάστησε, καὶ ἐνώθηκε μ' αὐτὸν μὲ ἀπόρρητο καὶ ἀπερίγραπτο τρόπο, χωρὶς νὰ ἀναμιγνύονται μέσα του ἢ νὰ εἶναι χωρὶς σάρκα, ἀλλὰ διασώζοντας στὸν ἑαυτό του τὶς ιδιότητες τῶν δύο φύσεων τῶν διαφορετικῶν οὐσιῶν ἀσύγχυτες. Γιατὶ δὲν ἀναμίχθηκαν οἱ φύσεις στὴν ἀπόρρητη καὶ ἀσύγχυτη ἔνωση, ἀλλὰ ἐνώθηκαν μὲ ἀπόρρητο καὶ ἀπερίγραπτο τρόπο, καὶ εἶναι πέρα ἀπὸ κάθε νοῦ, σύμφωνα μὲ τὸν τρισμακάριο καὶ ἀληθινὰ οἰκουμενικὸ διδάσκαλο τῆς ὀρθόδοξης πίστεως καὶ ἀρχιεπίσκοπό μας Ἀθανάσιο, ὁ ὁποῖος διακρίθηκε στὴ μεγάλη σύνοδο τῆς Νικαίας μεταξὺ τῶν τριακοσίων δέκα ὀκτῶ ἐπισκόπων, καὶ εἶπε· Ἔγινε συνάντηση δύο πραγμάτων ἀνομοίων καὶ ἀνίσων κατὰ τὴ φύση, ὄχι ἀνάμιξη τοῦ ἀπερίγραπτου Θεοῦ καὶ τοῦ θνητοῦ σώματος, ὄχι μὲ ἀφανισμό ἢ μὲ ἀποσάρκωση, ἀλλὰ μὲ ἔνωση ἀπόρρητη καὶ ἀπερίγραπτη καὶ ἀνεκδιήγητη· ἔνωση δύο φύσεων τῶν ἕτερουσιῶν, οἱ ὁποῖες διασώζονται στὸν ἓνα Χριστὸ τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ οὔτε συγχέονται, οὔτε χάθηκαν, οὔτε διαιρέθηκαν».

Σχόλιο. Βλέπετε, ὅτι οἱ ἅγιοι Πατέρες, ἀποφεύγοντες ἐξίσου τὴ σύγχυση καὶ τὴ διαίρεση, λένε ὅτι διασώζονται οἱ δύο φύσεις σὲ ἓνα Χριστό, δηλαδὴ σὲ μίᾶ ὑπόσταση.

Τοῦ ἰδίου, ἀπὸ τὸν λόγο του Περί πίστεως.

250 «Οὐδέποτε γὰρ ἀπέστη τῆς ἰδίας θεότητος, εἰ καὶ ἐκέ-
νωσεν ἑαυτὸν, μορφὴν δούλου λαβὼν δι' ἡμᾶς, οὐκ
ἀπολέσας τὴν θεϊκὴν μορφήν, ἵνα κατὰ σὲ ἐτοιμῶς θε-
οποιηθῆ, ὡς ἄνθρωπος· μὴ γένοιτο. Ἄλλὰ γὰρ ναδὼν
ἑαυτῷ ἔμψυχον καὶ τέλειον κατασκευάσας ἐν τῇ ἁγίᾳ
255 Παρθενικῇ μήτρᾳ, καὶ ἐνδυσάμενος αὐτὸν καὶ ἐνωθεὶς
αὐτῷ ἀρρήτῳ τῷ λόγῳ, σωζομένων ἀμφοτέρων τῶν
φύσεων καὶ οὐ κεκραμμένων, προῆλθε, φαινόμενος
μὲν ἄνθρωπος, νοούμενος δὲ Θεὸς Ἰησοῦς Χριστός».

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τῆς πρὸς Ἰωάννην τὸν Ἀντιοχείας ἐπιστολῆς.

260 «Τὰς δὲ εὐαγγελικὰς καὶ ἀποστολικὰς περὶ τοῦ Κυ-
ρίου φωνὰς ἴσμεν τοὺς θεολόγους ἄνδρας, τὰς μὲν κοι-
νοποιοῦντας, ὡς ἐφ' ἑνὸς προσώπου, τὰς δὲ διαιροῦν-
τας ὡς ἐπὶ δύο φύσεων, καὶ τὰς μὲν θεοπρεπεῖς κατὰ
τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ, τὰς δὲ ταπεινὰς κατὰ τὴν
265 ἀνθρωπότητα».

Σχόλιον. Εἰ ἀληθῶς ἐν πρόσωπον ἐπὶ Χριστοῦ μετὰ τὴν ἐνω-
σιν, πάντως ἀληθῶς καὶ δύο φύσεις.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τῆς πρὸς Ἀκάκιον ἐπίσκοπον Μελιτηνῆς ἐπι-
στολῆς.

270 «Ἄλλὰ γὰρ ἴσως ἐκεῖνο φαῖεν ἂν οἱ δι' ἐναντίας· Ἴδου
δὴ σαφῶς οἱ τῆς ὀρθῆς πίστεως τὴν ὁμολογίαν ποιού-
μενοι, δύο μὲν ὀνομάζουσι φύσεις, διαιρεῖσθαι δὲ τὰς
τῶν θεηγόρων φωνὰς διατείνονται, κατὰ γε τὴν δια-
φορὰν αὐτῶν. Εἴτα πῶς οὐκ ἐναντία ταῦτα τοῖς σοῖς;

«Ποτὲ δὲν ἀποχωρίστηκε ἀπὸ τῆ θεότητά του, ἀν καὶ ἐκένωσε τὸν ἑαυτό του παίρνοντας μορφή δούλου γιὰ μᾶς, χωρὶς νὰ χάσει τὴ θεϊκὴ μορφή, γιὰ νὰ εἶναι ἔτοιμος, σύμφωνα μὲ σένα, ὡς ἄνθρωπος νὰ θεοποιηθεῖ· μὴ γένοιτο. Ἄλλὰ, ἀφοῦ κατασκεύασε γιὰ τὸν ἑαυτό του ναὸ ἔμψυχο καὶ τέλειο μέσα στὴν ἁγία μήτρα τῆς Παρθένου καὶ ἀφοῦ τὸν ντύθηκε καὶ ἐνώθηκε μὲ αὐτὸν κατὰ τρόπο ἀπόρρητο, ἐνῶ διατηρήθηκαν καὶ οἱ δύο φύσεις καὶ δὲ ἀναμίχθηκαν, γεννήθηκε, φαινόμενος βέβαια ἄνθρωπος, ἐννοούμενος ὁμως Θεὸς Ἰησοῦς Χριστός».

Τοῦ ἰδίου, ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν Ἰωάννη Ἀντιοχείας.

«Τίς εὐαγγελικὲς ὁμως καὶ ἀποστολικὲς μαρτυρίες γιὰ τὸν Κύριο γνωρίζουμε, ὅτι οἱ θεολόγοι ἄνδρες ἄλλες τίς ἐνώνουν ὡς ἀναφερόμενες σὲ ἓνα πρόσωπο, καὶ ἄλλες τίς διαιροῦν ὡς ἀναφερόμενες σὲ δύο φύσεις, καὶ ἀπὸ αὐτὲς τίς θεοπρεπεῖς τίς ἀποδίδουν στὴ θεότητα τοῦ Χριστοῦ, ἐνῶ τίς ταπεινὲς στὴν ἀνθρωπότητά του».

Σχόλιο. Ἐὰν πράγματι ὑπάρχει ἓνα πρόσωπο στὸ Χριστὸ μετὰ τὴν ἐνωση, ὅπωςδήποτε ἀληθινὰ ὑπάρχουν καὶ δύο φύσεις».

Τοῦ ἰδίου, ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν ἐπίσκοπο Μελιτηνῆς Ἀκάκιο.

«Ἴσως ὁμως ποῦν ὁσοι εἶναι ἀντίθετοι Ὅριστε λοιπὸν μὲ σαφήνεια οἱ ὁπαδοὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως, κάνοντας ὁμολογία, μιλοῦν βέβαια γιὰ δύο φύσεις, ὑποστηρίζουν ὁμως ὅτι διαιροῦνται οἱ μαρτυρίες τῶν θεηγόρων, ἀνάλογα μὲ τὴ διαφορὰ αὐτῶν. Τότε πῶς δὲν εἶναι αὐτὰ ἀντίθετα μὲ τὰ δικά σου; Διότι

275 Οὐ γὰρ ἂν ἔχεις προσώποις δυσίν, ἤγουν ὑποστάσει, τὰς φωνὰς διανέμειν».

Ἄλλ' ὡ βέλτιστοι, φαίην ἂν, γεγράφαμεν ἐν τοῖς κεφαλαίοις·
 'Εἴ τις προσώποις δυσίν, ἤγουν ὑποστάσει, διανέμει τὰς
 φωνάς, καὶ τὰς μὲν, ὡς ἀνθρώπων, παρὰ τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον ἰδι-
 280 κῶς νοουμένῳ προσάπτει, τὰς δὲ, ὡς θεοπρεπεῖς, μόνῳ τῷ ἐκ
 Θεοῦ Πατρὸς Λόγω, οὗτος ἔστω κατάκριτος. Φωνῶν δὲ διαφο-
 ρὰν κατ' οὐδένα τρόπον ἀνηγήκαμεν'.

Σχόλιον. Ὁρᾶς, ὡς οὐ τὸ δύο φύσεις λέγειν παραιτεῖται, ἀλλὰ
 τό, ἰδίᾳ καὶ ἀναμέρος αὐτὰς ὁμολογεῖν.

285 Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ εἰς τὸ Λευιτικόν.

«Δύο μὲν γὰρ ὀρνίθια ληφθῆναι κελεύει ζῶντα καὶ κα-
 θαρά, ἵνα νοήσης διὰ τῶν πετεινῶν τὸν οὐράνιον ἄν-
 θρωπον ὁμοῦ καὶ Θεόν, εἰς δύο μὲν φύσεις, ὅσον ἤκεν
 εἰς τὸν ἐκάστη πρέποντα λόγον, διαιρούμενον. Λόγος
 290 γὰρ ἦν ὁ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς ἀναλάμπας ἐν σαρκὶ τῇ ἐκ
 γυναικός, πλὴν οὐ μεριζόμενος. Εἷς γὰρ ἐξ ἀμφοῖν ὁ
 Χριστός».

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ Περὶ Τριάδος λόγου.

«Μεθόριον δὲ ὡπερ τι θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, ὁ
 295 Χριστὸς τὴν ἐν ἀμφοῖν ἔχων ὡς ἐν ἐνὶ σύνοδον, καὶ
 τῶν τῇ φύσει διεστηκότων τὴν εἰς ταυτότητα συνδρο-
 μὴν καθ' ἑνωσιν καὶ ἀναπλοκὴν».

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τῆς πρὸς Σούκενσον ἐπιστολῆς.

«Ἐννοοῦντες τοίνυν, ὡς ἔφην, τῆς οἰκονομίας τὸν τρό-

δέν θά ἔχεις δύο πρόσωπα, δηλαδή ὑποστάσεις, γιά νά διαμοιράσεις τίς μαρτυρίες».

Ἄλλά, ὦ ἄριστοι, θά ἔλεγα, ἔχουμε γράψει στά κεφάλαια: Ἐάν κάποιος διανέμει τίς μαρτυρίες σέ δύο πρόσωπα, ἦτοι σέ δύο ὑποστάσεις, καί ἄλλες τίς ἀποδίδει στόν ἄνθρωπο, πού νοεῖται ὅτι ἀνήκει κοντά στό Λόγο τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ τίς ἄλλες, ὡς ἀρμόζουσες στό Θεό, τίς ἀποδίδει μόνο στόν Λόγο πού προέρχεται ἀπό τόν Πατέρα, αὐτός ἄς εἶναι ἀξιοκατάκριτος. Τῶν μαρτυριῶν ὁμοίως τήν διαφορά κατά κανόνα τρόπο δέν τήν ἀπορρίψαμε'.

Σχόλιο. Βλέπεις ὅτι δέν παύει νά ἀναφέρει τίς δύο φύσεις, ἀλλά τὸ νά ὁμολογήσει ὅτι αὐτές ὑπάρχουν ἰδιαίτερα καί καταμέρος.

Τοῦ ἰδίου, ἀπό τὸ λόγο του στό Λευϊτικό.

«Δύο κοτόπουλα διατάζει νά παίρνονται ζωντανά καί καθαρά, γιά νά καταλάβεις ἀπό τὰ πτηνά, ὅτι ὁ οὐράνιος ἄνθρωπος μαζί καί Θεός διαιρεῖται σέ δύο φύσεις, ὅσο ἀνῆκε στήν ἀναλογία πού ταίριαζε στήν κάθε μιᾶ. Διότι Λόγος ἦταν αὐτός πού ἔλαμψε ἀπό τὸ Θεὸ Πατέρα μὲ σάρκα πού πῆρε ἀπὸ γυναίκα, ἀλλά χωρὶς νά διαμοιράζεται. Διότι ἓνας εἶναι καί ἀπὸ τὰ δύο ὁ Χριστός».

Τοῦ ἰδίου, ἀπό τὸ λόγο του Στὴν ἁγία Τριάδα.

«Ὁ Χριστὸς εἶναι σὰν ἓνα σύνορο ἀνάμεσα στὴ θεότητα καί ἀνθρωπότητα, ἔχοντας τὴ σύγκλιση καί τῶν δύο σέ ἓνα, καί τὴ συμβολὴ τῶν φύσεων πού διαφέρουν συνταυτισμένη κατά τὴν ἔνωση καί συναρμογή».

Τοῦ ἰδίου, ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν Σούκενσο.

«Σκεπτόμενοι λοιπόν, ὅπως εἶπα, τὸν τρόπο τῆς

300 πον, ὀρῶμεν, ὅτι δύο φύσεις συνῆλθον ἀλλήλαις καθ'
 ἔνωσιν ἀδιάσπαστον, ἀτρέπτως τε καὶ ἀμεταβλήτως·
 ἢ γὰρ σὰρξ, σὰρξ ἐστὶ καὶ οὐ θεότης, εἰ καὶ γέγονε
 Θεοῦ σὰρξ· ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Λόγος Θεός ἐστι καὶ οὐ
 305 σὰρξ, εἰ καὶ ἰδίαν ἐποιήσατο τὴν σάρκα οἰκονομικῶς.
 Ὅταν δὲ ἐννοῶμεν τοῦτο, οὐδὲν ἀδικοῦμεν τὴν εἰς
 ἐνότητα συνδρομήν. Τὸ ἐκ δύο φύσεων γεγενῆσθαι λέ-
 γοντες, μετὰ μέντοι τὴν ἔνωσιν, οὐ διαιροῦμεν τὰς φύ-
 σεις ἀπ' ἀλλήλων, οὐδὲ εἰς δύο τέμνομεν υἱοὺς τὸν ἕνα
 καὶ ἀμέριστον, ἀλλ' ἕνα φαμέν Υἱόν, καί, ὡς οἱ Πατέ-
 310 ρες εἰρήκασι, 'μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκω-
 μένην'. Οὐκοῦν, ὅσον μὲν ἦκεν εἰς ἐννοίαν, καὶ εἰς μό-
 νον τὸ ὄρα̅ν τοῖς τῆς ψυχῆς ὄμμασι, τίνα τρόπον ἐνη-
 θρώπηκεν ὁ μονογενής, δύο τὰς φύσεις εἶναι φαμεν,
 ἕνα δὲ Υἱόν καὶ Χριστὸν καὶ Κύριον ὁμολογοῦμεν, τὸν
 315 τοῦ Θεοῦ Λόγον ἐνανθρωπήσαντα καὶ σεσαρκωμέ-
 νον».

Σχόλιον. Σκοπεῖται πᾶς τις μὴ τυφλώττων τὸν νοῦν, τοῦ Πα-
 τρός τὴν ἐννοίαν. Οὐκ εἶπε γάρ, Μετὰ μέντοι τὴν ἔνωσιν, οὐχ
 ὁμολογοῦμεν τὰς φύσεις, ἀλλ', 'οὐ διαιροῦμεν'. δύο γὰρ τὰς φύ-
 320 σεις εἶναι φησιν, 'ἕνα δὲ Υἱόν καὶ Χριστὸν καὶ Κύριον'· καὶ εἰ-
 πὼν, 'ἕνα φαμέν Υἱόν', ἐπήγαγε, 'καὶ μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σε-
 σαρκωμένην', φύσιν ἐνταῦθα τὴν ὑπόστασιν ὀνομάσας. Οὐ γὰρ
 φύσις, ἦτοι οὐσία, ὁ Υἱός, ἀλλ' ὑπόστασις. Εἰ γὰρ φύσις ὁ Υἱός,
 οὐκ ἐστὶ δὲ ὁ Πατὴρ Υἱός, οὐκοῦν οὐδ' ἂν εἶη ὁ Πατὴρ τῆς αὐ-
 325 τῆς φύσεως τῷ Υἱῷ. Ὅμως καὶ τῆς σαρκὸς ἐνδείκνυται τὴν
 φύσιν, πρὸς τὸν αὐτὸν Σούκενσον γράφων· ὥστε εἰ καὶ καθ'
 ὑμᾶς οὐσίαν ἐνταῦθα τὴν φύσιν φησίν, εἰσκομίζει καὶ τὴν τῆς
 σαρκὸς φύσιν διὰ τοῦ εἰπεῖν, 'σεσαρκωμένην'. Γράφει γοῦν οὕ-
 τως.

330 Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τῆς πρὸς Σούκενσον δευτέρας ἐπιστολῆς.

θείας οίκονομίας, βλέπουμε ότι δύο φύσεις συναντήθηκαν μεταξύ τους σέ ένωση αδιάσπαστη, αμετάτρεπτα και αμετάβλητα. Διότι ή σάρκα είναι σάρκα και όχι θεότητα, μολονότι έγινε σάρκα του Θεού· όμοια και ό Λόγος είναι Θεός και όχι σάρκα, άν και έκανε δική του τή σάρκα κατά συγκατάβαση. "Όταν τό έννοοϋμε αυτό, δέν άδικοϋμε καθόλου τή συμβολή τους στην ένότητα. Λέγοντας ότι έγινε από δύο φύσεις, μετά την ένωση βέβαια, δέ διαιρούμε τις φύσεις μεταξύ τους, ούτε χωρίζουμε σέ δύο υιούς τόν ένα και άχώριτο, αλλά λέμε ένα Υιό και, όπως είπαν οι Πατέρες, 'μία φύση του Θεού Λόγου σαρκωμένη'. Λοιπόν όσο φθάνει ό νοϋς και μόνο βλέποντας με τά μάτια τής ψυχής, ως προς τόν τρόπο με τόν όποιο ένανθρώπησε ό Μονογενής, λέμε ότι οι φύσεις είναι δύο, αλλά όμολογοϋμε ένα Υιό και Χριστό και Κύριο, τό Λόγο του Θεού που ένανθρώπησε και σαρκώθηκε».

Σχόλιο. "Άς προσέξει ό καθένας, που δέν είαι τυφλός στο νοϋ, τό νόημα του πατρός. Γιατί δέν είπε, 'μετά την ένωση όμως δέν όμολογοϋμε τις φύσεις', αλλά «δέν διαιρούμε»· γιατί λέει ότι δύο είναι οι φύσεις, αλλά «ένας Υιός και Χριστός και Κύριος» και λέγοντας «ένα Υιό λέμε», πρόσθεσε· «και μία φύση του Λόγου σαρκωμένη», όνομάζοντας έδω φύση τήν ύπόσταση. Γιατί ό Υιός δέν είναι φύση, ήτοι ούσία, αλλά ύπόσταση. Διότι, άν ήταν φύση ό Υιός, και ό Πατέρας δέν είναι Υιός, τότε δέν θα ήταν ό Πατέρας τής αϋτής φύσεως με τόν Υιό. "Όμως και τής σάρκας τή φύση τή δείχνει, γράφοντας προς τόν ίδιο Σούκενσο· ωστε, άν και για μās ούσία έδω έννοεί τή φύση, εισάγει και τή φύση τής σάρκας, λέγοντας «σαρκωμένη». Γράφει λοιπόν τά έξής.

Του ίδιου, από τή δεύτερη έπιστολή του προς τόν Σούκενσο.

«Εἰ μὲν γὰρ 'μία' εἰπόντες 'τοῦ Λόγου φύσιν', σεσιγή-
 καμεν, οὐκ ἐπενεγκόντες τό, 'σεσαρκωμένην', ἀλλ'
 οἷον ἔξω τιθέντες τὴν οἰκονομίαν, ἣν αὐτοῖς τάχα που
 καὶ ἀπίθανος ὁ λόγος προσποιούμενοις ἐρωτᾶν, Εἰ μία
 335 φύσις τὸ ὄλον, ποῦ τὸ τέλειον ἐν ἀνθρωπότητι, ἢ πῶς
 ὑφέστηκεν ἢ καθ' ἡμᾶς οὐσία; Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ ἐν ἀν-
 θρωπότητι τελειότης, καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς οὐσίας ἡ
 δῆλωσις εἰσκεκόμισται διὰ τοῦ εἰπεῖν, 'σεσαρκωμέ-
 νην', παυσάσθωσαν καλαμίνην ράβδον ἑαυτοῖς ὑπο-
 340 στήσαντες».

Σχόλιον. Παύσασθε τοιγαροῦν, ὡ̄ οὗτοι, καλαμίνην ράβδον
 ἑαυτοῖς ὑποστήσαντες, τῷ διδασκάλῳ πειθόμενοι. Ἴδὲ γὰρ σα-
 φῶς εἶρηκε διὰ τοῦ, 'σεσαρκωμένην, εἰπεῖν τὴν ἐν ἀνθρωπό-
 τητι τελειότητα, καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς οὐσίας τὴν δῆλωσιν εἰσκε-
 345 κομισθαι, καὶ ὡς οὐ μία φύσις τὸ ὄλον ἐστίν· εἰ δὲ οὐ μία, παντί
 που δῆλον, ὡς δύο.

Τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ἐκ τοῦ εἰς τὸν Λάζαρον
 λόγου.

«Κασσίτερος μολίβδου καὶ ἀργύρου μετέχει· ἀργύρου
 350 τὴν ὄψιν, μολίβδου τὴν φύσιν. Οὕτω καὶ ὁ Χριστός,
 Θεὸς ὢν καὶ ἄνθρωπος, τὰς δύο φύσεις ἐν ἑαυτῷ
 ἀποσώζει, οὕτω καὶ αὐτὸς ἐν αὐταῖς ἐστίν, οὐχ ὑπάρ-
 χων ἕτερον παρ' αὐτός».

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τῆς Πρὸς Καισάριον τὸν μονάζοντα ἐπιστολῆς.

355 «Οὕτω κἀνταῦθα τῆς θείας αὐτῷ φύσεως ἐνιδρυσά-
 σης, ἓνα Υἱόν, ἐν πρόσωπον, τὸ συναμφοτέρον ἀπετέ-
 λεσε, γνωριζόμενον μέντοι ἀδιαίρετῳ καὶ ἀσυγχύτῳ
 λόγῳ, οὐκ ἐν μιᾷ μόνη τῇ φύσει, ἀλλ' ἐν δυσὶ τελείαις.
 Ἐπὶ γὰρ μιᾶς, ποῦ τὸ ἀσύγχυτον; ποῦ τὸ ἀδιαίρετον;

«Ἐάν, λέγοντας μία φύση τοῦ Λόγου, σταματούσαμε χωρίς νὰ προσθέσουμε τὸ «σαρκωμένη», ἀλλὰ βγάζοντας, κατὰ κάποιο τρόπο, ἔξω τὴ θεία οικονομία, θὰ τοὺς φαινόταν ὅπωςδῆποτε ἀπίθανος ὁ λόγος, καὶ προσποιούμενοι θὰ ἐρωτοῦσαν· Ἐάν τὸ σύνολο εἶναι μία φύση, ποῦ εἶναι τὸ τέλειο κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ἢ πῶς ὑπῆρχε ἡ δική μας οὐσία; Ἐπειδὴ ὁμως καὶ ἡ τελειότητά του ὡς ἀνθρώπου καὶ ἡ δήλωση τῆς δικῆς μας οὐσίας προσκομίσθηκε μὲ τὴν προσθήκη «σαρκωμένη», ἃς παύσουν νὰ τοποθετοῦν ἀπὸ κάτω τους καλαμένιο ραβδί».

Σχόλιο. Παύσετε λοιπόν, ὦ τέτιοι, νὰ στηρίζεσθε σὲ καλάμι, καὶ πιστέψτε στὸν δάσκαλο. Διότι νά, εἶπε μὲ σαφήνεια, μὲ τὸ νὰ πεῖ «σαρκωμένη», τὴ τελειότητά του ὡς ἀνθρώπου, καὶ προσκομίσθηκε ἡ δήλωση τῆς δικῆς μας οὐσίας καὶ ὅτι δὲν εἶναι μία φύση τὸ σύνολο· καὶ ἐάν ἐν εἶναι μία, εἶναι φανερό στὸν καθένα ὅτι εἶναι δύο.

Τοῦ ἀγίου Ἰωάννη τοῦ Χρυσοστόμου, ἀπὸ τὸ λόγο του στὸ Λάζαρο.

«Ὁ κασσίτερος περιλαμβάνει μόλυβδο καὶ ἄργυρο· ἔχει ὁμως τὴν ὄψη ἀργύρου, καὶ τὴ φύση μολύβδου. Ἔτσι καὶ ὁ Χριστός, ἐνῶ εἶναι Θεὸς καὶ ἀνθρώπος, διατηρεῖ στὸν ἑαυτό του τὶς δύο φύσεις· ἔτσι καὶ ὁ ἴδιος ὑπάρχει σ' αὐτές, χωρίς νὰ εἶναι κάτι ἄλλο κοντὰ σ' αὐτές».

Τοῦ ἰδίου, ἀπὸ τὴν ἐπιστολή του στὸν Καισάριο τὸν μοναχό.

«Ἔτσι, ἀφοῦ ἐγκαταστάθηκε ἐδῶ ἡ θεία του φύση, ἀποτέλεσε ἓνα Υἱό, ἓνα πρόσωπο, μαζὶ καὶ τὰ δύο, ποὺ ἀναγνωρίζεται μὲ τρόπο ἀδιαίρετο καὶ ἀσύγχυτο· ὄχι μόνο στὴ μία φύση, ἀλλὰ σὲ δύο τέλειες. Διότι, ἐάν σὲ μία, ποῦ ἀναφέρεται τὸ ἀσύγχυτο; ποῦ

360 ποῦ ἡ ἔνωσις λεχθεῖη; Ἐαυτῇ γὰρ ἐνοῦσθαι ἢ διαιρεῖ-
σθαι ἀδύνατον. Ποῖος ἄδης ἠρεύξατο μίαν ἐπὶ Χρι-
στοῦ φύσιν λέγειν μετὰ τὴν ἔνωσιν; Ἦ γὰρ τὴν θείαν
φύσιν κρατοῦντες, τὴν ἀνθρωπίνην ἀρνοῦνται, φημί τὴν
365 ἡμετέραν σωτηρίαν, ἢ τὴν ἀνθρωπίνην κατέχοντες,
τῆς θείας φύσεως τὴν ἄρνησιν ποιοῦνται. Ἐπεὶ λεγέ-
τωσαν, ποία ἀπολώλεκε τὸ ἴδιον; Εἰ γὰρ ἔτι ἔρρωται
ἡ ἔνωσις, πάντως καὶ μετὰ τῆς ἐνώσεως ἰδιώματα
ἀποσώζεσθαι ἀνάγκη. Ἐπεὶ οὐχ ἔνωσις τοῦτο, ἀλλὰ
σύγχυσις καὶ ἀφανισμὸς τῶν φύσεων».

τὸ ἀδιαίρετο; ποῦ θὰ μποροῦσε νὰ λεχθεῖ ἡ ἔνωση; Γιατὶ τὸ νὰ ἐνωθεῖ ἢ νὰ διαιρεθεῖ μὲ τὸν ἑαυτό της εἶναι ἀδύνατο. Ποιὸς ἄδης ἐξέμησε καὶ λένε ὅτι στὸ Χριστὸ ὑπάρχει μία φύση μετὰ τὴν ἔνωση; Διότι, ἢ κρατοῦν τὴ θεία καὶ ἀρνοῦνται τὴν ἀνθρώπινη, δηλαδὴ τὴ δική μας σωτηρία, ἢ, κρατώντας τὴν ἀνθρώπινη, ἀρνοῦνται τὴ θεία φύση. Γιατὶ ἂς ποῦν, ποιά ἔχασε τὰ ιδιώματά της; Διότι, ἐὰν ἰσχύει ἀκόμα ἔνωση, εἶναι ὅπωςδὴποτε ἀνάγκη νὰ διατηροῦνται τὰ ιδιώματα μαζὶ μὲ τὴν ἔνωση. Γιατὶ ἀλλιῶς αὐτὸ δὲν εἶναι ἔνωση, ἀλλὰ σύγχυση καὶ ἀφανισμὸς τῶν φύσεων».

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

Οι ἄριθμοι παραπέμπουν κατὰ σειρά γιὰ τὰ χωρία τῆς Γραφῆς στὸ κεφάλαιο, τὸν στίχο καὶ τὴ σελίδα πού βρίσκονται, ἐνῶ γιὰ τὰ ὀνόματα καὶ πράγματα στὴ σελίδα, τὴν παράγραφο καὶ τὸν στίχο πού βρίσκονται.

1. Εὐρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς

Γένεσις				Βασιλειῶν Δ'	
2	19	208	20	1	174
Ἔξοδος					Μακκαβαίων Γ'
3	14	86	8	1-4	156
10	2-3	50			
Λευϊτικόν					Ψαλμοί
16	12	414	6	5	166
				6	154
			13	1	42
Δευτερονόμιον			18	1	236
			23	9	128
6	4	50. 224	32	6	58
32	1	20	41	2	216. 428
				3	216
			44	7	316
Βασιλειῶν Γ'				7-8	316
				8	130
20	21	174	49	3	118
	29	174	50	14	74

	57	116	20	17	128
	58	122		19	128
	59	122		22	84. 294
	62	324		24-29	330
	63	286		28	420
8	37	122			
	40	122			
	58	284			Πράξεις
	59	124			
10	15	40	7	51	252
	17	102	8	9-24	34
	17-18	326	28	26	250
	18	420			
	30	114. 122. 326			Ρωμαίους
	34	300. 326			
	37-38	326	1	4	126
11	26	328	2	16	332
	34	124	3	5	178
	35	422	5	5	276
12	27	422	6	3	304
	28	124	7	23	438
	41	252	8	2	214. 426
	43	334		9	84
14	8-9	330	10	2	342
	9	92			
	10	68. 330			
	11	80. 116. 122			Κορινθίους Α'
	18	72			
	19	114	1	18	300
	20	68. 250		24	62. 98. 116
	23	292	2	8	122. 308. 420
	28	116		9	200
15	26	70		16	420
16	10	122	3	3	350
	13	288		16	292. 414
	27	116	6	16	334
17	3	52. 236. 330	8	5	282
	4	236		6	216. 290. 428
	5	126. 280	13	7	204
	6	236	15	27	124
	23	118		45	302
19	28	422		47	302

5	7	164	16	23	196
8	3	420	22	42	100
11	27	288	23	46	422
14	34	290	24	29	124
16	13	32		39	420
	13-16	288		41	102. 128
	15-16	32		43	128
	17	32. 244. 288		44	102. 422
	18	32		48	128
	22	296			
18	20	348			
21	9	234			Ἰωάννης
	15	234			
	19	124	1	1	116. 270. 272. 318. 320. 420.
25	34	13. 182. 200		3	118
26	38	294. 422		12	300
	39	100. 294		14	270. 272. 338. 388. 420.
27	46	124. 294		14-15	320
28	9	126		18	42. 302. 320.
	11	128		29	286.
	19	126. 160. 302		30-31	286.
	20	126		34	320
			3	8	146
				13	122. 284. 320.
				14	122
				16	300. 308
				17-18	322
				31	322
				35	320
11	13	124	4	22	126
			5	17-18	320
				19	72. 116
				21	328
				25	328
				44	350
1	28-35	270			
	76	288	6	33	324
2	52	122. 126. 296		35	324
5	13	420		40	324
8	10	172		46	324
13	23	186		51	310. 324.
14	34	294		53	312
					Μάρκος
					Λουκάς

61	13	154. 162			Ζαχαρίας	
71	1	318				
	4	318	1	3		348
80	6	300	9	9		118
	10	280				
103	30	58			Ήσαφας	
106	20	58. 118				
107	2	186	6	1		230
118	89	58		3		210
134	6	56		9		252
			7	16		98
	Ίώβ		9	6		98. 116
			42	8		276
1	1	130	44	6		50
3	23	154	53	2		230
33	4	58	56	7		184
	26	184	63	9		298
	Παροιμιαί				Ίερεμίας	
19	17	166	23	24		48
22	28	222	28	9		342
	Σοφία Σολομώντος				Βαρούχ	
13	5	40	3	37-38		302. 318
				38		132
	Μιχαίας				Ίεζεκιήλ	
1	3	118				
5	1	284. 318	1	6-10		232
	Ίωνᾶς				Δανιήλ	
3	4	174	3	34		236
	Ἄββακούμ				Ματθαῖος	
2	4	344	4	2		422

Κορινθίους Β'

5	10	154
	21	124
6	16	414
2	8	216
3	4	310

Γαλάτας

1	1	298
	11	298
3	13	124. 274
4	4	274. 332
6	7	154. 164. 190.

Ἐφεσίους

2	17	430
3	14-15	70
	16	438
5	1	298

Φιλιππησίους

2	5	280
	5-10	278
	6	100. 114
	7	118
	8	30
	9	310
	10	276
3	21	120

Κολοσσαεῖς

1	15	62. 92
	15-18	306
2	5	98

Τιμόθεον Α'

2	8	346
---	---	-----

Ἐβραίους

1	1-2	312
	2	72. 312
	3	62. 68. 116. 128
	3-4	314
2	14	274
	17	274
3	1-6	332
4	15	26
5	7	296
	7-10	294
8	1	128
10	12	276
	29	300
12	2	276. 308

Ἰακώβου

3	10	274
4	3	348

Πέτρου Α'

2	20	296
	22	30
4	1	300

Ἰωάννου Α'

4	15	282
5	7	216

Ἀποκάλυψις

1	17	120
---	----	-----

2. Εὐρετήριο ὀνομάτων καὶ πραγμάτων

A

Ἀβραάμ : 158,4,22. 196,29,13. 196,30,4·8. 284,17,2·8·9.

ἀγαθοεργία : 162,8,8· 186,22,33.

ἀγαθόν : τὸ ἀγαθὸν καὶ ἡ ἀρετὴ κατὰ φύσιν ἐστὶν 100,15,47.

ἀγαθότης : ὑπεράγαθος – 22,1,26. ἀφατον ἀγαθότητα 26,2,42. 52,4,15·21. πηγὴν ἀγαθότητος 58,7,5· τὴν τῆς ἐξουσίας καὶ τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἀγαθότητος ταυτότητα 80,10,23. μία οὐσία, μία ἀγαθότης, μία δύναμις, μία ἐνέργεια, μία ἐξουσία 80,10,25–26. δι' ἀφατον ἀγαθότητα 134,28,36. 142,3,3. 154,2,15. ἡ εὐχὴ τῆς θεαρχικῆς ἀγαθότητος 158,4,19. 174,14,6έ. 186,22,45. 188,25,10.

ἀγαλλίασις : ἔλαιον ἀγαλλιάσεως 316,42,9.

ἀγάπη : ἐκ θείας ἀγάπης 204,1,2–3. τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης τὸ ἀκραιφνὲς 204,1,5. ἡ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη τὸν πρὸς Θεὸν ἔρωτα χαρακτηρίζει 204,1,7–8. περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ 298,28,11. ποίας ἀγάπης ὑπερβολὴ 30,31,5. 314,41,3· καλὸν ὁ ζῆλος τῆς εὐσεβείας, ἀλλ' ἀγάπη συγκεκραμένος 342,1,5. 348,4,6.

ἄγγελος, –οι : οἱ – δυσκίνητοι πρὸς τὸ κακὸν 100,16,1. μεγάλης βουλῆς ἄγγελος 116,23,10. ἄγγελοι λειτουργοῦσι μετὰ φόβου 246,18,12. 326,42,125έ. 336,44,22. 400,60,4. 428,82,1.

ἀγεννησία : 68,8,19·26. 74,9,17. 76,9,3. 80,10,30. 82,10,67.

ἀγέννητος : ἐν τῷ – καὶ γεννητῷ καὶ ἐκπορευτῷ 22,1,5. Υἱὸν γεννητὸν καὶ οὐκ ἀγέννητον 22,1,6. Πατέρα ἀγέννητον καὶ οὐ γεννητὸν 22,1,5. 48,3,24.

ἀγιασμός : τὴν πηγὴν τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἀγιασμοῦ 74,9,5–6. 140,2,16. 226,7,7. 238,12,11έ. 294,25,4.

ἀγιαστία : 256,25,13.

ἄγιος : ἄγιός ἐστὶν ὁ ἀγιάζων καὶ ἀγιαζόμενος 146,59,40–41. 208,2,12. 210,2,15έ. Ἄγιος ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, Ἄγιος ἰσχυρὸς ὁ Υἱός, Ἄγιος ἀθάνατος τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον 214,35–38. 224,6,24–26. Ἄγιος ὁ Πατὴρ, Ἄγιος ὁ Υἱός, Ἄγιον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, 224,32–33έ. 226,6,42. 230,8,6. 232,8,23. 232,9,10. 234,9,15. 234,10,16. 238,12,18. 240,13,27έ. 244,14,29. 246,17,13. 20,3. 252,22,13. 254,23,31. 256,25,5έ. 258,26,8. 260,27,4–13. Ἄγιος ὁ Θεός, Ἄγιος ἰσχυρὸς, Ἄγιος ἀθάνατος 426,86,4έ. 430,87,11.

ἀγιότης : 100,16,8. 140,2,16. 208,2,50. 410,78,28.

ἀγνωσία : 36,8,11. 126,25,62. 260,27,4.

Ἄγκυρωτός, ἔργον τοῦ Ἐπιφανίου : 256,25,2.

ἄγνοια : 346,3,5.

ἀγνωσία : οὐκ ἀφῆκεν ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἐν παντελεῖ ἀγνωσίᾳ 40,1,16. ἐκ τοῦ βουθοῦ τῆς ἀγνωσίας 42,1,40.

ἀγρυπνία : 170,13,43.

Ἀδάμ : 30,3,32. 68,8,28. 70,8,30. 208,2,3·4. 302,3,9.

Ἀδάμ (δεύτερος) ὁ Χριστός : 302,33,6. ὁ δεύτερος (Ἀδάμ) εἰς πνεῦμα ζωοποιοῦν 302,33,4-5.

ἀδημονία : 420,81,59.

ἄδης : 154,2,10. 166,13,1ε. 168,13,20. 172,13,101.

Ἀειπάρθενος (ἢ Θεοτόκος) : 22,2,5. ἀειπαρθένος ἀχραντός τε καὶ ἀκηλίδωτος 94,14,22-23. 138,1,10. 142,4,4-5. 144,4,12. 316,41,24.

Ἀέτιος : 436,68.

ἀθανασία : 140,1,24. 428,86,17.

Ἀθανάσιος (ὁ Μέγας) : 178,19,1. 198,31,14. 230,8,1. 248,19,1. 388,52,10. 390,52,56. 432,27. 436,89. 448,235.

Ἀθῆναι : 402,66,4.

Αἴγυπτος : 50,4,5. 134,28,25.

αἰδιότητα : 140,2,18.

αἷμα : τὸ αἷμα αὐτοῦ κοινὸν ἠγησάμενος 300,29,6.

αἰμορροῦσα : 170,13,65.

αἴνεσις : 248,18,16.

Αἰρέσεων κατὰ (ἔργον Μ. Ἀθανασίου) : 432,27.

αἰρετικός, -οί : 268,1,9.

αἰσχύνη 200,32,2·5. 308,36,18.

αἰτία : - (ὁ Θεός) πάντων των ἀγαθῶν 22,1,27. τὴν πρώτην αἰτίαν καὶ τὴν μοναρχίαν 82,10,54. αἰτία ζώντων 140,2,16.

αἰτιατόν : κατὰ τὸ αἴτιον, τὸ αἰτιατόν καὶ τὸ τέλειον τῆς ὑποστάσεως 80,10,34.

αἴτιον : κατὰ τὸ - καὶ τὸ αἰτιατόν καὶ τὸ τέλειον τῆς ὑποστάσεως 80,10,34.

ἀκαθαρσία : 186,22,34.

Ἀκάκιος Μελιτηνῆς : 450,268.

ἀκαρπία : 344,1,26.

ἀκαταληψία : ἀκαταληψίας γνώφω καλυπτόμενον (τὸ φῶς) 22,1,29. τοῦτο μόνον αὐτοῦ καταληπτόν, ἢ ἀπειρία καὶ ἀκαταληψία 50,3,36.

ἀκινησία : δι' ἀκινησίας τὰ πάντα κινοῦν 48,3,22.

ἀκτησία : 170,13,42.

ἄκτιστον : τὸ κτιστόν καὶ τὸ ἄκτιστον μία φύσις 26,2,49. τὸ ἄκτιστον καὶ ἀναρχον τῆς θεότητος 28,3,2. τὸ ἀναρχον καὶ ἄκτιστον 86,11,16. ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἄκτιστός ἐστι καὶ ἀπαθῆς καὶ ἀπερίγραπτος 132,27,43. 418,81,30.

ἀλάθητος, -ον : τὸ ἀλάθητον τῆς αὐτοῦ γνώσεως 88,12,10.

Ἀλεξάνδρεια : 432,27. 446,210.

ἀλήθεια : 122,25,7. τὸ ὀρθότομον τοῦ λόγου τῆς ἀληθείας 204,1,4. ἀλήθεια ἐνυπόστατος 286,17,19. 386,52,4. 430,88,3.

ἀλλοίωσις : 142,3,7. 392,53,9.

ἄλλος, -ο : 400,64,1ε. 414,80,1ε. 416,80,12. 440,121ε.

ἀμαρτάνειν : ἡ ἐξ ἐπισηφαλοῦς προαιρέσεως τὸ ἀμαρτάνειν ἢ καὶ παρὰ προαίρεσιν ἐξ ἀπροσεξίας 96,15,12-14.

ἀμάρτημα, -τα : καὶ τῶν ἀκουσίων ἀμαρτημάτων εἰσπραττόμεθα δίκας 96,15,16. 160,6,10.

ἀμαρτία : τέλειος ἄνθρωπος καθ' ὁμοιότητα ἡμῶν χωρὶς ἀμαρτίαν 26,2,45. ἀμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν 28,3,28 τῶν μετὰ τὴν πρώτην ἀμαρτίαν παθῶν 94,14,8. νόθον ἢ ἀμαρτία καὶ παρὰ φύσιν 96,15,1. καὶ αὐτὸ τὸ ἀπρόσεκτον ἀμαρτία ἐστὶν 96,15,14-15. τὸ κακὸν καὶ ἡ ἀμαρτία, παρὰ φύσιν 100,15,46 ἀμαρτία ἐστὶν ἀποτυχία τοῦ κατὰ φύσιν ἀγαθοῦ 100,15,48-49. μὴ γνόντα ἀμαρτίαν, ἀμαρτίαν ὑπὲρ ἡμῶν ἐποίησε 124,25,39-40. τοῦ πικροῦ τυράννου τῆς ἀμαρτίας 134,28,27. χωρὶς ἀμαρτίας γενόμενον ἄνθρωπον 142,4,9. Κύριος χωρὶς ἀμαρτίας 146,5,35. 176,16,7. ἀμαρτία ἐγένετο 274,3,2ε. ὁ αἴρων τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου 286,17,7ε. ἂν τινων ἀφῆτε τὰς ἀμαρτίας, ἀφῶνται 294,25,5. καθαρισμόν ποιησάμενος τῶν ἀμαρτιῶν 312,40,17. θεραπεύειν τὴν ἀμαρτίαν 344,1,26.

ἀμαρτωλός, -οί : 160,6,9. 198,31,20. 200,31,27.

Ἀμβρόσιος Μεδιολάνων : 442,153. 442,164.

ἀμέλεια : 182,21,4.

ἀμέριστος, -ον : ἀμέριστος ἢ θεότης ἐν μεμερισμένοις 82,10,49-50.

ἀμήτωρ : - τὸ πρῶτον ἐκ Πατρὸς 24,2,18.

ἀμνός : ὁ ἀμνός τοῦ Θεοῦ 286,18,7ε.

Ἀμφιλόχιος : 248,20,1. 350,5,2. 444,182. 446,191.

ἀναγέννησις : 180,19,17.

ἀναίτιος, -ον : εἰς Πατῆρ, ὁ Πατὴρ καὶ ἄναρχος, τουτέστιν ἀναίτιος 82,10,61-62. τὸν δὲ Υἱὸν οὐ λέγομεν ἀναίτιον 84,10,75.

ἀνάκρασις : 418,81,22. 444,176.

ἀναλλοίωτον : 48,3,25. ἀναλλοίωτον τὸ θεῖον 272,1,57.

ἀνανδρία : 182,21,4.

ἄναρχον : τὸ κτιστὸν καὶ ἄναρχον τῆς θεότητος 28,3,2. τὸ 48,4,25. 52,4,16. ἄναρχον καὶ ἄκτιστον 86,11,16. ὁ ἄναρχος φύσει Θεός 92,13,31.

Ἀναστάσιος, ἀββᾶς : 206,1,22-31. 258,26,5.

ἀνάστασις : μετὰ τὴν ἀνάστασιν ὁ Κύριος ἔφαγεν 102,17,7. 114,23,4 ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν 126,25,63. 126,26,1. 128,26,8ε. ἀπαρχὴ γενόμενος τῆς ἡμῶν ἀναστάσεως 132,28,6. ἀναστάσεως ἐλπίδα 186,22,47. μέχρι τῆς κοινῆς ἀναστάσεως 198,31,17. 302,33,7. ἐγὼ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ζωὴ 328,42,166.

Ἄνδρέας : 242,14,23.

ἀνθρώπησις : 442,153.

ἀνθρωπιζέσθαι : τὸ ἀνθρωπισθῆναι τῷ Θεῷ 424,83,19.

ἀνθρώπινος, -ον : τὸ ἀνθρώπινον τοῦ Χριστοῦ... σεπτὸν ἐστὶ καὶ προσκνητὸν 104,17,22-23

ἀνθρωπολάτρης, -αι : 34,7,6. 276,6,4. 316,41,16 346,2,12.

ἀνθρωποπρεπές : 126,26,6. 128,26,8.

ἀνθρωποπρεπῶς : 122,25,17.

ἀνθρωπος : τέλειος γέγονεν ἄνθρωπος, οὐ κατὰ φαντασίαν ἢ δόκησιν, ἀλλ' ὄντως
καὶ ἐναργῶς 94,14,12-13. ψιλὸς ἄνθρωπος 298,29,4. 396,56,15. 398,57,9.
420,81,49. ἄνθρωπος τέλειος 420,81,53. 422,83,1. κατ' οἰκονομίαν γέγονεν
ἄνθρωπος 422,83,3-4. ὅλος ἄνθρωπος μετὰ τῆς ὑπερουσίου θεότητος
424,83,5-6. 424,84,6. 444,170..

ἀνθρωπότης : ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος 24,2,12. τέλειος ἐν ἀνθρωπότητι ὁ
αὐτὸς μετὰ τὴν ἔνωσιν 26,2,39. τὸ κτιστὸν καὶ ἠργημένον τῆς ἀνθρωπότητος
28,3,3. τὰ φυσικὰ τῆς ἀνθρωπότητος 28,3,24. 90,13,14. 94,14,11. 114,22,3ε.
128,27,1. 130,27,12. 138,1,7. 282,15,4. 352,5,23ε. 352,7,4. 360,14,12ε.
362,14,29ε. 362,15,1. 362,16,6-36. 364,19,3. 366,21,5ε. 368,23,8. 368,24,14.
372,29,21. 376,35,3ε. 376,36,1-3. 378,39-41. 390,52,41. 392,53,3ε.
396,56,5ε. 398,57,15. 398,59,1. 402,65,2. 404,71,6. 406,75,2ε. 420,81,46.
422,82,16. 422,83,3. 434,64. 442,148. 444,190. 450,262. 452,294. 456,335ε.

ἀνομία : ἐμίσησας ἀνομίαν 316,42,8.

ἀνταπόδοσις : 160,6,11. ἐσχάτη ἀνταπόδοσις 174,14,12-13.

ἀντίδοσις : ὁ τρόπος τῆς ἀντιδόσεως 132,27,38. 178,17,9. 178,19,6ε. 418,81,37.

Ἀντιόχεια : 450,259.

ἀνυπόστατος : ὁ ἡμέτερος λόγος ἐστὶ - καὶ εἰς ἀέρα χαϊόμενος 54,5,5 Θεοῦ Λό-
γον ἀκούοντες οὐκ ἀνυπόστατον 56,6,12 οὐ πνοὴν ἀνυπόστατον 56,6,17.
334,43,20. φύσις ἀνυπόστατος 356,11,1. οὐσία ἀνυπόστατος 358,12,1.

ἀξίωμα, -τα : θεοπρεπές ἀξίωμα 286,17,11.

ἀπαθές : οὐδὲ τὸ παθητὸν καὶ ἀπαθές μία φύσις 26,2,49.

ἀπαθής : 132,27,43. 138,1,13. Θεὸς ἦν ἀπαθεῖ τῇ θεότητι 298,29,4. διὰ τὸ εἶναι
αὐτὸν φύσει ἀπαθῆ 308,37,11ε.

ἀπάτωρ : - τὸ δευτέρον ὁ αὐτὸς ὡς ἄνθρωπος 24,2,18.

ἀπαύγασμα : τὸ ἀκαύγασμα τῆς δόξης 62,7,44. 116,23,14. ὅς ὢν ἀπαύγασμα τῆς
δόξης 312,40,15. 314,40,21-25.

ἀπειλή : 166,12,2.

ἀπειρία : τοῦτο μόνον αὐτοῦ καταληπτόν, ἢ ἀπειρία καὶ ἀκαταληψία 50,3,36.

ἀπέχθεια : 90,12,35.

ἀπερίγραφτον : τὸ ἀπερίγραφτον καὶ ἀόρατον καὶ ἀναφές τῆς θεότητος 28,3,3.

ἀποκάλυψις : 226,6,41. ἐξ ἀποκαλύψεως Ἰησοῦ Χριστοῦ 298,28,10..

ἀποκλήρωσις : 290,21,8. 408,77,14.

Ἀπολινάριος : 442,154. 446,206.

ἀπόνοια : 222,5,34.

ἀπορία : 194,28,5.

ἀποσάρκωσις : 448,240.

ἀπόστολος, -οι 42,1,24.

Ἄρειανοί : 438,94.

Ἄρειος : 34,7,2. 82,10,49. 344,2,3. 354,10,2.

ἀρετή : τὸ ἀγαθὸν καὶ ἡ ἀρετὴ κατὰ φύσιν ἔστιν 100,15,47. 134,28,28. 182,21,2.
κάλλος ἔχων τὴν ἀρετὴν 204,1,12. σὲ ποθοῦντες, ἀρετὴν ποθοῦμεν καὶ
Θεόν, ἐξ οὗ καὶ τὰ τῆς ἀρετῆς προτερήματα 206,1,15-16. τὸ εὐπρεπὲς αὐτοῦ
ἐν λόγῳ καὶ ἀρετῇ 206,30-31. 356,11,20.

Ἄριστοτέλης : 354,10,14

ἀρπαγμός : 278,10,2-12-23. 280,10,30. 432,29.

ἀρπαξ, -γες : 190,26,11.

ἄρτος : ἐν τῇ ὑψώσει τοῦ ἄρτου τῆς εὐχαριστίας 260,27,10. ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ
οὐρανοῦ καταβάς καὶ ζωὴν διδοὺς τῷ κόσμῳ 310,39,3-4. 312,39,10. ὁ ἄρτος
τοῦ Θεοῦ ἔστιν ὁ καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ζωὴν διδοὺς τῷ κόσμῳ
324,42,89. ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς 324,42,92-107.

ἀρχάγγελος, -οι : ἀρχάγγελοι προσκυνοῦσι μετὰ τρόμου 246,18,12-13.

Ἄρχαί : 310,38,11.

ἀρχετύπον : ὡς ἀρχετύπου παντὸς ἀγαθοῦ 204,1,14.

ἀρχή : - ἀναρχος 20,1,2. μίαν ἀρχὴν 60,7,24. λέγομεν τὸν Πατέρα ἀρχὴν εἶναι τοῦ
Υἱοῦ 72,8,58. ἀρχὴ τῶν ὀντων 142,3,4. 210,2,17. ἀρχὴ δευτέρα τῶν ἀνα-
πλαττομένων 302,33,6.

ἀσέβεια : 380,43,4. 382,44,16.

ἀσθένεια : παρορώσης ἀγαθότητι τῆς θεαρχικῆς ἀσθενείας 158,4,24.

ἀσπονδία : 192,27,5.

ἀσύγχυτος : 382,47,2.

ἄτρεπτος : ἀτρεπτον τὸ θεῖον καὶ ἀναλλοίωτον 272,1,57.

αὐθάδια : 430,87,9.

αὐξησις : 44,2,13. ἡ καθ' ἡλίαν αὐξησις τε καὶ προκοπή 122,25,20.

Αὐσίτις χώρα : 130,27,9.

αὐταγαθότης : 60,7,38.

αὐτεξούσιος, -ον : ὡς αὐτεξούσιος καὶ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον ὁ Χριστὸς 96,15,6-7.
148,5,50.

αὐτοζωή : 60,7,19.

αὐτοδικαιοσύνη : 188,25,8-9.

αὐτόματον : οὐ τῷ αὐτομάτῳ δώσομεν τοιαύτην δύναμιν 46,2,34έ.

αὐτόπτης : 156,3,8.

αὐτουσία : 60,7,19.

αὐτοφῶς 60,7,18.

αὐχημα, -τα : δεκτικὸν ἦν θεῖων αὐχημάτων τὸ ἀνθρώπινον τοῦ Χριστοῦ
104,17,21. 130,27,35.

ἀφθαρσία : κατασκευάσας αὐτοῦ τὸ σῶμα πρὸς ἀφθαρσίαν 102,17,3. πρὸς ἀφθα-
ρσίαν διὰ τῆς ἀναστάσεως μεταστοιχειωμένων 302,33,7.

ἀφροσύνη : 42,1,35.

Ἀχαάβ : 174,14,8.

B

Βαβυλών : 342,1,17.

βαπτίζειν : βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς... 302,34,2-4. τὸν αὐτοῦ θάνατον βεβαπτίσθαι ἡμᾶς 304,34,10ε.

Βαρούχ : 318,42,32.

βασιλεία : μίαν βασιλείαν 20,1,4. 60,7,25. 140,2,18. 182,20,11. 304,35,14. 316,41,27. 316,42,7. 410,78,28.

Βασίλειος (ὁ Μέγας) : 36,8,14. 190,26,1-10. 194,28,2. 196,30,14. 220,5,25. 248,20,1. 248,21,1. 350,5,2. 44,59. 436,68.

Βηθλεέμ : 284,16,2. 290,22,8. 138,42,16.

Βηθσαιῖδᾶ : 244,14,27.

βλασφημία : 442,157.

βωμός : 132,28,9.

Γ

Γαλάτας, πρὸς, Ἐπιστολή : 160,6,3. 298,28,3.

γεννᾶν : καὶ τὸ γεννᾶν καὶ τὸ κτίζειν ἀπαθὲς 64,7,74. ἄνευ συνδυασμοῦ καὶ ἀπαθῶς καὶ ἀχρόνως καὶ ἀρρεούτως καὶ ἀχωρίστως γεγεννησθαι ἐκ τοῦ Πατρὸς 68,8,15-16.

γέννημα : ἄρρητον γέννημα 146,5,23. Λόγος ἐνυπόστατον γέννημα 264,28,48.

γεννητός, -ον : τῷ ἀγεννήτῳ καὶ γεννητῷ καὶ ἐκπόρευτῷ 22,1,5. Υἱὸν γεννητὸν καὶ οὐκ ἀγέννητον 22,1,6.

γέννησις : ἀσώματος - 24,12,15. 44,2,13. ἀχρονος καὶ ἀναρχος αὐτοῦ ἢ - 62,7,4. τῆς τοῦ Θεοῦ γεννήσεως 62,7,59. τὴν τοῦ Υἱοῦ γέννησιν 64,7,62εε. γέννησις ἐστὶ τὸ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ γεννῶντος προάγεσθαι τὸ γεννώμενον 64,7,68. ἡ γέννησις ἀναρχος καὶ ἀτίδιος 64,7,78. ἡ ἀκατάληπτος αὐτοῦ γέννησις 66,7,97. οὐδὲ ὁμοιοῦται ἕτερα γέννησις τῇ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ γεννήσει 68,8,21-22. τοῦ τρόπου τῆς γεννήσεως ἀκαταλήπτου ὑπάρχοντος 70,8,51. 74,9,18. 76,9,33. 80,10,31. 82,10,67. 170,13,53. τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως 286,18,13. 338,44,36ε.

γινώσκειν : ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν 52,4,12.

γνόφος : ἀκαταλήπτιας γνόφου καλυπτόμενον 22,1,29.

γνώμη : λέγεται - ἡ ἀπλῶς ροπή πρὸς τὸ θελητὸν ... καὶ ἡ ἐκ προβουλεύσεως καὶ κρίσεως περὶ τι διάθεσις 110,21,1-4. 112,21,31.

γνώσις : ἡ γνώσις τοῦ εἶναι Θεὸν 40,1,17. τὴν ἑαυτοῦ φανέρωσε γνώσιν 42,1,22. τῶν ὄντων γνώσις 50,3,32 τὸ ὑπὲρ γνώσιν 50,3,33. τὸ ἀλαθητον τῆς αὐτοῦ

γνώσεως 88,12,10. πενία γνώσεως ἐνθέου 152,1,12. αὐτὴ ἡ γνώσις, τὸ γινώσκειν Θεὸν τὸν Πατέρα 330,42,187. 346,2,25.

Γρατιανός, βασιλεύς : 442,164.

Γρηγόριος ὁ Θεολόγος : 158,5,2. 228,7,31. 348,3,13. 396,55,16. 398,58,7. 400,64,2. 422,83,6. 426,85,16. 428,86,25. 438,99. 438,105. 448,112. 440,119. 440,137. 442,150.

Γρηγόριος ὁ Διάλογος : 176,16,2.

Γρηγόριος ὁ Νύσσης : 162,7,1. 254,24,1. 446,198.

Δ

Δαβὶδ : 42,1,36. 58,6,39-43. 112,21,35. 196,30,10. 216,3,46. 234,10,13. 236,10,23-24. 270,1,39. 284,17,8. 308,7,3. 316,42,3. 318, 426,86,12.

δαίμων, -ες : 354,10,12.

δάκρυον : 122,25,21.

Δαμασκός : 36,8,8.

Δημιουργός : ἄκτιστος ὁ Δημιουργὸς 44,2,19.

διάβολος : 132,28,7. 356,11,22.

διαγωγή : ἡ ἄλυπος διαγωγή 142,3,6.

διαίρεσις : διὰ τὴν κατ' ἐπίνοιαν διαίρεσιν 124,25,51. 128,26,20. 364,18,10. 374,32,3. 384,50,19. 400,63,4. 416,81,4. 448,247.

διάκρισις : ἡ κατὰ τὰς ὑποστάσεις διάκρισις 58,6,36.

διαφορά : ἡ διαφορά ἐναντίωσιν εἰσάγει 52,4,27-19ε.

διάφορος, -ον : τὸ διάφορον τῶν φύσεων τοῦ Χριστοῦ 104,17,25.

δικαιοσύνη : πηγή (ὁ Θεὸς) δικαιοσύνης 58,7,5.

δικαίωσις : ὁ τῆς θεαρχικῆς δικαιοσύνης ὑποφήτης 158,4,10.

Διοδώρος Μοψουεστίας : 344,2,13.

Διονύσιος : 156,4,1.

Διόσκορος : 34,7,8. 346,2,18.

διχοστασία : 350,4,21.

δίψα : 122,25,21. 420,81,59.

διώνυμος : 220,5,1.

δόκησις : οὐ κατὰ φαντασίαν ἢ δόκησιν 94,14,12.

δουλεία : 242,14,6.

δόξα : 36,8,18. 126,25,58ε. βασιλεύς τῆς δόξης 128,26,17. Κύριος τῆς δόξης ἐσταυρωμένος 130,27,32. 134,28,39. 140,2,18. 142,2,29. 40,2,17ε. 224,6,14. 232,9,12. 236,11,3ε. ἠλλάξατο τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου Θεοῦ ἐν ὁμοιώματι εἰκόνης φθαρτοῦ ἀνθρώπου 236,11,8-9. ἡ δόξα κοινὴ τῶν τριῶν τῆς θεότητος ὑποστάσεων 236,11,18-19. 238,12,6. 242,14,9. 244,15,7ε. 246,18,11. 250,21,25. 254,23,7ε. 246,18,11. 250,21,25. 254,23,24. 260,27,12-13.

276,7,1. 280,11,2ε. 280,12,3. 304,35,13. τόν Κύριον τῆς δόξης 308,36,20-22. ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς Μονογενοῦς παρὰ Πατρός 520,42,45. 332,42,206ε. δόξαν παρὰ ἀνθρώπων λαμβάνοντες καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου Θεοῦ μὴ ζηλοῦντες 334,43,6ε. δόξαν παρ' ἀλλήλων λαμβάνοντες 350,4,17. 418,81,40. 420,81,63. ὁ Πατήρ τῆς δόξης 48,116. 440,117. 442,143.

δοξολογία : 244,16,5. 248,20,5ε. 256,25,6. 262,28,7.

δρόμος : ὁ ὑπὸ τὴν σικκὴν δρόμος 124,25,28.

δύναμις : - γάρ εἰσι τοῦ Πατρὸς ὁ Λόγος καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα 22,1,14. οὐσιωποιὸς δύναμις 22,1,28. 52,4,16-21. δύνάμιν οὐσιώδη ἐκ τοῦ Πατρὸς προερχομένην καὶ ἐν τῷ Λόγῳ ἀναπαυομένην 56,6,20ε. δύνάμιν οὐδενὶ μέτρῳ γνωριζομένην 58,7,6. μίαν δύνάμιν 60,7,23. ἡ ζῶσα σοφία καὶ δύναμις 62,7,46. ταυτότης θελήματος, ἐνεργείας καὶ δυνάμεως 78,9,55. τὴν τῆς ἐξουσίας καὶ τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἀγαθότητος κοινότητα 80,10,23. μία οὐσία, μία ἀγαθότης, μία δύναμις, μία ἐνεργεία, μία ἐξουσία 80,10,25-26. τὴν τῆς οὐσίας καὶ δυνάμεως καὶ ἐνεργείας καὶ κυριότητος ταυτότητα 82,10,55-56. τὴν τῶν ἀπάντων ἐποπτικὴν αὐτοῦ δύνάμιν 88,12,9-10. 92,14,2ε. τὴν δύνάμιν τὴν θελητικὴν 108,20,2-3. εὐεργετικὴν ἔχει δύνάμιν, ἀλλὰ καὶ τιμωρητικὴν 112,21,22. 116,23,14. 116,23,28-32. παντοδύναμος δύναμις 134,28,21. τῆς αὐτοῦ δυνάμεως τὰ γνωρίσματα 134,28,24. 138,1,2. δύναμις τῆς ὄλης κτίσεως ποιητικὴ 140,2,11. δύναμις ἀγιαστικὴ 146,5,1. δύναμις ἐνυπόστατος 188,25,9. ἡ ἐνυπόστατος Θεοῦ δύναμις 214, 3,37. ἡ μία τοῦ Πνεύματος δύναμις 230,7,45. ὁ εἷς καὶ ἀδιαίρετος Θεὸς τῶν ἑαυτοῦ ἐνυποστάτου δυνάμεων 258,25,31-32. ὁ Θεὸς καὶ αἱ αὐτοῦ ἐνυπόσταται δυνάμεις, εἷς Θεὸς 264,28,34-35. ὁ λόγος τοῦ σταυροῦ δύναμις Θεοῦ ἐστὶ 300,29,5 τῷ ρήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ 312,40,16. 314,22. ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῆς δυνάμεως ἐν ὑψηλοῖς 314,40,18. οὐ δυνάμεις ἀνυπόστατοι 334,43,20. ἐνυπόστατος σοφία καὶ δύναμις 336,44,24. 410,78,29. ἡ ζωτικὴ, τρεπτικὴ τε καὶ ἀξητικὴ καὶ αἰσθητικὴ δύναμις 422,82,8-9. τὴν ἐνυπόστατον τοῦ Θεοῦ δύνάμιν 424,85,3. δύναμις τοῦ ὕμνου 426,86,8. ἡ τοῦ Πατρὸς σοφία καὶ δύναμις 426,86,10.

δυσωδία : 184,21,16.

δωρεά : 180,20,6.

Ε

Ἑβραῖος, -οι : 168,13,11. 342,1,2.

Ἑβραίους, πρὸς, ἐπιστολή : 332,42,201.

ἐγερσις : 170,13,52.

ἐγκράτεια : 170,13,43.

ειδωλολάτρης : 356,10,16.

Ἐζεκίας : 174,14,6.

ειδωλεῖον : 156,3,5.

ειδωλολάτρις : 164,9,6.

εἰκῶν : ἡ οὐσιώδης καὶ τελεία καὶ ζῶσα εἰκῶν τοῦ ἀοράτου Θεοῦ 62,7,47. εἰκῶν αὐτοῦ φυσικὴ ἀπαράλλακτος 92,13,29. κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν 132,28,2. εἰκῶν τῆς θεότητος 140,2,10. εἰκῶν τοῦ Υἱοῦ 140,2,15. 142,2,26. εἰκῶν φθαρτοῦ ἀνθρώπου 236,11,9. εἰκῶν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου 306,36,6έ.

Εἰρηναῖος, ἐπίσκοπος Λουγδούνων : 430,5.

εἰρήνη : ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης 260,26,25–26.

ἐκλόγιον : τῆς Ἐκκλησίας ἐκλόγια 152,19.

ἐκμαγεῖον : 204,1,14.

ἐκπορευέσθαι : τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον 74,9,2..

ἐκπόρευμα : τὸ Πνεῦμα ἐνυπόστατον ἐκπόρευμα καὶ πρόβλημα 264,28,48–49.

ἐκπόρευσις : τοῦ τρόπου τῆς ἐκπορεύσεως ἀκαταλήπτου ὑπάρχοντος 70,8,52. 76,9,34. 80,10,31–33.

ἐκπορευτός, –ον : τῷ ἀγεννήτῳ καὶ γεννητῷ καὶ ἐκπορευτῷ 22,1,5. μόνον τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐκπορευτὸν 70,8,49.

ἐκτύπωσις : 142,2,26.

ἐκφαντωρία : 208,2,11.

ἐλάττωσις : 144,4,26.

ἐλεημοσύνη : 160,6,14. 166,12,6. 184,22,17–18. 186,22,27. 192,27,6.

ἐλλαμψις : ἡ πηγὴ τῆς ἀκτίνας καὶ τῆς ἐλλάμψεως 84,10,83. ἡ μία τοῦ Πνεύματος δύναμις τε καὶ ἐλλαμψις 230,7,45.

Ἑλλην : 42,1,30. 48,3,14. 56,6,32. 160,6,5. 402,66,9.

ἐλπίς : ἀναστάσεως βεβαία ἐλπίς 132,28,12. 154,2,4. 174,14,17. 176,17,4. ἀναστάσεως ἐλπίδα 186,22,47.

Ἐμμανουήλ : 286,18,14.

ἐνανθρώπησις : 94,14,31. 114,23,2έ. 118,24,6. 120,24,30. 122,25,4έ. 284,15,7έ. 4 298,27,5. 0,38,6. 314,41,4. 338,44,52. 346,2,10. 352,6,2.

ἐνέργεια : θεῖαν φυσικὴν ἐνέργειαν καὶ φυσικὴν ἀνθρωπίνην ἐνέργειαν 28,3,7. δύο αἱ φυσικαὶ ἐνέργειαι τοῦ αὐτοῦ ἐνὸς Χριστοῦ 30,4,3. φυσικῆ θεῖα θελήσει καὶ ἐνεργείᾳ 30,41,13έ. Τὸ πνεῦμα φανερῶνει τὴν ἐνέργειαν τοῦ Λόγου ὡς δύναμιν οὐσιώδη ἐκ τοῦ Πατρὸς προερχομένην καὶ ἐν τῷ Λόγῳ ἀναπαυομένην 56,6,15–22. μίαν ἐνέργειαν 60,2,24. ταυτότης θελήματος καὶ ἐνεργείας 78,9,55. τὸ ταυτὸν τῆς οὐσίας καὶ τῆς ἐνεργείας καὶ τοῦ θελήματος 80,10,22. μία οὐσία, μία ἀγαθότης, μία δύναμις, μία θέλησις, μία ἐνέργεια, μία ἐξουσία 80,10,25–26. τὴν τῆς οὐσίας καὶ δυνάμεως καὶ ἐνεργείας καὶ κυριότητος ταυτότητα 82,10,55–56. τῆς θεατικῆς ἐνεργείας 86,11,9. 104,18,17. 106,18,19. θεανδρικὴν ἐνέργειαν εἰκῶν τις, οὐ σύγχυσιν εἰσάγει τῆς φυσικῆς ἐνεργείας 106,19,1–2. θεανδρικὴ ἐνέργεια καὶ ἡ τοῦ ἔργου ἐκ-

πλήρωσις 106,19,22. οὐ φέρει σύγχυσιν ταῖς ἐνεργείαις 108,19,27. 116,23,28ε. 138,1,2. 142,2,28. 148,5,50. 254,23,24. διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ ἁγίου Πνεύματος 272,1,50. 290,21,1ε. 38,44,50. 372,29,17. 374,29,22. 374,29,22. 410,78,29. 412,78,43. 420,81,58ε. ἀνθρωπίνη ἐνέργεια 422,82,9-10. 436,76ε.

ἐνέργεια ἀνθρωπίνη : 106,19,3. 108,19,26.

ἐνέργεια θεανδρική : 106,19,24. θεανθρωπική καὶ θεανδρική 108,19,26.

ἐνεργημα, -τα : τῶν ἀνθρωπικῶν ἐνεργημάτων 106,19,7.

ἐνοίκησις : 270,1,49. 414,80,5.

ἐνότης : διὰ τῆς κατὰ φύσιν ἐνότητος ἢ πολύθεος τῶν Ἑλλήνων ἐξαφανίζεται πλάνη 56,31-32· ἢ τῆς φύσεως ἐνότης 58,6,35. 254,23,22. 414,79,24. 454,306.

ἐνυπόστατος : ὁ Λόγος ἐστὶ ἐνυπόστατος, ζῶν, τέλειον, οὐκ ἐξω αὐτοῦ χωρῶν, ἀλλ' ἐν αὐτῷ αἰεὶ ὢν 54,5,5-6. ὁ Λόγος ὁ ἐνυπόστατος 62,7,46. ἐνυπόστατον, ἦτοι ἐν ἰδίᾳ ὑποστάσει ὑπάρχον 74,9,15. ὁ εἷς καὶ ἀδιαιρέτος Θεὸς τῶν ἑαυτοῦ ἐνυποστάτων δυνάμεων 258,25,31-32. ἕκαστον ἐνυπόστατόν τε καὶ τέλειον 334,43,22. 392,53,12.

ἔνωσις : τέλειός ἐστιν ἐν θεότητι, τέλειος ἐν ἀνθρωπότητι ὁ αὐτὸς μετὰ τὴν ἔνωσιν 26,2,40 θεώσας τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν διὰ τῆς ἄκρας ἐνώσεως 94,14,33-96,14,35. 100,16,5. τὸ ἀνθρώπινον τοῦ Χριστοῦ μετέσχεν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Λόγου διὰ τὴν ἔνωσιν 104,17,22-23. 104,18,4. ἔνωσις ἄκρα 104,18,14. θεωμένη ἢ ἀνθρωπική θέλησις διὰ τὴν ἔνωσιν 106,18,18. 106,19,3ε. καθ' ὑπόστασιν ἔνωσις 112,21,13. 114,22,14ε. τὰ δὲ πρὸ τῆς ἐνώσεως καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν 118,23,45ε. τρόποι ἐν τῇ ἐνώσει 118,24,1. διὰ τῆς ἐνώσεως δηλοῦται τί ἔσχεν ἑκάτερον 120,24,12. ἐκ τῆς πρὸς τὸν Ὑψιστον Θεὸν Λόγον ἐνώσεως 118,24,4-5· 120,24,9ε. καθ' ὑπόστασιν ἔνωσις 120,24,14. 120,25,1. 126,25,56. 140,2,3. καθ' ἔνωσιν ἀδιάσπαστον 144,4,14. 144,5,8. ἔνωσις ἄτρεπτος 146,5,38. οὐ σχετική ἢ ἔνωσις τοῦ Λόγου καὶ τῆς σαρκὸς 282,15,6. 290,23,1. καθ' ὑπόστασιν ἔνωσις 290,21,12. σχετική ἔνωσις 292,23,1. καθ' ἐκούσιον ἔνωσιν σαρκωθείς ἐνηθρώπησεν 306,35,22. 364,18,1εε. 364,19,2. 368,23,6. 374,31-34. 380,44,1ε. 382,45,1-46,2. 384,4ε. 390,52,34. ἔνωσις ἐστὶ δύο τινῶν σύνοδος καὶ εἰς ταυτὸν συνέλευσις 392,53,17-18. 394,54,12. 94,55,3. 400,59,2-3. 400,63,1-3. 404,69,1-4. 71,1-2. 406,78,2. 410,78,9ε. 412,79,19. 414,79,23. 416,81,1. 418,81,21. 424,83,20. 432,17. 446,201. 446,215. 448,241. 450,266. 454,318. 458,360ε.

ἐξίλασμός : 156,3,5. 176,17,6. 178,19,8.

ἐξομολόγησις : 166,13,5. 172,14,2.

ἐξουσία : μίαν ἐξουσίαν 20,1,3. 60,7,24. ταυτότης θελήματος καὶ ἐξουσίας 78,9,55-56. τῆς ἐξουσίας καὶ τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἀγαθότητος ταυτότητα 80,10,23. μία οὐσία, μία ἀγαθότης, μία δύναμις, μία ἐνέργεια, μία ἐξουσία

80,10,25-26. 138,1,3. 144,5,7. 300,31,10. ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτὴν καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτὴν 326,42,119ε. 410,78,29. 420,82,1.

Ἐξουσίαι : 310,38,11.

ἐπαρσις : 172,1,90.

ἐπίγνωσις : 142,2,28. 30,42,177. 342,1,3.

ἐπίδειξις : οὐκ ἐπιδείξεως τρόπος 344,1,21.

ἐπιδημία : - τοῦ Πνεύματος 292,25,2.

Ἐπίκτητος : 436,89.

ἐπίνοια : 124,25,51. 128,26,19. 370,29,1. 372,29,3εε. 438,113. 442,141.

ἐπιπόθησις : τῶν τοῦ Θεοῦ λόγων τὴν ἐπιπόθησιν 204,1,9.

ἐπισκίασις : πρῶτον γενέσθαι τὴν τῆς δυνάμεως τοῦ Ὑψίστου ἐπισκίασιν 272,1,51-52.

Ἐπιφάνιος : 214,3,32. 232,9,1. 254,25,1.

ἐπιφοίτησις : τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος 126,25,64. διὰ τῆς ἐπιφοιτήσεως καὶ ἐνεργείας τοῦ ἁγίου Πνεύματος 270,1,49-50.

ἔρις : 344,1,20. 350,4,21.

Ἑρμείας : 242,14,1. 244,15,2. 252,23,2.

ἔρωσις : 152,1,7.

Ἑσπέριος : 176,16,14.

ἑτεροῦπόστατος : 290,21,12. 378,40,1.

ἑτερούσιος : 378,40,5ε.

Εὐα : 68,8,29.

εὐδοκία : κατὰ τὴν πατρικὴν εὐδοκίαν 28,3,26. 116,23,30.

εὐεργεσία : 176,17,5.

Εὐθυμίου μονή : 206,1,23. 258,26,6.

εὐλάβεια : 284,26,5.

Εὐνόμιος : 248,21,1. 254,24,1. 344,2,3. 436,60.

εὐποιΐα : 162,8,8. 188,22,49.

εὐσέβεια : 40,1,2. 134,28,28. 178,19,3. οἱ τῆς ὀρθοδόξου εὐσεβείας κήρυκες 346,3,1. 410,78,20.

εὐσπλαχνία : 176,17,2.

Εὐτυχὴς 34,7,8.

εὐφροσύνη : τῇ ἐπουρανίῳ εὐφροσύνη συμπατηγυρίζοντες 234,10,10. κοινωνῶν τῆς εὐφροσύνης τὴν Ἐκκλησίαν ποιήσατε 344,1,31-32.

εὐχαριστία : ἐν τῇ ὑψώσει τοῦ ἄρτου τῆς εὐχαριστίας 260,27,10.

εὐχή : ἡ εὐχή τῆς θεαρχικῆς ἀγαθότητος 158,4,19.

εὐωχία : 182,20,16.

Ἐφεσίους, πρὸς, ἐπιστολή : 332,42,197.

Ἐφεσος : 34,7,4. 444,165.

Ἐφραθαῖ : 318,42,16.

Ἐφραὶμ ὁ μακάριος : 198,31,2. 200,33,2.

ἐχθρός : σφαλλόμενος παταμναῖος ἐχθρός 154,2,2-3.

Ἐφα : 176,16,13.

Ζ

Ζαχαρίας : 118,23,37. 288,18,16.

ζῆλος : τὸ τοῦ ζήλου διάπυρον 204,1,5. ζῆλον μὲν Θεοῦ ἔχουσιν, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν 342,1,3 καλὸν ζῆλος εὐσεβείας, ἀλλ' ἀγάπη συγκεκραμένους 342,1,5. 344,1,21. 350,4,20.

ζωή : τὴν πηγὴν τῆς ζωῆς 74,9,5. αἰώνιος ζωὴ 140,11,25. ἡ ἀνενόχλητος ζωὴ 142,3,6. ἡ αἰώνιος ζωὴ 236,11,16. 300,31,14. 308,37,9. ζῶν διδούς τῷ κόσμῳ 310,39,4. ἡ σάρξ μου, ἢ ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς 310,39,6-7. ὁ πιστεύων εἰς τὸν Υἱόν, ἔχει ζωὴν αἰώνιον 322,42,79ε., ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς... ὁ ζῶν διδούς τῷ κόσμῳ 324,42,90-92·96ε. τῆς ζωῆς καὶ θανάτου ἐξουσίαν ἔχει 326,42,121. αὕτη ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωὴ 330,42,172·188.

ζωοποιεῖν : ὥσπερ ὁ Πατὴρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς καὶ ζωοποιεῖ, οὕτω καὶ ὁ Υἱός, οὗς θέλει ζωοποιεῖ 328,42,146ε. ὁ Υἱὸς φύσει ζωοποιεῖ, ὥσπερ ὁ Πατὴρ φύσιν ζωοποιὸς καὶ Θεὸς 328,42,163. τὸ Πνεῦμά ἐστι τὸ ζωοποιῶν 426,86,11.

ζωοποιός : 328,42,157ε. ὁ Πατὴρ φύσει ζωοποιὸς καὶ Θεὸς 328,42,163-164.

Η

ἡδονή : τά... καὶ ἡδονῆς ἀμαρτητικὰ 28,3,17. τὸ καθ' ἡδονὴν ἀμαρτητικόν 28,3,27. τῇ πρὸς τὰς ἡδονὰς προσπάθειά 42,1,47. σαρκικῆς ἐκτὸς ἡδονῆς 94,14,18. 168,13,41. 184,21,16.

Ἡλίας : 32,4,26.

Ἡσαίας : 50,4,7. 98,15,28. 208,2,9. 238,12,3. 238,13,6. 250,21,4·21. 250,22,29. 252,23,4·15. 254,24,3. 426,85,9·12.

Θ

θάνατος : 122,25,22. 134,28,22. 164,9,2. 174,15,4. 182,20,10. 222,5,42. 278,10,6. 294,26,3. 304,34,10. 330,42,189. 422,82,12. 446,194.

θαῦμα : ἐκ θαυμάτων εἰς θαύματα 234,10,2.

θαυματουργία : 170,13,57.

θεάνθρωπος : εἷς ὁ αὐτὸς θεάνθρωπος, μὴ διαιρούμενος εἰς Θεὸν ἰδικῶς καὶ εἰς ἄνθρωπον ἰδικῶς 106,18,21.

Θεῖον : ἄροητον τὸ Θεῖον καὶ ἀκατάληπτον 40,1,10. τὸ πρῶτον κινῶν, ἀκίνητον.

δπερ ἐστὶ τὸ Θεῖον 48,3,19-20. μόνον τὸ Θεῖον ἀκίνητον δι' ἀκίνησιός τὰ πάντα κινουῦν 48,3,22. ἄπειρον τὸ Θεῖον καὶ ἀκατάληπτον 50,3,35. τὸ Θεῖον τέλειόν ἐστι καὶ ἀνελλιπὲς 52,4,15.

θέλημα : θεῖον φυσικὸν - 28,3,6. ἀνθρώπινον φυσικὸν - 28,3,7. τὰ φυσικὰ καὶ ἀδιάβλητα τῆς ἡμετέρας φύσεως θελήματα 28,3,12. τὸ φυσικὸν θέλημα τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἐστὶ ἐναντίον τοῦ θεοῦ θελήματος 28,3,14. τοῦ θεοῦ θελήματος γνωμικὰ καὶ ὑποστατικὰ θελήματα 28,3,18. τὸ θεῖον - οὐ δοῦλον 30,3,36. φυσικὰ θελήματα 30,4,2. θεῖα θελήματι 32,4,21. ταυτότης θελήματος καὶ ἐνεργείας 78,9,55. τὸ ταυτὸν τῆς οὐσίας καὶ τῆς ἐνεργείας καὶ τοῦ θελήματος 80,10,22. 100,16,7. ἕτερον θέλημα τῆς θείας φύσεως καὶ ἕτερον τῆς ἀνθρωπικῆς... 108,90,1- 110,20,30. θέλημα φυσικὸν 108,20,3ε. θέλημα γνωμικὸν 110,20,20ε. 110,21,5. 148,5,50. θέλημα θεῖον 294,26,17. 422,82,6. 436,76.

θέλησις : μίαν θέλησιν 20,1,3 φυσικῇ θελήσει τῆς ἀνθρωπότητος 30,3,30. οὐ ἐστὶ τῆς θείας θελήσεως τὸ ὀρέγεσθαι βρώσεως 30,3,37 θεῖα θελήσει τὰ θεῖα ἀνθρωπίνῃ θελήσει τὰ ἀνθρώπινα 30,4,6. φυσικῇ θεῖα θελήσει καὶ ἐνεργεία 30,4,13ε. ἡ θεῖα θελήσις θέλει 32,4,22. μίαν θέλησιν 60,7,23. μία οὐσία, μία ἀγαθότης, μία δύναμις, μία θέλησις, μία ἐνέργεια, μία ἐξουσία 80,10,25-26. 104,18,16. ἡ θεϊκὴ θέλησις, θεϊκὴ 104,18,17. δύο θελήσεις ἐν Χριστῷ 106,19. 116,23,28. μίαν θέλησιν 188,1,2ε. δύο τὰς φυσικὰς θελήσεις ἴσμεν 338,44,50. 410,72,29. παντοδύναμον θέλησιν 420,55. αὐτεξούσιον θέλησιν 420,81,58. 436,84.

θέλησις ἀνθρωπικὴ : 104,18,17ε. καὶ ἡ θέλησις συντεθέωτο 106,19,5. 108,20,1. 110,20,30.

Θεογενικὸς Μαρία : 246,18,204.

θεογνωσία : τὸ φῶς τῆς θεογνωσίας 42,1,40. 132,28,7. τὸ εὐαγγέλιον τῆς θεογνωσίας 132,28,15.

Θεομήτωρ : 424,8,18.

Θεοπασχίται : 34,7,8.

θεοπρεπές : 126,26,1.

θεοπτία : 28,13,4. 252,23,5.

Θεός : ἐστὶ Θεὸς ὁ τὸ πᾶν συστησάμενος καὶ συνέχων καὶ συντηρῶν 44,2,22. τί ἐστὶ κατ' οὐσίαν καὶ φύσιν ὁ Θεὸς ἀκατάληπτον 46,3,1-2. ἀληθινὸν Θεὸν 52,4,130. Θεὸς τέλειος, ἀπερίγραπτος καὶ παντὸς ποιητῆς. 52,4,30. Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ 62,7,40. Θεὸς ἀχρονος ὦν καὶ ἀναρχος... 66,7,93. ὁ ἀναρχος φύσει Θεὸς 92,13,31. Θεὸς ἀληθινὸς ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ 142,4,2-3. λέγομεν τὸν Θεὸν ἀπερίγραπτον καὶ ἀκατάληπτον 144,4,30. Θεὸς ὁ Πατὴρ, Θεὸς ὁ Υἱός, Θεὸς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον 224,6,30ε. Θεὸς ἐστὶν ὁ γεννηθεὶς καὶ γενόμενος ἀνθρώπος 20,8,3. ὁ εἷς καὶ ἀδιαίρετος Θεὸς τῶν ἑαυτοῦ ἐνυποστάτων δυνάμεων 258,25,31-32. 262,28,25ε. 264,28,33εε. Θεὸς σεσαρκωμένος 294,26,20. 296,26,37-38. Θεὸς ἐνανθρω-

πήσας 296,27,3. 304,35,1ε. Θεὸς ἀληθινὸς ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ 304,35,5. 306,35,19. ἓνα Θεὸν τὸν Πατέρα, ἓνα Θεὸν τὸν Υἱόν, ἓνα Θεὸν τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον 334,43,10εε. τέλειος Θεὸς 338,44,30. 420,81,53. ὄλος Θεὸς καὶ μετὰ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ 422,83,4-5. Θεῶ καὶ ποιητῆ τοῦ παντός 424,8,19. Θεὸς ἀληθῆς 424,84,2. Θεὸν ἕξ αὐτῆς σεσαρκωμένον 424,86,21ε. Θεὸς θνητὸς 442,151.

θεοσημία : 42,1,39. 106,19,8. 288,20,1. 292,24,3. 394,55,9. 420,481,64. 432,25.

θεότης : - ὑπέρθεος 22,1,25. ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος 24,2,12. τελειὸς ἐστὶν ἐν θεότητι 26,2,39. τὸ κτιστὸν καὶ ἀναρχὸν τῆς θεότητος 28,3,2ε. ὁ Θεὸς εἷς ἐστὶν, ἡγουν μία θεότης 40,1,5. ἐπὶ τῆς ἀπεριγράπτου θεότητος 80,10,37. ἀμέριστος ἢ θεότης ἐν μεμερισμένοις 82,10,49-50. ἐπὶ τῆς θεότητος μίαν οὐσίαν, μίαν φύσιν, μίαν μορφήν δογματίζομεν 92,13,21. τὸ ὄνομα τῆς θεότητος τῶν οὐσιῶν ἐστὶ παραστατικὸν 128,27,1-2. 130,27,12. θεότητες παθητὴν ἢ κτιστὴν οὐ φαμεν 130,27,22. 138,1,3ε. 142,2,27. τὴν μίαν τρισυπόστατον θεότητα καὶ κυριότητα 208,2,10. 210,2,17ε. 212,2,41ε. τρισυπόστατον θεότητα 212,2,50-51. 214,3,21ε. 216,3,52. 218,4,28ε. 220,5,6ε. 222,5,27. 226,7,7. 234,10,18. 238,12,20. 244,16,3. τὸ μοναδικὸν τῆς θεότητος 252,22,14. 254,23,33. διὰ τὸ ὑπερφυῆς τῆς θεότητος 258,25,34. μία τῶν τῆς θεότητος ὑποστάσεων 272,2,2-3. 282,15,4. Θεὸς ἦν ἀπαθεῖ τῆ θεότητι 298,29,4. θεότητι τὸ μὴ παθεῖν 308,37,14. 310,37,23. τῆς ἀγίας καὶ ὑπερουσίου θεότητος 344,2,2. 352,6,1ε. 352,7,4. 360,14,1ε. 362,14,29ε. 362,16,6. 364,19,3. 364,20,2. 366,21,4ε. 368,23,7. 368,24,13. 370,24,20. 370,26,,2. 370,28,6. 372,29,20. 376,35,3ε. 376,36,1-2. 378,39-41. 388,52,30. 390,52,41. 392,52,65. 396,56,5ε. 398,57,6ε. 398,59,1. 400,59,2. 402,65,2. 404,71,6. 406,75,1ε. 410,78,23ε. 412,78,42. 414,80,2ε. 420,81,48ε. 422,82,15. 422,83,2ε. 426,85,10ε. 428,86,17. 428,87,4. 440,130. 442,148ε. 442, 444,166ε. 446,208. 450,250ε. 452,294. 454,302ε.

θεοτητανθρωπότης : 376,35,5.

Θεοτόκος : 24,2,6. 26,2,62. 138,1,11. 232,9,2. 246,17,2. 268,13ε. 338,44,41ε. 412,79,5. 424,84,13.

θεωνυμία : 428,86,19.

θεωρία : ἐν τῇ περὶ τῶν κοκομημένων μυστικῆ θεωρίᾳ 156,4,2.

θέωσις : 96,14,42. 96,15,11. θέωσις τῆς σαρκὸς 118,24,2. 120,24,27. 414,80,4. 422,83,11. 424,83,15.

Θῆβαι : 402,66,4.

θησαυρός : ὁ ἀδαπάνητος θησαυρὸς 142,3,8.

θρόνος : θρόνος ὑψηλὸς 240,1,7. 244,15,4. 246,17,3. 316,42,5ε.

θυμίαμα : 178,19,13-14.

θυσία : ἀναίμακτος θυσία 174,15,5. 178,19,8. νεκρὸς εἰς θυσίαν οὐκ ἀνάγεται 190,26,3ε.

θῶκος : - θεότητος 244,16,3-4.

Θωμᾶς : 330,42,190. 420,81,60.

I

Τακῶβ : 158,4,22. 196,30,5έ. 270,1,40. 318,42,35.

Τάκωβος : 386,50,36.

ιδιότης : 44,2,6. ἐν ταύταις μόναις ταῖς ὑποστατικαῖς ιδιότησι διαφέρουσιν ἀλλήλων αἱ ἅγιοι τρεῖς ὑποστάσεις 76,9,34–35.. τρεῖς ὑποστατικαὶ ιδιότητες 262,28,28.

ιδιώματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος : εὐθές, ἡγεμονικόν, πηγὴ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἁγιασμοῦ, ... ἄκτιστον, πλήρες, δημιουργός, παντοκρατορικόν, πανουργόν, παντοδύναμον, ἀπειροδύναμον, δεσπόζον πάσης τῆς κτίσεως, οὐ δεσποζόμενον, θεοῦν, οὐ θεούμενον, πληροῦν, οὐ πληρούμενον, μετεχόμενον, οὐ μετέχον, ἀγιάζον, οὐχ ἁγιαζόμενον, παράκλητον 74,9,5–11. Ἐν Πνεῦμα ἅγιον, κύριον, ζωοποιόν, φιλόανθρωπον, ἐνούσιον, ἐνυπόστατον, βέβαιον, ὀξύ, ἀμέρμινον, δύναμις ἁγιαστικῆ, ὁμοούσιον Πατρὶ καὶ Υἱῷ. 146,5,29–31.

ιδίωμα, –τα : φυσικὰ αὐτοῦ τῶν δύο φύσεων ιδιώματα 28,3,2. διὰ τοῦτο καὶ τῆς θείας φύσεως ιδιώματα λέγονται 90,13,3. χαρακτηῖσσι καταλλήλοις, εἴτουν ιδιώμασι 92,13,23. τὰ τῆς ἀνθρωπότητος ιδιώματα 130,27,22. τὰ τῆς θεότητος ιδιώματα 130,27,24. τὰ τῆς θείας οὐσίας ιδιώματα καὶ ἀρχήματα 10,27,35. 142,2,27. φυσικὰ καὶ ἀδιάβλητα πάθη καὶ ιδιώματα 420,81,57.

ιδιώματα τοῦ Θεοῦ : ἀναρχος, ἀτελεύτητος, αἰώνιος, προαιώνιος, ἀγέννητος, ἄκτιστος, ἄτρεπτος, ἀναλλοίωτος, ἀκατάληπτος, ἀπερινόνητος, ἀπερίγραπτος, ἀπλοῦς, ἀσύνθετος, ἀσώματος, ἀναφῆς, ἀόρατος, 40,1,5–8. ἀγέννητον, ἀναρχον, ἀναλλοίωτον, ἀφθαρτον 48,43,24έ. τὸ θεῖον τέλειόν ἐστι καὶ ἀνελλιπές, κατὰ τις ἀγαθότητα, κατὰ τε σοφίαν κατὰ τε δύναμιν, ἀναρχον, ἀτελεύτητον, ἀίδιον, ἀπερίγραπτον ... κατὰ πάντα τέλειον 52,4,15–17. Θεὸς τέλειος, ἀπερίγραπτος, τοῦ παντὸς ποιητής, συντοχεύς τε καὶ κυβερνήτης καὶ ὑπερτελής καὶ προτέλειος 52,4,30–32. ἓνα Θεόν, μίαν ἀρχὴν ἀναρχον ... 58,7,1έέ. Ὁ Θεὸς ἀχρονος ὢν καὶ ἀναρχος καὶ ἀπαθῆς καὶ ἀρρευστος καὶ ἀσώματος καὶ μόνος ἀτελεύτητος ἀχρόνως καὶ ἀνάρχως καὶ ἀπαθῶς καὶ ἀρρευστῶς γεννᾷ 66,7,9–96. ὁ ἅγιος Θεὸς καὶ παντοκράτωρ, ἀναρχος, ἀίδιος, ἀθάνατος, ἀπερίβληπτος, ἀνερμήνευτος, ἀτελεύτητος, ἀδιάδοχος, ἀκίνητος, ἀναξερεύνητος, 146,5,17–19.

ιδιώματα τοῦ Υἱοῦ : Εἷς Υἱός, ὁ ἅγιος Λόγος, ἄρρητον γέννημα, ἀμύθητος Λόγος, ἀπερίβλεπτος νοῦς, φῶς ζωῆς, ἥλιος δικαιοσύνης, ποιμὴν, θύρα, ὁδός, ἀμνός 146,5,23–25.

Ἰδρυσις : τὴν ἀνεκφοίτητον Ἰδρυσιν 116,23,14.

Ἰερεμίας : 32,4,26.

Ἰκόνιον : 444,182.

Ἰλαστήριον : 238,13,5. 240,13,14.

- Ἰορδάνης, ἀρχιμανδρίτης : 204, τίτλος.
 Ἰουδαῖος, -οῖ : 56,6,33. 58,6,37. 126,25,70. 250,21,20. 250,22,87. 276,9,1.
 322,42,85.
 Ἰούδας ὁ Μακκαβαῖος : 154,3,1.
 Ἰούδας, πατριάρχης : 318,42,16·17.
 Ἰουστίνος : 94,54,9. 430,12.
 Ἰσαάκ : 158,4,22. 196,30,5έ.
 ἰσότης : 238,12,2. 242,14,3.
 Ἰσραήλ : 20,14. 50,4,6. 286,18,4. 318,42,19·35.
 Ἰωάννης Ἀντιοχείας : 450,259.
 Ἰωάννης Δαμασκηνός : 204, τίτλος.
 Ἰωάννης ὁ Ἐλεήμων : 192,27,4-5.
 Ἰωάννης ὁ Εὐαγγελιστής : 252,23,14. 272,1,55. 300,32,1. 318,42,21·38.
 322,42,75. 362,17,3. 364,17,7. 386,50,37. 426,85,13.
 Ἰωάννης ὁ πρόδρομος : 196,30,11. 286,18,1. 288,18,17. 320,42,47·50·56.
 Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος : 150,6,2. 196,0,1. 456,347.
 Ἰωάννης, πατριάρχης Ἱεροσολύμων : 208,1,47. 258,26,12·15. 260,26,22.
 Ἰώβ : 58,6,46. 130,27,9.
 Ἰώβ, ἀββᾶς : 206,1,22·37.
 Ἰωνᾶς, πατήρ, Πέτρου : 244,14,27. 288,19,17.

Κ

- καιρός : καιρός πραγματείας, καιρός συναλλάγματος 174,14,15-16.
 Καισάρεια Καππαδοκίας : 434,59.
 Καισάριος : 158,5,2. 198,31,10. 456,354.
 κακία : ἡ τοῦ Πονηροῦ κακία 42,1,32. τὴν πρὸς τὴν κακίαν ἀπέχθειάν τε καὶ ἀπο-
 στροφὴν 90,12,35. στυγητόν ἢ κακία 342,1,6. 356,11,21.
 κακοκαρπία : 344,1,26.
 κακόν : τὸ κακόν καὶ ἡ ἁμαρτία παρὰ φύσιν 100,15,46.
 κακόνοια : 410,78,21.
 κάλλος : τὸ πολυπόθητον κάλλος 142,3,4. κάλλος ἔχων τὴν ἀρετὴν 204,1,12.
 ἀψευδὲς τοῦ θεοῦ κάλλους 204,1,13-14.
 κατάβασις : 286,12,23. 322,42,67.
 καταδίκη : 154,2,17.
 κατάδοσις : τριτὸν ποιούμεθα κατάδυσιν 220,5,13.
 κατάρα : γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρας 124,25,40. 274,3,2έ.
 κατατρύφῃσις : τῶν τοῦ Θεοῦ λόγων ἐπιπόθησίν τε καὶ κατατρύφῃσιν 204,1,9.
 κένωσις 118,24,6.. 120,24,30. 284,15,7. 314,41,4έ.
 κέρδος : 160,6,16.
 κίνδυνος : τῆς παρακοῆς ὑφορῶμαι τὸν κίνδυνον 20,3.

- κίνησις : τοπική κίνησις 44,2,14. ταυτότης θελήματος ... και κινήσεως 78,9,55-56. διὰ τὸ μίαν ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ θεωρεῖσθαι κίνησιν 116,23,33.
- Κληδόνιος : 438,99. 440,120.
- κληρονόμος, -οί : 312,40,9ε. 314,40,23ε.
- Κναφεύς : 206,1,26. 222,5,34. 258,26,14.
- κοινότης : 78,10,5.
- κοινωνία : 120,24,9.
- κόλπος : ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρὸς 320,42,53ε.
- κρανίον : ξηρὸν κρανίον 164,10,4. 166,10,10.
- κρίσις : τρεῖς αἱ τοῦ Δεσπότης θεῖαι κρίσεις: πρώτη, δικαία, δευτέρα, φιλόανθρωπος, τρίτη, ὑπεράγαθος, καὶ τετάρτη, δικαιοτάτη, 190,25,24-27.
- κτίζειν : καὶ τὸ γεννᾶν καὶ τὸ κτίζειν ἀπαθὲς 64,7,75.
- κτίσις : - καὶ ποιήσις τὸ ἐξωθέν ἐστι καὶ οὐκ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ κτίζοντος 64,7,70ε. .
- κτιστόν : - καὶ τὸ ἄκτιστον μία φύσις 26,2,48 τὸ - καὶ ἡγμένον τῆς ἀνθρωπότητος 28,3,2.
- κυβέρνησις : 40,1,18.
- Κύριλλος Ἀλεξανδρείας : 236,12,1. 242,14,1. 244,15,1. 252,23,1. 382,45,4. 388,52,11-26. 390,52,56. 394,54,4. 398,58,2. 404,70,1. 424,165. 446,210. 448,249. 450,259. 450,268.
- Κύριος : 210,2,15ε. 224,6,33ε. Κύριον τῶν δυνάμεων 244,15,5. 252,22,16. τὸν Κύριον τῆς δόξης 308,36,20-22. ὁ πανοικτίρμων καὶ φιλόψυχος Κύριος 166,11,3.
- Κύριος Σαβαώθ : 210,2,13-31-37. 212,2,53. 224,6,30. 230,8,14. 232,9,10. 234,10,9. 238,12,4-12-19. 240,13,7. 142,14,7-16. 244,16,15. 246,17,13. 248,19,4. 250,21,5. 250,22,9. 252,23,6-9. 258,26,10.
- Κυριότητες : 310,3,12. 410,78,28. 426,85,19.
- κυριότης : μίαν κυριότητα 20,1,3. οὐσίαν καὶ κυριότητα 32,5,2. μίαν κυριότητα, 60,7,24. τὴν τῆς οὐσίας... καὶ κυριότητος ταυτότητα 82,10,55-56. 138,1,3. τὴν μίαν τρισυπόστατον θεότητα καὶ κυριότητα 208,2,10. μίαν κυριότητα τῶν τριῶν 210,2,16. 214,3,35. 226,7,8. 228,7,12. 232,8,23. 238,12,11ε. 242,14,8. τὸ ἐνιαῖον τῆς φύσεώς τε καὶ κυριότητος 254,24,10-11.
- κῦρος : 144,5,6.
- Κύρος, αἰρετικός : 34,7,12.
- Κωνσταντινούπολις : 34,7,3-9-11. 246,17,1. 426,86,2.
- κωφός, -οί : 170,1,59.

Λ

- Λάζαρος : 112,21,28. 124,25,28. 166,11,4. 194,29,10. 196,29,12. 422,82,10. 456,347.

Λαῦσος : 164,10,2.

λειτουργία : 180,25,2.

λεπρός, -οί : 170,13,59.

λευκότης : 384,50,16.

λήρημα (τοῦ Κναφέως) : 222,5,34.

λογολεσχία : 248,20,6.

Λόγος : - ἐξ αὐτοῦ γεννώμενον, οὐκ ἀνυπόστατον, ἀλλ' ἐνυπόστατον, ζώντα, τέλειον 54,5,1ε. Ὁ Λόγος ὁ ἐνυπόστατος 62,7,46. δι' οὐσιώδους καὶ ἐνυποστάτου αὐτοῦ Λόγου 116,23,32. Λόγος ἐστὶν οὐσιώδης, ἀεὶ τῷ Πατρὶ συμπαραῶν 148,5,43. τὸν Λόγον τὸν σαρκωθέντα τεκοῦσα 232,9,3ε. Λόγος ἐνυπόστατον γέννημα 264,28,48. ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο 270,1,29. 272,1,51ε. 272,2,1. 318,42,23·39ε. ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο 320,42,44. 324,42,99. 344,43,17ε. 336,44,2ε. 386,52,1. 388,52,21ε. 390,52,31ε. 392,52,63ε. 392,53,4ε. 406,72-73·76. 412,79,3ε. 414,79,25. 414,80,4. 420,81,61. 422,83,10ε. 424,83,17. 434,41ε. 436,90ε. 438,98. 452,289. 454,321. 456,331.

λόγωσις : 118,24,3. 120,24,27.

λύπη : 158,4,23. 420,81,59.

Μ

Μακάριος, αἵρετικός : 34,7,13.

Μακάριος ὁ θαυματουργός : 164,10,3.

Μακεδόνιος : 34,7,3.

μακροθυμία : 134,28,30.

μανία : 358,11,26.

Μανιχαῖοι : 36,8,10.

Μάρθα : 328,42,165.

Μαρία (ἡ Θεοτόκος) : 22,2,5. 28,2,63. 138,1,11. 142,4,5. 144,4,12. 170,13,55. 270,1,47. 304,35,8. 316,41,23. 334,43,1. 412,79,4. 438,97.

Μαρία Θεογενικός : 246,18,2·4.

Μαριάμ : 270,1,32·42. 338,44,48.

Μαρωνίται : 36,8,4.

μεγαλωσύνη : 128,26,18.

Μεδιόλανα : 442,153.

μέθεξις : 254,23,23.

Μεθόδιος Πατάρων : 434,51.

μείωσις : 44,2,13.

Μελιτηνή, ἐπισκοπή : 450,268.

μεταβολή : 44,2,14.

μετάνοια : 160,6,2.

- μετεμψύχωσης : τὴν ἄλογον μετεμψύχωσιν 32,6,2.
 μικροψυχία : 294,26,14.
 μικρόψυχος, -οι : 188,23-24,4.
 μμητήρ, -αί : γίνεσθε μμηταί τοῦ Θεοῦ 298,28,10.
 μίξις : 140,2,1. ἢ καινὴ μίξις 438,110.
 μισθός : - ἐργασίας 192,26,17.
 μίσος : 344,1,22.
 Μιχαίας : 118,23,38. 284,16,1. 318,42,15.
 μοναδικόν, -όν : τὸ μοναδικόν τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ 104,17,25.
 μοναρχία : 82,10,54. 248,20,10. 254,23,29. 258,25,30. 334,43,13.
 μονάς : - τρισυπόστατος 20,1,2.
 μορφή : ἐπὶ τῆς θεότητος μίαν μορφήν δογματίζομεν 92,13,22. ἐν τῇ θεϊκῇ καὶ ἐν-
 δόξῳ μορφῇ 230,8,11. μορφήν δούλου λαβόντα 230,8,15. 278,10,3-16. ἐν
 μορφῇ Θεοῦ 278,10,14. 280,10,29. μορφή δούλου λαβὼν 432,30ε. θεϊκὴ
 μορφή 432,34. 434,52ε. 450,251ε.
 μυθοπλαστία 372,29,9.
 μυσταγωγία : 162,7,8. 426,86,4.
 μυστήριον : τῶν φρικτῶν καὶ ἀχράντων καὶ ζωοποιῶν μυστηρίων 156,3,10-11. τὸ
 τῆς Τριάδος ἐκηρύχθη μυστήριον 254,24,4. τῆς οἰκονομίας τὸ μυστήριον
 314,41,5. ἐν τῷ τῆς ἐνανθρωπήσεως μυστηρίῳ 348,3,12-13. 352,6,2. τῆς οἰ-
 κονομίας τὸ μυστήριον 372,11-12.
 μύστης : 156,3,8.
 Μωϋσῆς : 134,28,24. 226,6,29. 332,42,205ε.

N

- Ναζαρέτ : 290,22,9. 292,22,13.
 Ναζωραῖος : 290,22,8. 292,22,14.
 Ναθαναήλ : 320,42,62.
 νεκρός, -οί : 328,42,146εε
 Νέρων : 244,14,28.
 Νεστόριος : 34,7,5. 268,1,1. 338,44,44. 346,2,12. 364,18,3. 418,81,25.
 νῆψις : 96,15,10.
 Νίκαια : Νικαίας (σύνοδος) 34,7,1. 448,236.
 Νινευτ : 174,14,5.
 νομοθεσία : 50,4,4. 186,22,29.
 νόμος : 40,1,19. 42,1,23. ὁ νόμος τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς 214,3,39. ἐπόμενοι τῷ
 θείῳ νόμῳ 346,3,2. νόμος τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς 426,86,11. ὁ παιδαγω-
 γὸς νόμος, 438,106. τοῦ πνευματικοῦ νόμου τελειότης 438,107-108.
 Νυσσαεῖς : 12,7,1.

Ξ

ξηρόχειρ : 170,13,61.

Ο

ὀδύνη : 158,4,23. 398,57,5.

οἰκονομία : μετὰ τὴν ἀνάστασιν ὁ Κύριος ἔφαγε κατ' οἰκονομίαν 102,17,7ε.
112,21,19-29. 128,26,9. τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας 138,1,5. 144,4,17.
272,2,2. 296,26,25. 314,41,5. σωτήριος οἰκονομία 346,2,1. τὸ τῆς οἰκονο-
μίας μυστήριον 372,29,11-12. 374,31,1. τῆς σωτηρίου οἰκονομίας
386,50,40. 402,64,40. 412,79,1. 416,81,6. 424,299. 446,332.

οἰκείωσις : κατ' οἰκείωσιν καὶ ἀναφορὰν 124,25,38.

οἶκος Θεοῦ : 332,42,217.

οἰκτιρμός, -οί : ἄφατον δὲ τῶν οἰκτιρμῶν αὐτοῦ τὸ πέλαγος 154,2,17.

ὀλοκαύτωσις : 176,17,6. 178,19,7. 180,19,14-15.

ὀμοίωμα : ἐν ὀμοιώματι ἄνθρωπον γενόμενον 230,8,15.

ὀμολογία : 142,2,29.

ὀμοούσιος : Τριάς ὀμοούσιος 20,1,1. τῷ Πατρὶ ὀμοούσιος (ὁ Υἱὸς) 24,2,7. τῇ
Μητρὶ καὶ ἡμῖν ὀμοούσιος 24,2,9. πῶς μίας φύσεως ὄν, ἔστι τῷ Πατρὶ
ὀμοούσιος 26,2,55. τῷ Πατρὶ ὀμοούσιος 28,3,9. ἀγίας καὶ ὀμοουσίου καὶ
προσκυνητῆς Τριάδος 36,8,1. ὀμοούσιον τῷ Πατρὶ 62,7,41. διὰ τοῦ ὀμοου-
σίου καὶ τοῦ ἐν ἀλλήλαις εἶναι τὰς ὑποστάσεις 78,9,54. γεννητικός ἔστι
ὀμοουσίου Υἱοῦ 92,13,32. ὀμοούσιος τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα καὶ ἡμῖν
κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα 142,4,7-8. ὀμοουσίου Πατρὶ 146,5,1. ὀμοούσιον τῷ
Θεῷ καὶ Πατρὶ 268,1,12. εἰς Τριάδα ὀμοούσιον καὶ ἀδιαίρετον 304,34,14.
ὀμοούσιος τῷ Πατρὶ 316,41,21. 326,42,139. 330,42,178. 336,44,25. τῆς μο-
ναρχικῆς καὶ ὀμοουσίου Τριάδος 344,2,3. 352,7,2. 354,10,4. 364,2,3.
352,7,2. 354,10,4. 364,20,1ε. 366,20,4ε. 366,21,1ε. 366,22,1ε. 370,25,1.
370,26-28. ὀμοούσιον τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα καὶ ὀμοούσιον τῇ Μητρὶ
κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα 370,28,4-6. 376,37,2·74,3ε. 408,78,6. 414,79,25.
436,90ε. 438,95ε. 446,20.

ὀμοουσιότης : 366,20,5. 404,69,3. 416,80,20.

ὀμοστυμία : 418,81,24.

ὀνησις : 160,6,16. 164,10,8.

ὀπτασία : 248,21,3. 250,22,26.

ὀργή : 194,27,10.

ὀργή (Θεοῦ) : ὀργὴν δὲ καὶ θυμὸν, τὴν πρὸς τὴν κακίαν ἀπέχθειάν τε καὶ ἀπο-
στροφὴν 88,12,34-35. ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ μένει ἐπ' αὐτὸν (τὸν ἀπειθῆ)
322,42,81. 426,86,7.

ὀρθοδοξία : πῦρ ὀρθοδοξίας πνεύσαντα 260,26,21.

ὄρκος : ὄρκον δέ, τὸ ἀμετάθετον τῆς βουλῆς αὐτοῦ 88,12,33.

ὀσιότης : 192,27,6.

οὐρανός : ὡσπερ ὁ οὐρανός· τοῦτον πέμπτον σῶμά φασι 48,16.

οὐσία : ὑπερούσιος – 22,1,26. πέλαγος οὐσίας ἀπείρου καὶ ἀπεριορίστου 22,1,26.

οὐσία καὶ κυριότητα 32,5,2 οὐσία ἀναρχος 40,5. τί ἐστὶ κατ' οὐσίαν καὶ φύσιν ἀκατάληπτον 46,3,1. τῆς οὐσίας παραστατικὸν 48,43,24. ἀκατάληπτός ἐστὶν ἡ αὐτοῦ οὐσία 50,4,2. ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ οὐσίας 64,7,66έ. διαφέρει οὐσία οὐσίας 70,8,38. ἄλλη οὐσία ἡ ἄκτιστος 70,8,36 ὑπερούσιον θείαν οὐσίαν 74,8,84. διὰ τε τὸ συναϊδιον καὶ τὸ ταυτὸν τῆς οὐσίας καὶ τῆς ἐνεργείας 80,20,21. μία οὐσία, μία ἀγαθότης, μία δύναμις, μία θέλησις, μία ἐνέργεια, μία ἐξουσία 80,10,25–26. τὴν τῆς οὐσίας... ταυτότητα 82,10,55–56. ἐπὶ τῆς θεότητος μίαν οὐσίαν ... δογματίζομεν 92,13,21. τὸ ὄνομα τῆς θεότητος τῶν οὐσιῶν ἐστὶ παραστατικὸν 128,27,1–2. Θεός ἐστὶν ἀκατάληπτος οὐσία 128,27,4. τὰ τῆς θείας οὐσίας ἰδιώματα καὶ ἀρχήματα 130,27,35. 142,2,27έ. 148,5,49. 210,2,45. μονάδα οὐσίας 220,5,11. 232,8,23. 238,12,16. μοναδικὸν τῆς οὐσίας 248,20,10. τρεῖς οὐσίας ἐφληνάφησαν 344,2,5. τὴν μονάδα οὐσίας ἐν ὑποστάσει ἐνδείξεται 344,2,9. μίαν ἐν Τριάδι οὐσίαν ὠμολόγησαν 348,3,10. 350,5,4έ. 354,8,6. 354,10,4έ. 356,11,1έ. 358,11,23έ. 358,92,1έ. 360,14,6. 366,20,3. 368,23,13. 378,38–40. 394,54,5. 400,60,1έ. 400,62,3. 402,67,6. 404,70,2έ. 410,78,23έ. 414,79,23έ. 416,81,7έ. 418,81,26. 434,66. 442,162έ. 444,177έ.

οὐσία ἀνθρωπίνη : τῆς ἀνθρωπίνης οὐσίας, ταυτὸν δι' εἰπεῖν ἀνθρωπότητος 90,13,14.

Οὐαλλεντίνος : 430,6.

ὄφεις : κοιλαινόμενος ὄφεις 154,2,2.

Π

παθητόν : οὐδὲ τὸ παθητόν καὶ ἀπαθὲς μία φύσις 26,2,49.

πάθος, –η : τῶν μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ἐπεισαχθέντων ἡμῖν παθῶν 94,14,8–9. 182,20,10. πάθος Χριστοῦ 296,26,43. 378,41,4. τῶν τῆς σαρκὸς παθῶν 390,52,44.

πάθη φυσικὰ καὶ ἀδιάβλητα : ὁ ἐκ Παρθένου τόκος, ἡ καθ' ἡλικίαν αὔξησις τε καὶ προκοπή, ἡ πείνα, ἡ δίψα, ὁ κόπος, τὸ δάκρυον, ὁ ὕπνος, ἡ τῶν ἡλῶν τρήσις, ὁ θάνατος 122,25,20–22.

παιδίον : παιδίον προαιώνιον καὶ ἄνθρωπος ἀναρχος 10,27,35.

Παλλάδιος : 164,10,2.

πανδαισία : 182,20,14.

παράδοσις : 446,214.

- παρακοή : παρακοῆς ὑφορῶμαι τὸν κίνδυνον 20,3.
 παραλελυμένος, -οί : 170,13,60.
 παραμυθία : 164,10,6. 166,10,12. 198,31,20. 200,31,29.
 παρήκοος, -οί : 124,25,49.
 παρθεσία : τὴν τῆς γειναμένης παρθεσίαν οὐκ ἐλμῆματο 94,14,20. 138,1,14.
 Παρθένος 24,2,28. 26,2,62. 122,25,20. 170,13,53. 182,20,8. 268,1,6. 272,2,3.
 274,2,18. 276,6,1. 276,7,2. 276,8,1. 284,1,7ε. 284,16,1. 288,19,1. 290,21,7.
 302,32,4. 104,35,9. 316,42,1. 336,44,5-10ε. 338,44,39ε. 396,55,12.
 410,78,17. 412,79,7. 422,8,12. 424,84,1. 432,38. 434,44.
 παρουσία : δευτέρα παρουσία 194,29,2. 198,31,1.
 παρησία : 186,22,36.
 Πάταρα : 44,51.
 Πατήρ : αἰτία καὶ πηγὴ τοῦ Υἱοῦ 22,1,8. Θεὸς ὁ Πατήρ τέλειος 22,1,10. μόνος ὁ
 Πατήρ ἀγέννητος 70,8,46. ὁ Πατήρ αἰτίως ἐστὶ τοῦ Υἱοῦ 72,8,62. εἰς Πατήρ,
 ὁ Πατήρ καὶ ἀναρχος, τουτέστιν ἀναίτιος 82,10,61-62. ὁ Πατήρ γεννητικός
 ἐστὶν ὁμοουσίου Υἱοῦ 92,13,32. ὁ Πατήρ τῆς δόξης 438,116. 440,117.
 442,143.
 πατρότης : 70,8,54. 80,10,33.
 Παῦλος : 78,10,4. 196,30,10. 250,21,26. 250,22,1-8. 276,10,1. 280,13,1. 290,22,1.
 292,23,5. 296,26,245. 298,28,1-4-9. 304,34,5. 306,36,5. 312,40,1.
 332,42,193. 438,103. 438,114. 442,142.
 Παῦλος, αἰρετικός : 34,7,13.
 πεῖνα : 122,25,21. 420,81,59.
 πειρασμός, -οί : 294,12.
 περίσσευμα : ὁ ἐκ τοῦ περισσεύματος προσφέρων ἀπρόσδεκτος 190,26,7.
 περιχώρησις : ἐν ἀλλήλοις τὴν περιχώρησιν ἔχουσι 22,1,13. τὴν ἐν ἀλλήλαις πε-
 ριχώρησιν ἔχουσι 82,10,47. τὴν ἐν ἀλλήλαις τῶν ὑποστάσεων περιχώρησιν
 116,23,12. 120,24,13. τὴν εἰς ἀλλήλας περιχώρησιν ἀσύγχυτον καὶ ἀμετά-
 βλητον ἔχουσῶν 120,24,20. ἡ περιχώρησις οὐ ἐκ τῆς σαρκός, ἀλλ' ἐκ τῆς
 θεότητος 120,24,21ε. 132,27,40. 390,52,42. 412,78,45. 418,81,38.
 Πέτρος : 32,4,27. 78,10,4. 196,30,9. 242,14,22-24. 288,19,8. 296,26,31. 298,29,1.
 362,17,3. 364,17,6. 386,50,36.
 Πέτρος, αἰρετικός : 34,7,13.
 Πέτρος ὁ Κναφεύς : 30,5,3
 Πέτρος, ὁ τελώνης : 192,27,6. 194,27,12.
 πηγὴ : ἡ πηγὴ τῆς ἀκτίως καὶ τῆς ἐλλάμπσεως 84,10,83. 140,2,16. πηγὴ τῆς ζωῆς
 142,3,5 ἡ βρῦουσα πηγὴ 142,3,7.
 πιστεύειν : πιστεύω εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ Πνεῦμα, Τριάδα ὁμοούσιον 20,1,1.
 πίστις : 36,8,16. 142,2,30. 154,42,3. 162,6,21-7,8. 168,13,23. 179,13,77. 176,17,4.
 180,19,14. 190,25,15. τῆς πίστεως τὸ ὀρθόδοξον 204,1,3. τὸ περὶ πίστεως
 φρόνημα 230,7,44. ἀποστολικὴ πίστις 446,213. 448,234. 450,271.

- πλάνη : ἡ πολύθεος τῶν Ἑλλήνων ἐξηφανίζεται πλάνη 56,6,32. 176,15,14. τὴν δεισιδαίμονα πλάνην 334,43,9. 346,2,21. 440,138.
- πλάνος : κάτω πλάνος ἐσυκοφαντεῖτο 246,17,6.
- πλαστούργημα : 190,25,13.
- πλάττεσθαι : τὸ πλασθῆναι τῷ πλάσῃ 424,83,18.
- πλεονέκτης : 190,26,11·19. 196,30,14-15.
- Πνεῦμα : - ἄγιον ἐκπορευτὸν 22,1,6. Θεὸς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον 22,1,11. Πνεῦμα ἀποστελλόμενον καὶ ποιοῦν καὶ στεροῦν καὶ συνέχον 58,6,47-48. μόνον τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐκπορευτὸν 70,8,49.
- Πνευματομάχοι : 34,7,4.
- πολυθεΐα 256,25,15. 258,25,30.
- πολυπόθητος : 218,4,14.
- πονηρία : ἀπειθεὶ πονηρία τοῦ ἐκλέξασθαι τὸ ἀγαθὸν 98,15,33.
- Πονηρός : 42,1,32.
- Πόντιος Πιλάτος : 304,35,10.
- πραότης 134,28,30.
- προαίρεσις : κατὰ προαίρεσιν ἀλλοιούμενα 44,2,4. οὐδὲ προαίρεσις ἢ ἀμφιρρεπῆς ἦν ἐν Χριστῷ 96,15,5. ἢ ἐξ ἐπισηφαλοῦς προαιρέσεως τὸ ἀμαρτάνειν, ἢ καὶ παρὰ προαίρεσιν ἐξ ἀπροσεξίας ἡμῖν ἐπιγίνεται 96,15,12-14. προαίρεσις ἀπλῶς ἐστὶ πρόοδος πρὸς τὸ αἰρετόν, ἦγον αὐτεξούσιος ἔλλογος ὁρμὴ πρὸς τὸ θελητὸν 98,15,18. προαίρεσις λέγεται ἢ πρὸ ἐτέρου αἵρεσις, ἥτις γίνεται βουλήσ προηγησημένης, εἴτα κρίσεως 98,15,20-21. 112,21,31.
- προαιρετικός,-όν : προαιρετικός ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, προαιρετικὸν δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον 112,21,36-37.
- προβολεύς : Ἰησοῦς Χριστὸς προβολεὺς τοῦ ἁγίου Πνεύματος 60,7,36. ὁ Πατὴρ γεννήτωρ Υἱοῦ καὶ προβολεὺς Πνεύματος 262,28,18-19.
- Πρόκλος Κωνσταντινουπόλεως : 226,6,41. 246,17,1. 246,18,1. 426,86,1.
- προκοπή : ἡ καθ' ἡλικίαν ἀξήσεις τε καὶ προκοπή 122,25,20.
- Πρόνοια : 170,13,46.
- προσευχή : 124,25,29. 156,4,5.
- προσκύνησις : προσκυνουμένην μᾶ προσκυνήσει 60,7,26. 134,28,39. 148,5,48. Περὶ τῆς ἐν πνεύματι προσκυνήσεως, ἔργον Κυρίουλλου Ἀλεξανδρείας, 238,13,1.
- πρόσλημμα : 138,1,13. 390,52,46. 424,83,20.
- πρόσληψις : 422,83,13ε.
- προσποίησις : 128,26,14.
- προσφορά : 160,6,15. 184,22,18.
- πρόσωπον, -α (Θεοῦ) : τρία πρόσωπα, χαρακτηῖρησι καταλλήλοις, εἴτουν ιδιώμασι γνωριζόμενα 92,13,23-24. τὸ μοναδικὸν τοῦ προσώπου 104,17,22. τρία πρόσωπα 138,1,4. 142,2,26. 148,5,49. 348,3,17ε. 356,11,4ε. 424,85,2. 436,83. 444,179. 446,196. 450,262. 452,275ε.

Πρωτότοκος : - πάσης κτίσεως 306,36,6έ. πρωτότοκος ἐκ νεκρῶν 306,36,12έ.
 προῦπαρξις : τὴν τῶν ψυχῶν προῦπαρξιν 32,6,2.
 προφήτης, -αι : 40,1,20. 42,1,23.
 πταισµα, -τα : οἶδά μου τῶν πταισµάτων τὸν σύνδεσµον 20,10.
 πτωχεία : 118,24,6.
 Πύρρος : 34,7,13.

Ρ

ραθυμία : 182,21,4.
 Ρώμη : 176,16,2. 244,14,28.

Σ

Σαβέλλιος : 80,10,45. 344,2,7.
 Σαµωρεῖτις : 126,25,68.
 σαρκῶνεσθαι : ἐσαρκῶθη ἀσπῶρας ἐκ Πνεύματος ἀγίου 22,2,4. σεσαρκῶσθαι ἀτρέπτως 280,12,6. συγκαταβατικὸς κάτεισι καὶ σαρκούται καὶ ἄνθρωπος γίνεται 286,17,15-16. σαρκωθέντα καὶ παθόντα ... 304,35,8έ. 306,35,19. ἐπ' ἐσχάτων χρόνων σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος ἀγίου 16,41,23. μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην 338,44,35. εἰ ἡ φύσις τοῦ Λόγου σεσάρκωται 388,52,29. σαρκούται ἢ ἐνούσιος τοῦ Θεοῦ Λόγου ὑπόστασις 390,52,36-37.
 σάρκωσις : σωτήριον σάρκωσίν τε καὶ πρόσληψιν 124,2,16. σάρκωσιν τοῦ Λόγου 118,24,6. 120,24,30. 142,4,6. 170,13,51. 230,8,2. 248,19,1. 284,15,7έ. 314,41,4έ. 364,18,6. 390,52,35. τῆς τοῦ Λόγου σαρκώσεως 392,52,63. σάρκωσις, σαρκὸς πρόσληψις καὶ τὸ σαρκί γενέσθαι ὑπόστασις 392,53,16. 410,78,14έ. 414,5έ.
 σὰρξ : -ἐψυχωμένη ψυχῇ λογικῇ καὶ νοερᾷ 24,2,9. ἡ ἐμψυχος σὰρξ τοῦ Κυρίου 26,2,58. τεθεωμένη σὰρξ μετὰ ψυχῆς, νοερᾶς λογικῆς, θελητικῆς, ἐνεργητικῆς 96,14,43-44. προσελάβετο σάρκα ἐνυπόστατον 274,2,18. σὰρξ κτίσµα τοῦ Θεοῦ 274,3,9. ὁ Χριστὸς ἐξ Ἰουδαίων τὸ κατὰ σάρκα 276,9,1έ. σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψε 288,19,17. ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ 294,26,23έ. Χριστοῦ παθόντος σαρκί 298,29,2. τὸν σαρκωθέντα καὶ παθόντα σαρκί 306,35,19 τὴν τοῦ παθεῖν δεκτικὴν ἔλαβε σάρκα 308,37,12. σαρκί τὸ παθεῖν 308,37,14. 310,37,23. ἐσταυρώθη ἐξ ἀσθενείας σαρκὸς 310,38,7. ἡ σὰρξ μου, ἦν ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς 310,39,6-7. σὰρξ ἐμψυχωμένη ψυχῇ λογικῇ καὶ νοερᾷ 336,44,26-27. ἡ σὰρξ ψυχούται 390,52,49. τὴν φύσιν τῆς σαρκὸς τεθεῶσθαι καὶ πεπονθέναι 392,5,2. σὰρξ ἐμψυχωμένη ψυχῇ λογικῇ καὶ νοερᾷ 404,68,5. σὰρξ ἐμψυχος λογικῇ 412,79,17-18. 418,81,45. ἡ προσληφθεῖσα σὰρξ 48,109. εἰς σάρκα τραπέντα 444,171. 454,302έ.

Σεβήρος : 346,2,18.

Σέλευκος : 444,182.

Σεραφίμ : 208,2,9. 210,2,14. 212,2,54. 214,3,33. 222,5,37. 224,6,29. 232,8,24.
234,10,16-20. 240,1,8. 242,14,13. 244,15,4. 244,16,3. 246,17,12. 246,18,14.
248,19,3. 248,20,3. 250,21,6. 254,24,3. 256,25,4. 262,28,5. 426,85,9-17.
430,87,8.

Σέργιος : 34,7,12.

Σέργιος, ἀββᾶς : 206,1,20.

Σήθ : 68,8,29.

Σιδών : 108,20,7

Σίμων Βαρ-Ιωνᾶ : 32,4,30. 288,19,17.

Σίμων ὁ Μάγος : 34,7,17.

Σιών : 154,3,2.

σκαιότης : 258,26,15.

σκήνωσις : τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγον σκηνώσεως 272,1,51.

σκότος : 56,,41. 172,13,90. τὸ σκότος τῆς κενῆς δόξης 334,43,3.

Σούκευσοσ : 452,298. 454,326. 454,330.

σοφία (Θεοῦ) : 52,4,16-21 ἡ ζῶσα σοφία καὶ δύναμις 62,7,46. 92,14,2ε. σοφία τοῦ
Θεοῦ καὶ Πατρὸς 98,15,26. 110,21,10. 116,23,14-32. προέκοπτε σοφία καὶ
χάριτι 126,25,66. 140,2,10. ἡ ἀπρόσιτος σοφία 142,3,5. 188,25,9. ἀπόρη-
τος σοφία 314,41,2. ἐνυπόστατος σοφία 336,44,24. ἡ τοῦ Πατρὸς σοφία
426,86,10.

σταυρός : 144,4,28. 224,6,22. ὁ λόγος τοῦ σταυροῦ δύναμις Θεοῦ ἐστὶ 246,17,3.
300,29,5. 308,36,18. 344,1,33. 396,55,12. 422,82,7. 446,194.

σταυρώσις : τὸ τῆς σταυρώσεως πάθος 32,5,4. 222,5,41.

στεναγμός : 158,4,23.

Στέφανος, αἵρετικὸς : 34,7,14.

Στέφανος ὁ πρωτομάρτυς : 196,0,12. 252,23,16.

στέφανος : 180,20,7.

συγγνώμη : 176,16,10.

συγκατάβασις : διὰ πολλὴν συγκατάβασιν προσηκόμενος 94,14,10. 112,21,30.
134,28,38. 286,17,23. 296,26,26. τρόπος οἰκονομικῆς συγκαταβάσεως
392,52,64.

σύγκρασις : 440,124. 440,140. 446,214. 448,239.

σύγχυσις : δίχα πάσης συναλοιφῆς καὶ συγχύσεως 22,1,14. 146,5,14. 358,11,26.
382,44,12-47,43. 416,81,2. 418,81,22. 448,246. 458,369.

συγχώρησις : τὴν συγχώρησιν αἰτήσας οὐκ ἔτυχον 20,9.

σύλληψις : 94,14,22. τοῦ Λόγου τὴν σύλληψιν 272,1,53. 336,44,12ε. 424,83,16ε.

συμβεβηκός : 354,8,5. 356,11,18. 358,11,23ε. 360,14,6ε. 366,23,5. 368,23,7ε.
380,43,7.

- Σύμβολον τῆς Ἐκκλησίας : 304,34,17.
 συμμορία : πολύθεος καὶ οὐδὲν ἦττον ἄθεος συμμορία 344,2,4. 346,2,19.
 συμμόρφωσις : 120,24,10.
 συμπάθεια : 154,2,4.
 συμφυῖα : 118,24,5. 120,24,9.
 σύμφυρσις : δίχα πάσης συναλοιφῆς καὶ συμφύρσεως 82,10,48.
 συναλοιφή : δίχα πάσης συναλοιφῆς καὶ συγχύσεως 22,1,14. δίχα πάσης συνα-
 λοιφῆς καὶ συμφύρσεως 82,10,48· 146,5,13.
 συνάφεια : 78,10,5. 140,2,3. σχετικῆ συνάφεια καὶ υἰοθεσία τετιμημένον
 308,37,5. 384,50,7.
 συνεργία : 172,14,1.
 σύνοδος, —οι : Νικαίας 34,7,1. Κωνσταντινουπόλεως 34,7,3. Ἐφέσου 34,7,4. Χαλ-
 κηδόνοσ 34,7,4. Κωνσταντινουπόλεως (πέμπτη) 34,7,9. Κωνσταντινουπό-
 λεως (ἕκτη) 34,7,11.
 συνουσίωσις : 364,20,2. 382,44,15.
 συνοχή : 40,1,18 ἢ τῆς κτίσεως συνοχή καὶ συντήρησις καὶ κυβέρνησις 44,2,21.
 συντέλεια : ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος 126,26,5.
 συντήρησις : ἢ τῆς κτίσεως συνοχή καὶ συντήρησις 44,2,21.
 σωτηρία : ἡμετέραν σωτηρίαν 24,2,7. τὴν τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν 28,3,22. ἠθε-
 λεν ὡς Θεὸς τὴν ἡμῶν σωτηρίαν 28,3,27. 36,8,17. 122,25,26. 126,25,69.
 142,4,11. 156,3,19. 164,8,16. 172,13,86. ὑπὲρ τῆς τοῦ πλησίον σωτηρίας
 ἀγωνιζόμενος 178,18,6. 182,20,20. 188,25,4—5 234,10,8. 236,11,2. 304,35,7.
 308,37,10. 314,41,3. 392,53,14. 412,79,8. 458,364.

Τ

- ταπεινώσις : 120,24,7. 120,24,30. 144,4,26. 280,10,32. 286,17,24.
 ταυτοβουλία : 418,81,24.
 ταυτωνομία : 418,81,24.
 ταυτότης : τὴν τῆς οὐσίας καὶ δυνάμεως καὶ ἐνεργείας καὶ κυριότητος ταυτότητα
 82,10,56. 400,62,1.
 τελειότης : 52,4,20.
 τελείωσις : 296,26,29.
 τερατεία : 402,66,9.
 τηρεῖν : τίνος τὸ τηρῆσαι καὶ φυλάξαι : 46,2,36.
 τόκος : 94,14,21. 122,25,20.
 Τραϊανός : 176,16,7·11
 Τριάς : ὁ Πατὴρ καὶ Υἱὸς καὶ Πνεῦμα, Τριάς ὁμοούσιος 20,1,1. ἅγια καὶ ὁμοού-
 σιος καὶ προσκυνητὴ Τριάς 6,8,2 τῆς ἁγίας καὶ ὑπερουσίου καὶ πάντων ἐπέ-
 κεινα καὶ ἀλήπτου Τριάδος 80,10,19—20. τῆς ἁγίας Τριάδος τῆς ὁμοουσίου,

ζωοποιῶ 138,1,1. Τριάς τελεία 140,2,18. τὴν μακαρίαν καὶ ζωοποιὸν καὶ ἀδιαίρετον ἁγίαν Τριάδα 142,2,24-25. ἵνα μὴ ἐννάγιον τὴν ἁγίαν Τριάδα ἀποφηνώμεθα 218,4,34. Τριάς ἀχώριστος 232,8,22. 234,9,17. Περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος, ἔργο Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, 238,12,2. τὸ τῆς Τριάδος ἐκηρύχθη μυστήριον 254,24,4. κοινῶς τῇ ἁγίᾳ Τριάδι τρεῖς τὸν τρισάγιον ὕμνον προσφέρομεν 262,28,4ε. φύσις τῆς Τριάδος 290,21,1. τῆς μοναρχικῆς καὶ ὁμοουσίῳ Τριάδος 344,2,3. μίαν ὑπόστασιν καὶ σύνθετον Τριάδα 344,2,8. τοῦ ἐν Τριάδι Λόγου τοῦ Θεοῦ 346,2,11. τῆς ἁγίας καὶ θεαρχικῆς Τριάδος 416,81,6. 424,84,8. 424,85,5. 430,88,5. 440,127-133. 452,293.

Τριθεΐτης, -αι : 34,7,2.

τριπόθητος : 218,4,13.

τρिसάγιος : 222,5,27ε.

τρισμακάριστος : 218,4,14.

τρισόλβιος : 218,4,14.

τριώνυμος : 218,4,13. 220,5,2.

τροπή : ὧν τὸ εἶναι ἀπὸ τροπῆς ἤρξατο, ταῦτα τῇ τροπῇ ὑποκίεσται 44,2,2ε. οὐ τροπή τῆς τοῦ Πατρὸς ὑποστάσεως 64,7,63. οὐχ ἄπτεται τροπή τῆς τοῦ Θεοῦ φύσεως 64,7,67. 416,81,2. 418,81,22.

τρισυπόστατος : μονὰς τρισυπόστατος 20,1,2. 220,5,4. τρισυπόστατον θεότητα 220,5,21.

τρυφή : 192,26,15.

Τῦρος : 108,20,7.

τῦφος : 408,78,6.

Υ

υἰοθεσία : 30,31,6-13. 308,37,5. 312,40,5.

Υἱός : - γεννητὸς καὶ οὐκ ἀγέννητος 22,1,6. Θεὸς ὁ Υἱὸς τέλειος 22,1,10. Θεὸς τέλειος καὶ τῷ Πατρὶ ὁμοούσιος 24,2,7. τέλειος ἄνθρωπος τῇ Μητρὶ καὶ ἡμῖν ὁμοούσιος 24,2,8. Υἱὸν ἐξ αὐτοῦ γεγεννημένον ἀχρόνως καὶ ἀρρευστως καὶ ἀπαθῶς καὶ ἀκαταληπτως 66,8,2ε. μόνος ὁ Υἱὸς γεννητὸς 70,8,47. γεννητικὸς ἐστὶν ὁμοουσίῳ Υἱοῦ 52,13,32.

Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ 336,44,11.

Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου : 284,17,6. 288,19,2. 312,39,17ε. 324,42,110-112. 328,42,149ε. 418,81,42.

Υἱὸς τοῦ Θεοῦ : 288,19,10ε. 290,20,3. 300,31,14. 302,33,5. 310,38,5. 312,39,17. 314,40,28. 314,41,5. 316,41,19. 320,42,59ε. 322,42,65ε. 324,42,112. 326,43,138. 328,42,158ε. 336,44,25. 338,44,52.

υἰότης : 70,8,54. 80,10,33. 412,79,10. 446,204.

ὕλη : ἐκ προῦποκεμένης ὕλης 22,1,24. 64,7,87.

ὕμνος Τρισάγιος : 206,1,26. 208,1,45. 208,2,9. 212,2,52. 212,3,4. 214,3,15ε.

218,4,29. 220,5,9-22. 222,5,38ε. 226,6,42. 232,8,21-26. 234,10,15.
240,13,21-28·33. 242,14,17. 254,2,26. 254,24,7. 256,25,23. 258,26,13.
260,27,3. 260,28,1. 262,28,4·6·9. 424,85,1. 426,85,7·15. 428,87,7.

ὕπακοή : - ἔστιν αὐτεξούσιος ὑποταγή τοῦ οἰκείου θελήματος 30,3,34. 294,26,6.
296,26,30.

ὕπαρξις : τὴν τῆς σαρκὸς ὑπαρξιν 272,1,53. τὴν προαιώνιον τοῦ Χριστοῦ ὑπαρξιν
318,42,31. 392,52,67ε. 424,83,15ε. τὴν ἀίδιον τῆς θεότητος ὑπαρξιν
424,84,5.

ὕπεροψία : 346,3,5.

ὕπερύψωσις : 118,24,3. 120,24,28.

ὕπνος : 122,25,21.

ὕπομονή : 296,26,30.

ὕποστασις : τρεῖς ὑποστάσεις ἐν οὐδενὶ τὸ διάφορον ἐχούσας 20,1,4. ἐκάστη
(δύναμις) τελεία ὑπόστασις 22,1,16. μία ὑπόστασις σύνθετος ἐκ θεότητος
καὶ ἀνθρωπότητος 24,2,11. δύο γὰρ ὑποστάσεις εἰς Υἱὸς οὐκ ἂν εἶεν
24,2,23. ὑπόστασιν μίαν σύνθετον 24,2,36. τὸ μοναδικὸν τῆς ὑποστάσεως
32,4,22. ἐν τρισὶ τελείαις ταῖς ὑποστάσεσι 40,1,8. ἢ κατὰ τὰς ὑποστάσεις
διάκρισις 58,6,36. ἐν τρισὶ τελείαις ὑποστάσεσι 60,7,25. ὁ χαρακτήρ τῆς
τοῦ Πατρὸς ὑποστάσεως 62,7,45. ὁ Υἱὸς ἔχει ἰδίαν ὑπόστασιν 68,8,14. χα-
ρακτήρ τῆς πατρικῆς ὑποστάσεως 68,8,17. αἱ τρεῖς τῆς θεότητος ὑπέρθει
ὑποστάσεις 70,8,44. ὁ Υἱὸς τελεία ὑπόστασις ἐστὶ 72,8,77. τῆς πατρικῆς
ἀχώριστος ὑποστάσεως 72,8,78. ἐν ταύταις μόναις ταῖς ὑποστατικαῖς ἰδιό-
τησι διαφέρουσιν ἀλλήλων αἱ ἄγιοι τρεῖς ὑποστάσεις 76,9,34-35. ἐν ἀλλή-
λαις τὰς τρεῖς ὑποστάσεις λέγομεν 78,9,54. ἐν ἀλλήλαις εἶναι τὰς ὑποστά-
σεις 78,9,54. αἱ ὑποστάσεις οὐκ ἐν ἀλλήλαις εἰσὶν 78,10,10. μία καὶ ἡ αὐτὴ
κίνησις τῶν τριῶν ὑποστάσεων 80,10,27-28. κατὰ τὸ αἷτιον καὶ τὸ αἰτιατὸν
καὶ τὸ τέλειον τῆς ὑποστάσεως 80,10,34. τὰς ὑποστάσεις τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ
Πνεύματος 82,10,60. 90,13,16. τρεῖς ὑποστάσεις 92,13,22. χαρακτήρ τῆς
πατρικῆς ὑποστάσεως 92,13,24. μία ὑπόστασις σύνθετος ἐπὶ Χριστοῦ
104,18,1-2. καθ' ὑπόστασιν 104,18,4. μᾶς ὑποστάσεως ὁ Χριστὸς
104,18,12. μία ὑπόστασις ἐκ τῶν τριῶν τῆς θεότητος ὑποστάσεων 104,18,5.
καθ' ὑπόστασιν ἔνωσις 112,21,13. 114,22,2ε. 114,22,14. τὸ τέλειον τῆς ὑπο-
στάσεως 116,23,9. χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ 116,23,9. τὴν ἐν ἀλλή-
λαις τῶν ὑποστάσεων περιχώρησιν 116,23,12. καθ' ὑπόστασιν ἔνωσις
120,24,14. 126,25,56. 128,27,5. 130,27,14. διὰ τὴν τῆς ὑποστάσεως ταυτό-
τητα 132,23,9. τρεῖς ὑποστάσεις 138,1,3ε. 142,2,27. 148,5,51. χωρίζοντα
ὑπόστασιν ἐξ ὑποστάσεως 208,2,5-6. 210,2,16ε. 212,2,40ε. 214,3,14ε.
216,3,43. 218,4,24ε. 220,5,5ε. 224,6,24ε. 226,6,37ε. 226,7,1ε. 228,7,12ε.
22,8,24ε. 236,11,19. 238,12,13. 240,13,34. 242,13,36. τὸ τριαδικὸν τῶν ὑπο-
στάσεων 248,20,9. 252,22,10ε. 252,23,22. 254,23,27ε. 256,25,27. οὐ τρισυ-
πόστατος ἐκάστη ὑπόστασις 258,25,35. ἐπὶ μᾶς τῶν θεαρχικῶν ὑποστάσε-

ων λέγειν τὸν τρισάγιον ὕμνον 258,26,12-13. 262,28,25ε. 264,28,31ε.
 270,1,24. 272,2,2ε. ὑπόστασις σύνθετος 274,2,21. 290,21,2ε. 334,43,16.
 344,2,5ε. 346,2,9ε. 348,3,3ε. 350,5,4εε. 352,5,21ε. 352,6,4ε. 352,7,1ε.
 354,8,1ε. 354,9,3ε. 354,10,3ε. 356,11,2εε. 358,12,2ε. 360,18,9. 366,21,9.
 366,23,2ε. 368,23,6. 370,24,19ε. 74,33,2ε. 378,40,2ε. 382,49,2. 384,49,4.
 386,50,39ε. 388,52,14ε. μίαν ὑπόστασιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην
 388,52,21. 390,52,34ε. 392,52,65. 392,5,4ε. ὑπόστασις ἰδιοσυστατος
 392,5,11. 394,54,4ε. 94,55. 398,57,8. 398,58,2. 400,62,2. 400,64,1.
 406,72-76. 408,78,8. 410,78,15ε. 412,78,40ε. 79,12. 414,79,21ε. 416,80,12ε.
 416,81,6ε. 418,81,19ε. 424,84,7. 426,85,10. 428,86,18. 430,88,4ε. 436,82.
 440,128ε. 442,148. 448,248. 452,275ε. 454,322.

ὑποταγή : - τοῦ οἰκείου θελήματος 30,2,35.

ὑστέρημα : ἀναπληρῶσαι τοῦ οὐκ ἐπληρώθητος ὑστερήματος 182,21,12. τὴν τῶν ὑστερημάτων καταλλαγὴν πραγματεύσεται 188,25,11.

ὑψωσις : 280,10,33.

Φ

Φαλκονίλλα 164,9,1 176,16,14.

φανέρωσις : κατάβασίν φαμεν τὴν ἐπὶ γῆς φανέρωσιν 286,17,23-24.

φαντασία : οὐ κατὰ φαντασίαν ἢ δόκησιν 94,14,12. 102,17,10.

Φαραώ : 134,28,25.

φειδωλία : 194,28,4.

φενακισμός : 372,29,11.

φθορά : 44,2,13. παθὼν ὁ Κύριος καὶ θανὼν καὶ ταφεὶς ἀπετινάξατο τὴν φθορὰν καὶ τὰ τῆς φθορᾶς 102,17,1-2. 132,28,5. ἐκ φθορᾶς θανάτου 134,28,26. 140,2,2. 314,41,6.

φιλαδελφία : 154,2,3. 162,8,10. 176,17,4. 186,22,26.

φιλανθρωπία : ἀπάτῃ φιλανθρωπία 22,2,4. 130,27,20. 154,2,16. 166,13,3. 168,13,23. 174,14,4. 190,25,21.

Φιλιππησίους, πρὸς, ἐπιστολή : 160,6,3.

Φίλιππος, μαθητῆς Χριστοῦ : 330,42,174.

Φίλιππος, μοναχός : 446,198.

φιλονεικία : 442,159.

φιλοπτωχεία : 150,6,2.

φόβος : φόβος καὶ ἀπορία συνέχει με 20,1.

φρόνημα : τὸ ἐμὸν ἀνομολογήσαι φρόνημα 20,14. φρόνημα σαρκικὸν 184,21,18. τὸ περὶ πίστεως φρόνημα 230,7,44. τοῦ περὶ Θεοῦ φρονήματος 25,22,11. ἀνδρικὸν φρόνημα ἔχοντες 294,26,13.

φυλάττειν : τίνος τὸ τηρῆσαι καὶ φυλάξαι 46,2,36.

φύσις : ἐκ δύο συντεθεμένην φύσεων, θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος 104,18,2-3.

τὰς δύο φύσεις ἀλλήλαις ἤνωσεν ἀσυγχύτως 104,18,6. ἐκ δύο φύσεων ἠνωμένων ἀλλήλαις 104,18,13. μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην 108,19,30-31. 114,22,2ε. δύο φύσεις γινώσκωμεν 130,27,10. δέχεται τὰ τῆς συνυφειστηκίας φύσεως ἰδιώματα 130,27,31. μίαν φύσιν ὁμολογεῖ 138,1,2. μακαρία φύσις 142,3,3. ἡ ἀτρεπτος φύσις 142,3,5-6. ἐν δυσὶ φύσεσιν 144,4,13ε. μεταδοτικὴ ἐστὶν ἡ θεία φύσις ἢ μεταληπτικὴ 144,5,11. μίαν φύσιν σεσαρκωμένην καὶ προσκυνουμένην 148,5,47-48. δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ 282,15,1ε. 288,19,10. τὸ ἀνέναι καὶ κατιέναι περιγραπτῆς φύσεως 300,30,4-5. φύσει Υἱὸς τοῦ Θεοῦ 314,41,7. 338,44,29εε. μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην 338,44,35. δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ Ἰσμεν 338,44,48. δύο φύσεις ὁμολογοῦντες 346,2,14. τρεῖς ἰδιαιτέρας φύσεις ἐν τῇ ἀγία Τριάδι ἔφησαν 346,2,24. 348,3,15ε. 350,5,16ε. 352,5,4ε. 352,6,4ε. 352,7,1ε. 354,9,3ε. 354,10,1ε. 356,11,1. 358,12,16. 358,1,2ε. 360,14,6ε. 362,14,30. 362,15,4ε. 364,17,7. 364,18,1. 366,20,4. 366,21,2ε. 366,22,2ε. 366,2,1ε. 368,2,12. 368,24,1ε. 370,224,18ε. 370,25-29. 374,30-34. 376,6-37,1. 378,39-41. Εἰ μία φύσις σύνθετος ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, ἢ παθητὴ ἐστὶ μόνον ἢ ἀπαθῆς, ἢ παθητοπαθῆς 380,43,1-2. 80,43,7ε. 380,44,2ε. 382,44,11. 386,50,32ε. 386,51-52. 388,52,12ε. 392,52,63-53,2ε. 394,54,2ε. 394,55,2ε. 396,55,15ε. 396,556,17. 398,57,7ε. 400,59-62. 402,64,5-67,8. ἡ μία σεσαρκωμένη φύσις 402,67,1. 404,68,1. 404,69-71. 406,72-76. 408,77,10-78,48-79,12ε. 414,79,26ε. 80,4ε. 418,81,18ε. 422,82,16. 422,83,2ε. 428,86,29-30. 430,88,4ε. 432,16ε. 436,84. 438,101. 440,131ε. 442,145ε. 444,185ε. 446,192ε. 446,202ε. 448,221ε. 450,207ε. 452,283ε. 454,300ε. 456,331ε. 458,362ε.

φύσις ἀνθρωπίνη : θεώσας αὐτὴν διὰ τῆς ἀκρας ἐνώσεως 94,14,33. 96,14,35. διὰ τῆς ἐνώσεως ἡ ἀνθρωπίνη τεθέωτο φύσις 106,19,4. 108,19,34. τὸ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως θέλημα 108,20,10. τρισάγιος φύσις ἡ θεότης 222,5,27. τὸ ἐνιαῖον τῆς φύσεως καὶ κυριότητος 254,24,10. 256,25,27. φύσει Υἱὸν τοῦ Θεοῦ 268,1,4. ἕνα κατὰ φύσιν 268,1,21. οὐ τραπεῖς τὴν φύσιν 272,2,1ε. πᾶσαν τῆς θεότητος φύσιν ἔχων 272,2,16. φύσις σύνθετος 274,9,21. κατὰ φύσιν Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ ἐκ Παρθένου καὶ φύσει Θεὸς 276,6,1.

φύσις θεία : ἵνα μὴ σύνθετος ἐξ οὐσίας ἡ θεία φύσις καὶ δυνάμεων 22,1,17. ἐκ δύο φύσεων καὶ δύο φύσεις 24,2,13. ἐν δυσὶ τελείαις ταῖς φύσεσιν 24,2,31. τὴν πρώτην καὶ μακαρίαν φύσιν 40,1,14. τῆς θείας φύσεως τῆς ἀπλῆς καὶ ἀσυνθέτου 56,6,7. τὸ μετελεῖον τῆς θείας φύσεως 56,6,19 τῆς τοῦ Πατρὸς φύσεως 64,7,61-68. τῆς θείας φύσεως ἰδιώματα 90,13,3. ἐπὶ τῆς θεότητος μίαν φύσιν... δογματιζόμεν 92,13,21. 94,14,33. ἡ τοῦ Λόγου φύσις, ἤγουν ἡ θεία 108,19,33. φύσει Υἱὸς τοῦ Θεοῦ 278,10,21ε. 290,21,1. ὁ φύσει Θεὸς 300,31,13. ὁ φύσει Υἱὸς τοῦ Θεοῦ 04,34,16.

φῶς : ἀέναον φῶς τριφεγγές 22,1,29. τὸ φῶς τῆς θεογνωσίας 42,1,39. οὐκ ἐστὶ φῶς, ἀλλ' ὑπὲρ τὸ φῶς 50,3,42. φῶς νοερόν, ἀπρόσιτον 58,7,5. φῶς ἐκ

φωτός 62,7,40. 142,4,2. 304,35,4. 306,35,18. 316,41,21.

X

Χαλκηδών : 34,7,7.

χαρακτήρ : ὁ χαρακτήρ τῆς τοῦ Πατρὸς ὑποστάσεως 62,7,45. χαρακτήρ τῆς πατρικῆς ὑποστάσεως 68,8,17. χαρακτήρησι, εἶτουν ἰδιώμασι, γνωριζόμενα 92,1,23. χαρακτήρ τῆς πατρικῆς ὑποστάσεως 92,13,24. χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ 116,23,9. χαρακτήρος αἰδίου 140,2,7. χαρατῆρ καὶ εἰκῶν τῆς θεότητος 140,42,9-10. 142,2,26. 148,5,51. χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ 12,40,15. 314,41,21.

χάρις : ἡ ἀφθονος χάρις 142,3,8. πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας 20,42,46. ἕνα κατὰ χάριν Υἱὸν 268,1,22. 296,26,34.

χάρισμα : τῶν θαυμάτων καὶ τῆς διδασκαλίας 42,1,46.

Χερουβίμ : 20,8,13. 232,9,9. 238,13,5. 246,18,13. 256,25,5.

χρησμοφία 248,21,3. 250,22,27.

χρίσις : 120,24,9-28. 178,18,5.

χρίσμα : 114,22,6ε.

Χριστός : ὁ Χριστός λέγεται κτιστός καὶ ἀκτιστός, παθητός καὶ ἀπαθής, Θεὸς παθητός καὶ Κύριος τῆς δόξης ἐσταυρωμένος 190,27,28-33. Χριστός ἐστὶ σύμβολον θεότητος καὶ ἐμψύχου σαρκός, ἀτρεπτος ἐνωσις· Χριστός δὲ λέγεται, ἐπεὶ καθ' ἡμᾶς ἐχρήσατο σαρκὶ 146,5,36-39.

Χριστότης : 396,56,16.

Χριστοτόκος : 338,44,43ε.

Χρυσόστομος (Ἰωάννης) : 184,22,11. 234,10,1.

Ψ

ψαλμοφία : 178,17,7.

ψεῦδος : 374,33,5.

ψυχή : ψυχὴ λογικὴ καὶ νοερά 24,2,9. ψυχῆ τριμερεῖ ζωοποιούμενον 94,14,26. ἡ τοῦ Κυρίου ψυχὴ παντελῶς πρὸς τὸ κακὸν ἀκίνητος ἦν 100,16,3. ψυχὴν ἐμψυχωμένην ψυχῆ λογικῆ 272,2,3-4. 290,21,3. ἡ ψυχὴ οὐ σαρκούται 390,52,49.

ψυχότης : 396,56,4ε.

Ω

Ὠριγένης : 32,6,1.

ὠφέλεια : 160,6,13ε. 162,6,22.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7-18
ΚΕΙΜΕΝΟ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ	20-459
1. ΛΙΒΕΛΛΟΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΡΘΟΥ ΦΡΟΝΗΜΑΤΟΣ	20-37
2. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΤΡΙΑΔΟΣ, ΛΟΓΟΣ Α΄	39-135
3. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΤΡΙΑΔΟΣ, ΛΟΓΟΣ Β΄	137-149
4. ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΠΙΣΤΕΙ ΚΕΚΟΙΜΗΜΕΝΩΝ	151-201
5. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΙΟΡΔΑΝΗΝ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΝ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΡΙΣΑΓΙΟΥ ΥΜΝΟΥ	203-265
6. ΠΕΡΙ ΠΙΣΤΕΩΣ, ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΑΙΡΕΣΕΩΣ ΤΩΝ ΝΕΣΤΟΡΙΑΝΩΝ	267-339
7. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΔΑΡΑΙΑΣ ΤΟΝ ΙΑΚΩΒΙΤΗΝ	341-459
ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ	460-496
1. Εύρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς	461-465
2. Εύρετήριο ὀνομάτων καὶ πραγμάτων	466-496

Φωτοστοιχειοθεσία: «ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ» ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΕΤΑΚΗ
Άρμενοπούλου 30 – Τηλ. 200 621 – Θεσσαλονίκη

Έκτύπωση Όφσετ: «ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ» ΦΩΤΗ ΠΑΛΑΙΟΧΩΡΙΝΟΥ
Κατσιμίδου 30 – Τηλ. 928 592 – Θεσσαλονίκη

Βιβλιοδεσία: Άφοι ΒΑΡΟΥΣΙΑΔΗ
Λαχανά 17 – Τηλ. 839 414 – Θεσσαλονίκη

ΕΚΔΟΘΕΝΤΑ ΕΡΓΑ ΠΑΤΕΡΩΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Α'. ΑΠΑΝΤΑ Μ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

- Τόμος 1ος *Ἐπιστολές.*
» 2ος *Ἐπιστολές.*
» 3ος *Ἐπιστολές.*
» 4ος *Ὁμιλίες στήν Ἐξαήμερο.*
» 5ος *Ὁμιλίες σέ Ψαλμούς.*
» 6ος *Ὁμιλίες ἠθικές καί πρακτικές.*
» 7ος *Ὁμιλίες δογματικές, περιστατικές, ἐγκωμιαστικές, παιδ/κέ*
» 8ος *Ἀσκητικά Α' ("Ὅροι κατὰ πλάτος).*
» 9ος *Ἀσκητικά Β' ("Ὅροι κατ' ἐπιτομήν).*
» 10ος *Δογματικά ἔργα.*

Β'. ΑΠΑΝΤΑ Μ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

- Τόμος 1ος *Ἀπολογητικά (Κατὰ εἰδώλων, Περὶ ἐναθροπήσεως).*
» 2ος *Δογματικά Α' (Λόγοι κατὰ Ἀρειανῶν Α'-Β').*
» 3ος *Δογματικά Β' (Λόγοι κατὰ Ἀρειανῶν Γ'-Δ').*
» 4ος *Δογματικά Γ'.*
» 5ος *Ἐρμηνευτικά Α'.*
» 6ος *Ἐρμηνευτικά Β' (Ἐξήγησις εἰς τοὺς Ψαλμούς).*
» 7ος *Ἐρμηνευτικά Γ' (Ἐξήγησις εἰς τοὺς Ψαλμούς).*
» 8ος *Ἱστορικοδογματικά Α'.*
» 9ος *Ἱστορικοδογματικά Β'.*
» 10ος *Ἱστορικοδογματικά Γ'.*
» 11ος *Ἀσκητικά (Βίος Μ. Ἀντωνίου ...).*
» 12ος *Διάφορα ἀμφιβαλλόμενα ἔργα.*

Γ'. ΑΠΑΝΤΑ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

- Τόμος 1ος *Προσωπικές σχέσεις καὶ Ἐκκλησιαστικὴ Διακονία Α'.*
» 2ος *Προσωπικές σχέσεις καὶ Ἐκκλησιαστικὴ Διακονία Β'.*
» 3ος *Ἀπολογητικά ἔργα.*
» 4ος *Δογματικά ἔργα.*
» 5ος *Ὁμιλίες.*
» 6ος *Ἐγκωμιαστικοὶ καὶ Ἐπιτάφιοι Λόγοι.*
» 7ος *Ἐπιστολές.*
» 8ος *Ὁ Χριστὸς πάσχων καὶ Ἔπη δογματικά.*
» 9ος *Ἔπη Ἠθικά.*
» 10ος *Ἔπη Ἱστορικά.*
» 11ος *Ἔπη εἰς Ἐτέρους. – Ἐπιγράμματα.*